

mohan
PUBLICATIONS
ఆధ్యాత్మిక గ్రంథ నిలయం
www.mohanpublications.com
www.granthanidhi.com

10
స్కంధము

4

బమ్మెర పోతనామాత్య విరచిత

భాగవతం

పోతన భాగవతము

(సరళ గద్యానువాద సహితము)

నాల్గవ సంపుటము

దశమ స్కంధము - పూర్వభాగము

అనువాదకులు

డా॥ ఎక్కిరాల కృష్ణమాచార్య

శ్రీమాన్ ముదివర్తి కొండమాచార్యులు

ప్రధాన సంపాదకులు

డా॥ జంధ్యాల పాపయ్యశాస్త్రి

ప్రచురణ

కార్యనిర్వహణాధికారి

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు, తిరుపతి

2010

POTANA BHAGAVATAMU, with Lucid Prose
Fourth Volume - First Part of 10th Skanda

Author : Potana Mahakavi

Prose Rendering : Dr. Ekkirala Krishnamacharya
Sriman Mudivarthi Kondamacharyulu

Edited by : Dr. Jandhyala Papaiah Sastry. "Karuna Sri"

T.T.D Religious Publication Series No. 639-D

First Edition : 1987
Re-prints : 1998, 2004, 2005, 2008, 2010
Revised Edition : 2015

Copies : 5,000

Published by

Dr. D.Sambasiva Rao , I.A.S.,
Executive Officer,
Tirumala Tirupati Devasthanams,
Tirupati.

D.T.P

Sri Asangananda Graphics
Sri Vyasasramam, Yerpedu.
Ph:08578-287528

Printed at

ముందుమాట

బ్రహ్మదేవుని చతుర్ముఖాలనుండి పురాణాలు, తరువాత వేదాలు వినిస్సృతాలైనట్లు తెలుస్తుంది. అందువల్ల పురాణాల అనాదిత్వం పావనత్వం విద్యోతిత మవుతుంది. ఏనాటినుంచో సజీవంగా వెలిగేదే పురాణమంటారు. 'పురాపి నవం పురాణం'- ఎంత పాతదైనా పురాణం సరికొత్తగానే ఉంటుందన్నమాట!

సర్గం, ప్రతిసర్గం, వంశం, మన్వంతరం, వంశానుచరితం - అని పురాణాలు అయిదు లక్షణాలు కలిగి ఉంటాయి. ఈ లక్షణాలతో కూడిన పురాణాలు పద్దెనిమిది. ఉపపురాణాల సంఖ్యకూడా అంతే. ఈ పురాణాలన్నీ వేదవ్యాస మహర్షి విరచితాలే అని ప్రతీతి. ఇవి భిన్న కర్తృకాలు అనే ప్రవాదం కూడా ఉన్నది. ఏమైనా పురాణాలు ప్రాచీన సంస్కృతి సంప్రదాయాలకు ఆదర్శం లాంటివే కాకుండా, పూర్వ రాజవంశాలను గురించికూడ తెలపడంవల్ల ఒక విధంగా చరిత్రగ్రంథాలుగా కూడా ఉపకరిస్తాయి.

కథలద్వారా ప్రజలకు నీతి ధర్మాలు ఉపదేశించడం వీటి పరమాశయంగా కనిపిస్తుంది. భాగవత రచనవల్ల వ్యాసభగవానుడికి మనశ్శాంతి చేకూరిందనడంలో పురాణ ప్రభావం ఏమిటో విదిత మవుతుంది.

అష్టాదశ పురాణాలలో ప్రశస్తి వహించిన శ్రీమద్భాగవతాన్ని బమ్మెరపోతనామాత్యులు తెలుగులోనికి అనువదించి ఆంధ్రలోకానికి మహోపకారం చేశారు. పరమభాగవతోత్తముడైన పోతనగారు తన సహజ పాండిత్యముతో అనితరభక్తితో భాగవతాన్ని రచించారు. మహాతపస్వి పోతరాజుగారి లేఖిని నుండి జాలు వారిన కవితా స్రవంతి ఆంధ్ర జనహృదయ కేదారాలను తడుపుతూ తాపత్రయాన్ని హరిస్తున్నదనడం సత్యం. భాగవతంలోని ప్రతి పద్యం ఎంతో హృద్యం. తెలుగునాట పోతనగారి పద్యం నోటికి రాని పండితుడు గాని, పామరుడుగాని లేడంటే అతిశయోక్తి కాదు.

ఇలా తెలుగునాట ప్రముఖస్థానాన్ని అలంకరించిన ఆంధ్రమహాభాగవతం అక్షరాస్యులందరికీ సులభ గ్రాహ్యం అయ్యేందుకు తి.తి.దేవస్థానంవారు ప్రముఖ విద్వాంసులచేత సులభశైలిలో తాత్పర్యాలు వ్రాయించి, ముద్రించారు.

ప్రధాన సంపాదకులైన డా॥ జంధ్యాల పాపయ్యశాస్త్రి (కరుణశ్రీ) గారికి, ఆయా సంపుటాల తాత్పర్య రచయితలకును మా అభినందనలు. తి.తి.దేవస్థానం వారు ప్రచురించిన పోతన భాగవత సంపుటాల ప్రతులన్నీ చెల్లిపోయినందున పాఠకుల సౌకర్యార్థమై పరిష్కరించి పునర్ముద్రించటం జరిగింది. పాఠకులు యథాపూర్వం ఆదరించగలరు.

శ్రీనివాసుని కృపతో తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానంవారు చేస్తున్న ధార్మిక గ్రంథ ప్రచురణలపట్ల తెలుగునాట బహుళామోదం లభిస్తున్నందుకు సంతోషం.

కార్యనిర్వహణాధికారి,

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు, తిరుపతి.

సంపాదక మండలి

డాక్టర్ జంధ్యాల పాపయ్యశాస్త్రి (ప్రధాన సంపాదకుడు)

డాక్టర్ విద్వాన్ విశ్వం

డాక్టర్ ఎస్. బి. రఘునాథాచార్య

డాక్టర్ రావుల సూర్యనారాయణమూర్తి

శ్రీ కె. సుబ్బారావు

అనువాదకులు

డాక్టర్ ఎక్కిరాల కృష్ణమాచార్య - 10 వ స్కంధం - పూర్వభాగం (1-725 పద్యములు)

శ్రీమాన్ ముదివర్తి కొండమాచార్యులు - 10 వ స్కంధం - పూర్వభాగం (726-1791 పద్యములు)

పోతన భాగవతము

అనువాదకులు			స్కంధములు
	మొదటి సంపుటము		
1.	డా॥ జంధ్యాల పాపయ్య శాస్త్రి	---	ప్రథమ స్కంధము
2.	డా॥ సముద్రాల లక్ష్మణయ్య	---	ద్వితీయ స్కంధము
3.	డా॥ ఆశావాది ప్రకాశరావు	---	తృతీయ స్కంధము
	రెండవ సంపుటము		
4.	శ్రీ శనగన నరసింహస్వామి	---	చతుర్థ స్కంధము
5.	డా॥ సర్వోత్తమరావు	---	పంచమ స్కంధము
6.	శ్రీ తలమర్ల కళానిధి	---	షష్ఠ స్కంధము
	మూడవ సంపుటము		
7.	శ్రీ జంధ్యాల వేంకటేశ్వరశాస్త్రి	---	సప్తమ స్కంధము
8.	శ్రీ జి. చెన్నయ్య	---	అష్టమ స్కంధము
9.	డా॥ బి. భాస్కర చౌదరి	---	నవమ స్కంధము
	నాల్గవ సంపుటము		
10.	డా॥ ఎక్కిరాల కృష్ణమాచార్య	---	దశమ స్కంధము (పూర్వభాగం 1- 725 పద్యములు)
11.	శ్రీమాన్ ముదివర్తి కొండమాచార్యులు	---	దశమ స్కంధము (పూర్వభాగం 726 - 1791 పద్యములు)
	ఐదవ సంపుటము		
12.	డా॥ అమరేంద్ర	---	దశమస్కంధము - ఉత్తరభాగము (1- 535 పద్యములు)
13.	శ్రీ డి. నాగసిద్ధారెడ్డి	---	దశమస్కంధము - ఉత్తరభాగము (536 - 1342 పద్యములు)
14.	డా॥ ప్రసాదరాయ కులపతి	---	ఏకాదశ స్కంధము
15.	శ్రీ టి. భాస్కర రావు (స్ఫూర్తిశ్రీ)	---	ద్వాదశ స్కంధము

ప్రవేశిక

(1 నుండి 725వ పద్యం వరకు)

రసజ్ఞ పాఠకులకు అభివందనాలు. ఇప్పుడు మనం పోతన భాగవతం దశమస్కంధంలోకి ప్రవేశించాము. భాగవతంలోని అన్నిస్కంధాలూ ఒక ఎత్తు. దశమ స్కంధం ఒక ఎత్తు. దేవాదిదేవుడైన శ్రీకృష్ణభగవానుని దివ్యమంగళ లీలా విలాసాలన్నీ సమగ్రంగా సర్వాంగ సుందరంగా ఈ దశమస్కంధంలోనే అభివర్ణితము లైనాయి. ఇందువల్లనే "శ్రీకృష్ణ సర్వస్వ"మైన భాగవత దశమ స్కంధానికి ఎక్కడలేని ప్రాశస్త్యం, ప్రాముఖ్యం ప్రాప్తించాయి.

శ్రీమన్నారాయణుని దశావతారములు ఈ క్రింది శ్లోకంలో పేర్కొనబడ్డాయి.

మత్స్యః కూర్మో వరాహశ్చ నారసింహశ్చ వామనః।
రామో రామశ్చ రామశ్చ బుద్ధః కలికి రేవ చ ॥

ఇందులో కృష్ణావతారం చెప్పబడలేదు. దానికి కారణం శ్రీకృష్ణుడు త్రిమూర్తులకు అతీతుడైన వాడనీ, గోలోకవాసియనీ, పరబ్రహ్మ స్వరూపుడనీ, ఆయనే ఈ అవతారాలన్నీ ధరించాడనీ పెద్దల అభిప్రాయం.

గీత గోవిందకర్త జయదేవ మహాకవి ప్రారంభ శ్లోకంలోనే ఇలా వ్రాశాడు.

వేదా నుద్ధరతే గిరిం కలయతే భూ చక్ర ముద్బిభ్రతే
దైత్యం దారయతే బలిం ఛలయతే క్షత్రక్షయం కుర్వతే ।
అబ్ధిం లంఘయతే హలం కలయతే కారుణ్య మాతన్వతే
మ్లేచ్ఛాన్ మూర్ఛయతే దశాకృతిభృతే కృష్ణాయ తుభ్యం నమః ॥

ఈ శ్లోకములో కూడా దేవదేవుడైన శ్రీకృష్ణుడే దశావతారములు ధరించాడని శ్రీ కృష్ణుణ్ణే దశావ తారములకు అతీతుడుగా, శ్రీమన్నారాయణ స్వరూపుడుగా అభివర్ణించాడు జయదేవుడు. కృష్ణావతార స్థానంలో "హలం కలయతే"అని బలరాముణ్ణి చెప్పటం గమనించదగ్గ విషయం.

అమరసింహుడు కూడా తన **"నామలింగానుశాసనం"**లో **"విష్ణుర్నారాయణః కృష్ణో వైకుంఠో విష్టరశ్రవాః "** అని విష్ణుదేవుని పర్యాయపదాల్లో కృష్ణశబ్దం చేర్చాడు. బ్రహ్మవైవర్త పురాణం శ్రీకృష్ణుని పరబ్రహ్మ స్వరూపాన్ని నిరూపిస్తున్నది. అందువల్ల విష్ణుదేవుని అవతారాలలో సర్వశ్రేష్ఠమైనదీ, సర్వాంగ సుందరమైనదీ, పరిపూర్ణమైనదీ, దివ్యతేజో విరాజితమైనదీ కృష్ణావతారమని చెప్పవచ్చు.

మహేశ్వర ధ్యానతత్పరుడై అర్ధనిమీలిత నేత్రుడైన పోతన్న గారికి శ్రీరాముడు సాక్షాత్కరించి **"మన్నా మాంకితంబుగా భాగవతంబు తెనుంగు సేయుము"**అని అనుశాసించినప్పటికీ పోతన్నగారు అంకితం పద్యాలు (షష్ఠ్యంతములు) **"హరికి నందగోకుల విహారికి"** ఇత్యాదిగా శ్రీకృష్ణునిపేర రచించటంలో బమ్మెర వారికి కల కృష్ణప్రీతి అభివ్యక్త మవుతున్నది. అందుకనే పోతన్నగారు భాగవతానికి శ్రీకారం చుట్టుతూ ఈ క్రింది పద్యంలో **"మహానందాంగనా డింభకుణ్ణి"** స్మరించి నమస్కరించాడు.

శ్రీ కైవల్యపదంబుఁ జేరుటకునై చింతించెదన్ లోక ర
క్షైకారంభకు భక్తపాలన కళా సంరంభకున్ దాన వో
ద్రేక స్తంభకుఁ గేళిలోల విలస ద్దృగ్జాల సంభూత నా
నా కంజాతభవాండ కుంభకు మహా నందాంగనా డింభకున్. **1-1**

ఈ పద్య ప్రసూనంలోని ఆరుదళాలూ ఆయా స్కంధాల్లోని ఆయా కథలను సూచిస్తున్నాయని ఇంతకు ముందే ప్రథమస్కంధంలో ప్రస్తావించి ఉన్నాను. పై పద్యంలోని ఆరవదళమైన "మహానందాంగనా డింభకున్" అన్నది దశమస్కంధాన్నీ, అందలి శ్రీకృష్ణలీలా విశేషాలనూ అభివ్యక్తం చేస్తున్నది. ఆనంద స్వరూపిణి అయిన ఆ నంద గోపుని ఇల్లాలు యశోదమ్మ ఒడిలో అల్లారు ముద్దుగా ఆడుకుంటున్న నల్లనయ్యను ధ్యానిస్తున్నా నన్నాడు పోతన్నగారు. ఆ యశోదా కిశోరుడు సామాన్యుడు కాడు. ఏ మాత్రం ఏమరుపాటు లేకుండా ఎల్ల లోకాలనూ చల్లగా పరిపాలిస్తుంటాడు. ప్రపన్నులైన భక్తుల ప్రార్థనలను ఆలించి లాలిస్తూ ఉంటాడు. నిరంకుశులైన నిశాచరుల ఔద్ధత్యాన్ని నిర్మూలిస్తూ ఉంటాడు. అంతేకాదు. కన్నతల్లి ఒడిలో ఒయ్యారంగా కూర్చున్న ఆ చిన్నికన్నయ్య ఒక్కమాటు అలా కన్నెత్తి చూస్తే చాలు - ఎన్నెన్నో బ్రహ్మాండ భాండాలు ఆ చూపులో రూపులు దిద్దుకుంటాయిట!

శ్రీ కృష్ణసౌందర్యాన్ని సహృదయ హృదయంగమంగా సంస్కృతంలో మహాకవులు వర్ణించారు. శుభాకృతులైన ఆ కృతులలో జయదేవుని "గీత గోవిందం", లీలాశుకుని "శ్రీకృష్ణ కర్ణామృతం", నారాయణ తీర్థులవారి "శ్రీకృష్ణ లీలాతరంగిణి" ప్రధానంగా చెప్పుకోదగ్గవి. ఇక తెలుగులో శ్రీకృష్ణుని లీలావిలాసాలను ఎఱ్ఱన మహాకవి తన హరివంశంలో సుమనో మనోజ్ఞంగా చిత్రించాడు. తరువాత బమ్మెర పోతన్నగారి భాగవత దశమస్కంధం కృష్ణావతార వైభవాన్ని అత్యంత హృదయంగమంగా, అద్వితీయంగా, అనన్య సామాన్యంగా అభివర్ణించింది. ఒక విధంగా చెప్పాలంటే దశమ స్కంధం "మహానందాంగనా డింభకుని లీలా సర్వస్వ"మని భావించవచ్చు. దేవకీ గర్భస్థుడైన భగవంతుని బ్రహ్మాది దేవతలు ఈ విధంగా ప్రార్థిస్తారు.

ముచ్చిరి యున్నది లోకము, నిచ్చలు కంసాది ఖలులు నిర్దయు లేఁచన్;
మచ్చికఁ గావఁగ వలయును, విచ్చేయుము తల్లికడుపు వెడలి ముకుందా! 10-10

ఆ తరువాత దేవదేవుని దేవకీదేవి ప్రసవించిన శుభ సందర్భంలో

పాడిరి గంధర్వోత్తము, లాడిరి రంభాది కాంత, లానందమునన్
గూడిరి సిద్ధులు, భయములు, వీడిరి చారణులు, మొరసె వేల్పుల భేరుల్. 10-107

అతి ప్రసన్నుడైన వెన్నుని కన్న దేవకి, పున్నమినాడు షోడశ కళాప్రపూర్ణుడైన చంద్రుని కన్న ప్రాగ్దిశవలె చెలువొందిన దంటారు పోతన్నగారు.

వసుదేవుడు దేవదేవుని ఆజ్ఞానుసారం చిన్నికృష్ణుణ్ణి గోకులంలో ఉన్న నందుని ఇల్లాలు యశోదమ్మ పక్కలో చేరుస్తాడు. యశోద కుమారుణ్ణి కన్నదన్న వార్త గోకులమంతా వ్యాపించింది. అప్పుడు వ్రేపల్లెలోని గోపకాంతలంతా ఎంతో సంతోషంతో చిన్ని కన్నయ్యను చూడటానికి వచ్చారట.

ఏమి నోము ఫలమొ ఇంత ప్రొద్దొక వార్త, వింటి మబలలార! వీను లలర;
మన యశోద చిన్ని మగవానిఁ గనె నఁట; చూచి వత్తమమ్మ! సుదతులార! 10-184

అనుకుంటూ యశోద ఇంటికి వస్తున్న వ్రజకాంతల ఉత్కంఠను పోతన్నగారు ఈవిధంగా వర్ణించారు.

వేడుకతోడఁ గ్రొమ్ముడులు వీడఁ గుచోపరిహారరేఖ ల
ల్లాడఁ గపోల పాలికల హాటక పత్రరుచుల్ వినోదనం
బాడఁ, బటాంచలంబు లసియాడఁగఁ జేరి యశోదయింటికిం
జేడియ లేఁగి చూచి రొగి, జిష్ణుని విష్ణునిఁ జిన్ని కృష్ణునిన్. 10-187

అలా వచ్చిన గోపాంగనలు తెచ్చిన కానుక లిచ్చి, చిన్ని పాపనికి తల అంటి, పసుపు పూసి, స్నానం చేయించారట. నీళ్లు చుట్టు తిప్పి, రక్షపెట్టి, తొట్టెలో ఉంచి జోలపాడారట.

జోజో కమలదళేక్షణ!, జోజో మృగరాజమధ్య! జోజో కృష్ణా!
జోజో పల్లవ కరపద!, జోజో పూర్ణేందువదన! జోజో యనుచున్. 10-190

గొల్ల యిల్లాండ్రు అలా జోల పాడుతూ ఊపుతూ ఉంటే దొంగనిద్దుర పోతున్న బాలకృష్ణుణ్ణి పోతన్నగారు ఈ విధంగా వర్ణించారు.

లోకములు నిదుర వోవఁగ, జోకొట్టుచు నిదురవోని సుభగుఁడు, రమణుల్
జోకొట్టి పాడ నిదురం, గైకొను క్రియ నూరకుండె, కనుదెఱవకయున్. 10-193

చిన్నారి నల్లనయ్యకు అప్పు డప్పుడే మాటలు వస్తున్నాయి. "అవ్వా అవ్వా" అంటున్నాడు. అక్కడ పోతన్నగారి కల్పనా శిల్పం ఈ క్రింది కందంలో అందంగా రూపొందింది. చిత్తగించండి -

అవ్వల నెఱుఁగక మువ్వుర, యవ్వల వెలుఁగొందు పరముఁ, డర్భకుఁడై యా
యవ్వలకు సంతసంబుగ, "అవ్వా అవ్వా" యనంగ నల్లన నేర్చెన్. 10-294

కొన్నాళ్ళకు చిన్ని కృష్ణుడు మెల్ల మెల్లగా అడుగులు వెయ్యటం సాగించాడు. ఇక్కడ పోతన్నగారి భావ చిత్రణం -

అడుగులు వే గలిగియు, రెం, డడుగులనే మన్ను మిన్ను నలమిన బాలుం,
డడుగిడ దొరకొనె, శాత్రవు, లడుగులు సడుగులును వదలి అడుగవనిఁ బడన్. 10-295

భగవంతుడు సహస్రశీర్షుడు. సహస్రాక్షుడు. సహస్రపాదుడు. వేయి అడుగులు గల ఆ స్వామి రెండడుగులతోనే భూమ్యాకాశాలు ఆక్రమించాడు. అటువంటి దేవదేవుడు బాలకృష్ణుడై నందుని ఇంట్లో అడుగులు వేయసాగాడు. ఆ బుడుతడు అలా అడుగులు వేస్తూ ఉంటే విరోధులైన నిశాచరులు అవయవ సంధులు వీడిపోయి "అడుగవని" అంటే పాతాళంలోకి పడిపోయారట. రెండడుగులతోనే మన్నూ మిన్నూ ఆక్రమించిన వేయిఅడుగులవాడు అడుగులు వేస్తుంటే ఎంత భయమో మరి!

పోతన్నగారు **"పరమేశ్వర కరుణా కలిత కవితా విచిత్రులు"** తండ్రీ, తల్లీ, అక్కగారూ శైవాచార సంపన్నులు. అందువల్లనే పోతన్నగారు అవకాశం వచ్చినపుడల్లా హరిహరుల అభేదాన్ని కావలెనని అభివర్ణిస్తూ ఉంటారు. గ్రంథారంభంలోనే **"చేతులారంగ శివుని పూజింపఁడేని, నోరు నొవ్వంగ హరికీర్తి నుడువఁడేని"** అంటూ తన అద్వైత భావాన్ని వెల్లడించారు. ఇప్పుడు వ్రేపల్లెలో నందుల వారి గుమ్మం ముందు దుమ్ములో ఆడుకుంటున్న బాలకృష్ణుణ్ణి వర్ణించ బోతున్నారు. ఆ నీలకంఠుడికీ, ఈ బాల గోపాలుడికీ అభేదం చెప్పాలని ఆయన సంకల్పం. ఎలా కుదురుతుంది. ఒకరు తెల్లని వారు. మరొకరు నల్లనివారు. అందుకోసం బాలకృష్ణుడి ఒంటినిండా తెల్లనిదుమ్ము కొట్టుకున్నట్లు అందువల్ల నల్లనివాడు తెల్లనివాడుగా మారినట్లు పోతనగారు కల్పించారు. ఈ క్రింది పద్యంలో -

తనువున నంటిన ధరణీ పరాగంబు పూసిన నెఱభూతి పూఁత గాఁగ
ముందఱ వెలుఁగొందు ముక్తా లలామంబు తొగల సంగడికాని తునుక గాఁగ
ఫాలభాగంబుపైఁ బరఁగు కావిరిబొట్టు కామునిఁ గెల్చిన కన్ను గాఁగఁ
గంఠమాలికలోని ఘన నీల రత్నంబు కమనీయమగు మెడకప్పు గాఁగ
హారవల్లు లురగహారవల్లులు గాఁగ, బాలలీలఁ బ్రౌఢబాలకుండు
శివుని పగిది నొప్పె శివునికిఁ దనకును, వేఱులేమిఁ దెల్ప వెలయునట్లు....... 10-297

బాలకృష్ణుడికి ఆ భావం ఉందో లేదో కాని శివుడికీ, కృష్ణుడికీ భేదం లేదని తెల్పాలనే ఉత్సాహం, ఉత్కంఠ సహజ పాండిత్యులవారికి ఉన్నదనటంలో సందేహం లేదు.

గోపకాంత లందరూ వచ్చి శ్రీకృష్ణుని దుడుకు చేష్టలు యశోదమ్మతో చెప్పుతున్నప్పుడు ఏమీ ఎరుగని అమాయకుని వలె తల్లి ఒడిలో తలజేర్చి కూర్చున్న బాలగోపాలుని వాలకాన్ని ఈ పద్యంలో మన కనులకు కట్టించారు పోతనగారు.

కాంతలు తల్లితోఁ దన వికారము లెల్ల గణింప భీతుఁడై
శాంతుని సొంపునం, బరమ సాధుని పెంపున, గోలమాడ్కి, వి
భ్రాంతుని కై వడిన్, జడుని భంగిఁ, గుమారకుఁ డూరకుండె నే
వింతయు లేక తల్లి కుచ వేదిక నొదల మోపి యాడుచున్. 10-334

తన బిడ్డపై నేరాలు మోపిన గోపికలను బుజ్జగించి పంపడంలో యశోద మాటనేర్పు చిత్తగించండి-

అన్య మెఱుగఁడు తనయంత నాడుచుండు, మంచివాఁ డీతఁ డెగ్గులు మానరమ్మ!
రామలార! త్రిలోకాభిరామలార! తల్లులార! గుణవతీమతల్లులార! 10-332

పెరుగు తరుస్తున్న యశోదమ్మ సహజ స్వరూపాన్ని పోతన్నగారు ఎంత చక్కగా వర్ణించాడో చూడండి-

కరకమలారుణకాంతి గవ్వఁపుఁద్రాడు పవడంపు మనుఁదీవ పగిది మెఱయఁ
గ్రమముతో రజ్జు నాకర్షింపఁ బాలిండ్లు వీడ్వడి యొండొంటి వీఁక నొత్తఁ

గుచకుంభముల మీఁది కొంగు జాఱఁగఁ జిక్కువడుచు హారావళి బయలుపడఁగఁ
బొడమిన చెమటతోఁ బొల్పారు నెమ్మోము మంచుపైఁ బడిన పద్మంబుఁ దెగడఁ
గౌను గునియంగఁ గంకణక్వణన మెసఁగఁ,దుఱుము బిగివీడఁ గర్ణికాద్యుతులు మెఱయ
బాలు నంకించి పాడుచుఁ బాటఁబాట, తరువు లిగురొత్త పెరుఁగింతి దరువఁ జొచ్చె. 10-355

దధిభాండాన్ని బద్దలు చేసిన తుంటరి కృష్ణుణ్ణి వెంట నంటి దండించాలని బెత్తం పట్టుకొని పరుగెత్తుతున్న యశోదను చూచి భయంతో పారిపోతున్న వెన్నదొంగ స్వరూపాన్ని పోతన్నగారు ఈ సీసంలో పోతపోశారు.

స్తంభాదికంబులు తనకు నడ్డంబైన నిట్టట్టు సని పట్టనీని వాని
ఈ తప్పు సైరింపు మింక దొంగిలఁ బోవ నే నని మునుముట్ట నేడ్చువానిఁ
గాటుక నెఱయంగఁ గన్నీరు నులుముచు వెడలు కన్నీటితో వెగచు వాని
ఏ దెస వచ్చునో యిది యని పలుమాఱు సురుగుచుఁ గ్రేగంటఁ జూచువానిఁ
గూడఁ బాఱి పట్టుకొని వెఱపించుచుఁ, జిన్ని వెన్నదొంగ చిక్కె ననుచు
నలిగి కొట్టఁ జేతులాడక పూఁబోఁడి, కరుణతోడ బాలుఁ గట్టఁదలఁచి. 10-372

అల్లరి కృష్ణుణ్ణి పట్టుకొని బంధింపబోతూ యశోద ఇలా అంటుంది -

వీరెవ్వరు శ్రీకృష్ణులు, గారా! ఎన్నడును వెన్నఁ గానరఁట గదా!
చోరత్వం బించుకయును, నేర రఁట! ధరిత్రి నిట్టి నియతులు గలరే! 10-374

ఇలా ఎత్తి పొడుస్తూ బాలకృష్ణుణ్ణి రోటికి కట్టివేస్తుంది యశోద. అక్కడ ఒక చక్కని కందం వ్రాశారు పోతన్నగారు.

చిక్కఁడు సిరికౌఁగిటిలోఁ, జిక్కఁడు సనకాది యోగిచిత్తాబ్జములన్
జిక్కఁడు శ్రుతి లతికావళిఁ, జిక్కె నతఁడు లీలఁ దల్లిచేతన్ ఱోలన్. 10-383

బాలగోపాలుడు గోపాలబాలురతో కలిసి క్రేపులను కాయటం పోతన్నగారు చాలా హృదయంగమంగా వర్ణించారు. అందులోనూ గొల్లపిల్లలతోకూడి చల్ది లారగించటం కన్నులకు కట్టేటట్లు చిత్రించారు.

మాటిమాటికి వ్రేలు మడిచి యూరించుచు నూరుఁగాయలు దినుచుండు నొక్కఁ;
డొకని కంచములోని దొడిసి చయ్యన మ్రింగి చూడు లేదని నోరు చూపు నొక్కఁ;
డేగు రార్గురిచల్ది లెలమిఁ బన్నిదమాడి కూర్కొని కూర్కొని కుడుచు నొక్కఁ;
డిన్నియుఁ దగఁబంచి యిడుట నెచ్చెలితన మనుచు బంతెనగుండులాడు నొకఁడు;
కృష్ణుఁ జూడు మనుచుఁ గికురించి పరుమ్రోల, మేలి భక్ష్యరాశి మెసఁగు నొకఁడు;
నవ్వు నొకఁడు; సఖుల నవ్వించు నొక్కఁడు; ముచ్చటాడు నొకఁడు; మురియు నొకఁడు. 10-496

సంగడీల నడుమ చక్కగా కూర్చుండి ఛలోక్తులు విసురుతూ యాగభోక్త అయిన భగవానుడు బాలకృష్ణుడై చల్దిముద్దలు తినటం ఎంత అద్భుతమైన విషయం! అటువంటి దేవాదిదేవునితో కలసి కూర్చుండి ఆడుతూ పాడుతూ చల్దులు ఆరగిస్తున్న గోపబాలకులు ఎంత అదృష్టవంతులో అంటారు పోతన్నగారు.

ఎన్నఁడునైన యోగివిభు లెవ్వని పాదపరాగ మింతయున్
గన్నులఁగాన; రట్టి హరిఁ గౌఁగిటఁ జేర్చుచుఁ జెట్టఁబట్టుచున్
దన్నుచు గ్రుద్దుచున్ నగుచుఁ దద్దయుఁ బైపడి కూడియాడుచున్
మన్ననసేయు వల్లవ కుమారుల భాగ్యము లింత యొప్పునే! 10-461

ఇదే సందర్భంలో బాలకృష్ణుని ప్రభావాన్ని పరీక్షింపబోయి ఓటువడిన బ్రహ్మదేవుడు ఈ విధంగా పలుకుతాడు కృష్ణునితో.

ఏలా బ్రహ్మపదంబు? వేదములకు న్వీక్షింపఁగా రాని ని
న్నీ లోకంబున నీ వనాంతరమునం దీ మందలోఁ గృష్ణ యం
చాలాపాది సమస్త భావములు నీ యందే సమర్పించు నీ
వ్రేలం దొక్కని పాదరేణువులు పై వేష్టించినం జాలదే! 10-572

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానంవారు బమ్మెరపోతన్నగారి భాగవతాన్ని ప్రతిపద్య భావార్థసహితంగా ప్రకటించాలని సంకల్పించటం ఆంధ్రులందరికీ ఆనందకరమైన విషయం. ఈ సందర్భాన్ని పురస్కరించుకొని అనువాదభాగా లన్నింటినీ పరిశీలించి పరిష్కరించి ఏక సూత్రత కల్పించే కార్యం నాకు అప్పగించినందుకు టి.టి.డి. కార్య నిర్వహణాధికారి శ్రీ ఎం. వి. ఎస్. ప్రసాద్, ఐ. ఏ.యస్ గారికీ, ఎడిటర్ శ్రీ కె. సుబ్బారావు, ఎం. ఏ., గారికీ, డాక్టర్. రావుల సూర్యనారాయణ మూర్తి, పి. ఆర్. ఓ. గారికీ నా సాధు వాదాలు.

పోతన్నగారు రచించిన ఈ భాగవత దశమస్కంధం **3** వేల పద్యాలకు పై చిలుకుగా ఉన్నది. ఈ దశమస్కంధ పూర్వభాగంలో **1** నుండి **725**వ పద్యం వరకు సరళ గద్యంలో అనువదించినవారు డాక్టర్. ఎక్కిరాల కృష్ణమాచార్యులవారు. ఎక్కిరాలవారు సంస్కృతాంధ్రములలో అందెవేసిన చేయి. ప్రముఖ కవి, ఆధ్యాత్మిక తత్త్వవేత్త. విశేషించి శ్రీకృష్ణభక్తిరస పరిపూర్ణములైన అనేక కృతులు వెలువరించినవారు. వీరి అనువాదం సర్వాంగసుందరమై, సరళమై, సహృదయ హృదయాహ్లాదాన్ని సంపాదించుకున్నది.

ఈ సంపుటాన్ని ముచ్చటగా ముద్రించి ఇచ్చిన దేవస్థానం ప్రెస్ మేనేజర్ శ్రీ ఎం. విజయకుమార్ రెడ్డిగారికి, వారి సిబ్బందికి నా శుభాకాంక్షలు. అక్షరదోషాలు దొర్లకుండా సహస్రాక్షులై ప్రూఫులు సరిదిద్దిన పూజ్య మిత్రులు, మహాకవులు శ్రీమాన్ ముదివర్తి కొండమాచార్యులవారికి నా ధన్యవాదాలు. ముద్రణకు తగినట్లు ప్రెస్ కాపీ సిద్ధంచేసి ఇచ్చిన చిరంజీవి కోరాడ రామకృష్ణ, ఎం.ఏ., ఎం.ఫిల్., కు నా ఆశీర్వాదాలు.

భవదీయుడు

గుంటూరు, **కరుణశ్రీ**

ప్రమోద-శ్రావణము ప్రధాన సంపాదకుడు

పోతన భాగవతము

ప్రవేశిక

(726నుండి - 1791వ పద్యం వరకు)

'భాగవతం భాగవతం' అని పదిమార్లు అంటే చాలు మనమంతా బా గవతాం' అన్నాట్ట వెనకటికి ఒక పెద్దాయన. అంటే చదువుకున్న పండితులలోనే కాకుండా చదువురాని సామాన్యప్రజలలో కూడా భాగవతం అంటే ఎంతటి గౌరవం ఉన్నదో మనం ఊహించుకోవచ్చు.

అంతేకాదు. అష్టాదశ మహాపురాణాలలో కూడా శ్రీమద్భాగవతానికి ఒక విశిష్టస్థానం ఉన్నది. శ్రీమన్నారాయణుని ఏకవింశతి అవతారాలూ భాగవతంలో అభివర్ణింపబడినాయి. అంతేకాకుండా విశేషించి శ్రీకృష్ణావతారం సమగ్రంగా సర్వాంగసుందరంగా సహృదయ హృదయంగమంగా చిత్రీకృతమైంది.

భగవంతుని లీలలతోనూ, భగవద్భక్తుల చరిత్రలతోనూ నిండి భక్తి జ్ఞానవైరాగ్య సంభరితమై ఉండటం కూడా భాగవతానికి ఎక్కడలేని ప్రశస్తి తెచ్చిపెట్టింది. అందుకనే అది శ్రీమద్భాగవతంగా విరాజిల్లింది.

ఇంకా చెప్పాలంటే తక్కిన పురాణాల్లోకంటే భాగవతంలో వ్యాసులవారి రచన రమ్యమై ప్రౌఢగంభీరమై విలసిల్లింది.

పద్మపురాణంలో శ్రీమద్భాగవతం సాక్షాత్తుగా భగవత్స్వరూపమని నిరూపింపబడింది.

తమాదిదేవం కరుణానిధానం, తమాలవర్ణం సుహితావతారమ్ ।
అపారసంసార సముద్రసేతుం, భజమహే భాగవతస్వరూపమ్ ॥

భాగవతం భగవంతుని స్వరూపంగా చెప్పటం గమనించదగింది. భాగవతంలో ఉన్న పంద్రెండు స్కంధాలనూ భగవంతుని అవయవములుగా పేర్కొనడం జరిగింది. చిత్తగించండి-

ప్రథమశ్చ ద్వితీయశ్చ చరణౌ ద్వౌ ప్రకీర్తితౌ ।
తృతీయశ్చ చతుర్థశ్చ ద్వావూరూ సముదీరితౌ ॥
పంచమో నాభిదేశశ్చ షష్ఠో హృదయ ముచ్యతే ।
సప్తమ శ్చాష్టమశ్చైవ బాహూ ద్వౌ పరికీర్తితౌ ॥
నవమః కంఠదేశః స్యాత్ దశమో ముఖమేవ చ ।
ఏకాదశో లలాటం చ ద్వాదశస్తు శిఖోచ్యతే ।
ఏవం సర్వం భాగవతం శ్రీహరేరంగ ముచ్యతే ॥

భాగవతంలోని ప్రథమ ద్వితీయస్కంధాలు భగవంతుని చరణాలనీ, తృతీయ చతుర్థస్కంధాలు ఊరువులనీ, పంచమ స్కంధం నాభిప్రదేశమనీ, షష్ఠస్కంధం హృదయమనీ, సప్తమ అష్టమస్కంధాలు బాహువులనీ,

నవమస్కంధం కంఠమనీ, దశమస్కంధం ముఖమనీ, ఏకాదశం లలాటమనీ, ద్వాదశం శిఖ అనీ వివరింపబడింది. ఇందులో దశమస్కంధం భగవంతుని ముఖమనీ చెప్పడంవల్ల దాని ప్రాధాన్యం ఎంతటిదో అభివ్యక్త మవుతున్నది.

దశావతారాలలో శ్రీకృష్ణావతారానికి ఒక ప్రత్యేక ప్రాధాన్యం ఉన్నట్లే భాగవతంలోని పన్నెండు స్కంధాలలోను దశమస్కంధానికి ఒక విశిష్టస్థానం ఉన్నది. సమగ్రంగా సర్వాంగసుందరంగా శ్రీకృష్ణచరిత్రం అభివర్ణింపబడిన దశమస్కంధం "శ్రీకృష్ణ లీలాసర్వస్వం" అనటంలో అతిశయోక్తి అణుమాత్రం లేదు.

"శ్రీ కైవల్యపదంబు చేరుటకునై చింతించెదన్" అంటూ పోతన్న గారు భాగవత ప్రారంభంలో సంస్మరించిన **"మహానందాంగనాడింభకుని"** లీలావిలాసాలన్నీ ఈ దశమ స్కంధంలోనే చోటు చేసుకున్నాయి.

"శ్రీకంఠ చాపఖండన! పాకారిప్రముఖ వినుత భండన! విలసత్
కాకుత్స్థవంశ మండన! రాకేందు యశోవిశాల! రామనృపాలా!"

బాల బాలికలకు బాగా పరిచయమైన ఈ పద్యం దశమస్కంధారంభంలోనిదే.

వరాహావతారం తృతీయ స్కంధంలోను, నరసింహావతారం సప్తమ స్కంధంలోనూ, మత్స్య కూర్మ వామనావతారాలు అష్టమస్కంధంలోను, పరశురామ శ్రీరామావతారాలు నవమస్కంధంలోను అభివర్ణితాలు కాగా శ్రీకృష్ణావతారానికి దశమస్కంధం సంపూర్ణంగా, సర్వతో ముఖంగా ప్రాతినిధ్యం వహిస్తున్నది.

ఆంధ్రదేశంలో ఆబాల గోపాలానికీ అత్యంతం అభిమాన పాత్రాలైన-

"నల్లనివాడు పద్మనయనంబులవాడు....."
"ఓయమ్మ! నీ కుమారుఁడు మా యిండ్లను పాలు పెరుగు....."
"నీ పాదకమల సేవయు నీ పాదార్చకులతోడి నెయ్యము....."
"ఏమి నోము ఫలమొ ఇంత ప్రొద్దొకవార్త....."
"తనువున నంటిన ధరణీ పరాగంబు....."
"అమ్మా! మన్ను దినంగ నే శిశువనో ఆఁకొంటినో!....."
"చిక్కఁడు సిరి కౌఁగిటిలో....."
"వీరెవ్వరు శ్రీకృష్ణులు గారా?...."
"కలయో! వైష్ణవమాయయో! ఇతర సంకల్పార్థమో!....."
"బాలుం డీతఁడు కొండ దొడ్డది మహాభారంబు....."
"మామా వలువలు ముట్టకు మామా! కొనిపోకు పోకు....."

"ఇంతుల్ తోయము లాడచుండ మగవా రేతెంతురే!....."

"శ్రీయుతమూర్తి! యో పురుషసింహమ!....."

"ఘనుఁ డా భూసురుఁ డేగెనో! నడుమ మార్గశ్రాంతుఁడై చిక్కెనో!....."

"లగ్నం బెల్లి వివాహముం గదిసె....."

"ఆ యెలనాగ నీకుఁ దగు అంగనకున్ దగుదీవు....."

"లేమా! దనుజుల గెలువఁగ లేమా?....."

"ఊరకరారు మహాత్ములు....."

"వీఁడటే రక్కసి విగతజీవగ....."

ఇత్యాది పద్యరత్నాలన్నీ ఈ మంజుల మంజూషలోనివే.

భాగవతంలోని పన్నెండు స్కంధాలలో దశమస్కంధం చాలా పెద్దది. ఇందులో సుమారు 3140 గద్య పద్యాలు ఉన్నాయి.

ఈ సంపుటంలో శ్రీకృష్ణజననం, పూతనాహరణం, శకటాసుర భంజనం, తృణావర్తనిరాసనం, బలరామకృష్ణుల బాల్యక్రీడలు, మృద్భక్షణం, విశ్వరూప సందర్శనం, ఉలూఖలబంధనం, యమళార్జున భంజనం, బృందావనాగమనం, వత్సాసుర బకాసుర వధ, చల్ది భోజనములు, బ్రహ్మదేవుని పరీక్ష, ధేనుకాసుర సంహారం, కాళియ మర్దనం మొదలైన కథలు మీరు చదివే ఉన్నారు.

ఇప్పుడు మీరు ప్రలంబాసుర వధ, దావాగ్ని దమనం, గోపికావస్త్రాపహరణం, గోవర్ధనోద్ధరణం, శరద్రాత్రిలో వేణుగానం, గోపికాగీతలు, రాసక్రీడలు, కేశివ్యోమాసుర సంహారం, అక్రూరాగమనం, మథురానగర ప్రవేశం, రజక గర్వభంజనం, సుదాముని వృత్తాంతం. కువలయాపీడ మర్దనం, చాణూర ముష్టికవధ, కంససంహారం, దేవకీ వసుదేవుల కారాగృహ విమోచనం, ఉగ్రసేనుని పట్టాభిషేకం, రామకృష్ణుల విద్యాభ్యాసం, భ్రమరగీతలు, జరాసంధ దురాక్రమణం, కాలయవన సంహారం, ముచుకుందుని వృత్తాంతం, రుక్మిణీ కల్యాణం- అనే కథాఘట్టాలు సుమనోమనోజ్ఞంగా అభివర్ణితమైనాయి.

దావాగ్ని చుట్టుముట్టిన వ్రజవాసులు శ్రీకృష్ణుణ్ణి ఇలా ప్రార్థిస్తారు.

నీ చుట్టాలకు నాపదల్ గలుగునే నే మెల్ల నీవార, మ
న్యాచారంబు లెఱుంగ మీశుఁడవు మా; కాభీలదావాగ్ని నేఁ
డే చందంబున నింక దాఁటుదుము? మ మ్మీక్షించి రక్షింప వ
న్నా! చంద్రాభ! విపన్నులన్ శిఖివితానచ్ఛన్నులన్ ఖిన్నులన్. 10-745

కోకలు కొనిపోతున్న కొంటెగోపాలుని గోపికలు వేడుకుంటున్నారు.

మామా వలువలు ముట్టకు, మామా కొనిపోకు పోకు మన్నింపు తగన్
మా మాన మేల కొనియెదు, మా మానసహరణ మేల మానుము కృష్ణా! 10-820

కట్టుబట్టలు అపహరించి చెట్టెక్కి కూర్చున్న నల్లనయ్యతో వల్లవాంగనలు ఇలా అంటారు-

ఇంతుల్ తోయము లాడుచుండ మగవా రేతెంతురే! వచ్చిరా
యింతల్ సేయుదురే కృపారహితులై యేలోక మందైన; నీ
వింతల్ నీతలఁ బుట్టెఁగాక మఱియే వీ కృష్ణ! యో చెల్ల! నీ
చెంతన్ దాసులమై చరించెదము మా చేలంబు లిప్పింపవే! 10-829

ఇక్కడ "ఇంతల్ సేయుదురే" అన్నదానిలో ఎంత కవిత్వం ఉన్నదో!

గోవర్ధనపర్వతాన్ని గొడుగుగా పై కెత్తి పట్టిన గోపాల కృష్ణుడు గోప గోపీజనులను భయపడవద్దని హెచ్చరిస్తూ ఇలా పలుకుతాడు.

బాలుం డీతఁడు కొండ దొడ్డది మహా భారంబు సైరింపఁగాఁ
జాలండో యని దీనిక్రింద నిలువన్ శంకింపఁగాఁ బోల; దీ
శైలాంభోనిధి జంతు సంయుత ధరా చక్రంబు పైఁబడ్డ నా
కే లల్లాడదు బంధులార! నిలుఁ డీ క్రిందన్ బ్రమోదంబునన్. 10-917

బృందావనంలో అంతర్హితుడైన నందనందనుణ్ణి అన్వేషిస్తున్న వ్రజసుందరుల ఆందోళన, ఆవేదన-ఈ క్రింది పద్యాలలో సందర్శించవచ్చు-

"పున్నాగ! కానవే పున్నాగ వందితు తిలకంబ! కానవే తిలకనిటలు
ఘనసార! కానవే ఘనసారశోభితు బంధూక! కానవే బంధుమిత్రు
మన్మథ! కానవే మన్మథాకారుని వంశంబ! కానవే వంశధరుని
చందన! కానవే చందనశీతలు కుందంబ! కానవే కుందరదను......." 10-1009

"అదె నందనందనుం డంతర్హితుం డయ్యెఁ బాటలీతరులార! పట్టరమ్మ!
హేలావతుల కృష్ణ! యేల పాసితి వని యైలేయలతలార! యడుగ రమ్మ!
వనజాక్షుఁ డిచటికి వచ్చి దాగఁడు గదా చూతమంజరులార! చూడరమ్మ!
మానినీమదనుతో మా రాక యెఱిఁగించి మాధవీలతలార! మనుప రమ్మ!....." 10-1014

"హరిచరణములకుఁ బ్రియవై, హరి నిను మన్నింప భద్ర మందెదు తులసీ!
హరి నీ దెసరాఁడు గదా, హరిచొ ప్పెఱిఁగించి శుభము లందింపఁగదే!" 10-1015

ఇదే సందర్భంలో కలువపూల సుగంధాలు వెలువరించుచున్న రెండు పద్యాలు-

నల్లనివాఁడు పద్మనయనంబులవాఁడు కృపారసంబు పైఁ
జల్లెడు వాఁడు మౌళిపరిసర్పిత పింఛమువాఁడు నవ్వు రా
జిల్లెడు మోమువాఁ డొకఁడు చెల్వల మానధనంబుఁ దెచ్చె నో
మల్లియలార! మీ పొదల మాటున లేఁడు గదమ్మ! చెప్పరే! 10-1011

అంగజునైనఁ జూడ హృదయంగముఁడై కరఁగించువాఁడు శ్రీ
రంగదురంబువాఁడు మధురంబగు వేణురవంబువాఁడు మ
మ్మంగజు పువ్వుఁదూపులకు నగ్గము చేసి లవంగ లుంగ నా
రంగములార! మీకడకు రాఁడు గదా! కృప నున్నఁ జూపరే! 10-1012

ఈ విధంగా చెట్టు చెట్టునూ ప్రశ్నిస్తూ యదుకులతిలకుని వెదకుతున్న గోపికలకు "హల కులిశ కలశాంకుశాది శుభలక్షణ లక్షితము"లైన కృష్ణుని పదచిహ్నాలు కన్పిస్తాయి. గోపాంగనలు గోపాలదేవుని చరణాలు గుర్తించారు. ఈ చరణాల గుర్తింపులో సహజ పాండిత్యుని సహజపాండిత్యాన్ని మనం గుర్తిస్తాము-

ఒక యెలనాఁగ చేయూఁదినాఁ డిక్కడ సరస నున్నవి నాల్గు చరణములును
ఒక నీలవేణితో నొదిగినాఁ డిక్కడ మగజాడలో నిదె మగువజాడ
ఒక లేమ మ్రొక్కిన నొడిసినాఁ డిక్కడ రమణి మ్రొక్కిన చొప్పు రమ్య మయ్యె
ఒక యింతి కెదురుగా నొలసినాఁ డిక్కడ నన్యోన్యముఖములై యంఘ్రు లొప్పె
ఒకతె వెంటఁదగుల నుండక యేగినాఁ, డడుగు మీఁదఁ దరుణి యడుగు లమరె
అబల లిరుగెలంకులందు రాఁ దిరిగినాఁ, డాఱుపదము లున్న వమ్మ యిచట!! **10-1029**

ఇచ్చటి "గోపికాగీత" లలో గోపసుందరుల సుకుమారహృదయం గోచరిస్తుంది-

నీ వడవిం బగల్ దిరుగ నీకుటిలాలక లాలితాస్య మి
చ్ఛావిధిఁ జూడకున్న నిమిషంబులు మాకు యుగంబులై చనున్
గావున రాత్రులైన నినుఁ గన్నుల నెప్పుడుఁ జూడకుండ ల
క్ష్మీవర! ఱెప్ప లడ్డముగఁ జేసె నిదేల విధాత క్రూరుఁడై? **10-1051**

ఒక శరద్రాత్రి చల్లనివేళ తెల్లని వెన్నెలలో నల్లనయ్య పిల్లన గ్రోవిమీద బ్రహ్మ గాంధర్వ గీతాన్ని ప్రసరింప జేశాడు. ఆ మురళీధరుని మోహనమూర్తిని దర్శించండి-

కర్ణావతంసిత కర్ణికారప్రభ గండభాగద్యుతి గడలుకొనఁగ
భువనమోహనమైన భ్రూవిలాసంబుతో వామభాగానతవదన మొప్ప

అపసవ్యకర మృదులాంగుళీచాతురి షడ్జధ్వనికి మర్మసరణిఁ జూప
డాకాలిమీఁద నడ్డము సాఁచి నిల్పిన పదనఖద్యుతి భూమిఁ బ్రబ్బికొనఁగ

మౌళిపింఛము కంఠదామమున మెఱయ, విలసితగ్రామముగ నొక్క వేణువందు
బ్రహ్మగాంధర్వగీతంబు పరఁగఁజేసెఁ, జతురనటమూర్తి గోపాలచక్రవర్తి. 10-769

వేణుగానం వీనుల సోకగానే వ్రేపల్లెలోని గోపికలందరూ బృందావనానికి పరువెత్తుకొని వచ్చారు. వంశీధరుని గానమాధుర్యానికి మైమరచారు. ఒక గోపిక యదుకుమారుని పెదవులక్రింద కదలుతున్న మురళి అదృష్టానికి అసూయపడి అంటుంది-

ఒనరన్ వ్రేతల కించుకేనియును లేకుండంగ గోపాల కృ
ష్ణుని కెమ్మోవి సుధారసంబుఁ గొనుచుం జోద్యంబుగా మ్రోయుచున్
దన పర్వంబులు నేత్రపర్వములుగా దర్పించెఁ బూర్వంబునన్
వనితా! యెట్టి తపంబుసేసె నొకొ యీ వంశంబు వంశంబులోన్. 10-779

ఇంకొక గోపిక తాను మురళిగా పుట్టి ఉంటే ఎంత బాగుండేది, అటువంటి అదృష్టం తనకు లభించ లేదని వాపోతుంది. క్రిందటి జన్మలో తన పొరపాటుకు బాధపడుతుంది-

నా మోసంబున కెద్దిమేర వినవే నా పూర్వజన్మంబునన్
లేమా! నోముల నోముచో నకట! కాళిందీ తటిన్ వేణువై
భూమిం బుట్టెద నంచుఁ గోరఁ దగదే; బోధిల్లి యట్లైన నీ
బామం దిప్పుడు మాధవాధర సుధా పానంబు గల్గుం గదే! 10-782

మరొక గోపిక వేణుగాన శ్రవణంతో పరవశించిన పక్షులను వీక్షించి పలుకుతుంది. ఈ సందర్భంలో వ్యాసభాగవతంలోని శ్లోక మిది-

ప్రాయో బతాంబ విహగా మునయో వనేఽస్మిన్
కృష్ణేక్షితం తదుదితం కలవేణుగీతమ్ ।
ఆరుహ్య యే ద్రుమభుజాన్ రుచిరప్రవాళాన్
శృణ్వంతి మీలితదృశో విగతాన్యవాచః ॥

పక్షులు పారవశ్యంలో కన్నులు మూసుకున్నాయన్న శ్లోకభావాన్ని తమ హృదయాలలో ఉన్న కృష్ణుని రూపం వెలుపలికి పోకుండా అడ్డుపెడుతున్నట్లు కనులు మూసుకున్నాయని పోతన్నగారు చమత్కరించారు-

జగతీజంబుల శాఖ లెక్కి మురళీ శబ్దామృతస్యందమున్
మిగులన్ వీనులఁ ద్రావి వ్రేగుపడి నెమ్మిం గృష్ణరూపంబు చి

త్తగమై యుండఁగ నడ్డపెట్టుక్రియ నేత్రంబుల్ దగన్ మూసి యీ
ఖగముల్ సొక్కెడిఁ జూచితే మునిజనాకారంబులన్ గామినీ! 10-790

శ్రీకృష్ణుని ముఖంలోనుంచి వెలువడుతున్న వేణుగాన సుధారసాన్ని ఆవులు నిక్కించిన చెవులతో త్రాగుతున్నాయనీ, ఆవుదూడలు పాలుత్రాగడం మాని ఆనందబాష్పాలతో ఆ నందనందనుణ్ణి సందర్శిస్తూ ఉన్నవనీ వ్యాసులవారు సంస్కృత భాగవతంలో ఇలా అభివర్ణించారు-

గావశ్చ కృష్ణముఖ నిర్గత వేణుగీత, పీయూష ముత్తభిత కర్ణపుటైః పిబంత్యః ।
శాబాః స్తనస్నుతపయః కబలాః స్మ తస్థుః, గోవింద మాత్మని దృశాశ్రుకలాః స్పృశంత్యః ॥

ఒకే శ్లోకంలో ఉన్న భావాన్ని పోతన్నగారు చక్కగా ప్రస్తరించి విస్తరించి రెండు పద్యాలలో సుమనో మనోజ్ఞంగా వర్ణించారు. ముందుగా ఆవుల ఆనంద తన్మయత్వం-

మమతన్ మోములు మీఁది కెత్తుకొని రోమంథంబు సాలించి హ్రా
త్కమలాగ్రంబులఁ గృష్ణు నిల్పి, మురళీ గానామృతశ్రేణి క
ర్ణములం గ్రోలుచు మేఁత మాని గళితానందాశ్రులై చిత్రితో
పమలై గోవులు చూచుచున్న వవిగో పద్మాక్షి! వీక్షించితే! 10-789

అనంతరం ఆవుదూడల సంతోష పారవశ్యం ఎంత హృదయంగమంగా చిత్రించారో చిత్తగించండి-

తల్లుల చన్నుఁబాలు మును త్రావుతఱిన్ దమకర్ణ వీథులన్
వల్లభమైన మాధవుని వంశరవామృతధార సొచ్చినన్
గ్రుళ్ళక పాలురాఁ దివక దూఁటక మానక కృష్ణుమీఁద దృ
గ్వల్లులు సేర్చి నిల్చె నదె వత్సము లంగనలార కంటిరే! 10-788

నెమరు వేయటం మాని చూస్తున్న గోవులూ, పాలుత్రాగటం మాని చూస్తున్న గోవత్సాలూ.....

కంసుని పంపున అక్రూరుడు బలరామకృష్ణులను తీసికొని పోవటానికి గోకులానికి వస్తాడు. పూర్వజన్మలో ఎంత పుణ్యం చేశానో ఇప్పుడు కృష్ణుణ్ణి దర్శించే భాగ్యం కలిగింది అనుకుంటాడు. దీని మూలశ్లోకం ఇది-

కిం మయాచరితం భద్రం కిం తప్తం పరమం తపః ।
కిం వాథాప్యర్హతే దత్తం యద్ద్రక్ష్యామ్యద్య కేశవమ్ ॥

దీనిని పోతన్నగారు "నా యట్టి వివేకహీనునకు" అని అక్రూరుని అల్పత్వాన్నీ "మహామునీంద్రుల యోగదృష్టికి సైతం పట్టువడని పరమేశ్వరుని" అని శ్రీకృష్ణుని మహత్త్వాన్నీ ఇలా అభివ్యక్తం చేశాడు-

ఎట్టి తపంబు సేయఁబడె నెట్టి చరిత్రము లబ్ధ మయ్యెనో
యెట్టి ధనంబు లర్థులకు నీఁబడెనో తొలిబామునందు నా
యట్టి వివేకహీనునకు నాదిమునీంద్రులు యోగదృష్టులం
బట్టఁగ లేని యీశ్వరుని బ్రహ్మమయున్ హరిఁ జూడఁ గల్గెడిన్. 10-1189

మథురనుంచి తన్ను తీసుకొని పోవటానికి వచ్చిన అక్రూరుణ్ణి గోపాలుడు కుశలప్రశ్న వేసిన తీరు మూలంలో ఇలా ఉన్నది-

తాత సౌమ్యాగతః కంసాత్ స్వాగతం భద్రమస్తు వః ।
అపి స్వజ్ఞాతి బంధూనా మనమీవ మనామయమ్? ॥

దీనికి పోతన్నగారు తెలుగు పూతపూసి ఎంత చక్కని పద్యం వ్రాశారో తిలకించండి-

శుభమే నీకుఁ? బ్రమోదమే సఖులకున్? జుట్టాలకున్ సేమమే?
యభయంబే ప్రజకెల్ల? గోత్రజుల కాత్మానందమే? మామ ము
క్త భయుండే? వసుదేవదేవకులు తత్ కారాగృహంబందు మత్
ప్రభవవ్యాజ నిబద్ధులై బ్రదికిరే ప్రాణానిలోపేతులై? 10-1206

కృష్ణుణ్ణి మథురకు తీసుకొనివెళ్ళటానికి అక్రూరుడు వచ్చాడని తెలుసుకున్న గోపికలు ఇటువంటి దుర్ఘటన ఘటింపజేసిన విధిని క్రూరుడని నిందిస్తారు మూలంలో-

క్రూర స్త్వమక్రూర సమాఖ్యయా స్మ న, శ్చక్షుర్హి దత్తం హరసే బతాజ్ఞవత్ ।
యేనైకదేశేఽఖిలసర్గ సౌష్ఠవం, త్వదీయ మద్రాక్ష్మ వయం మధుద్విషః ॥

పోతన్నగారి గోపికలు బ్రహ్మదేవుణ్ణి విడిచిపెట్టి అక్రూరుణ్ణి ఆడిపోసుకుంటారు. ఇతడు అక్రూరుడు కాడు, క్రూరు డంటారు. అందుకే ఇలా వచ్చాడు అంటారు.

అక్రూరుండని పేరు పెట్టుకొని నేఁ డస్మన్మనోవల్లభుం
జక్రిన్ మాకడఁ బాపికొంచు నరుగం జర్చించి యేతెంచి నాఁ
డక్రూరుం డట క్రూరుఁ డీతఁడు నిజం బక్రూరుఁడౌ నేని ని
ర్వక్రత్వంబున కృష్ణుఁ బెట్టి తన త్రోవం బో విచారింపఁడే. 10-1216

నిజంగా అక్రూరుడే అయితే కృష్ణుణ్ణిక వదలిపెట్టి వెళ్లాలి అనటం బాగుంది.

అక్రూరుడు రామకృష్ణులను రథం ఎక్కించుకొని మథురకు కొనిపోతున్నాడు. కృష్ణవియోగాన్ని సహించలేని గోపికలు గొంతెత్తి విలపించుతారు-

ఏవం బ్రువాణా విరహాతురా భృశం, వ్రజస్త్రియః కృష్ణవిషక్త మానసాః ।

విసృజ్య లజ్జాం రురుదుస్స్మ సుస్వరం, గోవింద దామోదర మాధవేతి ॥

వీరు సంస్కృత గోపికలు. ఇక తెలుగు గోపికలు ఎలా విలపించారో పోతన్నగారు ఈ క్రింది పద్యంలో చెప్పారు. "కపోలతట సంవిన్యస్త హస్తాబ్జలై", "పవనోద్ధూత లతాభలై" అనే రెండు విశేషణాలు అదనంగా జేర్చి గోపికల దయనీయ స్థితిని కనులకు కట్టించారు.

ఉవిదల్ సిగ్గులు మాని కన్గవల నీ రొండొండ వర్షింపఁగా
వివశత్వంబులతోఁ గపోలతట సంవిన్యస్తహస్తాబ్జలై
పవనోద్ధూత లతాభలై మముఁ గృపం బాలింపు గోవింద మా
ధవ దామోదర యంచు నేడ్చిరి సుజాతంబైన గీతంబులన్. 10-1221

అక్రూరుడు రామకృష్ణులను మథురకు తీసుకువెళ్తున్నాడు. రథం యమునా నదీతీరానికి చేరింది. రామకృష్ణులు రథం దిగి నదిలోనికి వెళ్లి నీళ్లు త్రాగి మళ్లీ రథంమీదకు వచ్చి కూర్చున్నారు. అక్రూరుడు నదిలో దిగి స్నానం చేస్తుండగా నదీజలాలలో శ్రీకృష్ణుడు కన్పించాడు. అలా చాలాసేపు చూచిచూచి చేతులు మోడ్చి నమస్కరించి ఒడ్డుకు వచ్చి చూస్తే కృష్ణుడు రథంమీద కూర్చుని ఉన్నాడు. ఆశ్చర్యచకితుడైన అక్రూరునితో కృష్ణుడంటాడు-

జలములు చేరువ నున్నవి;, తలపోయఁగ నీవు పోయి తడవయ్యె; నదీ
జలముల, నభమున ధరణిన్, గలుగని చోద్యములు నీకుఁ గానంబడెనే? 10-1237

శ్రీకృష్ణుని ప్రశ్నకు అక్రూరుడు ఏమని సమాధానం చెబుతాడు? భగవంతుడైన కృష్ణుని మహత్త్వానికి వెరగుపడి వినయ వినమిత శిరస్కుడై భక్తిరస పరిపూర్ణ మనస్కుడై ఇలా అంటాడు-

నీలోన లేని చోద్యము, లే లోకములందుఁ జెప్ప రీశ్వర! నీటన్
నేలన్ నింగిని నున్నవె, నీలోఁ జోద్యంబు లెల్ల నెగడు మహాత్మా! 10-1239

రథం మథురానగరంలో ప్రవేశిస్తుంది. శ్రీకృష్ణుడు మథురకు విచ్చేస్తున్నాడనే శుభవార్త విన్న పౌరకాంత లందరూ నందనందన సందర్శన కుతూహలాయత్తచిత్తలై గుములు కూడతారు. ఆ సంతోష వార్తను పరస్పరం ఈ విధంగా చెప్పుకుంటారు-

నందు తపఃఫలంబు, సుగుణంబుల పుంజము, గోపకామినీ
బృందము నోముపంట, సిరి విందు, దయాంబుధి, యోగిబృందముల్
డెందములందుఁ గోరెడి కడింది నిధానము, సేరవచ్చెనో
సుందరులార! రండు చని చూతము కన్నుల కోర్కి దీరఁగన్. 10-1247

ఈ విధంగా సంబరాలు పడుతూ మథురాపురం సుందరీమణు లందరూ తొందర తొందరగా నంద తనయుణ్ణి చూడటానికి మేడ లెక్కుతారు:

వీటఁగల చేడె లెల్లను, హాటకమణి ఘటిత తుంగ హర్మ్యాగ్రములన్
గూటువలు గొనుచుఁ జూచిరి, పాటించి విశాలవక్షు పద్మదళాక్షున్. 10-1240

విశాలవక్షుడైన ఆ పద్మదళాక్షుణ్ణి వీక్షిస్తూ ఉన్న హరిణేక్షణలను సహజపాండిత్యుడు ఇలా అభివర్ణించాడు-

"వీఁడఁటే రక్కసి విగతజీవగఁ జన్నుఁ బాలుద్రావిన మేటి బాలకుండు
వీఁడఁటే నందుని వెలఁదికి జగమెల్ల ముఖమందుఁ జూపిన ముద్దులాఁడు
వీఁడఁటే మందలో వెన్నలు దొంగిలి దర్పించి మెక్కిన దాఁపరీఁడు
వీఁడటే యెలయించి వ్రేతల మానంబు సూఱలాడిన లోకసుందరుండు....." 10-1250

ఈ విధంగా ఒకరి నొకరు తోసుకుంటూ చేతులు చాచి చూపిస్తూ అ నవనీతచోరుని భువనమోహన సౌందర్యానికి మురిసిపోతూ అనుకుంటారు.

చెలియా! గోపిక లీ కుమారతిలకుం జింతించుచుం బాడుచుం
గలయం బల్కుచు నంటుచున్ నగుచు నాకర్షించుచున్ హస్తగా
మలక క్రీడకుఁ దెచ్చి నిచ్చలును సమ్మానంబులం బొందఁగాఁ
దొలుజన్మంబుల నేమి నోఁచిరొ కదే దుర్గప్రదేశంబులన్. 10-1251

శ్రీకృష్ణుడు మథురానగరంలో ఎదురుగా వస్తున్న రజకుణ్ణి చూచి ఇలా అంటాడు-

విందులమై నరేశ్వరుని వీటికి వచ్చితి మేము; మాకు మా
మందలలోన గట్టికొన మంచిపటంబులు లేవు; నీ ముడిన్
సుందరధౌతచేలములు శోభిలుచున్నవి; తెమ్ము; నిన్ను మే
లందెడు నిమ్ము, రాజుదెస నల్లుర మో రజకాన్వయాగ్రణీ! **10-1256**

అంత గొప్పగా సంబోధించి ప్రాధేయపడి శుభం పలికి ప్రార్థించినా అందుకు ఆ రజకుడు తలబిరుసుగా సమాధానం చెబుతాడు-

ఎట్టెట్రా! మనుజేంద్రు చేలములు మీ కీఁబాడియే? మీరలుం
గట్టం బోలుదురే? పయోఘృతదధిగ్రాసంబులన్ మత్తులై
యిట్టాడం జనెఁగాక గొల్లలకు మీ కెబ్బంగి నోరాడెడిన్?
కట్టా! ప్రాణము గోలుపోయెదు సుమీ కంసోద్ధతిన్ బాలకా! 10-1258

గర్వాంధుడైన రజకుడికి దేహశుద్ధి చేసి రామకృష్ణులు వస్త్రాలు ధరించి ముందుకు సాగుతారు. ఇంతలో సుదాముడనే మాలాకారుడు కనిపిస్తాడు. అతడిసేవలకు మెచ్చి వరం కోరుకోమంటాడు కృష్ణుడు. అప్పుడు సుదాముడు ఇలా అంటాడు-

నీ పాదకమలసేవయు, నీపాదార్చకులతోడి నెయ్యమును నితాం
తాపారభూత దయయును, తాపసమందార! నాకు దయసేయఁగదే! 10-1270

ఈ పద్యానికి తెలుగువారి నాలుకలపై ఎంతటి ప్రచారం అధికారం ఉన్నదో మన అందరికీ తెలుసు. ఇంతకూ ఆ పద్యం సుదాముడు పలికిందా? పోతనగారు పలికిందా? అనేదే సందేహం.

ఆ తరువాత కుబ్జ అనే మరుగుజ్జుపిల్ల కనిపిస్తుంది. ఆ వంకరటింకరపిల్లను చూచి కృష్ణు డిలా అంటాడు-

ఎవ్వరిదానవు? లేపము, లెవ్వరికిం గోరికొనుచు నేగెదు? నీ పే
రెవ్వతె? మా కిమ్మిన్నియు, నివ్వటిలెదు చక్కనగుచు నీరజనేత్రా! 10-1274

'చక్కనగుచు' అన్నమాటలోని వ్యంగ్యాన్ని కుబ్జ గ్రహించింది. ఆ అమ్మాయి కొంచెం రోషంతో ఇలా అంటుంది-

'చక్కనివాఁడవౌదు! సరసంబుల నొంపకు; మెల్లవారికిన్
జక్కదనంబు లెక్కడివి? 10-1276

'నీవే పెద్ద చక్కనయ్యవులే. చమత్కారాలు చాలించు. అందరికీ నీ చక్కదనం ఎక్కడనుంచి వస్తుంది? నా పేరు త్రివక్ర. కంసుడి దాసిని. రాజుగారికి సుగంధలేపనాలు తీసుకువెళుతున్నాను' అంటుంది.

కుబ్జ నిజానికి త్రివక్ర. మెడ వంకర. నడుమ వంకర. కాళ్లు వంకర. అయితే మాత్రం వెక్కిరింపుగా 'చక్కనగుచు నివ్వటిలెదు' అంటాడా! ఇదంతా పోతనగారి చమత్కారం. మూలంలో ఈ మాట లేదు

కా త్వం వరోర్వే తదుహానులేపనం, కస్యాంగనే వా కథయస్వ సాధు నః ।
దేహ్యావయో రంగవిలేప ముత్తమం, శ్రేయ స్తతస్తే న చిరాద్భవిష్యతి ॥

'ఆ విలేపనాలు మా కివ్వు. నీకు త్వరలో శుభం కలుగుతుంది' అని మూలంలో ఉంటే ఇవన్నీ మాకిస్తే నీవంకర చక్కబడి నీవు చక్కని దానవవుతావు' అంటాడు తెలుగు కృష్ణుడు. అందుకు కుబ్జకు రోషం వచ్చి పై విధంగా పలికింది. తరువాత ఆ విలేపనాన్ని రామకృష్ణులకు సమర్పిస్తుంది. కృష్ణుడు ఆమె వక్రత్వం పోగొట్టి అనుగ్రహిస్తాడు.

శ్రీకృష్ణుడు కంసుని ధనుశ్శాలలో ఉన్న విల్లు విరవటం అత్యంత మనోహరంగా వర్ణించాడు పోతన-

బంధుల్ మేలన వామహస్తమునఁ జాపం బెత్తి మౌర్వీలతా
సంధానం బొనరించి కొంచెపుఁ దెగన్ శబ్దించుచున్ ధీరతా
సింధుం డా హరి దాని ఖండితముగాఁ జేసెన్ జనుల్ చూడఁగా
గంధేభంబు రసాలదండము నొగిన్ ఖండించు చందంబునన్. 10-1283

ఈ పద్యం మూలానికి సరైన అనువాదం. గమనించండి మూలశ్లోకాన్ని-

కరేణ వామేన సలీలముద్ధృతం, సజ్యం చ కృత్వా నిమిషేణ పశ్యతామ్ ।
నృణాం వికృష్య ప్రబభంజ మధ్యతో, యథేక్షుదండం మదకర్యురుక్రమః ॥

పోతన్నగారు ఈ సందర్భంలో చేసిన చంద్రోదయ సూర్యోదయ వర్ణనలు అనన్యసామాన్యములు, అత్యంతమనోహరములు, ముందు చంద్రోదయాన్ని చిత్తగించండి-

ప్రాచీదిశాంగనా ఫాలతలంబున దీపించు సిందూరతిలక మనఁగ
దర్పించి విరహుల ధైర్యవల్లులు ద్రెంప దర్పకుం డెత్తిన దాత్ర మనఁగ
నలిగి కాలకిరాతుఁ డంధకారమృగంబు ఖండింప మెఱయించు ఖడ్గ మనఁగ
గగనతమాలవృక్షము తూర్పుకొమ్మను లలితమై మెఱయు పల్లవ మనంగఁ

దొఁగలు సంతసిల్ల దొంగలు భీతిల్ల, కడలి మిన్ను ముట్టి కడలుకొనఁగ
పొడిచె శీతకరుఁడు భూరి చకోరక, ప్రీతికరుఁడు జారభీతికరుఁడు. 10-1295

చంద్రోదయానికి ముకుళించుకొన్న కమలాలను ఎంత హృదయంగమంగా వర్ణించాడో చూడండి-

'కళలు గలుగు గాక; కమల తోడగుఁ గాక, శివుని మౌళిమీఁదఁ జేరుఁగాక;
నన్యు నొల్లఁ దపనుఁడై న మత్పతి' యని, సాధ్విభంగి కమలజాతి మొగిడె. 10-1290

ఇక్కడ 'తపనుఁడు' అనటంలో చమత్కారం ఉన్నది. తపన శబ్దానికి సూర్యుడు, తపింపజేసేవాడు అని రెండర్థాలు. సాధ్వీలక్షణం సమంజసంగా నిరూపితమైంది.

ఇదే సందర్భంలో పోతన్నగారు చేసిన సూర్యోదయవర్ణనం అనంతర ప్రబంధకవులకు 'ఒజ్జబంతి' అయింది. ముద్దులు మూటగట్టే ఆ పద్యాన్ని చిత్తగించండి-

పౌలోమి తన బాలు పాన్పుపైఁ గనుపట్టఁ బన్నిన పవడంపు బంతి యనఁగ
నాయురర్థముల వ్యయంబు లొత్తిలి చాటు కాలజాంఘికుచేతి ఘంట యనఁగ

ఘనజంతుజీవిత కాలరాసుల విధి కొలువ నెత్తిన హేమకుంభ మనఁగ
పశ్చిమదిక్కాంత పరఁగఁ గైసేయుచో ముందట నిడుకొన్న ముకుర మనఁగఁ
గోకతాపోపశమ దివ్య ఘుటిక యనఁగ, పద్మినీకాంత నోముల ఫల మనంగ
'మూఁడుమూర్తుల సారంపు ముద్ద' యనఁగ, మిహిరమండల ముదయాద్రిమీఁద నొప్పె. 10-1304

ఈ వర్ణనలన్నీ పోతన్నగారి సొంతం.

మల్లయుద్ధంలో మహావీరుడైన చాణూరుడు శ్రీకృష్ణుణ్ణి అధిక్షేపించటం చాలా సహజంగా ఉన్నది.

నాతోఁ బోరఁగ నెంతవాఁడ విసిరో నా సాటియే నీవు? వి
ఖ్యాతుండం గులజుండ సద్గుణుఁడ సత్కర్మస్వభావుండ; నీ
కేతాదృగ్విభవంబు లెల్లఁ గలవే? యీ వీట పోరాడుటల్
వ్రేతల్ చూడఁగఁ గుప్పిగంతు లిడుటే వీక్షింపు గోపార్భకా! 10-1338

రణరంగంలో కూడ పోతనగారు తనకు సహజమైన అంత్యప్రాస సౌందర్యాన్ని ప్రదర్శించకుండా ఉండలేడు. జరాసంధుడు రామకృష్ణుల పైకి యుద్ధానికి వచ్చి వారిని చుట్టుముట్టినప్పుడు ఎంత చక్కని కల్పన చేశాడో చూడండి-

పవనుఁడు మేఘరేణువుల భానుకృశానులఁ గప్పుకైవడిన్
వివిధబలౌఘముం బనిచి వేగమ మాగధుఁ డావరించె భూ
మ్యవనిచరిష్ణులన్ గువిమతావనినాథ నిరాకరిష్ణులన్
దివిషదలంకరిష్ణుల నతిస్థిరజిష్ణుల రామకృష్ణులన్. 10-1554

కాలయవనుడు శ్రీకృష్ణుని వెంట పడతాడు. కృష్ణుడు పరుగిడుతూ పోయి పోయి ఒక గిరిగహ్వరంలో దూరుతాడు. కాలయవనుడు కూడా ఆ గుహలో జొరబడి నిద్రపోతున్న ముచుకుందుణ్ణి శ్రీకృష్ణునిగా భావించి కాలితో తంతాడు. ముచుకుందుని కన్నులనుండి వెలువడిన క్రోధాగ్ని జ్వాలలకు కాలయవనుడు భస్మమైపోతాడు. అనంతరం ముచుకుందుడు తనముందు సాక్షాత్కరించిన శ్రీకృష్ణుణ్ణి చూచి ఇలా అంటాడు-

శశివో! యింద్రుఁడవో! విభావసుఁడవో! చండప్రభారాశివో!
శశిచూడామణివో! పితామహుఁడవో! చక్రాంకహస్తుండవో!
దిశలున్ భూమియు మిన్ను నిండె నిదె నీ తేజంబు చూడంగ దు
ర్వశమై; యెవ్వఁడ వేల వచ్చి తిచటన్ వర్తించె దేకాకివై? **10-1647**

ఇది పోతన్నగారి ప్రసన్నమధురశైలికి ఒక చిన్న ఉదాహరణం.

రుక్మిణీకల్యాణఘట్టంలో పరీక్షిన్మహారాజు శుకమహర్షితో ఇలా అంటాడు-

బ్రహ్మన్ కృష్ణకథాః పుణ్యా మాధ్వీర్లోకమలాపహాః ।
కో ను తృప్యేత శృణ్వానః శ్రుతజ్ఞో నిత్యనూతనాః ॥

వ్యాసుని మూలానికి పోతన్నగారి అనువాదం ఎంత చక్కగా ఉన్నదో చూడండి-

కల్యాణాత్మకమైన విష్ణుకథ లాకర్ణించుచున్ ముక్త వై
కల్యుం డెవ్వఁడు తృప్తుఁడౌ? నవి వినంగాఁ గ్రొత్త లౌచుండు; సా
కల్యం బేర్పడ భూసురోత్తమ! యెఱుంగం బల్కవే రుక్మిణీ
కల్యాణంబు వినంగ నాకు మదిలోఁ గౌతూహలం బయ్యెడిన్. 10-1683

అంతటితో పోతన్నగారికి తృప్తి కలుగలేదు. శ్రీకృష్ణుని కథలంటేనే ఆయన ఒళ్లు పులకించిపోతుంది. సహజపాండిత్యుడు తన సహజమైన కృష్ణభక్తిని వెంటనే ఈ కందపద్యంలో పొందుపరచకుండా ఉండలేక పోయాడు-

భూషణములు సెవులకు; బుధ, తోషణము; లనేక జన్మదురితౌఘ విని
శ్శోషణములు; మంగళతర, ఘోషణములు; గరుడగమను గుణభాషణముల్. 10-1684

రుక్మిణి అన్నగారైన రుక్మి తన చెల్లెల్ని శిశుపాలునికి ఇవ్వాలని నిర్ణయిస్తాడు. బంధువుల అభిప్రాయాన్ని త్రోసిపుచ్చుతాడు.

బంధూనా మిచ్ఛతాం దాతుం, కృష్ణాయ భగినీం నృప ।
తతో నివార్య కృష్ణద్విడ్, రుక్మీ చైద్య మమన్యత ॥

ఈ శ్లోకానికి పోతన్నగారు వ్రాసినపద్యం ఎంత హృద్యంగా ఉందో చిత్తగించండి-

బంధువు లెల్లఁ గృష్ణునకు బాలిక నిచ్చెదమంచు శేముషీ
సింధువులై విచారములు సేయఁగ వారల నడ్డపెట్టి దు
స్సంధుడు రుక్మి కృష్ణునెడఁ జాల విరోధముఁ జేసి మత్త పు
ష్పంధయవేణి నిత్తు శిశుపాలున కంచుఁ దలంచె నంధుఁడై. 10-1696

శ్రీకృష్ణుని దగ్గర కంపిన బ్రాహ్మణుని రాక ఆలస్యం కావడంతో రుక్మిణి పడుతున్న ఆవేదన, ఆందోళన పోతన్నగారు అత్యద్భుతంగా వర్ణించారు-

లగ్నం బెల్లి; వివాహముం గదిసె; నేలా రాఁడు గోవిందుఁ? డు
ద్విగ్నం బయ్యెడి మానసంబు; వినెనో వృత్తాంతమున్; బ్రాహ్మణుం

డగ్నిద్యోతనుఁ డేటికిం దడసె? నా యత్నంబు సిద్ధించునో
భగ్నంబై చనునో విరించికృత మె ట్బంగిన్ బ్రవర్తించునో? 10-1725

ఇంకా ఈ పద్యంలో ఆమె మనోవేదన ఆలకించండి-

ఘనుఁ డా భూసురుఁ డేగెనో నడుమ మార్గశ్రాంతుఁడై చిక్కెనో
విని కృష్ణుం డిది తప్పుగాఁ దలఁచెనో? విచ్చేసెనో? యీశ్వరుం
డనుకూలింపఁ దలంచునో తలఁపఁడో? యార్యామహాదేవియున్
నను రక్షింప నెఱుంగునో యెఱుఁగదో? నాభాగ్య మెట్లున్నదో? 10-1726

తానేమైనా రహస్యంగా రాయబారం పంపటం పొరపాటేమో! అందుకు కృష్ణుడు తప్పుపట్టాడేమో! అని అందోళన చెందుతున్న రుక్మిణితో ద్వారకనుండి తిరిగివచ్చిన అగ్నిద్యోతనుడు ఈ విధంగా చెప్పడంలో ఎంతో ఔచిత్యం ఉన్నది-

మెచ్చె భవద్గుణోన్నతి; కమేయధనావళు లిచ్చె నాకుఁ; దా
వచ్చె సుదర్శనాయుధుఁడు వాఁడె; సురాసురు లెల్ల నడ్డమై
వచ్చిన నైన రాక్షసవివాహమునం గొనిపోవు నిన్ను; నీ
సచ్చరితంబు భాగ్యమును సర్వము నేఁడు ఫలించెఁ గన్యకా! 10-1735

ఈ పద్యంలో 'మెచ్చె భవద్గుణోన్నతికి' అనటంలో రుక్మణి మనస్సులోని సందేహం తీరిపోయింది. 'తా వచ్చె సుదర్శనాయుధుఁడు' అనటంలో శ్రీకృష్ణుని ఆగమనవేగం అభివ్యక్త మయింది.

పోతన్నగారు భాగవతప్రారంభంలో గురుస్తుతి చేయలేదే అని కొంతమందికి అనుమానంగా ఉండేది. దానికి సమాధానం మనకు ఇక్కడ దొరుకుతుంది. రుక్మిణీ కల్యాణఘట్టంలోనే పోతన్నగారు సొంతంగా ఈ పద్యం వ్రాశారు. రాయబారిగా వచ్చిన బ్రాహ్మణుడు కృష్ణుడితో అంటాడు-

ఆ యెలనాఁగ నీకుఁ దగు; నంగనకుం దగు దీవు; మా యుపా
ధ్యాయుల యాన; పెండ్లి యగుఁ; దప్పదు; జాడ్యము లేల? నీవు నీ
తోయమువారిఁ గూడుకొని తోయరుహాననఁ దెత్తుగాని వి
చ్చేయుము; శత్రులన్ నుఱుముసేయుము; సేయుము శోభనం బిలన్. 10-1713

'మీ రిద్దరూ పరస్పరం తగిన దంపతులు. మీకు తప్పకుండా వివాహం జరిగి తీరుతుంది. మా గురువులమీద ఒట్టు' అంటాడు. అంతేకాని ఆ వేదవేత్త అయిన బ్రాహ్మణోత్తముడు వేదాల తోడనిగాని,

భగవంతుని తోడనిగాని, గాయత్రి తోడనిగాని అనకుండా ‘ మా ఉపాధ్యాయుల ఆన’ అనటంలో ఎంతో విశేషం ఉంది. ఇది పోతన్నగారికి గురువులయందుండే గౌరవానికి మచ్చుతునుక.

తన కోరిక చెల్లించి కృష్ణుని కొనితెచ్చిన బ్రాహ్మణునికి రుక్మిణీదేవి తన కృతజ్ఞతాపూర్వక ధన్యవాదాలు సమర్పించడం ఎంతో సముచితంగా ఉంది.

జలజాతేక్షణుఁ దోడితెచ్చితివి నా సందేశమున్ జెప్పి; నన్
నిలువం బెట్టితి; నీ కృపన్ బ్రదికితిన్; నీయంత పుణ్యాత్మకుల్
గలరే? దీనికి నీకుఁ బ్రత్యుపకృతిం గావింప నే నేర; నం
జలిఁ గావించెద; భూసురాన్వయమణీ! సద్బంధుచింతామణీ! 10-1737

ఈ విధంగా పోతన్నగారి అనువాదం అత్యంతసహజంగా ఔచిత్యభరితంగా, సరసంగా, సరళంగా సాగిపోయింది.

తెలుగుజాతికి అత్యంత ప్రీతిపాత్రమైన పోతనభాగవతాన్ని అక్షరాస్యులందరికీ అందుబాటులో ఉండే నిమిత్తం హృద్యగద్యానువాద సహితంగా, ప్రతిపద్య భావార్థ సంయుతంగా ప్రకటించాలనే సముచితసంకల్పం తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానముల వారికి కలగటం బహుధా ప్రశంసనీయం.

ఈ సందర్భంగా సంపాదించిన అనువాద భాగా లన్నింటినీ పరిశీలించి, పరిష్కరించి, వాటికి ఏక సూత్రత కల్పించే భారం నాకు అప్పగించినందులకు కార్యనిర్వహణాధికారి శ్రీ యం. వి. యస్. ప్రసాద్, ఐ.ఏ.ఎస్., మహాశయులకూ,డా. రావుల సూర్యనారాయణమూర్తి, పి.ఆర్.ఒ., గారికీ, ఎడిటర్ శ్రీ కె. సుబ్బారావు గారికీ నా హృదయ పూర్వక ధన్యవాదాలు.

ఈ దశమ స్కంధంలో **726** నుండి **1791** వరకు ఉన్న గద్యపద్యాలను శ్రీమాన్ ముదివర్తి కొండమాచార్యులవారు సరళగద్యంలోకి అనువదించారు. వీరు సంస్కృతాంధ్ర సాహిత్య ధర్మజ్ఞులు, కవితామర్మజ్ఞులు, “విద్వత్కవి శిరోమణి” బిరుదాంకితులు, హృద్యానవద్య పద్యవిద్యా విశారదులు. ధర్మదీక్ష, అమరసందేశము, వీరమనీడు, కూనలమ్మ, నారాయణమ్మ, పూర్ణాహుతి ముక్తావళి, ప్రచండకౌశికం, వంటి అనేక కావ్యములు రచించి పేరెన్నిక గన్నవారు. అమృతసారము, బ్రహ్మగాంధర్వము, అన్నమయ్య విన్నపాలు అనే కృతులద్వారా అన్నమాచార్యులవారి అధ్యాత్మ సంకీర్తనల మధురభావ సుధారసాన్ని సుమారు తొమ్మిది వందల సీసాలకెత్తి ఆంధ్రావళికి అందించిన ధన్యజీవనులు శ్రీమాన్ ఆచార్యులవారు. వీరి రచనలపై శ్రీచల్లా హరిశ్చంద్ర పరిశోధన చేసి శ్రీవేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయం నుండి పిహెచ్. డి., పట్టం అందుకున్నారు. వీరు భాగవతమునకు కావించిన పద్యగద్యానువాదం సరసమై, సరళమై, అందరికీ అందుబాటులో ఉంది.

ఈ గ్రంథాన్ని ఇంతముచ్చటగా, ఇంత నిర్దుష్టంగా ముద్రించి ఇచ్చిన దేవస్థానం ప్రెస్ మేనేజర్ శ్రీయుతులు ఎమ్. విజయకుమార్‌రెడ్డి గారికీ, వారి సిబ్బందికీ నా సాధువాదాలు.

అక్షరదోషాలు దొర్లకుండా, సహస్రాక్షులై ప్రూఫులు సరిదిద్దిన పూజ్యమిత్రులు మహాకవి శ్రీమాన్ ముదివర్తి కొండమాచార్యులవారికి, శ్రీములుకుట్ల రామకృష్ణశాస్త్రి గారికి నా అభివాదాలు.

ముద్రణకు అనుకూలంగా ప్రెస్ కాపీ సిద్ధంచేసి శుద్ధప్రతి అందించిన చిరంజీవి కోరాడ రామకృష్ణ, ఎమ్.ఎ., ఎమ్.ఫిల్., కు నా ఆశీర్వాదాలు.

కళ్యాణభారతి
రవీంద్రనగర్,
గుంటూరు.
ప్రజాపతి, వసంతము.

భవదీయుడు
కరుణశ్రీ
ప్రధాన సంపాదకుడు
పోతన భాగవతము

విషయసూచిక

పదవ స్కంధము - పూర్వభాగము

పోతన భాగవతము

నాల్గవ సంపుటము

పదవ స్కంధము - పూర్వభాగము

పోతన భాగవతము

(దశమ స్కంధము - పూర్వ భాగం)

నాల్గవ సంపుటము

శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

పోతన భాగవతము

(సరళ గద్యానువాద సహితము)

దశమ స్కంధము - పూర్వభాగము

-: పరీక్షిన్మహారాజు శుకయోగీంద్రు నడిగెడు ప్రశ్న :-

శ్రీకంఠచాప ఖండన!, పాకారి ప్రముఖ వినుత భండన! విలస
త్కాకుత్స్థవంశమండన!, రాకేందు యశోవిశాల! రామనృపాలా! 1

* శ్రీరామచంద్రా! నీవు శివుని విల్లు విరచిన వాడవు. ఇంద్రుడు మొదలైన వారు మెచ్చుకొనేటట్లు యుద్ధం చేయగలవాడవు. ప్రకాశిస్తూ ఉన్న కాకుత్ స్థ వంశానికి అలంకార మైనవాడవు. కార్తిక పూర్ణిమనాటి చంద్రుని వెన్నెలవంటి కీర్తితో విశ్వమంతటను వ్యాపించిన వాడవు. ప్రజలను ఆనందపరచు రాజువు నీవు. అటువంటి నీకు నమస్కారము.

వ. మహనీయ గుణగరిష్ఠులగు న మ్మునిశ్రేష్ఠులకు నిఖిల పురాణ వ్యాఖ్యాన వైఖరీ సమేతుం డయిన సూతుం డిట్లనియె, నట్లు పరీక్షిన్నరేంద్రుండు శుకయోగీంద్రుం గనుంగొని. 2

* అన్ని పురాణాలనూ వ్యాఖ్యానించటంలో నైపుణ్యం గల సూతమహాముని, గొప్ప గుణాలచేత ఉత్తములైన శౌనకాది మహర్షి సత్తములతో ఈ విధంగా అన్నాడు.

పరీక్షిన్మహారాజు శుకమహర్షిని చూచి ఇలా పలికాడు.

క. తెలిపితివి సోమసూర్యుల, కులవిస్తారంబు, వారి కులము ధరిత్రీ
శుల నడవళ్లను వింటిమి, కలరూపము లెల్ల మాకుఁ గడు వెఱఁగులుఁగన్. 3

* ''సూర్యవంశ చంద్రవంశాలను తెలిపావు. ఆ వంశాలలో జన్మించిన రాజుల చరిత్రలు నీవు చెప్పగా విన్నాము. వారి చరిత్రలలో ఉన్న విశేషాలు మాకు చాలా విభ్రాంతిని కలిగించాయి.

క. శీలము గల యదుకులమున, నేలా పుట్టెను మహాత్ముఁ డీశుఁడు విష్ణుం?
డే లీల మెలఁగె? నెయ్యే, వేళల నే మేమి సేసె? వివరింపు తగన్. 4

* మహాత్ముడు, ఈ లోకాలకు ఈశ్వరుడు అయిన విష్ణువు శీలవంతమైన యదువంశంలో ఎందుకు పుట్టవలసి వచ్చింది? అలా పుట్టి ఏ విధంగా ప్రవర్తించాడు? ఏయే వేళల్లో ఏమేమి పనులు చేశాడు? ఈ విషయాలన్నీ చక్కగా చెప్పవలసింది?

క. భవములకు మందు, చిత్త, శ్రవణానందము, ముముక్షుజన పదము, హరి
స్తవము పశుఘ్నుఁడు దక్కను, జెవులకుఁ దని వయ్యె ననెడి చెనఁటియుఁ గలఁడే. 5

* శ్రీహరియైన విష్ణువుయొక్క స్తోత్రం సంసార బాధలకు ఔషధం. చెవులకు మనస్సుకు ఆనందం కలిగిస్తుంది, మోక్షం అర్థించే జనులకు కోరదగినస్థానం. అటువంటి హరిస్తోత్రం విని ' ఇంక చాలు'అనే మూర్ఖుడు ఎవడైనా ఉంటాడా? కసాయివాడు అయితే తప్ప ఆ మాట ఎవడూ అనడు.

క. మా పెద్దలు మును వేల్పులు, నోపని భీష్మాది కురుకులోత్తమ సేనా
కూపారము నే కోలము, ప్రాపున లంఘించి రొక్క బాలపదముగాన్. 6

* భీష్మాది కురువీరులతో నిండిన కౌరవసైన్యం దేవతలకైనా ఓర్వరానిది. అలాంటి కౌరవసేనా సముద్రాన్ని మా పెద్దలైన పాండవులు ఒక్క పసిపిల్లవాని అడుగును దాటగలిగినంత సులభంగా దాటగలిగారు గదా! ఏ తెప్ప సహాయంతో దాటగలిగారు?

క. మా యమ్మ కుక్షి గురుసుత, సాయక పీడితుఁడ నైన జడు నన్నుం గౌం
తేయ కురుకులము నిలుపఁగ, నా యుత్తముఁ డాత్త చక్రుఁడై రక్షించెన్. 7

* నేను మా అమ్మ గర్భంలో ఉండగా అశ్వత్థామ ప్రయోగించిన అస్త్రంచేత బాధపడి నిశ్చేష్టుడనైనాను. అటువంటి సమయంలో పాండవకులాన్ని నిలబెట్టడానికి శ్రీకృష్ణుడు చక్రాన్ని ధరించి నన్ను రక్షించాడు.

ఆ. కలిసి పురుషమూర్తి కాలరూపములను, లోకజనుల వెలిని లోన నుండి
జన్మ మృత్యువులను సంసారముక్తుల, నిచ్చు నతని చరిత మెల్లఁ జెపుమ! 8

* పురుషోత్తముడైన విష్ణువు పురుషరూపంతోనూ కాలరూపంతోనూ లోకంలోని జీవులందరి లోపలా బయటా కూడా ఉంటాడు. అలా ఉండి జనన మరణాలనూ సంసార బంధాలనూ మోక్షాన్నీ ప్రసాదిస్తాడు. అటువంటి పురుషోత్తముని చరిత్ర అంతా చెప్పవలసింది.

సీ. ఊహించి రాముఁడు రోహిణి కొడుకంచు నప్పుడు యోగీంద్ర! చెప్పి తీవు
దేవకి కడుపున నే వెరవున నాతఁ డుండెను దేహంబు నొండు లేక?
తన తండ్రి యిలవాసి వనజాక్షుఁ డేరీతి మందకుఁ బోయె? నే మందిరమున
నుండి యెయ్యది సేయుచుండెను? దన మేన మామ కంసుని నేల నామ మణఁచె

ఆ. నెన్ని యేండ్లు మనియె నిలమీఁద మనుజుఁడై?, యెంద ఱైరి భార్య? లెట్లు మెలఁగె?
మఱియు నేమి చేసె? మాధవు చారిత్ర, మెంత గలదు? నాకు నేర్పరింపు. 9

* యోగీంద్రా! బలరాముడు రోహిణీదేవి కుమారుడని చెప్పావు. మరి మరో శరీరం లేకుండా దేవకీదేవి గర్భానకూడా ఎలా ఉన్నాడు? కృష్ణుడు తన తండ్రిగారి యిల్లు వదలి వ్రేపల్లెకు ఎలా వెళ్లాడు? ఎవరి యింట ఉన్నాడు? ఎలా ప్రవర్తించాడు? ఆయన తన మేనమామ అయిన కంసుని సంహరించ

వలసిన పరిస్థితి ఎందుకు వచ్చింది? ఆయన భూమిమీద మానవుడుగా ఎన్ని సంవత్సరాలు జీవించాడు? ఆయనకు భార్యలెందరు? వారితో ఏ విధంగా ప్రవర్తించాడు? ఇంకా ఏమేమి చేశాడు? ఆ మాధవుని చరిత్ర ఇంకా ఎంత ఉందో అంతా నాకు వివరంగా చెప్పవలసింది.''

వ. అని మఱియు నిట్లనియె. 10

ఆ. నీ ముఖాంబుజాత నిర్ముక్త హరికథా, మృతముఁ ద్రావఁ ద్రావ మేను వొదలె,
వంత మానె, నీరువట్టు నాఁకలియును, దూరమయ్యెఁ, మనము దొంగలించె. 11

* అని పరీక్షిత్తు ఇంకా ఇలా అన్నాడు: - నీ ముఖం అనే పద్మం నుండి మకరందంలాగా స్రవిస్తున్న హరికథలు అనే అమృతం త్రాగి త్రాగి నా శరీరం పులకరిస్తూన్నది. మరణం దగ్గర పడుతున్నదనే దుఃఖం అంతరించింది. ఆకలిదప్పులు దూరమైపోయాయి. మనస్సు ఆనందంతో పరవళ్ళు త్రొక్కుతున్నది.

వ. అని పలుకుచున్న రాజు మాటలు విని, వైయాసి యిట్లనియె. 12

* ఇలా అంటున్న పరీక్షిత్తు మాటలు విని వ్యాసభగవానుని కుమారుడైన శ్రీశుకుడు ఇలా అన్నాడు.

క. విష్ణు కథా రతుఁ డగు నరు, విష్ణుకథల్ చెప్పు నరుని వినుచుండు నరున్
విష్ణుకథా సంప్రశ్నము, విష్ణుపదీ జలము భంగి విమలులఁ జేయున్. 13

* "రాజా! విష్ణువు పాదాలనుండి పుట్టిన గంగాజలం వలెనే విష్ణు కథాప్రసంగంకూడా విష్ణుకథలయందు ఆసక్తి గలవారినీ, ఆ కథలు చెప్పే వారినీ, వినేవారినీ పునీతులను చేస్తుంది.

సీ. రాజేంద్ర! విను తొల్లి రాజలాంఛనముల వేలసంఖ్యల దైత్య విభులు దన్ను
నాక్రమించిన భార మాఁగఁజాలక భూమి గోరూపయై బ్రహ్మఁ జేరఁ బోయి
కన్నీరు మున్నీరుగా రోదనము సేయఁ గరుణతో భావించి కమలభవుఁడు
ధరణి నూఱడఁ బల్కి ధాత్రియు వేల్పులుఁ గదలిరా విష్ణునిఁ గాన నేఁగి

తే. పురుష సూక్తంబుఁ జదివి యద్భుత సమాధి, నుండి యొకమాట విని వారిజోద్భవుండు
వినుఁడు వేల్పులు ధరయు నే విన్నయట్టి, పలుకు వివరింతు నని ప్రీతిఁ బలికెఁ దెలియ. 14

* పరీక్షిన్మహారాజా! వివరంగా చెబుతాను విను. పూర్వం ఎంతో మంది దానవశ్రేష్ఠులు భూమిపై పుట్టి అధికారాలు చేపట్టి రాజులై భూమిని ఆక్రమించారు. భూదేవి ఆ భారం మోయలేక, బ్రహ్మదేవుని వద్దకు వెళ్ళి కన్నీరు మున్నీరుగా ఏడ్చింది. బ్రహ్మదేవుడు కరుణతో భూదేవిని ఊరడించి కర్తవ్యం ఆలోచించాడు. భూదేవినీ, దేవతలనూ వెంటబెట్టుకొని విష్ణువును దర్శించడానికి బయలుదేరాడు. పురుష సూక్తం పఠించి అద్భుతమైన సమాధిస్థితిలో ప్రవేశించాడు. ఆ ధ్యానంలో ఒకమాట ఆయనకు వినబడింది. అది విని బ్రహ్మదేవుడు సంతోషంతో ఇలా అన్నాడు :

"భూదేవీ! దేవతలారా! నేను విన్నమాట వివరిస్తాను - వినండి.

క. యాదవకులమున నమరులు!, మేదినిపైఁ బుట్టి జనుఁడు మీ యంశములన్
శ్రీదయితుఁడు వసుదేవున, కాదరమునఁ బుట్టి భార మంతయుఁ బాపున్. 15

* దేవతలైన మీరంతా మీ మీ అంశలతో యాదవకులంలో భూమిపై జన్మించండి. లక్ష్మీపతి అయిన విష్ణువు ఆదరంతో వసుదేవునికి పుత్రుడుగా జన్మించి భూభారమంతా తొలగిస్తాడు.

క. హరి పూజార్థము పుట్టుఁడు, సురకన్యలు! భూమియందు సుందరతనులై
హరి కగ్రజుఁడై శేషుఁడు హరికళతోఁ బుట్టుఁ దత్ప్రియారంభుండై. 16

* అప్సరసలందరూ భూమిపైన సుందరమూర్తులై, విష్ణువును పూజించడానికి పుట్టవలసింది. విష్ణువు ప్రీతికోసం ఆదిశేషుడు హరి కళతో విష్ణుని అన్నగారుగా పుట్టగలడు.

ఆ. ఈ ప్రపంచ మెల్ల నే మాయచే మోహి, తాత్మ మగుచు నుండు నట్టిమాయ
కమలనాభు నాజ్ఞఁ గార్యార్థమై నిజాం, శంబు తోడఁ బుట్టు జగతియందు. 17

* ఈ ప్రపంచం అంతా ఏ మాయచేత మోహం చెందుతూ ఉంటుందో, ఆ యోగమాయ విష్ణువు ఆజ్ఞచేత తన అంశతో కార్యనిర్వహణకోసం భూమిపైన జన్మిస్తుంది."

వ. అని యిట్లు వేల్పుల నియ్యకొలిపి పుడమిముద్దియ నొడంబఱిచి తమ్మిచూలి తన మొదలి నెలవునకుం జనియె, నంత యదువిభుం డయిన శూరసేనుండను వాఁడు మధురాపురంబు తనకు రాజధానిగా మాధురంబులు శూరసేనంబు లనియెడు దేశంబు లేలెం. బూర్వకాలంబున. 18

* ఈ విధంగా దేవతలకు చెప్పి వారిని అంగీకరింపజేసి భూదేవిని ఓదార్చి బ్రహ్మదేవుడు తన లోకానికి వెళ్లిపోయాడు.

భూలోకంలో యాదవ వంశంలో పుట్టిన శూరసేనుడనే రాజు మధురాపురాన్ని రాజధానిగా చేసుకొని మధురకూ, శూరసేనమునకూ సంబంధించిన దేశాలు పరిపాలించాడు.

క. ఏ మథురయందు నిత్యము, శ్రీమన్నారాయణుండు సెలఁగుఁ బ్రియముమై
నా మథుర సకల యాదవ, భూమీశుల కెల్ల మొదలి పురి యయ్యె నృపా! 19

* ఏ మథురానగరంలో శ్రీమన్నారాయణుడు విలాసంగా విహరించాడో ఆ మధురానగరం పూర్వకాలంలో యాదవ ప్రభువుల కందరకూ మొదట రాజధానిగా ఉండేది.

సీ. ఆ శూరసేనుని కాత్మజుం డగు వసుదేవుఁ డా పురి నొక్క దినమునందు
దేవకిఁ బెండ్లియై దేవకియును దానుఁ గడువేడ్క రథమెక్కి కదలువేళ

నుగ్రసేనుని పుత్త్రుఁ డుల్లాసి కంసుండు చెల్లెలు మఱఁదియు నుల్లసిల్లి
హరుల పగ్గములఁ జేనంది రొప్పఁ దొడంగె, ముందట భేరులు మురజములును

ఆ. శంఖ పటహములును జడిగొని మ్రోయంగఁ, గూఁతుతోడి వేడ్క కొనలు సాఁగ
దేవకుండు సుతకు దేవకీదేవికి, నరణ మీఁ దలంచి యాదరించి. 20

* ఆ శూరసేనుని కుమారుడైన వసుదేవుడు దేవకీదేవిని పెండ్లి చేసుకొని, ఒకనాడు తన భార్యతో కలిసి రథమెక్కి బయలుదేరాడు. ఉగ్రసేనుని కుమారుడైన కంసుడు చెల్లెలిపై ప్రేమతో తానే స్వయంగా గుర్రాల పగ్గాలు పట్టి రథం త్రోలసాగాడు. అదిచూచి దేవకీ వసుదేవులు చాలా సంతోషించారు. రథం ముందుగా భేరీలు, మృదంగాలు, శంఖాలు, డప్పులు రాజలాంఛనాలుగా మ్రోగుతూ ఉన్నాయి.

దేవకితండ్రియైన దేవకుడు కుమార్తెపైన ప్రేమతో ఆమెకు అరణం ఇవ్వాలని అనుకున్నాడు.

వ. సార్థంబు లయిన రథంబుల వేయునెనమన్నూటినిఁ, గనక దామ సముత్తుంగంబు లయిన మాతంగంబుల నన్నూటినిఁ బదివేల తురంగంబులను, విలాసవతు లయిన దాసీజనంబుల నిన్నూటి నిచ్చి యనిచినం గదలి వరవధూ యుగళంబు దెరువునం జను సమయంబున. 21

* ధనంతో నిండిన పదునెనిమిది వందల రథాలనూ, బంగారుహారాలతో అలంకరించిన నాలుగు వందల ఏనుగులనూ, పదివేల గుర్రాలనూ, విలాసవతులైన రెండు వందలమంది దాసీజనులనూ ఆమెకు అరణంగా ఇచ్చాడు. క్రొత్త దంపతులైన దేవకీ వసుదేవులు రథంలో కూర్చుండి రాచబాటలో బయలుదేరారు.

క. పగ్గములు వదలి వేగిర, మగ్గలముగ రథముఁ గడపు నా కంసుఁడు లో
బెగ్గిలి యెగ్గని తలఁపఁగ, దిగ్గన నశరీరవాణి దివి నిట్లనియెన్. 22

* కంసుడు గుర్రాల పగ్గాలు సడల్చి రథం వేగంగా నడపసాగాడు. ఇంతలో అకస్మాత్తుగా అతని గుండెలు అదరేటట్లు అశరీరవాణి ఆకాశంలో నుండి యిలా పలికింది.

క. "తుష్టయగు భగిని మెచ్చఁగ, నిష్టుఁడవై రథము గడపె, దెఱుఁగవు మీఁదన్
శిష్టయగు నీ తలోదరి, యష్టమగర్భంబు నిన్ను హరియించుఁ జుమీ!" 23

* "సంతృప్తురాలైన చెల్లెలు దేవకీదేవి మెప్పుకోసం ఎంతో ప్రేమతో రథం నడుపుతున్నావు. కాని ముందు రానున్నది తెలుసుకో లేకుండా ఉన్నావు. ఉత్తమురాలైన ఈ యువతి అష్టమ గర్భంలో పుట్టిన వాడు నిన్ను సంహరిస్తాడు సుమా!''

వ. అని యిట్లాకాశవాణి పలికిన నులికిపడి భోజకుల పాంసనుండైన కంసుండు సంచలదంసుండై యడిదంబు బెడిదంబుగాఁ బెఱికి జళిపించి దెప్పరంబుగ ననుజ కొప్పుఁబట్టి కప్పరపాటున నొప్పఱం దిగిచి యొడిసి పట్టి, తోఁబుట్టువని తలంపక తెంపు సేసి తెగవ్రేయ గమకించు సమయంబున వసుదేవుండు డగ్గఱి. 24

* ఈ విధంగా ఆకాశవాణి పలుకగా కంసుడు ఉలిక్కిపడ్డాడు. భోజవంశాన్ని పాడుచేయడానికి పుట్టిన ఆ దుర్మార్గుడు, భుజాలు అదురుతూ ఉండగా భయంకరంగా కత్తిదూసి, తొట్రుపాటుతో చెల్లెలి కొప్పు పట్టుకొని క్రిందికి లాగాడు. తోడబుట్టిన దనికూడా చూడకుండా తెగించి ఆమెను చంపబోతూ ఉన్న కంసునికి వసుదేవుడు అడ్డుపడ్డాడు.

క. ఆ పాపచిత్తు మత్తుం, గోపాగ్ని శిఖానువృత్తుఁ గొనకొని తన స
ల్లాపామృతధారా వి, క్షేపంబునఁ గొంత శాంతుఁ జేయుచుఁ బలికెన్. 25

* ఆ కంసుడు అసలే పాడుబుద్ధి కలవాడు. మదమెక్కి మైమరచి ఉన్నాడు. ఆగ్రహావేశంతో అగ్నిజ్వాలలాగా మండిపడుతున్నాడు. వసుదేవుడు అమృతధారలవంటి తన చల్లని మాటలచేత ఆతనిని కొంత శాంతింపజేస్తూ ఇలా అన్నాడు.

ఉ. 'అన్నవు నీవు చెల్లెలికి, నక్కట! మాడలు చీర లిచ్చుటో!
మన్నన సేయుటో? మధుర మంజులభాషల నాదరించుటో?
'మిన్నుల మ్రోఁతలే నిజము, మే'లని చంపకు మన్న మాని రా
వన్న! సహింపు మన్న! తగ దన్న! వధింపకు మన్న! వేఁడెదన్. 26

* "బావా! నీవు ఈ చిన్నదానికి అన్నగారివిగదా! నీ చెల్లెలికి ధనం ఇవ్వాలి, చీరలుపెట్టాలి, ఆడపడుచు అని గౌరవించాలి, మధురమైన మాటలతో ఆదరించాలిగానీ అయ్యో! ఇదేమిటి? ఏవో గాలిమాటలు విని అవే నిజమనుకొని, ఆ అమాయికురాలిని వధించబూనావు. చంపవద్దు బావా! దయచేసి వెనక్కువచ్చెయ్యి. ఓర్పు తెచ్చుకో! ఇది నీ వీరత్వానికి తగినపని కాదు. ఆమెను వధింపవద్దు నాయనా! నా మాటవిను. నిన్ను వేడుకుంటున్నాను.

వ. అదియునుం గాక. 27

మ. చెలియల్, గన్నియ, ముద్దరా లబల, నీ సేమంబు చింతించు ని
ర్మల, దీనిన్ బయలాడుమాటలకు నై మర్యాదఁ బోఁదట్టి, స
త్కుల జాతుండవు పుణ్యమూర్తి వకటా! గోపంబు పాపంబు, నె
చ్చెలి నోహో! తెగవ్రేయఁ బాడియగునే? చింతింపు భోజేశ్వరా! 28

* అదీకాక ఈ నీ చెల్లెలు అమాయికురాలు, అబల. నీ క్షేమాన్నే ఎప్పుడూ ఆశిస్తూ ఉంటుంది. ఏ పాపమూ ఎరుగనిది. ఇటువంటి ఈమెను ఆచోట ఈ చోట వినిపించే మాటలు కారణంగా చంపబోవడం న్యాయమేనా? కోపం మహాపాపం సుమా? పవిత్రమైన భోజవంశంలో జన్మించినవాడవు. పుణ్యమూర్తివి. భోజవంశీయుల కందరికీ నాయకుడవు. ఇటువంటి నీవు ప్రియమైన సోదరిని సంహరించడం ధర్మమా? ఆయ్యో! ఇది నీ ప్రతిష్ఠకు భంగకరం కాదా! ఆలోచించి చూడు!

సీ. మేనితోడన పుట్టు మృత్యువు జనులకు, నెల్లి నేఁడైనఁ నూఱేండ్ల కైనఁ
దెల్లంబు మృత్యువు దేహంబు పంచత నందఁ గర్మానుగుండై శరీరి

మాఱుదేహము నూఁది, మఱి తొంటి దేహంబుఁ బాయును దన పూర్వ భాగమెత్తి
వేఱొంటిపైఁ బెట్టిఁ వెనుకభాగం బెత్తి గమనించు తృణజలూకయును బోలె,

ఆ. వెంటవచ్చు కర్మవిసరంబు, మును మేలు కన్నవేళ నరుఁడు గన్న విన్న
తలఁపఁబడిన కార్యతంత్రంబు కలలోనఁ, బాడితోడఁ గానఁబడిన యట్లు. 29

* జన్మమెత్తిన వారికి ఆ శరీరంతోబాటే మృత్యువుకూడా పుట్టి వుంటుంది. నేడో రేపో నూరేళ్ళకైనా మృత్యువు తప్పదు. మరణించడం అంటే శరీరం పంచమహాభూతాలలో కలిసిపోవడమే! ఆకు పురుగును చూడు! శరీరం ముందుభాగం ఎత్తి మరోచోట పెట్టి, వెనుక భాగం ఎత్తి ముందుకు లాక్కుంటుందిగదా! అలాగే శరీరం ధరించిన జీవుడు తన కర్మ ననుసరించి మరొక దేహం ఏర్పాటు సేసుకొని మరీ ఉన్న శరీరం విడిచిపెడతాడు.

* మనకు మెలకువగా ఉన్నప్పుడు మానవుడు చూచినవి, విన్నవి, ఆలోచించినవి అయిన పనులు కలలో చక్కగా కనబడినట్లు శరీరం విడువగానే కర్మవాసనలన్నీ ఆ జీవివెంట వస్తాయి.

క. తన తొంటి కర్మరాశికి, ననుచరమై బహువికారమై మనసు వడిం
జను, నింద్రియముల తెరువులఁ, దనువులు పెక్కైనఁ జెడవు తన కర్మంబుల్. 30

* తన పూర్వకర్మల ననుసరించి, మనస్సు అనేక వికారాలు చెందుతూ ఇంద్రియాలనే మార్గాల వెంట వేగంగా చరిస్తూ ఉంటుంది. ఎన్ని శరీరాలు ధరించినా తన కర్మలు మాత్రం ఎక్కడికీ పోవు.

ఆ. జలఘటాదులందుఁ జంద్రసూర్యాదులు, గానఁబడుచు గాలిఁ గదలు భంగి
నాత్మకర్మ నిర్మితాంగంబులను బ్రాణి, గదలుచుండు రాగకలితుఁ డగుచు. 31

* చంద్రబింబం, సూర్యబింబం మొదలైనవి నీటికుండలు మొదలైన వానిలో ప్రతిఫలిస్తూ గాలికి కదలుతూ ఉంటాయి. అలాగే ప్రాణి తన కర్మలచేత నిర్మించుకొన్న శరీరాలలో ఆసక్తి చెంది సంచలిస్తుంటాడు.

క. కర్మములు మేలు నిచ్చును, గర్మంబులు గీడు నిచ్చు, గర్తలు దనకుం
గర్మములు బ్రహ్మ కైనను, గర్మగుఁ డై పరులఁ దడవఁగా నేమిటికిన్? 32

* మంచిగానీ, చెడుగానీ ఎవరికైనా తాను చేసుకున్న కర్మల ఫలితంగానే వస్తుంది. బ్రహ్మంత వాడికైనా తన కర్మలే తన అనుభవానికి కర్తలు. కర్మను అనుసరించి ప్రవర్తిస్తూ ఇతరులలో దోషాలు వెదకడం ఎందుకు?

క. కావునఁ బరులకు హింసలు, గావింపఁగ వలదు తనకుఁ గల్యాణముగా
భావించి పరుల నొంచినఁ, బోవునె? తత్ఫలము పిదపఁ బొందక యున్నే? 33

* కనుక ఇతరులను బాధించడం మంచిది కాదు. తన సౌఖ్యంకోసం ఇతరులను బాధిస్తే ఊరకే పోతుందా? దానికి ఫలితం తరువాతనైనా పొందక తప్పుతుందా?

మత్త. వావిఁ జెల్లెలుగాని పుత్త్రికవంటి దుత్తమురాలు, సం
భావనీయచరిత్ర, భీరువు, బాల, నూత్నవివాహ సు
శ్రీవిలాసిని, దీన, కంపితచిత్త నీకిదె మ్రొక్కెదం,
గానవే! కరుణామయాత్మక! కంస! మానవవల్లభా! 34

* "కంసరాజేంద్రా! ఈమె నీకు వరసకే చెల్లెలుగాని, పుత్రికవంటిది. ఉత్తమురాలు; గౌరవించదగిన ప్రవర్తన కలది. అసలే భయస్థురాలు; అందులో పిన్న వయస్సుది. కొత్త పెండ్లికూతురు. చక్కని లక్ష్మీకళలతో విలసిల్లుతున్నది. భయంతో లోలోన వణకిపోతున్నది. కరుణామయా! ఇదిగో నీకు చేతులెత్తి మ్రొక్కుతున్నాను. ఈమెను రక్షించు!"

వ. అని మఱియు సామభేదంబులగు పలుకులు పలికిన వినియు వాఁడు వేఁడిచూపుల రాలు నిప్పులు గుప్పలు గొన ననుకంపలేక, తెంపుసేసి చంపకగంధిం జంపఁ జూచుట యెఱింగి మొఱంగెడి తెఱంగు విచారించి తనలో నిట్లనియె. 35

* ఈ విధంగా వసుదేవుడు ఇంకా అనునయంగానూ, కంసుని మనస్సు కలిచివేసేటట్లుగానూ మాట్లాడాడు. అయిన కంసుడు జాలి పడలేదు. అతడు కోపపు చూపులతో కూడిన కన్నులనుండి నిప్పులు రాలుతూ ఉండగా దేవకీ దేవిని చంపబోయాడు. అతని మూర్ఖత్వాన్ని గమనించి వసుదేవుడు ఎలాగైనా అతణ్ణి ఒప్పించాలని తనలో ఇలా అనుకున్నాడు.

క. 'ఎందును గాలము నిజ మని, పందతనంబునను బుద్ధిఁబాయక ఘనులై
యెందాఁక బుద్ధి నెగడెడి, నందాఁకఁ జరింపవలయు నాత్మబలమునన్. 36

* "మానవులకు బేలతనం పనికిరాదు. ఎప్పుడైనా కాలమే వాస్తవమనే వివేకం వదలరాదు. ఆత్మబలంతో గట్టిగా నిలబడి తన బుద్ధి ఎంత వరకు ప్రసరిస్తుందో అంతవరకూ ఉపాయం ఆలోచించి ఆచరిస్తూ ఉండాలి.

వ. అని నిశ్చయించి 37

* అని స్థిరమైన బుద్ధితో ఇలా నిశ్చయించుకున్నాడు వసుదేవుడు :

సీ. ఆపన్నురాలైన యంగన రక్షించి సుతుల నిచ్చెద నంట శుభము నేఁడు,
మీఁ దెవ్వఁ డెఱుఁగును? మెలఁత ప్రాణంబుతో నిలిచిన మఱునాఁడు నేరరాదె?
సుతులు పుట్టిర యేని సుతులకు మృత్యువు వాలాయమై వెంట వచ్చెనేని
బ్రహ్మచేతను వీఁడుపా టేమియును లేక యుండునే? సదుపాయ మొకటి లేదె?

తే. పొంత మ్రాఁకులఁ గాల్పక పోయి వహ్ని, యొగసి దవ్వులవాని దహించు భంగిఁ
గర్మవశమున భవమృతికారణములు, దూరగతిఁ బొందు, నిఁక నేల తొట్రుపడఁగ? 38

* "ఆపద పాలైన దేవకిని రక్షించడానికి పుట్టబోయే కుమారులను వీడికి ఇచ్చివేస్తా ననడం ఇప్పటికి మంచిది. ముందు ఏమి జరుగబోతున్నదో ఎవరికి తెలుసు? ఈమె ఇప్పటికి ప్రాణాలతో నిలిచి ఉంటే

రేపు మరోమార్గం లభించదా? పుత్రులే పుట్టి, వారికి వెనువెంటనే మృత్యువుకూడా వచ్చినా రానీ! అందాకా వీడు బ్రహ్మదేవునిచేత ఏ ఆపద పొందకుండానే ఉంటాడా? అప్పటికి ఏదో ఒక చక్కని ఉపాయం ఉండదా?

అడవిలో పుట్టిన దావాగ్ని ప్రక్కనున్న చెట్లను విడిచి, ఎగసి ఎక్కడో దూరాన ఉన్న చెట్లను దహించివేస్తుంది. అలాగే కర్మ ననుసరించి జన్మ, మృత్యువు అనే వాని కారణాలు దూర దూరంగా పోతూ ఉంటాయి. ఇంత తెలిసి ఇంకా తొట్రుపాటు పడడ మెందుకు?

క. కొడుకుల నిచ్చెద నని సతి, విడిపించుట నీతి, వీఁడు విడిచిన మీఁదం
గొడుకులు పుట్టినఁ గార్యము, దడఁబడదే? నాఁటి కొక్క దైవము లేదే? 39

* కుమారులను ఇస్తానని మాట యిచ్చి భార్యను విడిపించడం తెలివైన పని. వీడిప్పుడు వదలితే, తరువాత కొడుకులు పుట్టేనాటికి పరిస్థితులు తారుమారు కాకపోతాయా? ఆ నాటికి ఏదైవమైనా అడ్డుపడక పోతుందా?

క. ఎనిమిదవ చూలు వీనిం, దునుమాడెడి నంచు మింటఁ దోరపుఁబలుకుల్
వినఁ బడియె, నేల తప్పును?, వనితను విడిపించు టొప్పు వైళం బనుచున్. 40

* "ఎనిమిదవ గర్భంలో పుట్టినవాడు వీడిని సంహరిస్తాడని సూటి అయిన మాటలు వినువీథి నుంచి వినబడ్డాయి. అవి ఎందుకు తప్పుతాయి? త్వరగా నా భార్యను విడిపించడం మంచిది"అని ఆలోచించాడు వసుదేవుడు.

క. తిన్నని పలుకులు పలుకుచుఁ, గ్రన్నన తగఁ బూజ చేసి కంసు నృశంసున్
మన్నించి చిత్త మెరియఁ బ్ర, సన్నాననుఁ డగుచుఁ బలికె శౌరి నయమునన్. 41

* మర్యాదతోకూడిన మంచిమాటలతో క్రూరుడైన కంసుని గౌరవించి సంస్తుతించాడు. మనస్సులో మంటగా ఉన్నా, పైకి నవ్వుతున్న ముఖంతో అనునయంగా నేర్పుగా ఇలా అన్నాడు వసుదేవుడు.

క. "లలనకుఁ బుట్టిన కొమరుని, వలనం దెగె దనుచు గగనవాణి వలికె నం
చలిగెద వేని మృగాక్షికిఁ, గల కొడుకులఁ జంప నిత్తుఁ గ్రమమున నీకున్". 42

* "బావా! ఈమెకు పుట్టే కొడుకువలన మరణిస్తావని ఆకాశవాణి పలికిందని కదా కోపగిస్తున్నావు! ఈమెకు పుట్టిన కొడుకుల నందరినీ వరుసగా నీకు సమర్పిస్తాను. వారిని నీవు చంపుదువుగాని."

వ. అని యిట్లు పలికిన విని కంసుడు కంపితావతంసుండై సంతసించి గుణగ్రాహిత్వంబు గైకొని కొందలమందు చెలియలి ముందల విడిచి చనియె, వసుదేవుండును బ్రదుకు మందలఁ గంటి ననుచు సుందరియుం దానును మందిరంబునకుం బోయి డెందంబున నానందంబు నొందియుండె, నంతఁ గొంతకాలంబు సనిన సమయంబున. 43

* వసుదేవుడు ఇలా చెప్పగానే కంసుడు తల పంకించి సంతోషించాడు. మంచిగుణాలను గ్రహించే వానిలాగున ప్రవర్తించి, భయపడుతున్న చెల్లెలి కొప్పువిడిచి ఇంటికి వెళ్ళిపోయాడు. వసుదేవుడు కూడా బ్రతికి బయటపడ్డా ననుకొని భార్యతో కలిసి తన మందిరానికి వెళ్ళి సంతోషంగా ఉన్నాడు. ఇలా కొంతకాలం గడిచింది.

క. విడువక కంసుని యెగ్గులఁ, బడి దేవకి నిఖిలదేవభావము దన కే
ర్పడ నేఁట నొకని లెక్కను గొడుకుల నెనమండ్ర నొక్క కూతుం గనియెన్. 44

* కంసునిచేత నిరంతరం బాధలుపడి దేవకీదేవి అందరు దేవతల భావము తాను పొంది ఏడాదికి ఒక్కరుచొప్పున ఎనిమిదిమంది కొడుకులను ఒక్క కూతురును కన్నది.

వ. అందు. 45

ఆ. సుదతి మున్ను గన్న సుతుఁ గీర్తిమంతునిఁ, బుట్టుతడవ కంసభూవరునకుఁ
దెచ్చి యిచ్చెఁ జాల ధృతి గల్గి వసుదేవుఁ, డాసపడక సత్యమందు నిలిచి. 46

* ఆమె కన్న మొదటి కుమారుని పుట్టిన వెంటనే వసుదేవుడు ధైర్యంగా తీసుకొనివచ్చి అన్నమాట ప్రకారం కంసుని కిచ్చివేశాడు.

క. పలికిన పలుకులు దిరుగక, సొలయక వంచనము లేక సుతుల రిపునకుం
గలఁగక యిచ్చిన ధీరుం, డిల వసుదేవుండు దక్క నితరుఁడు గలఁడే? 47

* ఇచ్చినమాట తప్పకుండా, తాత్సారం చేయకుండా, మోసం చేయకుండా, బెంగపడకుండా, కన్నకొడుకులను శత్రువున కొప్పగించిన ధీరుడు వసుదేవుడు తప్ప భూమి మీద ఇంకెవడున్నాడు?

ఆ. మానవేంద్ర! సత్యమతికి దుష్కరమెయ్య?, దెఱుక గలుగువాని కిష్ట మెయ్య?
దీశభక్తి రతుని కీరాని దెయ్యది?, యెఱుక లేనివాని కేది కీడు? 48

* పరీక్షిన్మహారాజ! సత్యమునందు నిశ్చలంగా నిలబడిన బుద్ధిమంతునికి కష్టమైనపని ఉండదు. జ్ఞాని అయినవానికి ఇష్టమైనదంటూ ప్రత్యేకంగా ఉండదు. అజ్ఞాని అయిన వాడికి అపకారం అంటూ వేరే ఏమీ ఉండదు. పరమేశ్వర భక్తుడైన వానికి ఇతరులకు ఇవ్వరానిదంటూ ఏమీ ఉండదు.

వ. ఇట్లు సత్యంబు దప్పక కొడుకు నొప్పించిన వసుదేవుని పలుకు నిలుకడకు మెచ్చి కంసుం డిట్లనియె. 49

* ఈ విధంగా సత్యం తప్పకుండా కొడుకును తీసుకొని వచ్చి ఒప్పగించిన వసుదేవుని మాటనిలుకడకు మెచ్చుకొని కంసు డిలా అన్నాడు:

ఆ. కొడుకు నీవు మరలఁ గొనిపొమ్ము వసుదేవ!, వెఱపు లేదు నాకు వీనివలన,
నల్గ వీనికి, భవ దష్టమపుత్త్రుండు, మృత్యు వఁట! వధింతు మీఁద నతని. 50

* "బావా! వసుదేవా! నీ ఈ కొడుకును నీవే తీసుకొని వెళ్ళు. వీడి వలన నాకు భయంలేదు. కనుక వీడియెడల నాకు కోపం లేదు. నీ ఎనిమిదవ పుత్రుడే నా పాలిట మృత్యువట! వాడు పుట్టిన వెంటనే వధిస్తాను."

వ. అనిన నానకదుందుభి నందనుం గొని చనియు నానందంబు నొందక, దుష్టస్వభావుండగు బావపలుకులు వినియు నులుకు చుండె, నంత. 51

* కంసుడిలా అనగానే వసుదేవుడు కొడుకును తీసుకొని తిరిగి వెళ్ళిపోయాడు. అయినా అతనికి సంతోషంగా లేదు. దుష్టస్వభావుడైన కంసుని మాటలు విన్నా "ఎప్పుడేమో" అని లోలోపల ఉలికిపడుతూనే ఉన్నాడు.

సీ. ఒకనాఁడు నారదుం డొయ్యన కంసుని యింటికిఁ జనుదెంచి యేకతమున
'మందలోపల నున్న నందాదులును, వారి భార్యలుఁ బుత్త్రులు బాంధవులును
దేవకి మొదలగు తెఱవలు వసుదేవుఁ డాదిగాఁ గల సర్వయాదవులును,
సురలు గాని, నిజంబు నరులుగా రని చెప్పి 'కంసుండ! నీవు రక్కసుఁడ వనియు
ఆ. దేవమయుఁడు చక్రి దేవకీ దేవికిఁ, బుత్త్రుఁడై జనించి భూతలంబు
సెఱుపఁ బుట్టినట్టి చెనఁటి దైత్యుల నెల్లఁ, జంపు' ననుచుఁ జెప్పి చనియె దివికి. 52

* ఇలా ఉండగా ఒకనాడు నారదమహర్షి కంసుని యింటికి పనికట్టుకొని వచ్చాడు. ఏకాంతంగా కంసుని కలుసుకొని ఇలా చెప్పాడు! "కంసరాజా! వ్రేపల్లెలో ఉన్న నందుడు మొదలైనవారు, వారి భార్యలు కుమారులు, బంధువులు, దేవకి మొదలైన స్త్రీలు, వసుదేవుడు మొదలైన యాదవులు అందరూ దేవతలేగాని కేవలం మానవులు కారు. నీవు రాక్షసుడవు. సర్వదేవతా మయుడైన చక్రధారి విష్ణువు దేవకీదేవి గర్భాన జన్మిస్తాడు, భూమిని పాడుచేయడానికి పుట్టిన దుష్టదైత్యుల నందరినీ సంహరిస్తాడు."

ఇలా చెప్పి నారదుడు దేవలోకానికి వెళ్ళిపోయాడు.

క. నారదు మాటలు విని పె, ల్లారాటముఁ బొంది యదువు లనిమిషు లనియున్
నారాయణకరఖడ్గవి, దారితుఁ డగు కాలనేమి దా ననియు మదిన్. 53

* నారదుని మాటలు విన్న కంసుడు ఎంతో ఆరాటం పొందాడు. యాదవులు దేవతలని, నారాయణుని చేతి కత్తితో తెగి చనిపోయిన కాలనేమి తానే అని తెలుసుకున్నాడు.

మ. కలఁగంబాఱి మఱందిఁ జెల్లెలి నుదగ్రక్రోధుఁడై పట్టి బ
ద్ధులఁ గావించి హరిం దలంచి వెస తోడ్తో వారు గన్నట్టి పు
త్త్రులఁ జంపెన్, గురు నుగ్రసేను యదుఁ దద్భోజాంధకాధీశు ని
ర్మలు బట్టెం గడు వాలి యేలెఁ జల మారన్ శూరసేనంబులన్. 54

* ఈ విధంగా తలచుకొని మనస్సులో బెదిరిపోయాడు. ఉవ్వెత్తున రేగిన కోపంతో దేవకీ వసుదేవులను పట్టి బంధించాడు. వారి పుత్రులను విష్ణుస్వరూపులుగా స్మరించి వెంటనే సంహరించాడు. విజృంభించి

యదు భోజ అంధక దేశాల నేలుతున్న తన తండ్రి ఉగ్రసేనుణ్ణి పట్టి కారాగారంలో పెట్టాడు. పట్టుదలపట్టి శూరసేనదేశాలకు తానే రాజై పరిపాలించాడు.

ఆ. తల్లిఁ దండ్రి నైనఁ దమ్ముల నన్నల, సఖుల నైన బంధుజనుల నైన
రాజ్యకాంక్షఁజేసి రాజులు సంపుదు, రవనిఁ దఱచు జీవితార్థ లగుచు. 55

* ఈ లోకంలో రాజులు రాజ్యకాంక్షతో తమ జీవితాలను కాపాడు కోవడానికి ఎవరినైనా చంపుతారు. తల్లి తండ్రులు, అన్న, తమ్ముడు, స్నేహితులు, బంధువులు ఎవరైనా వారు లెక్కచేయరు.

వ. మఱియును బాణ భౌమ మాగధ మహాశన కేశి ధేనుక బక ప్రలంబ తృణావర్త చాణూర ముష్టి కారిష్ట ద్వివిధ పూతనాది సహాయసమేతుండై కంసుండు గదనంబున మదంబు లడంచిన వదనంబులు వంచికొని, సదనంబులు విడిచి యదవలై, యదువులు పదవులు వదలి నిషధ కురు కోసల విదేహ విదర్భ కేకయ పాంచాల సాల్వ దేశంబులు సొచ్చి, మచ్చరంబులు విడిచి కొందఱు కంసునిం గొలిచి నిలిచి, రంత. 56

* ఈ విధంగా రాజ్యం ఆక్రమించిన కంసుడు రాక్షసులను అనుచరులుగా కూడగట్టు కున్నాడు. బాణుడు, భౌముడు, మాగధుడు, మహాశనుడు, కేశి, ధేనుకుడు, బకుడు, ప్రలంబుడు, తృణావర్తుడు, చాణూరుడు, ముష్టికుడు, అరిష్టుడు, ద్వివిదుడు, పూతన మొదలైన రాక్షసుల సహాయంతో యుద్ధాలు చేసి యాదవులను ఓడించాడు. ఓడిపోయిన వాళ్ళు అవమానాలతో ముఖాలు వంచుకొని తమ ఇండ్లు విడిచి తమ పదవులు వదలి, దీనులై నిషధ, కురు, కోసల, విదేహ, విదర్భ, కేకయ, పాంచాల, సాల్వదేశాలు పట్టి పోయారు. కొందరు మాత్రం అసూయ వదలి కంసుని సేవిస్తూ మధురలోనే ఉండిపోయారు.

క. తొడితొడిఁ గంసుఁడు దేవకి, కొడుకుల నార్వుర వధింప గురుశేషాఖ్యం
దొడవగు హరిరుచి యాసతి, కడుపున నేడవదియైన గర్భం బయ్యెన్. 57

* దేవకీ దేవి కొడుకుల ఆరుగురిని వెంటవెంటనే కంసుడు వధించాడు. ఆదిశేషు డనబడే మహనీయమై మనోహరమైన విష్ణుదేవుని తేజస్సు దేవకీ దేవి గర్భాన ఏడవదిగా ప్రవేశించింది.

వ. అ య్యవసరంబున విశ్వరూపుండగు హరి దన్ను నమ్మిన యదువులకుం గంసునివలన భయంబు గలుగు నని యెఱింగి యోగమాయాదేవి కిట్లనియె. 58

* ఆ సమయంలో విశ్వరూపుడైన హరి, తనను నమ్మిన యాదవులకు కంసునివలన భయం కలుగుతుందని భావించి, యోగమాయా దేవితో ఇలా అన్నాడు.

సీ. 'గోపికా జనములు గోపాలకులు నున్న పసులమందకుఁ బొమ్ము భద్ర! నీవు
వసుదేవుభార్యలు వరుసఁ గంసునిచేత నాఁకలఁ బడియుండ నందుఁ జొరక
తలఁగి రోహిణియను తరళాక్షి నంద గోకుల మందు నున్నది గుణగణాఢ్య
దేవకికడుపున దీపించు శేషాఖ్య మైన నా తేజ మీ వమరఁ బుచ్చి

ఆ. నేర్పు మెఱసి రోహిణీదేవి కడుపునఁ, జొనుపు దేవకికిని సుతుఁడ నగుదు
నంశభాగయుతుఁడనై, యశోదకు నందు, పొలఁతి కందు మీఁదఁ బుట్టె దీవు. 59

* "భద్రా! నీవు గోపాలకులు గోపికలు ఉన్న వ్రేపల్లెకు వెళ్ళు. వసుదేవుని భార్యలందరూ కంసునిచేత బంధితలై ఉన్నారు. కాని రోహిణి అనే ఒక భార్య మాత్రం నందగోకులంలో తలదాచుకున్నది. ఆమె చక్కని గుణగణాలు కలిగినది. దేవకి కడుపులో ఉన్న శేషుడనే తేజస్సును నీవు బయటికి తీసి నేర్పుగా రోహిణిగర్భాన ప్రవేశ పెట్టు. నేనా నాఅంశతో దేవకికి జన్మిస్తాను. ఆ తరువాత నందుని భార్యయైన యశోదాదేవికి నీవు బిడ్డగా పుట్టగలవు.

క. నానావిధ సంపదలకుఁ దానకమై సర్వకామదాయిని వగు నిన్
మానవులు భక్తిఁ గొలుతురు, కానుకలును బలులు నిచ్చి కల్యాణమయీ! 60

* ఓ కళ్యాణమయీ! నీవు ఎన్నోరకాల సంపదలకు నిలయమనీ, ఏ కోరికలైనా తీర్చగలవనీ మానవులు భక్తితో నిన్ను పూజిస్తారు. నీకు కానుకలు బలులు ఇస్తారు.

వ. మఱియు నిన్ను మానవులు దుర్గ భద్రకాళి విజయ వైష్ణవి కుముద చండిక కృష్ణ మాధవి కన్యక మాయ నారాయణి యీశాన శారద యంబిక యను పదునాలుగు నామంబులం గొనియాడుదు రయ్యైస్థానంబుల యం'దని యెఱింగించి సర్వేశ్వరుండగు హరి పొమ్మని యానతిచ్చిన మహాప్రసాదం బని యయ్యోగనిద్ర యియ్యకొని మ్రొక్కి చయ్యన ని య్యిల కయ్యెడ వాసి వచ్చి. 61

* దేశంలో వివిధ ప్రాంతాలలోనూ నిన్ను మానవులు దుర్గ, భద్రకాళి, విజయ, వైష్ణవి, కుముద, చండిక, కృష్ణ, మాధవి, కన్యక, మాయ, నారాయణి, ఈశాన, శారద, అంబిక - అనే పదునాలుగు పేర్లతో సేవిస్తారు. ఇక వెళ్ళిరా!''అని సర్వేశ్వరుడైన హరి ఆజ్ఞ ఇచ్చాడు. ఆ యోగనిద్రాదేవి మహాప్రసాదమని అంగీకరించి నమస్కారం చేసి సూటిగా భూలోకానికి వచ్చింది.

తే. దేవకీదేవి కడుపులోఁ దేజరిల్లు, దీప్తగర్భంబు మెల్లనఁ దిగిచి యోగ
నిద్ర రోహిణికడుపున నిలిపి చనియెఁ, గడుపు దిగె నంచుఁ బౌరులు గలఁగఁ బడఁగ. 62

* దేవకీ దేవి కడుపులో కాంతులు చిమ్ముతున్న గర్భాన్ని యోగ నిద్రాదేవి నెమ్మదిగా బయటకు తీసి రోహిణీదేవి కడుపులో ప్రవేశపెట్టి వెళ్లిపోయింది. దేవకీ దేవకి గర్భస్రావం జరిగిపోయిందని పౌరులందరూ బాధపడ్డారు.

వ. అంత. 63

ఆ. బలము మిగులఁ గలుగ 'బలభద్రుఁ' డన లోక, రమణుఁ డగుటఁ జేసి 'రాముఁ' డనఁగ
సతికిఁ బుట్టె గర్భసంకర్షణమున 'సం, కర్షణుం' డనంగ ఘనుఁడు సుతుఁడు. 64

* కొన్నినెలలకు రోహిణీదేవిగర్భాన ఒకకుమారుడు పుట్టాడు. గర్భాన్ని బయటకు లాగడం ద్వారా పుట్టిన వాడుగనుక 'సంకర్షణుడు'అనీ, చాలా బలవంతుడు కావడం వలన 'బలభద్రుడు'అనీ, అందరినీ ఆనందింప జేసేవాడు గనుక 'రాముడు' అనీ అతనికి పేర్లు వచ్చాయి. అతడు చాలా గొప్పవాడు.

వ. తదనంతరంబ. 65

క. ఆనకదుందుభి మనమున, శ్రీనాథుం డంశభాగశిష్టతఁ జొరఁగన్
భానురుచి నతఁడు వెలిఁగెను, గానఁగఁ బట్టయ్యె భూతగణములకు నృపా! 66

* అనంతరం శ్రీదేవికి భర్త ఐన విష్ణుదేవుని అంశ వసుదేవునిలో ప్రవేశించగా అతడు సూర్యకాంతితో ప్రకాశించాడు. పంచ భూతాలకూ, జీవులకూ కూడ అది చూచి ఆనందం కలిగింది.

ఉ. ఆవసుదేవుఁ డంతఁదనయం దఖిలాత్మక మాత్మభూతముం
బావనరేఖయున్ భువనభద్రమునై వెలుఁగొందుచున్న ల
క్ష్మీ విభుతేజ మచ్చుపడఁ జేర్చినఁ దాల్చి నవీనకాంతితో
దేవకి యొప్పెఁ బూర్వయగు దిక్పతి చంద్రునిఁ దాల్చు కైవడిన్. 67

* ఆ వసుదేవుడు, తనలో ప్రవేశించిన విష్ణుతేజాన్ని దేవకీ దేవియందు ప్రవేశింపజేశాడు. ఆ విష్ణుతేజస్సు సృష్టి అంతటా నిండి ఉన్నది. అది అన్నిటికీ ఆత్మ అయినది; లోకాలను పునీతం చేయగలిగినది; లోకాల కన్నిటికీ క్షేమం చేకూర్చేది; లక్ష్మీపతి అయిన విష్ణు దేవుని తేజస్సు అది. ఆ తేజస్సు అచ్చులో పోసినట్లు, తనలో ప్రవేశించగా, దేవకీ దేవి కొత్త కాంతితో ప్రకాశించింది. తూర్పుదిక్కు అనే స్త్రీ చంద్రోదయానికి ముందు చంద్రుని కాంతితో నిండిపోయినట్లు దేవకీదేవి దేదీప్యమానంగా ప్రకాశించింది.

వ. అనిన విని తర్వాతి వృత్తాంతం బెట్లయ్యె నని రా జడిగిన శుకుం డిట్లనియె. 68

* ఇంతవరకు విన్న పరీక్షిత్తు కుతూహలంతో 'ఆ! తరువాత ఏమి జరిగింది?'అని అడిగాడు. అందుకు శ్రీ శుకమహర్షి ఇలా చెప్పసాగాడు.

క. గురుతరముగఁ దన కడుపునఁ, సరసిజగర్భాండభాండ చయములు గల యా
హరి దేవకి కడుపున భూ, భరణార్థము వృద్ధిఁ బొందె బాలార్కుక్రియన్. 69

* ఎంతో బరువైన బ్రహ్మాండ భాండాలెన్నో తన కడుపులో దాచుకొన్న విష్ణువు భూమి నుద్ధరించడానికి దేవకీదేవి కడుపులో ఉదయ సూర్యునిలాగున వృద్ధిపొందాడు.

వ. అంత. 70

సీ. విమతులమోములు వెలవెలఁ బాఱంగ విమలాస్యమోము వెల్వెలుకఁ బాఱె
మలయు వైరులకీర్తి మాసి నల్లన గాఁగ, నాతిచూచుకములు నల్లనయ్యె
దుష్టాలయంబుల ధూమరేఖలు పుట్ట లేమ యారున రోమలేఖ మెఱసె
నరిమానసముల కాహారవాంఛలు దప్ప వనజాక్షి కాహారవాంఛ దప్పె

తే. శ్రమము సంధిల్లె రిపులకు శ్రమము గదుర, జడత వాటిల్లె శత్రులు జడను వడఁగ,
మన్ను రుచియయ్యెఁ బగతురు మన్ను సారఁగ, వెలఁది యుదరంబులో హరి వృద్ధిఁబొంద. 71

* అప్పుడు దేవకీ దేవికి గర్భవతులైన స్త్రీలకుండే లక్షణాలు కనిపించ సాగాయి. స్వచ్ఛమైన ఆమె ముఖము తెల్లబడుతుండగా దుర్మార్గుల ముఖాలుకూడా తెలతెలబోవడం మొదలెట్టాయి. ఆమె చనుమొనలు నల్లబడుతుండగా శత్రువుల కీర్తులు మాసిపోయి నల్లబడటం ప్రారంభమైనది. ఆమె పొత్తికడుపుపై నూగారు మెరుస్తుండగా, దుష్టుల ఇండ్లలో అపశకునా లయిన ధూమరేఖలు పుట్టాయి. ఆమెకు ఆహారంపై కోరిక తప్పుతుండగా శత్రువులకు బెంగతో ఆహారం హితవు అవటం మానివేసింది. ఆమెకు బడలిక వస్తూ ఉంటే శత్రువులలో తెలియని అలసట మొదలయింది. ఆమెకు బద్ధకము కలుగుతూ ఉంటే శత్రువులు నిశ్చేష్టులు కావడం మొదలయింది. శత్రువులు మట్టికరవవలసిన స్థితి వస్తూ ఉన్నట్లు ఆమెకు మట్టి అంటే రుచి ఎక్కువైంది. ఈ విధంగా దేవకీదేవి కడుపులో విష్ణువు క్రమక్రమంగా వృద్ధి చెందసాగాడు.

వ. మఱియును. 72

సీ. సలిల మా యెలనాఁగ జఠరార్భకునిఁ గానఁ, జనిన కైవడి ఘర్మసలిల మొప్పె,
నొగిఁ దేజ మా యింతి యుదరడింభకుఁ గొల్వఁ గదిసిన క్రియ దేహకాంతి మెఱసెఁ
బవనుఁ డా కొమ్మ గర్భస్థుని సేవింప నొలసె నా మిక్కిలి యూర్పు లమరెఁ
గుంభిని యా లేమ కుక్షిగు నర్చింపఁ జొచ్చుభంగిని మంటి చొరవ దనరె

ఆ. గగన మిందువదనకడుపులో బాలు సే, వలకు రూపు మెఱసి వచ్చినట్లు
బయలువంటి నడుము బహుళ మయ్యెను బంచ, భూతమయుఁడు లోనఁ బొదల సతికి. 73

* దేవ దేవుడు పంచభూతాత్మకుడు అయిన విష్ణువు దేవకీ దేవి గర్భంలో పెరుగుతూ ఉన్నాడు. పంచభూతాలలో - జలములు వానిని చూడడానికి వెళ్ళినవా అన్నట్లు, ఆమెకు చెమటలు పోయడం మొదలెట్టాయి. అగ్ని ఆ కడుపులోని పాపడిని సేవించడానికి వచ్చినట్లు ఆమె శరీరం కాంతితో మెరిసింది. ఆ గర్భస్థుడైన శిశువును వాయుదేవుడు సేవించబోయినట్లు, ఆమెకు నిట్టూర్పులు ఎక్కువైనవి. భూమి ఆ కడుపులోని బాలుని పూజించడానికి వెళ్లినదా అన్నట్లు దేవకీదేవి మన్ను తినడం ఎక్కువైంది. గర్భంలో ఉన్న శిశువును సేవించడానికి ఆకాశం రూపం ధరించి వచ్చిందా అన్నట్లు కనుపించని ఆమె నడుము విశాలమైంది.

వ. తదనంతరంబ. 74

సీ. అతివకాంచీగుణం బల్లన బిగియంగ వైరివధూ గుణవ్రజము వదలె,
మెల్లన తన్వంగి మెయిదీవ మెఱుఁగెక్క దుష్టాంగనాతనుద్యుతు లడంగె,
నాతి కల్లన భూషణములు పల్చలన గాఁ బరసతీభూషణపంక్తు లెడలెఁ,
గలకంఠి కొయ్యన గర్భంబు దొడ్డుగాఁ బరిపంథిదారగర్భములు వగిలెఁ,

తే. బొలఁతి కల్లన నీళ్ళాడు ప్రొద్దు లెదుగ, నహితవల్లభ లైదువలై తనర్చు
ప్రొద్దు లన్నియుఁ గ్రమమునఁ బోవఁ దొడఁగె, నువిదకడుపున నసురారి యుంటఁజేసి. 75

* దేవకీదేవి గర్భాన రాక్షసులను సంహరించే విష్ణువు ఉండడంవల్ల, ఆమెకు మొలనూలు నెమ్మదిగా బిగుస్తూ ఉంటే శత్రువుల భార్యల మంగళసూత్రాల త్రాళ్ళు జారిపోసాగాయి. ఆమె శరీర కాంతి హెచ్చుతూ ఉంటే పగవారి భార్యల శరీరకాంతులు మాసిపోసాగాయి. ఆమెకు ఆభరణాలు బరువు అవుతూ ఉంటే శత్రుభార్యల ఆభరణాలు సడలిపో సాగాయి. ఆమె గర్భం బరువెక్కుతూ ఉంటే, శత్రుభార్యల కడుపులు జారిపోసాగాయి. ఆమెకు ప్రసవించే దినాలు దగ్గరవుతున్నకొద్దీ, శత్రుభార్యలు ముత్తైదువులుగా ఉండే దినాలు తరిగి పోవసాగాయి.

వ. ఇవ్విధంబున. 76

ఆ. జ్ఞానఖలునిలోని శారదయును బోలె, ఘటములోని దీపకళిక వోలె
భ్రాతయింట నాఁకఁ బడియుండె దేవకీ, కాంత విశ్వగర్భగర్భ యగుచు. 77

* ఈ విధంగా లోకా లన్నింటినీ కడుపులో దాచుకున్న విష్ణువును తన గర్భంలో మోస్తూ ఉన్న దేవకీదేవి అన్నగారి యింట్లో బంధించబడి ఉంది. దుర్మార్గుడైన పండితునిలో సరస్వతివలె, కుండలోపల దీప కళికవలె ఆమె నిర్బంధంలో అణగి మణగి ఉండిపోయింది.

వ. అంత న క్కాంతాతిలకంబు నెమ్మొగంబు తెలివియును, మేని మెఱుంగును, మెలఁగెడి సొబగునుం జూచి వెఱఁగుపడి తఱచు వెఱచుచుఁ గంసుండు దనలో నిట్లనియె. 78

* అంత కంతకూ అతిశయించుతున్న ఆమె ముఖంలోని కాంతినీ, శరీరపు మెరుపునూ, అందాన్నీ చూచి కంసుడు నిశ్చేష్టు డవుతున్నాడు. తరచూ భయపడుతూ తనలో తాను ఇలా అనుకున్నాడు.

క. కన్నులకుఁ జూడ బరువై, యున్నది యెలనాఁగగర్భ ముల్లము గలఁగన్
ము న్నెన్నఁడు నిట్లుండదు, వెన్నుఁడు సొరఁ బోలు గర్భవివరములోనన్. 79

* ఈమె గర్భం చూస్తూ ఉంటేనే నా గుండె బరువెక్కి పోతున్నది. మనస్సు కలవరపడిపోతున్నది. ఇంతకుముందు ఏ గర్భాన్ని చూచినా ఇలా లేదు. ఈ గర్భంలో విష్ణువు ప్రవేశించి ఉంటాడు.

ఉ. ఏమి దలంచువాఁడ? నిఁక నెయ్యది కార్యము? నాఁడు నాఁటికిం
గామిని చూలు పెంపెసఁగె? గర్భిణిఁ జెల్లెలి నాఁడు పేద నే
నేమని చంపువాఁడఁ? దగ వేలని చంపితినేని శ్రీయు ను
ద్దామ యశంబు నాయువును ధర్మమునుం జెడిపోవ కుండునే? 80

* ఇంక ఏమి ఆలోచించాలి? ఏమిటి చేయడం? రోజు రోజుకీ ఈమె గర్భం కాంతిమంతమవుతూ ఉంది. గర్భవతి, చెల్లెలు, ఆడకూతురు ఈమెను ఎట్లా చంపేది? ఎందుకు వచ్చిన గొడవ అని చంపితినా, నా ఐశ్వర్యం, ఆయువూ, కీర్తి, ధర్మం అన్నీ నాశనమైపోవా?

క. వావి యెఱుంగని క్రూరుని, జీవన్మృతుఁ డనుచు నిందసేయుదు, రతఁడుం
బోవును నరకమునకు, దు, ర్భావముతో బ్రదుకు టొక్క బ్రదుకే తలఁపన్? 81

* వాని వరుసలు చూడని క్రూరుడు బ్రతికినా చచ్చినవాడే అని నిందిస్తారు లోకులు. అలాంటివాడు నరకానికి పోతాడు. దుష్టుడనే పేరుతో బ్రతకడం కూడా ఒక బ్రతుకేనా?

వ. అని నిశ్చయించి క్రౌర్యంబు విడిచి, ధైర్యంబు నొంది, గాంభీర్యంబు వాటించి, శౌర్యంబు ప్రకటించు కొనుచు, దిగ్గనం జెలియలిం జంపు నగ్గలిక యెగ్గని యుగ్గడించి, మాని, మౌనియుం బోలె నూర కుండియు. 82

* ఇలా నిశ్చయించుకుని క్రౌర్యం మాని ధైర్యం తెచ్చుకుని గాంభీర్యం పైన పులుముకొని, శూరునివలె ప్రవర్తించాడు. "చెల్లెలిని చంపడం మహాపాపం"అని గట్టిగా భావించాడు. ఆ తర్వాత ఏమీ మాట్లాడకుండా మౌనిలాగా శాంత స్వభావం ప్రకటిస్తూ ఉండిపోయాడు.

ఆ. 'పాపరాని దొడ్డపగ పుట్టె, నిఁక నెట్టు, లిందుముఖికిఁ జక్రి యెపుడు పుట్టుఁ?
బుట్టినపుడె పట్టి పురిటింటిలోఁ దెగఁ, జూతు' ననుచు నెదురు సూచుచుండె. 83

* అయినా లోలోపల మాత్రం కంసుడు భయపడుతూనే ఉన్నాడు. "తప్పించుకోలేని గొప్ప శత్రుత్వం పుట్టుకొని వచ్చింది. ఇంకెలాగ? ఈమెకు విష్ణువు పుడతాడో ఏమిటో? పుట్టగానే పురుటింటిలోనే వాడిని పట్టుకొని చంపివేస్తాను" అంటూ దేవకి ప్రసవించే సమయంకోసం ఎదురుచూడ సాగాడు.

వ. మఱియు వైరానుబంధంబున నన్యానుసంధానంబు మఱచి యతండు. 84

క. తిరుగుచుఁ గుడుచుచుఁ ద్రాగుచు, నరుగుచుఁ గూర్చుండి లేచు చనవరతంబున్
హరిఁ దలఁచి తలఁచి జగ మా, హరిమయ మని చూచెఁ గంసుఁ డాఱని యలుకన్. 85

* విష్ణువుతో సంభవించిన శత్రుత్వం కారణంగా కంసునికి విష్ణువు తప్ప ఇతర విషయం అంటూ ఏమీ లేకుండా పోయింది. తిరుగుతున్నా, భోజనం చేస్తున్నా, త్రాగుతున్నా, నడుస్తూ ఉన్నా, కూర్చున్నా, లేచినా ఎల్లప్పుడూ విష్ణువునే స్మరించ సాగాడు. క్రోధంతో వేడెక్కిపోయి, లోకమంతా విష్ణుమయంగానే దర్శించసాగాడు.

వ. వెండియు. 86

సీ. శ్రవణరంధ్రముల నే శబ్దంబు వినఁబడు నది హరిరవ మని యాలకించు,
నక్షిమార్గమున నెయ్యది సూడఁబడు నది హరిమూర్తి గానోపు నంచుఁ జూచుఁ,
దిరుగుచో దేహంబు తృణమైన సోఁకిన హరికరాఘాతమో యనుచుఁ నులుకు,
గంధంబు లేమైన ఘ్రాణంబు సోఁకిన హరిమాలికాగంధ మనుచు నదరుఁ,

ఆ. బలుకు లెవ్వియైనఁ బలుకుచో హరి పేరు, పలుకఁ బడియె ననుచు బ్రమసి పలుకుఁ
దలఁపు లెట్టివైనఁ దలఁచి యా తలఁపులు, హరితలంపు లనుచు నలుగఁ దలఁచు. 87

* చెవులకు ఏ శబ్దం వినబడినా అది విష్ణుదేవుని మాటేనని వింటూ ఉన్నాడు. కనుల కేది కనిపించినా అది విష్ణువు రూపమేనని చూస్తున్నాడు. శరీరానికి గడ్డిపరక తగిలినా విష్ణునిచేయి తగిలిందేమో నని

ఉలిక్కిపడుతున్నాడు. ముక్కుకు ఏ వాసన సోకినా అది విష్ణువు మెడలోని వనమాలిక వాసనేమో నని అదరిపడుతున్నాడు. తాను ఏ మాట ఉచ్చరించినా విష్ణువు పేరు పలికానేమో నని భ్రమపడి విష్ణువు పేరే పలుకుతున్నాడు. ఎటువంటి ఆలోచనలు వచ్చినా అవి విష్ణువును గురించిన ఆలోచన లేమోనని ఆగ్రహం తెచ్చుకుంటున్నాడు.

వ. ఆయ్యవసరంబున ననుచరసమేతులైన దేవతలును, నారదాది మునులునుం గూడి నడవ నలువయును, ముక్కంటియు నక్కడకు వచ్చి దేవకీ దేవిగర్భంబున నర్భకుండై యున్న పురుషోత్తము నిట్లని స్తుతియించిరి. 88

* ఇలా ఉండగా బ్రహ్మదేవుడూ, పరమేశ్వరుడూ దేవతలతోనూ, నారదాది మునులతోనూ, అనుచరులతోనూ కలిసి దేవకీదేవి బంధింపబడి ఉన్న కారాగారం దగ్గరకు వచ్చారు. ఆమె గర్భంలో శిశువుగా ఉన్న పురుషోత్తముడైన విష్ణువును ఈ విధంగా స్తోత్రం చేశారు.

-: బ్రహ్మాదిదేవతలు దేవకీ గర్భస్థుండగు శ్రీకృష్ణుని స్తుతించుట. :-

సీ. సత్యవ్రతుని నిత్యసంప్రాప్తి సాధనుఁ గాలత్రయమునందుఁ గలుగువాని
భూతంబు లైదును బుట్టుచోటగు వాని నైదుభూతంబులం దమరువాని
నైదు భూతంబులు నడఁగిన పిమ్మటఁ బరఁగువానిని సత్యభాషణంబు
సమదర్శనంబును జరిపెడు వానిని ని న్నా శ్రయింతుము, నీ యధీన

ఆ. మాయచేత నెఱుకమాలిన వారలు, పెక్కుగతుల నిన్నుఁ బేరుకొందు,
రెఱుఁగ నేర్చు విబుధు లేకచిత్తంబున, నిఖిలమూర్తు లెల్ల నీవ యండ్రు. 89

* "మహానుభావా! నీవు సత్యమే వ్రతంగా కలవాడవు. నిత్యత్వం అనే యోగసిద్ధి ప్రాప్తించడానికి నీవే ఆధారం. జరిగినది, జరుగుతున్నది, జరుగబోయేది అయిన కాలములలో నీవు ఉంటూ ఉంటావు. భూమి, నీరు, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశం, అనే అయిదు భూతాలూ నీయందే జన్మిస్తున్నాయి. ఆ ఐదు భూతాలలోనూ నీవే నిండి ఉన్నావు. పంచభూతాలూ ప్రళయంలో అణగి పోయిన తర్వాత కూడా నీవు ఉంటూ ఉంటావు. సృష్టిలో ఉన్న సత్యమనేదే నీ వాక్కు, అన్నిటినీ సమానంగా చూడడం అనేది నీవే నిర్వహిస్తూ ఉంటావు.

అటువంటి నీవే దిక్కని నిన్ను ఆశ్రయిస్తున్నాము. మాయ అనేది నీ అధీనంలో ఉంటుంది. ఆ మాయచేత జ్ఞానం కప్పబడి అజ్ఞానం ఆవరించినవారు నీయందు భేదభావం వహించి ఉంటారు. కాని జ్ఞానులైన పండితులు మాత్రం ఒకే మనస్సుతో ఆలోచించి, అన్ని అనగలుగుతారు.

వ. అదియునుంగాక. 90

సీ. ప్రకృతి యొక్కటి పాదు, ఫలములు సుఖదుఃఖములు రెండు, గుణములు మూఁడు వేళ్ళు,
తగు రసంబులు నాల్గు ధర్మార్థముఖరంబు, లెఱిఁగెడి విధము లై దింద్రియంబు,

లాఁటు స్వభావంబు లా శోకమోహాదు లూర్మ్ములు, ధాతువు లొక్కయేడు,
పైపార లెనిమిది ప్రంగలు, భూతంబు లైదు బుద్ధియు మనోఽహంకృతులును,

తే. రంధ్రములు దొమ్మిదియుఁ గోటరములు, ప్రాణ పత్త్రదశకంబు, జీవేశ పక్షియుగముఁ
గలుగు సంసార వృక్షంబు గలుగఁజేయఁ, గావ నడఁగింప రాజ వొక్కరుఁడ వీవ. 91

* జీవుల కందరికీ ఈశ్వరుడవు నీవు. ఈ సృష్టిలో సంసారమనే వృక్షం ఒకటుంది. దానికి ప్రకృతి అనేది పాదు. సుఖదుఃఖాలనేవి రెండు ఫలాలు.

సత్త్వము, రజస్సు, తమస్సు అనే గుణాలు మూడు దానికి వేళ్ళు.

ధర్మము అర్థము కామము మోక్షము అనే నాలుగు పురుషార్థాలూ రసాలు.

దానికి శబ్దం, స్పర్శం, రూపం, రుచి, వాసన అనే ఐదూ ఇంద్రియాలు గ్రహించే విధానాలు.

కామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, మద, మాత్సర్యములు అనే ఆరు స్వభావాలూ ఆ వృక్షానికి గల ఆరు ఊర్మ్ములు. (ఆకలి, దప్పిక, శోకము, మోహము, ముసలితనము, మరణము - అనేవి).

రసం, రక్తం, మాంసం, మేదస్సు, అస్థి, మజ్జ, శుక్రము అనే ఏడు ధాతువులూ ఆ వృక్షానికి గల ఏడుపొరలు. ఇంత తెలిసి ఇంకా తొట్రుపాటు పడడ మెందుకు?

పంచభూతాలు, బుద్ధి, మనస్సు, అహంకారం అనే ఎనిమిదీ ఆ వృక్షానికి కొమ్మలు.

కన్నులు, చెవులు, ముక్కుపుటాలు, నోరు, మలమూత్రద్వారాలు అనే తొమ్మిదీ ఆ వృక్షానికి గల తొమ్మిది రంధ్రాలు.

ప్రాణము, అపానము, వ్యానము, ఉదానము, సమానము అనే పంచప్రాణాలు; నాగము, కూర్మము, కృకరము, దేవదత్తము, ధనంజయము అనే అయిదు ఉపప్రాణాలూ- మొత్తం పది ప్రాణాలు అనే ఆకులు ధరించి ఉంటుంది ఆ సంసారవృక్షం.

జీవుడు ఈశ్వరుడు అనే రెండు పక్షులు ఆ వృక్షంపైన నివసిస్తూ ఉంటాయి.

ఇటువంటి అద్భుతమైన సంసార వృక్షాన్ని పుట్టించడానికీ, రక్షించడానికీ, మళ్ళీ లయం చేయడానికీ, ప్రభువు నీ వొక్కడవే.

క. నీదెసఁ దనుచిత్తము లిడి, యే దెసలకుఁ బోక కడతు రెఱుక గలుగు వా,
రా దూడయడుగుక్రియ నీ, పాదంబను నావకతన భవసాగరమున్. 92

* జ్ఞాను లైనవారు తమ మనస్సును ఏ వైపునకూ పోనీయకుండా నీయందే నిలుపుతారు. అందువలన వారు నీ పాదమనే నావ ఆధారంతో, భయంకరమైన సంసార మహాసముద్రాన్ని ఆవుదూడ అడుగును దాటినంత తేలికగా దాట గలుగుతారు.

ఆ. మంచివారి కెల్ల మంగళప్రద లయ్యుఁ, గల్లరులకు మేలుగాని యట్టి
తనువు లెన్నియైనఁ దాల్చి లోకములకు, సేమ మెల్లప్రొద్దుఁ జేయు దీవు. 93

* నీవు నిత్యమూ ఎన్ని శరీరాలు అవసరమైతే అన్ని శరీరాలూ ధరిస్తూ లోకాలకు క్షేమం కలుగజేస్తూ ఉంటావు. ఆ శరీరాలతో నీవు మంచివారి కందరికీ శుభములు చేకూరుస్తూ, దుష్టులకు శిక్ష విధిస్తూ ఉంటావు.

క. ఎఱిఁగినవారల మనుచును, గొఱమాలిన యెఱుక లెఱిఁగి కొందఱు నీ పే
రెఱిఁగియుఁ దలఁపఁగ నొల్లరు, పఱతు రధోగతుల జాడఁ బద్మదళాక్షా! 94

* నీ నామ సంకీర్తనం నిజంగా జ్ఞానులైన వారిని రక్షిస్తుంది. కొందరు జ్ఞానుల మనుకొంటూ దుష్టులై పనికిమాలిన తెలివితేటలతో నీ నామ సంకీర్తన చేయరు. అలా ప్రవర్తించి అధోగతులైన వారిని చూచి అయినా వారు నేర్చుకోరు.

క. నీవారై నీ దెసఁ దమ, భావంబులు నిలిపి ఘనులు భయవిరహితులై
యే విఘ్నంబులఁ జెందక, నీ వఱలెడి మేటిచోట నెగడుదు రీశా! 95

* నిజంగా గొప్పవారైనవారు తమ సొంతం అంటూ ఏమీ లేకుండా నీ వారుగా ఉంటారు. నీ యందే తమ భావాలను నిలిపి ఉంచడం వల్ల భయం అనేది వారికి ఉండదు. నీ యందు హృదయాలు నిలపడం వల్ల విఘ్నాలేవీ వారిని చేరవు. నీవు ఎక్కడ ఉంటావో ఆ దివ్యలోకంలోనే వారూ నివసిస్తారు.

క. నిను నాలుగాశ్రమంబుల, జనములు సేవింప నఖిలజగముల సత్త్వం
బును శుద్ధంబును శ్రేయం, బును నను గాత్రంబు నీవు వొందుదువు హరీ! 96

* బ్రహ్మచారులు, గృహస్థులు, వానప్రస్థులు, సన్న్యాసులు అనే నాలుగు ఆశ్రమాల ప్రజలూ నిన్ను సేవిస్తూ ఉంటారు. అన్ని లోకాలలోనూ సత్త్వమయ మైనదీ, పరిశుద్ధ మైనదీ, క్షేమము చేకూర్చేదీ అయిన దేహాన్ని నీవు పొందుతూ ఉంటావు.

సీ. నలినాక్ష! సత్త్వగుణంబు నీ గాత్రంబు గాదేని విజ్ఞానకలిత మగుచు
నజ్ఞానభేదకం బగు టెట్టు? గుణముల యందును వెలుఁగ నీ వనుమతింపఁ
బడుదువు, సత్త్వరూపంబు సేవింపంగ సాక్షాత్కరింతువు సాక్షి వగుచు
వాఙ్మనసముల కవ్వలిదైన మార్గంబు గలుగు, నీ గుణజన్మకర్మరహిత

తే. మైన రూపును బేరు నత్యనఘబుద్ధు, లెఱుఁగుదురు, నిన్నుఁగొల్వ నూహించుకొనుచు
వినుచుఁ దలఁచుచుఁ బొగడుచు వెలయువాఁడు, భవము నొందఁడు నీ పాదభక్తుఁ డగును. 97

* పద్మదళములవంటి కన్నులు గల శ్రీమన్నారాయణా! సత్త్వ గుణమే నీ శరీరంగా రూపు కట్టుకుంది. కాకపోతే విజ్ఞానంతో నిండి ఉండి, నీ శరీరం అజ్ఞానాన్ని భేదించటం ఎలాసాధ్యం? గుణములలో కూడా వెలుగుతూ ఉన్నవాడుగా నీవు పరిగణింపబడుతూ ఉన్నావు. అలా కాకుండా నీ సత్త్వరూపాన్నే సేవిస్తే

సాక్షాత్కరిస్తావు. అటువంటప్పుడు నీవు గుణములకు అంటక, కేవలము సాక్షివిగా ఉంటావు. వాక్కుకు మనసుకు అతీతంగా ఉంటుంది నీ మార్గం; గుణములకు, కర్మలకు, అతీతమైన నీ రూపాన్నీ పుణ్యాత్ములైన వివేకవంతులు గ్రహిస్తున్నారు. నిన్ను సేవిస్తూ, భావన చేస్తూ, వింటూ, స్మరిస్తూ, స్తోత్రం చేస్తూ, జీవించేవాడు తిరిగి ఈ సంసారాన్ని పొందడు. నీ పాదములనే అంటిపెట్టుకొని భక్తుడై ఉండిపోతాడు.

క. ధరణీభారము వాసెను, బురుషోత్తమ! యీశ! నీదు పుట్టువున, భవ
చ్చరణాంబుజముల ప్రాపున, ధరణియు నాకసముఁ గాంచెదము నీ కరుణన్. 98

* పురుషోత్తమా! ఈశ్వరా! నీవు జన్మించడంవల్ల ఈ భూ భారం తగ్గిపోతుంది. నీ పాదపద్మములు మాకు అండగా ఉండగా, నీ దయవల్ల భూమి, ఆకాశమూ ఎక్కడ ఉన్నాయో చూడగల్గుతాము.

ఉ. పుట్టువు లేని నీ కభవ! పుట్టుట క్రీడయ కాక పుట్టుటే?
యెట్టనుడున్ భవాదిదశ లెల్లను జీవులయం దవిద్య దాఁ
జుట్టుచు నుండుఁ గాని నినుఁ జుట్టినదింబలెఁ బొంత నుండియుం
జుట్టఁగ లేమిఁ దత్క్రియలఁ జొక్కని యెక్కటి వౌదు వీశ్వరా! 99

* పుట్టుట ఎరుగని నారాయణా! నీకు పుట్టుక అంటూ వేరే లేదు. అటువంటి నీవు ఇలా పుట్టడం అనేది నీకు క్రీడగాని, పుట్టుక కాదుకదా! అది ఎలా అంటే జన్మ, మరణం మొదలైన స్థితులన్నీ మాయ కారణంగా జీవులను ఆవరిస్తూ ఉంటాయి. కాని నిన్ను మాత్రం ఆ మాయాదేవి ప్రక్కన నిలబడికూడా స్పృశించలేక దూరంగా ఉండిపోతుంది. కనుక ఆ మాయామయమైన క్రియలు వేటిలోనూ చిక్కుకొనకుండ ఏకైక మూర్తివిగా నిలబడిపోతావు. కనుకనే ఈ జగత్తుల కన్నిటికీ నీవు ఈశ్వరుడవు.

మ. గురుపాఠీనమవై జలగ్రహమవై కోలంబవై శ్రీనృకే
సరివై భిక్షుఁడవై హయాననుఁడవై క్ష్మాదేవతాభర్త వై
ధరణీనాథుఁడవై దయాగుణగణోదారుండవై లోకముల్
పరిరక్షించిన నీకు మ్రొక్కెద, మిలాభారంబు వారింపవే! 100

* నీవు ఎన్నో అవతారా లెత్తి దయాదాక్షిణ్యాలు మొదలైన గుణాలతో, ఉదారుడవై లోకాలను రక్షించావు. మహామత్స్య రూపుడవై, కూర్మమూర్తివై, వరాహరూపుడవై, నరసింహుడవై, వామనమూర్తివై, హయగ్రీవుడవై, పరశురాముడవై, శ్రీరామచంద్రుడవై, లోకాలను రక్షించిన నీకు ఇదే మేము నమస్కరి స్తున్నాము. ఈ భూమి భారాన్ని తొలగించ వలసిందిగా నిన్ను ప్రార్థిస్తున్నాము.

క. ముచ్చిరి యున్నది లోకము, నిచ్చలుఁ గంసాది ఖలులు నిర్దయు లేఁచన్,
మచ్చిగఁ గావఁగ వలయును, విచ్చేయుము తల్లికడుపు వెడలి ముకుందా! 101

* కంసుడు మొదలైన దుర్మార్గులు క్రూరంగా వేధిస్తూ, బాధిస్తూ ఉంటే ఈ లోకం నిత్యం దుఃఖంలో మునిగిపోయి ఉంది. ముకుందా! లోకాన్ని కాపాడడానికి తల్లి కడుపులోనుండి వెంటనే బయటికి రావయ్యా!

వ. అని మఱియు దేవకీదేవిం గనుంకొని 102

మత్త.తల్లి! నీ యుదరంబులోనఁ బ్రధానపూరుషుఁ డున్న వాఁ
డెల్లి పుట్టెడిఁ, గంసుచే భయ మింత లేదు, నిజంబు, మా
కెల్లవారికి భద్రమయ్యెడు, నింక నీ కడు పెప్పుడుం
జల్లగావలె యాదవావళి సంతసంబునఁ బొంగఁగన్. 103

* బ్రహ్మాది దేవతలు ఈ విధంగా విష్ణువును ప్రార్థించి, దేవకీ దేవిని చూచి ఇలా అన్నారు.

"తల్లీ! నీ గర్భంలో పురుషోత్తముడు ఉన్నాడు. రేపు పుట్టబోతున్నాడు. కంసునివలన ఏ మాత్రమూ భయంలేదు. మా మాట నమ్ము. ఈ నాటినుండి మాకందరికీ క్షేమం చేకూరుతుంది. యాదవు లందరూ సంతోషంతో పొంగిపోతూ ఉన్నారు. ఎల్లవేళలా నీ కడుపు చల్లగా వర్ధిల్లాలి."

వ. అని యి వ్విధంబున హరిం బొగడి దేవకీదేవిని దీవించి దేవత లీశానబ్రహ్మల మున్నిడుకొని చని, రంత - 104

* దేవతలు ఈ విధంగా విష్ణువును సంస్తుతించి దేవకీదేవిని దీవించి, బ్రహ్మ మహేశ్వరులతో వెనుదిరిగి వెళ్ళిపోయారు.

-: శ్రీ కృష్ణావతార ఘట్టము :-

క. పంకజముఖి నీ ళ్ళాడను, సంకటపడ ఖలుల మానసంబుల నెల్లన్
సంకటము దోఁచె, మెల్లన, సంకటములు లేమి దోఁచె సత్పురుషులకున్. 105

* పద్మంవంటి ముఖం కల్గిన దేవకీదేవి ప్రసవించడానికి వేదన పడుతూ ఉంటే దుష్టుల మనస్సులలో ఏదో ఆవేదన కల్గింది. మంచి వారికి కష్టాలు నెమ్మదిగా తొలగుతూ ఉన్న సూచనలు కనిపించాయి.

సీ. స్వచ్ఛంబులై పొంగె జలరాసు లేడును గలఘోషణముల మేఘంబు లుఱిమె,
గ్రహతారకలతోడ గగనంబు రాజిల్లె దిక్కులు మిక్కిలి తెలివిఁ దాల్చెఁ
గమ్మని చల్లని గాలి మెల్లన వీచె, హోమానలంబు చెన్నొంది వెలిఁగెఁ
గొలఁకులు కమలాళికులములై సిరి నొప్పెఁ, బ్రవిమలతోయలై పాఱె నదులు,

తే. వరపుర గ్రామఘోషయై వసుధ యొప్పె, విహగ రవ పుష్పఫలముల వెలసె వనము,
లలరుసోనలు గురిసి ర య్యమరవరులు దేవదేవుని దేవకీదేవి గనఁగ. 106

* దేవకీదేవి దేవదేవుని ప్రసవిస్తూ ఉన్న ఆ సమయంలో ఏడు సముద్రాలు ఉప్పొంగినాయి. మేఘాలు ఆనందంతో ఆ విషయాన్ని చాటుతున్నట్లు గర్జించాయి. ఆకాశము గ్రహాలతోనూ, తారకలతోనూ ప్రకాశించింది. దిక్కులన్నీ దివ్యకాంతులతో నిండిపోయాయి. చల్లనిగాలి కమ్మని వాసనలతో మెల్లగా వీచింది. ఆ అర్ధరాత్రి ఋషులు ప్రత్యేకంగా చేస్తూవున్న హోమకుండాలలో అగ్ని జాజ్వల్యమానంగా వెలిగింది.

తామరపూలతోనూ, వాటిలో ఝుంకారాలు చేస్తూ తిరుగుతూ ఉన్న తుమ్మెదలతోనూ కొలనులు కళకళ లాడాయి. నదులు చాలా నిర్మలమైన నీటితో నిండుగా ప్రవహించాయి. శ్రేష్ఠమైన నగరాలతో, గ్రామాలతో, గోకులములతో, ఉత్సవాలతో భూదేవి వెలిగిపోయింది. పక్షుల కిలకిలారావాలతో, పుష్కలమైన పూలతో, పండ్లతో ఉద్యానవనాలు, అరణ్యాలు ఆనందం ప్రకటించాయి. దేవకీదేవి ఆ దేవదేవుడైన ఆ వాసుదేవుణ్ణి కంటూ ఉండగా దేవత లందరూ పుష్పవర్షాలు కురిపించారు.

క. **పాడిరి గంధర్వోత్తము, లాడిరి రంభాదికాంత, లానందమునం**
గూడిరి సిద్ధులు, భయముల, వీడిరి చారణులు, మొరసె వేల్పుల భేరుల్. **107**

* విశ్వావసు మొదలైన గంధర్వులు ఆనందంతో దివ్యగానం చేశారు. రంభ మొదలైన అప్సరసలు నృత్యం చేశారు. సిద్ధులు అనబడే దేవతలు ఆనందంతో ఒకచోట చేరారు. చారణులు అనబడే దేవతలు భయం తీరి ఆనందించారు. దేవతలు ఉత్సవం చేసుకుంటున్నట్లు భేరీలు మ్రోగించారు.

వ. **అ య్యవసరంబున.** **108**

క. **సుతుఁ గనె దేవకి నడురే, యతి శుభగతిఁ దారలును గ్రహంబులు నుండన్**
దితిసుత నిరాకరిష్ణున్, శ్రితవదనాలంకరిష్ణు జిష్ణున్ విష్ణున్. **109**

* అటువంటి సమయంలో దేవకీదేవి అర్ధరాత్రివేళ విష్ణువును ప్రసవించింది. అతడు రాక్షసులను శిక్షించేవాడు. అతణ్ణి ఆశ్రయించే వారి ముఖాలు ఆనందంతో వెలిగిపోయాయి. ఆ సమయంలో తారలు గ్రహాలు అత్యంత శుభమైన స్థానాల్లో ఉన్నాయి.

క. **వెన్నుని నతిప్రసన్నునిఁ, గ్రన్నన గని మెఱుఁగుఁబోఁడి గడు నొప్పారెం**
బున్నమనాఁడు కళానిధిఁ, గన్న మహేంద్రాశ చెలువుగలిగి నరేంద్రా! **110**

* విష్ణువును ప్రసవించిన దేవకీదేవి శరీరం మెరుపుతీగలాగ దేదీప్యమానంగా ప్రకాశించింది. ఆ పుట్టిన బిడ్డడు చిరునవ్వులు చిందిస్తూ సమస్త కళామయ మూర్తిగా ఉన్నాడు. ఆ సమయంలో పూర్ణిమనాడు పదహారు కళలతో నిండిన చంద్రుని ప్రసవించిన తూర్పు దిక్కులాగా దేవకీ దేవి ప్రకాశించింది.

వ. **అప్పుడు.** **111**

సీ. **జలధరదేహు నాజానుచతుర్బాహు సరసీరుహాక్షు విశాలవక్షుఁ**
జారుగదాశంఖచక్రపద్మవిలాసుఁ గంఠకౌస్తుభమణికాంతి భాసుఁ
గమనీయ కటిసూత్ర కంకణ కేయూరు శ్రీవత్సలాంఛనాంచిత విహారు
నురుకుండల ప్రభాయుత కుంతలలలాటు వైదూర్యమణిగణ వరకిరీటు

తే. **బాలుఁ బూర్ణేందురుచిజాలు భక్తలోక, పాలు సుగణాలవాలుఁ గృపావిశాలుఁ**
జూచి తిలకించి పులకించి చోద్య మంది, యుబ్బి చెలరేఁగి వసుదేవుఁ డుత్సహించె. **112**

* అప్పుడు వసుదేవుడు ఆ బాలుని తేరిపారచూచాడు. ఆ బాలుడు ఆయనకు దివ్యరూపంతో దర్శనమిచ్చాడు. ఆ పిల్లవాడు మేఘవర్ణ శరీరం కలిగి ఉన్నాడు. అతడి పొడవైన నాలుగు బాహువులలో గద, శంఖం, చక్రం, పద్మం వెలుగొందుతున్నాయి. తామరపువ్వు రేకులవంటి కన్నులు, విశాలమైన వక్షఃస్థలం కలవాని కంఠంలో కౌస్తుభరత్నం కాంతులు వెలుగొందుతున్నాయి. అందమైన మొలత్రాడు, కంకణాలు, బాహుపురులు ధరించి ఉన్నాడు. శ్రీవత్సమనే పుట్టుమచ్చ వక్షఃస్థలం పైన మెరుస్తున్నది. చెవులకున్న కుండలాల కాంతితో నుదుటి ముంగురులు వెలుగుతున్నాయి. మణులు, వైడూర్యాలు పొదిగిన కిరీటం ధరించాడు.

ఆబిడ్డడు బాలుడుగానే ఉన్నా ఈ అన్ని దివ్యలక్షణాలతోనూ పూర్ణచంద్రుని కాంతులు చిమ్ముతూ ఉన్నాడు. అతడు భక్తులందరిని రక్షించేవాడు. సృష్టిలోని సుగుణాలన్నీ అతనివద్దనుండే పుట్టినాయి. అతివిశాలమైన కరుణ గలవాడు.

అటువంటి బాలుని చూచిన వసుదేవుడు మళ్ళీమళ్ళీ తేరిపారచూచి పులకించి పోయాడు, ఆశ్చర్యపోయాడు, ఉప్పొంగిపోయాడు. ఆ పారవశ్యంనుంచి తేరుకుని ఉత్సాహంతో నిలబడ్డాడు.

క. స్నానము సేయఁగ రామిని, నానందరసాబ్ధిమగ్నుఁడై విప్రులకున్
ధేనువులం బదివేలను, మానసమున ధారవోసె మఱి యిచ్చుటకున్. 113

* స్నానం చేయడం వీలుకాక పోయినప్పటికీ ఆనందరసమనే సముద్రంలో మునిగితేలిన వసుదేవుడు బ్రాహ్మణులకు పదివేల ఆవులను దానం చేస్తానని మానసికంగా ధారపోశాడు.

వ. మఱియు వసుదేవుండు. 114

క. ఈ పురిటియింటి కుడ్య, ద్దీపంబును బోలి చాల దీపించి నిజం
బీ పాపఁడు నలు మొగముల, యా పావని గనిన మేటి యగు నని భక్తిన్. 115

ఆ. చాఁగి మ్రొక్కి లేచి సరగున నొసలిపై, గేలుఁదమ్మిదోయిఁ గీలుకొలిపి
పాపఁ డనక వెఱక పాపని మొదలింటి, పోకలెల్లఁ దలఁచి పొగడఁ దొడఁగె. 116

* వసుదేవుడు ఇలా అనుకొన్నాడు. "ఈ పురిటింటికి గొప్ప దీపంలాగా ఈ బాలుడు వెలుగొందుతున్నాడు. నిజంగా ఆ నాలుగు మొగాల పాపని కన్నతండ్రి విష్ణువే ఈ పాపడు"అనుకున్నాడు. భక్తితో సాష్టాంగపడి నమస్కారం చేశాడు. రెండుచేతులూ తామర మొగ్గలాగా నొసటిపై చేర్చాడు. బాలుడని వెనుదీయకుండా ఆ బాలుని దివ్యచరిత్రలన్నీ తలచుకుని పొగడసాగాడు.

క. ఏ నిన్ను నఖిలదర్శను, జ్ఞానానందస్వరూపు సంతతు నపరా
ధీనుని మాయాదూరుని, సూనునిఁగాఁ గంటి, నిట్టి చోద్యము గలదే? 117

* "స్వామీ! నీవు సమస్త సృష్టినీ నీయందు దర్శింప జేస్తావు. జ్ఞానము, ఆనందము ఒక్కటై నీ రూపం కట్టుకున్నాయి. నీవు శాశ్వతుడవు. ఎవరి అదుపాజ్ఞలకు నీవు లొంగవలసిన పనిలేదు. మాయ నిన్ను

అంటలేక దూరంగా తొలగిపోతుంది. ఇటువంటి నిన్ను నేను కుమారుడుగా కన్నానట! ఇలాంటి చోద్యం ఎక్కడైనా ఉన్నదా?

క. అచ్చుగ నీ మాయను మును, జెచ్చెరఁ ద్రిగుణాత్మకముగఁ జేసిన జగముం
జొచ్చినక్రియఁ జొరకుందువు, చొచ్చుటయును లేదు, లేదు చొరకుండుటయున్. 118

* నీమాయను చక్కగా నీ నుండి వెలువరచి, సత్త్వం, రజస్సు, తమస్సు అనే మూడు గుణాలుగా విస్తరింప జేస్తావు. ఆ మూడు గుణాలతోనూ జగత్తులన్నీ సృష్టి అవుతాయి. త్రిగుణాలు నీలో నిండి ఉంటాయి. కనుక సృష్టిలో నీవు ప్రవేశించడం ఉండదు. అలా అని ప్రవేశించక పోవడమూ ఉండదు.

సీ. అదియు నెట్లన మహదాదులఁ బోలెడి దై వేఱువేఱయి యన్నివిధము
లగు సూక్ష్మభూతంబు లమర షోడశ వికారములతోఁ గూడి విరాట్టనంగఁ
బరమాత్మునకు నీకుఁ బఱపైన మేను సంపాదించి యందులోఁ బడియుఁ బడక
యుండు సృష్టికి మున్న యున్న కారణమున వానికి లోనిభవంబు గలుగ,

ఆ. దట్లు బుద్ధి నెఱుఁగ ననువైన లాగునఁ, గలుగు నింద్రియముల కడలనుండి
వాని పట్టులేక వరుస జగంబులఁ, గలసియుండి యైనఁ గలయ వెపుడు. 119

* సృష్టికి ముందు సృష్టిలో ఉండవలసిన సూక్ష్మశక్తులు అన్నీ కలిసి నీకు 'విరాట్' అనే పేరుగల శరీరం నిర్మిస్తాయి. అలా నిర్మించడానికి పదహారు కళలు అనబడే ప్రకృతి వికారాలతో ఆ సూక్ష్మ శక్తులు కలిసిపోతాయి. ' ఆ విరాట్' అనే శరీరం నీకు విస్తరించడానికి అవసరమైనది. ఆ నీ శరీరం సృష్టికి ఆధారమైన మహత్తు మొదలైన ధర్మాలవంటిదేగాని, వానికన్న వేరుగా కూడా ఉంటుంది. అనగా వానిలో నిండిఉండి, వానికన్నా అతీతంగా కూడా ఉంటుంది. ఆ శరీరంలో నీవు ప్రవేశించి ఉండి, దానికి అతీతంగా కూడా ఉంటావు. ఎందుచేతనంటే అది నీ శక్తి అనే నీటినుండి తయారైన ఒక బుడగ వంటిది. నీవు సృష్టికి ముందు కూడా ఉన్నందువల్ల విరాట్టులోనికి నీవు పుట్టడం ఉండదు. మానవులకు ఇంద్రియాల ప్రవృత్తులు ఎక్కడ ఆగిపోతాయో అక్కడ ఉండి బుద్ధితో పరిశీలిస్తే ఈ విధమైన జ్ఞానం కలుగుతుంది. నీవు ఆ సూక్ష్మ శక్తుల ఆధారం లేకుండానే జగత్తులో నిండి ఉండి కూడా దానితో కలవకుండా ఉండిపోతావు.

క. సర్వము నీలోనిదిగా, సర్వాత్ముఁడ, వాత్మవస్తు సంపన్నుఁడవై
సర్వమయుఁడ వగు నీకును, సర్వేశ్వర! లేవు లోనుసంధులు వెలియున్. 120

* సృష్టి అంతా నీలోనే ఉన్నది గనుక సర్వమునకూ ఆత్మ అయిన వాడవు నీవు. నీ చేత తయారైన వస్తువులతో సర్వమునందు నిండి ఉన్న నీకు లోపల, బయట, మధ్య ఉండే మార్పులు అనేవి లేవు. కనుకనే నీవు సర్వేశ్వరుడవు.

ఆ. ఆత్మవలనఁ గలిగి అమరుదేహాదుల, నాత్మకంటె వేఱు లవి యటంచుఁ
దలఁచువాఁడు మూఢతముఁడు గావున నీశ!, విశ్వ మెల్ల నీవ, వేఱు లేదు. 121

* ఆత్మనుండే శరీరం మనస్సు మొదలైనవి పుట్టుకువస్తాయి. వాటిని ఆత్మకన్నా వేరు అని అనుకునేవాడు మూర్ఖులలోకెల్లా మూర్ఖుడు. కనుక విశ్వమంతా నీవే. నీవు కానిది వేరుగా ఏమి లేదు. నీవు మాకు ఈశ్వరుడవు.

వ. అదియునుం గాక. 122

సీ. గుణము వికారంబుఁ గోరికయును లేని నీవలన జగంబు నెఱి జనించుఁ,
బ్రబ్బు, లేదగు; నంచుఁ బలుకుట దప్పుగా దీశుండవై బ్రహ్మ మీవ యైన
నినుఁ గొల్చు గుణములు నీ యానతులు సేయ, భటుల శౌర్యంబులు పతికి వచ్చు
పగిది నీ గుణముల బాగులు నీ వని తోఁచును నీమాయతోడఁ గూడి

ఆ. నీవు రక్త ధవళ నీల వర్ణంబుల, జగము సేయఁ గావ సమయఁ జూడఁ
దనరు, దట్లు నేఁడు దైత్యుల దండింపఁ, బృథివిఁ గావ నవతరించి తీశ! 123

* నీవలన జగత్తు అంతా జన్మిస్తుంది. అయితే ఆ జగత్తుకి అవసరమైన త్రిగుణాలు గాని, వాని మార్పులు గాని నీకు లేవు. సృష్టి చేయాలనే కోరికకూడా నీకు లేదు. నీ వల్లనే పుట్టిన జగత్తు నీవలననే వృద్ధిపొంది నీయందే లయమవుతుంది అనడం పొరపాటు కాదు. సర్వాతీతుడవై బ్రహ్మము అయిన నీవు తమ ప్రభువు వని త్రిగుణాలు నీ ఆజ్ఞను పరిపాలిస్తాయి. లోకంలో భటుల శౌర్యం ప్రభువు శౌర్యంగా ప్రసిద్ధి కెక్కుతుంది. అలాగే నీ మాయతో కూడి గుణాలూ, వాటి గొప్పతనమూ నీవిగా కన్పిస్తుంటాయి? నీవు ఎర్రని రంగుతోకూడి ఉన్నప్పుడు రజోగుణ రూపుడవై సృష్టిచేశావు. తెల్లని రంగుతోకూడి ఉన్నప్పుడు సత్త్వగుణ రూపుడవై సృష్టిని రక్షిస్తావు. నల్లని రంగుతోకూడి ఉన్నప్పుడు తమోగుణ రూపుడవై, సృష్టినంతటినీ లయం చేస్తావు. ఇవన్నీ నీవు ధరించే పాత్రలు. అలాగే నేడుకూడా దుష్టులను దండించడానికి భూమిపై మానవుడుగా అవతరించావు. అయినా నీవు మాకు ప్రభుడవే!

శా. మింటన్ మ్రోసిన మ్రోఁత దాలిమిని లో మేంగ్రడింప మున్ నీవు నా
యింటం బుట్టెద వంచుఁ గంసుఁడు దొడిన్ హింసించె నీ యన్నలం,
గంటం గూరుకుఁ దేఁడు, నీ యుదయ మా కారాజనుల్ సెప్పఁగా
బంటింపం, డెదురేఁగుదెంచు వడి నీపై నేఁడు సన్నద్ధుఁడై. 124

* ఆకాశంలో వినబడిన మాటలు కంసుని ధైర్యాన్ని కూలద్రోశాయి. ఆనాటి నుండి నీవు ఈ యింటిలో పుట్టబోతున్నావని భయపడి, వాడు నీ అన్నల నందరినీ సంహరించాడు. ఇప్పుడు నీవు, పుట్టబోతున్నావని తెలిసి కంట కునుకు లేకుండా ఉన్నాడు. నీవు పుట్టావని ఈ కారాగార భటులు చెబితే ఇక వెనుకాడడు. వెంటనే ఇప్పుడే నీ పైకి విరుచుకుని పడడానికి సిద్ధంగా ఉన్నాడు.

-: దేవకీదేవి స్వామిని స్తుతించుట. :-

వ. అనుచుండ దేవకీదేవి మహాపురుష లక్షణుండును, విచక్షణుండును, సుకుమారుండును నైన కుమారునిం గని, కంసునివలన వెఱపున శుచిస్మితయై యిట్లనియె. 125

* వసుదేవుడిలా అంటూ ఉండగా, దేవకీదేవి ఆ బాలుని వంక చూచింది. అతడు సాముద్రిక శాస్త్రరీత్యా మహాపురుషుని లక్షణాలు కలిగి ఉన్నాడు. అతడు చక్కని చూపులతో చాలా సుకుమారంగా కనిపిస్తున్నాడు. కంసుని పేరు వసుదేవుడు ఎత్తగానే ఆమె భయపడింది. అయినా ఆ బాలుని చూడగానే ఆమె ముఖం చిరునవ్వుతో వెలుగొందింది. ఆమె బాలుడుగా ఉన్న ఆ దేవదేవుని వంక చూచి ఇలా విన్నవించింది.

సీ. అట్టిట్టి దనరానిదై మొదలై నిండుకొన్నదై వెలుఁగుచు గుణము లేని
దై యొక్క చందంబుదై కలదై నిర్విశేషమై క్రియలేక చెప్పరాని
దేరూపమని శ్రుతు లెప్పుడు నొడివెడి యా రూప మగుచు నధ్యాత్మదీప
మై బ్రహ్మ రెండవ యర్ధంబు తుదిజగంబులు నశింపఁ, గఁ బెద్దభూతగణము
ఆ. సూక్ష్మభూతమందుఁ జొరఁగ నా భూతంబు, ప్రకృతిలోనఁ జొరఁగఁ బ్రకృతి వోయి
వ్యక్తమందుఁ జొరఁగ వ్యక్త మడంగను, శేషసంజ్ఞ నీవు సెలువ మగుదు. 126

* బ్రహ్మదేవుని ఆయుర్దాయంలోని రెండవ సగం పూర్తి అయిన తర్వాత స్థూలమైన పంచ మహా భూతాలూ అహంకార మనే సూక్ష్మభూతంలో లీనమవుతాయి. అది మూలప్రకృతిలో లీనమవుతుంది. ఆ మూలప్రకృతి వ్యక్తతత్త్వం లోనికి లీనమవుతుంది. ఆ వ్యక్తతత్త్వం కూడా లీనమైన తర్వాత శేషుడవై నీవు నిలబడి ఉంటావు. అలాంటి నీ తత్త్వం అలాంటిదీ ఇలాంటిదీ అనే వర్ణనకు అతీతమైనది. అదే అన్నిటికీ మొదలు. అన్నిటా అదే నిండి వెలుగుతూ ఉంటుంది. గుణాలకు అది అతీతమైనది. ఏకైకతత్త్వంగా నిలబడి ఉంటుంది. అదికాక వేరుగా శేషించిన దంటూ ఏమీ ఉండదు. దానిరూపం ఇలా ఉంటుంది అని చెప్పడానికి వీలులేదు. ఎందువల్లనంటే అది సర్వక్రియా స్వరూపమైనది. వేదాలు ఆ తత్త్వాన్ని గురించే ఎప్పుడూ గానం చేస్తూ ఉంటాయి. ఆత్మను అధిష్ఠించి, దానికి ఆధారంగా నిలబడిన జ్యోతి అది! అది నీవే!

ఉ. విశ్వము లీలఁ ద్రిప్పుచు నవిద్యకుఁ జుట్టమ వైన నీకుఁ దా
శాశ్వతమైన కాలమిది సర్వము వేడబమందు, రట్టి వి
శ్వేశ్వర! మేలుకుప్ప నిను నెవ్వఁడు గోరి భజించు వాఁడపో
శాశ్వతలక్ష్మి మృత్యుజయ సౌఖ్యయుతుం డభయుండు మాధవా! 127

* విశ్వేశ్వరా! ఈ విశ్వాన్ని అంతటినీ నీ లీలతో ప్రవర్తింపజేస్తూ ఉంటావు. దానికి ఆధారమైన 'అవిద్య'అనబడే మాయకు నీవు దగ్గరి బంధువవు! కనుక ఈ శాశ్వతమూ, అనంతమూ అయిన కాలమంతా నీవు నడిపించే మాయ. ఇలా శాశ్వతమైన కాలాన్ని ప్రవర్తింపజేస్తూ జగత్తులకు మేలు చేకూర్చే నిన్ను కోరి ఆరాధించేవాడు వివేకవంతుడు. వాడే సమస్త లక్ష్మీకళలనూ, శాశ్వత మృత్యుంజయత్వాన్నీ, శాశ్వత సుఖాన్ని పొందినవాడు. లక్ష్మీదేవికి భర్తవైన నిన్ను సేవించేవాడే భయం అంటే ఏమిటో తెలియనివాడు!

మత్త. ఒంటి నిల్చి పురాణయోగులు యోగమార్గనిరూఢులై
'కంటి' మందురు కాని, నిక్కము కాన! రీ భవదాకృతిం
గంటి భద్రముఁ గంటి, మాంసపుఁ గన్నులం గనఁబోల, దీ
తొంటిరూపుఁ దొలంగఁ బెట్టుము తోయజేక్షణ! మ్రొక్కెదన్. 128

* ప్రాచీనకాలం నుంచీ మహాయోగీశ్వరులు యోగమార్గంలో అత్యంత దీక్షతో ఒంటరిగా తమకు తాము సాధనచేసి నిన్ను చూచామంటారు. కాని వారు చూచింది తాము చూడదలచిన రూపాన్నే కానీ నీవు అనుగ్రహించే ఆ రూపాన్ని కాదు. నీవు అనుగ్రహించి దర్శనం ఇప్పించిన ఈ రూపాన్ని నేనుచూచాను. ఇంక నాకు భయమనేదే లేదు. ఈ భౌతికమైన కన్నులతో నీ ఈ దివ్యరూపాన్ని చూడడంకష్టంగా ఉంది. సర్వానికీ ఆధారమైన ఈ స్వస్వరూపాన్ని ఉపసంహరించుకో! నీ చూపులలో ఏవేవో వెలుగులు విచ్చుకుంటున్నాయి. కమలదళాలవంటి కన్నులుగల ఓ దేవా! నీ కిదే నమస్కారం చేస్తున్నాను.

ఆ. విలయకాలమందు విశ్వంబు నీ పెద్ద, కడుపులోన దాఁచు కడిమి మేటి
నటుఁడ వీవు, నేఁడు నా గర్భజుఁడ వౌట, పరమపురుష! వేడబంబు గాదె! 129

* సృష్టి అంతా ప్రళయంలో లీనమై పోయినపుడు ఈ సమస్త విశ్వాన్నీ నీ కడుపులో దాచుకున్న సమర్థుడవైన మహానటుడవు. అటువంటి పరమ పురుషుడవు నీవు నా కడుపున పుట్టడం నీ మాయ కాక పోతే మరేమిటి!

తరలము. నలినలోచన! నీవు నిక్కము నాకుఁ బుట్టెద వంచు నీ
ఖలుఁడు గంసుఁడు పెద్దకాలము కారయింట నడంచె, దు
ర్మలినచిత్తుని నాజ్ఞసేయుము, మమ్ముఁ గావుము భీతులన్,
నలుసులేక ఫలించె నోఁచిన నోము లెల్లను నీవయై. 130

* పద్మదళాలవంటి చిక్కని కన్నులున్న నీవు నా కడుపున పుట్టబోతున్నావని విని, దుర్మార్గుడైన కంసుడు మమ్ములను చాలాకాలం ఈ కారాగృహంలో బంధించి బాధపెట్టాడు. మురిగిపోయిన మనస్సుగల ఆ దుష్టుని శిక్షించి, భయభ్రాంతులమైన మమ్ము రక్షించు. మేము నోచుకున్న నోములన్నీ ఏ లోటు లేకుండా ఈ విధంగా నీ రూపంగా పండినాయి.

-: దేవకీ వసుదేవుల పూర్వజన్మముల వృత్తాంతము :-

వ. అని యిట్లు దేవకీదేవి విన్నవించిన నీశ్వరుండిట్లనియె, అవ్వా! నీవు దొల్లి స్వాయంభువ మన్వంతరంబునఁ బృశ్నియను పరమపతివ్రతవు, వసుదేవుండును సుతపుం డను ప్రజాపతి, మీ రిరువురును సృష్టికాలంబున బ్రహ్మపంపునం, బెంపున నింద్రియంబుల జయించి తెంపున వాన గాలి యెండ మంచులకు సైరించి యేకలములయి యాకలములు దిని యే కలంకంబును లేక వేంద్రంబుగఁ బండ్రెండువేల దివ్యవర్షంబులు దపంబులు సేసిన నెపంబున మీ రూపంబులు మెరయ నోజ

నాజపంబులు సేసి, డాసి, పేర్చి, యర్చింప మీకు నాకుం గల రూపుఁ జూపి యేను 'దిరంబు లగు వరంబులు వేఁడుం' డనిన మీరు నా మాయం బాయని మోహంబున బిడ్డలు లేని దొడ్డయడ్డంబున దుర్దమం బగు నపవర్గంబు గోరక నా యీఁడు కొడుకు నడిగిన మెచ్చి యట్ల వరం బిచ్చి మీ కేను 'బృశ్నిగర్భుం'డన నర్భకుండ నయితి, మఱియును. 131

* ఈ విధంగా విన్నవించిన దేవకీదేవితో ఈశ్వరుడైన మహా విష్ణువు ఇలా అన్నాడు. "అమ్మా! పూర్వం స్వాయంభువ మన్వంతరంలో నీవు 'పృశ్ని' అనే మహాపతివ్రతగా పుట్టావు. అప్పుడు వసుదేవుడు "సుతపుడు"అనే ప్రజాపతి. మీరిద్దరూ సృష్టికాలంలో బ్రహ్మదేవుని ప్రేరణతో మహాతపస్సు చేశారు. ఇంద్రియములను జయించారు. గాలి, వాన, ఎండ, మంచు మొదలైనవి సహించారు. ఏకాకులై ఆకులు, అలములు తిని తీవ్రమైన మహాతపస్సు చేశారు. అలా పంద్రెండు వేల దివ్యసంవత్సరాలు తపస్సు చేయగా మీ రూపాలు ప్రకాశమానంగా వెలిగాయి. అలా నిష్ఠతో నా నామజపం చేసి నా తత్త్వాన్ని సమీపించ గలిగారు. చక్కని రీతిలో నన్ను పూజించారు. అప్పుడు నేను నా సత్యస్వరూపాన్ని చూపి శ్రేష్ఠమైన వరాలు కోరుకో మని అనుగ్రహించాను. అయితే మీరు అతి కష్టసాధ్యమైన మోక్షాన్ని కోరలేదు. ఆ సమయంలో నా మాయ మిమ్ములను ఆవరించింది. అప్పటికి మీకు బిడ్డలు లేరు కనుక మోహంతో నాతో సాటియైన కొడుకును ప్రసాదించమని మీరు నన్ను అర్థించారు. సృష్టి, సంతానం పొందడం అనేది నా సంకల్పం గనుక నేను మీ కోరికకు మెచ్చుకున్నాను. అలాగే వర మిచ్చాను. నా సాటివాడు అంటూ వేరొకడు లేడు గనుక నేను మీ దంపతులకు కుమారుడుగా జన్మించాను. అప్పుడు నా పేరు "పృశ్నిగర్భుడు"

**క. అదితియుఁ గశ్యపుఁడును నన, విదితుల రగు మీకుఁ గుఱుచవేషంబున నే
నుదయించితి వామనుఁ డనఁ, ద్రిదశేంద్రానుజుఁడనై ద్వితీయభవమునన్.** 132

* రెండవ జన్మలో మీరు అదితి, కశ్యపుడు అనుపేర్లతో ప్రఖ్యాతులైన దంపతులుగా జన్మించారు. అప్పుడు నేను పొట్టివాని రూపంలో వామనుడు అనే పేరుతో మీకు జన్మించాను. అప్పుడు ఇంద్రుడు నాకు అన్నగారు.

**క. ఇప్పుడు మూఁడవబామునఁ, దప్పక మీ కిరువురకును దనయుఁడ నైతిం
జెప్పితిఁ బూర్వము మీయం, దెప్పటికిని లేదు జన్మమిటపై నాకున్.** 133

* మూడవజన్మలో ఇప్పుడు పూర్వం నేనిచ్చిన మాటప్రకారం మీకు కుమారుడుగా పుట్టాను. ఇక మీయందు ఎప్పటికీ నా జన్మము లేదు.

**క. నందనుఁ డనియుం బరమా, నందంబగు బ్రహ్మ మనియు ననుఁ దలఁచుచు నా
పెందెరువు నొందెదరు, నా, యందలి ప్రేమమున భవము నందరు మీరల్.** 134

* నన్ను మీరు కుమారుడని తలచుకుంటూ ఉంటారు. ఇప్పుడు నేను అనుగ్రహించిన ఈ దర్శనంవలన పరమానంద స్వరూపంబైన పరబ్రహ్మము నేనే అనికూడ నన్ను అనుకుంటూ ఉంటారు.

ఆ నిరంతరం సంస్మరణం వలన నా అద్భుతమైన అపవర్గమార్గాన్ని పొందుతారు. నా యందు మీ కున్న ప్రేమవలన ఇక ముందు మీరు జన్మ ఎత్తరు.

వ. అని యిట్లు పలికి యీశ్వరుం డా రూపంబు విడిచి. 135

క. చెప్ప లిడక తలిదండ్రులు, దప్పక తనుఁజూడ మాయఁ దనరి లలితుఁడై
యప్పుడటు గన్నపాపని, యొప్పున వేడుకలు సేసె నొకకొన్ని నృపా! 136

* పరీక్షిన్మహారాజా! ఇలా చెప్పి శ్రీమహావిష్ణువు ఆ దివ్యరూపం వదలి పసిబిడ్డనిరూపం ధరించాడు. దేవకీవసుదేవులు దిగ్భ్రాంతులై రెప్పలు వాల్చక అతనినే చూస్తూ ఉండిపోయారు. వారు చూస్తూ ఉండగానే నారాయణుడు మాయను ఆవరింపజేసుకొని సుకుమారుడైన శిశువుగా మారిపోయాడు. అప్పుడే పుట్టిన బిడ్డనివలె కేరుకేరు మని ఏడవడం వంటి కొన్ని వేడుకలు చూపాడు.

వ. అంత వసుదేవుండు దనకుం జేయవలసిన పను లీశ్వరుండైన హరివలన నెఱింగిన వాఁడు గావున. 137

* అప్పుడు వసుదేవుడు తాను చేయవలసిన పనులను శ్రీహరి సంకల్పంవలన గ్రహించాడు.

క. ఆ పురిటి యిల్లు వెలువడి, పాపనిఁ దరలించు కొనుచుఁ బఱచెద ననుచున్
రూపింప నందుభార్యకుఁ, బాప యగుచు యోగమాయ ప్రభవించె నృపా! 138

* ఆ బిడ్డని తీసుకొని ఆ పురిటియిల్లు దాటి పరువెత్తి పోవాలని అతడు గ్రహించాడు. అదే సమయానికి వ్రేపల్లెలో నందుని భార్య అయిన యశోదాదేవికి ఆడుబిడ్డగా యోగమాయ జన్మించింది.

వ. అ య్యవసరంబున. 139

క. బిడ్డనిఁ గరముల ఱొమ్మున, నడ్డంబుగఁ బట్టి పదము లల్లన యిడుచున్
జడ్డనఁ గావలి వారల, యొడ్డు గడచి పురిటిసాల యొయ్యన వెడలెన్. 140

* అప్పుడు వసుదేవుడు పసిబిడ్డను చేతుల్లోకి ఎత్తుకొని, అడ్డంగా రొమ్ముకు హత్తుకొని, చప్పుడు చేయకుండా మెల్లమెల్లగా అడుగులు వేసుకుంటూ బయలు దేరాడు. గభాలున కావలివాళ్ల గండం గడిచి, పురిటింటిలో నుండి నెమ్మదిగా బయటపడ్డాడు.

వ. అంత నట. 141

క. నందుని సతికి యశోదకుఁ, బొందుగ హరి యోగమాయ పుట్టిన మాయా
స్పందమున నొక్క యెఱుఁగమి, క్రందుకొనియె నూరివారిఁ గావలివారిన్. 142

* అక్కడ వ్రేపల్లెలో నందునిభార్య యశోదకు విష్ణుదేవుని యోగమాయ పుట్టగానే ఆ ఊరి వారినీ, ఊరి కావలివారినీ కూడా ఒక చిత్రమైన మైకం ఆవరించింది.

వ. అప్పుడు చప్పుడు గాకుండఁ దప్పుటడుగు లిడుచు, నినుప గొలుసుల మెలుసుల వీడినఁ దాలంబులు మహోత్తాలుండై న బిడ్డనికి నడ్డంబు గాక కీలూడి వీడి పడ, నరళంబులు విరళంబులైన సరళంబులగు

మొగసాలలం గడచి, పాఁపతేఁడు వాకిళ్ళు మరల మూయుచుఁ, బడగ లెడగలుగ విప్పి, కప్పి, యేచి, కాచికొని వెంట నంటి రాఁగఁ దూఁగి నడచు నెడ. 143

* వసుదేవుడు పురిటింటిని దాటి, చప్పుడు కాకుండా తప్పటడుగులతో ముందు చావడిలోకి వచ్చాడు. హరిమాయవలన కాళ్లకు ఉన్న ఇనుపగొలుసుల అతుకులు ఊడిపోయాయి. చేతుల సంకెళ్ళు విడిపోయాయి తలుపులకున్న తాళాలు ఆ దివ్య మహిమగల పాపని సంకల్పానికి అడ్డురాలేక కీళ్ళు ఊడి పడిపోయాయి. ద్వారాలు వాటంతట అవే తెరచుకున్నాయి. వసుదేవుడు మెల్లగా ముందున్న చావళ్ల దాటాడు. అక్కడ ఎక్కడా దాక్కోవడానికి వీలులేకుండా అన్ని చావళ్ళు సూటిగా ఉన్నాయి. అయినా హరి మాయవలన ఎవరూ చూడలేదు. వసుదేవుడు ద్వారాలు దాటుతూ ఉంటే వెనకనుంచి ఆదిశేషుడు ఆ ద్వారాలు మూస్తూ ఆయన వెనువెంటనే వచ్చాడు. పడగలు విప్పి ఆ బాలునికి గొడుగులాగా పట్టి నడచాడు. వెనుకనుంచి ఏ అపదా రాకుండా కాచుకుంటూ బయలుదేరాడు. వసుదేవుడు చీకటిలో తూలుతూ ముందుకు సాగిపోయాడు.

క. **అ శౌరికి దెరువొసఁగెఁ బ్ర, కాశోద్ధత తుంగ భంగ కలిత ధరాశా**
కాశ యగు యమున మును సీ, తేశునకుఁ బయోధి త్రోవ యిచ్చిన భంగిన్. 144

* అలా వెడుతూ ఉండగా అతని దారికి యమునానది అడ్డు వచ్చింది. ఎగసిపడుతున్న తరంగాలు మళ్ళీ విరిగిపోతూ దిక్కులనూ ఆకాశాన్నీ ఏకం చేస్తున్నట్లు ఉరవళ్ల పరవళ్ల త్రొక్కుతూ ప్రవహిస్తూ ఉంది. పూర్వం సీతాపతి అయిన రామచంద్రునకు సముద్రం దారి యిచ్చినట్లు, యమునానది వసుదేవునకు దారియిచ్చింది.

వ. **ఇట్లు యమున దాఁటి, దూఁటి, చని, నందుని మందంజేరి, యందమంద నిద్రం బొంది, యొడ లెఱుంగని గొల్లలం దెలుప నొల్లక, నిత్యప్రసాదయగు యశోదశయ్య నొయ్యన చిన్ని నల్లనయ్య నునిచి, చయ్యన న య్యవ్వకూఁతు నెత్తుకొని, మరల నింటికిఁ బంటింపక వచ్చి, య చ్చిఱుతపాపను దేవకి ప్రక్కం జక్క నిడి.** 145

* ఈ విధంగా వసుదేవుడు యమునానదిని దాటి, హుటాహుటిన ప్రయాణం చేసి, నందుని వ్రేపల్లెలో ప్రవేశించాడు. అక్కడ గొల్లలందరూ అతిగాఢమైన నిద్రలో ఉన్నారు. వారిని మేల్కొల్పడం ఇష్టంలేక, వసుదేవుడు యశోదాదేవి నిద్రిస్తున్న స్థలం వద్దకు చేరాడు. ఆమె మైమరచి హాయిగా నిద్రపోతున్నది. ఆమెప్రక్కలో తన చేతిలోని చిన్నారి నల్లనయ్యను పడుకో బెట్టాడు వసుదేవుడు. వెంటనే ఆమె ప్రక్కలో ఉన్న ఆమె కొమార్తెను ఎత్తుకొని బయలుదేరాడు. జాగుచేయకుండా వేగంగా తిరిగి వచ్చి ఆ చిన్నిపాపను దేవకిప్రక్కలో అనుమానం రాకుండా మెల్లగా పడుకోబెట్టాడు.

క. **పదముల సంకెల లిడుకొని, మదిఁ దలఁకుచు శూరసుతుఁడు మందుఁడు వోలెన్**
బెదరు గలరీతి దేహము, గదలించుచు నొదిఁగియుండె గఱువతనమునన్. 146

* వసుదేవుడు వెంటనే భయంభయంగా కాళ్లకు సంకెళ్ళు యథాప్రకారం తగిలించుకున్నాడు. శూరసేనుని కుమారుడైన ఆ వసుదేవుడు ఏమీ ఎరుగనివాడివలె, బెదురుతున్న వాడివలె, ఒదిగి ఒదిగి పోతూ, శరీరాన్ని దాచుకుంటున్నట్లు చక్కగా నటించసాగాడు.

క. వనజాక్షునిఁ దెచ్చుటయును, దనసుతఁ గొనిపోవుటయును దా నెఱుఁగక మూఁ
గిన నిద్రఁ జొక్కియుండెను, వనజాక్షి యశోద రేయి వసుధాధీశా! 147

* వసుదేవుడు వచ్చి నల్లనయ్యను తెచ్చి తనప్రక్కన పడుకోబెట్టడం గానీ, తన బిడ్డను తీసుకొని పోవడంగానీ, ఎరుగకుండా యశోదా దేవి రాత్రి అంతా ముంచుకువచ్చిన నిద్రలో ఉండిపోయింది. కమల దళాల వంటి కన్నులున్న యశోదకు అలాంటి కన్నులే ఉన్నబిడ్డడు పుట్టాడని అందరూ అనుకొన్నారు.

సీ. అంత బాలిక యావు రని యేడ్పు చెఱుచప్పు డాలించి వే కన నాఁకయింటి
కావలివారు మేల్కని చూచి తలుపుల తాళముల్ తొంటివిధమున నుండఁ
దెలిసి చక్కన వచ్చి దేవకి నీళ్ళాడె రమ్మురమ్మని యాభోజరాజుతోడఁ
జెప్పిన నాతఁడు చిడిముడి పాటుతోఁ దల్పంబు పై లేచి తత్తఱమున

తే. వెంద్రుకలు వీడఁ బై చీర వ్రేలియాడఁ, దాల్మి కీలూడ రోషాగ్ని దర్పమాడ
భూరివైరంబుతోఁ గూడ పురిటియింటి, జాడఁ జనుదెంచి యా పాపఁ జంపఁ గదియ. 148

* ఇక్కడ మథురలోని కారాగృహంలో చిన్ని పాప అప్పుడు కేరు కేరున ఏడ్చింది, ఆ శబ్దం విని కావలి భటులు వెంటనే మేల్కొన్నారు. అప్పటికి విష్ణుమాయ విడిపోయింది కాబోలు. లోపలికి తొంగిచూచి తాళాలు పరీక్షచేశారు. తాళాలన్నీ యథాప్రకారంగానే ఉన్నాయని సంతృప్తి పడ్డారు. వెంటనే కంసుని వద్దకు పరుగెత్తుకు వెళ్ళి, దేవకి ప్రసవించిందనీ చూడడానికి రమ్మనీ చెప్పారు. అతడు గాబరాతో లేచి, కంగారుగా బయలుదేరాడు. తలవెంద్రుకలు చిందరవందరగా వ్రేలాడుతున్నాయి. పై ఉత్తరీయం నేలపై జీరాడుతున్నది. ఓర్పు నశించి, రోషాగ్ని విజృంభించి నాట్యమాడుతున్నది. తనతోపాటు తీరని శత్రుత్వం వెంటరాగా, వాడు పురుటింటికి పరువెత్తుకుని వచ్చాడు. ఆ చిన్నిపాపను చంపబోయాడు.

వ. అంత దేవకి యడ్డంబు వచ్చి యిట్లనియె. 149

* అప్పుడు దేవకీదేవి అడ్డం వచ్చి ఇలా వేడుకొంది.

ఉ. అన్న! శమింపు మన్న! తగ దల్లుఁడు గాఁ డిది మేనగోడ లా
మన్నన సేయుమన్న! విను మానినిఁ జంపుట రాచపాడి గా
దన్న, సుకీర్తివై మనఁ గ దన్న! మహాత్ములు వోవు త్రోవఁ బో
వన్న! భవత్సహోదరిఁ గదన్న, నినున్ శరణంబు వేఁడెదన్. 150

* అన్నా! శాంతించవయ్యా! ఇది నీకు తగిన పనికాదు. మేనల్లుడైతే నిన్ను వధిస్తాడు గాని ఇది మేనకోడలు గదా! మేనకోడలని ముద్దుచేయడం భావ్యం! నా మాట విను. ఆడుదానిని చంపడం రాజులకు తగినపని కాదు. కోపాన్ని అణచుకొని, శత్రువులనుకూడా క్షమించే మహానుభావులు నడచే త్రోవలో నడవడం నీ వంటి ఉత్తమునికి చక్కని కీర్తిని కలిగిస్తుంది. అన్నా! నీ తోడబుట్టిన దానిని. నేను నిన్ను శరణు అని ప్రార్థిస్తున్నాను.

క. **కట్టా! యార్గురు కొడుకులఁ, బట్టి వధించితివి యాఁడుఁబడుచిది, కోడల్,**
నెట్టన చంపఁగ వలెనే?, కట్టిఁడివి గదన్న! యన్న! కరుణింపఁ గదే! 151

* అయ్యయ్యో! పసిబిడ్డలైన ఆరుగురు కొడుకులనూ పట్టి వధించావు. ఇది ఇంటి ఆడపడుచు, నీ కోడలు; ఇలా చంపుతావా! ఇంత దయలేని వాడవా? అన్నా! దయచూపవా?

క. **పుత్త్రుఁడు నీ బ్రతుకునకును, శత్రుండని వింటిగాన సమయింపఁ దగుం,**
బుత్త్రులకు నోఁచ నైతిని, బుత్త్రీదానంబు సేసి పుణ్యముఁ గనవే! 152

* నా కుమారుడైతే నీకు, నీ ప్రాణానికి శత్రువని విన్నావు గనుక చంపడంలో కొంత అర్థం ఉంది; ఇది ఆడకూతురు గదా! కొడుకులకు ఎట్లాగూ నోచుకోలేక పోయాను. అన్నా! కనీసం ఈ కూతురినైనా నాకు దానంచేసి పుణ్యం కట్టుకోలేవా?

వ. **అని పయ్యెదఁ జక్క సవరించుకొనుచుఁ బలవరించుచు, భ్రాంతి పడి కూఁతున్ గ్రక్కున నక్కునం జక్క హత్తించుకొని, చెక్కు చెక్కున మోపి చయ్యన నుత్తరీయాంచలంబున సంచలతం గప్పి చప్పుడు గాఁ గుయ్యిడ, నయ్యెడం గ్రయ్యంబడి వాఁడు పోఁడిమి సెడఁ దోఁబుట్టువుం దిట్టి, చిట్టిపట్టి నావురని వాపోవఁ గావరంబున నడుగు లొడిసి తిగిచి వడిం బెడిసి పడం బుడమిపయిం బడవైచిన నబ్బాలయు నేలంబడక యవలీల నెగడి నవ్యదివ్యమాలికా గంధబంధుర మణిహారాంబరాద్యలంకార మనో హారిణియు, గదా శంఖ చక్ర పద్మ శరచాపాసి శూలధారిణియునై యెనిమిది కరంబులం గరం బొప్పుచు, సిద్ధ చారణ కిన్నర గరుడ గంధర్వాది వైమానిక నికాయంబు గానిక లిచ్చి పొగడ, నెగడుచు నచ్చరల యాటపాటలకు మెచ్చుచు, మింటనుండి కంటఁబడి కంటువడఁ గంసున కిట్లనియె.**153

* ఇన్ని మాయలు చూస్తూ ఉన్నా బిడ్డను తాను రక్షించగల నేమో అని దేవకీ దేవి భ్రాంతిపడింది. విలపిస్తూ, పలవరిస్తూ ముందుకు వంగి, జారిపోతున్న పయ్యెదకొంగు సవరించుకొని బిడ్డను అమాంతంగా ఎత్తుకొని హృదయానికి గాఢంగా హత్తుకొన్నది. పాపచెక్కిలికి తన చెక్కిలి ఆనించి, పయటకొంగు చటుక్కున పాప అలికిడి కనపడకుండా కప్పివేసింది. గొంతెత్తి బావురుమని ఏడ్చింది. ఆ ఏడుపు విన్న కంసుడు రెచ్చిపోయాడు. సిగ్గు, లజ్జ వదలివేసి తోబుట్టువును తిట్టాడు. కన్ను గానని కావరంతో ఆ చిట్టిపాప కాళ్ళు పట్టుకుని లాగాడు. ఆపాప ఒక్కసారిగా కెవ్వుమని ఏడ్చినా లక్ష్యపెట్టకుండా విసిరి నేలపైన కొట్టాడు. అయితే ఆ చిట్టిపాప నేలపైన పడడానికి బదులు రివ్వున ఆకాశంలోనికి ఎగిరింది. ఆమె దేవలోక పుష్పాల పరిమళాలతో ఘుమఘుమలాడి పోయింది. మణిమయములైన హారములు మొదలైన అలంకారాలతో ఎంతో అందంగా కనుపించింది. గద, శంఖము, చక్రము, పద్మము, బాణము, ధనుస్సు, ఖడ్గము, శూలము - ఈ యెనిమిదీ ఎనిమిది చేతులలో వెలిగిపోతున్నాయి. ఆకాశంలో విమానాలలో పయనించే దేవగణాలైన సిద్ధులు, చారణులు, కిన్నరులు, గంధర్వులు, గరుడులు మొదలైనవారు ఆమెకు కానుకలు సమర్పిస్తూ స్తోత్రాలు చేస్తున్నారు. ఆమెను సంతోష పెట్టడానికి అప్సరసలు చేస్తున్న నాట్యాలను ఆమె మెచ్చుకుంటూ, ఆకాశంలోనుండి కనిపిస్తూ, కంసుని చూచి కర్కశంగా ఇలా అన్నది.

ఉ. తెంపరివై పొరిం బొరిని దేవకిబిడ్డలఁ జిన్నికుఱ్ఱలం
జంపితి వింకనైన నుపశాంతి వహింపక ఱాలమీఁద నొ
ప్పింపఁగ నిస్సిరో యిదియు బీరమె? నా సరసన్ జనించి నిన్
జంపెడు వీరుఁ డొక్క దెస సత్కృతి నొందెడు వాఁడు దుర్మతీ! 154

* "దుర్మార్గుడా! మహాకోపంతో ఈ దేవకీదేవి బిడ్డలను ఆరుగురిని వధించావు. మహా పరాక్రమ వంతుడవు! పోనీ అంతటితో శాంతించక పసిబిడ్డను రాతిమీద కొట్టి చంపడానికి పూనుకొన్నావు. ఛీ! ఛీ! ఇదేనా నీ వీరత్వం? నిన్ను చంపే వీరు డొకడు నాతో పాటే జన్మించి మరో దిక్కున మహాగౌరవాలు అందుకుంటూ పెరుగుతున్నాడులే!"

వ. అని పలికి. 155

క. మహనీయ గుణాస్పదయై, మహిలో నా దేవి జనము మన్నింపంగా
బహునామ నివాసంబుల, బహునామములం జరించె భద్రాత్మికయై. 156

* ఇలా బెదిరించి, ఆదేవి అదృశ్యురాలైంది. ఈ భూమి మీద ఎన్నోచోట్ల ఆరాధ్య దేవతగా అవతరించింది. ఒక్కొక్కచోట ఒక్కొక్క మహాగుణం ప్రధానంగా ఆ యాప్రాంతాల జనులచేత వేర్వేరు పేర్లతో పిలువబడింది. ఎక్కడ ఏలక్షణం ఉన్నా 'రక్షించడం' అనేది ఆమె ముఖ్యలక్షణం.

వ. అంత నా బోటి వలికిన కలికి పలుకులు ములుకులై, చెవులఁ జిలికిన, నులికిపడి, జళుకు గదిరిన మనంబున ఘనంబుగ వెఱఁగంది, కంది, కుందెడు దేవకీవసుదేవుల రావించి, యాదరంబున సంభావించి, చేరి వారితో నిట్లనియె. 157

* ఆ యోగమాయ పలికిన మాటలు కంసుని చెవులలో బాణాలలాగా తగిలాయి. అతడు ఉలిక్కి పడ్డాడు. బెదురు కలిగింది. మనస్సులో చాలా భయపడ్డాడు. దేవకీ వసుదేవుల వంక చూచాడు. వారు దుఃఖంతో క్రుంగిపోయి ఉన్నారు. వారిని దగ్గరకు పిలిపించుకుని ఆదరించి, గౌరవించాడు. వారి దరి చేరివారితో ఇట్లా అన్నాడు.

ఉ. పాపుఁడ, బాల ఘాతకుఁడ, బంధు విరక్తుఁడ, దుష్ట చిత్తుఁడన్,
గోపనుఁడం, జరన్మృతుఁడఁ, గ్రూరుఁడ, బ్రాహ్మణహంత భంగి మీ
పాపలఁ జంపితిన్ బయలి పల్కుల నమ్మితి సాధులార! నా
పాపము లుగ్గడింపక కృపాపరులై కనరే శమింపరే! 158

* "శాంతమూర్తులైన ఉత్తములారా! నేను ఘాతకుడును; పసిపిల్లలను చంపిన మహాపాతకుడను; బంధువులపై కత్తిగట్టిన దుష్టమైన మనస్సు గలవాడను. క్రోధం నా కళ్ళను కప్పివేసింది. నేను బ్రతికి ఉండీ చచ్చినవాడితో సమానమే! బ్రహ్మహత్య చేసిన పాపాత్మునివలె మీ పాపలను చంపాను. క్రూరుణ్ణి! ఎవరు

చెప్పారో తెలియకుండా విన్నమాటలను నమ్మి ఇంత పాపం చేశాను. దయామయులారా! మీ దయాస్వభావంతో నా పాపాలను లెక్కించకుండా నన్ను కరుణించి, శాంతించ వలసిందిగా ప్రార్థిస్తున్నాను.

ఉ. ఒక్కెడఁ బ్రాణు లందఱు నిజోచితకర్మము లోలిఁ ద్రిప్పఁగా
నొక్కొక మేనితోఁ బొడమి యొక్కొక త్రోవను రాక పోకలం
జిక్కులఁ బొందుచుండుదురు, చెల్మిని సంసృతితోడఁ బాయ రే
నెక్కడి హంత? మీ శిశువు లెక్కడి హన్యులు! దూఱ నేటికిన్? 159

* తమ తమ కర్మలే జీవులను వెనుకనుంచి తోస్తూ నడిపిస్తుంటాయి. అలా తమకర్మలే కారణంగా, ఎన్నోరకాల జీవులు తమకు అనుకూలమైన శరీరంతో ఒక్కచోట జన్మిస్తారు. తలకొకవైపు నుంచి వచ్చి, అందరూ ఒకచోట జీవించి, ఎవరిదారిన వారు వెళ్లిపోతారు. ఈ రాకపోకలలో చిక్కులు పడుతూ ఉంటారు. ఒకచోట ఉన్నప్పుడు కలిగిన స్నేహాలను అక్కడ వదలి వెళ్ళిపోతారు. ఎవడు చంపేవాడు? ఎవడు చనిపోయేవాడు? మీ బిడ్డలను నేను చంపినవాడనూ కాదు; వారు చంపబడినవారూ కారు. ఇంక ఒకరి నొకరు నేరా లెంచడ మెందుకు?

క. పగతురఁ జెఱచితి ననియును, బగతుర చేఁ జెడితి ననియు బాలుఁడు దలఁచున్,
బగ చెలుములు లే వాత్మకుఁ, బగచెలుముల కీలు కర్మబంధము సుండీ! 160

* శత్రువులను తాను బాధపెట్టాననీ, శత్రువులచేత తాను బాధలు పడ్డాననీ అమాయకుడైన వాడు అనుకుంటాడు. సత్యం తెలిసి ఆలోచిస్తే ఆత్మకు స్నేహం, విరోధం అంటూ ఏమున్నాయి? శత్రుత్వం, స్నేహం అనే వాటి మధ్యనున్న సంబంధం కేవలం తాము చేసుకున్న కర్మల బంధమే సుమా!''

వ. అని పలికి, కన్నీరు నించి, వగచి, వెఱచుచు, దేవకీవసుదేవుల పాదంబులఁ బట్టుకొని, సంకెలలు విప్పించి, మిక్కిలి యక్కఱ గల వాక్యంబుల నైక్యంబులు నెఱపిన, వారును బరితప్తుండైన కంసునిం జూచి, రోషంబును బాసిరి. అంత నా వసుదేవుండు బావ కిట్లనియె. 161

* కంసుడు ఈ విధంగా విన్నవించి, కంట నీరు పెట్టుకొని, జంకుతూనే దేవకీవసుదేవుల పాదాలు పట్టుకొని వేడుకున్నాడు. వారిసంకెళ్ళు ఊడదీయించాడు. చాల ప్రేమకురిసే మాటలతో "ఇకనుంచి మీరూ నేనూ ఒకటే''అనే భావం కలిగించాడు. దేవకీవసుదేవులుకూడా పశ్చాత్తాపం పొందుతున్న కంసుణ్ణి చూచి శాంతించారు. అప్పుడు వసుదేవుడు కంసునితో ఇలా అన్నాడు.

శా. బావా! నీవచనంబు నిక్కము సుమీ, ప్రాణుల్ గతజ్ఞానులై
నీవే నంచును లోభ మోహ మద భీ నిర్మిత్రతా మోద శో
కావేశంబుల నొండొరుం బొడుతు రేకాకారుఁడై సర్వ రూ
పావిష్టుండగు నీశ్వరుం దెలియలే రన్యోన్యవిభ్రాంతులై. 162

* "బావా! నీవు చెప్పినమాట నిజమే సుమా! ప్రాణులందరూ అహంకారంవలన జ్ఞానాన్ని పోగొట్టుకుంటారు. లోభం, మోహం, మదం, భయం, శత్రుత్వం, ఇష్టం, దుఃఖం, ఆవేశం మొదలైన వాటికి లోనై 'నీవా? నేనా?'అంటూ ఒకరినొకరు సంహరించుకుంటూ ఉంటారు. అంతేగాని, కంటికి కనబడుతున్న అనేక ఆకారాలలో నిండిఉన్న ఒకే ఒక 'నేను' అనే ఈశ్వరుని తెలుసుకోలేకుండా ఉన్నారు. ఒకరిని చూచి మరొకరు వేరు వేరుగా భావిస్తూ ఉండడంవల్ల ఈ విధమైన భ్రాంతికి లోనవుతూ ఉంటారు.

వ. అని యిట్లు ప్రసన్నులైన దేవకీ వసుదేవుల యనుజ్ఞ వడసి, కంసుం డింటికిం జని యా రేయి గడపి, మఱునాఁడు ప్రొద్దునం గ్రద్దనం దనకుం బరతంత్రులగు మంత్రుల రావించి, యోగనిద్రవలనం దా వినిన వృత్తాంతం బంతయు మంతనంబున నెఱింగించిన, నపుడు వార లతని కిట్లనిరి. 163

* ఈ విధంగా ప్రసన్నులైన దేవకీ వసుదేవుల అనుమతి తీసుకొని కంసుడు తన ఇంటికి వెళ్లిపోయాడు. ఆ రాత్రి ఎలాగో గడిపి, మరునాడు ఉదయాన్నే తన వశంలో ఉండే మంత్రులను పిలిపించాడు. యోగ మాయాదేవి చెప్పిన విషయమంతా వారికి చెప్పి, సలహా అడిగాడు. ఆ మంత్రులు అతనితో ఇలా అన్నారు.

క. ఇట్టయినఁ దడయ నేటికిఁ?, బట్టణముల మందలందుఁ బల్లెల నెల్లన్
బుట్టెడి పెరిఁగెడి శిశువులఁ, బట్టి వధించెదము మమ్ముఁ బంపు మధీశా! 164

* "అలా అయితే ఇంకా ఆలస్యం దేనికి? మహారాజా! పట్టణాలు, గొల్లపల్లెలు, గ్రామాలు అన్నీ వెదకి పసిపాపలు ఎక్కడ పుట్టి పెరుగుతున్నా సరే వధించి వస్తాము. మమ్ములను ఆజ్ఞాపించండి.

మ. భవదీయోజ్జ్వల బాహుచాప విలసద్బాణావళీ భగ్నులై
దివిజాధీశ్వరు లేక్రియం బడిరొ యే దేశంబులన్ డాఁగిరో
శివునిం జొచ్చిరొ బ్రహ్మఁ జెందిరొ హరిన్ సేవించిరో మౌని వృ
త్తి వనాంతంబుల నిల్చిరో మనకు శోధింపం దగున్ వల్లభా! 165

* భయంకరంగా ప్రకాశిస్తున్న నీ బాహువులతో ప్రయోగించిన బాణాల దెబ్బలు తిన్న దేవతాధిపతులు ఏమైపోయారో, ఎక్కడ తల దాచుకున్నారో? శివుని ఆశ్రయించారో? లేక బ్రహ్మనో విష్ణువునో సేవిస్తున్నారో? అదీకాకపోతే మునివృత్తులను స్వీకరించి నిరాశతో అరణ్యాల మధ్యలో ఉండి పోయారేమో! మనం వెంటనే వెదకడం మంచిది మహారాజా!

క. నొచ్చిరి శాత్రవు లనుచును, విచ్చలవిడిఁ దిరుగవలదు వివిధాకృతులన్
ద్రుచ్చిలి వత్తురు వారలు, సచ్చిన యందాఁక మఱవఁ జన దధిపునకున్. 166

* శత్రువులు దెబ్బతిన్నారనుకొని విచ్చలవిడిగా తిరుగరాదు. వారు ఎన్నోరకాల వేషాలతో దొంగతనంగా రాగలరు. వారు చచ్చి పోయేటంత వరకూ రాజైనవాడు వారిని మరచిపోరాదు.

క. ఒత్తి కొనుచు రానీఁ జన, దెత్తిన రోగముల రిపుల నింద్రియముల ను
త్పత్తిసమయములఁ జెఱుపక, మెత్తన గారాదు రాదు మీఁద జయింపన్. 167

* విజృంభించిన రోగాలను, శత్రువులను, ఇంద్రియాలను అవి మనలను ఆక్రమించే వరకూ చూస్తూ ఊరుకోరాదు. అవి పుట్టినపుడే త్రుంచి వేయడంలో మెతకదనం పనికిరాదు. ముదిరిన తర్వాత జయించడం మన తరంకాదు.

మ. అమరశ్రేణికి నెల్లఁ జక్రి ముఖరుం డాచక్రి యేధర్మమం
దమరున్, గోవులు భూమిదేవులు దితిక్షామ్నాయకారుణ్య స
త్యములున్ యాగ తపోదమంబులును శ్రద్ధాశాంతులున్ విష్ణు దే
హము లిన్నింటిని సంహరించిన నతం డంతంబునుం బొందెడిన్. 168

* దేవతల కందరకూ ఆ విష్ణువే ముఖ్యుడు. అతడు ధర్మమునందు నిలచి ఉంటాడు. విష్ణువును సంహరించాలంటే అతని శరీరం మనకి దొరకాలి. అది ఒక్కచోట దొరకదు. అతని కెన్నో శరీరాలు ఉన్నాయి. గోవులు, బ్రాహ్మణులు, వేదములు, ఓరిమి, కారుణ్యము, సత్యము, యాగము, తపస్సు, దమము, శ్రద్ధ, శాంతి- ఇవన్నీ విష్ణువుయొక్క శరీరాలే. ఇన్నిటినీ అంతం చేస్తే, అతడు కూడా నిలువ నీడ లేక నశించిపోతాడు.

వ. కావున. 169

ఉ. చంపుదుమే నిలింపులను? జంకెల ఆంకెలఁ దాపసావలిం
బంపుదుమే కృతాంతకుని పాలికిఁ? గ్రేపులతోడ గోవులం
ద్రుంపుదుమే? ధరామరులఁ దోలుదుమే? నిగమంబులన్ విదా
రింపుదుమే? వసుంధర హరింపుదు మే? జననాథ! పంపుమా! 170

* కనుక, మహారాజా! దేవతలను చంపమంటావా? తపస్సు చేసుకునే మునులను భీకర గర్జనలతో యముని వద్దకు పంపమంటావా? దూడలతో కూడ గోవులను నరికి వేయమంటావా? బ్రాహ్మణులను తరిమి తరిమి కొట్టమంటావా? లేక వేదాలను చింపివేయమంటావా? అదీ కాక పోతే భూమినే చుట్టచుట్టి తెచ్చి నీ వశంలో ఉంచమంటావా? ఏదో ఒకటి మమ్మల్ని ఆజ్ఞాపించు!

వ. అని పలుకు మంత్రుల మంత్రంబుల నిమంత్రితుండై బ్రాహ్మణ నిరోధంబు నిషిద్ధంబని తలంపక కాలపాశబద్ధుండై విప్రాది సాధుమానవులఁ జంప దానవులం బంపి యంతిపురంబునకుం జనియె, ననంతరంబ యా రక్కసులు వెక్కసంబులగు మొక్కలంబుల సజ్జనుల పజ్జలం బడి తర్జన గర్జన భర్జనాది దౌర్జన్యంబులం జేసి నిర్జించి పాపంబు లార్జించిరి. 171

* ఇలా మాట్లాడుతున్న మంత్రుల ఆలోచనలకు కంసుడు బద్ధుడైపోయాడు. బ్రాహ్మణులను బాధించడం తప్పు అని ఆలోచించ లేదు. కాలము అనేది అతని దుష్కర్మ రూపంలో యమపాశంవలె అతణ్ణి బంధించి వేసింది. బ్రాహ్మణులు మొదలైన సాధుజనులను చంపడానికి తన అనుచరులైన రాక్షసులను పంపి, తాను అంతఃపురానికి వెళ్ళిపోయాడు. ఆ తరువాత ఆ రాక్షసులు భీకరంగా విజృంభించారు. సజ్జనుల

వద్దకు చేరి, భయపెట్టారు, దూషించారు, దండించారు. అనేక విధాల దుర్మార్గాలతో వారిని బాధించి వేధించి ఎన్నో పాపాలు మూటగట్టుకున్నారు.

ఆ. వెదకి వెదకి దైత్యవీరులు సాధుల, నణఁప వారి బలము లడఁగిపోయె,
యశము సిరియు ధర్మ మాయువు భద్రంబు, నార్యహింససేయ నణఁగుఁ గాదె! 172

* ఈ విధంగా ఆ దానవులు సజ్జనులను వెదకి వెదకి హింస పెడుతూ ఉంటే క్రమంగా వారిలోని అసలైన బలం నశించి పోయింది. పూజ్యులైన వారిని హింసించితే కీర్తి, ఐశ్వర్యము, ధర్మము, ఆయుర్దాయము, క్షేమముకూడా నశించిపోతాయి గదా!

వ. అంత మందలో నందుండు నందనుండు పుట్టుట యెఱింగి మహానందంబున నెఱవాదులగు వేదవిదులం బిలిపించి, జలకంబు లాడి, శుచియై, శృంగారించుకొని, స్వస్తిపుణ్యాహవాచనంబులు సదివించి, జాతకర్మంబులు సేయించి, పితృదేవతల నర్చించి, క్రేపులతోడం గూడఁ గై సేసిన పాఁడి మొదవుల రెండులక్షలను, గనక కలశ మణి వసన విశాలంబులైన తిల శైలంబు లేడింటిని భూదేవతల కిచ్చిన. 173

* ఇది ఇలా ఉండగా, అక్కడ వ్రేపల్లెలో నందుడు తనకు కొడుకు పుట్టాడని విని మహానందం పొందాడు. సమర్థులు వేదం తెలిసిన వారు అయిన బ్రాహ్మణులను పిలిపించాడు. తాను స్నానం చేసి శుచియై అలంకరించుకున్నాడు. ఆ బ్రాహ్మణులచేత స్వస్తివాచకాలు, శుభాశీస్సులు, పుణ్యాహవచనాలు చేయించాడు. బాలునికి పుట్టినప్పుడు చేయవలసిన శుభకర్మలు చేయించాడు. పితృదేవతలకు తృప్తిగా పూజలు చేశాడు. రెండులక్షల పాడి ఆవులను ఆభరణాలతో అలంకరించి, దూడలతో సహా బ్రాహ్మణులకు దానాలు చేశాడు. బంగారుచెంబులు, ఆభరణాలు, నూతన వస్త్రాలు సమర్పించాడు. పెద్దకొండల వంటి నువ్వులరాసులను కూడా బ్రాహ్మణులకు దానం చేశాడు.

క. ఈ యాభీరకుమారుఁడు, శ్రీయుతుఁడై వీర వైరిజేతయునై దీ
ర్ఘాయుష్మంతుం డగు నని, పాయక దీవించి రపుడు బ్రాహ్మణజనముల్. 174

* ఆ బ్రాహ్మణు లందరూ "ఈ నందగోప కుమారుడు సమస్త సంపదలతో తులతూగుతూ, శత్రువీరులను జయించి, దీర్ఘాయుష్మంతుడు కాగలడు"అని దీవించారు.

క. దుందుభులు మొరసె, గాయక, సందోహము పాడె, సూతసముదాయముతో
వందిజనులు కీర్తించిరి, క్రందుగ వీతెంచె భద్రకాహళరవముల్. 175

* ఆ వ్రేపల్లెలో దుందుభులు మ్రోగించారు. గాయకులు ఆనందంతో పాటలు పాడారు. సూతులు వందిజనులు స్తోత్రాలతో కీర్తించారు. రక్షణను, క్షేమాన్ని సూచించే బాకాల మ్రోతలు చెవుల కింపుగా వినిపించాయి.

క. పల్లవ తోరణసురుచిర, వల్లీధ్వజరాజధూపవాసనములతో
సల్లలితములై యొప్పెను, వల్లవవల్లభులయిండ్ల వాకిండ్లెల్లన్. 176

* గొల్లనాయకుల ఇండ్లవాకిళ్ళు చిగురుటాకుల తోరణములతో మనోహరములైన తీవలతో, గొప్ప కేతనములతో, ధూపముల పరిమళములతో ఇంపు గొల్పినవి.

క. పసుపులు నూనెలు నలఁదిన, పసఁ దనరి సువర్ణబర్హి బర్హ ప్రభతోఁ
బసిమి గలిగి వెలుఁగొందుచుఁ, బసు లన్నియు మందలందుఁ బ్రసరించె నృపా! 177

* గోపకులందరూ తమ పశువుల శరీరాలకు పసుపునూనె కలిపి పట్టించారు. ఆ పశువులు బంగారు రంగు నెమలిపింఛముల లాగున పచ్చని పసిమి రంగుతో వెలుగొందుతూ మందలలో చెంగనాలు వేశాయి.

క. క్రేళ్ళుఱికి మసలె లేఁగలు, మల్లడిగొని ఱంకె లిడియె మదవృషభంబుల్,
పెల్లుగ మొదవుల పొదుఁగుల, జల్లించెం బాలు బాలుసంభవవేళన్. 178

* బాలుడు పుట్టిన శుభవేళ ఆ మందలలో లేగదూడలు చెంగనాలు వేశాయి. పోతరించిన వృషభాలు ఉత్సాహంతో 'ఖణిల్లు' మని ఱంకెలు వేశాయి. ఆవులు పుష్కలంగా పాలను వర్షించాయి.

క. ఆరఁగఁ జదివెడి పొగడెడి, వారికి విద్యలను బ్రదుకువారికి లేమిం
జేరినవారికి నెల్లను, గోరక మును నందుఁ డిచ్చె గోధనచయముల్. 179

* నందుడు ఆ సమయంలో తృప్తిగా దానాలు చేశాడు. ప్రతి దినమూ వచ్చి పుణ్యకథలు వినిపించే బ్రాహ్మణులకూ, స్తోత్రపాఠాలు చేసే వందిగాయకులకూ, గరిడీలు ఇంద్రజాలాలు పగటి వేషాలు మొదలైన విద్యలపైన బ్రతికే జనానికీ, దారిద్ర్యంతో బాధపడుతూ దగ్గరికి చేరిన వారికీ అందరికీ వారు అడగకముందే గోవులనూ, ధనాన్నీ కొల్లలుగా దానాలు చేశాడు.

వ. ఆ సమయంబున. 180

క. కంచుకములు తలచుట్లును, గాంచన భూషాంబరములుఁ గడు మెఱయఁగ నే
తెంచిరి గోపకు లందఱు, మంచి పదార్థములు గొనుచు మాధవుఁ జూడన్. 181

* ఆనాడు గోపకు లందరూ నందుని నందనుణ్ణి చూడడానికి బయలుదేరారు. అందరూ అంగీలు తొడుక్కున్నారు. తలచుట్లు చుట్టుకున్నారు. బంగారు ఆభరణాలు, అందమైన దుస్తులు ధరించారు. అందరూ శుభకరములైన పసుపు మొదలైన పదార్థాలు తీసుకొని నందుని యింటికి వెళ్లారు. ఆ పుట్టినవాడు లక్ష్మీదేవికి భర్త కనుక అందరూ సంపదలతో తులతూగుతూ బయలు దేరారు.

క. ఏతెంచి చూచి చెలఁగుచు, నేతులఁ బెరుఁగులను బాల నీళ్లను వెన్నం
బ్రీతి వసంతము లాడిరి, యేతరులై సరసభాష లెసఁగన్ గొల్లల్. 182

* అలా వచ్చి ఆ బాలుని చూచి గోపకు లందరూ ఆనందముతో పొంగి పోయారు. ఉత్సాహంతో చెలరేగి నేతులను, పెరుగులను, పాలను, నీళ్లను, వెన్నను ఒకరిపై ఒకరు చిమ్ముకుంటూ, ఒకరిపైఒకరు ఛలోక్తులు విసురుకుంటూ వసంతోత్సవం జరుపుకున్నారు.

వ. తదనంతరంబ. 183

ఆ. ఏమినోము ఫలమొ యింత ప్రొ ద్దొక వార్త, వింటి మబలలార! వీను లలర
మన యశోద చిన్ని మగవానిఁ గనె నఁట, చూచి వత్త మమ్మ! సుదతులార! 184

* గోప యువతులు కూడా "ఏనాడు నోచిన నోముల ఫలమోగాని, ప్రొద్దున్నే లేస్తూనే ఒక శుభవార్త చెవులారా విన్నాము; మన యశోదమ్మ చిన్నిపాపడిని కన్నదట! చూచి వద్దాము రండమ్మా!" అని ఒకరి నొకరు నిద్రలనుండి లేపారు.

వ. అని యొండొరుల లేపికొని గోపిక లోపికలు లేని చిత్తంబుల నెత్తిన - తత్తఱంబు లొత్తుకొన నుదారంబులగు శృంగారంబులతో నిండ్లు వెలువడి. 185

* ఆ గోపికలు సహజంగానే సున్నిత హృదయాలు గలవారు. ఈ వార్త వినేసరికి తొందర ఎక్కువైంది. అపూర్వంగా అలంకారాలు చేసుకొని ఇళ్ళనుండి బయలుదేరారు.

క. జడగతులును బలుపిఱుఁదులుఁ, బిడికెడు నడుములును వలుఁద బిగి చనుఁగవలున్
వెడఁద నయనములు సిరి దడఁ, బడు మోములు భ్రమర చికుర భరములు నమరన్. 186

* అందరికీ త్వరగానే నడవాలని ఉన్నది. కాని విశాలమైన పిరుదులు, పొంకమైన వక్షోజాలు, నడుము పిడికిట్లో ఇమిడేటంత సన్ననిది; ఇంకెలా త్వరగా నడువగలరు? నెమ్మదిగా నడకలు సాగుతున్నాయి. కన్నులు మాత్రం ఆనందంతో విశాలంగా విచ్చుతున్నాయి. పెద్ద తుమ్మెద రెక్కలవలె నల్లనైన పెద్దతల కొప్పులు చక్కగా ఊగుతున్నాయి. లక్ష్మీకళలుకూడా ఆగోపికల అందమైన ముఖాలలో కనుపించడానికి తడపాటు పడుతున్నాయి.

ఉ. వేడుకతోడఁ గ్రొమ్ముడులు వీడఁ గుచోపరి హారరేఖ ల
ల్లాడఁ గపోలపాలికల హాటకపత్త్రరుచుల్ వినోదనం
బాడఁ బటాంచలంబు లసియాడఁగఁ జేరి యశోద యింటికిం
జేడియ లేఁగి చూచి రొగి జిష్ణుని విష్ణునిఁ జిన్ని కృష్ణునిన్. 187

* నందుని యింటి ప్రాంతానికి చేరుకునే సరికి దాదాపు పరుగెత్తుతున్నంత వేగంగా నడకలు సాగాయి. అప్పుడే వేసుకుని వచ్చిన జడముడులు విడిపోయాయి. వక్షఃస్థలంపైన ఉన్న హారాలు అల్లలాడి పోయినాయి. కర్ణపత్రాల బంగారు కాంతులు వారి చెక్కిళ్ళపై వినోదాలు చూపాయి. పయ్యెదకొంగులు గాలిలో ఒయ్యారంగా నాట్యాలు చేశాయి. ఆ విధంగా ఆ గోపికలు యశోదయింటికి చేరి ఎంతో ఉత్సాహంతో చిన్నికృష్ణుని చూచారు. అతడు దానవులను జయించే విష్ణువే గదా?

వ. చూచి సంతసించి తెచ్చిన కానుక లిచ్చి. 188

* గోపికలు చిన్ని కృష్ణుని చూచి చాల సంతోషించారు. తాము తెచ్చిన కానుకలు ఇచ్చారు.

తే. పాపనికి నూనెఁ దలయంటి పసుపుఁ బూసి, బోరుకాడించి "హరి రక్ష పొ"మ్మటంచు
జలము లొకకొన్ని చుట్టిరాఁ జల్లి తొట్ల, నునిచి దీవించి పాడి ర య్యువిద లెల్ల. 189

* గోపికలందరూ కలిసి ఆ బాలుని తలకు నూనె అంటి, శరీరానికి పసుపు పూశారు. శుభ్రంగా స్నానం చేయించారు. చివరగా "ఇదే నీకు శ్రీరామరక్ష"అని కొన్ని నీళ్ళు చుట్టూ త్రిప్పి చల్లారు. తొట్టెలో పడుకోబెట్టి దీవించారు. పాట పాడారు.

క. 'జోజో కమలదళేక్షణ!, జోజో మృగరాజమధ్య! జోజో కృష్ణా!
జోజో పల్లవకరపద!, జోజో పూర్ణేందువదన! జోజో' యనుచున్. 190

* "జో జో! కమల దళేక్షణా! జో జో! మృగరాజమధ్యా! జో జో! కృష్ణా! జో జో! పల్లవ కరపదా! జో జో! పూర్ణేందు వదనా! జో జో!" అంటూ జోలపాటలు పాడారు.

వ. ఇ వ్విధంబున. 191

క. పలుతోయంబుల జగములఁ, బలు తోయములందు ముంచి భాసిల్లెడి యా
పలుతోయగాఁడు వల్లవ, లలనా కరతోయములఁ జెలంగుచుఁ దడియున్. 192

* ప్రళయ సమయంలో ఎన్నోరకాల జగత్తులను నీటిలో ముంచివేసి, తాను ప్రకాశిస్తూ ఉండే ఆ మాయలాడు గోపికల చేతుల్లో జలకాలాడుతూ కేరింతలు కొడుతూ ఆడుకున్నాడు.

క. లోకములు నిదుర వోవఁగ, జో కొట్టుచు నిదురవోని సుభగుఁడు రమణుల్
జోకొట్టి పాడ నిదురం, గైకొను క్రియ నూరకుండెఁ గను దెఱవకయున్. 193

* లోకాలన్నింటినీ జోకొట్టి నిదురబుచ్చుతూ తాను మాత్రం మెలకువగానే ఉండే ఆ అందగాడు గోపికలు జో కొట్టుతూ ఉంటే నిద్రపోయినట్లు కనులు తెరవకుండా, కదలకుండా పడుకున్నాడు.

సీ. ఏ బాము లెఱుఁగక యేపారు మేటికిఁ బసుల కాపరియింట బాము గలిగె,
నే కర్మములు లేక యెనయు నెక్కటికిని జాతకర్మంబులు సంభవించె,
నే తల్లి చనుఁబాలు నెఱుఁగని ప్రోడ యశోద చన్నుల పాల చొరవ నెఱిఁగె,
నే హాని వృద్ధులు నెఱుఁగని బ్రహ్మంబు పాదిఁగిటిలో వృద్ధిఁ బొందఁజొచ్చె,

ఆ. నే తపములనైన నెలమిఁ బండనిపంట, వల్లవీజనముల వాడఁ బండె
నే చదువుల నైన నిట్టిట్టి దనరాని, యర్థ మవయవముల నంద మొందె. 194

* కష్టాలు అనేవి ఎరుగని మహాత్మునికి పశువుల కాపరులయింట బాధలలో పెరుగవలసిన స్థితి కలిగింది. కర్మములు అనేవి లేకుండా తానొక్కడే ప్రకాశించే విష్ణువు జాతకర్మలు చేయించుకున్నాడు. తానే జగత్తులకు తల్లీ తండ్రి అయి తల్లిపాలు అనేవి ఎఱుగని వాడు నేడు యశోదాదేవి చనుబాల రుచి మరిగాడు. పెరుగుట, తరుగుట అనేవి యెరుగని పరబ్రహ్మము ఈనాడు యశోదమ్మ ఒడిలో పెరగ సాగాడు.

ఎన్ని తపస్సులు చేసినా పండని బంగారు పంట నేడు గోపకుల వ్రేపల్లె వాడలో కన్నుల పండువుగా పండింది. ఎన్ని చదువులు శాస్త్రాలు చదువుకున్నా "ఇలా ఉంటుంది"అని తెలియరాని ఆ పరమార్థం అందాలు చిందే ఆ బాలుని అవయవా లన్నిటిలోనూ అభివ్యక్తం కాసాగింది.

మ. చెయువుల్ సేయుతతిన్ విధాతకరణిం జెన్నొందు, సంతోష దృ
ష్టి యుతుండై నగుచున్ జనార్దనుని మాడ్కిం బొల్చు, రోషించి యు
న్న యెడన్ రుద్రునిభంగి నొప్పును, సుఖానందంబునం బొంది త
న్మయుఁడై బ్రహ్మము భాతి బాలుఁ డమరు న్బాహుళ్య బాల్యంబునన్. 195

* ఆ చిన్నికృష్ణుడు బాల్యచేష్టలు చేస్తూ క్రొత్త క్రొత్త లీలలు ప్రకటించేటప్పుడు సృష్టికర్తయైన బ్రహ్మదేవునివలె వెలుగొందుతాడు. సంతోషం నిండిన చూపులతో నవ్వుతూ ఉన్నప్పుడు విష్ణువులె కనిపిస్తాడు. కోపం వచ్చి రోషం తెచ్చుకున్న సమయంలో రుద్రునివలె భయం గొలుపుతాడు. సుఖంతో, ఆనందంతో, తన్మయుడై ఉన్న సమయంలో పర బ్రహ్మములాగా గోచరిస్తాడు. ఈ విధంగా ఎన్నో రీతులతో బాలకృష్ణుని బాల్యం గడుస్తూ ఉన్నది.

వ. అయ్యవసరంబున. 196

ఆ. కొడుకుఁ గన్న వేడ్క కొనసాగ రోహిణిఁ, జీరఁ బంచి చిత్రచేలములను
మండనముల నిచ్చి మన్నించె నందుఁ డా, యంబుజాక్షి ప్రీతయై చరింప. 197

* అప్పుడు నందుడు తాను కొడుకును కన్న సంబరంలో రోహిణీ దేవిని పిలిపించాడు. రంగురంగుల చీరలను, ఆభరణాలను బహూకరించి గౌరవించాడు. ఆమె చాల సంతోషించింది.

వ. అది మొదలు మొదవుల కదుపులు పాదువులు గలిగియుండె, నంత నందుండు గోపకుల ననేకుల గోకులరక్షకుం దక్షులైన వారిని నియమించి మధురకుం జని కంసునికి నేఁటేఁటం బెట్టెడి యరిం బెట్టి వీడ్కొని వసుదేవుని కడకుం జని యథోచితంబుగ దర్శించిన. 198

* ఆ బాలుడు జన్మించినది మొదలు వ్రేపల్లెలోని ఆలమందలు కుండపొదుగులతో కనులపండుగ చేశాయి. ఒకనాడు నందుడు ఆలమందలను, వ్రేపల్లెను రక్షించడానికి నిపుణులైన గోపకులను నియమించాడు. తాను మధురా నగరానికి వెళ్ళి ఏటేటా చెల్లించవలసిన పన్నులను కంసునికి సమర్పించాడు. వానివద్ద సెలవు తీసికొని వసుదేవుని ఇంటికి వెళ్లాడు. ఎంతో గౌరవంతో అతని దర్శనం చేసుకున్నాడు.

క. నందునిఁ గనుఁగొని ప్రాణము, పొందిన బొందియునుఁబోలెఁ బొలుపారుచు నా
నందాశ్రులు గడకన్నులఁ, గ్రందుకొనం గేలుసాఁచి కౌఁగిటఁ జేర్చెన్. 199

* నందుని చూడగానే వసుదేవుడు ఆనందాశ్రువులతో చేతులు సాచి కౌగిలించుకొన్నాడు. ప్రాణం లేని కళేబరానికి ప్రాణాలు వచ్చినట్లు అతనికి నందుని చూడగనే ప్రాణాలు లేచి వచ్చాయి.

వ. మఱియుఁ గౌఁగిలించుకొని, సుఖాసీనుంజేసి, వసుదేవుండు దనకొడుకువలని మోహంబు దీపింప నందున కిట్లనియె. 200

* ఆ విధంగా నందుని కౌగిలించుకొని సుఖాసీనుణ్ణి చేశాడు. అప్పుడు వసుదేవునికి తన కుమారునిపైన ప్రేమ పొంగివచ్చింది. అతడు నందునితో ఇలా అన్నాడు.

క. సంతతి లే దని మును ఘన, చింతనముల మునిఁగి ముదిసి చిక్కిన నీకున్
సంతతి గలిగెను భాగ్యము!, సంతతిహీనునికి సౌఖ్యసంతతి గలదే? 201

* మిత్రమా! సంతానం లేదని ఎన్నో ఏండ్ల నుంచి తీరని చింతతో చిదికి చిక్కిపోయిన నీకు ఈ నాటికి సంతతి కలిగింది. ఎంత అదృష్టవంతుడవు! నిజానికి సంతానంలేని వానికి సౌభాగ్యా లెక్కడివి?

క. పొడగంటి నిన్ను బ్రదికితిఁ, గడచితి నాపదల నింకఁ గార్యంబులు నే
యెడమడుగు లేని నెచ్చెలిఁ, బొడఁగాంచుట చచ్చి మఱలఁ బుట్టుట గాదే! 202

* ఇన్నాళ్ళకు నిన్ను చూచాను. ఇప్పుడు బ్రతికాను. నా ఆపదలన్నీ గడచినట్లనిపిస్తూ ఉంది. కార్య నిర్వహణలో ఏ మాత్రమూ భేదభావం చూపని స్నేహితుణ్ణి చూడడం అంటే చచ్చినవాడు మళ్ళీ పుట్టడమే కదా!

క. పలుపాటులఁబడు జనులకు, నిల నొకచో నుండఁ గలదె? యేఱుల వెంటం
గలిగి చను ప్రాఁకు లన్నియుఁ, బలువెంటలఁ బోవుఁగాక పాయక యున్నే? 203

* బ్రతుకు తెరువులో ఎన్నో పాట్లు పడుతూ ఉండే జనులకు ఒక్కచోట ఉండాలంటే వీలుపడుతుందా? మరి నదులలో ఎన్నోచెట్ల ప్రాకులు కొట్టుకొని వస్తూ ఉంటాయి. కొన్ని మాకులు కలిసి ఒక్క చోట చేరి ప్రయాణం చేస్తాయి. మళ్ళీ విడిపోయి తమదారిని తాము వెళ్ళిపోతాయి.

మ. పలురోగంబుల నొందకున్నవె పసుల్? పాలిచ్చునే ధేనువుల్?
కొలఁకుల్ వాఁగులు వారిపూరితములే? గోష్ఠ ప్రదేశంబులం
బులులున్ దుప్పులు సంచరింపవు గదా! పొల్పారునే ఘోషముల్?
కలవే పచ్చనిపూరిజొంపములు తత్కాంతార భాగంబులన్? 204

* మిత్రమా! మీ ఆవులన్నీ చక్కగా పాలు ఇస్తున్నాయా! ఏ అంటురోగాలు లేవు గదా! మీ ప్రాంతాల చెరువులూ ఏరులూ నీళ్ళతో నిండి ఉన్నాయా! మీ గోవులు నిలిచే చోట పులులు, చిఱుతపులులూ సంచరించడం లేదు గదా! మీ గొల్లపల్లెలన్నీ వృద్ధి పొందుతున్నాయా! మీ అడవుల్లో చక్కని పచ్చని పచ్చిక బయళ్ళు సమృద్ధిగా ఉన్నాయి గదా!

క. తనపుత్రమిత్రముఖరులఁ, దనుపక చూడకయు వారు దఱిఁగి నశింపన్
మనుచు గృహమేధియాశ్రమ, మున నుండెడువాని కొక్క మోదముఁ గలదే? 205

* తనపుత్రులూ మిత్రులూ మొదలైన వారిని సంతృప్తి పరచకుండా, వారి క్షేమం చూడకుండా, వారు క్షీణించి నశించి పోయేటట్లుగా ప్రవర్తించే గృహస్థు పోషణతో ఉన్నవారికి ఏ మాత్రం సంతోషం ఉండదుగదా!

క. **నీకాంతయొద్ద నీవును, నీకాంతయు గారవింప నినుఁ దండ్రిఁగ నా**
లోకించుచు నీ మందను, నా కొడు కున్నాఁడె? నంద! నందాన్వితుఁడై. 206

* నందా! నీవూ, నీభార్య ప్రేమగా చూస్తూ ఉంటే యశోదవద్ద నా కొడుకు ఆనందంగా ఉన్నాడా! నిన్ను తండ్రిగా చూస్తూ నే ప్రేమలు అందుకుంటూ వ్రేపల్లెలో క్షేమంగా ఉన్నాడు గదా!

వ. **అనిన నందు డిట్లనియె.** 207

* వసుదేవుడు ఇలా అడుగగానే నందుడిలా అన్నాడు.

శా. **నీకున్ దేవకికిన్ జనించిన సుతానీకంబుఁ దోడ్తోడ ము**
న్నీ కంసుండు వధించె, మీసుతఁ దుది న్హింసింపఁ జేఁదప్పి తా
నాకాశంబున కేగె, బాల యది, దైవాధీనమాపద్దశన్
శోకంబందునె తజ్ఞుఁ? డూఱడుము నా సూనుండు నీ సూనుఁడే. 208

* వసుదేవా! నీకూ దేవకీదేవికీ పుట్టిన కొడుకు లందరినీ పుట్టిన వెంటనే ఆ కంసుడు వధించాడు. పాపం! చివరికి మీ కూతురుకూడా హింసించబోతే ఆ పాప ఆకాశానికి ఎగిరిపోయింది. మొత్తం మీద నీకు బిడ్డలు లేకుండా పోయారు. జగత్తు అంతా దైవాధీనం కదా! ఈ సంగతి తెలిసినవాడు ఆపదలు వచ్చినపుడు దుఃఖపడతాడా? కనుక ఊరడిల్లుము. నా కొడుకే నీ కొడుకు అనుకో!

వ. **అనిన వసుదేవుండు నందునకు మఱియు నిట్లనియె.** 209

* అప్పుడు వసుదేవుడు నందునితో ఇలా అన్నాడు.

క. **జనపతి కరి యిడితివి, మముఁ, గనుఁగొంటివి, మేము నిన్నుఁ గంటిమి, మే ల**
య్యెను, బొమ్మింకను గోకుల, మున నుత్పాతములు దోఁచు మునుకొనవలయున్. 210

* కంసునికి పన్నులు చెల్లించావు; మమ్మల్ని చూచావు; మేమూ నిన్ను చూచాము. మంచిది. గోకులంలో ఉత్పాతాలు సంభవించే సూచన లున్నాయి. ముందు జాగ్రత్త పడవలసి ఉంది. వెంటనే బయలుదేరు.

-: కంసుని పంపునఁ బూతన యను రాక్షసి వ్రేపల్లెకుఁ జనుదెంచుట :-

వ. **అని పలికి వసుదేవుండు నందాదులయిన వల్లవుల వీడ్కొలిపిన వారలు గొబ్బున వడిగల గిబ్బలం బూనిన శకటంబులు ప్రకటంబులుగ నెక్కి తమ తమ పల్లెల త్రోవలు వట్టి చని రానందుండు ప్రతీతంబులైన యుత్పాతంబులు ముందటఁ బొడగని శౌరి దనతోఁ బలికిన పలుకులు దప్పవనుచుఁ దలంచుచుం జనియె. నంత.** 211

* ఇలా చెప్పి వసుదేవుడు నందుడు మొదలైన గోపకులకు సెలవు ఇచ్చి పంపినాడు. వాళ్ళుకూడా త్వరగా, వేగంగా పోయే గిత్తలను పూన్చిన బండ్లు ఎక్కి తమ తమ పల్లెలకు ప్రయాణమై వెళ్ళారు. నందుడు ఎదుట స్పష్టమైన ఉత్పాతాలను చూచాడు. వసుదేవుడు చెప్పిన మాటలు తప్పవేమో అనుకుంటూ వేగంగా ప్రయాణం సాగించాడు.

సీ. **కంసుపంపున బాలఘాతిని పూతన పల్లెల మందలఁ బట్టణముల**
నిల నెల్లచో బాలహింసఁ గావించుచుఁ జనుచు నెవ్వనిపేరు శ్రవణవీథిఁ
బడినయంతన సర్వభయనివారణ మగు నట్టి దైత్యాంతకుం డవతరించి
యున్న నందునిపల్లె కొకనాఁడు ఖేచరి యై వచ్చి యందు మాయాప్రయుక్తిఁ

తే. **గామరూపిణియై చొచ్చి కానకుండ, నరిగి యిల్లిల్లుఁ దప్పక యరసి కొనుచు**
నందగృహమున బాలుని నాద మొకటి, విని ప్రమోదించి సుందరీవేష యగుచు. 212

* ఇలా ఉండగా కంసుడు ప్రేరేపించిన పూతన అనే రాక్షసి - శిశువులను చంపడంలో ఆరితేరినది. అది పల్లెలు, గొల్లపల్లెలు, పట్టణాల్లో ఎక్కడ పాపలు కనిపించినా చంపివేస్తూ వెళ్లుతూ ఉంది. ఎవరిపేరు వింటే సర్వభయాలూ పోతాయో అటువంటి పరమాత్ముడు పాపడుగా అవతరించి ఉన్న నందుని వ్రేపల్లెకు ఆకాశ మార్గాన వచ్చింది. అది మాయావిని, కామరూపిణి గనుక, మాయతో వ్రేపల్లెలో ప్రవేశించింది. ఎవరికంటా పడకుండా ఇల్లిల్లూ తిరిగింది. నందుని యింట్లో బాలుని ఏడుపు విని సంతోషంతో అందమైన యువతివేషం ధరించింది.

మత్త. **క్రాలుకన్నులు గుబ్బచన్నులుఁ గందువొందని చందురుం**
బోలు మోమును గల్గు లేదన బుద్ధి దూఱని కౌను హే
రాళమైన పిఱుందుఁ బల్లవరాగ పాదకరంబులుం
జాల దొడ్డగు కొప్పు నొప్పఁగ సర్వమోహనమూర్తితోన్. 213

* ప్రకాశిస్తున్న కన్నులు, పొంకమైన వక్షోజములు, మచ్చలేని చంద్రునివంటి ముఖము, ఉందా లేదా అనే ఆలోచనకు తావిచ్చే సన్నని నడుము, విశాలమైన పిరుదులు, చివుళ్లవంటి ఎర్రని కాలుసేతులు, ఒత్తైన జుట్టుముడి- ఇలా చాలా అందంగా అందరిని మోహపెట్టే రూపంతో నందుని ఇంటికి వెళ్ళింది పూతన.

మానిని.

కాంచనకుండల కాంతులు గండయుగంబునఁ గ్రేళ్లుఱుకన్ జడపై
మించిన మల్లెల మేలిమి తావులు మెచ్చి మదాళులు మింటను రా
నంచిత కంకణహారరుచుల్ చెలువారఁగఁ బై వలు వంచల నిం
చించుక జాఱఁగ నిందునిభానన యేఁగెఁ గుమారుని యింటికినై. 214

* ఆ పూతన కృష్ణుడున్న యింటికి వెళుతూ ఉంటే ఆమె ధరించిన బంగారు లోలాకుల కాంతులు చెక్కిళ్ళపై కేరింతలు కొడుతున్నాయి. జడలో ధరించిన మల్లెపూల సువాసనలకు తుమ్మెదలు ఆకర్షించబడి ఆమెతోపాటే ఆమె తలపైగా ఎగిరివస్తున్నాయి. చేతుల కంకణాలు, మెడలో హారాల కాంతులు చిమ్ముతున్నాయి. పై వల్లెవాటు కొద్దిగా జారిపోతూ ఉంది. చంద్రునివలె ఆకర్షణీయంగా కనబడే ముఖంతో పూతన కృష్ణుని యింటికి బయలుదేరింది.

వ. ఆ సమయంబున. 215

మ. 'సిరి మమ్మున్ బ్రదుకంగఁ జూచుకొఱకై శృంగార వేషంబుతో
నరుదేనోపు' నటంచు గోపికలు జిహ్వల్ రాక మోహించి త
త్పరలై చూడ లతాంగి వోయి కనియెం బర్యంక మధ్యంబునం
బరు భస్మానలతేజు దుర్జనవధ ప్రారంభకున్ డింభకున్. 216

* ఆమె లోపలికి వెడుతూ ఉంటే గోపిక లందరూ ఏమీ మాట్లాడడానికి నోరురాక మైకంలో ఉన్నట్లు నిలబడి పోయారు. "మమ్మల్ని అందరినీ బ్రతికించడానికి లక్ష్మీదేవి శృంగార వేషంతో వచ్చిందో ఏమో?"అని భ్రాంతిపడి తదేక దృష్టితో చూస్తూ ఉండిపోయారు. పూతన సరా సరి వెళ్ళి మంచం మధ్యలో ఉన్న పరాత్పరుడైన కృష్ణుని చూచింది. అతడు నివురు గప్పిన నిప్పులాగా ఉండడంచేత అది నిప్పు అనీ, తాకితే కాలుతుందనీ ఆమెకు తెలియదు. ఆ మాయాశిశువు దుష్టులను చంపడం ప్రారంభిస్తున్నాడని ఇంకా ఆమెకు తెలియదు.

వ. కని కదియవచ్చు సమయంబున. 217

శా. ఆ లోకేశ్వరుఁ డాచరాచరవిభుం డా బాలగోపాలుఁ డా
బాలధ్వంసిని గొంటు గం టిడి వెసన్ బాలెంతచందంబునం
బాలిండ్లన్ విస మూని వచ్చుట మదిన్ భావించి లో నవ్వుచున్
కాలుం గేలు నెఱుంగకున్న కరణిం గన్మోడ్చి గుర్వెట్టఁగన్ 218

* కృష్ణుని వద్దకు పూతన వస్తూ ఉంది. అతడు చరాచర జగత్తుకూ ప్రభువైన వాడు. లోకాల కన్నిటికీ ఈశ్వరుడు. గోపాలబాలుని రూపం ధరించినవాడు. అతడు ఆ బాల హంతకురాలిని చూచాడు. క్రూరత్వంతో నిండిపోయి, బాలెంతరాలి వేషంలో పాలిండ్లలో విషం ధరించి వస్తున్నదని గ్రహించాడు. లోలోపల నవ్వుకున్నాడు. కాలు ఏదో చెయ్యి ఏదో ఎరుగకుండా నిద్రపోతున్నట్లు గుర్రుపెట్ట సాగాడు.

క. ఆ పాపజాతిసుందరి, యా పాపని పాన్పుఁ జేర నరిగి కరములన్
లేపి చనుంగవ శిశువున్, మోపుచు ముద్దాడి శిరము మూర్కొని పలికెన్. 219

* ఆ పాపిష్ఠి రాక్షసి పూతన కృష్ణుని పాన్పువద్దకు వెళ్ళింది. చేతులతో లేవదీసి అతణ్ణి తన పాలిండ్లకు హత్తుకుంది. శిరసు వాసన చూచి ముద్దుపెట్టుకున్నది.

క. "చను నీకుఁ గుడుపఁజాలెడి, చనువారలు లేరు, నీవు చనవలె," ననుచుం
జనుగుడిపి మీఁద నిలుకడఁ, జనుదాన ననంగ వేడ్కఁ జనుఁ జను గుడుపన్. 220

* ఆమె యిలా అన్నాది. "నీకు చనుబాలు త్రాగించగల్గిన సమర్థులు లేరు. నువ్వు నా పాలు త్రాగడం భావ్యం. నీకు చన్ను కుడిపిన తరువాత నిదానంగా వెళతాను. నీకు చన్ను కుడపడం నాకు వేడుక!

క. 'నా చనుఁబా లొక గ్రుక్కెఁడు, నోచిన్ని కుమార! త్రావు మొయ్యను పిదపన్
నీచెలువ మెఱుఁగ వచ్చును, నా చెలువము సఫల మగును నళినదళాక్షా!' 221

* "చిన్నితండ్రీ! నా చనుబాలు ఒక్క గ్రుక్కెడు త్రాగి చూడు. అపుడు నీ అందమెలా ఉంటుందో తెలుస్తుంది. అందువల్ల ఇప్పుడున్న నా అందానికి కూడ ఫలితం దక్కుతుంది."

వ. అని బాలు నుద్దేశించి ముద్దాడెడి భంగి మాటలాడెడి చేడియం జూచి. 222

* ఈ విధంగా కృష్ణుని చూచి ముద్దాడుతున్నట్లు మాటలాడుతున్న ఆ పూతనను చూచి యశోదారోహిణులు అభ్యంతరం చెప్పారు.

మ. వనితా! ముట్టకు మమ్మ! చన్ను గుడుపన్ వల్దమ్మ నీచన్ను మా
తనయుం డొల్లఁడు వాసి పొమ్మని యశోదారోహిణుల్ సీరఁ గై
కొన కీక్షించుచు మాయఁబన్ని పెలుచం గోశంబులో వాలు మె
ల్పున రాజిల్లుచు మాట మెత్తఁదనమున్ లోవాఁడియు న్నేర్పడన్. 223

* "చూడమ్మా! నీ వెవరో క్రొత్త యువతివి. మాబాబును ముట్టుకోకు. అయ్యో! వానికి చనుకుడుప వద్దమ్మా! నీ చనుబాలు మా అబ్బాయి ఇష్టపడడు. వెంటనే వెళ్ళిపో"అని యశోదా రోహిణులు అరుస్తున్నా లెక్కచేయక ఆ పూతన కృష్ణునివైపే చూచింది. మాయపన్ని ఒరలో ఉన్న పదునైన కత్తిలాగా తీక్షణంగా చూచింది. ఆమె మెత్తని మాటల లోపల వాడితనం కనబడకుండా దాగివుంది.

వ. కదిసి కలికిపలుకులు పలుకుచు నులుకుసెడి జళుకు సొరక యెదుర నిదుర గదిరిన ఫణిని ఫణియని యెఱుంగక గుణమతిం దిగుచు జడమతి బెడంగునఁ గఱటి జఱభితెఱవ వెరవునం జనుదెంచి పఱపునడుమ నొఱపు గలిగి మెఱయుచుఁ గన్ను దెఱవక వెఱపు మఱపు నెఱుంగక కొమరు మిగులు చిఱుత కొమరునిం దిగిచి తొడలనడుమ నిడుకొని యొడలు నివురుచు నెడనెడ మమతం గడలుకొలుపుచు నాఁకొన్న చిన్నియన్న! చన్ను గుడువు మని చన్నిచ్చు సమయంబున. 224

* ఇలా తియ్యని మాటలాడుతూ, అదురూ బెదురూ లేక దగ్గరగా వచ్చింది. ఎదుట నిద్రపోతున్న పామును పామని తెలియక త్రాడు అనుకొని చేతితో లాగే మూర్ఖునివలె, క్రూరురాలు దుష్టురాలు అయిన పూతన బాలుని మంచముదగ్గరకు వచ్చింది. పరుపుపైన చక్కని కాంతులతో ప్రకాశిస్తూ, కనులు తెరువక, భయమంటే ఎరుగక అందాలు చిందుతూ ఉన్న చిన్నారి బాలుడిని చేతిలోకి తీసుకొని తొడలపై పడుకో

బెట్టుకుంది. ఒళ్ళు నిమురుతూ వాత్సల్యం ప్రదర్శిస్తూ, "చిన్నితండ్రీ! ఆకలి వేస్తున్నదా? పాలుత్రాగు నాన్నా!"అని తన చన్ను కుడుపడానికి ప్రయత్నించింది.

సీ. మేల్కొన్న తెఱఁగున మెల్లన కనువిచ్చి క్రేఁగంటఁ జూచుచుఁ గిదికి నీల్గి
యావులించుచుఁ జేతు లాదరంబునఁ జాఁచి యొదిఁగిలి యాఁకొన్న యోజ నూఁది
బిగిచన్నుఁగవఁ గేలఁ బీడించి కబళించి గ్రుక్కగ్రుక్కకు గుటుగుటుకు మనుచు
నొక రెండు గ్రుక్కల నువిదప్రాణంబులు సైతము మేనిలో సత్వ మెల్లఁ

తే. ద్రావె నదియును గుండెలు దల్లడిల్లఁ, జిమ్మఁ దిరుగుచు నిలువక శిరము వ్రాల
నితర బాలుర క్రియవాఁడ వీవు గావు, చన్ను విడువుము విడువుము చాలు, ననుచు. 225

* కృష్ణుడు అప్పుడే మేలుకున్నట్లు మెల్లగా కనులు తెరిచాడు. క్రీగంట చూచాడు. మూలుగుతూ ఒళ్ళు విరుచుకున్నాడు, ఆవులించాడు. చేతులు అప్యాయంగా చాచి, ఒదిగి పడుకున్నాడు. ఎంతో ఆకలితో ఉన్నట్లు ఆమె బిగువైన చన్నులను చేతులతో గట్టిగా పట్టుకున్నాడు. చన్ను నోటపెట్టుకొని గుటుక్కుగుటుక్కుమని రెండు గ్రుక్కలలో ఆమె శరీరం లోని సత్తువ అంతా త్రాగేసి, చివరకు ప్రాణాలుకూడా త్రాగేశాడు.

ఆమెకు గుండెలు తల్లడిల్లి పోయాయి. నాలుకలోపలికి చుట్టుకునిపోయింది. నిలువలేక తల వాల్చేసింది. "అమ్మో! నీవు మిగిలిన బాలురవంటి వాడవు కావు! ఇకచాలు! నన్ను విడు! అయ్యో! నన్ను విడిచిపెట్టు!"అంటూ గిల గిల లాడింది.

క. నిబ్బరపు దప్పి మంటలు, ప్రబ్బిన ధృతిలేక నేత్రపదహస్తంబుల్
గొబ్బున వివృతములుగ నా, గుబ్బగుచున్నట్టి కూఁతఁ గూలెన్ నేలన్. 226

* భయంకరమైన మంటలు లోలోపల రేగుతూ ఉంటే పూతన నిలువలేక పోయింది. కాళ్ళు, చేతులు వంకరలు తిరిగిపోయాయి. గ్రుడ్లు వెళ్ళుకు వచ్చాయి. అంతకంతకు అధికమవుతున్న ఆర్తనాదంతో నేల కూలిపోయింది.

మ. అదరెం గొండలతోడ భూమి, గ్రహతారానీకముల్ మింటి పై
బెదరెన్, దిక్కుల మూఁటు మ్రోఁత లెసఁగెన్, భీతిల్లి లోకంబులుం
గదలం బాఱెను,వజ్రభిన్న గిరిరేఖం బూర్వదేహంబుతో
ద్రిదశధ్వంసిని గూలి కుయ్యిడిన తద్ఘోరాఘోషంబునన్. 227

* ఆ రాక్షసికి చావు దగ్గర పడింది. ఆ సమయంలో తన అసలైన భయంకరరూపంతో, కొండవంటి శరీరంతో ఆమె నేలకూలిపోయింది. ఇంద్రుని వజ్రాయుధపు దెబ్బకు రెక్కలు విరిగి నేల కూలిన పర్వతంలా దభేలున కూలిపోయింది. అలా కూలిపోతూ ప్రాణాలు తోడేసే బాధతో పూతన భీకరంగా గావుకేక పెట్టగానే, ఆ ధ్వని దిక్కులన్నిటా ప్రతిధ్వనించింది. పర్వతాలతో సహా భూమి అదిరింది. ఆకాశంలో గ్రహాలు, తారకలు

కదలిపోయాయి. దేవతలనుకూడ వేధించే ఆ రక్కసి పెట్టిన కేకలకు అన్ని లోకాలు భయపడి చలించి పోయాయి.

క. అప్పుడు దెప్పరమగు నా, చప్పుడు హృదయములఁ జొచ్చి సందడి పెట్టన్
ముప్పిరిగొని పడి రెఱుకలు, దప్పి ధరన్ గొల్ల లెల్లఁ దల్లడపడుచున్. 228

* ఆ భయంకరమైన శబ్దము గోపకుల హృదయాలలో జొరబడి భయపెట్టగా, వారందరూ బెంబేలుపడి, మెలికలు తిరుగుతూ, స్పృహ తప్పి పడిపోయారు.

క. ఆ జఱభిరండ రక్కసి, నైజశరీరంబు నేల నలియం బడినన్
యోజనమున్నర మేర ధ, రాజంబులు నుగ్గులయ్యె రాజవరేణ్యా! 229

* పరీక్షిన్మహారాజ! క్రూరురాలు, నీచురాలు అయిన ఆ రాక్షసి అసలు శరీరం నేలమీద పడి కొట్టుకుంటూ ఉంటే ఒకటిన్నర యోజనాల మేర చెట్లన్నీ నుగ్గు నుగ్గు అయిపోయినాయి.

సీ. దారుణ లాంగలదండ దంతంబులు నగ గహ్వరముఁబోలు నాసికయును
గండశై లాకృతి గల కుచయుగమును విరిసి తూలెడి పల్లవెంట్రుకలును
జీఁకటి నూతులఁ బెనయు నేత్రంబులుఁ బెనుదిబ్బఁ బోలెడి పెద్దపిఱుఁదుఁ
జాఁగు కట్టలఁబోలు చరణోరుహస్తంబు లింకినమడువుతో నెనయు కడుపుఁ

తే. గలిగి షట్క్రోశదీర్ఘమై కదిసి చూడ, భయదమగు దాని ఘనకళేబరముఁ జూచి
గోపగోపీజనంబులు గుంపుగూడి, బెగడుచుండిరి మనముల బెదరు గదిరి. 230

* ఆ రాకాసికోరలు నాగేటికొయ్యలంత ఉన్నాయి. పర్వత గుహలవంటి ముక్కురంధ్రాలు; రాతిబండలవంటి వక్షోజాలు; గాలికి రేగుతూ ఉన్న ఎఱ్ఱని వెంట్రుకలు; చీకటి నూతులకన్న లోతైన కన్నులు; పెద్ద దిబ్బ అంతటి విశాలమైన పిరుదు; పొడుగైన కాలువ కట్టలవంటి పాదాలు; తొడలు, చేతులు; నీరు ఇంకిపోయి బీటలు తీసిన చెరువువంటి కడుపు, ఆరుక్రోశముల పొడవుగా, భీకరంగా ఉన్నది. దాని కళేబరం దగ్గరకు వెడితే మరీ భయకరంగా కనిపిస్తున్నది. గోపకులు గోపికలు అందరూ గుంపుగా కూడి భయం భయంగా చూస్తూ దూరంగా ఉండి పోయారు.

వ. ఇ వ్విధంబున. 231

క. ఆ తతిఁ గుడువఁగ నడచెన్, నూతన ఫుల్లాబ్జలోచనుఁడు హరి మృత్యు
ద్యోతనఁ గృతముని సముదయ, యాతనఁ బూతన నెఱింగి యాతనలీలన్. 232

* అప్పుడే విచ్చిన తామరపువ్వులవంటి కన్నులుగల బాలకృష్ణుడు పాలు కుడిచే నెపంమీద ఆ పూతనను తన లీలతో అవలీలగా సంహరించాడు. మరి ఆ పూతన మృత్యువువలె పాపలను చంపినది. మునులను బాధపెట్టినదిగదా!

క. విషధరరిపు గమనునికిని, విషగళసఖునికిని విమలవిషశయనునికిన్
విషభవభవ జనకునికిని, విషకుచచనువిషముఁ గొనుట విషమే తలఁపన్? 233

* మరి ఆ బాలుడు సాక్షాత్తు విష్ణువు. విషజంతువులైన నాగులను చీల్చివేసే గరుత్మంతుడు అతని వాహనం. విషాన్ని కంఠంలో ధరించిన శివుడు అతని మిత్రుడు; స్వచ్ఛమైన విషముల (నీళ్ళ)పై పడుకొనేవాడు అతడు. విషముల (అంటే నీళ్ళ) నుండి పుట్టిన పద్మంలో పుట్టిన బ్రహ్మదేవునికి అతడు తండ్రి. అటువంటి విష్ణువుకు ఒకరాకాసి చన్నులలోని విషాన్ని లాగివేయటం ఒక పెద్ద విషమమైన విషయమా?

వ. అంత నా గోపగోపీజనంబులు తెలిసి రోహిణీయశోదలం గూడుకొని బెగ్గడిలక డగ్గఱి. 234

* ఇంతలో గోపీగోపకులకు స్పృహ వచ్చింది. యశోదాదేవితోను రోహిణీదేవితోను కలిసి భయపడకుండా ఒక్కసారిగా ముందుకు వచ్చారు.

శా. నేలం గూలిన దాని పెన్నురముపై నిర్భీతిఁ గ్రీడింప నో
బాలా! రమ్మని మూఁపు జేర్చుకొని సంస్పర్శించి యూరార్చుచున్
గోలాంగూలముఁ ద్రిప్పి గోపురజమున్ గోమూత్రముం జల్లి త
ద్బాలాంగంబుల గోమయం బలఁది రా పండ్రెండు నామంబులన్. 235

* కూలిపోయిన రాకాసి విశాలమైన పొట్టమీద నిర్భయంగా ఆడుకొంటున్నాడు చిన్ని కృష్ణుడు. గోపికలు ఆ కుర్రవాడిని ఎత్తుకున్నారు. భుజాలపైన పడుకోబెట్టుకుని ఓదార్చారు. పీడ వదలి పోవడానికి ఆవుతోక వాడిచుట్టూ త్రిప్పి దిష్టి తీశారు. గోధూళిని, గోమూత్రాన్ని బాలునిపై చల్లారు. పండ్రెండు నామములతో పండ్రెండు అవయవాలలోనూ గోమయం (ఆవుపేడ) పట్టించారు.

వ. మఱియు నంతటం దనియక గోపిక లాచమనంబు సేసి దక్షలయి, మునుపుగాఁ దమకు రక్షాకరం బగు బీజన్యాసంబు సేసికొని, 'చిన్ని యన్న! నీ యడుగు లజుండును, జానువు లనిలుండును, దొడలు యజ్ఞుండును, గటితలం బచ్యుతుండును, గడుపు హయాస్యుండును, హృదయంబుఁ గేశవుండును, నుర మీశుండును, గంఠంబినుండును, భుజంబులు చతుర్భుజుండును, ముఖంబు త్రివిక్రముండును, శిరం బీశ్వరుండును రక్షింతురు. ముందు చక్రియు, వెనుక గదాధరుండైన హరియుఁ బార్శ్వంబుల ధనుర్ధరుండైన మధువైరియు నసిధరుండగు నజనుండును, గోణంబుల శంఖ చక్ర గదాధరుండైన యురుకాయుండును, మీఁ దుపేంద్రుండును, గ్రింద తార్క్ష్యుండును, నంతటను హలధరుండగు పురుషుండును కాతురు. నీ యింద్రియంబుల హృషీకేశుండును, బ్రాణంబుల నారాయణుండును, జిత్తంబును శ్వేతద్వీపపతియును, మనంబును యోగీశ్వరుండైన కపిలుండును, బుద్ధిని పృశ్నిగర్భుండును, నహంకారంబును భగవంతుండైన పరుండును బాలనంబు సేయుదురు. నీవు క్రీడించునెడ గోవిందుండును, శయనించు తఱి మాధవుండును, నడచువేళ వైకుంఠుండును, గూర్చున్న సమయంబున శ్రీపతియును, గుడుచు కాలంబున సర్వభక్షకుండైన యజ్ఞభుజుండును నేమఱ కుండుదురు. నిన్నుఁ బేర్కొనిన దుస్స్వప్న వృద్ధబాలగ్రహంబులును, గూశ్మాండ డాకినీ

యాతుధానులును, భూత ప్రేత యక్ష రాక్షస పిశాచ వినాయకులును, గోటరా రేవతులును, జ్యేష్ఠా పూతనలును, మాతృకాది గణంబులును నశియింతురు. నీయందుఁ బ్రాణేంద్రియ శరీర నిరోధంబు లయిన యున్మాదంబులును నపస్మారంబులును మహోత్పాతంబులును బొందకుండుం గావుతమని రక్షసేసి దీవించి రంత. 236

* గోపికలకు అంతటితో తృప్తి కలుగలేదు. అంగాంగాలకు మహారక్ష కట్టదలచి ఆచమనం చేశారు. బాలునకు రక్ష కట్టేముందు తమకు రక్షకోసం బీజన్యాసం చేసుకున్నారు. బాలునికి రక్ష కట్టడం ప్రారంభించారు. "చిన్ని తండ్రీ! నీ పాదాలు బ్రహ్మ, మోకాళ్ళు వాయువు, తొడలు యజ్ఞుడు, నడుము అచ్యుతుడు, కడుపు హయగ్రీవుడు, హృదయం కేశవుడు, వక్షస్సు ఈశుడు, భుజాలు చతుర్భుజుడు, ముఖము త్రివిక్రముడు, శిరస్సు ఈశ్వరుడు రక్షిస్తారు.

అంతేకాక -

నీ ముందు చక్రధరుడైన విష్ణువు, వెనుక గదాధరుడు అయిన శ్రీహరి, కుడిప్రక్క ధనుర్ధారుడైన మధువైరి, ఎడమప్రక్క ఖడ్గధరుడైన అజనుడు, గోణములలో (మూలలు) శంఖ చక్ర గదాధరుడైన ఉరుగాయుడు, మీద ఉపేంద్రుడైన విష్ణువు, క్రింద తార్క్ష్యుడు (గరుత్మంతుడు); అంతటా హలధరుడైన పురుషుడు రక్షిస్తారు.

నీ ఇంద్రియాలు హృషీకేశుడు, ప్రాణాలు నారాయణుడు, చిత్తము శ్వేతద్వీపపతి, మనస్సు యోగీశ్వరుడైన కపిలుడు, బుద్ధి పృశ్ని గర్భుడైన విష్ణువు, అహంకారము భగవంతుడైన పరమపురుషుడు రక్షిస్తూ ఉంటారు.

నీవు ఆడుతూ ఉండగా గోవిందుడు, నిద్రించునపుడు మాధవుడు, నడచే వేళ వైకుంఠుడు, కూర్చొని ఉన్నప్పుడు శ్రీపతి, భుజిస్తున్నపుడు సర్వభక్షకుడైన యజ్ఞభుజుడు ఏమరుపాటు లేకుండా నిన్ను రక్షిస్తూ ఉంటారు.

నీపేరు చెప్పితే చాలు చెడ్డకలలు, వృద్ధగ్రహాలు, బాలగ్రహాలు కూశ్మాండాలు, డాకినీ పిశాచాలు, యాతుధానులనే దుష్టశక్తులు నశించిపోతాయి. భూతాలు, ప్రేతాలు, పిశాచాలు, యక్షులు, రాక్షసులు, నాశనమైపోతారు. గోటర, రేవత లనే దుష్టశక్తులు, జ్యేష్ఠాదేవి, పూతన, మాతృకలు మొదలైన గణాలు నాశనమై పోతాయి.

నీలో ప్రాణాలను, ఇంద్రియాలను, శరీరాన్ని బాధించే ఉన్మాదాలు, మూర్ఛలు, మహోత్పాతాలు చేరకుండుగాక!" అని బాలుడికి రక్ష పెట్టి దీవించారు.

క. ఆ పెద్దవేడబంబుల, పాపనికినిఁ జన్నుఁ గుడిపి పానుపుపై సం
స్థాపించి కప్పి 'కూరుకు, మో పాపఁడ!'యని యశోద యొయ్యన పాడెన్. 237

* ఆ పెద్దమాయలాడైన పసిపాపడికి యశోద చనుబాలు త్రాగించి పానుపుపైన పడుకోబెట్టి, "ఇక నిద్రపో నాన్నా"అంటూ జోలపాట పాడింది.

వ. అంత నందుండు మొదలయిన గోపకులు మధురనుండి వచ్చి రక్కసిమేనుఁ గని వెఱఁగుపడి 'మున్ను వసుదేవుం డుత్పాతంబు లెఱింగి చెప్పె, నతండు మహాయోగి'యని పొగడి కఠోరంబగు పూతన యొడలు కుఠారంబుల నఱికి తమ కుటీరంబులకుం దవ్వగు ప్రదేశంబునఁ బటీరంబుల దహనంబు సంగ్రహించి దహించి రంత. 238

* అప్పుడు నందుడు మొదలైన గోపనాయకులు మధురనుండి వచ్చి ఆ రాకాసి కళేబరం చూచి నివ్వెరపోయారు. "వసుదేవుడు ఈ జరుగబోయే ఉత్పాతాలను ఊహించి చెప్పాడు. అతడు మహాయోగి!"అని మెచ్చుకున్నారు. తరువాత కఠినమైన ఆ పూతన శరీరాన్ని గొడ్డళ్ళతో నరకి ముక్కలు చేశారు. తమ పల్లెలకు చాలదూరంగా చందనపు కట్టెలను పేర్చి ఆ కళేబరపు ముక్కలను దహనం చేశారు.

ఆ. పొగిలి పొగిలి కాలు మగువదేహంబున, నగురు పరిమళముల పొగలు వెడలె
దేహకల్మషములు శ్రీహరి ముఖమునఁ, ద్రావఁబడుటఁ జేసి భూవరేణ్య! 239

* పరీక్షిన్మహారాజా! ఆ పూతన శరీరం రగిలి పొగిలి కాలుతూ ఉంటే, ఆ శరీరంనుండి అగరు సువాసనలు వెదజల్లే పొగలు వచ్చాయి. ఎందుచేతనో తెలుసా? కృష్ణుడు పాలతోపాటు విషాన్నీ, ఆమె ప్రాణాన్నే కాక శరీరంలో ఉన్న మాలిన్యాన్నంతటినీ త్రాగివేశాడు!

క. హరి దనమీఁదం బదములుఁ, గరములు నిడి చన్నుఁ గుడిచి కదిసినమాత్రన్
హరిజననిపగిదిఁ బరగతి, కరిగెను దురితములఁ బాసి యసురాంగనయున్. 240

* కృష్ణుడు తనపై కాళ్ళు చేతులు వేసి దగ్గరకు వచ్చి, చనుబాలు త్రాగినంత మాత్రాననే అంతటి మ్రుక్కడి రక్కసికి కూడా పాపాలు పటాపంచలై పోయి, విష్ణువు తల్లివలెనే పరమగతికి చేరుకుంది.

క. వెన్నుని కొకమఱి విషమగు, చన్నిచ్చిన బాలహంత్రి చనెనఁట దివికిన్,
వెన్నునిఁ గని పెంచుచుఁ దన, చన్నిచ్చిన సతికి మఱియు జన్మము గలదే? 241

* విష్ణువుకు ఒక్కమారు విషమయమైన చనుబాలు ఇచ్చిన రాకాసి, బాలహంతకురాలుకూడా స్వర్గానికి వెళ్ళిందట! ఇక విష్ణువును కన్న తల్లికీ 'పాలిచ్చి పెంచిన తల్లికీ మోక్షమేకాని మళ్ళీ జన్మ ముంటుందా?

క. హరిఁగని చన్నులు గుడిపెడి, తరుణులు ప్రాప్తించు పదము దలఁపఁగ వశమే?
హరి యారగించుటకుఁ బా, ల్గురిసిన ధేనువులు ముక్తి కొనలఁ జరించున్. 242

* విష్ణువును చూచి, చనుబాలు త్రాగించగలిగిన యువతులు ఎంత ఉత్తమలోకాలకు పోతారో ఊహించడం శక్యమా? హరికి త్రాడగానికి పాలనిచ్చిన గోమాతలుకూడా ముక్తిలోకం పొలిమేరలలో తిరుగుతూ ఉంటాయి.

క. ఆపూతన మెయి గంధము, గోపాలు రెఱింగి 'యిట్టి కువనిత యొడలం
దీపాటి స్వాదుగంధము', ప్రాపించునె యనుచుఁ జనిరి పల్లెల కధిపా! 243

* ఆ సమయంలో వస్తున్న సుగంధం పూతన కళేబరంనుంచి వచ్చినదే అని గోపాలకులు గ్రహించారు. "ఇటువంటి దుష్టురాలి శరీరంలో ఇంతటి యోగ్యమైన సుగంధమా"అని ఆశ్చర్యపోతూ తమతమ పల్లెలకు వెళ్లిపోయారు.

వ. అంత నందుండు పరమానందంబున నింటికిం జని వ్రేతల చేత రక్కసిచేఁత లన్నియు నెఱింగి వెఱంగుపడి పాపని లేపి శిరంబు మూర్కొని ముద్దాడి ముదంబున నుండెనని చెప్పిన విని పరీక్షి న్నరేంద్రుం డిట్లనియె. 244

* నందుడు ఉత్పాతం తప్పినందుకు చాలా సంతోషంతో తన ఇంటికి వెళ్ళాడు. గోపకాంతల వలన పూతన చేసిన చేష్టలన్నీ విన్నాడు. నిశ్చేష్టుడై, పాపడిని నిద్రలేపి శిరస్సు మూర్కొని, ముద్దు పెట్టుకున్నాడు. బిడ్డడికి ఆపద తప్పిపోయిందని సంతోషించాడు.

ఈ విధంగా శుకమహర్షి చెప్పగా విని పరీక్షిన్మహారాజు ఆయనను ఇలా అడిగాడు.

క. ఏ యే యవతారంబుల, నే యే కర్మములు సేసె నీశుఁడు హరి భ
ద్రాయతనము లన్నియు వినఁ, బాయదు చిత్తంబు సెవులపండువు లయ్యెన్. 245

* ఈశ్వరుడైన హరి ఏయే అవతారాలలో ఏయే పనులు చేశాడు? అతని చరిత్రలు ఏవి విన్నా అవి మనలను రక్షిస్తాయి. నా మనస్సు మరొకవంకకు పోవడం లేదు. శ్రీహరి కథలు వింటుంటే చెవులకు పండుగగా ఉంది.

క. ఉరుసంసారపయోనిధి, తరణంబులుఁ బాపపుంజతరణంబులు శ్రీ
కరణంబులు ముక్తి సమా, చరణంబులు బాలకృష్ణు సంస్మరణంబుల్. 246

* బాలకృష్ణుని సంస్మరణలు సంసారమనే గొప్ప సముద్రాన్ని దాటించే నావలు. అవి పాపపుంజాలను పారద్రోలుతాయి. అవి ఎవరికైనా సకలసంపదలు కలిగిస్తాయి. మోక్షం ఎవరికైనా దొరకాలంటే అతని సంస్మరణలే అందుకు మూలాధారాలు.

వ. అని తరువాత బాలకృష్ణుండేమి సేసె నాయందుఁ గృప గలదేనిం జెప్పవే యని యడిగిన రాజునకు శుకుం డిట్లనియె. 247

* "మునీంద్రా! నాయందు నీకు దయ ఉంటే ఆ తరువాత బాలకృష్ణుడేమి చేశాడో చెప్పు"అని పరీక్షిత్తు అడుగగానే, శుకమహర్షి ఇలా అన్నాడు.

-: బాలకృష్ణుండు శకటముం దన పాదమునఁ గూలఁ దన్నుట :-

సీ. బాలకుం డొదిఁగిలఁ బడ నేర్చెనని జన్మ నక్షత్రమం దొకనాఁడు నందు
పొలఁతి వేడుక బోర్కుఁ బోయ వ్రేతలఁ జీరి వాదిత్రగీతారవంబు సెలఁగ
విప్రులతోఁ గూడ వేదమంత్రంబుల నభిషేచనాదిక మాచరించి
వారిదీవన లొంది వారికి మొదవుల నన్నంబుఁ జీరల నడిగినట్టు

ఆ. లిచ్చి బాలుఁ దియ్య మెసఁగఁ బానుపు సేర్చి, నిదురపుచ్చి గోపనివహమునకు
గోపికలకుఁ బూజఁ గొమరారఁ జేయుచు, జనని కొడుకు మఱచె సంభ్రమమున. 248

* బాలకృష్ణుడు ప్రక్కకు ఒత్తిగిలి బోర్లబడడం చేర్చుకున్నాడని యశోద ఒకనాడు వేడుక చేసింది. ఆనాడు బాలకుని జన్మనక్షత్రం. ముచ్చటతో గోపికల నందరినీ పేరంటానికి పిలిచింది. మంగళవాద్యాలు మ్రోగుతూ ఉండగా బ్రాహ్మణులచేత వేదమంత్రాలతో అభిషేకం మొదలైనవి చేయించింది. ఆ బ్రాహ్మణుల దీవెనలు పొంది, వారికి ఆహార ధాన్యాలు, గోవులు, క్రొత్తబట్టలు అడిగినవి అడిగినట్లు సమర్పించింది. తరువాత బాలకృష్ణుణ్ణి ప్రేమతో పాన్పుపై పడుకోబెట్టి నిదురపుచ్చింది. వృద్ధులైన గోపకులను, గోపికలను చక్కగా పూజిస్తూ, ఆ సందడిలో పిల్లవాడి విషయం మరచిపోయింది.

వ. ఆ సమయంబున. 249

క. నిదురించిన శిశు వాఁకొని, కిదుకుచుఁ జను గోరి కెరలి కిసలయ విలస
న్మృదుచక్రచాపరేఖా, స్పదపదమునఁ దన్నె నొక్కబండిన్ దండిన్. 250

* నిద్రపోయి లేచిన ఆ పసివానికి ఆకలి వేసింది. తల్లి పాలిండ్లకోసం తడుముకున్నాడు, దొరకలేదు. వానికి కోపం వచ్చి కాళ్ళు కొట్టుకోసాగాడు. ఆ పాదాలు చిగుళ్ళులాగా అతిసుకుమారంగా ఉన్నాయి. చక్ర రేఖ, చాపరేఖ అనబడే దివ్యరేఖలు ఆ పాదాలలో ఉన్నాయి. అటువంటి కాలితో బాలకృష్ణుడు ప్రక్కనున్న ఒక బండిని ఒక్క తన్ను తన్నాడు.

క. శకటము హరి దన్నిన దివిఁ, బ్రకటం బై యెగసి యిరుసు భరమునఁ గండ్లన్
వికటంబుగ నేలంబడె, నకటా! యని గోపబృంద మాశ్చర్యపడన్. 251

* చిన్నారి కన్నయ్య తన్నితే ఆ బండి ఒక్కసారిగా పై కెగిరి నేలపైన పడిపోయింది. ఇరుసూ కమ్ములూ చక్రాలూ ముక్కలు చెక్కలైనాయి. గోపకులందరూ ఔరా! అని ఆశ్చర్యపడ్డారు.

వ. అప్పుడందున్న సరసపదార్థంబులు వ్యర్థంబులై నేలం గూలుటం జూచి యశోదానంద ముఖ్యులైన గోపగోపికాజనంబులు పనులు మఱచి పబ్బంబులు మాని యుబ్బుసెడి వెఱపులు ఘనంబులుగ మనంబులందు. 252

* ఆ బండిలో ఉన్న మధురములైన పదార్థాలు అన్నీ నేలపాలై పోయాయి. అది చూచి యశోద, నందుడు, గోపికలు, గోపకులు నివ్వెరపోయి చేస్తున్న పనులు మరచిపోయారు. పండుగ చేసుకోవడం మానివేశారు. గొప్పభయంతో వారి మనస్సులు బరువెక్కి పోయాయి.

క. మిన్నున కూరక యెగయదు, తన్న సమర్థుండు గాఁడు తల్పగతుం డీ
చిన్ని కుమారుఁడు దేరే, విన్నువున నెగసె దీనివిధ మెట్టిదియో. 253

వ. అని వితర్కించు సమయంబున. 254

* ఈ బండి ఆకాశంలోకి తనంతట తాను ఎగురదు కదా! దగ్గర ప్రక్కపైన ఉన్న ఈ పాపడు తన్నడానికి సమర్థుడు కాదు; మరి బండి ఏ విధముగా ఆకాశానికి ఎగిరినట్లు? ఏమిటి ఇందులోని విశేషం? అంటూ వారిలో వారు చర్చించుకోసాగారు.

క. బాలకుఁ డాఁకొని యేడ్చుచుఁ, గా లెత్తినఁ దాఁకి యెగసెఁ గాని శకట మే
మూలమున నెగయ దని య, బ్బాలుని కడ నాడుచుండి పలికిరి శిశువుల్. 255

* ఆ పాపనివద్ద ఆడుకొంటున్న బాలురు కొందరు "ఈ బాలకుడు ఆకలితో ఏడుస్తూ కాలెత్తి ఒక్కతన్ను తన్నాడు. తన్నగానే ఈ బండి అమాంతంగా పైకి వెళ్లిపోయింది, అంతేగాని మరేకారణం వల్లా కాదు"అని చెప్పారు.

వ. ఇట్లు శిశువులు పలికిన పలుకు విని. 256

శా. బాలుం డెక్కడ? బండి యెక్కడ? నభోభాగంబుపైఁ జేడ్పడం
గాలం దన్నుట యెక్క? డేల పడుచుల్ గల్లాడి? రీజడ్డుఁ బ
ల్కే లోకంబున నైనఁ జెప్పఁబడునే? యే చందమో కాక యం
చాలాపించుచు వ్రేలువ్రేతలుఁ బ్రభూతాశ్చర్యులై రందఱున్. 257

* ఆ పిల్లల మాటలు విని "ఏమిటి? ఈ బాలు డెంతవాడు? బండి ఎంతటిది? వీడు ఈ బండిని ఆకాశానికి ఎగిరేటట్లుగా తన్నడ మేమిటి? ఇలాంటి మూర్ఖపుమాట ఏలోకంలోనైనా ఎవరైనా నమ్ముతారా? ఈ బాలకులు అబద్ధాలాడి ఉంటారు. లేకపోతే మరేమైనా విశేషం ఉన్నదేమో?"అని గోపకులు గోపికలు అందరూ అంతులేని ఆశ్చర్యంతో నిశ్చేష్టులై నిలబడి పోయారు.

వ. అప్పు డా బాలుని రోదనంబు విని యశోద పఱతెంచి. 258

ఆ. అలసితివి గదన్న! యాఁకొంటివి గదన్న!, మంచియన్న! యేడ్పు మాను మన్న!
చన్ను గుడువు మన్న సంతసపడు మన్న, యనుచుఁ జన్ను గుడిపె నర్భకునకు. 259

* అప్పుడు ఆ పాపని ఏడుపు విని యశోద పరుగెత్తుకుని వచ్చి వానిని ఎత్తుకున్నది. "చిన్ని నాన్నా! అలసిపోయావా? ఆకలి వేస్తున్నదా! మా మంచి వాడవు కదూ! ఏడుపు మాను తండ్రీ! ఇదుగో! పాలు త్రాగి పకపకా నవ్వాలి, ఏదీ!" అంటూ చిన్ని కన్నయ్యకు చన్నుబాలు త్రాగించింది.

వ. అంత న బ్బాలునిమేన బాలగ్రహంబు సోఁకునుగదా యని శంకించి గోపకు లనేకు లనేక బలి విధానంబులు సేసరి. బ్రాహ్మణులు దధికుశాక్షతంబుల హోమంబు లాచరించిరి. ఋగ్యజుస్సామ మంత్రంబుల నభిషేచనంబులు సేయించి స్వస్తి పుణ్యాహవాచనంబులు సదివించి కొడుకున కభ్యుదయార్థంబు నందుం డలంకరించిన పాఁడి మొదవుల విద్వజ్జనంబుల కిచ్చి వారల యాశీర్వాదంబులు గైకొని ప్రమోదించె నని చెప్పి శుకుం డిట్లనియె. 260

* ఎంతోమంది వృద్ధులైన గోపకులు బాలునికి బాలగ్రహం సోకిందేమో అని ఊహించి ఎవరికి తోచిన శాంతి విధానాలను వారు నిర్వర్తించారు. బ్రాహ్మణులు పెరుగు, దర్భలు, అక్షతలతో హోమాలు చేశారు. నందుడు కుర్రవాని క్షేమంకోసం ఋగ్వేద యజుర్వేద సామవేద మంత్రాలతో బాలునికి అభిషేచనాలు చేయించి, బ్రాహ్మణుల చేత స్వస్తివాచనాలు, పుణ్యాహవాచనాలు చదివించి అలంకరించిన పాడియావులను వారికి దానం చేశాడు. వారందరూ ఇచ్చిన ఆశీర్వాదాలు స్వీకరించి సంతోషించాడు నందుడు.

ఈ విధంగా చెప్పి శుకయోగి ఇలా అన్నాడు.

క. కొడుకు నొకనాఁడు తొడపై, నిడుకొని ముద్దాడి తల్లి యెలమి నివురుచోఁ
గడుదొడ్డ కొండ శిఖరము, వడువున వ్రేఁ గయ్యె నతఁడు వసుధాధీశా! 261

* పరీక్షిన్మహారాజా! ఒకనాడు యశోద ముద్దులకొడుకును తొడ పై పడుకోబెట్టుకుని ముద్దాడి, ప్రేమతో ఒడలు నిమురుతూ ఉంది. అంతలోకే అకస్మాత్తుగా ఆ బిడ్డడు కొండశిఖరం లాగున బరువెక్కి పోయాడు.

-: తృణావర్తుఁడను రాక్షసుఁడు సుడిగాలియై కృష్ణు నెత్తుకొని పోవుట :-

క. బరువైన కొడుకు మోవను, వెరవిఁడి యిలమీఁదఁ బెట్టి వెఱచి జనని దా
ధరఁ గావఁబుట్టిన మహా, పురుషుఁడు గాఁబోలు ననుచు బుద్ధిఁ దలంచెన్. 262

* అలా బరువెక్కిపోయిన కొడుకును మోయడ మెలాగో తెలియని యశోద నేలపైన పడుకోబెట్టింది. ఈ విచిత్రానికి ఆమె భయపడిపోయి " ఇతడు జగత్తును సంరక్షించడానికి పుట్టిన మహాపురుషుడు కాబోలు" అనుకొన్నది.

వ. అప్పుడు. 263

క. ఖరుఁ డగు కంసునిపంపున, నరిగి తృణావర్తుఁ డవని కవచాటముగా
సురకరువలి యై బిసబిస, నరు దరు దన ముసరి విసరి హరిఁ గొనిపోయెన్. 264

* అప్పుడు కఠినాత్ముడైన కంసుడు పంపిన తృణావర్తుడనే రాక్షసుడు సుడిగాలి రూపంలో 'రుంయ్యి' మనే శబ్దంతో అకస్మాత్తుగా భూమిపైకి దిగివచ్చాడు. "ఇంతగాలి ఎప్పుడూ ఎరుగము" అని గోపీగోపకులు అనుకుంటూ ఉండగానే రుంయ్యి రుంయ్యిన కుర్రవాణ్ణి ఆక్రమించి ఒక్క విసురుతో బాలుణ్ణి పైకి ఎత్తుకొని పోయాడు.

క. సుడి యెఱుఁగని హరి సుడివడ, సుడిగాలి తెఱంగు రక్కసుఁడు విసరెడి యా
సుడిగాలి ధూళి గన్నుల, సుడిసిన గోపకులు బెగడి సుడివడి రథిపా! 265

* కష్టమంటే ఎరుగని చిన్ని బాలుడు సుడిగాలిలో చిక్కిపోయాడు. ఆ సుడిగాలి రాక్షసుడు విసిరిన సుడిగాలికి రేగిన దుమ్ము దుమారం గోపకుల కన్నులను చుట్టుకొన్నది. వారు దిక్కుతెలియక భయంతో గాబరా పడిపోయారు.

వ. మఱియు న వ్వలయపవన దనుజుండు విలయపవనుని తెఱంగునం గసిమసంగి ముసరి మసరు గవిసి విసరెడి సురకరువలిం బొడమిన పుడమిరజంబు వడి నెగసి గగనమున మెరసి తరణికిరణములకు మఱుఁగువడిన నిబిడమగు బెడిదంపుఁ దిమిరమున దశదిశ లెఱుంగఁబడక గోకులం బాకులత నొంద నొండొరుల నెఱుంగక బెండుపడుచున్న జనంబుల మనంబుల ఘనంబుగ భయంబు రయంబునం జెంద నదభ్రపరిభ్రమణ శబ్దంబున దిగంతంబులు సెవుడు పడి పరిభ్రాంతంబులుగ నొక్క ముహూర్తమాత్రంబున భువన భయంకరత్వంబు దోఁచె, నా సమయంబున. 266

* ఆ సుడిగాలి రాక్షసుడు ప్రళయకాల ప్రభంజనంవలె విజృంభించి రివ్వురివ్వున విసరికొట్టాడు. ఆ గాలినుండి పుట్టిన దుమ్ము ధూళి ఉవ్వెత్తుగా లేచింది. ఆ ధూళి ఆకాశమంతా ఆవరించి సూర్యుని కిరణాలకు అడ్డుపడింది. అప్పుడు భయంకరమైన చీకటి ఆకాశమంతా దట్టంగా ఆవరించింది. గోపకులు దిక్కు తెలియక అల్లాడిపోయారు. ఎవరెక్కడున్నారో తెలియకుండా పోయింది. దానితో నిశ్చేష్టులైన వారి కందరికీ గొప్ప భయం పుట్టి మనస్సులనిండా నిండిపోయింది. ఆ సుడిగాలి వేగానికీ ఆ భయంకర ధ్వనికీ దిక్కులు దద్దరిల్లాయి. జగమంతా గిర్రున తిరుగుతున్నట్లు తోచింది. అలా ఒక్కముహూర్తం సేపు లోకాలన్నిటికీ భయంకరమైన స్థితి ఏర్పడింది.

ఉ. పాపనిఁ జూడఁ గానక విపద్దశ నొంది కలంగి తల్లి 'యో
పాపఁడ! బాలసూర్యనిభ! బాలశిరోమణీ! నేఁడు గాలికిం
జేపడి పోయితే' యనుచుఁ జీరుచు దైవముఁ జాల దూఱుచుం
దాపము నొంది నెవ్వగల దయ్యుచుఁ గ్రుయ్యుచు బిట్టుఁ గూయుచున్. 267

* పసివాడు కనపడకపోయేసరికి యశోద ఎంతో దుఃఖంతో కలవరపడిపోయింది. "ఓయి చిట్టితండ్రీ! ఉదయించే సూర్యునివంటి కాంతిగలవాడవే! చిన్ని బిడ్డలలోకెల్లా శిరోమణివంటి వాడవే! ~~ఈ~~నాడు ~~ఈ~~ సుడిగాలికి ఆపదలో పడిపోయినావా?"అని విలపించింది. కుర్రవాణ్ణి గొంతెత్తి పిలిచింది. ~~ఈ~~స్థితి కలిగించినందుకు దైవాన్ని ఎంతో నిందించింది. లోలోపల పరితాపంతో తపించి పోయింది. శోకంతో సొమ్మసిల్లి పోయింది.

క. సుడిగాలి వచ్చి నిన్నున్, సుడిగొని కొనిపోవ మింట సుడిసుడి గొనుచున్
బెడఁ గడరెడి నా ముద్దుల, కొడుకా! యే మంటి వనుచు ఘోరం బనుచున్. 268

* ఆ సుడిగాలి వచ్చి నిన్ను చుట్టుబెట్టి ఆకాశంలో ఎక్కడికో లాక్కొనిపోతే ఒక్కడవే చిక్కిపోయి భయంతో అలమటించిపోతూ ఎంత ఏడుస్తున్నావో! అయ్యో! నా ముద్దుల కొడకా! ఇదెంత ఘోరంరా!

ఉ. ఇక్కడఁ బెట్టితిం దనయుఁ డిక్కడ నాడుచు నుండె గాలి దా
నెక్కడ నుండి వచ్చె శిశువెక్కడి మార్గము వట్టిపోయె నే
నెక్కడఁ జొత్తునంచుఁ గమలేక్షణ గ్రేపుఁ దొఱంగి ఖిన్నయై
పొక్కుచు వ్రాలు గోవుక్రియ భూ స్థలి వ్రాలె దురంత చింతయై. 269

* "ఇప్పుడు ఇక్కడే కూర్చోబెట్టాను బిడ్డను. ఇక్కడే ఆడుకొంటున్నాడు. ఇంతలో ఈ గాలి ఒక్కసారిగా ఎక్కడనుండి వచ్చింది? ఆ గాలి వెంట నా బాబు. ఎటువైపు ఎగిరిపోయాడో? అయో! నేనెందులో దూకేది?"అని విలపిస్తూ యశోద భరించరాని దుఃఖంతో కుప్పకూలిపోయింది. లేగదూడ కనిపించకపోతే దుఃఖంతో కుమిలిపోయే ఆవు లాగా అల్లాడిపోయిం దా తల్లి.

క. పాపనికై యిటు వొగిలెడి, యా పాపని తల్లిఁ జూచి యారటపడుచున్,
గోపాలసతులు బాష్పజ, లాపూరిత నయన లైరి యార్తిం బడుచున్. 270

* చిన్నిపాపని కోసం ఆ విధంగా ఖిన్నురాలై దుఃఖపడుతున్న కన్నతల్లి యశోదాదేవిని చూచి గోపికలు ఆరాటపడ్డారు, వారి కన్నులలో నీళ్లు నిండాయి.

శా. ఆలోఁ జక్రసమీర దైత్యుఁడు మహాహంకారుఁడై మింటికిన్
బాలుం దాఁ గొనిపోయి పోయి తుదిఁ దద్భారంబు మోవన్ బల
శ్రీలేమిం బరిశాంతవేగుఁ డగుచుం జేష్టింపఁగా లేక ము
న్నీలా గర్భకుఁ జూడనంచు నిట మీఁదెట్లంచుఁ జింతించుచున్. 271

* ఈ లోగా సుడిగాలి రాక్షసుడు మహాగర్వంతో బాలుని ఆకాశంలోనికి తీసుకొని పోగలిగాడు. అయితే క్రమేణ బాలుడు బరువెక్కిపోసాగాడు. చివరకి ఆ బాలుణ్ణి భరించడానికి కావలసిన శక్తి ఆ రాక్షసునివద్ద లేకపోయింది. కడకు కదలడమే వాడికి కష్టసాధ్యమైపోయింది. "ఇంతకు ముందు ఇలాంటి బాలుణ్ణి నే నెక్కడా చూడలేదే?" అనుకొన్నాడు. దిక్కుతోచక 'ఇక నే నేమవుతానో?"అని విచారపడసాగాడు.

వ. అటు దనుజుండు చింతించుచున్న సమయంబున. 272

క. బాలద్విరద కరంబులఁ, బోలెడి కరములను దనుజు బొండుగ బిగియం
గీలించి వ్రేలఁ బడియెను, బాలకుఁ డొక కొండభంగి బరు వై యధిపా! 273

* ఆ రాక్షసుడు ఆ విధంగా ఆరాటపడుతున్న సమయంలో కృష్ణుడు పిల్లయేనుగు తొండాలవంటి తన రెండు చేతులూ నేరస్థుని మెడకు బిగించే బొండు కొయ్యలు లాగా రాక్షసుని మెడకు తగిలించి బిగించాడు. ఒక పెద్ద కొండంతబరువై వాడి మెడపట్టుకుని క్రిందికి వ్రేలాడసాగాడు.

క. మెడబిగియఁ బట్టుకొని డిగఁ, బడియెడి బాలకునిచేతఁ బర్వతనిభుచే
విడివడఁజాలక వాఁ డురిఁ, బడి బెగడెడు ఖగముభంగి భయముం బొందెన్! 274

* తన మెడను బిగియబట్టి పర్వత మంత బరువుతో దిగలాగుతున్న ఆ బాలకుని పట్టునుంచి విడిపించుకోలేక ఆ రాక్షసుడు ఉరిలోపడి కొట్టుకొనే పక్షిలాగా గిలగిల కొట్టుకున్నాడు.

క. హరి కరతల పీడనమునఁ, బరవశుఁడై ఱాలమీఁద భగ్నాంగకుఁ డై
సురవైరిభటుఁడు గూలెను, బురభంజను కోలఁ గూలు పురముంబోలెన్. 275

* ఆ చిన్నిబాలుని చేతుల ఒత్తిడికి తన శరీరం తన అధీనంలో లేక ఆకాశంలోనుంచి ఆ రాక్షసుడు క్రింద రాళ్లమీద కూలిపోయాడు. ఆ దెబ్బకు వాడి శరీరభాగాలన్నీ తుక్కుతుక్కుగా చితికిపోయినాయి. శివుని బాణం దెబ్బకు త్రిపురాసురుల పురం కూలిపోయినట్టు ఆ రాక్షసుడు నేలగూలాడు.

వ. అంత గోపకాంత లంతయుం గని రోదనంబులు మాని సమ్మోదంబున విక్కవిరిసి రక్కసుని యురంబున మురువు గలిగి బరువులేక వ్రేలు బాలుం గొనివచ్చి ముచ్చిరుచున్న తల్లి కిచ్చిరప్పుడు గోపగోపికాజనంబు లందఱుఁ దమలో నిట్లనిరి. 276

* అప్పుడు గోపికలు అదంతా చూచి ఏడుపులు మాని ఎంతో సంతోషించారు. పువ్వు విచ్చినట్లు వికసించిన ముఖంతో ఆ రాక్షసుని వక్షస్థలంపైన ముచ్చటగా ఆడుకొంటున్న బాలుణ్ణి ఎత్తుకున్నారు. అప్పుడు చిన్నికృష్ణుడు చిత్రంగా ఏ మాత్రం బరువు లేకుండా తేలిగ్గా చేతుల్లో వ్రేలాడుతున్నట్లు ఉన్నాడు. ఆ చిన్ని కన్నయ్యను తీసికొనివచ్చి దుఃఖపడుతున్న యశోదచేతికి ఇచ్చి ఆమె దుఃఖం పోగొట్టారు. అప్పుడు గోపాలకులు తమలో ఇలా అనుకున్నారు.

క. రక్షణము లేక సాధుఁడు, రక్షితుఁ డగు సమతఁ జేసి రాయిడులందున్
రక్షణములు వెయి గలిగిన, శిక్షితుఁ డగు ఖలుఁడు పాపచిత్తుం డగుటన్. 277

* సజ్జనుడైనవాడు అందరి యెడలా సమబుద్ధితో ఉంటాడు. కనుక రక్షణ అంటూ వేరే లేకపోయినా కష్టాలలో రక్షించబడతాడు. దుర్జనుడు పాపపు ఆలోచనలు చేస్తూ ఉండటంవలన, వేయి రక్షణలు ఏర్పాటు చేసుకున్నా శిక్ష పొంది తీరుతాడు.

మ. గతజన్మంబుల నేమి నోఁచితిమొ? యాగశ్రేణు లే మేమి సే
సితిమో? యెవ్వరి కేమి వెట్టితిమొ యే చింతారతిం బ్రొద్దు పు
చ్చితిమో? సత్యము లేమి వల్కితిమొ? యే సిద్ధ ప్రదేశంబుఁ ద్రొ
క్కితిమో? యిప్పుడు సూడఁ గంటి మిచటం గృష్ణార్భకున్ నిర్భయున్. 278

* పూర్వజన్మలలో మనం ఏయే నోములు నోచామో? ఏయే యాగాలు ఎన్నెన్ని చేశామో? ఎంతమంది అర్థులకు ఏమేమి దానం చేశామో? ఏయే పుణ్యకథలను మననం చేసుకుంటూ కాలం గడిపామో? ఎన్ని సత్యవాక్యాలు మాట్లాడామో? ఏ యే పుణ్య తీర్థాలు సేవించామో? కనుకనే ఇప్పుడు ఈ నల్లనయ్యను ఇంత నిర్భయంగా ఉన్నవాణ్ణి చూడగలిగాము''అని ఆశ్చర్యపోయారు.

వ. అని పలికి రంత నందుండు మున్న దనకు వసుదేవుండు సెప్పిన మాటలకు వెఱఁగుపడుచుండె. మఱియును. 279

* నందుడు తనకు వసుదేవుడు చెప్పిన మాటలను గుర్తుకు తెచ్చుకుని లోలోపల భయపడుతున్నాడు.

సీ. జననాథ! యొకనాఁడు చన్ను చేఁపినఁ దల్లి చిన్ని ముద్దుల కృష్ణుఁ జేరఁ దిగిచి
యెత్తి పెందొడలపై నిడికొని ముద్దాడి చ న్నిచ్చి నెమ్మోము సక్క నివిరి
యల్లని నగవుతో నావులించిన బాలు వదనగహ్వరమున వారినిధులు
దిశలు భూమియు వనద్వీపశైలంబులు నేఱులు గాలియు నినుఁడు శశియు

ఆ. దహనుఁ డాకసంబుఁ దారలు గ్రహములు, నఖిలలోకములుఁ జరాచరంబు
లైన భూతగణము లన్నియు నుండుటఁ, జూచి కన్నుమోడ్చి చోద్యపడియె. 280

* పరీక్షిన్మహారాజా! ఒకనాడు యశోదకు పాలిండ్లు చేపువచ్చాయి. చిన్నారి ముద్దుల కృష్ణుని ఎత్తుకొని, ఒడిలో పరుండబెట్టుకుని ముద్దాడింది. చంటివాడికి చక్కగా పాలు త్రాగించి, ప్రేమగా ముఖం నిమురసాగింది. ఆ మాయలమారి పిల్లవాడు అల్లరిగా చిరునవ్వు నవ్వుతూ నిద్రవస్తున్నట్లు ఆవులించాడు. వాని ముఖం పెద్ద కొండగుహవలె యశోదకు గోచరించింది. ఆ లోతులలో సముద్రాలు, దిక్కులు, భూమి, అరణ్యాలు, ద్వీపాలు, పర్వతాలు, నదులు, గాలి, సూర్యుడు, చంద్రుడు, అగ్ని, ఆకాశము, తారలు, గ్రహాలు, సర్వలోకాలు, చరాచరములైన అన్ని జీవరాసులూ కనుపించాయి. ఆమె కన్నులు అరమోడ్పులై మూతపడ్డాయి. ఆమె నివ్వెరపోయింది.

వ. అంత నొక్కనాఁడు వసుదేవుపంపున యాదవ పురోహితుండైన గర్గుండు మందకుం జనుదెంచిన నందుం డతనిఁ గనుంగొని లేచి నిలిచి కృతాంజలి యై. 281

* ఒకనాడు యాదవుల పురోహితుడైన గర్గుడనే మహర్షి వసుదేవుని సూచనపైన వ్రేపల్లెకు వచ్చాడు. నందుడు ఆయనను చూచి, లేచి నిలబడి చేతులను జోడించి నమస్కారం చేశాడు.

క. కోరి భజించెను నందుఁడు, సారగుణాచారమార్గు సత్సంసర్గు
న్నారాధితభర్గున్ మతి, దూరితషడ్వర్గుఁ గుజనదుర్గున్ గర్గున్. 282

* ఆయన ఉత్తమములైన గుణాలు, ఆచారాలు కలవాడు. మంచి ప్రవర్తన కలవాడు. సత్పురుషుల తోనే సాంగత్యం చేసేవాడు. శివుని ఆరాధించేవాడు. కామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, మద, మాత్స ర్యాలను దూరంగా ఉంచినవాడు. దుర్జనులు ఆయన వద్దకు చేరలేరు. అంతటి మహాత్ముడైన గర్గమహర్షిని నందుడు భక్తి శ్రద్ధలతో పూజించాడు.

వ. మఱియుఁ దగిన సత్కారంబులు సేసి యిట్లనియె. 283

క. ఊరక రారు మహాత్ములు, వా రధముల యిండ్లకడకు వచ్చుట లెల్లం
గారణము మంగళములకు, నీరాక శుభంబు మాకు నిజము మహాత్మా! 284

* తగిన సత్కారాలుచేసి నందుడు ఆయనతో ఇలా అన్నాడు; "మహాత్ములైనవారు ఏపనీ లేకుండా ఊరకే రారు. మీవంటివారు తక్కువస్థాయిలో ఉన్న మావంటి వారి ఇంటికి వచ్చారంటే దానికి కారణం

మాకు శుభములు చేకూర్చడానికే అవుతుంది. మహానుభావా మీరాక మాకు చాల శుభం కలిగిస్తుందని నాకు బాగా తెలుసు.

శా. జ్యోతిశ్శాస్త్రుల కెల్ల మేటరివి తేజోమూర్తి వాశాంత వి
ఖ్యాత స్ఫూర్తివి బ్రహ్మబోధనుఁడ వాకర్ణింపు నా పల్కు ని
ర్ణీతుండైన గురుండు మానవులకు న్విప్రోత్తముండండ్రు నీ
చాతుర్యంబున నీ కుమారులకు సంస్కారంబు గావింపవే. 285

* జ్యోతిశ్శాస్త్రం తెలిసిన వారందరిలో శ్రేష్ఠుడవు. తేజోవంతుడవు. నీ కీర్తి అన్ని దిక్కులలోనూ నిండి ఉన్నది. బ్రహ్మానుభూతిని పొందినవాడవు. నా విన్నపం ఆలకించు. మానవులకు గురువుగా నిర్ణయింప బడినవాడు బ్రాహ్మణుడని పెద్దలంటారు. నీవు ఈ కుమారు లిద్దరికీ యథావిధిగా అవసరమైన సంస్కారాలు నిర్వర్తించవలసిందిగా ప్రార్థిస్తున్నాను.

వ. అని రామకృష్ణులం జూపిన గర్గుండు మున్ను కంసునిచేత వ్రేటువడి దివి కెగసిపోయిన తెఱవ సెప్పిన తెఱంగు దేట పఱిచి దేవకీదేవి కొడుకని కృష్ణునిఁ గంసుండు దలంచుం గావున రహస్యంబున సంస్కారంబు సేయుట కార్యంబని నందానుమతంబున రోహిణీసుకుమారు నుద్దేశించి. 286

* అని నందుడు రోహిణీదేవి కొడకునూ, తన కొడుకునూ గర్గునికి చూపించాడు. కంసుని వ్రేటునుండి తప్పించుకున్న బాలిక శక్తి స్వరూపిణియై చెప్పిన మాటలను గర్గమహర్షి నందునికి చెప్పాడు. కంసునికి మృత్యువైన బాలుడు వేరొకచోట పెరుగుతున్నాడని ఆ దేవి పలకడం కంసునికి తెలుసును. ఈ బాలకుని విషయం తెలిస్తే ఇతడు దేవకీదేవి కొడుకేమోనని కంసుడు అనుమానిస్తాడు. అప్పుడు ఈ బాలునికి అపకారం జరగవచ్చు. కనుక చేయవలసిన సంస్కారాలు రహస్యంగా చేయడం మంచిది అని నందునికి నచ్చచెప్పాడు. అందుకు నందుడు అంగీకరించాడు.

క. జనులు రమియింపఁ దిరిగెడి, యనువు కలిమి రాముఁడనియు యదు సంకర్షం
బున సంకర్షణుఁ డనియును, ఘనబలమున బలుఁడు ననియు గణుతించె నృపా! 287

* అప్పుడు గర్గమహర్షి రోహిణీదేవి కుమారునికి ఈ విధంగా నామకరణం చేశాడు. జనులందరికీ ప్రీతిపాత్రుడుగా ఉంటాడు కనుక. 'రాముడు'అనీ, యాదవులనుండి వ్రేపల్లెలోనికి సంకర్షణం (లాగబడడం) చేయబడినాడు గనుక 'సంకర్షణుడు'అనీ, మహా బలవంతుడు గనుక 'బలుడు'అనీ పేరు పెట్టాడు.

వ. మఱియుం గృష్ణు నుద్దేశించి తొల్లి యీ శిశువు ధవళారుణ పీతవర్ణుండై యిప్పుడు నల్లనైన కతంబునఁ గృష్ణుం డయ్యె, వసుదేవునకు నొక్కెడ జన్మించిన కారణంబున వాసుదేవుండయ్యె, నీ పాపనికి గుణరూపకర్మంబు లనేకంబులు గలుగుటంజేసి నామంబు లనేకంబులు గలవు. ఈ శాబకునివలన మీరు దుఃఖంబులఁ దరియింతు, రీ యర్భకునిచేత దుర్జనశిక్షణంబును సజ్జనరక్షణంబును నగు,నీ కుమారుండు నారాయణ సమానుండని చెప్పి తన గృహమ్మునక మ్మునీశ్వరుండుసనియె. నందుం డును బరమానందంబున నుండె నంత. 288

* తరువాత గర్గమహర్షి యశోదాకుమారుని ఉద్దేశించి ఇలా అన్నాడు, " ఈ శిశువు పూర్వం తెలుపు, ఎరుపు, పసుపు రంగులలో ఉండేవాడు. ఇప్పుడు నల్లనైనాడు, కనుక 'కృష్ణు'డని పిలవండి. ఇతడు వసుదేవునకు జన్మించినవాడు గనుక 'వాసుదేవుడు' అని పేరుగూడ చెల్లుతుంది. ఈ బిడ్డడికి గుణములు, రూపములు, కర్మములు ఎన్నో ఉండడంవలన ఇంకా ఎన్నో పేర్లు వహిస్తాడు. ఈ బాలునివలన మీరు అన్ని దుఃఖాలనూ అతిక్రమించుతారు. వీనిచేత దుష్ట శిక్షణం శిష్టరక్షణం జరుగుతాయి. నాయనా! నీ కుమారుడు నారాయణునితో సమానుడు సుమా!అని చెప్పి గర్గమహాముని తన ఇంటికి వెళ్ళిపోయాడు. మహానుభావుడైన ఋషీంద్రుడు తన కుమారునిగురించి మంచిమాటలు చెప్పినందుకు నందుడు చాల ఆనందించాడు.

-: శ్రీ కృష్ణ బలరాముల బాల్యక్రీడాభివర్ణనము :-

సీ. జానుభాగముల హస్తమ్ములు వీడ్వడ నిడుచు దిగ్గనఁ బోదు రింత నంత
నవ్వల పయ్యెద లంది జవ్వాడుదు రాల క్రేపుల తోఁక లలమి పట్టి
విడువ నేరక వాని వెనువెంట జరగుదు రప్పంకముల దుడు కడరఁ జొత్తు
రెత్తి చ న్నిచ్చుచో నిరుదెసం బాలిండ్లు చేతులఁ బుడుకుచుఁ జేఁపుఁ గలుగ

తే. దూఁటుదురు గ్రుక్క గ్రుక్కకుఁ దోర మగుచు, నాడుదురు ముద్దు పలుకు లవ్యక్తములుగఁ
గరము లంఘ్రులు నల్లార్చి కదలుపుదురు, రామకృష్ణులు శైశవరతులఁ దగిలి. 289

* శ్రీ కృష్ణుడు, బలరాముడు క్రమంగా బాల్యక్రీడలతో తల్లి దండ్రులను గోపీగోపకులను చక్కగా సంతోషింపజేస్తున్నారు. మోకాళ్ళ మీద చేతులుపూని పట్టి నెమ్మదిగా లేచి నిలబడతారు. ఆ లేవడంలో చేతులు జారిపోయి ముందుకు తూలిపోతూ, మళ్లీ లేస్తారు. ఇటూ అటూ నడుస్తారు. తమ తల్లుల పైట కొంగులు పట్టుకొని ఊగుతారు, ఆవుదూడల తోకలు గట్టిగా పట్టుకుంటారు. అవి ముందుకుపోతూ ఉంటే తోక విడిచి పెట్టాలని తెలియక దూడల వెనుకనే జరుగుతూ ఉంటారు. బురదలోకి దూకుడుగా వెళ్ళి ఆడుకుంటారు. తల్లులు ఎత్తుకుని చనుబాలు త్రాగిస్తూ ఉంటే, రెండుచేతులతోనూ, రెండు పాలిండ్లూ తడుముతూ గుక్క గుక్కకీ మరింత చేపు వచ్చేటట్లు పాలు త్రాగుతారు. వచ్చీరాని ముద్దుమాటలు ముచ్చటగా మాట్లాడుతారు. "ఏది నాన్నా నాట్యం చెయ్యి" అంటే చేతులు కాళ్ళు అందంగా కదుపుతారు.

క. తడ వాడిరి బలకృష్ణులు, దడ వాడిరి వారిఁ జూచి తగ రంభాదుల్
దడవాడి రరులు భయమునఁ, దడ వాడిరి మంతనములఁ దపసులు వేడ్కన్. 290

* బలరాముడు, కృష్ణుడు ఆ విధంగా ఎంతోసేపు ఆడుకుంటూ ఉంటే, రంభ మొదలైన అప్సరసలు చాలసేపు ఆకాశంలో ఆనందంతో నాట్యం చేశారు. లోకంలోని దుర్మార్గులు భయంతో వడబడి తడబడ్డారు. ఋషులు తమ గోష్ఠులలో లోకం సుఖపడబోతున్నదని సంతోషంతో ఎంతోసేపు సంభాషించుకున్నారు.

సీ. తల లెత్తి మెల్లన తడవి యాడెడు వేళఁ బన్నగాధీశుల పగిదిఁ దాల్తు.
రంగసమ్మృష్ట పంకాంగరాగంబుల నేనుఁగు గున్నల యెత్తు వత్తు,
రసమంబులైన జవాతి రేకమ్ముల సింగపుఁగొదమల సిరి వహింతు
రాననంబులఁ గొంతు లంతకంతకు నెక్కు బాలార్క చంద్రులపగిదిఁ దోఁతు,

తే. రెలమిఁ దల్లుల చన్నుఁబా లెల్లఁ ద్రావి, పరమయోగోద్భవామృత పానలీల
సోలి యెఱుఁగని యోగుల సొంపు గందు, రా కుమారులు జనమనోహరు లగుచు. 291

* ఆ బాలకులు నేలపైన ప్రాకుతూ మెల్లగా తలలెత్తి ఆడుకుంటూ ఉంటే ఆదిశేషుడు పడగెత్తి ఆడినట్లు కనిపిస్తారు. మట్టిలో ఆడుకుని ఒళ్లంతా మట్టి పులుముకున్నప్పుడు ఏనుగు గున్నలవలె కనిపిస్తారు. కుప్పించి దూకుతున్నప్పుడు సాటిలేని జవసత్వాలతో సింహపు పిల్లలవలె కనిపిస్తారు. రోజురోజుకూ వారి ముఖాలలోని తేజస్సు పెరుగుతూ ఉంటే ఉదయించిన సూర్యచంద్రులవలె గోచరిస్తారు. తల్లుల చనుబాలు త్రాగి పరవశించి ఉత్తమమైన యోగసాధన వలన కలిగిన అనుభూతి అనే అమృతాన్ని రుచి చూస్తున్న యోగీశ్వరులవలె కనబడతారు. వారిని చూస్తున్న కొద్దీ వ్రేపల్లెలోని జనులకు తన్మయత్వం కలుగుతున్నది.

క. చూడనివారల నెప్పుడుఁ, జూడక లోకములు మూఁడు చూపులఁ దిరుగం
జూడఁగ నేర్చిన బాలక, చూడామణి జనుల నెఱిఁగి చూడఁగ నేర్చెన్. 292

* విష్ణువు తనవంక చూడని వారిని ఎన్నడూ చూడడు. అతని చూపుతో మూడు లోకాలూ గిరగిర తిరుగుతూ ఉంటాయి. అంతటి చూపు నేర్చిన శ్రీమహావిష్ణువు గోపాలబాలకుడై, జనులను కనులెత్తి చూడసాగాడు. క్రమంగా గుర్తుపట్టడం ప్రారంభించాడు.

క. నగవుల నవిద్యపోఁడిమి, నగుబాటుగఁ జేయనేర్చు నగవరి యంతన్
నగుమొగముతోడ మెల్లన, నగుమొగముల సతులఁ జూచి నగనేర్చె నృపా! 293

* ఓ రాజా! ఆ బాలకృష్ణుడు చిరునవ్వు నవ్వితే దట్టమైన అజ్ఞానం నవ్వులపాలైపోయి, జ్ఞానం పుట్టుకుని వస్తుంది. అంతటి విష్ణువు ఇంతటి వింతబాలకుడై, తనను చూచి నవ్వే గోపకాంతలను చూచి నెమ్మదిగా నవ్వడం నేర్చాడు.

క. అవ్వల నెఱుఁగక మువ్వురి, కవ్వల వెలుఁగొందు పరముఁ డర్భకుఁడై యా
యవ్వలకు సంతసంబుగ, నవ్వా! యవ్వా! యనంగ నల్లన నేర్చెన్. 294

* త్రిమూర్తులకు అతీతంగా ఉండే శ్రీమన్నారాయణుడు జన్మలు లేనివాడు గనుక "అమ్మ"అంటూ ఆయన కెవరూ లేరు. ఆపరమ పురుషు డిప్పుడు బాలకుడై తన అమ్మలకు ఆనందం కలిగేటట్లు "అమ్మా' ' "అమ్మా"అని పిలవడం నేర్చుకున్నాడు.

క. అడుగులు వే గలిగియు రెం, డడుగులనే మన్ను మిన్ను నలమిన బాలుం
డడుగిడఁ దొడఁగెను శాత్రవు, లడుగులు నడుగులును వదలి యడుగవనిఁ బడన్. 295

* విష్ణువు సహస్ర శీర్షుడు, సహస్రాక్షుడు, సహస్రపాదుడు. అలా వేయి అడుగులు కలిగిన వాడైనా, వామనుడుగా రెండే అడుగులతో భూమినీ,ఆకాశాన్నీ ఆవరించిన వాడు. అటువంటివాడు ఇప్పుడు బాలకృష్ణుడై తప్పటడుగులు వేయడం నేర్చుకున్నాడు. ఆయన అడుగులు వేయడం చూచి దుష్టులు పొగరుమాటలు, వంకరమాటలు మాని అడుగున పడిపోయారు.

వ. మఱియును. **296**

సీ. తనువున నంటిన ధరణీపరాగంబు పూసిన నెఱిభూతి పూఁత గాఁగ
ముందఱ వెలుఁగొందు ముక్తాలలామంబు తొగలసంగడికాని తునుక గాఁగ
ఫాలభాగంబుపైఁ బరఁగు కావిరిబొట్టు కాముని గెల్చిన కన్ను గాఁగఁ
గంఠమాలికలోని ఘననీల రత్నంబు కమనీయ మగు మెడకప్పుగాఁగ

ఆ. హారవల్లు లురగహారవల్లులు గాఁగ బాలలీలఁ బ్రౌఢబాలకుండు
శివుని పగిది నొప్పె శివునికిఁ దనకును, వేఱులేమిఁ దెల్ప వెలయునట్లు. **297**

* ఆటపాటల సమయాలలో బాలకృష్ణుడు పరమశివునివలె కనిపించేవాడు. వాని దేహానికి అంటిన దుమ్ము విభూతి పూతవలె కనిపించేది. ఉంగరాలజుట్టును పైకి ముడిచి ముత్యాల పేరుతో ముడివేసింది. యశోద. అది శివునితలపై ఉండే చంద్రవంకలాగా కనబడుతున్నది. నుదుట నిలువుగా పెట్టిన ఎర్రని తిలకం మన్మథుని గెలిచిన శివుని ఫాల నేత్రంలాగా కనబడసాగింది. మెడలో వేసిన రత్నాలహారం మధ్యలో నాయకమణిగా ఉన్న పెద్దనీలమణి, శివుని కంఠంలోని హాలాహలపు నల్లని మచ్చలాగా కనబడుతున్నది. మెడలోని ముత్యాలహారాలు శివుని మెడలోని సర్పహారాలుగా కనబడుతున్నాయి. ఎదగకుండానే పెద్దవాడైన విష్ణువు బాలకృష్ణుని అవతారంలో ఈవిధంగా లీలలు చూపాడు. శివుడూ తానూ, ఒకటేసుమా అని హెచ్చరిస్తున్నాడా? అన్నట్లు చిన్నికృష్ణుడు శివునివలె కనుపించాడు.

క. ఆపాపల విహరణములు, తీపులు పుట్టింప మరఁగి తేఁకువ లే కా
గోపాలసతులు మక్కువ, నే పనులును మఱచి యుండి రీక్షణపరలై. **298**

* బలరామకృష్ణుల బాల్యక్రీడలు గోపికలకు మధుర మధురంగా కనిపించుతూ ఉన్నాయి. వారు ఆ మాధుర్యాన్ని మరగి అన్ని పనులు మరచిపోయి ఆ క్రీడలనే మక్కువతో వీక్షిస్తూ ఉండిపోయారు.

వ. ఆ సమయంబున బాలకుల తల్లులు గోరుగోఱ కొమ్ములు గల జంతువులవలన నేమఱక, జలదహన కంటకాదుల యెడ మోసపోక, బాలసంరక్షణంబు సేయుచు నుల్లంబుల మొల్లంబులైన ప్రేమంబు లభిరామంబులు గా విహరించు చుండి రంత. **299**

* అప్పుడు బాలరామకృష్ణుల తల్లులు చక్కని జాగ్రత్తలతో తమ బాలురను పెంచుతూ వచ్చారు. గోళ్ళు, కోరలు, కొమ్ములు, ఉన్న జంతువులనుండి నీళ్ళు, నిప్పు, ముళ్ళు మొదలైన వానినుండి ప్రమాదాలు జరగకుండా జాగ్రత్తపడ్డారు. ఆయా ఋతువులకు తగిన విధంగా రక్షించుకుంటూ వస్తున్నారు. హృదయాలలో బాలకులయెడ ప్రేమానురాగాలు ఉప్పొంగిపోతూ ఉండగా ఆనందంగ కాలం గడుపుతున్నారు.

క. తనయీడు గోపబాలురు, దనుఁ గొలువఁగ రాముఁ గూడి తనువు గలుగుచుం
దను గమనంబులఁ గృష్ణుఁడు, తనుమధ్యలు మెచ్చ నీల తనురుచి మెఱసెన్. 300

బాలకృష్ణుడు బలరామునితోపాటు చిన్ని చిన్న అడుగులతో ఆడుకుంటూ ఉంటే, తనయీడు గల గోపబాలురు అతనిచుట్టూనే ఆడుకునేవారు. అతడే తమ నాయకు డన్నట్లు భక్తితో ప్రేమతో ప్రవర్తించేవారు. ఆతని శరీరపు నీలివన్నెలుచూచి గోపికాస్త్రీలు చాల సంతోషిస్తున్నారు.

వ. మఱియు నా కుమారుండు దినదినంబునకు సంచార సంభాషణ దక్షుండై. 301

కృష్ణుడు రోజురోజకు నడవడం, మాట్లాడడం చక్కగా నేర్చుకున్నాడు.

ఉ. చప్పుడు సేయకుండు మని జంకె యొనర్చిన నల్గిపోవఁగా
నప్పుడు బార సాఁచి తనయర్మిలి విందులు వచ్చి రంచు న
వ్వొప్పఁగఁ జీరు తల్లి దెస కొత్తిలి కృష్ణుఁడు రంతు సేయుచు
న్నెప్పటి వచ్చి చ న్గుడుచు నిం పొలయన్ మొలగంట మ్రోయఁగన్ 302

* తల్లి అల్లరి చేయవద్దని బెదిరిస్తే, కోపగించి దూరంగా వెళ్ళిపోతాడు. యశోద అది చూచి “నాకన్న తండ్రి వచ్చేశాడు ఏడీ?” అంటూ చేతులు సాచి నవ్వుతూ పిలవగానే పరుగెత్తుకుంటూ తన దగ్గరకు వచ్చి అల్లరిచేస్తూ ఎప్పటిలాగా చనుబాలు త్రాగుతాడు. అలా అల్లరిచేస్తూ అటూఇటూ పరుగెత్తుతూ ఉంటే మొల త్రాడుకు కట్టిన గంట ఘల్లు ఘల్లున మ్రోగుతుంది. ఆ అల్లరి ఎంతో అందంగా ఉంటుంది.

క. వల్లవగృహ నవనీతము, లెల్లను భక్షించి వచ్చి యెఱుఁగని భంగిం
దల్లిఁ గదిసి చి ట్టాడుచు, నల్లన చను బువ్వఁ బెట్టు మవ్వా! యనుచున్. 303

* గోపికల ఇండ్లలో వెన్నలన్నీ తిని యింటికి వచ్చి ఏమీ ఎరగ నట్టు తప్పటడుగులతో తల్లి దగ్గరకు వస్తాడు. నెమ్మదిగా “అమ్మా! చనుబువ్వపెట్టు”అని అడుగుతాడు.

వ. మఱియు గోపకుమారులం గూడికొని కృష్ణుండు : 304

సీ. “గోవల్లభుఁడ నేను, గోవులు మీ’రని వడి ఱంకె వైచుచు వంగి యాడు,
‘రాజ నే, భటులు మీరలు, రండు రం’డని ప్రాభవంబునఁ బెక్కుపనులు వనుచు,
‘నేఁ దస్కరుండ, మీ రింటివా’ రని నిద్ర పుచ్చి సొమ్ములు గొనిపోయి డాఁగు,
‘నే సూత్రధారి! మీ రందఱు బహురూపు’ లని చెలంగుచు నాట లాడఁ బెట్టు,

తే. మూల లుఱుకును, డాఁగిలి మూఁతలాడు, నుయ్యేలల నూఁగుఁ జేబంతు లొనరవైచు,
జారచోరుల జాడలఁ జాల నిగుడు, శౌరి బాలురతో నాడు సమయమందు. 305

* కృష్ణుడు గోపబాలకు లందరితో కలసి, రకరకాల ఆటలు ఆడసాగాడు. “మీరందరు గోవులు, నేను ఆబోతును” అంటూ, ఆబోతులా వంగి రంకెవేస్తూ పరుగుపెడతాడు. “నేను రాజును, మీరు భటులు”

అంటూ అధికారం చూపుతూ వాళ్ళ కెన్నో పనులు చెప్పి చేయిస్తూ ఉంటాడు. "నేను దొంగను మీరు ఇంటివాళ్ళు" అంటూ వారిని నిద్రపుచ్చి, వారి వస్తువులను తీసుకొని పారిపోయి దాక్కుంటాడు. "మీరందరూ వేషధారులు, నేను సూత్రధారిని"అంటూ వారందరిచేత ఆటలాడిస్తాడు. మూలమూలల్లో దూరతాడు. దాగుడుమూత లాడతాడు. ఉయ్యాల లూగుతాడు. చేతి బంతు లెగర వేస్తాడు. జారునివలె, చోరునివలె రకరకాల పోకళ్లు పోతాడు.

వ. మఱియు నా కుమారశేఖరుండు గపట శైశవంబున దొంగజాడలం గ్రీడింప గోపిక లోపికలు లేక యశోదకడకు వచ్చి యిట్లనిరి. 306

* ఆ కృష్ణుడు బాలకు లందరిలోనూ చాల ఉత్తముడు. బాల్యక్రీడలు అతనికి లీలలేగాని నిజమైనవి కావు. అతడు దొంగలాగా రకరకాల అల్లరి పనులు చేస్తూ క్రీడిస్తూ ఉన్నాడు. నల్లనయ్య అల్లరి ఆటలు చూచి గోపికలకు ఓర్పు నశించి పోయింది. వారు యశోద దగ్గరకు వచ్చి ఈ విధంగా చెప్పుకున్నారు.

-: గోపికలు శ్రీకృష్ణుని దుడుకుఁజేతలను యశోదాదేవితోఁ జెప్పట : -

క. బాలురకుఁ బాలు లే వని, బాలెంతలు మొఱలు వెట్టఁ బకబక నగి యీ
బాలుం డాలము సేయుచు, నాలకుఁ గ్రేపులను విడిచె నంభోజాక్షీ! 307

* అమ్మా! యశోదా! మా యిళ్ళలో బాలెంతలు కుర్రవాళ్ళకు పాలు చాలవని గోలపెడుతుంటే నీ కొడుకు పకపక నవ్వుతూ, వెక్కిరిస్తూ లేగదూడల త్రాళ్ళు విప్పి ఆవుల వద్దకు వదిలేస్తున్నాడు.

క. పడఁతీ! నీ బిడ్డఁడు మా, కడవలలో నున్న మంచి కాఁగిన పా లా
పడుచులకుఁ బోసి చిక్కిన, కడవలఁ బో నడిచె నాజ్ఞ గలదో లేదో? 308

* ఓ యమ్మా! చక్కగా కాగినపాలు కడవలలో ఉంటే, నీ బిడ్డడు ఆపాలను తోడిపిల్లలకు పోసి, అంతటితో ఊరుకోకుండా మిగిలిన కడవలను పగులకొట్టేశాడు. మీ వాడికి మీ భయ భక్తులు ఉన్నాయో లేవో మరి?

క. మీ పాపఁడు మా గృహముల, నా పోవఁగఁ బాలు ద్రావ నగపడ కున్నం
గోపించి పిన్నపడుచుల, వాపోవఁగఁ జిమ్ముకొనుచు వచ్చెం దల్లీ! 309

* ఓ తల్లీ! మా యిళ్ళలో తృప్తిదీరా త్రాగడానికి పాలు కనబడకపోతే మీ కుర్రవాడు కోపంతో పసిబిడ్డలను పడదోసుకుంటూ బయటకు వచ్చేస్తున్నాడు. వాళ్ళు గుక్కపెట్టి ఏడుస్తున్నారు. మరి నువ్వూ ఒక తల్లివేగదా?

మత్త.పుట్టి పుట్టఁడు నేఁడు దొంగిలఁ బోయి మాయిలు సొచ్చి తా
నుట్టి యందక ఱోళ్ళుఁ బీఁటలు నొక్క ప్రోవిడి యెక్కి చే

వెట్టఁ జాలక కుండక్రిం దొక పెద్ద తూఁటొనరించి మీ
పట్టి మీఁగడ పాలుఁ జేరలఁ బట్టి త్రావెఁ దలోదరీ! 310

* నిన్నగాక మొన్న పుట్టాడో లేదో అపుడే దొంగతనాలు మొదలు పెట్టాడు. అవికూడ మామూలు దొంగతనాలుగా ఉన్నాయా? మా యింట్లో జొరబడి ఉట్టి అందకపోతే రోళ్ళు, పీటలు ఒకదానిమీద ఒకటి ఎక్కించి అందుకోవాలని ప్రయత్నించాడు. మీ వాడు ఈ విధంగా చేస్తాడేమో అని మేము ఇంకా ఎత్తుగా కట్టాము. చేయి పెట్టడానికి వాడికి సాధ్యం కాలేదు. క్రిందనుంచే కుండకు పెద్ద చిల్లిపెట్టి, మీగడపాలు దోసిళ్ళతో పట్టి త్రాగాడు. ఇంత సన్నని కడుపు గలదానవు. అంత పెద్ద పొట్టగల కుర్రవాడిని ఎలా కన్నావమ్మా?

క. **ఆడం జని వీరల పెరుఁ, గోడక నీ సుతుఁడు ద్రావి యొకయించుక తాఁ**
గోడలి మూఁతిం జరిమినఁ, గోడలు ముచ్చనుచు నత్త గొట్టె లతాంగీ! 311

* అమ్మా! ఆటలకని బయల్దేరి నీ కొడుకు ఇదిగో వీళ్ళ ఇంట్లో పెరుగుత్రాగి పోయాడు. వెళ్ళేవాడు వెళ్లక నిద్రపోతున్న ఇంటికోడలి మూతికి కొద్దిగ పెరుగు అంటించి వెళ్ళిపోయాడు. దొంగ తిండి తిన్నదని పాపం కోడలిని అత్తగారు కొట్టింది.

క. **వా రిల్లు సొచ్చి కడవలఁ, దోరంబగు నెయ్యి ద్రావి తుది నా కడవల్**
వీరింట నీ సుతుం డిడ, వారికి వీరికిని దొడ్డ వా దయ్యె సతీ! 312

* మీ సుపుత్రుడు వాళ్ళ ఇంట్లో చొరబడి ఘుమఘుమలాడే నెయ్యి త్రాగి చివరకు ఆ కడవలు వీళ్ళ ఇంట్లో పడవేసి పోయాడు. ఓ ఇల్లాలా! వాళ్ళకీ వీళ్ళకీ పెద్ద పోట్లాట అయిపోయింది. తెలుసా!

క. **వేలుపులటె! నా కంటెను, వేలుపు మఱి యెవ్వఁ డనుచు వికవిక నగి మా**
వేలుపుల గోడపై నో, హేలావతి! నీ తనూజుఁ డెంగిలిఁ జేసెన్. 313

* మా యింట్లో దేవతలను చిత్రించిన గోడలు చూచాడు నీ కొడుకు. "వీళ్ళు దేవతలా! నా కంటె దేవత లెవరు?" అంటూ ఆ గోడమీద నీ కొడుకు ఎంగిలి చేశాడు. ఇదిగో యశోదమ్మా! గొప్పగా నవ్వేవుగాని ఇది విను.

క. **వెన్నఁ దినఁగఁ బొడగని మా, పిన్నది యడ్డంబు వచ్చి పిఱిఁదికిఁ దివియం**
జ న్నొడిసి పట్టి చీరెను, జిన్నికుమారుండె యితఁడు? శీతాంశుముఖీ! 314

* మా యింట జొరబడి నీ కొడుకు వెన్న తింటూ ఉంటే చూచి మా చిన్నమ్మాయి అడ్డం వెళ్ళి ఈవలకు లాగింది. మీవాడు ఆ పడుచు పిల్లను ఒడిసిపట్టుకొని రొమ్ముమీద గోళ్లతో గీరి పారిపోయాడు. ముఖమింత చేసుకొని చూస్తున్నావు గాని ఇవి పసిబిడ్డడి చేష్టలేనా తల్లీ.

క. **ఇమ్మగువ దన్ను వాకిటఁ, గ్రుమ్మరుచోఁ జీరి నిలిపికొని పే రడుగం**
గెమ్మోవిఁ గఱచి వడిఁ జనె, నమ్మా! యీ ముద్దుఁ గుఱ్ఱఁ డల్పుఁడె? చెపుమా. 315

* నీ కొడుకు వాకిట్లోనుంచి వెళ్ళుతూ ఉంటే ఈ అమ్మాయి పిలిచి నిలబెట్టి "నీ పేరేమిటి బాబూ" అని అడిగింది. మీవాడు చటుక్కున ఆ కుర్రదాని పెదవి కొరికి తుర్రుమని పారిపోయాడు. నీ ముద్దుల కొడుకు పసివాడు అంటే నమ్మ మంటావా?

క. చేబంతి దప్పి పడెనని, ప్రాబల్యముతోడ వచ్చి భవనము వెనుకన్
మాబిడ్డ జలక మాడఁగ, నీ బిడ్డఁడు వలువ దెచ్చె నెలఁతుక తగునే? 316

* తనచేతి బంతి ఎగిరివచ్చి మా పెరట్లో పడిందని మీ వాడు మా దొడ్డిలోపలికి వచ్చాడు. అప్పుడు పెరట్లో మా చిన్నది స్నానంచేస్తూ ఉంది. మీ సుపుత్రుడు మా అమ్మాయి చీరతీసుకొని పారిపోయాడు. ఇది ఏమైనా బాగుందా?

క. ఇచ్చెలువఁ జూచి 'ముచ్చిలి, యచ్చుగ నుతికించుకొనుచు నరిగెద, నాతో
వచ్చెదవా? యని' యన్నాఁ, డిచ్చిఱుతఁడు, సుదతి! చిత్ర మిట్టిది గలదే? 317

* మా అమ్మాయిని చూచి మీ కుర్రవాడు "నిన్ను దొంగతనంగా లేవదీసుకొని పోతాను, నాతో వచ్చేస్తావా?"అని అడిగాడట? యశోదమ్మతల్లీ! ఇలాంటి చిత్రమెక్కడైనా చూశామా?

క. కొడుకులు లే రని యొక సతి, గడు వగవఁగఁ దన్ను మగనిఁగాఁ గై కొనినం
గొడుకులు గలిగెద రని పైఁ, బడినాఁ డిది వినుము శిశువుపనులే తల్లీ! 318

* ఇదిగో తల్లీ! ఈ విచిత్రం విను ! ఒక యువతి నీ కొడుకును చూచి తనకు కొడుకులు లేకపోయారని బాధపడుతూ ఉంటే "నన్ను మగడుగా చేసుకొంటే నీకు కొడుకులు పుడతారు" అంటూ మీది మీదికి వచ్చాడు. ఇవి పసివాని పనులేనా?

క. తలఁగినదానం దల మనఁ, దలఁగక యా చెలికి నాన తల యెత్తఁగ నీ
తలఁగినచో టెయ్యది? యని, తలయూఁచెన్ నీ సుతుండు దగవె మృగాక్షీ! 319

* మా వాడలో ఒక యువతి మీ వాడిని చూచి "బహిష్ఠ అయిన దానను తాకబోకు దూరంగా పో" అన్నది. మీ సుపుత్రుడు దూరంగా వెళ్ళకపోగా కొంటెగా తల ఊపుతూ "బహిష్ఠ అయినచోటు ఏది?" అని అడిగాడు. పాపం ఆ అమ్మాయి సిగ్గుతో చితికిపోయింది. ఇది బాగుందా? చెప్పు తల్లీ!

క. వ్రాలఁగ వచ్చిన నీ సతి, చూలాలం దలఁగు మనుడుఁ జూ లగుటకు నే
మూలంబు సెప్పుమనె నీ, బాలుఁడు, సెప్పుదురె సతులు పర్వేందుముఖీ! 320

* నీ కొడుకు ఒళ్ళో కూర్చోవడానికి వస్తే ఈ యిల్లాలు "నేను గర్భవతిని దూరంగా ఉండు" అన్నది. "గర్భవతిని కావడానికి కారణ మేమిటి చెప్పు" అని అడిగాడు నీ కొడుకు. ఓ పూర్ణ చంద్రముఖీ! నీ కొడుకు తెలివితేటలు నీకే ఆనందం కలిగించాలి గాని అలా అడిగితే ఎవరైనా చెబుతారటమ్మా?

క. మగువా! నీ కొమరుఁడు మా, మగవా రటు వోవఁ జూచి మంతనమునకుం
దగఁ జీరి పొందు నడిగెను, జగముల ము న్నిట్టి శిశువు సదువంబడెనే? 321

* ఓ ఇల్లాలా! మా మగవాళ్లు బయటకు వెళ్లగా చూచి రహస్యం చెప్పాలి దగ్గరకు రమ్మని నీ కొడుకు "ఆడుకుందాం వస్తావా?" అని అడిగాడు. ఈ వయసులో ఇలాంటి ప్రశ్న అడిగే బిడ్డడు ఏ యుగంలో నైనా ఉన్నాడని విన్నామా?

ఆ. నమ్మి నిదురవోవ నా పట్టిచుంచు మా, లేఁగతోఁకతోడ లీలఁ గట్టి
వీథులందుఁ దోలె వెలఁది నీ కొమరుండు, రాచబిడ్డఁ డైన నవ్వ మేలె? 322

* ఆటలాడుతూ అలసిపోయి నా కొడుకు నిద్రపోయాడు. నీ సుపుత్రుడు నా కొడుకు జుట్టును మా లేగదూడ తోకకు కట్టి దాన్ని వీథుల వెంట తోలాడు. ఎంత దొడ్డనాయకుడి బిడ్డడైతే మాత్రం ఇంత అల్లరి పెట్టడం న్యాయమేనా?

క. నాపట్టిపొట్ట నిండఁగఁ, బై పడి నీ పట్టి వెన్న బానెం డిడినాఁ,
డూపిరి వెడలదు, వానిం, జూపెద నేమైన నీవ చుమ్ము లతాంగీ! 323

* నీ కొడుకు నా కొడుకుమీద పడి వాణ్ణి గట్టిగా పట్టుకొని వాడి పొట్ట నిండిపోయినా వదలక బానెడు వెన్న బలవంతంగా పట్టించాడు, మావాడికి ఊపిరాడడం లేదు. నా బిడ్డని తీసుకొచ్చి చూపిస్తాను. ఇదిగో! ఏమైనా అయితే నువ్వే సమాధానం చెప్పుకోవాలి సుమా!

క. తెఱవ యొకతె నిద్రింపఁగ, నెఱిఁ గట్టిన వలువ వీడ్చి నే టగు తేలుం
గఱపించి నీ కుమారుఁడు, వెఱచుచు నది పఱవ నగియె విహితమె సాధ్వీ? 324

* ఒక స్త్రీ నిద్రిస్తుంటే, నీ కొడుకు ఇంత పెద్ద తేలును తెచ్చి కరపించాడు. ఆ అమ్మాయి భయంతోనూ, బాధతోను, కేకలు పెడుతూ గంతులు వేస్తూ ఉంటే మీవాడు పకపక నవ్వాడు. ఇదేమైనా బాగుందా తల్లీ! నీవే చెప్పు!

క. నా కొడుకును నా కోడలు, నేకతమునఁ బెనఁగఁ బాము నీతఁడు వై వం
గోక లెఱుంగక పాఱినఁ, గూఁక లిడెన్ నీసుతుండు గుణమె గుణాఢ్యా! 325

* నా కొడుకూ, కోడలూ ఏకాంతంగా ఉంటే నీ కొడుకు ఒక పామును తెచ్చి పైన పడవేశాడు. ఒంటిమీద గుడ్డలు లేవని కూడా గుర్తులేక వాళ్ళిద్దరూ పరుగెత్తుతూ ఉంటే, నీ కొడుకు హేళనగా కేకలు పెట్టాడు. ఇది మంచి లక్షణమేనా చెప్పు తల్లీ!

ఆ. తరుణి యొకతె పెరుఁగుఁ ద్రచ్చుచోఁ దుది వంగి, వెన్నదీయ నొదిఁగి వెనుకఁ గదిసి
మగువఁ నీ సుతుండు మగపోఁడుములు సేయ, సాగినాఁడు తగదె? చక్కఁజేయ. 326

* మా పేటలో ఒక యువతి చల్ల చిలికిన తర్వాత ముందుకు వంగి వెన్నతీస్తూ ఉంటే నీ కొడుకు వెనుకనుంచి చేరి కూడని పనులు చేయసాగాడు. చూడుతల్లీ! వీడికి కొంచెం బుద్ధి చెప్పలేవా!

సీ. కలకంఠి! మావాడ గరితల మెల్ల నీపట్టి రాఁగలఁడని పాలు పెరుఁగు
లిండ్ల లోపల నిడి యే మెల్లఁ దనత్రోవఁ జూచుచో నెప్పుడు సొచ్చినాఁడొ?
తలుపుల ముద్రలుఁ దాళంబులును బెట్టి యున్నచందంబున నున్న వరయ
నొక యింటిలో నాడు నొకయింటిలోఁ బాడు నొకయింటిలో నవ్వు, నొకటఁ దిట్టు,
ఆ. నొకట వెక్కిరించు నొక్కొకచో మృగ, పక్షిఘోషణములు పరఁగఁ జేయు
నిట్లుసేసి వెనుక నెక్కడఁ బోవునో?, కాన రాఁడు రిత్తకడవ లుండు. 327

* ఓ యశోదమ్మా! మావాడలో ఉన్న గోపికలందరమూ కలిసి మీ బిడ్డడు వస్తాడేమో అని పాలు, పెరుగులు భద్రంగా ఇండ్లలోపెట్టి తలుపులకు తాళాలు వేసి పైన ముద్రలు కూడా వేశాము. మేమందరమూ తాను వచ్చే దారి వంకకు చూస్తూ కాపలా ఉన్నాము. ఎప్పుడు వచ్చాడో ఏమిటో? తలుపుల తాళాలు వేసినవి వేసినట్లే ఉన్నాయి. నీ కొడుకు ఒక ఇంట్లో నాట్యము చేస్తూ ఉన్నాడు. ఒక ఇంట్లో పాటలు పాడుతూ ఉన్నాడు. ఒక ఇంట్లో నవ్వుతూ ఉన్నాడు. ఒక ఇంట్లో నుంచి తిడుతూ ఉన్నాడు. ఒక ఇంట్లో నుంచి వెక్కిరిస్తూ ఉన్నాడు. మరొక ఇంట్లోనుంచి రకరకాల జంతువుల అరుపులూ, పక్షులకూతలూ కూస్తూ ఉన్నాడు. ఇలా చేసి, చేసి ఎక్కడకు పోతాడో? ఎప్పుడు పోతాడో? కనపడకుండా మాయమవుతాడు. తీరా తలుపులు తీసిచూస్తే ఖాళీ కడవలు మాత్రం అటూ ఇటూ పడి ఉంటాయి.

క. కడు లచ్చి గలిగె నేనిం, గుడుతురు గట్టుదురు గాక కొడుకుల నగుచున్
బడుగుల వాడలపైఁ బడ, విడుతురె రాకాంత లెందు? విమలేందుముఖీ! 328

* మీరు ప్రభువులైతే అయినారు. మీకు ఎంతో సంపద ఉంటే మిరు కడుపునిండా తినవచ్చు. ఒంటినిండా కట్టుకోవచ్చు. పెట్టుకోవచ్చు. అంతేగాని ఇలా బిడ్డలను పేదవాళ్ళ ఇళ్లమీదకు పంపించి ఇలా నవ్వుతూ ఊరుకుంటారటమ్మా!

క. ఓ యమ్మ! నీ కుమారుఁడు, మాయిండ్లను బాలుఁబెరుఁగు మననీఁ డమ్మా!
పోయెద మెక్కడి కైనను, మా యాన్నల సురభులాన మంజులవాణీ! 329

* ఇదిగో తల్లీ! నీ బిడ్డడు మా ఇండ్లలో పాలూ, పెరుగూ బ్రతక నివ్వడం లేదమ్మా! మా అన్నగారు నందప్రభువులవారి ఆవులమీద ఒట్టు. మమ్మల్ని మెత్తని మాటలతో సర్దిపుచ్చాలని చూస్తావేమో! ఇక ఈ వాడలో ఉండలేము. ఊరు విడిచి పోవలసినదే గాని మాకు మరోగతి లేదు.

వ. అని మఱియు ననేకవిధంబుల బాలకృష్ణుండు సేయు వినోదంబులు దమయందుఁ జేయు మహాప్రసాదంబు లని యెఱుంగక దూఱుచున్న గోపికలకు యశోద యిట్లనియె. 330

* ఈ విధంగా గోపికలు ఎన్నో విధాలుగా చిన్నికృష్ణుని నేరాలను ఎత్తిచూపుతూ గొడవ చేశారు. బాలకృష్ణుడు చేస్తూ ఉన్న ఆ వినోదాలన్నీ తమ యెడల అనుగ్రహించిన మహాప్రసాదాలని వారు తెలుసుకోలేకపోయారు. వారి మాటలన్నీ విన్న యశోద వారితో ఇలా అన్నది.

క. చన్ను విడిచి చనఁ డిట్టటు, నెన్నఁడుఁ బొరుగిండ్లత్రోవ లెఱుఁగడు నేఁడుం
గన్నులు దెఱవని మా యీ, చిన్న కుమారకుని రవ్వసేయం దగునే? 331

* మా కన్నయ్య నా ఒళ్లో కూర్చుండి పాలుత్రాగుతుండటమే తప్ప నన్ను విడిచి ప్రక్కకైనా పోడు. మా చిన్ని కన్నయ్యకు ప్రక్క ఇంటికి త్రోవలుకూడా తెలియవు. ఈ నాటికీ సరిగా కళ్ళు తెరవని పసిగుడ్డును ఇలా అల్లరి పెట్టడం మీ కేమైనా బావుందా?

తే. అన్య మెఱుఁగఁడు, తనయంత నాడుచుండు, మంచివాఁడీతఁ, డెగ్గులు మానరమ్మ!
రామలార! త్రిలోకాభి రామలార, తల్లులార, గుణవతీమతల్లులార! 332

* "ఈ బిడ్డడికి మరేమీ తెలియదు. ఏదో తనంతట తాను ఆడుకుంటూ ఆనందిస్తూ ఉంటాడు. మా వాడు ఎంతో మంచివాడు. (పరమాత్ముడుగా తానొక్కడే ఉంటాడు. తానే ఆనందస్వరూపుడు గనుక తనలో తానే ఆనందిస్తూ ఉంటాడు.) అమ్మలారా! తల్లులారా! మీరందరు సకల సద్గుణవతులు, మూడు లోకాలలోనూ అందమైనవారు. ఈనా బిడ్డడిపైన నిందలు వేయకండి. మిమ్మలిని బతిమాలు కుంటాను."

వ. అని యశోద వారల నొడంబఱిచి పంపి గొడుకుం గోపింపంజాలక యుండె నిట్లు. 333

* యశోదాదేవి ఈ విధంగా గోపికలను సముదాయించి సర్దిచెప్పి ఒప్పించి పంపి వేసిందేగాని కొడుకును మాత్రం కోపగించలేకపోయింది.

-: మృద్భక్షణ విశ్వరూప ప్రదర్శనాద్యభివర్ణనము :-

ఉ. కాంతలు దల్లితోఁ దనవికారము లెల్ల గణింప భీతుఁడై
శాంతుని సొంపునం బరమసాధుని పెంపున గోలమాడ్కి వి
భ్రాంతుని కైవడిన్ జడునిభంగిఁ గుమారకుఁ డూరకుండె నే
వింతయు లేక తల్లి కుచవేదికపైఁ దల మోపి యాడుచున్. 334

* గోపికలందరూ వచ్చి తాను చేసిన అల్లరి పనులన్నింటినీ వర్ణించి వర్ణించి చెప్పగానే కృష్ణుడు భయపడ్డాడు. పరమశాంతునిలాగా ఎంతో సాధుస్వభావము కలవానివలె, అమాయకునివలె, ఆడుకోవటమే చేతకానివానివలె మౌనం నటించాడు. గోపికలు తనమీద నేరాలు చెబుతుంటే తెల్లబోయి తల్లి వక్షఃస్థలంమీద తల ఆనించుకొని ఎంతో బుద్ధి మంతుడిలాగా ఆడుకోసాగాడు.

వ. అంత నొక్కనాఁడు బలభద్రప్రముఖులైన గోపకుమారులు వెన్నుండు మన్ను దినె నని చెప్పిన యశోద బాలునికేలు పట్టుకొని యిట్లనియె. 335

* తరువాత ఒకనాడు బలరాముడూ, మిగిలిన గోపకుమారులూ కృష్ణుణ్ణి తీసుకొని వచ్చి మన్ను తింటున్నాడని యశోదాదేవితో చెప్పారు. యశోదాదేవి బాలుని చేయి పట్టుకొని కోపంగా ఇలా అన్నది.

క. మ న్నేటికి భక్షించెదు?, మన్నియమము లేల నీవు మన్నింపవు? మీ
యన్నయు సఖులును జెప్పెద, రన్నా! మ న్నేల? మఱి పదార్థము లేదే? 336

* "నాన్నా! మన్నెందుకు తిన్నావు. నేను చెప్పిన నియమాలు ఎందుకు పాటించవు. అలా తల అడ్డంగా ఊపకు. మీ అన్నయ్యా స్నేహితులూ అందరూ చెబుతున్నారు. అయినా మన్ను తినవలసిన కర్మ నీకేమి పట్టింది. ఇంట్లో ఇంకా తినడానికి పదార్థాలే లేవా?"

వ. అని పలికిన ముగుదతల్లికి నెఱదంటరియైన కొడు కిట్లనియె. 337

* "ఇలా అమాయకంగా అడిగిన ఆ తల్లికి ఆ గడుసరి పిల్లవాడు ఇలా సమాధానం చెప్పాడు.

శా. అమ్మా! మన్ను దినంగ నే శిశువనో? యాఁకొంటినో? వెఱ్ఱినో?
నమ్మం జూడకు వీరిమాటలు మదిన్, న న్నీవు గొట్టంగ వీ
రిమ్మార్గంబు ఘటించి చెప్పెదరు. కాదేనిన్ మదీయాస్య గం
ధమ్మాఘ్రాణము సేసి నా వచనముల్ దప్పైన దండింపవే! 338

* "అమ్మా! మన్ను తినడానికి నేను పసిపాపనా? ఇప్పుడుగదా, నేను పాలుతాగివెళ్ళాను - ఆకలి వేసిందనుకోవడానికి? లేకపోతే నేనేమైనా వెర్రివాడ ననుకొన్నావా? వీళ్ళమాటలు నమ్మబోకమ్మా! నీ చేత నన్ను తన్నించాలని వీళ్ళు ఈ ఎత్తువేశారు. పోనీ, నా మాట నమ్మకపోతే నా నోరు వాసన చూడు. నే చెప్పింది అబద్ధమైతే అప్పుడు దండించవచ్చు.

వ. అని పలికి నెయ్యంబున నయ్యవ్వ నియ్యకొలిపి క్రీడామనుజ బాలకుండైన యీశ్వరుండు తన నోరు దెఱచి ముఖంబుఁ జూపిన. 339

* ఈ విధంగా తల్లిని మెత్తని మాటలతో శాంతింప చేశాడు కృష్ణుడు. సర్వలోకాలకు ప్రభువైన ఆ లీలామానుషవేషధారి తల్లికి తన నోరు తెరచి చూపించాడు.

క. ఆ లలితాంగి కనుంగొనె, బాలుని ముఖమందు జలధి పర్వత వన భూ
గోళ శిఖి తరణి శశి ది, క్పాలాది కరండమైన బ్రహ్మాండంబున్. 340

* యశోదాదేవి ఆ పసివాని నోటిలో సముద్రాలు, పర్వతాలు, అరణ్యాలు వీటితో కూడి భూగోళము, అగ్ని, సూర్యుడు, చంద్రుడు, అష్టదిక్పాలకులు వీరందరితోకూడి ఉన్న బ్రహ్మాండం మొత్తాన్ని చూచింది.

వ. కనుంగొని. 341

మ. కలయో! వైష్ణవమాయయో! యితర సంకల్పార్థమో! సత్యమో!
తలఁపన్ నేరక యున్నదాననొ! యశోదాదేవిఁ గానో! పర
స్థలమో! బాలకుఁడెంత! యీతని ముఖస్థంబై యజాండంబు ప్ర
జ్వలమై యుండుట కేమి హేతువొ! మహాశ్చర్యంబు చింతింపఁగన్! 342

* ఆమె విభ్రాంతురాలై ఇలా అనుకొన్నది. "నేను కల గనలేదు గదా? లేకపోతే ఇది విష్ణువుయొక్క మాయ కాదు గదా? దీనిలో మరేదైనా అర్థముందా? లేకపోతే ఇదే సత్యమేమో? నా బుద్ధి పనిచేయడం లేదు? అసలు నేను యశోదనేనా? ఇది అసలు మా యిల్లేనా? లేకపోతే ఈ కుర్రవాడు ఎంత? వీని నోటిలో ఈ బ్రహ్మాండమంతా వెలుగులు చిమ్ముతూ ఉండడం ఎంతటి వింత? ఆలోచించి చూచిన కొద్దీ ఇదంతా ఎంతో ఆశ్చర్యంగా ఉన్నది.

ఆ. బాలమాత్రుఁడగు సలీలుని ముఖమందు, విశ్వమెల్ల నెట్లు వెలసి యుండు
బాలుభంగి నితఁడు భాసిల్లుఁగాని స, ర్వాత్ముఁ డాది విష్ణుఁడగుట నిజము. 343

* "ఇంత చిన్న కుర్రవాడి నోటిలో, ఈ బ్రహ్మాండ మంతా ఎలా ఇమిడి ఉంటుంది? పసివానిలాగ కనిపిస్తూ ఉన్నాడు గాని ఇతడు సర్వాత్మకుడైన విష్ణువే అయి ఉంటాడు. ఇదే ముమ్మాటికీ నిజం!"

వ. అని నిశ్చయించి. 344

ఆ. ఏ మహాత్మువలన నీ విశ్వరూపంబు, గానఁబడిన బుద్ధికంప మయ్యె
నా మహాత్ము విష్ణు నఖిలలోకాధారు, నార్తులెల్లఁ బాయ నాశ్రయింతు. 345

* ఇలా నిశ్చయించుకొన్న యశోదాదేవి ఈ విధంగా స్తోత్రం చేసింది. "ఈ అంతటా వ్యాపించి ఉన్న విష్ణువు వల్లనే నాకు ఈ విశ్వరూపం కనబడి నా బుద్ధి చలించి పోయింది. ఆ విష్ణువు అన్ని లోకాలకు ఆధారంగా నిలబడినవాడు. నా దుఃఖాలన్నీ పోవడానికి ఆ విష్ణువునే శరణు కోరతాను.

క. నామగఁడు నేను గోవులు, నీ మందయు గోపజనులు ని బ్బాలుని నె
మ్మోమున నున్న విధముఁ గని, యేమఱితిమి గాని యీశుఁ డీతఁడు మాకున్. 346

* ఈ బాలుని ముఖం చూచి నేనూ, నా భర్త, ఈ వ్రేపల్లెలోని గోప గోపీ జనము లందరూ చివరకు ఆవులుకూడ ఇతడు బాలుడే అని భ్రాంతి పడటం జరిగింది. ఇతడు మా కందరికీ ప్రభువు అని గుర్తించలేక పోయాము."

వ. అని తన్నుఁ బరమేశ్వరుండని తలంచుచున్న యశోద యందు నా కృష్ణుండు వైష్ణవమాయం బొందించిన. 347

* ఈ విధంగా పరమేశ్వరుడైన విష్ణువుగా తనను భావిస్తూ ఉన్న యశోదయందు మళ్ళీ వైష్ణవ మాయను ఆవరింపచేశాడు బాలకృష్ణుడు.

క. జడనుపడి యెఱుక సెడి యా, పడఁతుక సర్వాత్ముఁ డనుచుఁ బలుకక యతనిం
గొడుకని తొడపై నిడుకొని, కడువేడుకతోడ మమత గావించె నృపా! 348

* పరీక్షిన్మహారాజ! ఆ మాయాప్రభావం వలన యశోద మోహం చెంది సర్వాత్ముడు అనే మాట మరచిపోయింది. అతడు తన కొడుకే అనుకొని ఒడిలో కూర్చుండ బెట్టుకొని చక్కగా ముద్దు లాడింది."

వ. అనిన విని రా జిట్లనియె. 349

* శుకమహర్షి ఈ విధంగా చెప్పగా విని పరీక్షిన్మహారాజు ఇలా అన్నాడు.

ఆ. జగదధీశ్వరునకుఁ జ న్నిచ్చు తల్లిగా, నేమి నోము నోఁచె నీ యశోద!
పుత్త్రుఁ డనుచు నవనిఁ బోషించు తండ్రిగా, నందుఁ డేమి సేసె నందితాత్మ! 350

* "మహర్షీ! ఈ జగత్తుల కన్నింటికీ ప్రభువైన భగవంతునికి పాలిచ్చి పెంచే తల్లిగా జన్మించడానికి ఈ యశోదాదేవి వెనుకటి జన్మలో ఏ నోములు నోచిందో? శ్రీహరిని పోషించే తండ్రిగా పుట్టడానికి నందగోపుడు ఏ తపస్సులు చేశాడో? కృష్ణకథామృతం త్రాగి ఆనందించిన మహాత్ముడవు నీవు.

క. ప్రబ్బిన భక్తిని హరిపైఁ, గబ్బంబులు సెప్పి కవులు కైవల్య శ్రీ
కబ్బుదు రఁట! హరిపోషణ, మబ్బిన తల్లిదండ్రు లెచటి కబ్బుదురొ తుదిన్. 351

* కవీంద్రులు ఎంతో భక్తితో శ్రీహరిపై ఆ కావ్యాలు రచించి, మోక్షలక్ష్మీకటాక్షానికి పాత్రులవుతారట. మరి శ్రీహరిని కనిపెంచి పోషించే అదృష్టానికి నోచుకున్న తల్లి దండ్రులు ఏ లోకానికి పాలవుతారో?''

వ. అనిన విని రాజయోగికి శుకయోగి యిట్లనియె. 352

* రాజయోగి అయిన పరీక్షిత్తు ఇలా అడుగగానే శుకమహర్షి ఇలా అన్నాడు.

-: యశోదానందుల పూర్వజన్మవృత్తాంతము :-

సీ. అవనీశ! విను ద్రోణుఁ డనువాఁడు వసువుల యందు ముఖ్యుఁడు, ధర యతని భార్య,
వారి నిద్దఱ బ్రహ్మ 'వసుధపై జన్మింపుఁ' డంచుఁ బంచిన వార లతనిఁ జూచి
'విశ్వేశ్వరుండైన విష్ణు సేవారతి మా కిచ్చితేనిని మహి జనింతు'
మనవుడు 'నట్ల కా' కనియె వేల్పుల పెద్ద యా ద్రోణుఁ డీ నందుఁడై జనించె

ఆ. ధర యశోద యయ్యె, దనుజేంద్ర వైరియుఁ, గమలగర్భుమాట గారవించి
తల్లిదండ్రు లనుచుఁ దగ వారి మన్నించె, నధిక భక్తితోడ నలరి రిట్లు. 353

* "మహారాజా! చెబుతాను విను. వసువులు అనే దేవతలలో ద్రోణుడు అనేవాడు ముఖ్యుడు. అతని భార్యపేరు ధర. బ్రహ్మదేవుడు వారిద్దరినీ భూమిపైన జన్మించమని ఆదేశించాడు. "విశ్వేశ్వరుడైన విష్ణుదేవుని సేవించే భాగ్యం ప్రసాదించి నట్లయితే అలాగే భూమిపై జన్మిస్తాము''అన్నారు ఆ దంపతులు. బ్రహ్మదేవుడు "అలాగే''అని అనుగ్రహించాడు. ఆ ద్రోణుడనే వసువే యీ నందుడు. ధరాదేవి యశోదగా జన్మించింది. శ్రీహరి కూడ బ్రహ్మదేవుని మాట మన్నించి ఆ దంపతులను తల్లిదండ్రులుగా అంగీకరించి, ఎంతో భక్తితో, సంతోషంతో గౌరవించాడు.

వ. అంత నొక్కనాఁడు దనయింటికడ పాపలందఱు నయ్యై పసులవెంటఁ బంపువడి పోయిన నంద సుందరి సంరంభంబునం దరికంబంబు కడఁ గుదురున నొక్కదధి కుంభంబు వెట్టి మిసిమి గల మీఁగడ బెరుఁగు గూడఁబోసి వీఁక నాఁక త్రాడు కవ్వంబున నలవరించి. 354

* ఒకనాడు యశోదాదేవి యింటివద్ద ఉన్న యువతులందరూ వారి పనులమీద వెళ్లిపోయారు. యశోద పెరుగు చిలికే స్తంభంవద్ద కుదురులో పెరుగకుండను పెట్టి, అందులో మిసమిసలాడే మీగడ పెరుగు పోసింది. తరి త్రాటిని కవ్వానికి తగిలించి పెరుగు చిలకడం మొదలు పెట్టింది.

-: యశోద దధిభాండ వికలనాదులు సేసిన కృష్ణునిఁ బట్టుకొనుట :-

సీ. కరకమలారుణకాంతిఁ గవ్వపుఁ ద్రాడు పవడంపు నునుఁదీవపగిది మెఱయఁ
గ్రమముతో రజ్జు వాకర్షింపఁ బాలిండ్లు వీడ్వడి యొండొంటి వీఁక నొత్తఁ
గుచకుంభములమీఁది కొంగు జాఱఁగఁ జిక్కు వడుచు హారావళు లృయలుపడఁగఁ
బొడమిన చెమటతోఁ బొల్పారు నెమ్మోము మంచుపై పడిన పద్మంబుఁ దెగడఁ

తే. గౌను నులియంగఁ గంగణక్వణన మెసఁగఁ, దుఱుము బిగివీడఁ గర్ణికాద్యుతులు మెఱయ
బాలు నంకించి పాడెడి పాటవలనఁ, దరువు లిగురొత్తఁ బెరుఁ గింతి దరువఁ జొచ్చె. 355

* యశోదాదేవి అరచేతుల అరుణకాంతులు కవ్వపుత్రాటిపై ప్రసరించి, ఆ త్రాడు లేత పగడపు తీగెలాగున మెరుస్తున్నది. ఒక క్రమపద్ధతిలో త్రాడు చివరలు ఒకదాని తర్వాత ఒకటిగా రెండు చేతులతోను లాగుతూ ఉంటే, ఆమె పాలిండ్లు ఒకదానినొకటి ఒరుసుకొంటున్నాయి. వక్షోజాల పైనున్న కొంగు జారిపోయి, మెడలో నున్న హారాలు చిక్కుపడి కంపించి పోతున్నాయి. చెమట బిందువులతో అందంగా ఉన్న ముఖం, మంచుబిందువులు చిందిన తామర పూవుకన్నా మనోహరంగా ఉన్నది. సన్నని నడుము జవజవలాడుతున్నది. చేతుల కంకణాలు గలగల శబ్దం చేస్తున్నాయి. కొప్పుముడి బిగింపు సడలిపోయింది. చెవుల కమ్మల కాంతులు తళుక్కు మంటున్నాయి. ముద్దుల కృష్ణుని ఉద్దేశించి ఆమె పాడే పాటకు చెట్లు చిగురు తొడుగుతున్నాయి. ఈ విధంగా యశోదా దేవి పెరుగు చిలుకుతూ ఉన్నది.

వ. ఆ సమయంబున. 356

క. సుడియుచు వ్రాలుచుఁ గిదుకుచు, సడి గొట్టుచు నమ్మ రమ్ము! చ న్నిమ్మనుచున్
వెడవెడ గంతులు వైచుచుఁ, గడవఁ గదిసి బాలకుండు గవ్వముఁ బట్టెన్. 357

* ఆ సమయంలో కృష్ణుడు ఆమె చుట్టూ తిరుగుతూ, ఆమెపైన వ్రాలుతూ, ఆమెపైట లాగుతూ, అల్లరి చేయసాగాడు. "అమ్మా! రావే! నాకు పాలివ్వవే!"అంటూ గంతులు వేస్తూ దగ్గరకు వచ్చి కవ్వాన్ని కదలకుండా పట్టుకొన్నాడు చిన్నారి కన్నయ్య.

క. కవ్వముఁ బట్టిన ప్రియసుతు, న వ్వనరుహనేత్ర దిగిచి యంకతలమునన్
నవ్వుచు నిడుకొని కూఁకటి, దువ్వుచుఁ జన్నిచ్చె, నతఁడు దూఁటుచుఁ గుడిచెన్. 358

* అలా కవ్వం పట్టుకున్న కృష్ణుణ్ణిచూచి యశోద నవ్వుతు దగ్గరకు తీసుకొంది. ఒడిలో కూర్చుండ బెట్టుకొని ప్రేమగా జుట్టూ దువ్వుతూ బాలకృష్ణుడికి పాలివ్వసాగింది. నల్లనయ్య చక్కగా తల్లి రొమ్ములో తలదూర్చి ప్రాలు త్రాగుతున్నాడు.

మ. కడుపారం జనుఁబాలు ద్రావని సుతుం గంజాక్షి పీఠంబుపై
నిడి పొంగారెడి పాలు డించుటకునై యేగంగఁ దద్బాలుఁ డె
క్కుడు కోపంబున వాఁడిఱాత దధిమత్కుంభంబు వోఁగొట్టి తెం
పడరం గుంభములోని వెన్నఁదినె మిథ్యాసంకులద్బాష్పుఁడై. 359

* బాలుడు పాలు త్రాగుతూ ఉండగా, పొయ్యిమీద పాలు పొంగుతూ ఉంటే యశోద చూచింది. కృష్ణుడు పాలు పూర్తిగా త్రాగకుండానే అతణ్ణి దింపి, పాలకుండ దించడానికి గబగబ లోపలికి వెళ్లింది. మధ్యలో దించి వెళ్లిందని కోపంతో కృష్ణుడు ఒక వాడి అయిన రాతితో పెరుగుకుండ బ్రద్దలు కొట్టాడు. పగిలిన దధిభాండంలోని వెన్నతింటూ, పై పెచ్చు దొంగ కన్నీళ్ళు కారుస్తూ ఏడుపు మొదలు పెట్టాడు.

వ. అంత నా లోలలోచన పాలు డించి వచ్చి వికలంబు లయిన దధికుంభ శకలంబులఁ బొడగని తుంటకొడుకు వెన్నదింట యెఱింగి నగుచు నా కలభగామిని యతనిం గానక చని చని. 360

* యశోద పొయ్యిమీది పాలు దించి వచ్చి, ముక్కలు ముక్కలుగా పగిలిపోయిన పెరుగ కుండను చూచింది. తుంటరి కొడుకు వెన్న మీగడలు తిన్నాడని గ్రహించి లోపల నవ్వుకొని, కొడుకుకోసం చూస్తే ఆ కొంటె కృష్ణుడు కంటికి కనిపించలేదు. అతణ్ణి వెదుకుతూ బయలుదేరింది యశోద.

ఆ. వికచకమలనయన వే ఱొకయింటిలో, వెలయ ఱోలు దిరుగ వేసి యెక్కి
యుట్టిమీఁది వెన్న నులుకుచు నొక కోఁతి, పాలు సేయు చున్న బాలుఁ గనియె. 361

* ఇక్కడ పారిపోయిన కృష్ణుడు అక్కడ మరొక యింటిలో ప్రత్యక్షమైనాడు. చాల కోపంగా ఉన్నాడు. ఒక రోలు తిరగవేసి దానిమీద ఎక్కి నిలబడి, ఉట్టిమీద ఉన్న వెన్న తీసి ఒక కోతికి పెడుతున్నాడు. యశోద వచ్చి చూసే సమయానికి అతడు చేస్తున్న అల్లరి పని అది.

మ. కని చేతన్ సెలగోల వట్టికొనుచుం గానిమ్ము గానిమ్ము రా
తనయా! యెవ్వరియందుఁ జిక్కవడ నేదండంబునుం గాన నే
విని వారంబును బొంద నే వెఱపు నే విభ్రాంతియుం జెంద ము
న్ననియో నీవిటు నన్నుఁ గై కొనమి నేఁడారీతి సిద్ధించునే? 362

* కృష్ణుని అలా చూచిన యశోదాదేవి బెత్తం చేతబట్టుకొని కొడుకును ఇలా బెదిరించింది. "కన్నయ్య! నీవు ఇంతవరకు ఎవరి చేతికీ చిక్కలేదనీ, ఇంతవరకు ఎవరూ నిన్ను శిక్షించలేదనీ, ఎవరూ నిన్ను అడ్డ కోలేదనీ, ఎవరూ నిన్ను భయపెట్టరనీ, నీకు బొత్తిగా అదురూ బెదురూ లేకుండా పోయినాయిరా! అందుకేగదా నా మాట లక్ష్యపెట్టడం లేదు. కానీ కానీ! ఇవాళ ఎలా తప్పించుకుంటావో చూస్తాను."

వ. అని యదలించుచుఁ గొడుకునడవడిం దలంచి తనుమధ్య దన మనంబున. 363

* ఈ విధంగా కృష్ణుణ్ణి అదలిస్తూ యశోదాదేవి కొడుకు దుడుకు తనాన్ని తలచుకొని తనలో ఈ విధంగా అనుకొంది.

సీ. బాలుఁ డీతండని భావింతు నందునా యే పెద్దలును నేర రీక్రమంబు
వెఱ వెఱుంగుటకు నై వెఱపింతు నందునా కలిగి లేకొక్కఁడు గాని లేఁడు
వెఱపుతో నా బుద్ధి వినిపింతు నందునా తనుఁ దానయై బుద్ధిఁ దప్పకుండు
నొం డెఱుంగక యింట నుండెడి నందునా చొచ్చి చూడని దొకచోటు లేదు

ఆ. తన్ను నెవ్వరైనఁ దలపోయఁ బాఱెడి, యోజ లేదు భీతి యొకటి యెఱుఁగఁ
డెలమి నూర కుండఁ డెక్కసక్కెము లాడుఁ, బట్టి శాస్తి సేయు భంగి యెట్లు? 364

* "ఇతడు పసివాడనుకొందామా? ఇలాంటి నడవడి ఏ పెద్దలకూ తెలియదు. పోనీ కొంచెం భయం తెలియడానికి భయపెడదామంటే లేకలేక పుట్టినవాడు వీడొక్కడే. బెదిరించి బుద్ధులు నేర్పుదామనుకొంటే తనంతట తానే బుద్ధిగా ఉంటున్నాడు. అలాగని ఇంకేమీ తెలియక ఇంట్లో కూర్చుంటాడా అనుకుంటే వీడు వెళ్ళనిదీ, చూడనిదీ చోటంటూ లేదు. తన నెవరైనా చూస్తే పారిపోదామనే ఆలోచనకూడా వీడికి రాదు. భయము అంటూ ఒకటుందని వీడికి తెలీదు. ఒకచోట కదలకుండా కుదురుగా కూర్చోడు. ఎకసెక్కాలాడతాడు. వీణ్ణి పట్టుకొని తగిన శాస్తి చేయడం ఎలా".

వ. అని వితర్కించి. 365

క. లాలనమున బహుదోషము, లోలిం బ్రాపించుఁ దాడనోపాయములం
జాల గుణంబులు గలుగును, బాలురకును దాడనంబ పథ్యం బరయన్. 366

* "చివరికి మరీ గారాబం చేస్తే పిల్లలు బాగా చెడిపోతారు. అప్పుడప్పుడు తగలనిస్తూ ఉంటే చాల మంచి గుణాలు అలవడతాయి. దుండగులైన పిల్లలకు దండోపాయమే మంచిది"అని నిశ్చయించుకొంది యశోద.

వ. అని నిశ్చయించి కేల నున్న కోల జళిపించి బాలా! నిలునిలు మని బగ్గుబగ్గున నదల్చుచుఁ దల్లి డగ్గఱిన బెగ్గడిలిన చందంబున నగ్గలిక సెడి ఱోలు డిగ్గ నుఱికి. 367

* చేతిలో ఉన్న బెత్తం జళిపించి "ఒరేయి ఆగు అక్కడ" అంటూ కోపంగా అదలిస్తూ దగ్గరకు వచ్చింది యశోద. కృష్ణుడు భయ పడినట్టు ముఖంపెట్టి అల్లరి మాని రోలుమీదనుంచి గభాలున దూకాడు.

క. గజ్జెలు గల్లని మ్రోయఁగ, నజ్జలు ద్రొక్కుటలు మాని యతిజవమున యో
షిజ్జనములు నగఁ దల్లియుఁ, బజ్జం జనుదేర నతఁడు పరువిడె నధిపా! 368

* కాలిగజ్జెలు ఘల్లుఘల్లుమని మ్రోగుతూ ఉండగా కృష్ణుడు చిందులు తొక్కడం మానేసి, అతివేగంగా పారిపోసాగాడు. చుట్టుప్రక్కల ఉండే గోపికలు నవ్వుతూ చూస్తుండగా యశోదాదేవికూడా బాలుడివెంట పరుగెత్తింది.

వ. అప్పుడు. 369

మ. స్తనభారంబున డస్సి డ్రుస్సి యసదై జవ్వాడు మధ్యంబుతో
జనిత స్వేదముతోఁ జలత్కబరితో స్రస్తోత్తరీయంబుతో
వనజాతేక్షణ గూడ బాఱి తిరిగెన్ వారించుచున్ వాకిటన్
ఘనయోగీంద్ర మనంబులున్ వెనుకొనంగా లేని లీలారతున్. 370

* ముంగిలిలో పరుగెత్తుతూ ఉన్న బాలకృష్ణుణ్ణి 'ఆగు, ఆగు''అంటూ యశోద వాని వెనుకే పరుగెత్తసాగింది. పెద్ద వక్షోజాలు బరువుతో అలసిపోయి, వంగిపోతూ ఉన్నది. సన్నని నడుము జవ జవ లాడుతూ ఉన్నది. గమనవేగానికి కొప్పు కదలి జారిపోతున్నది. ముఖంనిండా చెమటలు పోశాయి. పైట జారిపోయింది. మహా మహా యోగీంద్రుల మనస్సులుకూడా వెంటబడి పట్టుకోలేని ఆ లీలా గోపాలబాలుణ్ణి పట్టాలనే పట్టుదలతో వెంటబడి తరుమ గల్గిన ఆ యశోద ఎంత అదృష్టవంతురాలు!

వ. ఇట్లు గూడం జని. 371

సీ. స్తంభాదికంబులు దనకు నడ్డం బైన నిట్టట్టు సని పట్టనీని వాని
నీ తప్పు సైరింపు మింక దొంగిలఁ బోవ నే నని మునుముట్ట నేడ్చువానిఁ
గాటుక నెఱయంగఁ గన్నులు నులుముచు వెడలు కన్నీటితో వెగచువాని
నే దెస వచ్చునో యిది యని పలుమాఱు సురుఁగుచుఁ గ్రేఁగంటఁ జూచువానిఁ

ఆ. గూడఁ బాఱి పట్టుకొని వెఱపించుచుఁ, జిన్ని వెన్నదొంగ సిక్కె ననుచు
నలిగి కొట్టఁ జేతు లాడక పూఁబోఁడి, కరుణతోడ బాలుఁ గట్టఁ దలఁచి. 372

* కృష్ణుడు వాకిట్లో స్తంభాలు అడ్డంగా ఉంటే వాటి చాటున అటూఇటూ పరుగెడుతూ దొరక్కుండా ఉన్నాడు. “ఇక ముందు దొంగతనం చేయను. ఈ ఒక్కసారికి క్షమించవే!'' అంటూ మును ముందే ఏడుస్తూ ఉన్నాడు. కాటుక చెదరిపోయేటట్లు కళ్ళు నులుముకుంటూ దొంగ కన్నీటితో వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తూ ఉన్నాడు. ఈ అమ్మ ఎటువైపునుంచి వస్తుందో అని మాటి మాటికీ ప్రక్కలకు తప్పుకుంటూ క్రీగంట చూస్తూ ఉన్నాడు. చివరకు ఎలాగైతేనేం యశోద వెంటబడి తరుముకుంటూ వెళ్ళి “అమ్మయ్య! ఈ చిన్ని వెన్నదొంగ చిక్కాడు'' అంటూ బాలకృష్ణుణ్ణి పట్టుకొన్నది. పట్టుకొన్నదే గాని కొట్టడానికి చేతులు రాలేదామెకు. యశోద శరీరము, స్వభావముకూడ పువ్వువలె సుతిమెత్తనైనవి. అతనిమీద జాలిపడి పోనీలే కొట్టకుండా కట్టివేద్దామనుకొంది.

వ. ఇ ట్లనియె. 373

క. వీ రెవ్వరు? శ్రీకృష్ణులు, గారా? యెన్నఁడును వెన్నఁ గానరఁట కదా
చోరత్వం బించుకయును, నేర రఁట! ధరిత్రి నిట్టి నియతులు గలరే, 374

* అప్పుడు యశోద పట్టుబడ్డ కృష్ణుడితో ఇలా అన్నాది. "ఓహో ఎవరు వీరు? శ్రీకృష్ణులవారేనా! అసలు వెన్నంటే ఎప్పుడూ చూడనే చూడలేదట కదా! పాపం! దొంగతనమంటే ఏమిటో ఎరుగరట! ఈ భూమి మీద మీ అంతటి బుద్ధిమంతులు ఉన్నారా?

క. పట్టినఁ బట్టువడని నినుఁ, బట్టెద నని చలముగొనినఁ బట్టుట బెట్టే?
పట్టువడ వండ్రు పట్టీ!, పట్టుకొనన్ నాకుఁగాక పరులకు వశమే? 375

* పట్టుకోవాలంటే ఎవరికీ పట్టుబడనని నీవు అనుకుంటున్నావు. పట్టుకోవాలని నేను పట్టుబడితే నిన్ను పట్టుకోవడం పెద్ద కష్టమనుకున్నావా? నీవు పట్టుబడవని అందరూ అంటారు. నిన్ను పట్టుకోవడం నాకు తప్ప ఇతరులకు సాధ్యం కాదురా.''

(యశోదకు తెలియకుండానే అసలు తత్త్వంకూడా ఆమె నోటి వెంటనే అంతరార్థంగా బయటపడు తున్నది. అది శ్రీకృష్ణుని సాన్నిధ్యంలో ఉన్న దివ్యప్రభావం. భగవంతుడు మామూలుగా పట్టుబడడు. కాని నిష్ఠగా యోగసాధన చేస్తే ఆనందస్వరూపుడుగా పట్టుబడకపోడు. తనలోనూ, అందరిలోనూ అంతర్యామిగా ఉన్న 'నేను' అనే ప్రజ్ఞగా మాత్రమే అతడు పట్టుబడతాడుగాని, ఇతరులను వేరుగా చూస్తే పట్టు బడడు.)

క. ఎక్కడ నైనను దిరిగెద, వొక్కయెడన్ గుణము కలిగి యుండవు, నియమం
బెక్కడిది నీకు? మఱచినఁ, జక్కఁగఁ బోయెదవు పెక్కుజాడలఁ బుత్త్రా! 376

* నాన్నా! ఎక్కడపడితే అక్కడ తిరుగుతూ ఉంటావు. ఒకచోట కుదురుగా బుద్ధికలిగి ఉండవు. నీ ప్రవర్తనకు ఒక పద్ధతి అంటూ లేదేమి? ఒక్కక్షణం ఏమరుపాటు చెందితే చాలు, ఎన్ని వేషాలైనా వేసి, ఎక్క డికైనా పోతావు.

(భగవంతుడు సర్వాంతర్యామి, గుణాతీతుడు, ఆయనకు నియమాలు పెట్టడం ఎవరికీ సాధ్యం కాదు. అంతటా ఆయనే అనే ఎరుక ఒక్కక్షణం మరచిపోతే మిత్రులు, శత్రువులు మొదలైన అనేకంగా ఆయన కనిపిస్తాడు).

సీ. తోయంబు లివి యని తొలఁగక చొచ్చెదు, తలఁచెదు గట్టినఁ దరల నెత్త,
మంటితో నాటలు మానవు, కోరాడె, దున్నత స్తంభంబు లూఁపఁ బోయె,
దన్యుల నల్పంబు లడుగంగఁ బాఱెదు, రాచవేఁటలఁ జాల ఱవ్వదెచ్చె,
దలయవు నీళ్లకు నడ్డంబు గట్టెదు, ముసలిపై హరివృత్తి మొనయఁ, జూచె

ఆ. దంబరంబు మొలకు నడుగవు తిరిగెద, వింకఁ గల్కిచేఁత లేల పుత్త్ర!
నిన్ను వంప వ్రాల్ప నే నేర ననియొ, నీ విట్టు క్రిందు మీఁదు నెఱుఁగ కునికి. 377

* ఒరే కన్నయ్యా! అదురూ బెదురూ లేక నీళ్ళలో జొరబడి పోతావు. ఎంత పెద్దబండనైనా ఎత్తేయాలని ప్రయత్నిస్తావు. మట్టితో ఆటలు మానక పొర్లాడుతావు. పెద్దపెద్ద స్తంభాలైనా పట్టుకొని ఊపాలని చూస్తావు.

పరాయివాళ్లదగ్గర అల్పమైన వస్తువులకోసం చేయి చాచి యాచిస్తావు. నీకు రాజసమెక్కువ, లోకం మీదపడి ఎన్నో జగడాలు తెస్తావు. నీళ్ళ ప్రవాహాలకి అడ్డుకట్టలు వేయాలని చూస్తావు. ముసలివై నటించుతూ కోతి చేష్టలతో అల్లరి చేస్తూ ఉంటావు. మొలకు గుడ్డ లేకుండా దిగంబరంగా పడి తిరుగుతుంటావు. ఈ దుడుకు చేష్టలన్నీ ఎందుకు చేస్తున్నావో తెలియకుండా ఉంది. నిన్ను భయభక్తులతో నేను అదుపులో పెట్టలేకుండా ఉన్నాననుకొనేగా ఇలా క్రిందు మీదు తెలియకుండా ప్రవర్తిస్తున్నావు?

(ఇందులో యశోద తనకు తెలియకుండగానే భగవంతుని దశావతారాలను స్మరించింది. ఎలా అంటే "మత్స్యావతారం ధరించి, నీటిలో చొరబడతావు. కూర్మావతారం ధరించి, వీపుమీద కొండ నెత్తుతావు. వరాహావతారం ధరించి భూదేవితో ఆడుకుంటావు. అందులోనూ కోరల మీద నిలిపి ఆడుకుంటావు. నర సింహావతారంగా స్తంభాలు కదలిస్తావు. పరశురామావతారంగా రాజులను వేటాడి ముప్పు తెస్తావు. రామా వతారంలో సముద్రానికి వంతెన కడతావు. హలాయుధుడైన బలరాముడితో కలిసి కృష్ణుడుగా సాక్షాత్తు హరివై దిగివస్తావు. బుద్ధావతారంగా దిగంబరత్వం సాధిస్తావు. ఇక నీ కల్కి అవతారం ఎందుకు ఎత్తుతావో తెలియదు. "నిన్ను లొంగదీయడానికి నాకు సాధ్యం కాదనే కదా నీ ధైర్యం? దానితో నీవు క్రిందు మీదు తెలియక మిడిసి పడుతున్నావు. భూమి, ఆకాశం నిండా ఇంకా అవతలా ఇవతలా వ్యాపించి మెరుపులాగా కనిపిస్తున్నావు).

-: ఉలూఖల బంధన యమళార్జున భంజనాద్యభివర్ణనము :-

వ. అని మర్మంబు లెత్తి పలికి. 378

క. ఆ లలన గట్టె ఱోలన్, లీలన్ నవనీతచౌర్యలీలుం బ్రియ వా
గ్జాలుం బరివిస్మిత గో, పాలున్ ముక్తాలలామ ఫాలున్ బాలున్. 379

క. ఱోలను గట్టువడియు న, బ్బాలుడు విలసిల్లె భక్త పరతంత్రుండై
యాలాన సన్నిబద్ధ వి, శాల మదేభేంద్ర కలభసమరుచి నధిపా! 380

* ఈ విధంగా యశోద, కృష్ణుని అవతార రహస్యాలను గూడ ఎత్తిపొడిచి ఆ దుడుకు బాలుణ్ణి ఒకరోటికి కట్టివేసింది. ఆ బాలకృష్ణుడు వెన్న దొంగిలించడమే క్రీడగా కల్గినవాడు. అందరికీ సంతోషం కల్గించేటట్లు గలగలా మాట్లాడుతాడు. తల్లి తనను కట్టివేసినందుకు ఆశ్చర్యపోతున్నట్టు కనిపిస్తున్నాడు. అతని నొసటన ముత్తెపు బొట్టు అలంకరణగా మెరుస్తూ ఉంది.

పరీక్షిన్మహారాజా! ఆ బాలగోపాలుడు భక్తుల వశంలో ఉండేవాడు గనుక రోటికి కట్టుబడిపోయి ఉన్నాడు. దానికి అతడేమీ బిక్కమొగం వేయలేదు. కట్టుకొయ్యకు కట్టబడిన మదించిన ఏనుగు గున్న వలె హుందాగా వెలిగి పోతున్నాడు.

క. వెలిలోను మొదలు దుది నడు, ములు లేక జగంబు తుదియు మొదలున్ నడుమున్
వెలియును లో నగు నీశ్వరు, నలవడునే కట్టఁ బ్రణతురాల్ గా కున్నన్? 381

* రాజా! నారాయణునకు లోపల, వెలుపల అనేవీ; మొదలు, చివర, మధ్య అనేవీ ఏమీ లేవు. ఈ లోకాలన్నిటికీ మొదలు, చివర మధ్య, లోపల, వెలుపల - అన్నీ ఇతడే! ఇటువంటి నారాయణుని కట్టి వేయాలంటే, శరణాగతి చెందిన పరమభక్తురాలు గనుక యశోదకు సాధ్యమైంది గాని, మరొకరికి మరోవిధంగా సాధ్య మవుతుందా?

ఆ. పట్టి యెల్లబోఁటి పట్టి యాతం డని, గట్టితలఁపుతోడఁ గట్టెఁ గాక
పట్టికడుపు పెక్కు బ్రహ్మాండములు పట్టు, టెఱిఁగె నేని దల్లి యేల కట్టు? 382

* తన చిన్నికృష్ణుడూ అందరివంటి బాలుడే అనుకొన్నది గనుక యశోదాదేవి అతణ్ణి కట్టివేసింది. ఆ బాలుని కడుపు ఎన్నో బ్రహ్మాండాలను దాచుకో గలిగినదని తెలిస్తే ఆ తల్లి ఎందుకు కట్టి వేస్తుంది?

క. చిక్కఁడు సిరికౌఁగిటిలోఁ, జిక్కఁడు సనకాది యోగిచిత్తాబ్జములం
జిక్కఁడు శ్రుతిలతికావలిఁ, జిక్కె నతఁడు లీలఁ దల్లి చేతన్ ఱోలన్. 383

* ఆ లీలా గోపాలబాలుడు లక్ష్మీదేవి కౌగిటిలో చిక్కలేదు; సనక సనందనాదులైన మహాయోగుల హృదయాలలోనూ చిక్కలేదు. ఉపనిషత్తులలోనూ చిక్కలేదు. అటువంటివాడు లీలగా అవలీలగా తల్లి చేతిలో చిక్కి రోటికి కట్టివేయబడ్డాడు.

వ. ఇట్లు గ్రద్దన నా ముద్దియ ముద్దులపట్టి యుదరంబు గట్ట నడరుచుఁ జతురంబుగఁ జక్క నొక్కత్రాడు సుట్టిన నది రెండంగుళంబులు గడమపడియె, మఱియు నొక్కబంధనంబు సంధించి వలగొనిన నంతియ కొఱంత యయ్యె, వెండియు నొక్కపాశంబు గూర్చి పరివేష్టించిన వెల్తి సూపె నిట్లు. 384

* ఈ విధంగా కృష్ణుణ్ణి చిక్కించుకొని గట్టిగా పట్టుకొన్న యశోద అతణ్ణి గట్టిగా రోటికి కట్టడానికి అతడి నడుముచుట్టూ ఒక త్రాడు చుట్టింది. అది రెండంగుళాలు తక్కువైంది. మరోత్రాడు జతచేసినా అప్పుడుకూడా ఆ రెండు అంగుళాలే తక్కువైంది. మరొక్కత్రాడు ముడివేసి చూచినా అంతే తక్కువైంది.

క. తజ్జనని లోఁగిటం గల, రజ్జుపరంపరలఁ గ్రమ్మఱన్ సుతుఁ గట్టన్
బొజ్జ దిరిగి రా దయ్యె జ, గజ్జాలము లున్న బొజ్జఁ గట్టన్ వశమే? 385

* ఆ తల్లి ఇంట్లో ఉన్న త్రాళ్ళు అన్నీ వరుసగా ముడివేసినా అంతే వెలితి ఉండిపోయింది. ముజ్జగములూ దాగి ఉన్న ఆ చిరుబొజ్జను కట్టడం ఎవరి తరం?

వ. అప్పు డా యవ్వయు గోపికలును వెఱంగుపడిరి, తదనంతరంబ. 386

* ఆ వింతను పిల్లవాణ్ణి చూచి యశోదా, గోపికలూ నివ్వెరపోయారు.

ఆ. ఒడలఁ జెమట లెగయ నుత్తరీయము జార, వీడి యున్న తుఱుము విరులు రాలఁ
గట్టరాని తన్నుఁ గట్టెద నని చింతఁ, గట్టుకొనిన తల్లిఁ గరుణఁ జూచి. 387

* పాపం! ఈ శ్రమవలన యశోదాదేవికి శరీరమంతా చెమటలు పోశాయి. పైటకొంగు జారిపోయింది. కొప్పు సడలిపోయి పూలు రాలి పడిపోయినాయి. కట్టడానికి శక్యంకాని తనను కట్టి వేయాలనే పట్టుదలతో తంటాలు పడుతున్న తల్లిని చూచి నల్లనయ్య జాలిపడ్డాడు.

క. బంధవిమోచనుఁ డీశుఁడు, బంధింపఁ బెనంగు జనని పాటోర్చి సుహృ
ద్బంధుఁడు గావున జననీ, బంధంబునఁ గట్టువడియెఁ బాటించి నృపా! 388

* పరీక్షిన్మహారాజా! శ్రీహరి భవబంధాలను తొలగించి మోక్షాన్ని ప్రసాదించేవాడు. ఆ భగవంతుడు బాలకృష్ణుడై ఇప్పుడు కన్నతల్లి కష్టం చూడలేక ఆమె కట్టుతున్న త్రాటికే కట్టువడిపోయినాడు. అతడు ఆప్తులైన వారికి ఆత్మబంధువు గదా!

క. సంగడిఁ దిరిగెడు శంభుఁడు, నంగాశ్రయ యైన సిరియు నాత్మజుఁడై యు
ప్పొంగెడి పద్మజుఁడును గో, పాంగన క్రియఁ గరుణ వడయ రఖిలేశ్వరుచేన్. 389

* పరీక్షిన్మహారాజ! ప్రియమిత్రుడై మెలగే శివుడుగానీ, ఆయన వక్షస్థలాన్ని ఆశ్రయించుకొని ఉన్న లక్ష్మీదేవిగానీ, ఆయన కొడుకునని విర్రవీగే బ్రహ్మదేవుడుగానీ శ్రీహరివలన యశోద పొందిన అనుగ్రహాన్ని పొందలేక పోయినారు.

క. జ్ఞానులచే మౌనులచే, దాసులచే యోగసంవిధానులచేతం
బూని నిబద్ధుం డగునే, శ్రీనాథుఁడు భక్తియుతులచేతం బోలెన్? 390

* భక్తులకు పట్టుబడినట్లుగా భగవంతుడు జ్ఞానులకుగానీ, మౌనులకుగానీ, దానపరులకుగానీ, యోగీశ్వరులకుగానీ పట్టుబడడు గదా!

వ. అంత న య్యశోద యింటికడం బనుల వెంటం దిరుగఁ గృష్ణుండు దొల్లి నారదు శాపంబున నిరుమద్దు లై యున్న నలకూబర మణిగ్రీవులను గుహ్యకుల నిద్దఱం గని ఱో లీడ్చుకొని చనియె నని చెప్పిన శుకయోగివరునకు భూవరుం డి ట్లనియె. 391

* యశోదాదేవి కృష్ణుని అలా రోటికి కట్టివేసి, ఇంటిపనులలో మునిగిపోయింది. బాలకృష్ణుడు ఆ యింటి పెరట్లో ఉన్న రెండు పెద్దపెద్ద మద్దిచెట్లను చూచాడు. నలకూబరుడు, మణిగ్రీవుడు అనే ఇద్దరు యక్షులు నారదుని శాపం వలన ఆ మద్దిచెట్లుగా చాలకాలంనుంచీ పడి ఉన్నారు. వారిద్దరినీ చూచి కృష్ణుడు రోలు ఈడ్చుకొంటూ ఆ చెట్ల దగ్గరకు వెళ్లాడు.'' ఇలా శుకమహర్షి చెప్పగానే పరీక్షిత్తు ఈ విధంగా అడిగాడు.

క. 'నారదుఁ డేల శపించెను?, వా రా వృక్షత్వమునకు వచ్చిన పనికిం
గారణ మెయ్యది? యోగి కు, లారాధ్య! యెఱుంగఁ జెప్పుమయ్య! వినియెదన్.' 392

* "మహానుభావా! లోకంలోని మహాయోగు లందరూ నిన్ను ఆరాధిస్తూ ఉంటారు. నీవే నా సంశయాలు తొలగించగలవు. ఆ యక్షులను నారదుడు ఎందుకు శపించాడు? వారు ఆ శాపం పొందటానికి చేసిన అపచార మేమిటి?''

వ. అనిన శుకుం డిట్లనియె - 'మున్ను కుబేరుని కొడుకు లిరువురు శంకరకింకరులై యహంకరించి వెండికొండమీఁద విరుల తోఁటలం బాడెడి చేడియలం గూడికొని కరేణుసంగతంబు లైన యేనుంగుల భంగి సురంగంబు లైన మందాకినీ తరంగంబులం గ్రీడింప, నారదుండు వచ్చిన నచ్చెలువలు సెచ్చెర వలువలు ధరియించిరి, మదిరా పానపరవశులు గావున వారలిరువురు వివస్త్రులై మెలంగుచున్న నా మునీశ్వరుండు సూచి శపియించువాఁడై ప్రతీతంబగు గీతంబు వాడె, వినుము. 393

* అని అడుగగా పరీక్షిత్తుతో శుకుడు ఇలా అన్నాడు. "పూర్వం కుబేరుని కొడుకు లిద్దరు నలకూబర, మణిగ్రీవు లనేవారు శివునికి సేవకులుగా ఉండేవారు. యక్షరాజు కొడుకులము, పై గా పరమశివుని అను చరులము గదా అని వారు అహంకారంతో సంచరిస్తూ ఉండేవారు ఒకనాడు వారు ఇద్దరూ వెండికొండపైన ఉద్యాన వనాలలో తమ ప్రియు రాండ్రతో కలసి విహరిస్తూ ఉన్నారు. ఆ ప్రియకాంతలు గంధర్వకన్యలు. చాల మనోహరంగా పాటలు పాడుతున్నారు. ఈ విధంగా వారు ఆడ ఏనుగులతో కూడిన మదపు టేనుగులులాగా తమ కాంతలతో అందమైన ఆకాశగంగా తరంగాలలో జలక్రీడలు సాగించారు. స్వచ్ఛమైన ఆ నదీ జలాలను అల్ల కల్లోలం చేయసాగారు. ఇంతలో ఆ మార్గాన నారద మహర్షి విచ్చేశాడు. ఆయనను చూచి గంధర్వస్త్రీలు గబగబా వస్త్రాలు ధరించారు. మద్యపు కైపుతో నిండి ఉన్న నలకూబర మణిగ్రీవులు మాత్రం పొగరుకొద్దీ దిగంబరులుగానే ఉండిపోయారు. ఆ దృశ్యం చూచిన నారదుడు వారిని శపించబోతూ, ఒకచక్కని సత్యాన్ని చెప్పాడు. సంగీత విద్యామయుడైన నారదమహర్షినోట అది ఒక పాటగా రూపుదిద్దుకుంది. అది తరువాత చాల ప్రసిద్ధంకూడా అయింది.

శా. 'సంపన్నుం డొరుఁ గానలేఁడు తనువున్ సంసారమున్ నమ్మి హిం
సింపం జూచు దరిద్రుఁ డెత్తువడి శుష్కీభూతుఁడై చిక్కి హిం
సింపండన్యుల నాత్మకున్ సములుగాఁ జింతించునట్టౌటఁ ద
త్సంపన్నాంధున కంజనంబు వినుమీ దారిద్ర్య మూహింపఁగన్. 394

* ధనవంతుడు ఎవరినీ లెక్కచేయడు. తన ధర్మాన్నీ, శరీరాన్నీ, సంసారాన్నీ నమ్ముకుని ఇతరులను హింసించాలనే చూస్తాడు. దరిద్రుడు దారిద్ర్యదేవతకు చిక్కి కష్టాలు అనుభవించుతూ కూడా ఇతరులను హింసించడు. వారూ తనవంటివారే కదా అని ఆలోచిస్తాడు. ఇది లోక రీతి. కనుక ధన మదాంధులైన వారికి దారిద్ర్యమే చక్కని అంజనం అవుతుంది.''

వ. అని గీతంబు వాడి తన మనంబున. 395

క. కలవాని సుతుల మనుచును, గలకంఠులతోడఁ గూడి కానరు పరులం
గలలో నైనను, వీరికిఁ, గల క్రొ వ్వడఁగించి బుధులఁ గలుపుట యొప్పున్. 396

* ఈ విధంగా గీత పాడి, నారదుడు తన మనస్సులో ఇలా అనుకున్నాడు. " ఈయక్షరాజ పుత్రులు ధనవంతుని కొడుకులమని గర్వించి ఉన్నారు. ఇక ప్రేయసులతో కలిసి ఉన్నప్పుడు చెప్పే దేముంది? వీరికి కలలోనైనా పెద్దాచిన్నా కనిపించరుగదా! వీళ్ళ క్రొవ్వు అణచి మళ్ళీ వీళ్ళను సత్పురుషులుగా మార్చడం సముచితమైన పని!"

వ. అని చింతించి విజ్ఞాన విశారదుండగు నారదుండు నలకూబర మణిగ్రీవులం జూచి మీరలు స్త్రీ మదాంధులరు గావున భూలోకంబున నర్జున తరువులై నూఱుదివ్య వర్షంబు లుండుం, డట మీఁ ద గోవింద చరణారవింద పరిస్పందంబున. 397

క. ముక్తులరై నారాయణ, భక్తులరై పరమసాధుభావ శ్రీ సం
సక్తులరై సురలోక, వ్యక్తుల రయ్యెదరు నాదువాక్యము కతనన్. 398

* ఇలా అలోచించుకొని విశేషమైన జ్ఞానం కల నారదుడు నలకూబర మణిగ్రీవులతో ఇలా అన్నాడు. "మీరు ఐశ్వర్యమదంతో కొట్టు కుంటున్నారు గనుక మద్దిచెట్లుగా భూలోకంలో నూరు దివ్యసంవత్సరాలు పడి ఉండండి. ఆ తరువాత నందనందనుని పాదారవింద స్పర్శ వలన మీకు విముక్తి సంప్రాప్తిస్తుంది. ఆ విధంగా ముక్తులై శ్రీమన్నారాయణ భక్తులై, సత్ప్రవర్తనమందు ఆసక్తులై మళ్ళీ దేవలోకంలో ప్రవేశించ గలుగుతారు. ఇది నా అనుగ్రహం."

వ. అని యిట్లు వలికి, నారదుండు నారాయణాశ్రమంబునకుం జనియె. వా రిరువురును సంగడి మద్దులైరి. పరమభాగవతుండైన నారదు మాటలు వీటింబుచ్చక పాటించి. 399

* ఈ విధంగా శాపమూ, శాపవిమోచనమూ చెప్పి, నారదుడు నారాయణాశ్రమానికి వెళ్ళిపోయాడు. ఆ యక్షులిద్దరూ జంట మద్ది చెట్లుగా భూలోకంలో జన్మించారు. నారదుడు పరమభాగవతోత్తముడు గనుక, కృష్ణుడు ఆయన మాటలను పాటించ దలచాడు.

క. ముద్దుల తక్కరి బిడ్డఁడు, మద్దులఁ గూల్పంగఁ దలఁచి మసలక తా నా
మద్దికవ యున్న చోటికి, గ్రద్దన ఱో లీడ్చుకొనుచుఁ గడఁకం జనియెన్. 400

* టక్కులమారి ముద్దుకృష్ణుడు ఆ మద్దిచెట్లను కూల్చి వేయాలని సంకల్పించాడు. ఏ మాత్రం ఆలస్యం చేయకుండా ఆ కొంటెకన్నయ్య జంటమద్దిచెట్లు ఉన్న చోటికి అమాంతంగా రోటిని ఈడ్చుకుంటూ వెళ్ళాడు.

వ. చని యా యూర్జిత మహాబలుండు నిజోదరదామ సమాకృష్యమాణ తిర్యగ్భవదులూఖలుండై యా రెండు మ్రాఁకుల నడుమం జొచ్చి ముందటికి నిగుడుచు. 401

* ఆ బాలకృష్ణుడు స్థిరమైన మహాబలం కలవాడు. అతని పొట్టకు కట్టబడిన త్రాటి ఊపుకు రోలు అడ్డం తిరిగిపోయింది. అతడు చెరచెరా రెండు మద్ది చెట్ల మధ్య నుంచి రోటిని ఈడ్చుకుంటూ ముందుకు వెళ్ళి పోయాడు.

క. బాలుఁడు ఱో లడ్డము దివ, మూలంబులు వెకలి విటపములు విఱిగి మహా
భీలధ్వనిఁ గూలెను శా, పాలస్యవివర్జనములు యమళార్జునముల్. 402

* బాలుడు రోలు అడ్డం త్రిప్పి లాగగానే, ఆ మద్దిచెట్లు రెండూ వేళ్లతో సహా పెకలించుకొనిపోయి, కొమ్మలు విరిగిపోతూ మహాభయం కరమైన ధ్వనితో నేలకూలి పోయినాయి. చాలాకాలం తరువాత వాటికి శాపాలు తొలగిపోయినాయి.

వ. ఇట్లు నిర్మూలంబు లయి పడిన సాలంబులలోనుండి కీలికీలలు వెల్వడు పోలిక నెక్కుడు తేజంబున దిక్కులు పిక్కటిల్లం బ్రసిద్ధులై న సిద్ధు లిద్దఱు వెడలివచ్చి ప్రబుద్ధులై భక్తలోక పాలకుండైన బాలకునకు మ్రొక్కి లేచి కరకమలంబులు మొగిచి యిట్లనిరి. 403

* ఈ విధంగా మొదలంటా కూలిపోయిన ఆ మద్దిచెట్లలోనుండి అగ్నిజ్వాలలు వెలువడినట్లు దిక్కులలో నిండిన తేజస్సులతో ఇద్దరు యక్షులు నిద్ర మేల్కొన్నట్లు ప్రత్యక్షమైనారు. భక్తు లందరినీ రక్షించే బాలకృష్ణునికి తలవంచి నమస్కారం చేసి చేతులు జోడించి ఇలా అన్నారు.

క. బాలుఁడవె నీవు? పరుఁడ వ, నాలంబుఁడ వధికయోగి వాద్యుఁడవు తను
స్థూలాకృతి యగు విశ్వము, నీ లీలారూపమండ్రు నిపుణులు కృష్ణా! 404

* కృష్ణా! నీవు బాలుడవా? కాదు కాదు, పరబ్రహ్మవు, నీకు నీవే కాని వేరే ఆధారం అక్కరలేనివాడవు. మహాయోగివి. అన్నిటికీ మొదటివాడవు నీవు. అత్యంత సూక్ష్మం నుండి అతిస్థూలం వరకూ ఈ విశ్వమంతా నీ రూపమే అని వివేకవంతులు అంటారు.

సీ. ఎల్లభూతంబుల కింద్రియాహంకృతి ప్రాణంబులకు నధిపతివి నీవ!
ప్రకృతియుఁ బ్రకృతి సంభవ మహత్తును నీవ, వీని కన్నిటికిని విభుఁడ వీవ,
ప్రాకృతగుణవికారములఁ బొందక పూర్వ సిద్ధుండ వగు నిన్నుఁ జింత సేయ
గుణవృతుం డోపునే? గుణహీన! నీ యంద, కల గుణంబుల నీవ కప్పఁబడుదు,

తే. మొదల నెవ్వని యవతారములు శరీరు, లందు సరిదొడ్డు లేని వీర్యములఁ దనువు,
లడర జన్మించి వారలయందుఁ జిక్క, వట్టి పరమేశ! మ్రొక్కెద మయ్య! నీకు. 405

* అన్ని జీవరాసులకీ, ఇంద్రియాల అహంకారానికీ, ప్రాణాలకూ నీవే అధిపతివి. ప్రకృతివీ నీవే; దాని నుండి పుట్టిన మహత్తూ నీవే. అయినా వీటికి వేటికీ అందకుండా అధికారం చూపేదీ నీవే. ప్రకృతి గుణాలు నీలో ఏ మార్పులూ కలిగించలేవు. ఎందుకంటే నీవు వాటికన్న ముందునుండి ఉన్నవాడవు. నీలో నుంచి అవి పుట్టుకు వస్తాయి. ఇక గుణాలతో ఆవరింపబడినవాడు నిన్ను గూర్చి యెలా ధ్యానం చేయగలడు? నీకూ ఏ గుణాలూ లేవు. నీ నుండి గుణాలు వస్తూ ఉంటాయి. వాటిచేత కప్పబడి రహస్యంగా దాగిఉంటావు. ఈ శరీరం ధరించిన ఎవరూ కూడా నీ అవతార వైభవాలకి సాటిరారు. నీ రూపాలు వేరు, వీళ్ళ రూపాలు వేరు. ఈ జీవులంతా నీ తేజస్సుతో శరీరాలు ధరించి పుడతారు. కనుక నీవు వాళ్ళకి అంతుపట్టవు. అలాంటి నీకు నమస్కారం చేస్తున్నాము.

క. భువనములు సేయఁ గావఁగ, నవతీర్ణుఁడ వైతి కాదె యఖిలేశ్వర! యో
గి వరేణ్యా! విశ్వమంగళ!, కవిసన్నుత! వాసుదేవ! కల్యాణనిధీ! 406

* ఈ లోకాల నన్నింటినీ సృష్టించడానికీ, రక్షించడానికీ అవతరించావుగదా! నీవు ఈ అంతటికీ ఈశ్వరుడవు. యోగులందరూ నిన్ను దైవంగా వరించారు. ఈ సృష్టికి శుభాలు చేకూర్చేవాడవు నీవు. సృష్టిలోని శుభాలు అన్నీ నీ నుండే పుట్టుతూ ఉన్నవి.

ఉపేంద్ర వజ్ర.
తపస్వివాక్యంబులు దప్ప వయ్యేన్, నెపంబునం గంటిమి నిన్నుఁ జూడం
దపంబు లొప్పెన్, మముఁ దావకీయ, ప్రపన్నులం జేయుము భక్తమిత్రా! 407

* మహాతపస్వి అయిన నారదమునీంద్రుని మాటలు తప్పకుండా జరిగినాయి. ఆయన శాపం పుణ్యమా అని నిన్ను చూడగలిగాము. ఇన్ని సంవత్సరాలూ నిన్ను చూడాలనే తపించిపోయాము. ఇప్పటికి మా తపస్సు ఫలించింది. నీవు భక్తులైనవారికి పరమ మిత్రుడవు. మమ్ములను నీ భక్తులుగా మన్నించి అనుగ్రహించు.

శా. నీ పద్యావళు లాలకించు చెవులున్ ని న్నాడు వాక్యంబులున్
నీ పేరం బనిసేయు హస్తయుగముల్ నీ మూర్తి పైఁ జూపులున్
నీ పాదంబుల పొంత మ్రొక్కు శిరముల్ నీ సేవపైఁ జిత్తముల్
నీపై బుద్ధులు మాకు నిమ్ము కరుణన్ నీరేజపత్రేక్షణా! 408

* కమలపత్రాలవంటి నేత్రాలుగల మహానుభావా! నీపై రచించిన స్తుతి వింటూవుండే చెవులనూ, నిన్ను గురించే మాట్లాడే వాక్కునూ మాకు అనుగ్రహించు. ఏ పనిచేసినా నీ పేరనే నీ పనిగా చేసేటట్లూ, మా చూపులన్నీ నీ రూపం పై ననే ఉండేటట్లూ, మా బుద్ధులు నీ పైననే ఉండే టట్లూ దయతో మమ్మల్ని అనుగ్రహించు."

వ. అని యిట్లు కీర్తించిన గుహ్యకులంజూచి నగుచు నులూఖల బద్ధుండైన హరి యిట్లనియె. 409

* ఈ విధంగా తనను కీర్తించిన నలకూబర మణిగ్రీవులను చూచి, రోటికి కట్టబడి ఉన్న బాలకృష్ణుడిలా అన్నాడు.

క. 'తమతమ ధర్మము దప్పక, సములైనను నమ్మి తిరుగు సభ్యులకును బం
ధము నన్నుఁ జూడ విరియును, గమలాప్తుఁడు వొడమ విరియు ఘనతమము క్రియన్. 410

* "తమ తమ ధర్మాలు తప్పకుండా అందరియెడల సమత్వంతో ప్రవర్తిస్తూ నన్ను నమ్మి తిరుగుతూ ఉండేవారు సజ్జనులు. అటువంటి వారికి నన్ను చూడగానే సూర్యోదయంతో దట్టమైన చీకటి విరిసి పోయినట్లు బంధం విడిపోయి, మోక్షం లభిస్తుంది.

క. కారుణ్యామానసుం డగు, నారదు వచనమునఁ జేసి నను౯ బొడఁగనుటన్
మీరు ప్రబుద్ధుల రైతిరి, చేరెన్ నామీఁది తలఁపు సిద్ధము మీకున్. 411

* నారదమహర్షి కరుణతో ఇచ్చిన శాపం కారణంగా మీరు నన్ను చూడగలిగారు. ఈ నాటితో మీ శాపం తొలిగి మీరు నిద్రమేల్కొన్నట్లు మేల్కొన్నారు. ఈ నాటినుంచీ మీకు నా పైని భక్తీ చేకూరుతుంది.

వ. అని యీశ్వరుండు 'మీరు మీ నెలవులకుం బొం'డని యానతిచ్చిన మహాప్రసాదం బని వలగొని పెక్కు మ్రొక్కులిడి వీడుకొని నలకూబర మణిగ్రీవు లుత్తర భాగంబున కరిగి, రంత నందాదులయిన గోపాలకులు నిర్మూలంబులయి పడిన సాలంబుల చప్పుడు పిడుగుచప్పు డని శంకించి వచ్చిచూచి. 412

* ఇక మీ లోకాలకు మీరు పోవచ్చును, అని కృష్ణుడు అనుజ్ఞ ఇవ్వగానే, యక్షులు మహాప్రసాదం అంటూ అతనికి ప్రదక్షిణాలు చేసి పెక్కు విధాలుగా మ్రొక్కి సెలవు తీసుకొని తమ స్థానమైన ఉత్తర దిక్కుకు వెళ్ళిపోయారు.

ఇక్కడ నందుడు మొదలైన గోపకులు మద్దిచెట్లు విరిగిన చప్పుడు విని, పిడుగు పడిందేమో అని భయపడి పరుగెత్తుకుని వచ్చి చూచారు.

క. 'ఈ పాదపములు గూలఁగ, నీ పాపఁ డులూఖలమున నిటు బద్ధుండై
యే పగిది బ్రదికెఁ? గంటిరె!, వాపోవఁడు, వెఱవఁ, డెట్టివాఁడో యితఁడున్. 413

"అయ్యో! ఈ చెట్లు ఇలా కూలిపోతే, రోటికి కట్టివేయబడి ఉన్న ఈ చిన్నపాపడు ఎలా బ్రతికి ఉన్నాడో? చూశారా, చూశారా! వీడు ఏడవనైనా ఏడవలేదు. భయపడనూ లేదు. ఎలాంటి పిల్లవాడమ్మా వీడు?

ఆ. పిడుగు వడదు, గాక పెనుగాలి విసరదు, ఖండితంబు లగుట గానరాదు,
బాలుఁ డితఁడు, వట్టి పడఁద్రోయఁ జాలఁడు, తరువు లేల కూలె ధరణిమీఁద?' 414

* "అసలు ఈ మహావృక్షాలు ఎలా నేల కూలాయి? పిడుగు పడలేదు. పోనీ పెద్దగాలి అయినా వీచలేదు. ఎవరూ నరికిన సూచనలు లేవు. వ్రేళ్ళతో పెల్లగిల్లి పడిపోయాయి. పోనీ వీడు పడద్రోశాడా అంటే ఈ పసివాడు వీటిని త్రోయగలడా? ఇంత చెట్లు ఎలా కూలిపోయాయి?''

వ. అని పెక్కండ్రు పెక్కువిధంబుల నుత్పాతంబులు గావలయునని శంకింప నక్కడ నున్న బాలకు లిట్లనిరి. 415

* ఈ విధంగా పదిమందీ పది విధాలుగా అనుకుంటూ ఉండగా, అక్కడ ఆడుకుంటూ ఉన్న గోపాలబాలకులు ఇలా అన్నారు.

క. "నందుని కొమరుఁడు వినుఁ డీ, సందున మును దూఱి ఱోలు సరి యడ్డముగా
ముందటి కీడ్చిన మద్దులు, గ్రందుకొనం గూలె, జనులఁ గంటి మిరువురన్." 416

* "నందుని కుమారుడైన కృష్ణుడు ఆ చెట్ల సందులోనుండి ముందు తాను దూరాడు. తరువాత రోలు అడ్డంత్రిప్పి ముందకు లాగాడు. అంతే! మద్ది చెట్లు ఫెళఫెళ లాడుతూ కూలిపోయినాయి. ఆ తర్వాత అక్కడ ఎవరో ఇద్దరూ మనుష్యులుకూడా కనిపించారు."

వ. **అని యిట్లు పలికిన బాలకాలాపంబులు విని కొందఱు మిథ్యారూపంబు లనిరి, కొందఱు నానా విధంబుల సందేహించి రంత నందుండు వికసిత వదనారవిందుం డగుచుఁ బట్టి కట్టు విడిచె, నట్టియెడఁ దనతెఱం గెవ్వరు నెఱుంగ కుండవలెనని కపటకుమారుండు.** 417

* ఈ విధంగా గోపబాలకులు చెప్పగా కొందరు "అబద్ధాలాడు తున్నారు"అన్నారు. మరికొందరు మరికొన్ని విధాలుగా సందేహించారు. అప్పుడు నందుడు తన కొడుకు బ్రతికి బయటపడినందుకు సంతోషించాడు. అతడు ముందుకు వచ్చి కృష్ణునికి కట్టిన త్రాళ్ళు విప్పి వేశాడు. అప్పుడు లీలావినోదియైన కృష్ణుడు ఈ విషయంనుండి గోపజనుల మనస్సులను మరలించడానికిగాను బాలునివలె నటింపసాగాడు.

శా. **పాడున్ మందునిభంగి, గోపవనితల్ పాణిధ్వనుల్ సేయఁగా**
నాడున్ జంత్రముకైవడిం, బరవశుండై హస్తముల్ ద్రిప్పుచుం,
జూడ న్నే రని వాని భంగి జనులం జూచున్, నగున్, బాలురం
గూడుం బెద్దలపంపు సేయఁజను, డాఁగున్ మట్టిఁ జిట్టాడుచున్. 418

* అమాయిక బాలునివలె పాటలు పాడుతాడు, గోపవనితలు చేతులతో లయబద్ధంగా చప్పట్లు చరుస్తూ ఉంటే కీలుబొమ్మవలె పరవశుడై చేతులు త్రిప్పుతూ నాట్యం చేస్తాడు. చూడడం అంటే ఏమిటో తెలియని వానివలె జనులవంక పలుకరింపుగా చూస్తాడు. నవ్వుతాడు. తోడిపిల్లలతో కలిసి గంతులువేస్తాడు. పెద్దవారు ఏమైనా చెబితే బుద్ధిమంతునిలాగా చేస్తాడు. తలుపుచాటున దాక్కుంటాడు. మట్టితో ఆడుకుంటాడు.

క. **'చుంచెదుగుఁ బాలు ద్రావు ము, దంచితముగ' ననుడు బాలుద్రావి జననితోఁ**
జుం చెదుగ దంచు లీలా, చుంచుం డై యతఁడు చుంచుఁ జూపు నరేంద్రా! 419

* ఒకనాడు బాలకృష్ణుడు పాలు త్రాగకుండా పేచీపెడుతూ ఉంటే యశోద "పాలు త్రాగితే జుట్టు చక్కగా పెరుగుతుంది" అని ఆశ పెట్టింది. అతడు పాలు త్రాగి "చేతితో తల తడువుకొంటూ నేర్పుగా, గడుసుగా "ఇదిగో జుట్టు ఎదగదేమి?" అంటూ ముంగురులు చూపాడు.

క. **సెలగోల వట్టుకొని జల, కలశములో నీడఁ జూచి కలశయుతుండై**
సెలగోలఁ బాపఁ డొకఁ డిదె, తలఁచెన్ ననుఁ గొట్ట ననుచుఁ దల్లికిఁ జెప్పెన్. 420

* చిన్నికృష్ణుడు ఒక నాడు సెలగోల చేతిలో పట్టుకుని, గిన్నెలో ఉన్న నీళ్ళలోకి చూచాడు. అక్కడ తన ప్రతిబింబమే కనిపించింది. ఆ గిన్నె పట్టుకుని తల్లివద్దకు వెళ్ళి "అమ్మా! ఇదిగో ఎవరో ఒక పాపాయి కర్రపుచ్చుకుని నన్ను కొట్టవస్తున్నాడు - చూడు!" అంటూ పసివానివలె ప్రవర్తిస్తూ పలికాడు.

క. భిక్షులు వచ్చెద రేడ్చిన, భిక్షాపాత్రమున వైచి బెగడించి నినున్
శిక్షించెద, రని చెప్పిన, భిక్షులఁ గని, తల్లిఁ గనియు భీతిల్లు నృపా! 421

* కృష్ణుడు ఏడుస్తూ పేచీపెడుతూ ఉంటే, "ఇదిగో బిచ్చగాళ్ళు వస్తున్నారు. నువ్వు ఏడ్చావంటే నిన్ను వాళ్ళు గిన్నెలోపెట్టి పట్టుకొని పోయి కొట్టేస్తారు జాగ్రత్త"అని తల్లి బెదిరిస్తే అతడు వాకిట్లోకి వచ్చిన భిక్షుకులను చూచి, తల్లి వంక చూచి భయపడుతున్నట్లు నటిస్తాడు.

-: నందాదులు బృందావనంబునకు నరుగుదెంచుట :-

వ. ఇట్లు కృష్ణుండు బహువిధంబులఁ గపటబాలలీలల వినోదింప, బృహద్వనంబున నందాదు లైన గోపవృద్ధులు మహోత్పాతంబు లగుటయు, వానివలన బాలుం డుత్తరించుటయుఁ జూచి యే కాంతంబున నొక్కనాఁడు విచారింప నుపనందుండను వృద్ధగోపకుండు దన యెఱుక మెఱసి యిట్లనియె. 422

* ఈ విధంగా కృష్ణుడు బాల్యక్రీడలు చూపుతూ గోపీగోపకులను వినోదింప జేస్తున్నాడు. ఒకనాడు ఆ వ్రేపల్లెలోని ఒక పెద్దతోపులో నందుడు మొదలైన గోపకు లందరూ సమావేశమైనారు. అప్పటివరకూ సంభవించిన భయంకరమైన ఉత్పాతాలూ, వాటిని కృష్ణుడు తప్పించు కోవడం అనేకవిషయాలు చెప్పుకుని సమాలోచనలు సాగించారు. వారిలో ఉపనందుడనే ఒక వృద్ధగోపాలకుని బుద్ధిలో అకస్మాత్తుగా దైవసంకల్పం వలన ఒక ఆలోచన మెరిసింది. అతడు ఇలా అన్నాడు.

ఉ. 'ఇక్కడ నుందురే మనుజు? లీ మన కృష్ణున కెగ్గ సేయఁగా
రక్కసురాలు చ న్నొసఁగె, ఱాలపయిన్ సుడిగాలి వీచెఁ, బైఁ
గ్రిక్కిఱియం దరుల్ వడియెఁ, గేశవు సత్కృపఁ దప్పెఁ, జాలు నేఁ
డెక్కడి కైనఁ బోవలయు నిం కిట గోపకులార! వింటిరే? 423

* "ఇది అసలు మనుష్యులు ఉండే ప్రదేశమా? మన ఈ చిన్ని కృష్ణునికి అపకారం చేయడానికే రాక్షసి ఒకతె చనుబాలు ఇచ్చింది. రాళ్ళతో సహా సుడిగాలి వీచింది. దట్టమైన చెట్లు వానిపైన పడిపోయినాయి. ఇన్ని అపాయాలూ శ్రీమన్నారాయణమూర్తి దయవలన తప్పిపోయాయి. ఇక చాలు, ఇప్పటికైనా మరో క్షేమంకరమైన ప్రదేశానికి వెళ్ళి పోవడం మంచిది. వింటున్నారా?

క. కసవు గల దిరవు పసులకు, లసదద్రినదీ మహీజ లతికావలి పెం
పెసఁగును, గాఁపురమునకును, బొసఁగును బృందావనంబు వొదఁ డచ్చటికిన్. 424

* "బృందావనం"అనే ప్రదేశం ఉన్నది. అక్కడ పశువులకు మేత పుష్కలంగా ఉంటుంది. అది విహరించడానికి చక్కని పర్వతాలూ, నదులూ, చెట్లూ, తీగలూ కలిగి ఎంతో అందంగా ఉంటుంది. అక్కడికి పోదాం పదండి.''

వ. అని పలుకు నుపనందుని పలుకుల కార్యులైన గోపకు 'లిదియ కార్యంబు మందల' యని కొం దల మందక యాల మందల నమంద గమనంబున ముందర నడవం బనిచి పిఱుందం గ్రందు కొనకుండ, బాలవృద్ధనారు లెక్కిన తేరులు సాగించి తారు తనుత్రాణ తూణీర బాణధరులై విండ్లఁ బట్టు కొని నడవ, బండ్లవెనుకం గొమ్ము లిమ్ములం బూరించుచు నవార్యంబులగు తూర్య రవంబులు సెలంగ నార్యపురోహిత సమేతులై వేడుకలు కొనలు నిగుడ మొన లేర్పఱచుకొని పావనం బగు బృందావనంబునకుం జని రప్పుడు. 425

* ఉపనందుడిలా చెప్పగానే పెద్దలూ పూజ్యులైన గోపకులందరూ అంగీకరించారు, ఒక క్రమపద్ధతిలో ముందుగా ఆవులమందలను వేగంగా బృందావనానికి తోలించారు. వాటికి రక్షగా వెనుకనే వారి బండ్లు బయలుదేరినాయి. వానిలో బాలకులు, స్త్రీలు వృద్ధులు పయనం సాగించారు. వానిప్రక్కనే గోపకులు కవచాలు, ధనుర్బాణాలు, అమ్ములపొదులు పట్టుకొని బయలుదేరారు. బండ్లకు వెనుకగా బాకాలు మొదలైన తూర్యములు మ్రోగుతూ ఉండగా, పూజ్యులైన పురోహితులు వెంటనడువగా పల్లెలోని మిగిలిన వారందరూ బయలుదేరారు. గుంపులు గుంపులుగా ఈ మొత్తమంతా ఉప్పొంగే ఉత్సాహంతో పుణ్యభూమియైన బృందావనానికి బయలుదేరారు.

తరలము.

పసుపు లాడి యురోజకుంకుమ పంకశోభితలై లస
ద్వసనలై కచభారచంపకదామలై సులలామలై
పసిఁడిమాడల కాంతు లఱ్ఱులఁ బర్వఁ దేరులమీఁదఁ బెం
పెసఁగఁ బాడిరి వ్రేత లా హరిహేల లింపగు నేలలన్. 426

* గోపికలు చక్కగా పసుపురాచుకొని స్నానాలు చేసి వక్షస్థలం పైన కుంకుమపూతలు పూసుకొని తళతళలాడే వస్త్రాలు ధరించారు. అందంగా తిలకములు దిద్దుకున్నారు. పెద్దకొప్పులపై సంపెంగపూల దండలు ధరించారు. మెడలోని బంగారుకాసులపేరు కాంతులు రొమ్ములపై ప్రసరిస్తున్నాయి. వారు బండ్లలో ఎక్కికూర్చుని, చక్కని కంఠాలతో మాధవునిమీద మధురమైన ఏలపాటలు పాడుతూ ఉన్నారు.

వ. అప్పుడు రోహిణీయశోద లేక రథంబునఁ బరిపూర్ణ మనోరథలై రామకృష్ణుల ముందట నిడుకొని వారల వినోదంబులకుఁ బ్రమోదంబు నొందుచుం జని, రిట్లు గోపకులు బృందావనంబు సొచ్చియం దర్ధచంద్రాకారంబుగ శకట సందోహంబు నిలిపి మందల విడియించి వసియించిరి. 427

* రోహిణి, యశోద ఒకేబండిలో కూర్చున్నారు. ఏ కోరికలు లేని ఆనందస్థితిలో బలరామకృష్ణులను ఎదుట కూర్చోబెట్టుకుని వారి ఆటపాటలతో చాల ఆనందించుచుతూ ప్రయాణం సాగించారు. ఈ విధంగా గోకులంలోని ప్రజలంతా ప్రయాణమై బృందావనంలో ప్రవేశించారు. బండ్లను అర్ధచంద్రాకారంగా నిలబెట్టి, ఆవుల మందలను మధ్యలో ఉంచారు. అలాగే ఇండ్లనుకూడా కట్టుకుని అక్కడ నివసించారు.

క. చెందిరి బలమాధవులభి, నందించుచుఁ బరమపావనము సంచిత కా
ళిందీసంజీవనమున్, బృందావనమున్ మునీంద్రబృందావనమున్. 428

* ఆ విధంగా బలరామకృష్ణులు సంతోషంతో పరమపావనమైన బృందావనంలో ప్రవేశించారు. ఆ బృందావనం కాళిందీ నదికే ప్రాణాలు పోసినట్లున్నది. మునీంద్రుల నందరినీ రక్షించేది అదే.

వ. ఇట్లు బృందావనంబుఁ జెంది యందుఁ గొంతకాలంబునకు రామకృష్ణులు సమానవయస్కులైన గోపబాలకులం గూడికొని వేడుక లూఁడుకొన దూడలఁ గాచుచు. 429

* "ఇలా బృందావనం చేరిన కొంతకాలానికి బలరామకృష్ణులు వేడుకతో తమ యీడు గోపబాలురతో కలిసి ఆనందంగా దూడలను కాచుకోసాగారు.

సీ. వేణువు లూఁదుచు వివిధరూపములతో గంతులు వైతురు కౌతుకమున,
గురుకంబళాదుల గోవృషంబులఁ బన్ని పరవృషభము లని ప్రతిభటింతు,
రల్లులు దట్టించి యంఘ్రుల గజ్జెలు మొరయఁ దన్నుదు రోలి ముమ్మరముగఁ
బన్నిదంబులు వైచి ఫలమంజరులఁ గూల్చి వ్రేటు లాడుదురు ప్రావీణ్య మొప్ప,

తే. వన్యజంతుచయంబుల వాని వాని, పదురు పదురుచు వంచించి పట్టఁబోదు,
రంబుజాకరములఁ జల్లులాడఁ జనుదు, రా కుమారులు బాల్యవిహారు లగుచు. 430

* ఆ రామకృష్ణులు వేణువులు ఊదుతూ రకరకాల వేషాలతో ఉత్సాహంతో గంతులు వేయసాగారు. పెద్దపెద్ద కంబళ్ళతో వృషభాల రూపాలు తయారుచేసి, అవి శత్రు వృషభాలని వాటితో యుద్ధం చేయ సాగారు. గుడ్డలతో బొమ్మలు చేసి, వాటిని గట్టిగా తన్నుతూ ఉంటే, కాళ్ళగజ్జెలు ఘల్లు మంటూ మ్రోగసాగాయి. పందాలు వేసుకొని, పండ్ల గుత్తులను గురిచూచి రాళ్లతో కొడుతూ ఉంటారు. అడవి జంతువుల కూతలను, అరుపులను అనుకరించి అరుస్తూ ఆ జంతువులు దగ్గరకు రాగానే వాటిని పట్టుకోబోతారు. తామరపూవులు నిండియున్న కొలనులలో ప్రవేశించి ఒకరిపై ఒకరు నీళ్ళు చల్లుకుంటూ ఆడుతూ ఉంటారు. ఈ విధంగా ఆ రాజపుత్రులు గోపబాలకులై బాల్యక్రీడలలో చరించసాగారు.

క. పోరుదురు గికురు వొడుచుచుఁ, దూఱుదురు భయంబు లేక తోరపుటిరవుల్,
జాఱుదురు ఘనశిలాతటి, మీఱుదు రెన్నంగరాని మెలఁకువల నృపా! 431

* ఒకరితో ఒకరు ఉత్తుత్త యుద్ధాలు చేస్తూ, దొంగదెబ్బలు కొట్టుకుంటారు. అందమైన స్థలాలలోనికి జంకులేక ప్రవేశిస్తూ ఉంటారు. పెద్దబండరాళ్లపైకి ఎక్కి జారుతూ ఉంటారు. పెద్దలకి ఊహించరాని నేర్పరితనాలలో ఒకరి నొకరు మించిపోతూ ఉంటారు.

వ. అంత నొక్కనాఁడు యమునాతీరంబున నా కుమారులు గోపకుమారులుం దారును గ్రేపుల మేప నొక్క రక్కసుండు క్రేపురూపున వచ్చి వారల హింసింపం దలంచి. 432

* ఒకనాడు బలరామకృష్ణులు యమునానదీ తీరాన గోపబాలకులతో కలిసి గోవత్సాలను మేపుతూ ఉండగా ఒక రాక్షసుడు వారిని చంపాలని వచ్చి, తానుకూడా ఒక కోడె దూడ రూపం ధరించాడు.

-: వత్సాసుర బకాసురుల వధ :-

క. క్రేపుల యఱ్ఱులు నాకుచుఁ, గ్రేపులతో నిదియె మంచి క్రే పనఁగఁ గడుం
జూపట్టి భక్తి సంగతిఁ, గ్రేపై చనువాని మ్రోలఁ గ్రేపై తిరిగెన్. 433

* వాడు దూడలలో దూడయై కలిసిపోయి, మిగిలిన దూడల మెడలు నాకుతూ, 'ఉన్నవాటిలో ఇదే మంచి దూడ''అనిపించేటట్లు సంచరించాడు. భక్తులవెంట దూడవలె సంచరించే కృష్ణుని వెనుక ఆ రాక్షసుడు దూడ రూపంలో తిరుగసాగాడు.

వ. వాని నెఱింగి కృష్ణుండు రామునకుం జెప్పి. 434

* శ్రీ కృష్ణుడు ఆ రాక్షసుని గుర్తించి బలరామునితో చెప్పాడు.

చ. 'ఇది యొక మంచిలేఁగ, వినుఁ డెంతయు నొప్పెడి' నంచు దాని త
త్పదములఁ దోఁకయున్ బిగియఁబట్టి చెలంగి వెలంగ మ్రానితోఁ
జదియఁగ నొక్క పెట్టుగొని చంపెఁ గుమారుఁడు లేఁగరక్కసుం,
గుదులుకొనంగ బాలకులు గోయని యార్వ నఖర్వలీలతోన్. 435

* "కృష్ణుడు నెమ్మదిగా'' ఆహా! ఈ దూడ ఎంత మంచిదో చూచారా? ఎంత చక్కగా ఉందో చూడండి!'' అంటూ దగ్గరికి వెళ్లాడు. గభాలున కాళ్ళు, తోక గట్టిగా పట్టుకుని పైకెత్తి, పెద్దపెట్టున వెలగచెట్టు కేసి మోదాడు. ఆ దెబ్బకు ఆ దూడ చితికి పచ్చడైపోయింది. ఈ విధంగా దూడరూపంలో వచ్చిన వత్సాసురుడు అనే రాక్షసుడు గిలగిల కొట్టుకొని చచ్చిపోయాడు. గోపబాలకులు ఆనందంతో ఒకపెట్టున పెద్దగా కేకలు వేశారు.

వ. ఇట్లు రక్కసుండు వ్రేటుపడి విశాలంబగు సాలంబుతో నేలంగూలె, నప్పుడు. 436

* ఇలా ఆ రాక్షసుడు దెబ్బ తిని చచ్చి నేలకూలిపోయాడు. ఆ దెబ్బకు అందపెద్ద వెలగచెట్టు కూడా కూలిపోయింది.

క. గొంగడు లెగురఁగ వైచుచుఁ, జంగున దాఁటుచును జెలఁగి చప్పట లిడుచుం
బొంగుచుఁ గృష్ణునిఁ బొగడుచుఁ, ద్రుంగిన రక్కసునిఁ జూచి త్రుళ్ళిరి కొమరుల్. 437

* గోపకుమారులు చచ్చిపడిన రాక్షసుని చూచి, పట్టరాని ఉత్సాహంతో గొంగళ్ళు ఎగరవేశారు. ఎగిరిదూకారు. చప్పట్లుకొట్టారు. త్రుళ్ళింతలతో పొంగిపోయారు. కృష్ణుని బలాన్ని పొగిడారు.

వ. ఆ సమయంబున వేలుపులు విరులవానలు గురియించి, రివ్విధంబున. 438

* ఆ సమయంలో దేవతలు పుష్పవర్షాలు కురిపించారు.

క. వత్సముల పగిది జగముల, వత్సలతన్ మనుపఁ జూచువాఁడై యుంటన్
వత్సముల మేపు చుండియు, వత్సాసురుఁ జంపె భక్త వత్సలుఁ డధిపా! 439

* పరీక్షిన్మహారాజా! ఆవు తనదూడను రక్షించేటట్లు ఈ లోకాలన్నింటినీ వాత్సల్యభావంతో రక్షించడానికి అవతరించాడు గనుక, భక్తులను కన్నబిడ్డలవలె కాపాడే కృష్ణుడు దూడలను మేపుతూ ఉండి కూడా దుర్మార్గుడైన వత్సాసురుణ్ణి చంపివేశాడు.

వ. మఱియు నొక్కనాఁడు రేపకడ గోపకుమారులు క్రేపులం గొంచు నడవికిం జని యొడంబడి మెండుకొనిన దప్పిని బెండువడిన తమతమ లేఁగకదుపుల నేర్పరించి నిలువరించుకొని కలంకంబు లేని యొక్క కొలంకున నీరు ద్రావించి, తారును జలపానంబు సేసి వచ్చునెడ నందు. 440

* ఒకనాడు ఉదయాన్నే గోపకుమారులు దూడలను తోలుకొని అడవికి వచ్చారు. ఎండ తీవ్రంగా కాయడంవలన వారికి చాలా దాహం వేసింది. ఆవుదూడలకు కూడ దాహం వేసి, వాడిపోయినాయి. తమ దూడల గుంపులను చక్కగా ఒక కొలనువద్దకు తోలుకొని పోయారు. అక్కడ తమ గోవత్సములకు కలకలు లేని ఆ కొలను నీటిని త్రాగించి, తామూ దాహం తీర్చుకున్నారు. అనంతరం వెనుదిరిగి బయలు దేరారు.

క. అకలంకులు బాలురు గని, రకుటిలదంభోళిహతసితాద్రి శిఖర రూ
పకమున్ హరిహింసారం, భకమున్ బకమున్ విశాల భయదాంబకమున్. 441

* అలా తిరిగివచ్చే సమయంలో పుణ్యమూర్తులైన ఆ బాలకులు ఒక మహాభయంకరమైన కొంగను చూచారు. పూర్వం ఇంద్రుని వజ్రాయుధం రెక్కలను విరుగగొట్టగా క్రిందబడిన పెద్ద కొండశిఖరమా అన్నట్లు ఆ కొంగ నిలబడి ఉన్నది. భయంకరమైన పెద్ద కన్నులతో కృష్ణుని చంపటానికి అక్కడ అది వేచి ఉన్నది.

వ. కని దానియొడలి పొడవునకు వెఱఁగుపడి చూచు చుండ. 442

* ఆ గోపకుమారులు ఆ దొంగకొంగ యొక్క పొడవును చూస్తూ నిర్ఘాంతపోయి నిలబడిపోయినారు.

ఆ. ఎల్లపనులు మాని యేకాగ్రచిత్తుఁడై, మౌనివృత్తి నితర మమత విడిచి
వనములోన నిలిచి వనజాక్షుపై దృష్టిఁ, జేర్చి బకుఁడు దపసి చెలువుఁ దాల్చె. 443

* ఆ కొంగ అన్నిపనులూ మానివేసి, ఏకాగ్రచిత్తంతో ఆ అడవిలోని కొలనిలో మునిలాగా నిలబడి ఉన్నది. ఇంక ఏ విధమైన కోరికలూ లేవు. ఒక్క కృష్ణుని పైననే దాని దృష్టి కేంద్రీకరింపబడి ఉంది. శత్రువై కృష్ణుని చంపజూచినా, ఆ ప్రయత్నంలో మహర్షులు చేయదగిన తపస్సు దానికి సిద్ధించింది.

వ. ఇ వ్విధంబున నొదుఁగు వెట్టికొని యుండి. 444

* ఈ విధంగా నీటిలో మాటువేసి ఉన్నాడు ఆ బకాసురుడు.

ఉ. చంచువు దీటి పక్షములు జల్లున విచ్చి పదంబు లెత్తి కు
ప్పించి నభంబుపై కెగసి, భీషణ ఘోషణ వక్త్రుఁడై విజృం
భించి గరుత్సమీరమున భిన్నము లై తరులోలిఁ గూలఁగా
మించి బకాసురుం డొడిసి మ్రింగె సహిష్ణునిఁ జిన్ని కృష్ణునిన్. 445

* ఆ టక్కరి కొక్కెర ఒక్కసారిగా కృష్ణునివైపు కుప్పించి దూకింది. ముక్కు విదలించింది. రెక్కలు జల్లున విప్పి, పాదాలు పైకి ఎత్తి ఆకాశంలోనికి ఎగిరింది. భయంకరంగా కూతపెడుతూ విజృంభించింది. దాని రెక్కల గాలికి అక్కడిచెట్లు విరిగి కూలిపోగా - సరేచూద్దాం - అని ఓర్పు వహించిన కృష్ణుణ్ణి తన ముక్కుతో బకాసురుడు ఒడిసి పట్టి మ్రింగివేశాడు.

క. సంగడిలోకము లన్నియు, మ్రింగుచుఁ గ్రక్కుచును బయల మెలఁగించుచు ను
ప్పొంగెడు, వేడుకకాఁ డటు, మ్రింగుడువడె బకునిచేత మీఁ దెఱిఁగి నృపా! 446

* రాజా! ప్రక్క ప్రక్కనే ఉండే ఈ బ్రహ్మాండాల నన్నింటినీ తనలోనుండి పుట్టిస్తూ మళ్ళీ మ్రింగివేస్తూ, ఆడిస్తూ ఉండే క్రీడామయుడైన కృష్ణుడు బకాసురునిచేత మ్రింగుడు పడ్డాడు. అయితే అన్నీ తెలిసే అలా మ్రింగుడు పడ్డాడు ఆ దొంగ కృష్ణుడు.

క. దనుజుఁడు మ్రింగినఁ గృష్ణునిఁ, గనలేక బలాది బాలకప్రముఖు లచే
తనులై వెఱఁ గందిరి చ, య్యనఁ బ్రాణము లేని యింద్రియంబుల భంగిన్. 447

* ఆ విధంగా రాక్షసుడు మ్రింగివేయగా బలరాముడు మొదలైన గోపాలబాలకులు కృష్ణుడు కనిపించకపోయేసరికి ప్రాణంలేని అవయవాలవలె అచేతనులై భయంతో కంపించి పోయినారు.

వ. ఇట్లు మ్రింగుడువడి లోనికిం జనక. 448

శా. కంఠోపాంతము దొడలున్ మెఱముచుం గాలాగ్ని చందంబునం
గుంఠీభూతుఁడు గాక వేంద్రమగు నాగోపాలబాలున్ జయో
త్కంఠున్ బ్రహ్మగురున్ మహామహిముఁ జక్కన్ మ్రింగ రాదంచు ను
ల్లుంఠం బాడుచు వాఁడు గ్రక్కె వెడలన్ లోకంబశోకంబుగన్. 449

* ఈ విధంగా మ్రింగబడినా, కృష్ణుడు ఆ రాకాసికొంగ గొంతును దాటి లోపలికి పోలేదు. ఆ బకాసురుని కంఠం ముందుభాగమూ, దౌడలూ కాలాగ్నివలె మండిస్తూ విజృంభించాడు కృష్ణుడు. ఆ గోపాలబాలుడు నిప్పుముద్దలాగా బకాసురుని కంఠానికి అడ్డుపడ్డాడు. అతడు విజయం సాధించే ప్రయత్నంలో ఉన్నాడు. బ్రహ్మదేవు నంతటి వాడికి తండ్రి అతడు. మహామహిమ కలిగిన అతడు మ్రింగుడు పడడం లేదని నిందిస్తూ ఆ బకాసురుడు కృష్ణుణ్ణి మళ్ళీ బయటికి వెళ్లగ్రక్కాడు. అలా కృష్ణుడు బయటపడటం చూచి లోకం అంతా సంతోషించింది.

క. వ్రక్కి మహాఘోషముతోఁ, జక్కఁగఁ దనుఁ బొడువరాఁగఁ జంచులు రెండున్
వ్రక్కఁగఁ బట్టి తృణముక్రియ, గ్రక్కున హరి సీరె బకునిఁ గలహోత్సుకునిన్. 450

* అలా బయటికి క్రక్కివేసిన కృష్ణుణ్ణి ఆ కొక్కెరరక్కసి ముక్కుతో పొడిచి చంపాలని భీకరంగా అరుస్తూ నోరుతెరచి ముందుకు దూకాడు. కలహానికి కాలుత్రవ్వే ఆ కొంగముక్కు రెండు భాగాలనూ కృష్ణుడు రెండుచేతులతోనూ పట్టుకొని గడ్డిపరకను చీల్చినట్లు నిలువున చీల్చివేశాడు.

వ. అప్పు డా నందనందనునిమీఁద వేలుపులు చాలుపులుగా నందన మల్లికాది కుసుమవర్షంబులు హర్షంబునం గురియించిరి, దేవవాద్యంబులు మొరసె, రామాదిగోపకుమారులు ప్రాణంబులతోఁ గూడిన యింద్రియంబులునుం బోలెఁ గ్రమ్మఱఁ గృష్ణునిం గని రమ్మని కౌఁగిలించుకొని కృష్ణ సహితులయి లేఁగ దాఁటుల మరల దాఁటించుకొని మందగమనంబున మంద కరిగిరి, వారల చేత నా వృత్తాంతం బంతయు విని వెఱంగుపడి గోపగోపికాజనంబులు. 451

* అలా బకాసురుని చంపగానే కృష్ణునిపైన దేవతలు సంతోషంగా రకరకాల పూలవానలు కురిపించారు. ఆకాశంలో దుందుభిధ్వనులు వినిపించాయి. ప్రాణాలు రాగానే ఇంద్రియాలుకూడా ఎలా సచేతనములవుతాయో అలాగే బలరాముడు మొదలైన గోపకుమారులందరూ బ్రతికామని సంతోషించారు. "బ్రతికి వచ్చావా కృష్ణా!"అంటూ అతణ్ణి కౌగిలించుకున్నారు. అందరూ కలసి మందలను మళ్ళించుకొని నెమ్మదిగా తమ ఇండ్ల వద్దకు చేరుకున్నారు. బకాసురవధను గురించిన కథ అంతా వారు చెప్పగా గోకులంలోని గోపగోపికా జనాలు విని నివ్వెర పోయారు.

క. ఆపదలమీఁద నాపద, లీ పాపనిఁ జెంది తొలఁగె, నీ యర్భకుపై
వే పడిన ఖలులు దహనుని, వైపున శలభముల పగిదిఁ బడిరి ధరిత్రిన్. 452

* "ఈ లేతపాపనికి ఆపదలపై ఆపదలు వచ్చినట్లే వచ్చి తొలగిపోయినాయి. పసివాడుగదా అని కృష్ణునిపై విజృంభించిన దుర్మార్గు లెవరైనా సరే, అగ్నిదేవునిలో పడిన మిడుతలలాగా భస్మమై పోతారు"అనుకున్నారు గోపకులు.

వ. అని పలికిరి, మఱియు నా రామకృష్ణులు క్రేపులం గాచుతఱి. 453

సీ. కపులమై జలరాశిఁ గట్టుదమా యని కట్టుదు రడ్డంబు గాలువలకు,
మునులమై తపములు మొనయుదమా యని మౌనులై యుందురు మాట లేక,
గంధర్వవరులమై గానవిద్యలు మీఱఁ బాడుదమా యని పాడఁజొత్తు,
రప్సరోజనులమై యాడుదమా యని యాఁడు రూపులఁ దాల్చి యాడఁ జనుదు,

ఆ. రమర దైత్యవరులమై యబ్ధిఁ ద్రత్తమా, యని సరోవరములయందు హస్త
దండచయముఁ ద్రిప్పి తరుతురు తమయీడు కొమరు లనుసరింపఁ గొమరు మిగుల. 454

* ఆ బలరామకృష్ణులూ గోపాలబాలురూ దూడలను కాచే సమయాలలో రకరకాల ఆటలు ఆడుకునేవారు. "మనమందరం కోతుల మట సముద్రానికి వారధి కట్టుదమా?" అంటూ కాలువలకు

అడ్డం కట్టుతూ ఉంటారు. "మనం మునులమట - తపస్సు చేసుకుందామా?"అంటూ కన్నులు మూసికొని మునులవలె మౌనంగా ఉండిపోతారు. "మనం గంధర్వశ్రేష్ఠుల మట - ఎవరు పాటలు పాడుతారో" అంటూ పాటలు పాడుతారు. "మనమందరం అప్సరసలమట నాట్యంచేద్దామా?" అంటూ ఆడువారి వేషాలు వేసుకొని నాట్యాలు చేస్తారు. "మేము దేవతలం, మీరు రాక్షసులట. సముద్రాన్ని మథించుదామా!" అంటూ చెరువులలో చేతులతో నీళ్ళు చిలుకుతారు. బలరామకృష్ణులు ఏ పని చేస్తే మిగిలిన గోపకులందరూ వారినే అనుసరించి ఆ పనిచేస్తారు. ఈ విధమైన ఆటపాటలతో వారందరూ అందరికీ ముద్దుగొలిపేటట్లు కన్నులవిందు చేస్తూ ఉండేవారు.

-: శ్రీకృష్ణుఁడు గోపకులతో బంతి చల్దులు గుడువ వనమున కేగుట :-

వ. అంత నొక్కనాఁడు రామకృష్ణులు గాంతారంబున బంతి చలుదులు గుడువ నుద్యోగించి ప్రొద్దున లేచి, గ్రద్దనం దమ యింటి లేఁగకదుపులఁ గదలించి, సురంగంబులకు శృంగంబులు పూరించిన విని, మేలుకని, సంరంభంబున గోపడింభకులు చలిదికావడులు మూపుల వహించి, సజ్జంబులగు కజ్జంబులు గట్టికొని, పదత్రాణవేత్రదండధరులై, లెక్కలకు వెక్కసంబైన తమతమ క్రేపుకదుపులం జప్పుడించి రొప్పుకొనుచుఁ, గాననంబు సొచ్చి, కాంచనమణి పుంజగుంజాది భూషణభూషితు లయ్యును, ఫల కుసుమ కోరక పల్లవ వల్లరులు దొడవులుగా నిడుకొని, కొమ్ము లిమ్ముగఁ బూరించుచు వేణువు లూఁదుచుఁ, దుమ్మెదలం గూడి పాడుచు, మయూరంబుల తోడం గూడి యాడుచు, బింకంబులం గలసి కూయుచు, శుకంబులం జేరి రొదలు సేయుచుఁ, బులుఁగుల నీడలం బాఱుచు సరాళంబులగు వాఁగులు గడచుచు, మరాళంబుల చెంత నడచుచు, బకమ్ములం గని నిలుచుచు, సారసంబులంజోపి యలంచుచు, నదీజలంబులం దోఁగుచుఁ, దీవయుయ్యెలల నూఁగుచుఁ, బల్లంబులన్ డాఁగుచు, దూరంబుల కేగుచుఁ, గపుల సంగడిఁ దరువు లెక్కుచు, ఫలంబుల మెక్కుచు, రసంబులకుం జొక్కుచు, నింగికి నిక్కుచు, నీడలు సూచి నవ్వుచుఁ, గయ్యంబులకుం గాలు ద్రవ్వుచుఁ, జెలంగుచు, మెలంగుచు, వ్రాలుచు, సోలుచు బహుప్రకారంబుల శరీర వికారంబులు సేయుచు మఱియును. 455

* ఒకనాడు బలరామకృష్ణులూ గోపబాలురూ అందరూ కలిసి వనభోజనాలు చేయాలని సరదాపడ్డారు. ప్రొద్దుటే లేచి, గబగబా తమ యింటి లేగదూడలను బయటికి తోలుకొని వచ్చారు. అందమైన కొమ్ము బూరాలను పూరించి ఊదగానే మిగిలిన గోపకుమారు లందరూ మేల్కొన్నారు. చల్ది అన్నపు కావడులను భుజాలకు తగిలించుకున్నారు. తల్లులు సిద్ధంచేసి ఉంచిన రకరకాల పిండివంటలు మూటలు కట్టుకున్నారు. కాళ్ళకు చెప్పులు, చేతి కర్రలు ధరించారు. లెక్కపెట్టడానికి కూడా కష్ట మనిపించే తమతమ లేగల మందలను "హెహెయ్"అనే కేకలతో తోలుకుని బయలుదేరారు. పరుగులతో ఆయాసపడుతూ అడవిలో ప్రవేశించారు. బంగారు, మణిభూషణాలు ధరించి ఉన్నా, పూలను, చివుళ్ళను, చిన్నచిన్న పండ్లను అలంకారాలుగా ధరించారు. (కృత్రిమత్వంకన్నా, ప్రకృతికి దగ్గరగా ఉండడమే వారికి ఇష్టం). కొమ్ము బూరాలు పూరించుతూ, పిల్లనగ్రోవులు

ఊదుతూ, తుమ్మెదలతోబాటు ఝుమ్మనిపాడుతూ, నెమళ్ళతో సమానంగా నాట్యంచేస్తూ, కోకిలలను, మిగిలిన పక్షులను అనుకరించి కూతలు కూస్తూ, చిలుకలతోపాటు అరుస్తూ కేరింతలు కొట్టారు. పైన పక్షులు ఎగురుతూ ఉంటే వాటి నీడలతోపాటు తామూ పరుగులెత్తారు. జలజలపారే సెలయేళ్లను చెంగున దాటారు. హంసల ప్రక్కనే అనుకరిస్తూ నడిచారు. కొంగలతోపాటు ఒంటికాలిపై నిలబడ్డారు. బెగ్గురు పక్షులను తరిమి తరిమి అలసిపోగొట్టారు. నదీ జలాలలో స్నానాలు చేశారు. తీగెల ఊయెలలు ఊగారు. గోతులలో దాక్కున్నారు. దూరాలకు పరుగు పందాలు వేసుకున్నారు. కోతులతో చెట్లు ఎక్కారు. పండ్లు తిని, ఆ రుచులకు పరవశించిపోయారు. కుప్పించి దూకి, తమనీడలను చూచి నవ్వుకున్నారు. ఒకరితో ఒకరు పోట్లాడుకున్నారు. కేరింతలు కొడుతూ, పరుగెడుతూ, పడుకుంటూ, అలసిపోతూ- ఇలా ఎన్నో రకాలుగా ఆటలు ఆడుకున్నారు.

క. ఒకనొకని చల్దికావడి, నొకఁ డొకఁ డడకించి దాఁచు, నొకఁ డొకఁ డది వే
ఱొకఁ డొకని మొఱఁగి కొని చన, నొకఁ డొకఁ డది దెచ్చి యిచ్చు నుర్వీనాథా! 456

* ఒకని చల్దికావడిని మరొకడు బెదిరించి లాక్కుని దాచివేశాడు. వాడిని మోసగించి ఇంకొకడు తీసుకుని వెళ్లిపోతే, వేరొకడు ఆ కావడిని తెచ్చి మొదటివాడికి ఇచ్చాడు.

క. ఒక్కఁడు ము న్నే మఱి చన, నొక్కఁడు బలుబొబ్బ వెట్టి నులికిపడన్, వే
ఱొక్కఁడు మిట్టి తటాలున, నొక్కని కనుదోయి మూయు నొక్కఁడు నగఁగన్. 457

* ఒకడు పరధ్యానంగా నడుస్తూ ఉంటే మరొకడు వెనుకనుండి వచ్చి పొలికేక పెట్టి జడిపించాడు. ఇంకొకచోట ఒకడు ఇంకొకని కన్నులు వెనకనుండి మూస్తే, మరొకడు అది చూచి నవ్వుతున్నాడు.

క. తీపుగల కజ్జ మన్యుఁడు, గోపింపఁగ నొడిసి పుచ్చుకొని త్రోపాడం
బైపడి యది గొని యొక్కఁడు, క్రేపులలో నిట్టునట్టుఁ గికురించు నృపా! 458

* తీయని పిండివంట ఒకడి చేతిలోనుండి మరొకడు లాక్కుని పారిపోతూ ఉంటే, ఇంకొకడు అది లాక్కుని పోయి, దూడల మధ్య అటూ యిటూ పరుగెత్తుతూ, అందకుండా ఏడిపించాడు. పిండివంట పోగొట్టుకున్న వాడికి కోపం వచ్చింది.

క. వనజాక్షుఁడు ము న్నరిగిన, 'మునుపడఁగా నతని నేనె ముట్టెద' ననుచుం
జని మును ముట్టనివానిన్, మును ముట్టినవాఁడు నవ్వు మొనసి నరేంద్రా! 459

* కృష్ణుడు దూరంగా నడుస్తూ నడుస్తూ ఉంటే ఇద్దరు బాలకులు "కృష్ణుణ్ణి ఎవరు ముట్టు కుంటారో"అని పరుగులెత్తారు. ముందు ముట్టుకో గలిగినవాడు ముట్టుకోలేనివాణ్ణి చూసి పకపక నవ్వాడు.

వ. ఇ వ్విధంబున. 460

ఉ. ఎన్నఁడునైన యోగివిభు లెవ్వని పాదపరాగ మింతయుం
గన్నులఁ గానరట్టి హరిఁ గౌఁగిటఁ జేర్చుచుఁ జెట్టఁబట్టుచుం

దన్నుచుఁ గ్రుద్దుచున్ నగుచుఁ దద్దయుఁ బైపడి కూడి యాడుచున్
మన్నన సేయు వల్లవకుమారుల భాగ్యము లింత యొప్పునే? 461

* "మహారాజు! మహాయోగులు కూడా ఏ పరమ పురుషుని పాదపద్మాల ధూళి కొంచెంకూడా చూడనుకూడా చూడలేరో అటువంటి కృష్ణునితో గోపబాలకులు కలసి మెలసి ఆడుకున్నారు. అతన్ని కౌగిలించుకుంటూ, అతనితో చెట్టపట్టాలు పట్టుకుంటూ, తన్నుతూ, గ్రుద్దుతూ, హాస్యాలాడుతూ మీదపడుతూ కలసి ఆడుకుంటూ ప్రేమిస్తున్నారు. ఈ గోపబాలకుల భాగ్యం ఎంతటిదని చెప్పవచ్చు?

క. విందులకును బ్రహ్మసుఖా, నందం బై భక్తగణమునకు దైవత మై
మందులకు బాలుఁడగు హరి, పొందుఁ గనిరి గొల్ల! లిట్టి పుణ్యులు గలరే? 462

* యోగులకు బ్రహ్మానంద స్వరూపుడూ, భక్తులకు ఆరాధ్యదైవ మైనవాడూ అయిన ఆ భగవంతుడు అజ్ఞానులకు బాలునివలె కనిపిస్తున్నాడు. ఆయన ఎవరు ఏవిధంగా భావిస్తే ఆ విధంగా అనుగ్రహించేవాడు. అటువంటి కృష్ణుని సాన్నిధ్యాన్ని పొందినవారు గోపాలకులు! ఆహా! ఇలాంటి పుణ్యాత్ములు ఎక్కడైనా ఉన్నారా.''

వ. అని పలికి శుకయోగీంద్రుండు మఱియు ని ట్లనియె. 463

* ఈ విధంగా చెప్పి శుకయోగీంద్రుడు పరీక్షిన్మహారాజుతో ఇంకా ఇలా అన్నాడు.

క. అమరు లమృతపానంబున, నమరినవా రయ్యు నే నిశాటుని పంచ
త్వమునకు నెదుళ్ళు సూతురు, తము నమ్మక యట్టి యఘుఁడు దర్పోద్ధతుఁడై. 464

క. బకునికిఁ దమ్ముఁడు గావున, బకమరణము దెలిసి కంసుపంపున గోపా
లక బాలురతోఁగూడను, బకవై రినిఁ ద్రుంతు ననుచుఁ బటురోషమునన్. 465

* ఇలా ఉండగా కొంతకాలానికి అఘాసురుడు అనే వాడు బయలుదేరాడు. దేవతల అమృతం త్రాగి మరణం లేనివారైనా ఈ అఘాసురునిపేరు చెబితే ధైర్యం పోగొట్టుకొంటారు. అఘాసురుడు ఎప్పుడు మరణిస్తాడా అని వారు ఎదురుచూస్తూ ఉంటారు. వాడు బకాసురుని తమ్ముడు. తన అన్నను చంపినవాడిని తోడి బాలకులతో సహా చంపుతానని గర్వంతోనూ, రోషంతోనూ రెచ్చిపోయి బయల్దేరాడు. అతడుకూడా కంసుని సేవకుడే. కంసుని ఆజ్ఞానుసారమే అతడూ బయలుదేరాడు.

క. 'బాలురు ప్రాణంబులు గో, పాలురకు, మదగ్రజాతు ప్రాణము మా ఱీ
బాలురఁ జంపిన నంతియ, చాలును, గోపాలురెల్ల సమసినవారల్. 466

* వాడు తనలో ఇలా అనుకున్నాడు. "గోపాలకులకు ప్రాణాలు ఈ బాలురు ఇద్దరే. మా అన్న బకాసురుని ప్రాణానికి బదులుగా ఈ ఇద్దరు బాలురనూ చంపితే చాలు, గోపాలకు లందరూ చచ్చిపోయినట్లే!''

వ. అని నిశ్చయించి, యోజనంబు నిడుపును, మహాపర్వతంబు పొడవును, గొండతుదల మీఱిన కోఱలును, మిన్ను దన్ని పన్నిన నల్లమొగిళ్ళ పెల్లుగల పెదవులును, బిలంబులకు నగ్గలం బైన యి గుళ్ళ సందులును, నంధకారబంధురంబైన వదనాంతరాళంబును, దావానల జ్వాలాభీలంబైన దృష్టి జాలంబును వేఁడిమికి నివాసంబులైన యుచ్ఛ్వాస నిశ్వాసంబులును మెఱయ, నేల నాలుకలు పఱచుకొని ఘోరంబగు నజగరాకారంబున. 467

* ఈ విధంగా నిశ్చయించుకున్న అఘాసురుడు ఘోరమైన కొండచిలువ రూపం ధరించాడు. ఆ కొండచిలువ యోజనము వెడల్పున, మహాపర్వత మంత పొడవున ఉన్నది. దానికోరలు పర్వతశిఖరాలను మించిపోయి ఉన్నాయి. నల్లని మేఘాలవంటి పెదవులు తెరచి ఉండగా, పై పెదవి ఆకాశాన్ని తన్ను తున్న ట్లుంది. పర్వత గుహలవలె ఉన్న కోరల మధ్యనున్న సందులతో అంధకార బంధురమైన నోటితో భయంకరంగా ఉన్నది. దాని చూపులనుండి అగ్నిజ్వాలలు వెలువడుతూ ఉన్నాయి. దాని ఉచ్ఛ్వాస నిశ్శ్వాసములు భరించలేనంత వేడిగా, నిప్పులు కురుస్తూ ఉన్నాయి. నాలుకలు కదలిస్తూ నేలపైన పరచుకుని పడుకుని ఉన్నది ఆ రాకాసి కొండచిలువ.

క. జాపిరము లేక యిప్పుడు, గ్రేపుల గోపాలసుతులఁ గృష్ణునితోడన్
గీపెట్టఁగ మ్రింగెద నని, పాపపు రక్కసుఁడు త్రోవఁ బడి యుండె నృపా! 468

* "కృష్ణునితోపాటు గోపబాలురనూ ఆ దూడలనూ కూడా కలిపి ఇప్పటి కిప్పుడే మింగేస్తాను. వాళ్ళు గిల గిల లాడుతూ కొట్టుకోవాలి" అనుకుంటూ ఆ పాపిష్ఠి రాక్షసుడు దారిలో అలా నోరుతెరచి పడుకొని ఉండి పోయాడు.

వ. ఆ సమయంబున. 469

మ. 'ఒక వన్యాజగరేంద్ర మల్లదె గిరీంద్రోత్సేధ మై దావ పా
వక కీలా పరుష ప్రచండతర నిశ్వాసంబుతో ఘోర వ
హ్ని కరాళాతత జిహ్వతోడ మనలన్ హింసింప నీక్షించుచున్
వికటంబై పడిసాఁగి యున్నది పురోవీథిం గనుంగొంటిరే? 470

వ. అని యొండొరులకుం జూపుచు. 471

* గోపబాలురు ఆ దారిన వస్తూ ఆ కొండచిలువను చూచారు. "అదిగో! ఒక అడవికొండచిలువ పర్వతమంత శరీరంతో పడుకొని ఉన్నది చూచారా? అగ్నిజ్వాలలతో తీక్షణమైన భయంకరమైన బుసలు కొడుతూ ఉన్నదిరా! ఆ చాచిన నాలుకలనుండికూడా దారుణమైన అగ్నిజ్వాలలు రేగుతున్నాయి చూచారా? మనలను చంపడానికి ఎదురుచూస్తూ మన ఎదుట దారిమధ్యలో భయంకరంగా పడుకొనిఉంది" అని ఒకరి కొకరు చూపించుకున్నారు.

మ. బకునిం జంపిన కృష్ణుఁ డుండ మనకుం బాముంచుఁ జింతింప నే
టికి? రా పోదము దాఁటి, కాక యది కౌటిల్యంబుతో మ్రింగుడున్
బకువెంటం జనుఁ గృష్ణుచేత' ననుచుం బద్మాక్షు నీక్షించి యు
త్సుకు లై చేతులు వ్రేసికొంచు నగుచున్ దుర్వారులై పోవఁగన్. 472

* కాని ఎవరూ భయపడలేదు. "బకాసురుని చంపిన కృష్ణుడు ఉండగా మనకు ఈ పాములంటే భయమేమిటి? రండ్రా దాటిపోదాము! కాదు వంకరబుద్ధితో మనల నది మ్రింగితే బకాసురుని మాదిరిగానే అదీ కచ్చితంగా చచ్చిపోతుంది!" అనుకుంటూ కృష్ణునికేసి చూస్తూ గోపబాలకు లందరూ చేతులు పట్టుకుని నవ్వుకుంటూ ముందుకు సాగి పోయారు. వారిని వారించడం ఎవరికీ సాధ్యం కాదనిపించింది.

వ. వారలం జూచి హరి దన మనంబున. 473

ఉ. 'అర్భకు లెల్లఁ బాము దివిజాంతకుఁ డౌట యెఱుంగ, రక్కటా!
నిర్భయులై యెదుర్కొనిరి నేఁ గల నంచు విమూఢు లంచు నా
విర్భవదాగ్రహత్వమున వెన్నగులం దమలేఁగ పిండుతో
దుర్భర ఘోర సర్పఘన తుండ బిలాంతముఁ జొచ్చి రందఱున్. 474

* అప్పుడు కృష్ణుడిలా అనుకున్నాడు. "అయ్యో ! అర్భకులందరూ ఇది మామూలు పాము కాదనీ మహారాక్షసుడనీ తెలుసుకోలేదు. నేనున్నాననే మొండి ధైర్యంతో నిర్భయంగా దానిని ఎదుర్కొంటున్నారు."

కృష్ణునికి వెంటనే రాక్షసునిపై కోపం వచ్చింది. అతడు కూడా వారి వెనుకనే పాము నోటిలో ప్రవేశించాడు. బాలకు లందరూ తమ తమ లేఁగల గుంపులతో సహా భయంకరమైన ఆ చిలువ నోటిలో ప్రవేశించారు.

వ. అ య్యవసరంబున. 475

శా. వేల్పుల్ సూచి భయంబు నొంద గ్రసనావేశంబుతో నుజ్జ్వల
త్కల్పాంతోజ్జ్వలమాన జిహ్వా దహనాకారంబుతో మ్రింగె న
స్వల్పాహీంద్రము మాధవార్పిత మనోవ్యాపార సంచారులన్
స్వల్పాకారుల శిక్యభారులఁ గుమారాభీరులన్ ధీరులన్. 476

* అప్పుడు అఘాసురుడు వారందరినీ మ్రింగివేసే ఆవేశంతో నోరు ఒక్కసారిగా అప్పళించాడు. ప్రళయ కాలంలో భగ్గున జ్వలించే భయంకర జ్వాలలవలె మంటలు మండుతున్న తననాలుకలతో వారి నందరినీ నోటిలోనికి లాక్కుని మ్రింగివేశాడు. దేవతలందరూ ఆ మహాసర్పం వారిని మ్రింగివేయడం చూచి భయపడి పోయారు. ఆ గోపబాలకుల మనస్సులన్నీ ఎప్పుడూ కృష్ణుని చుట్టునే తిరుగుతూ ఉంటాయి. వారు శారీరకంగా బలవంతులు కారు, చిన్న పిల్లలు. తాము మోస్తున్న చిక్కములు కూడా వారికి బరువే! అయితే ఆ గోపకుమారులు కృష్ణునికి తమను తాము సమర్పించుకున్నారు. కనుక చాలా ధైర్యవంతులుగా ఉన్నారు.

వ. ఇట్లు పెనుఁబాముచేత మ్రింగుడుపడు సంగడికాండ్రగమిం జూచి కృష్ణుండు. 477

చ. 'పడుచులు లేఁగలుం గలసి పై కొని వత్తురు తొల్లి కృష్ణ! మా
కొడుకు లదేల రా?' రనుచు గోపిక లెల్లను బల్కనేక్రియన్
నొడివెద? నేఁడు పన్నగము నోరికి వీరికి నొక్కలంకెగా
నొడఁబడ నేలచేసె? విధి యోడక సేయుఁగదయ్య క్రౌర్యముల్! 478

* ఈ విధంగా ఆ భయంకర సర్పంచేత మ్రింగబడుతూ ఉన్న తన మిత్రులందరినీ చూచి కృష్ణుడు తనలో తాను ఇలా అనుకున్నాడు.

నేను ఇంటికి వెళ్ళేసరికి గోపికలు ఎదురువస్తారు. "ఇంతవరకూ మా పిల్లలూ, లేగదూడలూ కలసి పరుగెత్తుకుంటూ ఇంటికి వచ్చేవారు. కృష్ణా! ఈ నాడు మా కొడుకులు రారేమి? ఏమయినారు?" అని అడుగుతారు. వారికి నేనేమని జవాబు చెప్పగలను? ఈ నాడు వీరిని లంకె తగిలించినట్లు పామునోటికి అప్పగించాడు బ్రహ్మదేవుడు. ఈ విధి ఎప్పుడూ ఇలాంటి క్రూరకృత్యాలే చేస్తాడేమి?"

వ. అని తలపోసి, నిఖిలలోచనుండును, నిజాశ్రితనిగ్రహ మోచనుండును నైన తమ్మికంటి, మింటితెరువరులు మొఱలిడ రక్కసు లుక్కుమిగుల వెక్కసంబగు నజగరంబయి యున్న యన్నర భోజను కుత్తుకకుఁ బొత్తుగొని మొత్తంబు వెంటనంటం జని తమ్ము నందఱఁ జిందఱవందఱ సేసి మ్రింగ నగ్గలించు నజగరంబు కంఠద్వారంబున సమీరంబు వెడలకుండఁ దన శరీరంబు వెంచి గ్రద్దన మిద్దె సఱచి నట్లుండ. 479

* కృష్ణుడు సర్వమూ చూడగలవాడు. అందరి చూపూ తానే అయిన వాడు. తనను ఆశ్రయించిన వారి కష్టాలను తొలగించేవాడు. తామరరేకుల వంటి కన్నులు గలవాడు. ఆ రాక్షసు డా మహాభయంకరుడు దేవతలు కూడా అతడు చేసిన పనికి భయపడి మొరపెట్టుకుంటున్నారు. రాక్షసులందరూ గర్వంతో మిడిసిపడసాగారు. అటువంటి ఈ రాక్షసుడు కొండచిలువ రూపంతో బాలకులను లేగదూడలను మ్రింగుతూ ఉంటే కృష్ణుడు కూడా వారి వెనుకనే లోపలికి ప్రవేశించాడు. ఆ కొండచిలువ నాలుకలతో అందరినీ చిందరవందరచేసి కొద్దికొద్దిగా మ్రింగడానికి ప్రయత్నించుతూ ఉంటే కృష్ణుడు కంఠద్వారం దగ్గరచేరి, తన శరీరాన్ని విపరీతంగా పెంచి, దిమ్మిసకొట్టినట్లు అక్కడ ఉండిపోయాడు. ఇక పాముకు ఊపిరివెళ్ళే దారిలేదు.

క. ఊపిరి వెడలక కడుపున, వా పొదవినఁ బాము ప్రాణవాతంబులు సం
తాపించి శిరము వ్రక్కలు, వాపికొనుచు వెడలి చనియెఁ బటు ఘోషముతోన్. 480

* ఆ పాముకు ఊపిరి ఆడలేదు. లోపల చేరిన గాలి బయటికి వెళ్ళక కడుపు ఉబ్బసాగింది. ప్రాణవాయువులు లోపల తుకతుక లాడిపోయినాయి. అవి వ్యాకోచించి చివరకు పాము తలను ప్రక్కభాగాలను బ్రద్దలు కొట్టుకుంటూ బయటికి వచ్చేశాయి. అలా శరీరం బ్రద్దలై ప్రాణవాయువులు బయటికి వస్తున్నప్పుడు పెద్దశబ్దం వెలువడింది.

శా. క్రూరవ్యాళ విశాల కుక్షిగతులన్ గోవత్ససంఘంబుతోఁ
గారుణ్యామృతవృష్టిచేత బ్రదుకంగాఁ జూచి వత్సంబులున్
వారుం దాను దదాస్యవీథి మగుడన్ వచ్చెన్ ఘనోన్ముక్తుఁడై
తారానీకముతోడ నొప్పెసఁగు నా తారేశుచందంబునన్. 481

* క్రూరసర్పం కడుపులో దూరిపోయిన గోపబాలకులను లేగ దూడలతోసహా కృష్ణుడు తన కరుణ అనే అమృత వర్షంతో బ్రతికించాడు. ఆ పాము నోటిలోనుంచి తాను, తనతోపాటు గోపబాలురు, లేగదూడలు కూడా బయటికి వస్తూ ఉంటే, ఆవరించిన మేఘాలు విరిసి పోగానే చంద్రుడు నక్షత్రాలతో బయటపడినట్లుగా ఉన్నది.

ఆ. అమరవరులకొఱకుఁ గమలజాండం బెల్ల, బలిఁ దిరస్కరించి బలియు వడుగు
గోపసుతులకొఱకుఁ బాపపుఁ బెనుఁబాము, గళము దూఁటుగట్ట బలియకున్నె! 482

* స్వార్థపరులై దేవతలకోసమై మంచివాడైన బలిచక్రవర్తిని ధిక్కరించి, బ్రహ్మాండమంతా ఆక్రమించిన వామనమూర్తి గదా విష్ణువు! అమాయకులైన గోపబాలకులకోసం పాపిష్ఠి పాముగొంతుక బ్రద్దలై పగిలి పోయేటట్లు మేను పెంచి వ్యాపించడంలో ఆశ్చర్యమేముంది?

ఉ. ఆ పెనుఁబాము మేన నొక యద్భుతమైన వెలుంగు దిక్తటో
ద్దీపకమై వడిన్ వెడలి దేవపథంబునఁ దేజరిల్లుచుం
గ్రేపులు బాలురున్ బెదరఁ గృష్ణునిదేహము వచ్చి చొచ్చె నా
పాపఁడు సోచ్చి ప్రాణములఁ బాపిన యంతన శుద్ధ సత్త్వమై. 483

* అప్పుడు ఆ మహాసర్పం శరీరం నుండి దిక్కులు వెలిగిపోయే అద్భుతమైన వెలుగు వేగంగా వెలువడి ఆకాశంలో వెలుగుతూ వచ్చి కృష్ణుని శరీరంలో ప్రవేశించింది. అది చూచిన గోపబాలురు లేగలతో పాటు బెదరిపోయారు. అంతటి పాపిష్ఠి పామూ కృష్ణుని స్పర్శతో ప్రాణం విడవగానే శుద్ధసత్త్వమయం అయిపోయింది.

క. తన రూ పొక మా ఱైనను, మనమున నిడికొనినఁ బాపమయు నైనను లోఁ
గొని చను హరి దను మ్రింగిన, దనుజునిఁ గొనిపోవకున్నె తన లోపలికిన్? 484

* శ్రీహరి రూపాన్ని ఒక్కమారైనా మనస్సులో నిల్పుకుంటే ఎంతటి పాపాత్ముడినైనా శ్రీహరి తనలోనికి స్వీకరిస్తాడు. అటువంటి తననే మ్రింగిన రాక్షసుని తనలోనికి స్వీకరించడంలో ఆశ్చర్య మేమున్నది?

వ. తదవసరంబున,సురలు గుసుమవర్షంబులు గురియించిరి, రంభాదు లాడిరి, గంధర్వాదులు పాడిరి, మేఘంబులు మృదంగంబుల భంగి ఘోషించె, సిద్ధగణంబులు 'జయజయ' భాషణంబులు భాషించి రంత. 485

* అప్పుడు దేవతలు పూలవర్షం కురిపించారు. రంభ మొదలైన అప్సరసలు నాట్యం చేశారు. గంధర్వులు గానంచేశారు; మేఘాలు మృదంగాలవలె ధ్వనించాయి. సిద్ధులు కృష్ణునికి జయజయధ్వానాలు పలికారు.

శా. ఆ వాద్యంబులు, నా మహాజయరవం, బా పాట లాయాటలుం
దేవజ్యేష్ఠుఁడు పద్మజుండు విని ప్రీతిన్ భూమి కేతెంచి నేఁ
డీ వత్సార్భకులన్ భుజంగపతి హింసింపంగ నీ బాలకుం
డేవెంటన్ బ్రదికించె? మే, లనుచు నూహించెం గడున్ నివ్వెఱన్. 486

* దేవతలందరికీ పెద్దవాడైన బ్రహ్మదేవుడు ఆ జయ జయ ధ్వానాలూ, ఆ వాద్యాలూ, పాటలూ విని, ఏదో లోకకల్యాణం జరిగినదని సంతోషంతో భూలోకానికి వచ్చాడు. "ఇంతటి మహాసర్పం లేగలను, బాలకులను చంపడానికి ప్రయత్నిస్తే, ఈ కుర్రవాడు వారి నెలా బ్రతికించాడో! ఆశ్చర్యంగా ఉందే!"అని నివ్వెరపోయాడు.

వ. అంత న య్యజగరచర్మంబు గొన్ని దివసంబుల కెండి పెద్ద కాలంబు గోపాలబాలురకుం గేళిబిలంబై యుండె, నిట్లు కౌమార విహారంబున నైదవయేఁటఁ గృష్ణుం డఘాసురునిం దెగఁ జూచుటయుఁ దమ్ముం గాచుటయు, నాఱవ యేఁటిదైన పౌగండవృత్తాంతం బని చిత్తంబులం గోపకుమారులు దలంచు చుందు రని చెప్పిన నప్పుడమితేఁ డప్పరమయోగీంద్రున కిట్లనియె. 487

* ఆ కొండచిలువ చర్మం కొన్నాళ్ళకు ఎండిపోయి, చాలకాలం పాటు గోపబాలురకు ఆటలాడుకొనే గుహలాగా పనికి వచ్చింది. ఈ విధంగా కృష్ణుడు కౌమారవయస్సులో అంటే ఐదవయేట అఘాసురుని సంహరించాడు. అయితే ఈ సన్నివేశం పౌగండ వయస్సులో అంటే ఆరుసంవత్సరాల వయస్సులో జరిగిందని గోపబాలకులు అనుకొన్నారు." ఇలా శుకయోగి చెప్పగానే పరీక్షిత్తు ఇలా అన్నాడు.

సీ. 'అయిదేండ్లు కౌమార, మటమీఁద నై దేండ్లు పౌగండ మనియెడు ప్రాయ మందు,
నయిదేండ్ల వాఁడైన యబ్జాక్షుచరితంబు పౌగండ మని గోపబాలు రెల్లఁ
దలఁతు రంటివె? యెట్లు దలఁతురు వారలు? నిరుడు సేసినపని నేఁటి దనఁగ
వచ్చునే? యిదినాకు వరుసతో నెఱిఁగింపు' మనవుడు యతిచంద్రుఁడైన శుకుఁడు

ఆ. యోగదృష్టిఁ జూచి యొక్కింత భావించి 'వినుము రాజవర్య! వినయధుర్య!
పరమగుహ్య మనుచుఁ బల్కుదు రార్యులు, శిష్యజనుల కీవు సేయు తలఁపు. 488

* "మహర్షీ! మొదటి ఐదేళ్ళ వయస్సును కౌమారము అంటారు. తరువాతి ఐదేళ్ళను పౌగండమని అంటారు. ఐదేళ్ళవాడైన కృష్ణునికథ పౌగండములో జరిగినకథ అని గోపబాలురు తలచుకుంటూ ఉన్నారని చెప్పావు. అదెలా సంభవం? వాళ్ళు అలా ఎలా అనుకోగలరు? నిరుడు చేసిన పని ఈ నాటిది అనుకోవడం ఎవరికైనా ఎలా సాధ్యం? ఇదేదో నాకు విపులంగా చెప్పు." ఇలా పరీక్షిత్తు అడుగగానే శుకయోగి యోగదృష్టితో

చూచి, కొంచెంసేపు ఆలోచించాడు. "మహారాజా! నీవు వినయంగా వేసే ప్రశ్నలు ముందు ముందు రాబోయే శిష్యులందరికీ ఎంతో మేలు చేకూరుస్తాయి. నీ తలపు పరమ రహస్యమైనదని పెద్దలు భావిస్తారు.

క. ప్రియురాలివలని వార్తలు, ప్రియజనులకు నెల్లప్రొద్దుఁ బ్రియ మగు భంగిన్
బ్రియుఁడగు హరిచరితంబులు, ప్రియభక్తుల కెల్లయెడలఁ బ్రియములు గావే! 489

* ప్రియురాలిని గురించిన వార్తలు ఎప్పుడు చెప్పినా ప్రియులకు చాలా ఇష్టంగా ఉంటాయి. ప్రియునికథలు ప్రియురాలికికూడ అంతేకదా! జీవులు అందరూ ప్రియురాళ్ళు. అయితే భగవంతుడు వారికి ప్రియుడైనవాడు. అతని కథలు ప్రియభక్తులకైతే మరీ ప్రియమైనవిగదా!"

వ. అని పలికి యోగీంద్రుండు రాజేంద్రున కిట్లనియె. న ట్లఘానురు మొగంబు వలనం గడ చనిన లేఁగల గోపకుమారులన్ బ్రదికించి వారును దానునుం జని చని. 490

* ఈ విధంగా పలికి శుకయోగి పరీక్షిత్తుతో ఇలా అన్నాడు. "అలా కృష్ణుడు చనిపోయారనుకున్న లేగలను, గోపకుమారులను అఘాసురుని బారినుంచి బ్రతికించాడు. వారితో పాటు తానుకూడ ముందుకు సాగిపోయాడు.

మ. కనియెం గృష్ణుఁడు సాధునీరము మహాగంభీరముం బద్మ కో
కనదాస్వాద వినోద మోదమదభృంగ ద్వంద్వ ఝుంకారమున్
ఘనకల్లోల లతావితాన విహరత్కాదంబ కోలాహల
స్వనవిస్ఫారము మందవాయుజకణాసారంబుఁ గాసారమున్. 491

* అలా వెళ్లిన కృష్ణుడు ఒక కొలనును చూచాడు. అది స్వచ్ఛమైన నీటితో నిండి ఉన్నది. ఎంతో లోతైనది. పద్మాలు, ఎర్రకలువలు ఆ చెరువులో వికసించి ఉండగా, వాటి సుగంధాలకు ఆనందించి మదించిన తుమ్మెదల జంటలు ఝుంకారం చేస్తూ ఆ పూవులపైననే తిరుగుతున్నాయి. ఆ కొలనిలో నీటి అలల మధ్యగా హంసలు ఈదులాడుతూ కోలాహలం చేస్తూ ఉంటే ఆ ధ్వని చెవుల పండువుగా వినవస్తూ ఉంది. చల్లని పిల్లగాలికి నీటి తుంపురులు ఎగురుతూ కొలనినిండా వ్యాపించి కనిపిస్తున్నాయి.

-: గోపాలబాలురు కృష్ణునితోఁ గూడి చల్దు లారగించుట :-

వ. కని తమ్మికంటి తమ్ముల యింటి సొబగునకు నిచ్చ మెచ్చుచుఁ జెచ్చెర గాలి నోలిం గదలెడు కరళ్లతుంపురుల జల్లు పెల్లున నొడళ్లు గగురుపొడువఁ గొలంకుఁ గెలంకులఁ గాయపండుల గొలల వ్రేఁగున వీఁగి పట్టు గల చెట్టుఁదుటుము నీడల నొప్పుచున్న యిసుక తిప్పల విప్పు సూచి వేడుక పిచ్చలింప నెచ్చెలుల కిట్లనియె. 492

* ఆ కొలనును చూచిన కృష్ణుడు తామరపూలతో నిండిన దాని అందానికి చాలా ఆనందించాడు. చెరువులోని నీరు గాలికి కెరటాలుగా లేచి మరోదిక్కునుండి వచ్చిన మరో గాలితెరకు చెదరిపోయింది నీటి తుంపురులు ఆ గాలితెరతో పాటు వచ్చి జల్లులాగా తాకగానే ఒళ్ళు గగుర్పొడుస్తున్నది. ఆ కొలను ఒడ్డున

ఎన్నో ఫలవృక్షా లున్నాయి. కాయలు పండ్లు గుత్తులు గుత్తులుగా వ్రేలాడుతూ ఉంటే ఆ చెట్లు ఆ బరువుకు ఊగిపోతున్నా, బలంగానే నిలబడి ఉన్నాయి. అలాంటి చెట్ల గుంపుల నీడలలో విశాలమైన ఇసుక తిన్నెలను చూడగానే కృష్ణునిలో ఉత్సాహం చెలరేగింది. అతడు స్నేహితులతో ఇలా అన్నాడు.

శా. "ఎండన్ స్రుగ్గితి రాఁకటం బడితి రిం కేలా విలంబింపఁగా
రం డో బాలకులార! చల్ది గుడువన్ రమ్యస్థలం బిక్క డీ
దండన్ లేఁగలు నీరు ద్రావి యిర వందం బచ్చికల్ మేయుచుం
దండం బై విహరించుచుండఁగ నమందప్రీతి భక్షింతమే! 493

* "మిత్రులారా! ఇప్పటికే ఎండలో స్రుగ్గిపోయారు; ఆకలితో నక నకలాడుతున్నారు. ఇంకా ఆలస్యం దేనికి? చల్దులు తినడానికి అనువైన అందమైన చోటు ఇది. లేగదూడల మందలు ఈ కొలనిలో నీరు త్రాగి, ఈ ప్రక్కనే ఉన్న పచ్చిక బయళ్ళలో స్వేచ్ఛగా మేస్తూ విహరిస్తూ ఉంటాయి. మనం హాయిగా చల్దులు ఆరగించుదామా?"

వ. అనిన "నగుఁగాక"యని వత్సంబుల నుత్సాహంబున నిర్మలంబులగు జలంబులు ద్రావించి, పచ్చికల మొల్లంబులు గల పల్లంబుల నిలిపి చొక్కంబులగు చల్దుల చిక్కంబులు సక్కడించి. 494

* కృష్ణుడిలా అనగానే గోపబాలకు లందరూ "అలాగే" అన్నారు. లేగదూడలకు నిర్మలమైన నీటిని త్రాగించి, చిక్కని పచ్చిక బయళ్ళలో మేతకు వదలిపెట్టారు. నోరూరించే చల్దులును చిక్కములనుంచి బయటికి తీశారు.

మ. జలజాంతస్థితకర్ణికం దిరిగిరా సంఘంబులై యున్న తే
కుల చందంబునఁ గృష్ణునిం దిరిగిరాఁ గూర్చుండి వీక్షించుచున్
శిలలుం బల్లవముల్ దృణంబులు లతల్ చిక్కంబులున్ బువ్వు లా
కులు కంచంబులుగా భుజించి రచటన్ గోపార్భకుల్ భూవరా! 495

* తామరపువ్వులో మధ్యఉన్న కర్ణికచుట్టూ వరుసలు వరుసలుగా రేకులు పరుచుకుని ఉంటాయి. అలాగే కృష్ణుడు కర్ణికలాగా మధ్యన కూర్చుని ఉండగా గోపబాలు రందరూ చుట్టూ రేకుల్లాగా సర్దుకుని కూర్చున్నారు. అందరూ కృష్ణుణ్ణే చూస్తున్నారు. వారికి కంచాలు అంటూ వేరే ఏమీ లేవు. విశాలమైన రాతి పలకులు, లేత తామర ఆకులు; వెడల్పైన గడ్డిపోచలతోను, తీగెలతోను, పొడుగాటి పొన్నపూలవంటి పూవులతోను అల్లిన చదరలు; తోడ తెచ్చుకున్న చిక్కాలు; చెట్ల ఆకులు - వీటినే కంచాలుగా ఉపయోగించుకొని గోపాలబాలకులు చక్కగా చల్దులు ఆరగించారు.

సీ. మాటిమాటికి వ్రేలు మడిచి యూరించుచు నూరుఁగాయలు దినుచుండు నొక్కఁ,
డొకని కంచములోని దొడిసి చయ్యన మ్రింగి "చూడు లే" దని నోరు సూపు నొక్కఁ,

డేగు రార్గుర చల్ది లెలిమిఁ బన్నిద మాడి కూర్కొని కూర్కొని కుడుచు నొక్కఁ
డిన్ని యుండఁగఁ బంచి యిడుట నెచ్చలితన మనుచు బంతెనగుండు లాడు నొకఁడు,

ఆ. కృష్ణుఁ జూడు మనుచుఁ గికురించి పరులమ్రోల, మేలి భక్ష్యరాశి మెసఁగు నొకఁడు
నవ్వు నొకఁడు, సఖుల నవ్వించు నొక్కఁడు, ముచ్చటాడు నొకఁడు, మురియు నొకఁడు. 496

* వ్రేళ్ళమధ్యలో ఊరుగాయ ముక్కలు ఇరికించుకుని మాటి మాటికీ ప్రక్కవాడిని ఊరిస్తూ తింటున్నా డొక గోపబాలుడు. మరొకడు ప్రక్కవాని కంచంలోనిది గభాలున లాక్కుని మ్రింగివేసి, వాడు చూడవచ్చేసరికి 'ఏదీ ఏమీ లేదే?' అని తన నోరు చూపించాడు. మరొకడు పందెంవేసి, ఐదారుమంది తినే చల్దిని నోట కూరు కుని కూరుకుని తింటున్నాడు. "ఒరే ! ఇన్ని పదార్థాలున్నాయి, స్నేహమంటే ఒకరి దొకరికి పంచి యివ్వాలట్రా!" అంటూ ఒక్కొక్కరి కంచంలోనిది ఒక్కొక్కటి తీసుకుంటూ 'బంతెనగుండ్లు' అనే ఆట ఆడుతున్నాడు మరొకడు. "ఒరే! కృష్ణుడు ఎలా నవ్వుతున్నాడో చూడు!" అంటూ మాయచేసి, మిత్రుని ముందున్న మధురపదార్థాలు తినేస్తున్నాడు వేరొకడు. ఒకడు నవ్వుతున్నాడు. మరొకడు తాను నవ్వకుండా ప్రక్కవారిని నవ్విస్తున్నాడు. ఇంకొకడు ముచ్చటలు చెబుతున్నాడు. వేరొకడు అవి వింటూ మురిసి పోతున్నాడు.

వ. అ య్యవసరంబున. 497

సీ. కడుపున దిండుగాఁ గట్టిన వలువలో, లాలిత వంశనాళంబుఁ జొనిపి
విమల శృంగంబును వేత్రదండంబును జాఱి రానీక డాచంక నిఱికి
మీఁగడ పెరుఁగుతో మేళవించిన చల్ది ముద్ద డాపలిచేత మొనయ నునిచి
చెలరేఁగి కొసరి తెచ్చిన యూరుఁగాయలు వ్రేళ్ల సందులయందు వెలయ నిఱికి

ఆ. సంగడీల నడుమఁ జక్కఁగఁ గూర్చుండి, నర్మభాషణముల నగవు నెఱపి
యాగభోక్త కృష్ణుఁ డమరులు వెఱఁగంద, శైశవంబు మెఱసి చల్ది గుడిచె. 498

* అప్పుడు కృష్ణుడు నడుము చుట్టూ దట్టీ కట్టుకొని దానిలో తన వేణువును ఏటవాలుగా దూర్చాడు. కొమ్ము బూరా, చేతి కర్ర ఈ రెండింటినీ జారిపోకుండా ఎడమచంకలో ఇరికించి పట్టుకున్నాడు. మీగడ పెరుగుతో కలసిన చల్దిముద్ద ఎడమచేతిలో పట్టుకున్నాడు. ఇంటివద్ద అల్లరిచేసి, కొసరికొసరి కట్టించుకొని వచ్చిన ఊరుగాయ ముక్కలను కుడిచేతి వ్రేళ్ళసందులో ఇరికించి పట్టుకున్నాడు. స్నేహితులకు సరిగా నట్ట నడుమ చక్కగా కూర్చున్నాడు. ఛలోక్తులతో వారినందరిని నవ్విస్తూ ఉన్నాడు. అతడు సర్వ యజ్ఞాలలోను యజ్ఞఫలాన్ని భుజించే శ్రీహరి గదా! అటువంటివాడు బాల్యక్రీడలతో చెలరేగుతూ అలా కూర్చుండి చల్ది ఆరగిస్తూ ఉంటే దేవతలందరూ నివ్వెరపోయి నోళ్ళు తెరచుకొని చూస్తున్నారు.

వ. ఇట్లు కృష్ణసహితు లయిన గోపకుమారులు చల్దులు గుడుచు నెడఁ గ్రేపులు మేపులకుం జొచ్చి పచ్చనిగఱికి జొంపంబుల గుంపుల కుఱికి, లంపులు మేయుచు, ఘోరంబగు నరణ్యంబు నడుమ దోరంబగు దూరంబు సనిన, వానిం గానక వెఱచుచున్న గోపడింభకులకు నంభోజనయనుం డిట్లనియె. 499

* ఈవిధంగా ఇక్కడ కృష్ణునితోపాటు గోపకుమారులు చల్దులు ఆరగిస్తూ ఉండగా అక్కడ లేగదూడలు పచ్చిక మేస్తున్నాయి. పచ్చని పచ్చికలున్న గుబుర్లలోనికి జొరబడి, దొంగమేతలు మేస్తూ, భయంకర మైన అరణ్యంలో చాలాదూరం వెళ్ళిపోయాయి. గోపబాలకులు భోజనాలు చేస్తూ లేగలకోసం చూస్తే అవి కనిపించ లేదు. వారు కంగారు పడుతూ ఉంటే కృష్ణుడిలా అన్నాడు.

మ. వినుఁ డో బాలకులార! క్రేపు లటవీవీథిన్ మహాదూరముం
జనియెం గోమల ఘాసఖాదన రతోత్సాహంబుతో నెందుఁ బో
యెనొ యే మయ్యెనొ క్రూరజంతువులచే నే యాపదం బొందెనో?
కని తెత్తుం! గుడువుండు చల్దిఁ గొఱఁతల్ గా కుండ మీ రందఱున్? 500

* "మిత్రులారా! మన లేగదూడలు లేత పచ్చికల మేతలలో లీనమై ఉత్సాహంతో అడవిలో చాలాదూరం వెళ్ళిపోయినట్టున్నాయి. ఎక్కడికి వెళ్ళాయో, ఏమైపోయినాయో? ఏక్రూరజంతువులకైనా చిక్కి ఆపదలో పడినాయో ఏమిటో? నేను వెదకి తెస్తాను. మీరు కంగారు పడకుండా చల్దులు ఆరగిస్తూ ఉండండి."

-: బ్రహ్మ గోవత్సములను గోపబాలకులను నంతర్ధానంబు సేయుట :-

వ. అని చెప్పి. 501

శా. కర్ణాలంబిత కాకపక్షములతో గ్రైవేయహారాళితో
స్వర్ణభ్రాజిత వేత్రదండకముతో సత్పింఛదామంబుతోఁ
బూర్ణోత్సాహముతో ధృతాన్న కబళోత్ఫుల్లాబ్జ హస్తంబుతోఁ
దూర్ణత్వంబున నేగె లేఁగలకునై దూరాటవీవీథికిన్. 502

* ఈ విధంగా చెప్పి, కృష్ణుడు బయలుదేరాడు. జులపాల జుట్టు చెవులవరకూ వ్రేలాడుతూ ఉన్నది. మెడలో హారాలు మెరుస్తున్నాయి. బంగారంలా మెరుస్తున్న వెదురుకఱ్ఱ చేతిలో ఉంది. తలపై చక్కని నెమలిఫించము కన్నుల పండువుగా కదులుతున్నది. పట్టుకుని ఉన్న అన్నపు ముద్ద ఎఱ్ఱని అరచేతిలో తెల్లగా మెరుస్తున్నది. ఈ విధంగా ఉత్సాహం నిండిన కృష్ణుడు, లేగదూడలను వెదకడానికి చాల వేగంగా అడవిలో ఎంతో దూరం వెళ్లిపోయాడు.

వ. ఇ ట్లేగుచు. 503

క. ఇచ్చోఁ బచ్చిక మేసిన, విచ్చోఁ ద్రావినవి తోయ, మేగిన విచ్చో,
నిచ్చోట మంద గొన్నవి, యిచ్చోఁ బాసినవి జాడ యిదె యిదె యనుచున్. 504

* అలా వెడుతూ కృష్ణుడు లేగల జాడలు కనిపెట్టాడు. "ఇవిగో! ఇక్కడ పచ్చిక మేశాయి; ఇక్కడ నీరు త్రాగాయి; ఇదిగో ఇక్కడ మళ్ళీ బయలుదేరాయి; ఇక్కడ ఒక్కచోటికి మందగా చేరాయి; ఇదిగో! ఇక్కడనుంచి మంద విడిపోయింది".

క. కంజదళాక్షుఁడు వెదకెను, గొంజక లేఁగల నపార గురుతృణ వనికా
పుంజంబుల భీకర మృగ, కుంజంబులఁ దరుల గిరులఁ గొలఁకుల నదులన్. 505

* ఇలా కృష్ణుడు వెనుకాడకుండా లేగలను వెదుకసాగాడు. దట్టమైన అడవిలో పచ్చిక గుబురులలోనూ, భయంకర మృగాలుండే చెట్ల గుంపులలోనూ, చెట్లవెనుకా, పర్వతాలపైనా, కొలనులచెంతా, నదుల దగ్గరా అంతటా వెదికాడు.

వ. అంత. 506

శా. బాలుం డయ్యు నితం డఘాసురుఁడు ద్రుంపన్ బాలురం గ్రేపులన్
ఏలీలన్ బ్రదికించెనొక్కొ? భువి నూహింపం గడుం జోద్య మం
చాలో నంబుజసంభవుండు సని మాయాబాలు శుంభద్బలం
బాలోకింపఁ దలంచి డాఁచె నొకచో నాలేఁగలన్ బాలురన్ 507

* అప్పుడు భూమికి దిగివచ్చిన బ్రహ్మదేవుడు ఇదంతా చూచి ఇలా అనుకున్నాడు. "ఇతడు పసిబాలుడు గదా! అఘాసురుడు మ్రింగి వేసిన గోపబాలురను, లేగలను ఎలా రక్షించగలిగాడు! ఇది ఈ భూలోకంలోచాల ఆశ్చర్యకరమైన విషయమే!" అనుకున్నాడు. కృష్ణుడు అటువెళ్ళిన సమయం చూచి ఈ మాయాబాలుని మహాశక్తి ఎలాంటిదో పరీక్షచేసి చూద్దా మనుకున్నాడు బ్రహ్మయ్య. ఇటు అడవిలోని లేగలనూ అటు భోజనాలు చేస్తున్న బాలురనూ ఒక రహస్యప్రదేశంలో దాచి వేశాడు.

వ. ఆ సమయంబున దూడలు వోయిన జాడ యెఱుంగక, తప్పి య పద్మలోచనుం డెప్పటి కొలంకు కడకు వచ్చి, యచ్చోట నెచ్చెలులం గానక వారిం జీరి, లేకుండుట నిశ్చయించి గోవిందుండు విశ్వ విదుండు గావున నిది విరించి మొఱం గని యెఱింగి తిరిగి పోవుచు. 508

* అప్పుడు కృష్ణుడు దూడల జాడలు కనబడక తిరిగి కొలను వద్దకు వచ్చాడు. అక్కడ గోపబాలురుకూడా ఆయనకు కనుపించలేదు. ఇక్కడ ఏదో మాయ జరిగిందని నిశ్చయించుకున్నాడు. కృష్ణుడు విశ్వంలోని రహస్యాలన్నీ ఎరిగినవాడు. ఇది బ్రహ్మదేవుని మోసమని గ్రహించాడు. వెంటనే గిరుక్కున వెనుదిరిగాడు.

శా. వంచింపం బనిలేదు బ్రహ్మ కిచటన్ వత్సంబులన్ బాలురన్
వంచించెం గనుఁబ్రామి, తన్ను మరలన్ వంచించు టాశ్చర్యమే?
వంచింపన్ మనకేల! తెచ్చుటకునై వల్లించు బ్రహ్మాండము
ల్వంచింపన్ మరలింప నేర్చు హరి లీలన్ మందహాసాస్యుఁడై. 509

* ఈ మా బాలురను మా లేగదూడలను వంచనచేసి మాయం చేయవలసిన అవసరం బ్రహ్మకు ఏమీ లేదు. అయినా నా కన్ను గప్పి మోసం చేశాడు. అతణ్ణి తిరిగి మోసం చేయడం నాకు పెద్ద కష్టమైన

విషయం కాదు. ఐనా వారిని తిరిగి తీసుకొని రావడానికిగాను అతణ్ణి వంచించడం మనకెందుకు? వద్దులే? అంటూ పెదవులపై చిరునవ్వులు చిందించాడు. ఈ బ్రహ్మాండాలనే వంచించడం, మరలించడం అనే విద్యలు తెలిసినవాడుగదా శ్రీహరి!

క. గోపాలసుతులు లే రని, గోపికలకుఁ జెప్పనేల? గోపాలకులున్
గోపికలు నలర బాలుర, క్రేపులరూపముల నేఁ జరించెద ననుచున్. 510

* "ఇంటికి తిరిగివెళ్లి మీ పిల్లలు లేరమ్మా అని గోపికలకు చెప్పడం దేనికి? నేనే గోపబాలుర రూపాలలోనూ, గోవత్సాల రూపాలలోనూ సంచరిస్తాను. గోపికలు, గోపకులు కూడా ఎప్పటిలాగే చాల సంతోషిస్తారు.".

మ. కరముల్ పాదములున్ శిరంబు లవలగ్నంబుల్ ముఖంబుల్ భుజాం
తరముల్ ముక్కులుఁ గన్నులున్ శ్రవణముల్ దంతాదులున్ దండ కాం
బర స్రగ్వేణు విషాణ భూషణ వయో భాషా గుణాఖ్యాన త
త్పరతల్ వీడ్వడకుండఁ దాల్చె విభుఁ డా వత్సార్భకాకారముల్. 511

* ఇలా అనుకున్న కృష్ణుడు ఆ యా లేగదూడల ఆకారాలు, ఆ యా గోపబాలుర ఆకారాలు తానే ధరించాడు. చేతులు, కాళ్ళు, తలలు, నడుములు, ముఖాలు, భుజాలు, వక్షస్థలాలు, ముక్కులు, కన్నులు, చెవులు, దంతాలు, మొదలైనవి అన్నీ అచ్చం ఆ యా బాలుర పోలికల్లోనే ఉన్నాయి. అంతేకాకుండా ఆ యా బాలురు ధరించే చేతికర్రలు, వస్త్రాలు, దండలు, వేణువులు, కొమ్ముబూరాలు, ఆభరణాలు, వారి వయస్సులు, గుణాలు, మాట్లాడడంలోని విచిత్రమైన యాసలు- ఏ ఒక్కటీ వదలకుండా ఆయా బాలుర, లేగల ఆకారాలు అన్నీ తానే ధరించాడు. ఈశ్వరుడైన శ్రీహరిగదా అతడు!

క. రూపంబు లెల్ల నగు బహు, రూపకుఁ డిటు బాలవత్సరూపంబులతో
నే పారు టేమి చోద్యము?, రూపింపఁగ నతని కితరరూపము గలదే? 512

* ఈ జగన్నాటకంలో అందరి రూపాలూ ధరించే అంతర్యామి స్వరూపుడు గోపాలకృష్ణుడు. ఆ మహానటుడు ఇలా బాలుర, లేగల రూపాలు ధరించడం ఏమి ఆశ్చర్యం? ఏ రూపంలోనైనా ఉన్నవాడు అతడే. జాగ్రత్తగా గమనిస్తే అతనికి ఈ అంతర్యామి రూపం కాక వేరే రూపం లేదు గదా!

క. మరలుపు మనియెడు కర్తయు, మరలించు కుమారకులును మరలెడి క్రేపుల్,
పరికింప దాన యై హరి, మరలం జనె లీలతోడ మందకు నధిపా! 513

* "ఇక లేగలను ఇళ్ళకు మళ్ళించండి" అని చెబుతున్న కృష్ణుడూ, మరలించే గోపబాలురూ, మరలింపబడే లేగదూడలూ అన్ని తానే అయి ఆ లీలా గోపాలబాలుడు తమ గోకులానికి తిరిగి బయలు దేరాడు.

వ. ఇట్లు బాలవత్సరూపంబులతో విహరించుచు మందకు వచ్చి వారివారి దొడ్ల నయ్యై వత్సంబుల ముందటికందువల నిలిపి, తత్తద్బాలరూపంబుల నందటి గృహంబులం బ్రవేశించి వేణునాదంబులు సేసిన, 514

* ఈవిధంగా బాలుర, లేగల రూపాలతో విహరిస్తూ గోకులానికి తిరిగివచ్చి, వారి వారి దొడ్లలో లేగలను ఆ యా స్థానాలలో కట్టివేసి, ఆ బాలకుల రూపంలో ఆ యా ఇండ్లలో ప్రవేశించి, వారి వారి వేణువుల ద్వారా వేణునాదం చేశాడు.

చ. కొడుకుల వేణునాదములు గొబ్బున వీనులకుం బ్రియంబు లై
ముడివడ లేచి యెత్తికొని మూర్కొని తల్లులు కౌఁగిలించుచుం
జడిగొనఁ జేఁపు వచ్చి తమచన్నులయందు సుధాసమంబు లై
వెడలెడి పాలు నింగుకొను వేడుక నిచ్చిరి తత్సుతాళికిన్. 515

* గోపబాలకుల తల్లులు కొడుకుల వేణునాదాలు విన్నారు. అవి వీనుల విందుగా వినిపించి వారి మనస్సులను పరవశింపజేశాయి. ఆ తల్లులు వెంటనే లేచి, కుమారులను కౌగిలించుకొని, శిరస్సులను మూర్కొన్నారు. వారికి పాలిండ్లలో పాలు ఉవ్వెత్తుగా చేపువచ్చాయి. గోపికలు అమృతంతో సమానమైన ఆ పాలు నిండైన ప్రేమతో కొడుకులకు త్రాగించారు.

వ. మఱియుఁ దల్లు లుల్లంబులఁ బెల్లుగ వెల్లిగొను వేడుకలం దమనందనులకు నలుంగు లిడి, మజ్జనంబులు గావించి, గందంబు లలంది తొడవులు దొడిగి నిటలతటంబుల రక్షాతిలకంబులు వెట్టి, సకలపదార్థ సంపన్నంబు లయిన యన్నంబు లొసంగి సన్నములు గాని మన్ననలు సేసిరి. 516

* ఆ తల్లుల హృదయాలు ఆనందంతో పరవళ్ళు త్రొక్కాయి. వారు ఎంతో వేడుకతో కొడుకులకు నలుగు పెట్టి, తలంటి స్నానం చేయించారు. గంధాలు పూశారు. చక్కని ఆభరణాలు అలంకరించారు. నుదుటిపై రక్షాతిలకాలు పెట్టారు. అన్నిరకాల పదార్థాలతోను భోజనాలు పెట్టారు. ఎంతో ప్రేమతో వారిని ఆదరించారు.

క. ఏ తల్లుల కే బాలకు, లే తెఱఁగునఁ దిరిగి ప్రీతి యొసఁగింతురు ము
న్నా తల్లుల కా బాలకు, లా తెఱఁగునఁ బ్రీతిఁ జేసి రవనీనాథా! 517

* ఇంతకు ముందు ఏబాలకులు ఏ తల్లులకు ఏ యే విధాలుగా ఆనందం కలిగించేవారో, ఇప్పుడూ అలాగే ఆ బాలకులు ఆ తల్లులకు అదే విధమైన ఆనందం కలిగించారు.

వ. ఆ సమయంబున. 518

ఉ. పాయని వేడ్కతో నునికిపట్టులకుం జని గోవులెల్ల నం
బే యని చీరి హుమ్మనుచుఁ బేరిచి మూర్కొని పంచితిల్లి పె
ల్లై యతిరేకమై పొదుఁగులం దెడలేక స్రవించుచున్న పా
లాయెడ నాకుచున్ సుముఖలై యొసఁగెన్ నిజవత్సకోటికిన్. 519

* ఆ సమయంలో దొడ్లలో ఉన్న ఆవులు తమదూడలను చూడగనే 'అంబే' అంటూ బిడ్డలను కేకవేసి పిలిచాయి. హుమ్మంటూ దూడలను వాసన చూచి, ఆనందంతో కొంచెం మూత్రం విడిచాయి. ప్రేమతో దూడలను నాకుతూ పొదుగులనుండి కోకొల్లలుగా కురుస్తున్న పాలను లేగదూడలకు త్రాగించాయి.

క. వ్రేతలకును గోవులకును, మాతృత్వము సాలఁ గలిగె మఱి మాధవు పై
మాత లని హరియు నిర్మల, కౌతూహల మొప్పఁదిరిగెఁ గడు బాల్యమునన్. 520

* గోపికలకు గోవులకు కూడ తమ తమ బిడ్డల రూపంలో ఉన్న కృష్ణునిపై మాతృప్రేమ ఎంతో కలిగింది. శ్రీహరికూడా వారిని తల్లులు అంటూ ఎంతో స్వచ్ఛమైన ప్రేమతో పసిపిల్లవాడుగా వారిమధ్య ప్రవర్తించాడు.

ఆ. ఘోషజనుల కెల్లఁ గుఱ్ఱలపై వేడ్క, పూఁటపూఁట కెలమిఁ బొటకరించె
నిచ్చ క్రొత్త యగుచు నీరజాక్షునిమీఁద, వేడ్కఁ దమకుఁ దొల్లి వెలసినట్లు. 521

* ఈ గోపబాలురపైన గోకులంలోని జనులందరికీ రోజురోజుకీ ప్రేమలు చిగుళ్లు తొడిగాయి. ఏ రోజు కారోజు క్రొత్తగానే ఉండేది ఆ ప్రేమ. బాల కృష్ణునిపైన కూడా వారికి పూర్వంలాగే రోజు రోజుకూ ప్రేమలు క్రొత్త చిగుళ్ళు తొడుగుతూ ఉండేవి.

వ. ఇట్లు కృష్ణుండు బాలవత్సరూపంబులు దాల్చి తన్నుఁ దాన రక్షించుకొనుచు, మందను వనంబున నమందమహిమంబున నొక్కయేఁడు క్రీడించె. నా యేఁటికి నై దాఱు దినంబులు కడమవడి యుండ నం దొక్కనాఁడు బలభద్రుండును, దానును వనంబునకుం జని మందచేరువ లేఁగల మేప నతి దూరంబున గోవర్ధన శైలశిఖరంబున ఘాసంబులు గ్రాసంబులు గొనుచున్న గోవు లా లేఁగలం గని. 522

* ఈ విధంగా బాలకృష్ణుడు బాలుర రూపాలూ, లేగల రూపాలూ తానే ధరించి, ఇందరి రూపాలలోనూ ఉన్న తననుతాను రక్షించు కొంటూ, ఆ బృందావనంలో ఉన్న గోకులంలో మహా మహిమతో ఒక్క యేడాది పాటు ఆడుకున్నాడు. ఒక ఏడాదికి ఐదారు రోజులు తక్కువగా ఉన్నదనగా ఒకనాడు తాను, బలరాముడు అడవికి వెళ్ళి మందకు దగ్గరగా లేగదూడలను మేపుతున్నారు. ఆ ప్రదేశానికి చాలాదూరంగా గోవర్ధనపర్వత శిఖరంపై గోపకులు ఆవులను మేపుతున్నాడు. ఆ ఆవులు ఈ దూడలను చూచాయి.

చ. ముదమున హుంకరించుచును, మూఁపులపై మెడ లెత్తి చాఁచుచుం
బదములు నాల్గు రెండయిన బాగునఁ గూడఁగఁ బెట్టి దాఁటుచున్
వదనములన్ విశాలతర వాలములన్ వడి నెత్తిపాఱి యా
మొదవులు సన్నులం గుడిపె మూఁతుల మ్రింగెడిభంగి నాకుచున్. 523

* ఆవులు ఆనందంతో ఒక్కసారిగా హుంకారం చేశాయి. మూపుల పైదాకా మెడలు ఎత్తి చాచి, నాలుగుకాళ్ళూ రెండుకాళ్ళుగా కనిపించేటంత వేగంగా చెంగుచెంగున దాట్లు వేస్తూ పరుగెత్తాయి. తోకలు

విశాలంగా ముఖాలపై దాకా వచ్చేటట్లు ఎత్తి, వేగంగా లేగదూడలవద్దకు పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చాయి. లేగలమూతులను మ్రింగివేస్తాయా అన్నంత ఆత్రంగా నాకుతూ, ఆ ఆవులు లేగలకు కడుపులనిండా పాలు కుడిపాయి.

వ. అంత గోపకులు గోవుల వారింప నలవి గాక, దిగ్గన నలుకతోడి సిగ్గు లగ్గలంబుగ దుర్గమ మార్గంబున వానివెంట నంటి వచ్చి లేఁగల మేపుచున్న కొడుకులం గని. 524

* ఆ ఆవులను ఆపుచేయడం గోపకులకు సాధ్యం కాలేదు. ఇంత వరకు ఎప్పుడూ తమ మాటలను ఆవులు ధిక్కరించలేదు. వారికి కోపంతో పాటు సిగ్గుకూడా ముంచుకు వచ్చింది. ఆవుల వెనుకనే తుప్పలలో నుంచి, బండలపై నుంచి కష్టమైన దారులలో పరుగెత్తుకుని వచ్చారు. అక్కడ లేగలను మేపుతున్న తమ బిడ్డలను చూచారు. వారు కోపాలు సిగ్గులు అన్నీ మరచిపోయారు.

ఉ. అయ్యలఁ గంటి మంచుఁ బులకాంకురముల్ వెలయంగఁ గుఱ్ఱలం
జయ్యన డాసి యెత్తుకొని సంతస మందుచు గౌఁగిలించి తా
రయ్యెడ నౌఁదలల్ మనము లారఁగ మూర్కొని ముద్దు సేయుచున్
దయ్యు మెఱుంగు, గోపకులు దద్దయు నుబ్బిరి నిబ్బరంబుగన్. 525

* "మా చిన్ననాన్నలను చూడగలిగాము" అంటూ బిడ్డల వద్దకు చేరి, వారిని ఎత్తుకున్నారు. ఒడలంతా పులకలెత్తుతూ ఉండగా, సంతోషంతో కౌగిలించుకుని, తలలను మూర్కొని ముద్దుచేశారు. ఆ బిడ్డలలో ఉన్న దైవాన్ని తెలుసుకున్నారా అన్నట్లు ఎంతో సంతోషంతో పొంగిపోయినారు. అది పాలపొంగువంటిది కాదు; స్థిరత్వం కూడా ఉన్నపొంగు అది.

వ. ఇట్లు బాలకాలింగనంబుల నానందబాష్ప పూరితనయనులై గోపకులు గోవుల మరలించుకొని తలంగి చన వారలం జూచి బలభద్రుండు దనలో నిట్లని తలంచె. 526

* ఇలా కుమారులను కౌగిలించుకొని, ఆనందబాష్పాలు నిండిన కన్నులతో గోపకులు చివరికి కుమారులను వదలిపెట్టి, గోవులను మళ్ళించుకొని దూరంగా వెళ్లిపోయారు. వారిని చూచి బలరాముడు తనలో తాను ఇలా అనుకున్నాడు.

సీ. చన్ను మానినయట్టి శాబకశ్రేణిపై గోగణంబులకును గోపకులకు
నిబ్బంగి వాత్సల్య మెబ్బంగి నుదయించె? హరిఁ దొల్లి మన్నించునట్లు వీరు
మన్నించు చున్నారు మమతఁ జేయుచుఁ బ్రీతి నంబుజాక్షునిఁ గన్నయట్లు నాకుఁ
బ్రేమమయ్యెడి, డింభబృందంబుఁ గనుఁగొన్న నిది మహాద్భుత మెందు నెఱుఁగరాదు

తే. మనుజదైవత దానవ మాయయొక్కొ?, కాక నా భర్త యగుచున్న కమలనయను
మాయయో కాక యితరులమాయ నన్నుఁ, గలఁప నోవదు విభుమాయ గాఁగ నోపు. 527

* "తల్లిపాలు విడిచిన వయస్సులో ఉన్న బిడ్డలపైనా, లేగలపైనా గోపకులకు గోవులకు ఇంత ఎక్కువగా వాత్సల్యం ఎలా పుట్టుకుని వచ్చింది? వీరు ఇదివరకు కృష్ణుని యెడ మమకారంతో ఎంత ప్రేమ చూపేవారో, ఇప్పుడు తమ బిడ్డలపైన ఆ విధంగా ప్రేమ చూపుతున్నారు. నాకు కూడా ఈబిడ్డలనూ, లేగలనూ చూస్తుంటే కృష్ణుని చూచినట్లే ప్రేమా, ఇష్టమూ కలుగుతున్నాయి. ఇది మహాద్భుతంగా ఉంది. ఇంతకుముందు ఇటువంటిది యెన్నడూ ఎరుగను. మానవులుగాని, దేవతలుగాని, దానవులుగాని చేసిన మాయ కాదు గదా! లేక నా స్వామి అయిన విష్ణువుయొక్క మాయ యేమో! ఇతరుల మాయ అయితే నన్ను మోసగించ లేదు. నా స్వామి మాయయే అయి ఉంటుంది."

క. అని మున్న ముగ్ధుఁ డయ్యును, దనయందుల దివ్యదృష్టిఁ దప్పక బుద్ధిం
దన చెలికాండ్రను గ్రేపుల, వనజాక్షుం డనుచుఁ జూచె వసుధాధీశా! 528

* బలరాముడు ఇలా ఆలోచించి, ఇతవరకు మోహం చెంది ఉన్నా, ఇప్పుడు దివ్యదృష్టితో శ్రద్ధగా చూచాడు. తన స్నేహితులు, లేగదూడలు అన్నీ కృష్ణుడే అని గ్రహించాడు.

వ. ఇట్లు విజ్ఞానదృష్టిం జూచి యెఱింగియు నమ్మక బలదేవుండు గొందలంపడుచుఁ గృష్ణుం జూచి 'మహాత్మా! తొల్లి యెల్ల క్రేపులును ఋషుల యంశం బనియును, గోపాలకులు వేల్పుల యంశం బనియును దోఁచు చుండు, నిపుడు వత్సబాలక సందోహంబు సందేహంబు లేక నీవ యని తోఁచుచున్న, దిదియ యేమి?'యని యడిగిన నన్నకు నున్నరూపు వెన్నుండు మన్ననసేసి క్రన్నన యెఱింగించె, నతండు నెరింగె నవ్విధంబున హరి బాలవత్సంబులు దానయై సంచరించిన యేఁడు విరించికిఁ దన మానంబున నొక్క త్రుటి మాత్రంబైన, విరించి చనుదెంచి వత్సబాలకాకారుండైన కృష్ణబాలకుం జూచి వెఱంగు పడి యిట్లని వితర్కించె. 529

* ఇలా యోగదృష్టితో చూచినా బలరాముడు నమ్మలేక కంగారు పడ్డాడు. కృష్ణుని ఇలా అడిగాడు; "మహాత్మా! ఇంతకు ముందువరకు లేగదూడలన్నీ ఋషుల అంశలతో జన్మించినవనీ, గోపాలకులందరూ దేవతల అంశలనీ నాకు అనిపిస్తూ ఉండేది. ఇప్పుడు చూస్తే లేగలూ, బాలకులూ అందరూ నిస్సందేహంగా నీవే అని నాకు అనిపిస్తూ ఉంది. కనిపిస్తూ ఉంది. ఈ వింత ఏమిటి?" ఇలా అడుగగానే కృష్ణుడు అన్నగారి యెడల అనుగ్రహంతో 'ఉన్న' రహస్యం విప్పి చెప్పాడు. బలరాముడుకూడా గ్రహించాడు. ఈ విధంగా శ్రీహరి బాలురు, లేగలు తానే అయి చరించినది ఒక యేడాది. ఆ కాలం బ్రహ్మదేవునికి తన కాలమానంలో ఒక్క త్రుటికాలంగా కనుపించింది. అతడు వచ్చి లేగల రూపంలో బాలకుల రూపంలో కనుపిస్తున్న బాలకృష్ణుని చూచి నివ్వెరపోయి ఇలా ఆలోచించుకున్నాడు.

శా. మందం గల్గిన వత్సబాలకులు నామాయా గుహాసుప్తులై
యెందుం బోవరు, లేవ రిప్పుడును వేఱే చేయ నాకన్యు లొం
డెందున్ లేరు, విధాతలుం బరులు, వీ రెవ్వార లె ట్లైరొకో!
యెం దేతెంచిరొ కృష్ణుతో మెలఁగువా? రేఁడయ్యెడిన్ నేఁటికిన్. 530

* "ఈ గోకులంలోని అసలైన బాలకులు, లేగలు నా మాయాగుహలో ఇప్పటికీ నిద్రపోతున్నారు. ఎక్కడికీ పోలేదు. మళ్ళీ ఎవరైనా సృష్టిచేశారా అనుకుంటే, నాకు బదులు మరొక బ్రహ్మ ఎవరూ లేరు. మరి వీరెవరు? ఎలా తయారైనారు? నేటికి భూలోకంలో ఏడాది అయింది. ఈ కృష్ణునితో విహరిస్తున్న వీరంత ఎక్కడినుంచి వచ్చారో మరి!

మత్త కోకిలము

బ్రహ్మపంపునఁ గాని పుట్టదు ప్రాణిసంతతి యెప్పుడున్
బ్రహ్మనొక్కఁడఁగాని వేఱొకబ్రహ్మ లేఁడు సృజింపఁగా
బ్రహ్మ నేను సృజింప నొండొక బాలవత్సకదంబ మే
బ్రహ్మమందు జనించె? నొక్కట బ్రహ్మ మౌనది చూడఁగాన్. 531

* బ్రహ్మ సృష్టిస్తేగాని, ఈ జీవరాసులేవీ పుట్టవుగదా! సృష్టిచేసే బ్రహ్మ అంటే నే నొక్కడనే గాని రెండవవాడు లేడుగదా! బ్రహ్మగా నేను సృష్టించిన గొల్లపిల్లలు, దూడలు కాక, వేరేగొల్ల పిల్లలూ దూడలూ ఎలా వచ్చాయి? వీటిని ఏ బ్రహ్మ సృష్టించాడు? ఇందరిలో ఒక్కడుగా ఉన్న పరబ్రహ్మ కాదు గదా వీటి సృష్టికర్త?

వ. **అని యిట్లు సకలంబును సుకరంబున నెఱింగెడి నెఱవాది ముదుక యెఱుక గల ప్రోడ వెఱంగుపడి గ్రద్దనఁ బెద్దప్రొద్దు దద్దయుం దలపోసి కర్జంబు ముందల యెఱుంగక కొందలం పడుచు నాందోళనంబున.** 532

* సర్వస్వాన్నీ తేలికగా తెలుసుకొనే నేర్పరియైన ఆ పితామహుడు ఆ జ్ఞానవృద్ధుడు ఆ బ్రహ్మదేవుడు నివ్వెరపోయాడు. కంగారుపడి తనలో తాను ఎంతో ఆలోచించాడు. ఇకముందు చేయవలసిన కార్య విధాన మేమిటో తెలియలేదు. బిక్కమొగం వేసి అందోళనలో పడ్డాడు.

క. **మోహము లేక జగంబుల, మోహింపఁగఁ జేయ నేర్చి మొనసిన విష్ణున్**
మోహింపించెద ననియెడు, మోహమున విధాత దాన మోహితుఁ డయ్యెన్. 533

* శ్రీహరి మోహం అంటనివాడు. కాని తాను జగత్తు లన్నిటినీ మోహింపజేయగల నేర్పరి. అటువంటి విష్ణువును మోహింప జేద్దామనుకొని మోహపడిన బ్రహ్మ తానే మోహితుడై పోయాడు.

తే. **పగలు ఖద్యోతరుచి చెడుపగిది రాత్రి,మంచు చీఁకటి లీనమై మాయుమాడ్కి**
విష్ణుపై నన్యమాయలు విశద మగునె?, చెడి నిజేశుల గరిమంబుఁ జెఱుచుఁగాక. 534

* పగటివేళ మిణుగురు పురుగుల కాంతి తేలిపోతుంది. రాత్రివేళ మంచు చీకటిలో లీనమై మాయమైపోతుంది. అలాగే విష్ణువు మాయకు పుట్టినిల్లు. అటువంటి విష్ణువుపై ఇతరులమాయలు పనిచేస్తాయా? ఆ మాయలూ పస చెడి విడిపోతాయి. తమను ప్రయోగించినవారి గౌరవాన్ని కూడా చెడగొట్టేస్తాయి.

వ. **మఱియును.** 535

క. పుట్టితి, బుద్ధి యెఱింగితిఁ, బుట్టించితి జగము, సగము వోయెను బ్రాయం,
బిట్టివి నూతన సృష్టులు, పుట్టుట లే, దౌర! యిట్టి బూమెలు భూమిన్. 536

* ఏనాడో పుట్టాను. పుట్టిన తరువాత బుద్ధి తెలిసింది. ఈ జగత్తు నంతటినీ పుట్టించాను. వయస్సు సగం గడచిపోయింది. ఇంతవరకూ ఇలా క్రొత్త సృష్టులు పుట్టడం నే నెన్నడూ ఎరుగను. ఔరా! నేను పుట్టించిన ఈ భూమిపైన నాకు అందని ఇన్ని మాయలా?

వ. అని యిట్లు దలవాకిట వాణిగల పోఁడిమిచే వాఁడిమి కెక్కిన నలుమొగంబుల తక్కరిగొంటు పెను దంట పలువెంటలం దన మనంబున వితర్కించి, విచారించునెడ, నతండు గనుంగొను చుండ నబ్బాలకులు మేఘశ్యాములును, హారకుండల కిరీట వనమాలికాభిరాములును, శ్రీవత్స మంగళాంగద నూపుర కనక కటక కంకణ కటిఘటిత కాంచీగుణోద్దాములును, నాపాద మస్తక తులసీదళదాములును, విలస దంగుళీయకస్తోములును, శంఖ చక్ర గదా కమల హస్తులును, చతుర్భుజప్రశస్తులును, బీతకౌశేయవాసులును, జంద్రికాధవళహాసులును, గరుణాకటాక్ష వీక్షణవిలాసులును, రవికోటిభాసులును, ననంత సచ్చిదానంద రూపమహితులును, నణిమాదిగుణో పేతులును, విజాతీయభేద రహితులును, శ్రీ మన్నారాయణ ప్రతిమాన విగ్రహస్వరూపులును నయి తమకుఁ బరతంత్రు లగుచు నృత్తగీతాది సేవావిశేషంబులకుం జొచ్చి మెలంగుచు మూర్తిమంతంబులయిన బ్రహ్మాది చరా చరంబులును నణిమాదిసిద్ధులును, మాయాప్రముఖంబులైన శక్తులును, మహదాది చతుర్వింశతి తత్త్వం బులును, గుణక్షోభ కాలపరిణామ హేతుసంస్కారకామ కర్మగుణంబులును సేవింప వేదాంతవిదులకైన నెఱుంగ రాని తెఱంగున మెఱయుచుఁ గానంబడిన వారలం గనుంగొని. 537

* బ్రహ్మదేవుడు తన తలవాకిట (నోటిలో) సరస్వతి ఉన్నదనే అభిమానంవలన కొంత గర్వపడుతూ ఉండేవాడు. నాలుగు మొగాలున్న ఆ మాయగాడు జంకి వెనుకకు తగ్గుతూ తన మనస్సులో ఎన్నో రకాలుగా ఆలోచించి చూచాడు. ఆలోచిస్తూ ఒక్కసారి బాలురవంక చూచాడు. అందరూ మేఘశ్యామల మూర్తులు. హారాలు, కుండలాలు, కిరీటాలు, వైజయంతీ వనమాలికలు ధరించి చాల అందంగా ఉన్నారు. వక్షఃస్థలంపైన శ్రీవత్సమనే పుట్టుమచ్చ, శుభకరములైన బాహుపురులు, కాలిగజ్జెలు, బంగారు కడియాలు, నడుములకు కాంచీకలాపాలతో కనిపిస్తూ బ్రహ్మను బెదరగొట్టారు. పాదాలనుంచి శిరస్సులవరకూ తులసీదళాల మాలలు ధరించారు. వ్రేళ్ళకు రవ్వల ఉంగరాలు మెరుస్తున్నాయి. అందరికీ నాలుగేసి బాహువు లున్నాయి. నాలుగు చేతులలో శంఖం, చక్రం, గద, పద్మం ధరించి ఉన్నారు. బంగారురంగు పట్టువస్త్రాలు ధరించి ఉన్నారు. వెన్నెలవంటి చల్లని, తెల్లని చిరునవ్వులు వెదజల్లుతున్నారు. కన్నులనుండి కరుణాకటాక్షాలు వెలువడు తున్నాయి. కోటిసూర్యుల కాంతితో వెలిగిపోతున్నారు. సత్, చిత్, ఆనందము తామే అయిన అనంత రూపాలతో విలసిల్లుతున్నారు. అణిమ, మహిమ, గరిమ, లఘిమ, ప్రాప్తి, ప్రాకామ్యము, ఈశిత్వము, వశిత్వము అనబడే ఎనిమిది సిద్ధుల గుణాలూ తమలోనే ధరించి ఉన్నారు. అందరూ అంతర్యామి స్వరూపులే గనుక, ఇది మాకు పరాయిది అనే భేదం వారికి లేదు. లక్ష్మీదేవితో కూడిన నారాయణుని ప్రతిబింబాలైన రూపాలతో విలసిల్లుతున్నారు.

సృష్టిలోఉన్న బ్రహ్మదగ్గరనుంచి చరాచరములైన జీవరాసులు అణిమ మొదలైన సిద్ధులు, మాయ మొదలైన శక్తులు, (మహత్తు, అహంకారము, బుద్ధి, మనస్సు, పంచ మహాభూతాలు, పంచతన్మాత్రలు, పంచజ్ఞానేంద్రియాలు, పంచ కర్మేంద్రియాలు మొదలైన)ఇరవైనాలుగు తత్త్వాలు, మూడుగుణముల కలయిక, కాలము, మార్పు, కారణము, సంస్కారము, కామము, కర్మము వాని గుణాలు- ఇవన్నీ రూపాలు ధరించి, నృత్యాలూ, గానాలూ మొదలైనవి చేస్తూ ఈ నారాయణ స్వరూపులైన బాలకులకు లోబడి సేవిస్తూ ఉన్నవి. వేదాంతమంతా తెలిసినవారికైనా ఈ విశ్వరూపాలు తెలియవు. ఈ విధంగా దేదీప్యమానంగా ప్రకాశిస్తున్న బాలురను బ్రహ్మదేవుడు చూచాడు. ఇలా అనుకున్నాడు.

ఉ. బాలురఁ గంటి నాచెయిదిఁ బాసినవారిని మున్నవారి నేఁ
బోలఁగఁ జూచునంతటన భూరినిరర్గళ దుర్గమప్రభా
జాలముతోడఁ జూపులకుఁ జాలమిఁ దెచ్చుచు, నున్నవార, లే
మూలమొ? మార్గ మెయ్యదియొ? మోసము వచ్చెఁగదే! విధాతకున్. 538

* "నా చేష్టకు లోబడక తప్పించుకున్న బాలురను ముందునుంచీ చూస్తూనే ఉన్నాను. వారు చూడగా చూడగా గొప్పతేజస్సుతో కనబడుతున్నారు. ఆ తేజస్సు మహాప్రవాహంలాగా చూపులతోనైనా సమీపించడానికి వీలు కాకుండా ఉన్నది. వారి వర్చస్సు చూడటానికి నా చూపులకు శక్తి చాలడం లేదు. దీని కంతటికీ మూలకారణ మేమిటి? ఇప్పుడు నే నేమిటి చేయడం? ఆహా! సృష్టికర్త అయిన బ్రహ్మకే మోసం వచ్చింది గదా!''

వ. అని సకలేంద్రియంబులకు వెక్కసంబయిన స్రుక్కి. 539

* ఆ బాలుర రూపాలు బ్రహ్మదేవుని అన్ని ఇంద్రియాలకూ భరించరానివై పోయినాయి. చూచి చూచి అతడు చేష్టలు దక్కి డస్సి పోయాడు.

ఉ. ఏ పరమేశుతేజమున నీసచరాచరమైన లోక ము
ద్దీపిత మయ్యె నట్టి విభుతేజముఁ గన్నులఁ జక్కఁ జూడఁగా
నోపక పారవశ్యమును నొందుచు సంస్తిమితాఖిలేంద్రియుం
డై పరమేష్ఠి మైమఱచె నప్పుడు చిత్రపు రూపు కై వడిన్. 540

* ఈ సృష్టి కంతటికీ పరముడైన ఈశ్వరుడు విష్ణువు. తేజస్సు అనేది అతనినుండి పుట్టింది. దానివలన చరాచరమైన ఈ సృష్టి అంతా రూపొంది కాంతిమంతమైకన్నులకు కనబడుతున్నది. ఆ తేజస్సులో బ్రహ్మదేవుడు ఒక భాగం మాత్రమే కనుక ఆ తేజస్సును బ్రహ్మదేవుని కన్నులు చూడలేకపోయినాయి. అతడు పరవశించి పోయాడు. అన్ని ఇంద్రియాలకూ చీకటి క్రమ్మింది. అప్పుడు బ్రహ్మ బొమ్మగీసినట్లు ఒడలు తెలియక నిశ్చేష్టుడై నిలబడి పోయాడు.

వ. ఇట్లు మాయాతీతుండును, వేదాంత విజ్ఞాన దుర్లభుండును, స్వప్రకాశానందుండును నైన తన బాహుళ్యంబుఁ జూచి నివ్వెఱ పడిన బ్రహ్మం గని యీశ్వరుండు. 541

* ఈశ్వరుడైన కృష్ణుడు బ్రహ్మను చూచాడు. మాయకు అతీతుడు, వేదాంతాలు చదివినంతమాత్రాన దొరకనివాడు, తన వెలుగులో తాను ఆనందమై ఉన్నవాడు అయిన తన విశ్వరూపాన్ని చూచి బ్రహ్మ నివ్వెరపోయి ఉండడం గమనించాడు.

శా. 'బాలుండై చతురాననుండు తన యీ బ్రహ్మాభిమానంబునన్
లోలుండై మతిదప్పి నామహిమ యాలోకింప నేతెంచెఁ దా
నాలోకింపఁగ నెంతవాఁ?డనుచు మాయాజాలమున్ విప్పి త
ల్లీలారూపము లెల్ల దాఁచెనటఁ గేళీచాతురీధుర్యుఁడై. 542

* "ఈ బ్రహ్మదేవుడు తనకు నాలుగు తలలున్నా యనుకుంటున్నాడు. బాలభావంతో తన ఈ బ్రహ్మపదవిని చూచుకొని అహంకారంలో మునిగిపోయాడు. అజ్ఞానంలో నిమగ్నుడైపోయి, నా మహిమ ఎంతటిదో చూడాలని వచ్చాడు. ఇంతటి మహామహిమను చూడటానికి తానెంత? కుర్రవాడు గదా!" అని జాలిపడి భగవంతుడైన బాలకృష్ణుడు మాయాజాలాన్ని విప్పివేశాడు. తాను సృష్టించిన లీలారూపాల నన్నింటినీ అక్కడి కక్కడే దాచివేశాడు. ఆటలాడడంలోగానీ, ఆడించడంలోగానీ ఆయన చాతుర్యం ఊహించరానిది!

వ. అంతలోన నజీవుండు సజీవుండైన తెఱంగున నెనిమిదికన్నులు గల వేలుపుగమికాఁడు తేఱి తెప్పిఱి కాలుఁ గేలుఁ గదలించి, చెచ్చెరం గన్నులు విచ్చిచూడ సమర్థుండై ముందటఁ గని, వెనుకఁ జూచి, దివి విలోకించి, దిక్కులు వీక్షించి, యెల్ల యెడలం గలయ దర్శించి తన పురోభాగంబున హరి సంచరించుటంజేసి జాతి వైరంబులు లేని నరపక్షి మృగాదులకు నాటపట్టయి సిరి గలిగి కామక్రోధాది రహితులకు జీవనంబైన బృందావనంబుం బొడగాంచి యందె. 543

* ఇంతలో ఎనిమిది కన్నులున్న దేవతలపెద్ద బ్రహ్మదేవుడు మృతిచెందినవాడు బ్రతికి వచ్చినట్లు తేరుకుని తెప్పరిల్లాడు. కాళ్ళు చేతులు కదలించి చూచుకున్నాడు. తరువాత కన్నులు విప్పి చూడటానికి శక్తి వచ్చింది. ముందువైపు చూచాడు. వెనుకవైపు చూచాడు. తల పైకెత్తి చూచాడు. అన్నిదిక్కులూ చూచాడు. అప్పుడు అన్ని చోట్లా పరిశీలనగా చూచాడు. ఎదుట బృందావనం కనుపించింది. తన యెదుటనే కృష్ణుడు ఉన్నా మొదట అతడు బ్రహ్మకు కనిపించలేదు. కృష్ణుడు ఉండడం వలన నరులు, పక్షులు, జంతువులు తమతమ జాతి సహజమైన శత్రుత్వాలను మరచి తిరుగుతూ ఉండడం గమనించాడు. ఆ బృందావనంలో సంపద ఉన్నది. అందులో ఉన్న వారికెవరికీ కామక్రోధాలు లేవు. ఆ బృందావనం చూచిన తరువాత, అందులోనే కృష్ణుని చూడగలిగాడు బ్రహ్మదేవుడు.

సీ. తన కన్యములు లేక తనరారి ముమ్మాల విభుఁడయ్యుఁ గ్రేపుల వెదకువాని
నఖిలజ్ఞుఁడై యొక్కఁడయ్యు నజ్ఞాకృతిఁ జెలికాండ్రఁ బెక్కండ్రఁ జీరువాని
బహిరంతరాద్యంత భావశూన్యుండయ్యు నంతంత నడుగు చొప్పరయువాని
గురుగభీరుండయ్యు గురువులు వాఱుచు నట్టిట్టుఁ బాతరలాడువాని

ఆ. జాతిరహితుఁ డయ్యుఁ జతుర గోపార్భక, భావ మెల్ల నచ్చువడిన మేని
చెలువువాని హస్త శీతాన్న కబళంబు, వానిఁ గాంచె నపుడు వాణిమగఁడు. 544

* సృష్టికి మూలములైన త్రిగుణాలకూ ఆధారము, ప్రభువు అయినవాడు; తనకు తాను ఒక్కడే అయినా, లేగలకోసం వెదుకుతున్నాడు కృష్ణుడు సర్వం తెలిసినవాడు, తాను ఒక్కడే సత్యం అయిన వాడైనా ఎందరో స్నేహితులున్నట్లు పిలుస్తున్నాడు. బయట, లోపల, మొదలు, తుద అనే భావాలేవీ లేనివాడైనా అక్కడక్కడ లేగల అడుగుజాడలు వెదకుతున్నాడు, ఎంతో లోతైన వాడు అయినా, పరుగులు తీస్తూ ఇటూ అటూ చూస్తూ అడుగులు వేస్తున్నాడు. అతనికి జాతి అనేది లేదు. అయినా నేర్పరియైన గోపబాలుని లక్ష ణాలన్నీ చక్కగా అచ్చుపోసినట్లు ఉన్న శరీరం అందంగా వెలుగొందుతున్నది. చేతిలో చలిది అన్నపుముద్ద పట్టుకుని ఉన్నాడు. ఇలా అన్ని లక్షణాలు మేళవించిన కృష్ణుని, కేవలం వాక్కుకు మాత్రమే అధిపతియైన బ్రహ్మదేవుడు చూచాడు.

వ. కని సంభ్రమించి విరించి రాయంచ డిగ్గనుఱికి కనక దండసుకుమారంబైన శరీరంబుతోడ నేలఁ జాఁగిలంబడి మణిగణ సుప్రకాశంబులైన తన కిరీటశిఖరప్రదేశంబు లాకుమారుని పాదపద్మంబులు మోవ మ్రొక్కి తోరంబులగు నానంద బాష్పజలపూరంబుల నతని యడుగులు గడిగి మఱియును.545

* కృష్ణుని చూడగానే బ్రహ్మ తత్తరపాటుతో హంసవాహనం మీద నుండి దభాలున క్రిందికి దుమికాడు. బంగారు శలాకవలె రంగులీనుతూ ఉండి, సుకుమారంగా ఉన్న తన శరీరంతో నేలపై సాగిలపడ్డాడు. ఎన్నో మణులతో వెలుగుతున్న తన కిరీటాలు కృష్ణుని పాదపద్మాలకు తాకేటట్లు మ్రొక్కాడు. ఆనందబాష్పాలు ధారలుగా కారుతూ ఉండగా అతని అడుగులు కడిగాడు.

క. అడుగులపైఁ బడు లేచుం, బడుఁ గ్రమ్మఱ లేచు, నిట్లు భక్తిన్ మును తాఁ
బొడగనిన పెంపుఁ దలఁచుచు, దుడుకని మహిమాబ్ధి నఱఁడు దుడు కడిచె నృపా! 546

* పరవశత్వంతో బ్రహ్మదేవుడు కృష్ణుని పాదాలపై పడతాడు, లేస్తాడు, మళ్ళీపడతాడు, మళ్ళీ లేస్తాడు. ఇలా భక్తి పరవశుడై, ఇంతకు ముందు తాను చూచిన విశ్వరూపం తలచుకొని ఆ బాలుని మహిమ అనే మహాసముద్రంలో మునిగి పోయాడు.

వ. అంత నల్లనల్లన లేచి నిలుచుండి నయనారవిందంబులు దెఱచి, గోవిందుని సందర్శించి చతుర్ముఖుండు ముఖంబులు వంచి కృతాంజలియై దిగ్గన డగ్గుత్తిక యిడుచు నేకచిత్తంబునఁ జతుర్ముఖంబుల నిట్లని స్తుతియించె. 547

* తరువాత బ్రహ్మదేవుడు నెమ్మదిగా లేచి నిలుచుండి, కనులు తెరచి గోవులను కాస్తూ ఉన్న గోవిం దుని చక్కగా దర్శనం చేసుకున్నాడు. తన ముఖాలను వంచి చేతులు జోడించి, ఏదో మనవి చేయ బోయాడు, డగ్గుత్తిక పడింది. ఏకాగ్రమైన మనస్సుతో నాల్గు ముఖాలతోను ఈ విధంగా స్తుతించాడు.

సీ. శంపాలతికతోడి జలదంబు కైవడి మెఱుఁగు టొల్లియతోడి మేనివానిఁ
గమనీయ మృదులాన్న కబళ వేత్ర విషాణ వేణుచిహ్నంబులు వెలయువానిఁ
గుంజా వినిర్మిత కుండలంబులవాని శిఖిపింఛవేష్టిత శిరమువాని
వనపుష్పమాలికా వ్రాత కంఠమువాని నలినకోమల చరణములవానిఁ

ఆ. గరుణ గడలుకొనిన కడగంటివాని గో, పాలబాలుభంగిఁ బరఁగువాని
నగుమొగంబువాని ననుఁగన్న తండ్రిని, నిను భజింతు మ్రొక్కి నీరజాక్ష! 548

* మెరపుతీగెతో కూడిన మేఘంవలె నీ శరీరం బంగారు రంగు ఉత్తరీయంతో ప్రకాశిస్తున్నది. నీ చేతిలో ఉన్న చలిదిముద్ద మృదువుగా అందంగా ఉన్నది. వెదురుకర్ర, కొమ్ముబూర, మురళి, మొదలైన వాటితో ప్రకాశిస్తున్నావు. ఏనుగు దంతంతో తయారైన నీ కుండలాలు, నెమలిపింఛంతో చుట్టబడిన నీ శిరస్సు, అడవి పువ్వుల మాలికతో అలంకరించబడిన నీ కంఠం, తామరపువ్వులవలె సున్నితములైన నీ పాదాలు ఎంతో అందంగా ఉన్నాయి. అదిగో కడగంటితో నన్ను చూస్తున్న నీ చూపులో కరుణ తొణికిసలాడుతున్నది. నీ గోపాల బాలుని రూపాన్ని నేను స్తుతిస్తూ ఉంటే నన్ను చూచి నవ్వుతున్న నీ ముఖం చాలా రమణీయంగా ఉన్నది. కమల దళాలవంటి కన్నులు గల నీవు నన్ను కన్న తండ్రివని ఇప్పుడు గుర్తించాను. నీకు మ్రొక్కి నిన్ను సేవించుకుంటున్నాను.

మ. నను మన్నించి భవజ్జనంబులకు నానందంబు నిండించు నీ
తనురూపం బిదె నామనంబున కచింత్యం బయ్యె, నీ యుల్లస
ద్ఘ న విశ్వాకృతి నెవ్వఁడోపు? నెఱుఁగం గైవల్యమై యొప్పు నా
త్మ నివేద్యంబగు నీదు వైభవము చందం బెట్టిదో యీశ్వరా! 549

* ఈశ్వరా! నన్ను అనుగ్రహించు. నీ జనులకు అందరకూ ఆనందం నిండించే నీ ఈ చిన్న రూపమే నా మనస్సుకు ఊహించడానికి సాధ్యము కాకపోయింది. నీవు ఉల్లాసంతో ధరించిన మహా విశ్వరూపాన్ని తెలిసికోవడానికి సమర్థులు ఎవ్వరు? నీ రూపం నీ రూపమే. నాలో 'నేను'గా నున్న నీకు మాత్రమే తెలియదగిన నీ వైభవం ఎంత విశేషమైనదో ఎవరికి తెలుసు?

క. విజ్ఞాన విధము లెఱుఁగక, తద్జ్ఞులు నీ వార్తఁ జెప్పఁ దను వాఙ్మనముల్
యజ్ఞేశ! నీకు నిచ్చిన, యజ్ఞులు నినుఁ బట్టి గెలుతు రజితుఁడ వైనన్. 550

* ఎంతటి పండితులైనా తాము వివరించదలచిన దానిని 'అది' అని వివరిస్తాను. శరీరాన్ని, వాక్కును, మనస్సును, ఆపదంతోనే వాడుకుంటారు. అంతేకాని అందులో ఉన్న "నేను" అనబడే నిన్ను తెలుసుకోలేరు. దానిని తెలుసుకోవటమే విజ్ఞానం. దాన్ని పొందే విధానాన్ని గమనించరు. "నేను" అనే అంతర్యామి "అది"అనే తాళంతో బిగించబడి ఉంటుంది. దాన్ని తీసే విధానం వాళ్ళలో ఉన్న "నేను" అనుకునే అహంకారానికి అందదు. అందరిలో ఉన్న 'నేను'గా ఉంటుంది. అంటే అంతర్యామి అయిన నీవుగా ఉంటుంది. అలాంటి నీ అనుగ్రహమే దానిని తెలుసుకొనే మార్గం తప్ప వాళ్ళవాళ్ళ సొంత తెలివి కాదు. ఈ అనుగ్రహం కలిగినప్పుడు ఏమీ తెలియనివాళ్ళు కూడా ఎవరిచేతా జయించని నిన్ను లొంగదీసుకొంటారు.

క. శ్రేయములు గురియు భక్తినిఁ, జేయక కేవలము బోధసిద్ధికిఁ దపముం
జేయుట విఫలము, పొల్లున, నాయము సేకుఱునె తలఁప నధికం బైనన్. 551

* భక్తి అనేది సర్వ శుభాలనూ వర్షిస్తుంది. అటువంటి శక్తిని వదలిపెట్టి కేవలం జ్ఞానం కోసం తపస్సు చెయ్యడం వ్యర్థం. ఎంత ఎక్కువగా కూడబెట్టినా బియ్యంపైన ఉండే ఊకవలన ఏమి ఆదాయం వస్తుంది?

క. నిజముగ ని న్నెఱుఁగఁగ మును, నిజవాంఛలు నిన్నుఁ జేర్చి నీ కథ వినుచున్
నిజకర్మలబ్ధభక్తిన్, సుజనులు నీ మొదలిటెంకిఁ జొచ్చి రధీశా! 552

* నిన్ను తెలుసుకోవడం కోసం ముందుగా తమ కోరికలన్నీ నీ యందు సమర్పించి, నీ కథలు వింటూ ఉండాలి. అప్పుడు తాము చేసిన సత్‌కర్మలకు ఫలితంగా భక్తి అనేది లభిస్తుంది. ఇలా లభించిన భక్తితో సజ్జనులైన వారు నీ మొట్టమొదటి నివాస స్థానాన్ని ప్రవేశించ గలిగారు.

సీ. విక్రియాశూన్యమై విషయత్వమును లేని దగుచు నాత్మాకారమై తనర్చు
నంతఃకరణ మొక్క యధికసాక్షాత్కార విజ్ఞానమునఁ బట్టి వే ఱొరులకు
నెఱుఁగంగ రానిదై యే పొరి యుండుటఁ జేసి నీ నిర్గుణ శ్రీవిభూతి
బహిరంగవీథులఁ బాఱక దిరములై యమలంబులగు నింద్రియములచేత

ఆ. నెట్టకేలకైన నెఱుఁగంగ నగుఁగాని, గుణవిలాసి వగుచుఁ గొమరుమిగులు
నీగుణవ్రజంబు నేర రా దెఱుఁగంగ, నొక్క మితము లేక యుంట నీశ! 553

* నీ నిర్గుణ వైభవంలో ఏ మార్పులూ ఉండవు గనుక తెలియటాని కేమీ ఉండదు. పైగా తనకన్న వేరే లక్ష్యం అంటూ తనకు వెలుపల ఏదీ ఉండదు. దానినే 'తాను' అంటాము. అది అన్నిటిలోపలా అంతర్యామియైన ప్రయోజనంగా ఉంటుంది. అది ఇంద్రియాలకి ఎదుట కనిపించటానికి వీలులేదు. ఎందుకంటే - అంతకు ముందున్న "విజ్ఞానం" అనే అలవాటు ఉన్నప్పుడే ఇంద్రియాలు తెలుసుకోగలవు. అది నీకు తప్ప ఇంకొకళ్ళకి తెలియదు. ఎందుకనగా దానికి అదేగాని "ఇంకొకళ్ళు" ఉండరు. అది యెప్పుడూ వెలుపల కనిపించదు కనుక ఇంద్రియాలను లోపలికి త్రిప్పితే తనకు తాను అనిపిస్తుంది. ఇలా త్రిప్పలుపడి ఎలాగో అలాగ నీ నిర్గుణ తత్త్వాన్ని తెలుసుకోవచ్చు. అది కష్టం అనుకుంటారు గాని, నిజానికి నీ సగుణరూపం తెలుసుకోవటమే అసాధ్యం. నీవు ప్రదర్శించే గుణాలు ఎవరికీ అంతుపట్టవు. నీవు గుణాలతోనుండి మాత్రమే గోచరిస్తూ ఉంటావు. మరి నీ గుణాలకి ఒక లెక్క అంటూ లేదు గనుక నీ కనిపించే రూపాలను తెలుసుకోవటమే అసాధ్యం!

క. తారాతుషారశీకర, భూరజములకైన లెక్క బుధు లిడుదురు, భూ
భారావతీర్ణకరుఁ డగు, నీ రమ్యగుణాలి నెన్న నేర రగణ్యా! 554

* ఆకాశంలో మెరిసే తారలను మంచుతుంపురులను భూమి మీది ధూళికణాలను అయిన లెక్కలు వెయ్యడం సాధ్యం కావచ్చు కాని భూభారాన్ని తగ్గించడానికి అవతరించిన నీ మనోహరమైన గుణాలను ఎంతటి పండితులూ లెక్కపెట్టలేరు. నీవు అన్ని లెక్కలకూ పై నున్న వాడవు.

శా. 'ఏవేళం గృపఁ జూచు నెన్నఁడు హరిన్ వీక్షింతు' నంచాఢ్యుఁడై
నీ వెంటంబడి తొంటి కర్మచయమున్ నిర్మూలముం జేయుచున్
నీవాఁడై తనువాఙ్మనోగతుల ని న్సేవించు విన్నాణి వో
కైవల్యాధిపలక్ష్మి నుద్దవడిఁ దాఁ గైకొన్నవాఁ డీశ్వరా! 555

* ఈశ్వరా! "శ్రీహరి నన్ను ఏనాటికి దయతో చూస్తాడో? ఎప్పుడు నేను శ్రీహరిని చూడగలుగుతానో?''అనే ఆర్తితో ఉన్నవాడు నిజమైన సంపన్నుడు. నీ భక్తుడైనవాడు నీవెంట పడుతాడు. ఆ మార్గంలో ప్రయాణం సాగిస్తూ తన పూర్వకర్మల మొత్తాన్ని మొదలంటా తొలగించుకోగలుగుతాడు. ఇలా చేసుకొని కర్మఫలితాలను నాశనం కాకుండా, వాటికి మూలమైన తన స్వభావంలోని బీజాలనుకూడా తొలగించుకోవాలంటే అతడు 'నీ వాడు' కావాలి. మనస్సుతోనూ, వాక్కుతోను, చేష్టలతోనూ నిన్నే సేవించాలి. అతడు నిజమైన నేర్పరి. అటువంటి నేర్పరికి గాని మోక్షలక్ష్మిని పూర్తిగా అందుకోవడం సాధ్యం కాదు.

ఉ. మాయలు గల్గువారలను మాయలఁ బెట్టెడి ప్రోడ నిన్ను నా
మాయఁ గలంచి నీ మహిమ మానముఁ జూచెద నంచు నేరమిం
జేయఁగ బూనితిం గరుణ సేయుము, కావుము, యోగి రాజ వా
గ్గేయ దవాగ్నిఁ దజ్జనితకీలము గెల్చి వెలుంగ నేర్చునే? 556

* యోగిరాజు లందరూ తమ వాక్కులతోను, పాటలతోను నిన్ను స్తుతిస్తూ ఉంటారు! ఓ గడుసరి వాడా! మాయగలవారిని నీవు మాయలో పడవేస్తూ ఉంటావు. అటువంటి నిన్ను నా మాయతో ఇబ్బందిపెట్టి, నీ మాయను లెక్కవేద్దా మనుకున్నాను. చేతగాని అపచారం చేయడానికి సాహసించాను. ప్రభూ! నన్ను కరుణతో రక్షించు. దావాగ్ని నుండి పుట్టిన ఒక అగ్నిజ్వాల ఆ దావాగ్నిని మించి వెలగ గలగడం సాధ్యమవుతుందా?

సీ. సర్వేశ! నే రజోజనితుండ, మూఢుండఁ, బ్రభుఁడ నేనని వెఱ్ఱిప్రల్లదమున
గర్వించినాఁడను, గర్వాంధకారాంధ నయనుండఁ, గృపఁజూడు నను, బ్రధాన
మహదహంకృతి నభోమరుదగ్ని జలభూమి పరివేష్టితాండకుంభంబులోన
నేడు జేనలమేన నెనయునే నెక్కడ నీ దృగ్విధాండంబు లేరి కైన?

తే. సంఖ్య సేయంగ రానివి, సంతతంబు, నోలిఁ బరమాణువుల భంగి నొడలి రోమ
వివరములయందె వర్తించు విపులభాతి, నెనయుచున్న నీ వెక్కడ? నెంతకెంత? 557

* సర్వేశ్వరా! నేను రజోగుణమునుండి పుట్టినవాడను. కనుక మోహం చెంది ఉన్నాను. నేనే ప్రభువు నను కొని వెర్రి అహంకారంతో గర్వించాను. గర్వం అనే చీకటితో నా కన్నులు చీకట్లు క్రమ్మినాయి. ప్రధాన

పురుషుడు, అతనిచుట్టూ మహత్తు, అహంకారము, ఆకాశము, వాయువు, అగ్ని, జలము, భూమి, ఇలా ఒకదాని చుట్టూ మరియొకటి ఆవరించి ఉన్న ఈ బ్రహ్మాండ భాండంలో ఏడు జేనల పొడవున ఉన్న నేనెంతవాడను? వేరికీ లెక్కించ నలవి కానన్ని ఇలాంటి బ్రహ్మాండాలు ఎన్నింటినో నిత్యమూ ఒకదానివెంట ఒకటిగా నీ శరీరంలోని రోమకూపాలలో పరమాణువులుగా ధరిస్తూ ఉన్న నీ వెక్కడ? నే నెక్కడ? ఎక్కడి కెక్కడికి పోలిక?

తరలము.

కడుపులోపల నున్న పాపఁడు గాలఁ దన్నినఁ గిన్కతో
నడువఁబోలునె క్రాఁగి తల్లికి? నాథ! సన్నము దొడ్డ నై
యడఁగి కారణకార్యరూపమునైన యీ సకలంబు నీ
కడుపులోనిది గాదె? పాపఁడఁ గాక నే మఱి యెవ్వఁడన్? 558

* ప్రభూ! కడుపులో ఉన్నపాపడు కాలితో తన్ని బాధపెట్టినా తల్లి కోపగించి కొట్టదుకదా! సూక్ష్మము, స్థూలము అయి, కారణ రూపము, కార్యరూపము అయిన ఈ సృష్టి అంతా నీ కడుపులోనిది కదా! మరి నేను నీ పాపడనుగాక మరెవ్వడను?

క. భూరి లయజలధి నిద్రిత, నారాయణ నాభికమల నాళమున నజుం
డారయఁ బుట్టె ననుట నిజ, మోరాజీవాక్ష! పుట్టె నోటు తలంపన్. 559

* "మహాప్రళయ సమయంలో ఆ సముద్ర జలాల నడుమ నిద్రిస్తూ ఉన్న నారాయణుని బొడ్డు తామరనుండి బ్రహ్మదేవుడు పుట్టినాడు"అనే మాట సత్యం. నేను పుట్టినప్పుడే నాతోపాటు నా ఓటమి కూడా పుట్టింది.

సీ. నళినాక్ష! నీ వాదినారాయణుండవు, జలము నారము జీవచయము నార
మందు నీ వుంట నీయం దవి యుంటను నారాయణుండను నామ మయ్యె
సకలభూతములకు సాక్షి వధీశుండ, వబ్ధి నిద్రించు నారాయణుఁడవు
నీ మూర్తి యది నీకు నిజమూర్తి యనరాదు, నలిననాళముత్రోవ నడచి మున్ను

తే. కడఁగి నూఱేండ్లు వెదకి నేఁ గాననయితి, నేకదేశస్థుఁడవు గా వనేక రుచివి
జగములో నుందు, నీలోన జగములుండు, నరుఁడు, నీమాయ నెట్లైన నగుచు నుందు. 560

* తామరరేకులవంటి కన్నులు గలవాడా! నీవు త్రిమూర్తులకూ మూలమైన ఆదినారాయణుడవు. జలములు, ఈ జీవరాసులు నారములు అని పిలువబడుతాయి. నారములలో నీవు ఉండడం వలన నీ యందు అవి ఉండడంవలన నీకు నారాయణుడు అనేపేరు మేము పెట్టుకొన్నాము. అన్ని భూతములు, జీవరాసులు వస్తూపోతూ ఉంటే నీవు సాక్షిగా ఉంటావు. నీవు వాటి కన్నింటికీ అధిష్ఠానమైన ఈశ్వరుడవు.

సముద్రంలో నిద్రించే ఓ నారాయణా! అదే నీ నిజమైన రూపం అనడానికి వీలులేదు. నేను పూర్వం తామరతూడులోపల నడుస్తూ నూరేండ్లు వెదకినా నీ అసలు రూపమేమిటో చూడలేక పోయినాను గదా! నీవు ఒకచోట ఉంటావని చెప్పడానికి వీలులేదు. నీవు ఎన్నో రూపాలు కాంతులు గలవాడవు. సృష్టిలో నీవుంటావు, నీ లోపల సృష్టి ఉంటుంది. నీ మాయా ప్రభావంతో ఏ విధంగానైనా ఉండగలవు.

మ. వినుమో యీశ్వర! వెల్పలన్ వెలుఁగు నీవిశ్వంబు నీమాయ గా
క నిజంబైన యశోద యెట్లు గనియెం? గన్నార నీకుక్షిలోఁ
గనెఁ బో క్రమ్మఱఁ గాంచెనే? భవదపాంగశ్రీఁ బ్రపంచంబు చ
క్కన లోనౌ, వెలి యౌను, లోను వెలియుం గాదేఁ దదన్యం బగున్? 561

* ఓ యీశ్వరా! వెలుపల కనిపిస్తూ ఉన్న ఈ విశ్వం అంతా నీ మాయకాక నిజమే అయినట్లయితే యశోద కన్నులారా నీ కడుపులో ఈ విశ్వాన్ని ఎంతో ఏలా చూచింది? చూచిందే అనుకో; మళ్ళీ ఏ నాడైనా చూడగలిగిందా? నీ కడగంటి చూపుతో ఈ ప్రపంచమంతా నీ లోపలా ఉంటుంది. నీ బయటా ఉంటుంది. లోపల, వెలుపల కాకపోతే మూడవది లోపల, వెలుపలకూడా అవుతుంది.

మ. ఒకఁడై యుంటివి, బాలవత్సములలో, నొప్పారి తీ వంతటన్
సకలోపాసితులౌ చతుర్భుజులునై సంప్రీతి నేఁ గొల్వఁగాఁ
బ్రకట శ్రీగలవాఁడ వైతి, వటుపై బ్రహ్మాండముల్ సూపి యొ
ల్లక యిట్లొక్కఁడ వైతి నీవివిధ లీలత్వంబుఁ గంటిం గదే? 562

* మొదట నీ వొక్కడవే ఉన్నావు. తరువాత గోపబాలురలో లేగదూడలలో వెలుగొందావు. ఆ తరువాత అందరిచేత నమస్కారాలు అందుకొంటున్న చతుర్భుజులైన విష్ణువుల రూపాలలో కనిపించి, నన్ను ఆనందపరచి, నీ వైభవాన్ని చక్కగా ప్రదర్శించావు. ఆ తరువాత బ్రహ్మాండాలన్నీ చూపించావు. తరువాత అది ఇష్టం లేక మళ్ళీ ఇప్పుడు ఇలా ఒక్కడవుగా కనిపిస్తున్నావు. ఆహా! ఇన్నాళ్ళకు నీవు ఇన్ని రకాల లీలలు చూపడం చూచానుగదా!

క. ఎఱుఁగని వారికిఁ దోఁతువు, నెఱిఁ బ్రకృతిం జేరి జగము నిర్మింపఁగ నా
తెఱఁగున రక్షింపఁగ నీ, తెఱఁగున బ్రహరింప రుద్రు తెఱఁగున నీశా! 563

* నీవు ప్రకృతితోకూడి జగత్తును నిర్మిస్తున్నప్పుడు నావలెనూ, రక్షిస్తూ ఉన్నప్పుడు నీ వలెను, లయం చేస్తూఉన్న సమయంలో రుద్రునివలెనూ ఆ అజ్ఞానులకు కనిపిస్తావు.

క. జలచర మృగ భూసుర నర, కులముల జన్మించి తీవు కుజనులఁ జెఱుపం
జెలిమిని సుజనుల మనుపను, దలపోయఁగ రాదు నీవిధంబు లనంతా! 564

* నీవు దుర్మార్గులను శిక్షించడానికీ, సజ్జనులను ప్రేమతో రక్షించడానికీ, జలచరములుగా, మృగ ములుగా, బ్రాహ్మణులుగా, సాధారణ మానవులుగా ఎన్నో అవతారాలు ఎత్తావు. నీ మార్గాలు ఈ విధాలుగా ఉంటాయని ఊహించడం సాధ్యం కాదు. నీ వలెనే నీ మార్గాలుకూడ అంతం లేనివి.

ఆ. ద్రమ్మబ్బుగొలిపి యోగమాయ నిద్రించిన, యో పరాత్మభూమ! యోగిరాజ!
యే తెఱంగు లెన్ని యెప్పు డెచ్చోట నీ, హేల లెవ్వ(డెఱు(గు నీశ్వరేశ! 565

* నీ కన్న ఇతరులుగా జీవిస్తున్న జీవులందరూ ఎవరికి వారు 'నేను' అనీ మిగిలిన వారిని 'వారు' అనీ అనుకుంటున్నారు. వారందరిలో ఉన్న 'నేను' నివాసంగా నీవు ఉన్నావు. దానిని దర్శించటానికి సాధన చేసే వారే యోగులు. వారి యోగంగా వారిలో వెలుగుతూఉన్నది నీవే! మిగిలినవారు ఈ నీయందు మరుపుకలిగి ఉంటారు. తాము ఉన్నామనే తెలివి మైకంగా కప్పుతుంది. ఈ మైకాన్ని కలిగించి నీవు లోపల ఉంటే వారికి నీవు నిద్రిస్తున్నట్లు ఉంటావు. అలాంటి యోగనిద్రలో ఉన్న నీ లీలలు ఎవరికి తెలిసినాయి, ఎప్పుడు తెలిసినాయి, ఎక్కడ తెలిసినాయి?

సీ. అది గాన నిజరూప మనరాదు, కలవంటిదై బహువిధదుఃఖమై విహీన
సంజ్ఞానమై యున్నజగము సత్సుఖబోధ, తను(డవై తుదిలేక తనరు నీదు
మాయచే(బుట్టుచు మనుచు లే కుండుచు నున్న చందంబున, నుండుచుండు,
నొక(డ, వాత్ము(డ, వితరోపాధిశూన్యుండ, వాద్యుండ, వమృతుండ, వక్షరుండ,

ఆ. వద్వయుండవును, స్వయంజ్యోతి, వాపూర్ణు(, డవు, పురాణపురుషు(డవు, నితాంత
సౌఖ్యనిధివి, నిత్యసత్యమూర్తివి, నిరం, జను(డ వీవు, దల(ప(జనునె నిన్ను? 566

* కనుక ఇది నీ అసలురూపం అని అనరాదు. ఈ జగత్తు అంతా కలవంటిది. ఎన్నో రకాల దుఃఖాలు కలది; అజ్ఞానంలో మునిగి ఉన్నది. అటువంటి జగత్తుఅంతా నీ మాయచేత పుట్టుతూ, ఉంటూ, లేకుండా పోతూ ఉన్నట్లు అనిపిస్తుంది. నీవు మాత్రం సత్యం. అంతము అంటూ లేనివాడవు నీవు ఒక్కడవే! ఆత్మస్వరూపుడవు నీవు; మరో శరీరం అక్కర లేనివాడవు; నీవే అంతటికీ మొదటి వాడవు; అంతము లేని వాడవు. తరిగిపోవడం అంటూ ఉండని వాడవు. నీకు సాటి రెండవవాడు లేడు. నీయంత నీవు వెలుగుతూ ఉన్నావు; మొదటినుండీ సర్వమూ నీలోనే ఉన్నవాడవు; ప్రాచీనులలోకెల్లా ప్రాచీనుడవైన మొట్ట మొదటి పురుషుడవు నీవే. నిరంతరమైన, సంపూర్ణమైన సుఖమునకు నిధానమైనవాడవు నీవు. సమస్త సృష్టికీ నిత్యమూ ఆధారమైన సత్యము నీవే! షోడశ కళాపూర్ణ స్వరూపుడవు నీవు. ఇటువంటి నిన్ను మనస్సుతో ఆలోచించాలంటే సాధ్యమా?

వ. దేవా! యిట్టి నీవు జీవాత్మ స్వరూపకుండవును, సకలాత్మలకు నాత్మయైన పరమాత్మ స్వరూపకుండవు నని యెవ్వ రెఱు(గుదురు, వారు గదా గురువనియెడు దినకరుని వలన(బ్రాప్తంబైన యుపనిషదర్థజ్ఞానం బను సునేత్రంబునంజేసి సంసార మిథ్యాసాగరంబు(దరించిన చందంబున నుండుదురు, రజ్జువందు రజ్జువని యెఱింగెడి యెఱుక లేకుండ, న య్యెఱుంగమి నది సర్పరూపంబయి తో(చిన పిదప నెఱింగినవారి వలన రజ్జువు రజ్జువని యెఱుంగుచుండ, సర్పరూపంబు లేకుండు కైవడి, నాత్మ యు ప్పరమాత్మయని యెవ్వరెఱుంగరు వారి కయ్యెఱుంగమివలన సకల ప్రపంచంబు(గలిగి తో(చు,

నాత్మ యప్పరమాత్మయని యెవ్వరెఱుంగుదురు, వారి కయ్యెఱుకవలనఁ బ్రపంచంబు లేకుండు, నజ్ఞానసంభావిత నామకంబులైన సంసార బంధమోక్షంబులు, జ్ఞానవిజ్ఞానంబులలోనివి గావు! కావునఁ గమలమిత్రున కహోరాత్రంబులు లేని తెఱంగునఁ, బరిపూర్ణజ్ఞానమూర్తి యగు నాత్మయందు నజ్ఞానంబులేమిని బంధంబును సుజ్ఞానంబు లేమిని మోక్షంబును లే, వాత్మవైన నిన్ను దేహాదికంబని తలంచియు, దేహాదికంబు నిన్నుఁగాఁ దలంచియు, నాత్మ వెలి నుండు నంచు మూఢులు మూఢత్వం బున వెదకుచుందురు, వారి మూఢత్వంబుఁ జెప్ప నేల? బుద్ధిమంతులై పరతత్త్వంబు గాని జడంబును నిషేధించుచున్న సత్పురుషులు తమ శరీరంబులయందు నిన్నరయుచుందు రది గావున. 567

* ఓ దేవా! ఇటువంటి నీవు జీవాత్మ స్వరూపుడవనీ అన్ని ఆత్మలకు ఆత్మయైన పరమాత్మ స్వరూపుడవనీ గ్రహించ గలిగిన వారు గురువు అనే సూర్యుని వలన ఉపనిషత్తుల జ్ఞానం అనే కన్నును పొందినవారు. అటువంటివారు సంసారమనే ఈ మాయ సముద్రాన్ని దాటినట్లు కనుపిస్తారు. త్రాటిని చూచినపుడు అది త్రాడే అనే జ్ఞానం లేకపోవడం వలన అది పాములాగా కనబడుతుంది. తరువాత తెలిసిన వారివలన అది త్రాడే అని తెలుసుకొన్న తర్వాత ఇంక పాము అనే రూపం ఉండదు. అలాగే తనలో నున్న ఆత్మయే పరమాత్మయని తెలియనివారికి ఈ ప్రపంచమంతా ఉన్నట్లుగా కనిపిస్తుంది. తరువాత తాను ఆత్మ అనీ, ఆత్మయే పరమాత్మ అనీ తెలిసిన తరువాత, వారికి ఆ జ్ఞానం కారణంగా ఈ ప్రపంచమంతా తనకు కనిపించినదే అనీ, నిజంగా అక్కడ ఏమీ లేదని తెలుస్తుంది. సంసార బంధము అనేది అజ్ఞానం వలన పుట్టినది. సంసార మోక్షం కూడా అజ్ఞానం వలననే పుట్టినది. ఈ బంధమోక్షాలు జ్ఞానవిజ్ఞానాలలోనికి చేరవు. సూర్యుని చుట్టూ భూమి పరిభ్రమణం వలన మనకు రాత్రింబవళ్ళు ఉన్నాయి గాని, సూర్యునికి రాత్రి, పగలు లేవు. అలాగే సంపూర్ణుడైన జ్ఞానస్వరూపుడైన ఆత్మకు అజ్ఞానం లేనందువల్ల బంధమోక్షాలు ఉండవు. ఆత్మవైన నిన్ను శరీరమనీ, శరీరాదులు నీవనీ భావించేవారు, శరీరానికి బయట ఎక్కడో ఆత్మ ఉంటుందనుకునే వారు మూఢులు. అంటే మోహం చెందినవారు, ఆ మోహంలోనే పడి ఆత్మకోసం వెదకు లాడుతూ ఉంటారు. వారి మూఢత్వం "ఇంత"అని చెప్పడమెందుకు? జడపదార్థంలోకూడా పరమాత్మనే దర్శనం చేసేవారు బుద్ధిమంతులైన సత్పురుషులు. వారు తమ శరీరాలలోనే నిన్ను చూడగలుగుతూ ఉంటారు.

శా. దేవా! నీచరణ ప్రసాద కణలబ్ధిం గాక లేకున్న నొం
డేవెంటం జను నీ మహామహిమ నూహింపంగ నెవ్వారికిన్?
నీవారై చనువారిలో నొకఁడనై నిన్ గొల్చు భాగ్యంబు నా
కీవే యిప్పటి జన్మమం దయిన నొం డెం దైన నోయీశ్వరా! 568

ఓ ప్రభూ! నీ మహామహిమను ఊహించాలంటే, నీ పాదములనుండి అనుగ్రహింపబడిన ధూళికణం వలన మాత్రమే సాధ్యం కాని, లేకపోతే ఎవరికి సాధ్యం? నీ వారుగా జీవించగల ధన్యులలో నేను ఒకడనుగా ఉండి నిన్ను సేవించుకునే భాగ్యాన్ని నాకు ప్రసాదించు. ఈశ్వరా! ఈ జన్మలో కాకపోతే మరో జన్మలోనైనా సరే ఆ మహాభాగ్యం నాకు ప్రసాదించు.

తరలము.

క్రతుశతంబులఁ బూర్ణకుక్షివి, కాని నీ విటుక్రేపులున్
సుతులునై చనుఁబాలు ద్రావుచుఁ జొక్కియాడుచుఁ గౌతుక
స్థితిఁ జరింపఁగఁ దల్లులై విలసిల్లు గోవుల గోపికా
సతుల ధన్యత లెట్లు సెప్పఁగఁ జాలువాఁడఁ గృపానిధీ! 569

* ఓ కృపానిధీ! నీవు యజ్ఞపురుషుడవు. వందలకొద్దీ యజ్ఞాలు నీ కడుపులో దాగి ఉన్నాయి. అయినా నీవు ఈ విధంగా లేగలుగానూ, గోపబాలురుగానూ రూపాలు ధరించే ఉన్నావు. గోవులవద్ద గోపికలవద్ద నీవు పాలుత్రాగి పరవశిస్తూ, ఆటలు ఆడుతూ, ఎంతో ఉత్సాహంతో సంచరిస్తున్నావు. నీకు తల్లులు కాగ లిగిన ఆ గోవులు, గోపికలు ఎంత పుణ్యం చేసుకున్నారో ఎలా చెప్పగలను? నీవు కరుణామయుడవు కనుకనే ఆ గోవులు, గోపికలు అంత ధన్యత్వాన్ని అందుకోగలిగారు.

క. పరిపూర్ణంబుఁ బురాణముఁ, బరమానందంబునైన బ్రహ్మమె చెలికాఁ
డరు దరుదు నందఘోష, స్థిరజనముల భాగ్యరేఖ చింతింపంగన్. 570

* అంతా తనయందు ధరించినది, అన్నిటికీ మొదటిది, పరమానంద స్వరూపము అయిన పరబ్రహ్మమే ఈ నందగోపకులంలోని జనులకు చెలికా డైనాడట! ఆహా! ఇది ఎంత అపురూపమైన విషయం! వీరి భాగ్యరేఖ ఎంత అద్భుత మైనదో ఊహించడం కూడా విధాతనైన నాకే సాధ్యం కావడంలేదు.

సీ. ఏకాదశేంద్రియాధీశులు చంద్రాదు లేను ఫాలాక్షుండు నిట్లు సూడఁ
బదుముప్వురము నెడపడక యింద్రియపాత్రముల నీ పదాంభోజముల మరంద
మమృతంబుగాఁ ద్రావి యమర నేకైకేంద్రి యాభిమానులమయ్యు నతికృతార్థ
భావుల మైతిమి, పరఁగ సర్వేంద్రియ వ్యాప్తులు నీ మీఁద వ్రాల్చి తిరుగు

తే. గోపగోపికా జనముల గురు విశిష్ట, భాగ్య సంపదఁ దలపోసి ప్రస్తుతింప
నలవిగా దెవ్వరికి నైన నంబుజాక్ష! భక్తవత్సల! సర్వేశ! పరమపురుష! 571

* సర్వేశ్వరా! పరమపురుషా! చంద్రుడు మొదలైన పదునొకండు ఇంద్రియాలకు అధిపతులు, నేను, శివుడు ఈ పదుముగ్గుర మే నీ యందు ఏమరుపాటు చెందకుండా ఉన్నవారము. మేము మా మా ఇంద్రియాలు అనే పాత్రలలో నీ పాదపద్మములనుండి పుట్టిన మకరందాన్ని అమృతంవలె త్రాగుతున్నాము కనుకనే ఒక్కొక్క ఇంద్రియానికి వేరువేరుగా అధిపతులమైనాము. ఎంతో ధన్యులమైనాము. అటువంటిది అన్ని ఇంద్రియాల ప్రవృత్తులూ నీ పైననే ఉంచుకో గలుగుతున్న గోపగోపికల భాగ్యం ఎంత గొప్పదో, ఎంత విశిష్టమైనదో? దానినిగురించి ఆలోచించడానికి గాని, స్తోత్రం చేయడానికి గాని ఎవరికీ సాధ్యంకాదు. పుండరీకాక్షా! నీవు భక్తులయెడల వాత్సల్యం కలవాడవు గనుకనే గోపగోపీజనులకు ఇంతటి భాగ్యం లభించింది.

శా. 'ఏలా బ్రహ్మపదంబు? వేదములకున్ వీక్షింపఁగా రాని ని
న్నీలోకంబున నీవనాంతరమునం దీమందలోఁ గృష్ణ యం
చాలాపాది సమస్త భావములు నీ యందే సమర్పించు నీ
వ్రేలం దొక్కని పాదరేణువులు పై వేష్టించినం జాలదే? 572

* "వేదాలు నిన్ను గురించి చెబుతాయె గాని నిన్ను దర్శించలేవుగదా! అటువంటి నిన్ను ఈ భూలోకంలో, ఈ అడవిలో, ఈ గోకులంలో సహచరుడుగా పొందగలిగారు ఈ గోపకులు! 'కృష్ణా! కృష్ణా!' అంటూ మాటల దగ్గరనుంచీ అన్ని భావాలూ నీయందే సమర్పించుకుంటున్నారు. ఈ గొల్లలలో ఒక్కని పాదరేణువులలో ఒక్కకణం నా శిరస్సుపైన ధరించ గలిగితే చాలదా? ఈ బ్రహ్మపదవి ఎందుకయ్యా నాకు!"

మ. నిను హింసించిన పూతనాదులకు మున్ నీ మేటిసంకేత మి
చ్చిన నీకుం బుర దార పుత్ర గృహ గో స్త్రీ ప్రాణ దేహాదు లె
ల్లను వంచింపక యిచ్చు గోపకులకున్ లక్షింప నే మిచ్చెదో!
యని సందేహము దోఁచుచున్నది ప్రపన్నానీక రక్షామణీ! 573

* భక్తుల కందరికీ రక్షామణివైన ఓ కృష్ణా! నిన్ను చంపదలచి వచ్చిన పూతన మొదలైన రాక్షసులకే అద్భుతమైన మోక్షాన్ని ప్రసాదించావు. అటువంటి నీకు గోపకులందరూ తమ ఊరిని, భార్యలను, పుత్రులను, ఇండ్లను, గోవులను, ఇతర స్త్రీలను, ప్రాణాన్ని, శరీరం మొదలైన వాటిని అన్నింటినీ సందేహం లేకుండా సమర్పణ చేసుకున్నారు. అటువంటి వారికి ఆ మోక్షం కన్నా ఇంకా ఎక్కువైనది ఏమి ఇస్తావో అని నాకు సందేహం కలుగుతూ ఉంది.

క. దేహము కారాగేహము, మోహము నిగళంబు, రాగముఖరములు రిపు
వ్యూహములు భక్తి తో ని, న్నూహింపని యంతదడవు నో కమలాక్షా! 574

* కమలములవంటి కన్నులుగల కృష్ణా! భక్తితో నిన్ను స్మరించనంత కాలమూ ఎవరికైనా శరీరం కారాగారమూ, మోహము అనేది సంకెళ్ళూ, రాగద్వేషాదులు శత్రువ్యూహాలూ అవుతాయి.

ఆ. ఆశ్రయించు జనుల కానందసందోహ, మీఁ దలంచి వివిధ హేలతోడ
నప్రపంచకుండ వయ్యుఁ బ్రపంచంబు, వెలయఁజేయు దీవు విశ్వమూర్తి! 575

* విశ్వమంతటా అంతర్యామిగా ఉన్న విశ్వమూర్తీ! నీకు ప్రపంచం అంటూ నిజంగా లేదు. అయినా నిన్ను భక్తితో ఆశ్రయించిన జనులకు ఆనందాన్ని ప్రసాదించటానికి ఎన్నో విలాసములతో ఈ ప్రపంచాన్ని సృష్టించి నడుపుతూ ఉంటావు.

క. **ఎఱిఁగినవార లెఱుంగుదు, రెఱుఁగన్ బహుభాష లేల? యీశ్వర! నీ పెం**
పెఱుఁగ మనోవాక్కులకున్, గుఱి సేయం గొలఁది గాదు గుణరత్ననిధీ! 576

* ఈశ్వరా! నిన్ను తెలియవలెనంటే, అది ఎలాగో జ్ఞానులకే తెలుసు. ఇన్నిమాట లెందుకు? నీ గొప్ప తనం తెలుసుకోవడానికి మనస్సునుగానీ, వాక్కునుగానీ ఉపయోగించడం కష్టంగా ఉంది. ఈ సృష్టిలోని సమస్త గుణరత్నాలూ నీ యందే జన్మిస్తున్నాయి.

క. **సర్వము నీవ యెఱుంగుదు, సర్వవిలోకనుఁడ వీవ, జగదధిపతివిన్,**
సర్వాపరాధు నను నో, సర్వేశ! యనుగ్రహింపు, చనియెద నింకన్. 577

* సర్వేశ్వరా! అన్నీ నీవే ఎఱుగుదువు. నీవు అన్నీ చూడగలిగిన వాడవు. ఈ జగత్తు అంతటికీ అధిపతివీ నీవే! అన్ని విధాలైన అపచారాలూ చేసిన నన్ను మన్నించి అనుగ్రహించు. నేనింక సెలవు తీసుకుంటాను.

క. **జిష్ణు! నిశాటవిపాటన!, వృష్ణికులాంభోజసూర్య! విప్రామర గో**
వైష్ణవసాగరహిమకర!, కృష్ణా! పాషండధర్మగృహదావాగ్నీ! 578

* కృష్ణా! నీవు సాక్షాత్తూ విష్ణుమూర్తివి! రాక్షసులను సంహరించడానికి అవతరించావు. వృష్ణికులము అనే తామరపూవును వికసింపజేసే సూర్యుడవు నీవు. బ్రాహ్మణులు, దేవతలు, గోవులు, విష్ణుభక్తులు అనే పాలసముద్రంలో ప్రభవించి వారిని సంతోషింపజేసి చల్లగా చూచే చంద్రుడవు నీవు. ఈ అవతారంలో ప్రత్యేకంగా వేదాలకు విరుద్ధమైన పాషండ ధర్మం అనే ఇంటిని దహించే అగ్ని హోత్రుడవు.

వ. **దేవా! నీకుఁ గల్పపర్యంతంబు నమస్కరించెద నని యివ్విధంబున సంస్తుతించి ముమ్మాఱు వల గొని పాదంబులపైఁ బడి వీడ్కొని బ్రహ్మ దన నెలవునకుం జనియె, నతని మన్నించి భగవంతుండైన హరి తొల్లి చెడి తిరిగి వచ్చిన వత్స బాలకులం గ్రమ్మఱం గైకొని పులినంబుకడఁ జేర్చె, నిట్లు. 579**

* దేవా! నా ఈ ఆయుర్దాయం ఉన్న అన్నిరోజులూ (ఈ కల్పమంతా) నీకు నమస్కరిస్తూనే ఉంటాను - అని స్తుతించి బ్రహ్మదేవుడు మూడుమార్లు కృష్ణునకు ప్రదక్షిణం చేసి, పాదాలకు మ్రొక్కి, సెలవు తీసికొని తన సత్యలోకానికి వెళ్లిపోయాడు. కృష్ణుడు అతనిని క్షమించి గౌరవించాడు. ఇంతకు ముందు మాయమై తిరిగివచ్చిన లేగలనూ, గోపబాలకులనూ మళ్ళీ ఇసుక తిన్నెలవద్దకు చేర్చాడు.

క. **క్రించుఁ దనంబున విధి దము, వంచించిన యేఁడు గోపవరనందను లొ**
క్కించుక కాలంబుగ నీ, క్షించిరి రాజేంద్ర! బాలకృష్ణుని మాయన్. 580

* మహారాజ! ఈ విధంగా బ్రహ్మదేవుడు తమను దాచిపెట్టి మోసగించిన ఏడాది కాలాన్నీ కృష్ణునిమాయ కారణంగా గోపబాలకులు కొద్దిసేపుగా భావించారు.

ఆ. **ఏ మహాత్ము మాయ నీవిశ్వమంతయు, మోహితాత్మక మయి మునిఁగి యుండు**
నట్టి విష్ణుమాయ నర్భకు లొక్క యేఁ, డెఱుఁగ కుండి రనుట యేమి వెఱఁగు? 581

* మహాత్ముడైన విష్ణుదేవుని మాయవలన ఈ విశ్వమంతా మోహంలో మునిగిపోయి ఉంటుంది. అటువంటి విష్ణుమాయవలన గోపబాలకులు ఏడాది కాలాన్ని తెలుసుకోలేకపోయినారంటే అందులో ఆశ్చర్య మేముంది?

వ. అప్పుడు. 582

మ. 'చెలికాఁడా! యరుదెంచితే యిచటికిన్? సేమంబునం గ్రేపులున్
నెలవుల్ సేరె నరణ్యభూమివలనన్ నీ వచ్చునందాఁకఁ జ
ల్దులు వీ రించుక యెవ్వరుం గుడువ, రాలోకింపు, ర' మ్మంచు నా
జలజాక్షుండు నగన్ భుజించి రచటన్ సంభాషలన్ డింభకుల్. 583

* అప్పుడు ఇసుకతిన్నెలపైన కూర్చొని చల్దులు ఆరగిస్తూ నడుమంతరంగా ఆపుచేసిన గోపబాలురు కృష్ణుని చూచి యిలా అన్నారు, "చెలికాడా! వచ్చావా? ఇదుగో లేగదూడలు అరణ్యమధ్యంలోనుండి ఇప్పుడే తిరిగి వచ్చేశాయి. నీవు తిరిగి వచ్చేవరకూ మాలో ఎవరమూ చల్దులు తినలేదు చూడు! త్వరగా రా, తిందాము!"అంటూ పిలిచారు. కృష్ణుడు నవ్వుతూ వచ్చి వారిమధ్య కూర్చోగానే, అందరూ కబుర్లు చెప్పుకుంటూ చల్దులు ఆరగించారు.

వ. ఇట్లు బాలకులతోడఁజల్ది గుడిచి వారలకు నజగర చర్మంబు సూపుచు వనంబు నుండి తిరిగి. 584

* ఈ విధంగా కృష్ణుడు చల్దులు ఆరగించి, వారికి కొండచిలువ చర్మం చూపుతూ వనంలోనుండి తిరిగి బయలుదేరాడు.

పంచచామరము.
ప్రసూనపింఛమాలికా ప్రభావిచిత్రితాంగుఁడుం
బ్రసిద్ధ శృంగ వేణునాద పాశబద్ధ లోకుఁడుం
బ్రసన్న గోప బాలగీత బాహువీర్యుఁ డయ్యు ను
ల్లసించి యేఁగె గోపకుల్ సెలంగి చూడ మందకున్. 585

* శ్రీకృష్ణుడు తలలో అడవిపూలు, నెమలిపింఛం ధరించాడు. వాటి రకరకాల కాంతులు అంతటా ప్రతిఫలించి అతని శరీరభాగాలను అలంకరిస్తున్నాయి. కృష్ణుని కొమ్ముబూరా మ్రోత, అతని వేణుగానం అందరికీ పరిచయమైనవి. అవి వినబడగానే లోకమంతా పరవశమై ఆకర్షించబడుతుంది. గోపబాలురు సంతోషంతో అతని బాహుబలాన్ని స్తోత్రం చేశారు. కృష్ణుడు గోపబాలురతోకూడి ఉల్లాసంతో మందకు చేరుకుంటూ ఉంటే గోపకులందరూ సంతోషంతో వారిని ఆదరించారు.

వ. ఆ సమయంబున. 586

క. పెనుఁబాము దమ్ము మ్రింగిన, మన నందసుతుండు పాము మర్దించి మమున్
మనిచె నరణ్యములోపల, నని ఘోషించిరి కుమారు లాఘోషములోన్. 587

* అప్పుడు గోపబాలకులు గోకులంలో అడుగు పెడుతూనే అందరికీ వినిపించేటట్లు కేకలువేస్తూ, "మన నందగోపుని కుమారుడు అడవిలో ఒక పెద్దపామును చంపి, మమ్మలను అందరినీ రక్షించాడు''అని చాటి చెప్పారు.

వ. అనిన విని నరేంద్రుం డిట్లనియె. 588

క. 'కని మనిచి యెత్తి పెంచిన, తనుజన్మలకంటె నందతనయుం డా ఘో
ష నివాసులకు మనోరం, జనుఁ డెట్లయ్యెను? బుధేంద్ర! చను నెఱిఁగింపన్' 589

* శుకయోగి ఈ విధంగా చెప్పగానే పరీక్షిన్మహారాజు ఇలా అన్నాడు.

"మునీంద్రా! గోకులంలోని జనులకు తాము కనిపెంచిన తమ బిడ్డలకన్నా కృష్ణుడు ప్రేమపాత్రుడు ఎలా అయినాడు? నీవు జ్ఞానులలో శ్రేష్ఠుడవు. నాకు వివరించడం నీకే సాధ్యపడుతుంది.''

వ. అనిన శుకుం డిట్లనియె. 590

* పరీక్షిన్మహారాజు ఇలా అడుగగానే శుకమహర్షి ఈ విధంగా చెప్పసాగాడు.

సీ. అఖిల జంతువులకు నాత్మవల్లభమైన, భంగి బిడ్డలు నిండ్లుఁ బసిఁడి మొదలు
వస్తువు లెవ్వియు వల్లభంబులు గావు, సకలాత్మకుండైన జలజనేత్రుఁ
డఖిల జంతువులకు నాత్మ గావున ఘోష వాసుల కెల్లను వల్లభత్వ
మునను మిక్కిలి యొప్పె మూఁడులోకములకు హితము సేయఁగ జలజేక్షణుండు

ఆ. మాయతోడ మూర్తి మంతుఁడై యొప్పారుఁ, గలఁడతండు నిఖిల గణములందు
భవతిధాతు వెట్లు భావార్థమై సర్వ, ధాతు గణమునందుఁ దనరు నట్లు. 591

* అన్ని జీవరాసులకూ తనకు "తాను'' ఇష్టమైనట్లు, బిడ్డలుగగానీ, ఇండ్లుగాగాని, బంగారం మొదలైన వస్తువులుగాగానీ ప్రియమైనవి కావు. అన్నిటియందు ఆత్మగా ఉన్న విష్ణువు అన్ని జీవరాసులలో ఆత్మస్వరూపుడుగా ఉన్నాడు. కనుకనే గోకులనివాసుల కందరికీ ప్రియుడుగా చక్కగా వెలుగొందుతున్నాడు. పద్మములవంటి కన్నులు గల విష్ణువు మాయతో కలిసి ఒక రూపం ధరించి ప్రకాశిస్తున్నాడు. ఇదంతా మూడు లోకాలకూ మేలు చేయడానికే. క్రియలను తెలిపే అన్నిధాతువులకూ "భవతి'' అనే ధాతువు భావంగా అంతర్లీనమై ఉంటుంది. (ఉండుట అనేది లేకపోతే క్రియ ఏదీ ఉండనే ఉండదు). అలాగే చరాచర సృష్టిలోని అన్నిటియందూ విష్ణువు ఉన్నాడు.

క. శ్రీపతి పదమను నావను, బ్రాపించి భవాబ్ధి వత్సపదముగ ధీరుల్
రూపించి దాఁటి చేరుదు, రాపత్పద రహితు లగుచు నమృతపదంబున్. 592

* బుద్ధిమంతు లైనవారు శ్రీహరిపాదము అనే నావను ఆధారంగా చేసుకొని, సంసారం అనే సముద్రాన్ని ఒక లేగదూడ అడుగును అంగవేసి దాటినంత తేలికగా దాటి, ఆపద అనేస్థితిని పొందకుండా, అమృత స్థితిని చేరుకుంటారు. అంటే తనలోని 'నేను' మరణం లేనిదని గ్రహిస్తారు.

ఆ. అఘునిఁ జంపి కృష్ణుఁ డాప్తులుఁ దానును, జల్ది గుడిచి జలజసంభవునకుఁ
జిద్విలాసమైన చెలువు సూపిన కథఁ, జదువ వినినఁ గోర్కి సంభవించు. 593

* శ్రీకృష్ణుడు అఘాసురుని సంహరించడం, ఆప్తులైన గోపబాలురతో కూడి చల్ది అన్నం ఆరగించడం, బ్రహ్మకు తానే అన్నిటియందూ అన్ని రూపాలలో ఉండటం అనే తన లీలలు చూపడం మొదలుగా గల ఈ కథను ఎవరు చదివినా, ఎవరు విన్నా వారు కోరిన కోరిక తీరుతుంది.''

వ. అని చెప్పి మఱియు వ్యాసనందనుం డిట్లనియె. 594

* ఇలా చెప్పి వ్యాసుని కుమారుడైన శుకయోగి ఇంకా ఇలా అన్నాడు.

క. రాగంబున బలకృష్ణులు, పౌగండవయస్సు లగుచుఁ బశుపాలకతా
యోగంబున బృందావన, భాగంబునఁ గాచి రంతఁ బశువుల నధిపా! 595

* బలరామ కృష్ణులు ఆ విధంగా పౌగండ వయస్సు గలవారై, ఆసక్తితో పశువులనూ మేపుతూ, గోపబాలురతో కలసి బృందావనంలో విహరించారు.

వ. అయ్యెడఁ గృష్ణుం డొక్కనాఁడు రేపకడ లేచి, వేణువు పూరించి బలభద్ర సహితుండై గోపకుమారులు దన్ను బహువారంబులు గైవారంబులు సేయ మ్రోల నాలకదుపుల నిడికొని నిరంతర ఫల కిసలయ కుసుమంబులును, గుసుమ మకరంద నిష్యంద పానానందదిందిందిర కదంబంబును, గదంబాది నానాతరు లతా గుల్మసంకులంబును, గులవిరోధరహిత మృగపక్షి భరితంబును, భరితసరస్సరోరుహ పరిమిళిత వనంబును నయిన వనంబుఁ గని యందు వేడుకం గ్రీడింప నిశ్చయించి వెన్నుం డన్న కిట్లనియె. 596

* ఒకనాడు కృష్ణుడు సూర్యోదయానికి ముందే మేల్కొని, వేణుగానం చేశాడు. గోపకుమారు లందరూ వెంటనే మేల్కొని, లేగల మందలను తోలుకొని కృష్ణునివద్దకు చేరారు. కృష్ణుడు బలరామునితో కలసి గోప బాలకులు తనను పదే పదే పొగడుతూ ఉండగా, ఆవుల మందలను తోలుకుంటూ అడవికి బయలు దేరాడు. ఆ అడవిలో అన్ని ఋతువులలోనూ పళ్లు, పూలు, చిగుళ్లు లభిస్తాయి. పూవులలో తేనెలు పొంగి పొరలుతూ ఉంటే ఆ తీయ తేనెలను త్రాగడానికి వచ్చి, జుమ్మ జుమ్మని ధ్వనులు చేసే తుమ్మెదల గుంపులు ఆనందం కలిగిస్తూ ఉన్నాయి. కడిమి మొదలైన అనేకవిధాల చెట్లు, తీగెలు, పొదరిళ్ళు ఆ అడవి నిండా అడుగడుగునా ఉన్నాయి. అక్కడి జంతువులు, పక్షులు తమ తమ జాతి సహజములైన శత్రుత్వాలను మరచిపోయి ప్రవర్తిస్తూ ఉన్నాయి. అక్కడి సరస్సులలోని నీళ్ళు తామరపూల పుప్పొడిచేత చక్కని పరిమళం వెదజల్లుతూ ఉన్నాయి. ఆ అడవిలో ఉత్సాహంగా ఆడుకోవాలని కృష్ణుడు నిశ్చయించుకున్నాడు. అన్నగారైన బలరామునితో ఇలా అన్నాడు.

శా. శాఖాపుష్పఫల ప్రభార నతలై చర్చించి యో దేవ! మా
శాఖిత్వంబు హరింపు' మంచు శుకభాషన్ నీ కెఱింగించుచున్
శాఖాహస్తములం బ్రసూనఫలముల్ సక్కన్ సమర్పించుచున్
శాఖిశ్రేణులు నీపదాబ్జముల కోజన్ మ్రొక్కెడిం జూచితే! 597

* "అన్నా! ఈ చెట్లు చూచావా? కొమ్మలనిండా నిండిఉన్న పూలగుత్తుల బరువుతో పండ్ల భారంతో వంగిపోయి నీ పాదాలు స్పృశిస్తూ నమస్కరిస్తున్నాయి. తమపై నున్న చిలుకల వాక్కులతో ' ఓ దేవా! మా యీ వృక్షజన్మను పరిహరించి, ఉత్తమ జన్మ ప్రసాదించ వలసింది' అని తమ కోరికను నీకు విన్నవిస్తూ ఉన్నాయి. తమ కొమ్మలు అనే చేతులతో పూవులు, పండ్లు నీకు చక్కగా సమర్పిస్తూ, ఈ చెట్ల వరుసలన్నీ నీ పాదపద్మాలకు చక్కగా మ్రొక్కుతూ ఉన్నాయి.

సీ. నిఖిలపావనమైన నీకీర్తిఁ బాడుచు నీ తుమ్మెదలు వెంట నేగుదెంచె
నడవిలో గూఢుండవైన యీశుఁడ వని మునరి కొల్వఁగ వచ్చె మునిగణంబు
నీలాంబరముతోడ నీవు జీమూత మవని నీలకంఠంబు లాడఁ దొడఁగెఁ
బ్రియముతోఁ జూచు గోపికల చందంబున నినుఁ జూచె నదె హరిణీచయంబు

ఆ. నీవు వింద వనుచు నిర్మలసూక్తులు, వలుకుచున్న విచటఁ బరభృతములు
నేఁడు విపినచరులు నీవు విచ్చేసిన, ధన్యులైరి గాదె తలఁచి చూడ. 598

* ఈ తుమ్మెదలు, అన్నిటినీ పావనం చేయగల నీ కీర్తిని గానం చేస్తూ, నీ వెనుకనే ఎగిరివస్తూ ఉన్నాయి. ఈ ఋషిపక్షులు, నీవు ఈ అరణ్యంలో రహస్యంగా ఉన్న ఈశ్వరుడవని గుమిగూడి నిన్ను సేవించడానికి వస్తూ ఉన్నాయి. నల్లని వస్త్రం ధరించిన నిన్ను చూచి, మేఘము అనుకొని నెమళ్ళు నాట్యం చేస్తున్నాయి. గోపికలు నిన్ను ప్రేమతో చూచినట్లు ఈ ఆడులేళ్ళు నిన్ను అనురాగంతో చూస్తూ ఉన్నాయి. నీవు తమ అతిథివని కోకిలలు నీకు రాగయుక్తంగా స్వాగతం పాడుతున్నాయి. ఇక్కడ ఉండే వనచరులైన జనులు నీ రాకచేత ధన్యులు అయినారు.

సీ. నీ పాదములు సోఁకి నేఁడు వీరుత్తృణ పుంజంబుతో భూమి పుణ్య యయ్యె
నీ నఖంబులు దాఁకి నేఁడు నానాలతా తరుసంఘములు గృతార్థంబు లయ్యె
నీ కృపాదృష్టిచే నేఁడు నదీశైల ఖగమృగంబులు దివ్యకాంతిఁ జెందె
నీ పెన్నురము మోవ నేఁడు గోపాంగనా జనముల పుట్టువు సఫల మయ్యె

ఆ. నని యరణ్యభూమి నంకించి పసులను, మిత్రజనులు దాను మేపు చుండి
నలినలోచనుండు నదులందు గిరులందు, సంతసంబు మెఱయ సంచరించె. 599

* అన్నా! నీ పాదాలు సోకి ఈనాడు భూదేవి పూపొదలతో పెరిగిన పచ్చికలతో పావనమైపోయింది. రకరకాల తీగలూ చెట్లూ అన్నీ ఈనాడు నీ గోళ్ళుతాకి ధన్యములు అయినాయి. ఇక్కడ ఉన్న నదులూ

పర్వతాలూ పక్షులూ జంతువులూ నేడు నీ కరుణామయమైన దృష్టి సోకి దివ్యమైన కాంతిని పొందాయి. నీ విశాలమైన వక్షస్థలం తాకిన గోపికల జన్మలు ధన్యమైనాయి.''

ఈ విధంగా అంటూ వనభూములలో ప్రవేశించి తన మిత్రులతో పాటు తాను పశువులను మేపుతూ కృష్ణుడు నదుల తీరాలలోనూ, పర్వత సానువుల పైనను ఆనందంగా విహారం చేశాడు.

వ. మఱియు న య్యీశ్వరుండు. 600

సీ. ఒకచోట మత్తాళియూథంబు జు మ్మని మ్రోయంగ జుమ్మని మ్రోయుచుండు
నొకచోటఁ గలహంస యూథంబు గూడి కేంకృతులు సేయంగఁ గేంకృతులు సేయు
నొకచోట మదకేకియూథంబు లాడంగ హస్తాబ్జములు ద్రిప్పి యాడఁదొడఁగు
నొకచోట వనగజయూథంబు నడవంగ నయముతో మెల్లన నడువఁజొచ్చుఁ

ఆ. గ్రౌంచచక్ర ముఖర ఖగము లొక్కొకచోటఁ, బలుక వానియట్ల పలుకుఁ గదిసి
పులుల సింహములను బొడగని యొకచోటఁ, బఱచు మృగములందుఁ దఱచుఁ గూడి. 601

* బాలకృష్ణుడు వనవిహారం చేస్తూ, ఒకచోట మదించిన తుమ్మెదలు జుంజుమ్మని ఎగురుతూ ఉంటే తానుగూడా వాటితోపాటు ఝుంకారం చేయసాగాడు. మరొకచోట కలహంసపంక్తులు క్రేంకారాలు చేస్తూ ఉంటే తానుగూడా వాటితోపాటు క్రేంకారాలు చేశాడు. ఇంకొకచోట మదించిన నెమళ్ళు నాట్యం చేస్తూ ఉంటే తానుగూడా తామరపూవుల వంటి చేతులు త్రిప్పుతూ నాట్యంచేశాడు. వేరొకచోట మదపు టేనుగుల గుంపు మందమందంగా నడుస్తూ ఉంటే తానుకూడా వానివలెనే మెల్లగా నడువసాగాడు. అలాగే క్రౌంచపక్షులు, చక్రవాక పక్షులు మొదలైనవి ఒక్కొక్కచోట కూతలు పెడుతూ ఉంటే వాటి ననుకరించి తానూ రెట్టించి కూతలు పెట్టాడు. ఒకచోట పులులూ సింహాలూ లంఘిస్తూ ఉంటే తాను కూడా ఆ మృగాలతోపాటు దూకుతూ పరుగులు తీశాడు.

వ. మఱియును. 602

సీ. రా పూర్ణచంద్రిక! రా గౌతమీ గంగ! రమ్మ భగీరథరాజతనయ!
రా సుధాజలరాశి! రా మేఘబాలిక! రమ్ము చింతామణీ! రమ్ము సురభి!
రా మనోహారిణీ! రా సర్వమంగళ! రా భారతీదేవి! రా ధరిత్రి!
రా శ్రీమహాలక్ష్మి! రా మందమారుతి! రమ్ము మందాకిని! రా శుభాంగి!

ఆ. యనుచు మఱియుఁ గలుగు నాఖ్యలు గలగోవు, లడవిలోన దూరమందు మేయ
ఘనగభీరభాషఁ గడునొప్పఁ జీరు నా, భీరజనులు వొగడఁ బెంపు నెగడ. 603

* ఆవులు అడవిలో దూరదూరాల్లో మేస్తూ ఉంటే శ్రీకృష్ణుడు మేఘగర్జనవంటి గంభీరమైన కంఠస్వరంతో పేరుపేరునా వాటిని పిలువ సాగాడు. "ఓ ! పూర్ణచంద్రికా! ఓ గౌతమీగంగా! ఓ భాగీరథీ! రండి! రండి! ఓ సుధాజలరాశీ! ఓ మేఘమాలికా! ఓ చింతామణీ! ఓ సురభీ! రండీ! రండి! ఓ మనోహారిణీ! ఓ సర్వమంగళా!

ఓ భారతీదేవీ! ఓ ధరిత్రీ! రండి! రండి! ఓ శ్రీమహాలక్ష్మీ! ఓ మందమారుతీ! ఓ మందాకినీ! ఓ శుభాంగీ! రండి! రండి!''అంటూ ఇంకా ఎన్నెన్నో పేర్లు పెట్టి ఆవులను పిలుస్తూ ఉంటే, ఆ పిలుపులలోని గాంభీర్యానికి, మాధుర్యానికి గోకులంలోని గోపకులు ఆనందించి ఎంతో మెచ్చుకొంటున్నారు.

క. కాంతారవిహారమ్ముల, శ్రాంతుండై గోపకాంకశయుఁడగు నన్నన్
సంతుష్టిఁ బొందఁజేయు ని, రంతరకరచరణ మర్ధనాదుల నధిపా! 604

* రాజా! బలరాముడు అడవిలో తిరిగి తిరిగి ఒక్కొక్కప్పుడు అలసిపోయి గోపబాలుర తొడలమీద తలపెట్టుకొని విశ్రాంతి తీసుకొనే వాడు. అప్పుడు కృష్ణుడు అన్నగారివద్దకు చేరి, ఆయన కాళ్లు, చేతులు ఒత్తి అలసట పోగొట్టి సంతృప్తి పరచేవాడు.

క. పాడుచు నాడుచు మందట, లాడుచు నొండొరులఁ దాఁకు నాప్తులఁ గని బి
ట్టాడుచుఁ జేతులు వ్రేయుచుఁ, గ్రీడింతురు నగుచు బలుఁడు గృష్ణుఁడు నొకచోన్. 605

* గోపబాలకులు ఆటలాడుతూ, పాటలు పాడుతూ, పరుగు పందాలు వేసుకుంటూ ఉంటారు. ఆ ఆటలలో వారు పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చి, బలరామ కృష్ణులను తాకుతూ ఉంటారు. అటువంటి ఆప్తులైన గోపబాలురను చూచి బలరాముడూ, కృష్ణుడూ నవ్వుతూ, వారితో ఆడుతూ పాడుతూ, మాట్లాడుతూ, చేతులతో చక్కిలిగింతలు పెడుతూ, క్రీడించ సాగారు.

వ. ఇవ్విధంబున. 606

సీ. వేదాంతవీథుల విహరించు విన్నాణి, విహరించుఁ గాంతారవీథులందు
ఫణిరాజశయ్యపైఁ బవళించు సుఖభోగి పల్లవ శయ్యలఁ బవ్వళించు
గురుయోగి మానస గుహలఁ గ్రుమ్మరు మేటి గ్రుమ్మరు నద్రీంద్ర గుహలలోనఁ
గమలతోడఁ బెనఁగి కడు డయ్యు చతురుఁ డా భీరజనులతోడఁ బెనఁగి డయ్యు

ఆ. నఖిలలోకములకు నాశ్రయుండగు ధీరుఁ, డలసి తరులనీడ నాశ్రయించు
యాగభాగచయము లాహరించు మహాత్ముఁ, డడవిలోని ఫలము లాహరించు. 607

* ఈ విధంగా వేదాంత వీథులలో విహరించే విన్నాణి ఈనాడు విపిన వీథులలో విహరిస్తూ ఉన్నాడు. మృదువైన ఆదిశేషుడు అనే శయ్యపై పవళించే పరమభోగి ఇప్పుడు చిగురాకు ప్రక్కలమీద పవళిస్తూ ఉన్నాడు. గొప్పయోగుల అంతరంగాలలోపల సంచరిస్తూ ఉండే మహానుభావుడు ఇక్కడ గొప్ప కొండగుహలలో తిరుగుతూ ఉన్నాడు. లక్ష్మీదేవితో క్రీడించి అలసిపోయే చతురుడు ఈనాడు గోపాలబాలురతో ఆటలాడి అలసి పోతున్నాడు. అన్నిలోకాలకు తానే ఆశ్రయమిచ్చి కాపాడే ధీరుడు, ఈనాడు అలసిపోయి విశ్రాంతికై చెట్లనీడలను ఆశ్రయిస్తూ ఉన్నాడు. మహామునీంద్రుల యజ్ఞాలలోని హవిర్భాగాలను భుజించే భగవంతుడు అడవిలోని కాయలూ పండ్లూ తింటున్నాడు.

వ. ఆ సమయంబున. 608

సీ. అలసినచోఁ గొంద ఱతిమోదమున వీఁపు లెక్కించుకొని పోదు రేపు మెఱసి
సొలసి నిద్రించినచో నూరుతల్పంబు లిడుదురు కొందఱు హితవు గలిగి
చెమరించి యున్నచోఁ జిగురుటాకులఁ గొంద ఱొయ్యన విసరుదు రుత్సహించి
ద వ్వేఁగి నిలుచుచోఁ దడయక కొందఱు పదము లొత్తుదు రతిబాంధవమున,

ఆ. గోపవరులు మఱియుఁ గొందఱు ప్రియమున, మాధవునకుఁ బెక్కు మార్గములను
బనులు సేసి రెల్లభవములఁ జేసిన, పాపసంచయములు భస్మములుగ. 609

* ఆ సమయంలో కృష్ణుడు అలసిపోతే కొందరు గోపబాలకులు చాల సంతోషంతో తమ వీపులమీద ఎక్కించుకొని తీసుకుని వెడతారు. కృష్ణుడు సొమ్మసిల్లి నిద్రపోతే తమ ఒడిలోనే ఎంతో ఇష్టంగా పడుకో బెట్టుకుంటారు. కృష్ణునికి చెమటలు పోస్తే కొందరు ఉత్సాహంతో చిగురుటాకులతో విసరుతారు. కృష్ణుడు కొంతదూరం నడిచి నిలబడిపోతే కాళ్ళు నొప్పులు పుట్టాయని కొందరు ఎంతో ప్రేమతో పాదాలు ఒత్తుతారు. ఇంకా కొందరు కృష్ణునిమీది ప్రేమతో ఎన్నో విధాల సేవలు చేస్తుంటారు. ఆ సేవలతో పూర్వజన్మలలో చేసిన పాపాలన్నీ పటాపంచలై పోతాయి.

వ. అ య్యవసరంబున శ్రీదామనామధేయుండైన గోపాలకుండు రామకేశవులం జూచి యిట్లనియె. 610

* ఇలా కొంతసేపు విహారాలు అయిన తరువాత శ్రీదాముడు అనుపేరుగల గోపాలబాలుడు బలరామకృష్ణులను చూచి ఇలా అన్నాడు.

-: గార్దభాకారుండైన ధేనుకాసురుని బలభద్రుఁడు వధించుట :-

క. దూరంబునఁ దాలతరు, స్ఫారం బగు వనము గలదు, పతితానుపత
ద్భూరిఫలసహిత మది, యే, ధీరులు సారవెఱతు రందు ధేనుకుఁ డుంటన్. 611

* మిత్రులారా! ఇక్కడకు దూరంగా తాటిచెట్లతో నిండిన ఒక వనమున్నది. అక్కడ ఎన్నో తాటిపండ్లు, ఎంతో పెద్దవి ఒకదాని వెంట మరొకటి వాటంతట అవే రాలుతూ ఉంటాయి. అయితే అందులో ధేనుకుడు అనే రాక్షసుడు ఉండడం వలన ఎంతధైర్యం గల్గిన వారు కూడా ఆ వనంలో ప్రవేశించడానికి జంకుతారు.

వ. ఆ ధేనుకాసురుండు మహాశూరుండును, ఖరాకారుండునునై సమానసత్త్వ సమేతులైన జ్ఞాతులుం దానును మనుష్యులం బట్టి భక్షించుచుండు, నయ్యెడఁ బరిమళోపేతంబులైన నూతన ఫలవ్రాతంబు లసంఖ్యాకంబులు గలవు. వినుఁడు. 612

* ఆ ధేనుకుడు అనే రాక్షసుడు మహాబలవంతుడు. వాడు భయంకరమైన గాడిద రూపంలో ఉంటాడు. తనతో సమానమైన బలం గల్గిన తన బంధువులతోపాటు తాను మనుష్యులను పట్టుకొని తింటూ ఉంటాడు. అక్కడ చక్కని సువాసనలు వెదజల్లుతూ ఎన్నో క్రొత్త క్రొత్త పండ్లు లెక్కపెట్ట లేనన్ని ఉన్నాయి, వింటున్నారా?

క. ఫలగంధము నాసాపుట, ములఁ జొచ్చి కలంచి చిత్తములఁ గొనిపోయెన్
ఫలముల నమలింపుఁడు మము, బలియురకును మీకు దైత్యభటు లడ్డంబే? 613

* ఆ పండ్లవాసనలు మా ముక్కులలో చొరబడి మమ్మల్ని వ్యాకుల పెడుతూ మనస్సులను అటు లాగివేస్తూ ఉన్నాయి. ఎలాగైనా ఆ పండ్లను మాకు తినిపించండయ్యా! మీరు మహాబలవంతులు, మీకు ఆ సామాన్య రాక్షసులు అడ్డమా?

వ. అని పలికిన చెలికాని పలుకు లాదరించి విని నగి వారునుం దారును నుత్తాలంబగు తాల వనంబు నకుం జని యందు. 614

* ఇలా చెప్పిన మిత్రుని మాటలు విని బలరామకృష్ణులు చిరునవ్వుతో అంగీకరించారు. వారితోపాటు ఆ తాళవనంలో ప్రవేశించారు.

క. తత్తఱమున బలభద్రుఁడు, తత్తాలానోకహములఁ దనభుజబల సం
పత్తిఁ గదల్చుచు గ్రక్కున, మత్తేభముభంగిఁ బండ్లు మహిపై రాల్చెన్. 615

* బలరాముడు తొందర తొందరగా ఆ తాళవృక్షాలను పట్టుకొని తన భుజబలంతో మదించిన ఏనుగులా కదలించగానే ముగ్గిన తాటిపండ్లు దబదబ నేలమీద రాలాయి.

వ. అప్పుడు పండ్లు రాల్చిన చప్పుడు సెవులకు దెప్పరంబయిన నదిరిపడి రిపుమర్దన కుతుకంబున గర్దభాసురుండు. 616

* అడవిమధ్యలో ఉన్న గాడిదరాక్షసుడు పండ్లు రాల్చిన చప్పుడు విన్నాడు. ఆ ధ్వని చెవిలో శూలంలాగా నాటుకోగానే అదరిపడి శత్రువులను వెంటనే చంపివేయాలనే కోరికతో బయల్దేరాడు.

మ. పదవిక్షేపములన్ సవృక్షధరణీభాగంబు గంపింపఁగా
రదముల్ దీటుచుఁ గత్తిరించిన చెవుల్ రాజిల్ల వాలంబు భీ
తిదమై తూలఁగఁ గావరంబున సముద్దీపించి గోపాలకుల్
బెదరన్ రాముని ఱొమ్ముఁ దన్నె వెనుకై బీరంబు దోరంబుగన్. 617

* భయంకరంగా విజృంభించి వస్తూ ఉన్న ఆ రాక్షసుని కాలి తాకిడికి అక్కడ ఉన్న భూ భాగము చెట్ల తో సహా అదరిపోయింది.అతడు కత్తిరించిన చెవులతో, భయంకరంగా నాట్యంచేస్తూ ఊగుతున్న తోకతో పళ్ళు పటపట కొరకుతూ, కొవ్వెక్కి, కోపంతో పరుగెత్తుకు వచ్చాడు. గోపాలకులు అందరూ బెదరిపోయేటట్లు బలరాముని వక్షస్థలంమీద వెనుకకాళ్ళతో జాడించి ఒక్క తన్ను తన్నాడు.

క. మఱియును దనుజుఁడు రామునిఁ, గఱవఁగ గమకించి తెఱపి గానక యతనిం
జుఱచుఱఁ జూచుచు శౌర్యము, పఱివోవఁగ నింత నంతఁ బదములఁ దన్నెన్. 618

* తన్నడంతో ఊరుకోక ఆ రాక్షసుడు బలరాముని కరవడానికి ప్రయత్నించాడు. కాని బలరాముడు అందలేదు. ఇంక చేసేది లేక ఆ రాక్షసుడు చురచుర చూస్తూ ఇటొక తన్నూ అటొకతన్నూ తన్నసాగాడు. అయితే అందులో అతని బలం క్షీణించినట్లు తెలిసిపోతూ ఉన్నది.

వ. అంత బలభద్రుండు రౌద్రాకారంబున గర్దభాసురుపదంబులు నాలుగు నొక్కకేల నంటం బట్టి బెట్టు దట్టించి త్రిప్పి విగత జీవునిం జేసి. 619

* అప్పుడు బలరాముడు రౌద్రాకారం ధరించి ఆ గాడిదరాక్షసుని నాలుగుకాళ్ళు ఒక్కచేత్తో కలిసి ఒడిసిపట్టుకొని మహావేగంగా గిరగిర త్రిప్పి నేలపైకొట్టి వాణ్ణి మట్టుపెట్టాడు.

మ. ఒక తాలాగ్రముఁదాఁక వైవ నది కంపోద్రిక్తయై త్రుళ్ళి వే
ఱొక తాలాగ్రము పైఁబడ న్నదియు నయ్యుగ్రాహతిన్ నిల్వ కొం
డొక తాలాగ్రముపైఁ బడన్ విఱిగి యిట్లొండొంటిపైఁ దాల వృ
క్షకముల్ గూలెఁ బ్రచండమారుతము దాఁకం గూలు చందంబునన్. 620

* అలా చచ్చిన రాకాసిగాడిదను బలరాముడు ఒక తాటిచెట్టు కేసి విసరికొట్టాడు. ఆ వేగానికి ఆ చెట్టు విరిగి మరొక తాటిచెట్టుపై పడింది. ఇలా ఎన్నోచెట్లు ఒకదానిదెబ్బకు మరొకటి సుడిగాలి దెబ్బకు విరిగిపోయినట్లే నేలపై కూలిపోయినాయి.

ఉ. తంతువులందుఁ జేలము విధంబున నే పరమేశు మూర్తియం
దింతయుఁ బుట్టునట్టి జగదీశుఁ డనంతుఁడు దైత్యమాత్రు ని
ట్లంతము సేయు టెంతపని? యద్భుత మే వినుమంతలోన వాఁ
డంతముఁ బొందుటెల్లఁ గని యాతని బంధులు గార్దభంబులై. 621

* దారపు పోగులు మూలపదార్థమై ఉండగా, వాటి ఆధారంతో వస్త్రం అల్లిక చేయబడుతూ ఉంది. ఆ విధంగా పరమేశ్వరుని రూపము ఈ జగత్తుకు మూలపదార్థము కాగా, ఈ సృష్టి అంతా అతనియందు అల్లిక చేయబడుతూ ఉన్నది. అటువంటి స్వామి ఒక సామాన్య రాక్షసుని ఇలా చంపగలగడంలో ఆశ్చర్య మేముంది? పరీక్షిన్మహారాజా! ఇంకా విను. ఆ రాక్షసుడు చనిపోవటం చూచి అతని బంధువు లందరూ గాడిదరూపాలతో కృష్ణుని పైకీ, బలరామునిపైకీ వచ్చి పడ్డారు.

క. బలకృష్ణులపైఁ గవిసిన, బలియుర ఖరదైత్యభటులఁ బశ్చిమపాదం
బులు పట్టి తాలశిఖరం, బుల కెగురఁగ వైచి వారు పొరిగొని రధిపా! 622

* ఆ బలరామ కృష్ణులు తమపైకి వచ్చిన బలవంతులైన ఆ రాకాసిగాడిదలను వెనుక కాళ్ళు పట్టుకొని గిరగిర త్రిప్పి తాటిచెట్ల తలలపైకి విసరికొట్టి మట్టు పెట్టారు.

వ. అప్పుడు. 623

క. ఆలమున నోలిఁ గూలిన, తాలద్రుమ ఖండదైత్య తనుఖండములన్
గీలితయై ధర జలధర, మాలావృతమైన మింటిమాడ్కిన్ వెలిఁగెన్. 624

* అప్పుడు ఆ యుద్ధంలో కూలిపోయిన తాటిచెట్ల ముక్కలూ రాక్షసుల శరీరఖండాలూ కలిసి భూమిపై పరచుకొని ఉంటే, మేఘ శకలాలతో ఆవరించబడిన ఆకాశంలా కనిపించిందా నేల.

క. ధేనుకవనమున నమలిరి, మానవు లావేళఁ దాటిమ్రాఁకుల ఫలముల్,
ధేనువులు మెసఁగెఁ గసవులు, ధేనుకహరభక్త కామధేనువు గలుగన్. 625

* ఎన్నాళ్ళ తరువాతో, ఆ నాడు ధేనుకవనంలో గోపకులు ఆ తాటిపండ్లు తనివితీరా తిన్నారు. ఆవులు ఆ వనంలోని పచ్చికలు కడుపులనిండా మేశాయి. ధేనుకాసురుని చంపిన స్వామి భక్తులపాలి కామధేనువై ఉండగా వారి కోరికలు తీరడం అది ఎంత పని?

వ. ఆ సమయంబున సురలు విరులవానలు గురియించి దుందుభులు మొరయించి, రంతఁ గమలలోచనుండు గోపజన జేగీయమాన వర్తనుండై యన్నయుం దానును గోగణంబులం దోలుకొని మందకుం జనియె, నయ్యెడ. 626

* ఆ శుభసమయంలో దేవతలు పుష్పవర్షం కురిపించి దుందుభులు మ్రోగించారు. అప్పుడు కృష్ణుడు అన్నగారితోనూ, గోపాలబాలకులతోనూ, గోవులతోనూ కలసి గోకులానికి తిరిగి వచ్చాడు. గోపకులు అందరూ రామకృష్ణుల పరాక్రమాన్ని ప్రవర్తననూ ప్రస్తుతించారు.

మ. గోపదరేణు సంకలిత కుంతల బద్ధమయూరపింఛు; ను
ద్దీపిత మందహాస శుభదృష్టి లసన్ముఖు నవ్యపుష్ప మా
లా పరిపూర్ణు గోపజనలాలిత వేణురవాభిరాము నా
గోప కుమారునిం గనిరి గోపసుతుల్ నయనోత్సవంబుగన్. 627

* గోకులంలోని గోపికలు గోపకుమారుడైన కృష్ణుని కన్నుల పండువుగా చూచారు. ఆ కృష్ణుడు గోధూళి ఆవరించిన తలవెంట్రుకలపై నెమలి ఫించం ధరించి ఉన్నాడు. వెలుగులు చిమ్ముతున్నా చిరునవ్వులతో, శుభాన్ని కల్గించే చూపులతో అతని ముఖము ప్రకాశిస్తూ ఉన్నది. క్రొత్త క్రొత్త పూలమాలికలను ధరించి ఉన్నాడు. గోపకులందరూ బతిమలాడితే వేణునాదం చేస్తూ అందరి మనస్సులకూ ఆనందం కలిగించాడు.

ఆ. కమలనయను వదనకమల మరందంబుఁ, దవిలి నయన షట్పదములవలనఁ
ద్రావి దిన వియోగతాపంబు మానిరి, గొపకాంతలెల్ల గోర్కు లలర. 628

* గోకులంలోని గోపకాంత లందరూ కృష్ణుని ముఖ కమలంలో నుంచి వెలువడుతూ ఉన్న తేనెలను తమ కన్నులు అనే తుమ్మెదలు త్రాగుతూ ఉండగా, రోజంతా తమకు కల్గిన వియోగ సంతాపాన్ని తగ్గించుకున్నారు. వారిలో ఏవేవో అందమైన కోరికలు పుట్టుకొచ్చాయి.

వ. ఇట్లు గోపికలు సాదరంబుగం జూడ వ్రీడాహాసన వినయంబులం జూచుచుఁ గ్రీడాగరిష్ఠుం డయిన ప్రోడ గోష్ఠంబు ప్రవేశించె, నంత రోహిణీయశోదలు గుఱ్ఱలవలని మచ్చికలు పిచ్చలింప నిచ్చకు

వచ్చిన ట్లయ్యైవేళల దీవించిరి. వారును మజ్జనోన్మర్దనాదు లంగీకరించి సురభి కుసుమ గంధంబులు గైకొని, రుచిరచేలంబులు గట్టికొని, రసోపపన్నంబు లయిన యన్నంబులు గుడిచి, తృప్తులై మంజుల శయ్యల సుప్తులయి యుండి, రందు. 629

* ఈ విధంగా గోపికలు తనను ప్రేమతో చూస్తూ ఉంటే, ఎక్కడి ఆటలు అక్కడ ఆడగల్గిన నేర్పరి అయిన కృష్ణుడు వారిని సిగ్గుతోనూ, చిరునవ్వుతోనూ, వినయంతోను చూస్తూ గొల్లపల్లెలో ప్రవేశించాడు. అప్పుడు రోహిణీ యశోదలు కుమారులయందలి ప్రేమలు పొంగి పొరలగా మనసుతీరా వారిని దీవించారు. బలరామ కృష్ణులకు నలుగుపెట్టి తలంటుపోశారు. చక్కని సువాసనలు వెదజల్లే పువ్వులను గంధాలను అలంకరింపజేశారు. అందమైన దుస్తులు తొడిగి ఎన్నో రుచులతో కూడిన భోజనం పెట్టారు. తృప్తిగా భుజించిన తర్వాత సుఖమైన శయ్యలపైన పరుండబెట్టి హాయిగా నిద్రబుచ్చారు.

-: శ్రీకృష్ణుఁడు కాళియమర్దనము గావించుట :-

సీ. 'ఒకనాఁడు బలభద్రుఁ డొక్కఁడు రాకుండ గోపాలకులు దానుఁ గూడి కృష్ణుఁ
డడవికిఁ జని యెండ నా గోవులును గోపకులు నీరు వట్టనఁ గుంది డస్సి
కాళిందిలో విషకలిత తోయముఁ ద్రావి ప్రాణానిలంబులు వాసి పడిన
యోగీశ్వరేశుండు యోగివంద్యుఁడు గృష్ణుఁ డీక్షణామృతధార లెలమి గురిసి

ఆ. పసుల గోపకులను బ్రదికించె మరలంగ, వారు దమకుఁ గృష్ణువలన మరల
బ్రదుకు గలిగె నంచు భావించి సంతుష్ట, మానసములఁ జనిరి మానవేంద్ర! 630

* ఓ పరీక్షిన్మహారాజా! ఒకనాడు కృష్ణుడు గోపాలకులతోకూడి గోవులను తోలుకొని అడవికి వెళ్లాడు. ఆ పూట బలరాముడు మాత్రం వెళ్ళలేదు. తీవ్రంగా ఉన్న ఎండలో గోవులూ, గోపాలకులూ, దాహంతో తపించిపోయి సొమ్మసిల్లిపోయారు. వారంతా యమునా నది మడుగులో విషం కలిసిన నీళ్ళు త్రాగి ప్రాణాలు కోల్పోయి పడిపోయారు. యోగీశ్వరులకు ప్రభువూ, యోగులందరికీ వందనీయుడూ ఐన కృష్ణుడు తన చూపులు అనే అమృతవర్షంతో, పశువులను గోపకులను మళ్ళీ బ్రతికించాడు. వారందరూ కృష్ణుడు తమకు పునర్జన్మ ప్రసాదించాడని సంతోషించి ఇళ్ళకు వెళ్ళిపోయారు.

క. కాళియఫణిదూషిత యగు, గాళిందిఁ బవిత్రఁ జేయఁగా నుత్సుకుఁడై
కాళిందీ జలవర్ణుఁడు, కాళియు వెడలంగ నడిచెఁ గౌరవముఖ్యా! 631

* మహారాజా! కాళియుడు అనే నాగునిచేత విషంతో నిండిపోయిన కాళిందీనదిని పరిశుద్ధం చేయడానికి కృష్ణుడు సంకల్పించాడు. కాళిందీనదీ జలాలవలె నీలవర్ణుడైన కృష్ణుడు కాళియుడనే సర్పాన్ని కాళిందీనదిలోనుంచి వెళ్ళగొట్టాడు.

వ. అనిన 'నయ్యగాధజలంబు వలన మాధవుం డెట్టి నేర్పున సర్పంబు దర్పంబు మాపి వెడలించె, నందుఁ బెద్దకాలం బా వ్యాళం బేలయుండె? నెఱింగింపుము. 632

* అని శుకమహర్షి చెప్పగా పరీక్షిన్మహారాజు ఇలా అడిగాడు. "ఆ లోతు తెలియని కాళిందీజలాలనుండి మాధవుడు ఎంతటి నేర్పుతో ఆ సర్పరాజును వెళ్ళగొట్టాడో? ఆ అహీంద్రుని అహంకారాన్ని ఎలా అణచి వేశాడో? అసలు నదిలో ఆ పాము అంత ఎక్కువ కాలమెందుకున్నదో?" ఇదంతా నాకు తెలియచెప్ప వలసింది.

క. తొల్టులఁ గాచిన నందుని, కుఱ్ఱని చరితామృతంబు గొనకొని చెవులన్
జుఱ్ఱంగఁ దనివి గల్గునె!, వెఱ్ఱుల కయినను దలంప? విప్రవరేణ్యా!' 633

* బ్రహ్మ వేత్తలలో ఉత్తముడవైన శుకయోగీంద్రా! గోవులను గాచిన నందకుమారుని కథ అనే సుధారసాన్ని చెవులతో అప్యాయంగా జుర్రుతూంటే ఎటువంటి వానికైనా సంతృప్తి కల్గుతుందా!

వ. అనిన శుకుం డిట్లనియె. 634

* అప్పుడు శుకమహర్షి ఇలా అన్నాడు.

సీ. మానవేశ్వర! యొక్కమడుఁగు కాళిందిలోఁ గల, దది యెప్పుడుఁ గాళియాహి
విషవహ్ని శిఖలచే వేఁచు చుండును, మీఁదఁ బఱతెంచి నంతన పక్షులైనఁ
బడి మ్రగ్గు, నందుఁ దద్భంగశీకరయుక్త పవనంబు సోఁకినఁ బ్రాణు లెవ్వి
యైన నప్పుడ చచ్చు? నట్టి యా మడుఁగులో నుదకంబు వొంగుచు నుడుకుచుండఁ

తే. జూచి వెఱఁగంది కుజనుల స్రుక్కఁజేయ, నవతరించిన బలువీరుఁ డాగ్రహించి
భుజగవిషవహ్ని దోషంబు వొలియఁజేసి, సుజలఁ గావించి యానదిఁ జూతు ననుచు. 635

* "మహారాజా! విను. యమునానదిలో ఒక మడుగు ప్రత్యేకంగా ఉన్నది. కాళియుడనే నాగేంద్రుని విషజ్వాలలచేత అది ఎప్పుడూ తుకతుక ఉడుకుతూ ఉంటూంది. ఆ మడుగుపైన ఎగిరే పక్షులుకూడా ఆ విషప్రభావానికి లోనై అందులోపడి చచ్చిపోతాయి. ఆ మడుగు కెరటాలనుండి చెలరేగిన నీటితుంపురులతో కూడిన గాలి సోకితే చాలు; ఏ ప్రాణులైనా సరే అప్పటికప్పుడు పడి చచ్చిపోవలసిందే! ఆ మడుగులో నీరు ఎప్పుడూ ఉడుకుతూ పొంగిపోతూ ఉంటుంది.

అటువంటి ఆ మడుగును చూచి కృష్ణుడు నిర్ఘాంతపోయాడు. దుర్మార్గులను అణచివేయడానికి అవతరించిన ఆ మహా పరాక్రమవంతునికి తీవ్రమైన కోపం వచ్చింది. సర్పవిషంతో నిండిన ఆ నదీజలాల దోషాన్ని పోగొట్టి మళ్ళీ ఆ నదిని నిర్మల జలాలతో నిండి ఉండేటట్లు చేస్తాను"అని నిశ్చయించుకున్నాడు.

వ. కృతనిశ్చయుండై, పూర్వజన్మ భాగ్యంబులం దన చరణ సంస్పర్శంబునకు యోగ్యంబై, తత్సమీపం
బున విశాలవిటప శాఖాకదంబంబుతో నున్న కదంబభూజంబు నెక్కి. 636

* ఆ మడుగులో ఒడ్డునే ఒక కడిమిచెట్టు ఉన్నది. పూర్వజన్మ భాగ్యంచేత శ్రీకృష్ణుని పాదస్పర్శకు నోచిన చెట్టు అది. విశాలమైన పెద్ద పెద్ద కొమ్మలతో చిన్న చిన్న రెమ్మలతో నిండి ఉన్న ఆ చెట్టుమీదకు కృష్ణుడు ఎక్కాడు.

మ. కటిచేలంబు బిగించి పింఛమునఁ జక్కం గొప్పు బంధించి దో
స్తటసంస్ఫాలన మాచరించి చరణద్వంద్వంబుఁ గీలించి త
త్కుటశాఖాగ్రము మీఁదనుండి యుఱికెన్ గోపాలసింహంబు ది
క్తటముల్ మ్రోయ హ్రదంబులో ఘుభ ఘుభధ్వానం బనూనంబుగన్. 637

* నడుముకు ఉన్న దట్టీని గట్టిగా బిగించి చుట్టుకున్నాడు. తలవెంట్రుకలను నెమలి ఫింఛంతో గట్టిగా బిగించి కట్టుకున్నాడు. భుజాలు చరచి, రెండుపాదాలు గట్టిగా ఊది పట్టి, ఆ గోపాలసింహుడు ఆ చెట్టుకొమ్మమీద నుంచి మడుగులోకి కుప్పించి దూకాడు. ఆ మడుగులోనుండి గభీలుమని పెద్ద చప్పుడు లేచింది. నిశ్శబ్దమైన వాతావరణంలో ఆ శబ్దము దిక్కులలో ప్రతిధ్వనించింది.

ఉ. భూరిమహాప్రతాప పరిపూర్ణ భయంకర గోపబాల కం
ఠీరవ పాతవేగ వికటీకృత దుర్విషభీషణోర్మి సం
పూరితమై వడిం గలఁగి పొంగి ధనుశ్శత మాత్రభాగ వి
స్తారము వొంగె నమ్మడుఁగు తప్తపయఃకణబుద్బుదోగ్రమై. 638

* గొప్పదైన ప్రతాపంతో నిండిపోయి సింహకిశోరంవలె కనుపిస్తూ ఉన్న గోపబాలకుడు గభాలున దూకగానే, ఆ వేగానికి మడుగులోని నీరు అంతా విషపూరితమైన భయంకర తరంగాలతో వికటనృత్యం చేస్తూ ఒక్కసారిగా పైకి పొంగింది. ఎటుచూచినా నూరు ధనుస్సుల (600 అడుగుల) మేర కుతకుత లాడుతూ ఉన్న నీటిలో బుడగలు లేచాయి.

శా. పాఠీనాకృతిఁ దోయరాశి నడుమన్ భాసిల్లి మున్నాఢ్యుఁడై
కాఠిన్యక్రియ నీఁదు నేర్పు దనకుం గల్మిన్ భుజంగేంద్ర హృ
త్పీఠాగ్రంబున రోషవహ్ని లెగయన్ భీమంబుగా నీఁదె ను
ల్లోలోత్తుంగ తరంగమై మడుఁగు దుర్లోక్యంబుగా బాహులన్. 639

* మత్స్యావతారంలో సముద్ర మధ్యంలో విహరించుతూ ఈదడం అనేది విష్ణువుకు ఇంతకుముందే అభ్యాసం అయింది. కృష్ణుడు ఆ మడుగులోని నీరు అల్లకల్లోలమై ఉవ్వెత్తున కెరటాలు లేచేటట్లు బాహువులతో కలచివేస్తూ అటూ ఇటూ ఈదాడు. ఆ దృశ్యం చూడడానికే మహాభయంకరమైనది. ఆ మడుగులోపల ఉన్న కాళియ నాగేంద్రుని గుండెల్లో రోషాగ్ని జ్వాలలు రేగాయి.

వ. ఆ సమయంబున. 640

శా. 'బాలుం డొక్కఁడు వీఁడు నామడుఁగు విభ్రాంతోచ్చలత్కీర్ణ క
ల్లోలంబై కలఁగం జరించె నిట నే లో నుంటఁజూడండు, మ
త్కీలాభీల విశాలదుస్సహవిషాగ్ని జ్వాలలన్ భస్మమై
కూలంజేసెద నేఁడు లోకులకు నాకోపంబు దీపింపఁగన్.' 641

* ఆ కాళియుడు ఇలా అనుకున్నాడు. వీడొక కుర్రవాడు! నా మడుగును కల్లోలం చేసి, కలచివేసి, ఎగసి పడుతున్న అలలతో కన్నులు చెదరిపోయేటట్లు ఇందులో దిగి ఈదులాడుతూ ఉన్నాడు. ఇక్కడ లోపల నేనున్నాను అని కూడా లెక్కించకుండా ఉన్నాడు. భయంకరమైన భరింప శక్యము కాని నా విషాగ్ని జ్వాలలతో వీడిని భస్మం చేసి కూల్చివేస్తాను. లోకు లందరికీ నా కోప మెంతటిదో ఈనాడు తెలిసి రావాలి."

వ. **అని తలంచి విజృంభించి.** 642

ఉ. **ఘోరవిషానల ప్రభల గొబ్బునఁ గ్రమ్మఁగ సర్పసైన్య వి**
స్ఫారుఁడు గాళియోరగుఁడు పాఱివడిం గఱచెం బయోధరా
కారుఁ బయోవిహారు భయకంప విదూరు మహాగభీరు నా
భీరకుమారు వీరు నవపీత శుభాంబరధారు ధీరునిన్. 643

* ఈ విధంగా అనుకొని కాళియుడు విజృంభించాడు. ఆ సర్పరాజు తన సర్పసైన్యంతో సహా అతివేగంగా కృష్ణుని సమీపించాడు. తన ఘోరవిషాగ్ని జ్వాలల కాంతులు గప్పుగప్పున ప్రసరిస్తూ ఉండగా కృష్ణుణ్ణి పెద్దకాటు వేశాడు. ఆ కృష్ణుడు నీలమేఘంవలె ఉన్నాడు. ఆ నీళ్ళలో యథేచ్ఛగా విహరిస్తూ ఉన్నాడు. భయమూ, కంపమూ ఏ కోశానా కనిపించటం లేదు. మహాగంభీరుడుగా ఉన్నాడు. ధైర్యవంతుడు, వీరుడు అయిన ఆ గోపకుమారుడు బంగారు రంగులో వెలుగుతూ ఉన్న శుభమైన పట్టువస్త్రాన్ని ధరించి ఉన్నాడు.

క. **కఱచి పిఱుతివక మఱియును, వెఱవక నిజవదనజనిత విషదహనశిఖల్**
మెరయఁ దన నిడుద యొడలిని, నెఱి హరిఁ బెనఁగొనియె భుజగనివహపతి వడిన్. 644

* ఆ సర్పరాజైన కాళియుడు కాటువేసి అంతటితో ఊరుకోలేదు. భయపడకుండా, వెనుకంజ వేయకుండా తన పొడుగాటి శరీరంతో గట్టిగా పెనవేసి కృష్ణుని అతివేగంగా బంధించి వేశాడు. పడగ పైకెత్తి పెట్టిన అతని నోటినుండి విషాగ్ని జ్వాలలు ధగధగలాడుతూ ప్రసరిస్తున్నాయి.

వ. **ఇట్లు భోగిభోగ పరివేష్టితుండై, చేష్టలు లేనివాని తెఱంగునఁ గానంబడుచున్న ప్రాణసఖునిం గనుంగొని తత్ప్రభావంబు లెఱుంగక, తత్సమర్పిత ధనదార మనోరథ మానసులు గావున.** 645

* ఈ విధంగా కృష్ణుడు ఆ నాగరాజు పొడవైన శరీరంచేత చుట్టబడి నిశ్చేష్టుడై పడిఉన్నట్లు ఉన్నాడు. గోపబాలకులు తమ ప్రాణమిత్రుణ్ణి ఆ స్థితిలో చూచి భయపడిపోయారు. వారు అతని ప్రభావం తెలియని వారు; తమ ధనము, కోరికలు మనస్సులు అన్నీ కృష్ణుని యందే సమర్పించి ఉన్నవారు.

చ. **అదె మన కృష్ణునిం గఱచె, నంతటఁ బోక భుజంగమంబు దు**
ర్మదమున మేనఁ జుట్టికొని మానక యున్నది, యింక నేమి సే
యుద? మెఱఁగొత్త. మే పురుషు లోపుదు రీయహి నడ్డపెట్ట నె
య్యది సదుపాయ? మంచుఁ బడి రార్తరవంబులఁ దూలి గోపకుల్. 646

* ఆ గోపకులు "అదిగో! అదిగో ! ఆ పాడుపాము మన బాలకృష్ణుణ్ణి కాటు వేసింది. అంతటితో వదలిపెట్టలేదు. చాల మదంతో మనవాడి శరీరాన్ని చుట్టి వేసింది. అయ్యో! వదలిపెట్టడం లేదు. ఇంక ఏమిటి చేయడం? ఎక్కడికి పరుగెత్తాలి? ఈ పామును అడ్డుకోవడానికి ఏ మగధీరుడికి సామర్థ్యం ఉంది? ఇంక ఈ ఆపదనుండి గట్టెక్కడానికి చక్కని ఉపాయమేదీ లేదా?" అంటూ ఆర్తనాదాలతో తూలి పడిపోయారు.

క. **గోపకుమారక శేఖరు, నేపున సర్పంబు గఱచు టీక్షించి వగన్**
మేపులకుఁ దొలఁగి గోవులు, వాపోవుచు నుండె వృషభవత్సంబులతోన్. 647

* గోపాలకృష్ణుణ్ణి కాళియసర్పం కరవడం చూచి అక్కడ ఉన్న ఆవులూ ఆబోతులూ లేగదూడలూ అన్నీ దుఃఖంతో మేత మానివేసి అలాగే చూస్తూ ఉండి పోయాయి.

క. **భూతలము వడఁకె నుల్కా, పాతంబులు మింటఁ గానఁబడె ఘోషములో**
వ్రేతలకును గోపక సం, ఘాతములకు నదరెఁ గీడుకన్ను లిలేశా! 648

* భూమి కంపించింది. ఆకాశంలోనుండి ఉల్కలు రాలిపడుతూ కనిపించాయి. గోకులంలో బాలకులకు ఎడమకన్నూ, గోపికలకు కుడికన్నూ అదిరాయి.

వ. **అంత నా దుర్నిమిత్తంబులు వొడగని బెగడు గదిరిన చిత్తంబుల నుత్తలపడుచు మందనున్న నందయశోదాదులైన గోపగోపికాజనంబులు హరి దళసరి యెఱుంగక గోపాలగోగణ పరివృతుండైన కృష్ణుం డెక్కడ నైనం జిక్కనోపునని పొక్కుచుం బెక్కువలయిన మక్కువలు చెక్కులొత్త నొక్క పెట్ట బాలవృద్ధ సమేతులై మహాఘోషంబున నా ఘోషంబు వెలువడి.** 649

* యశోదానందులు మొదలైన గోపీగోపకులు దుశ్శకునాలు చూచి భయం నిండిన మనసులతో ఆందోళన పడ్డారు. శ్రీకృష్ణుని శక్తి తెలియక, అతడు గోపాలకులతో, గోవులతో సహా ఎక్కడనైనా ఆపదలో పడ్డాడేమో అని వారందరూ దుఃఖించారు. ప్రేమలు ఉవ్వెత్తున పొంగుకు రాగా ఒక్కుమ్మడిగా పిల్లలతో ముసలివాళ్ళతోకూడా పెద్దపెట్టున కేకలు వేసుకుంటూ గోకులంనుండి బయల్దేరారు.

క. **వా రిబ్బంగి నెఱుంగని, వారై హరిఁ జూడఁబోవ వడిగఁగొని నగుచున్**
వారింపఁ డయ్యె రాముఁడు, వారిని హరి లావెఱుంగువాఁ డయ్యు నృపా! 650

* గోకుల వాసులంతా అజ్ఞానంతో వేగంగా కృష్ణుని జాడ తెలుసుకోవడానికి పరుగిడుతూ ఉంటే బలరాముడు నవ్వుతూ ఊరుకున్నాడు. కృష్ణుని శక్తి తెలిసినవాడై కూడా వారిని నివారించలేదు.

వ. **అంతలోన వారునుం దానును గాంతారమార్గంబు వట్టి పోవుచు నెడనెడ గోపగోష్పదంబుల సందుల నింత నంత నక్కడక్కడ యవాంకుశ హల కమల కులిశ చక్ర చాప కేతనాది రేఖాలంకృతంబులై మార్గాభరణంబులైన హరిచరణంబుల జాడఁ గని చొప్పు దప్పక చని దుర్ఘటంబయిన యమునా తటంబు సేరి, వారిమధ్యంబున నితరుల కసాధ్యంబైన సర్పంబుచేతఁ గాటు వడి దర్పంబుసూపక**

భోగిభోగపరివృతుండైన కృష్ణునిం గృష్ణ కృష్ణేతివిలాపంబులఁ దాపంబులం బొందుచుఁ దత్కాలం బునం బ్రతికూలం బయ్యె ననుచు దైవంబు దిట్టు గోపకులను, గోపకులం గలసి మేఁత లుడిగి ఱెప్పలిడక కృష్ణునిం దప్పక చూచుచు నొరలుచున్న గోవులం గని, రందు గోపికలు యశోదం బట్టుకొని విలపించుచుఁ గృష్ణు నుద్దేశించి యిట్లనిరి. **651**

* వారితోపాటు బలరాముడు తానుకూడా అడవిలో ప్రవేశించి కృష్ణుని జాడ వెదుకసాగాడు. గోపకుల గోవుల కాలిగుర్తుల మధ్యలో అక్కడక్కడ కొద్దికొద్దిగా కృష్ణుని కాలిజాడలు కనిపించాయి. కృష్ణుని అడుగు జాడలలో యవరేఖ, అంకుశరేఖ, హలరేఖ, వజ్రరేఖ, చక్రరేఖ, చాపరేఖ, ధ్వజరేఖ మొదలైన శుభలక్షణాలన్నీ కనిపించుతున్నాయి. నేలపైన కనిపిస్తూ ఉన్న కాలిగుర్తులతో జాడలు వెదుకుతూ ముందుకు సాగారు. కృష్ణుని అడుగుజాడలు ఆ మార్గానికే ఆభరణమై ప్రకాశిస్తూ ఉన్నాయి. వారందరూ చివరకు సమీపించడానికి సాధ్యంకాని కాళియుడు ఉన్న యమునానది రేవు చేరారు. నదీజలాల మధ్యలో ఇంతవరకూ ఎవరికీ జయించ సాధ్యము కాని మహాసర్పంచేత కాటుపడి పాముపడగలచేత ఆవరించబడిన కృష్ణుణ్ణి చూచారు. అతడు శక్తిని కోల్పోయినట్లు సొమ్మసిలి పడి ఉన్నాడు. అది చూచి "కృష్ణా! కృష్ణా"అంటూ విలపిస్తూ గోకుల వాసు లందరూ దుఃఖంతో తపించి పోసాగారు. "ఇన్నాళ్ళూ దయ చూచిన దైవం ఈనాడు ప్రతికూలమైనదా ఏమి?" అని గోపకులు దుర్విధిని తిట్టుకుంటూ ఉన్నారు. గోవులు, లేగలతో కలసి, మేతలు మానివేసి రెప్పలార్పక, కృష్ణుణ్ణే చూస్తూ కన్నీళ్ళు కారుస్తూ ఉన్నాయి. గోపికలు యశోదను పట్టుకొని ఏడుస్తూ కృష్ణుణ్ణి ఉద్దేశించి ఇలా అన్నారు.

సీ. ఎదురువచ్చినఁ జాల నెదురుగాఁ జనుదెంతు, వెదురు వచ్చిన నేఁడదేల రావు?
చూచినఁ గృపతోడఁ జూచు చుందువు నీవు, సూచినఁ గనువిచ్చి చూడ వేల?
డాసిన నఱలేక డాయంగ వత్తువు, డాసిన నేటికి డాయ విచటఁ?
జీరిన 'నో' యని చెలరేఁగి పలుకుదు, విది యేమి సీరిన నెఱుఁగ కుంట?

ఆ. తలఁపు సేయునంతఁ దలపోయుచుందువు, తలఁపు సేయ నేఁడు దలఁప వకట!
యనుచు భక్తివివశ లాడెడి కైవడి, వ్రేత లెల్ల నాడి వివశలైరి. **652**

* "గోపాలకృష్ణా! మేము ఎదురువస్తే రోజూ నీవు మాకు ఎదురు వచ్చేవాడివి. ఈనాడు మేము వచ్చినా నీవు రావేమి? మేము చూస్తే నీవు దయతో మమ్ములను చూచేవాడివి. నేడు మేము చూచినా నీవు చూడవేమి? మేము నీదగ్గరకు వస్తే నీవు మాదగ్గరకు వచ్చే వాడివి. మేము సమీపించినా నీవు మా చెంతకు రావేమి? మేము "కృష్ణా!" అని పిలిస్తే "ఓ" అని ఉత్సాహంగా పలికేవాడవు. నేడు మేము గొంతెత్తి పిలిచినా నీవు పలుకవేమి? మేము నిన్ను స్మరిస్తే చాలు, నీవూ మమ్మల్ని స్మరించేవాడవు. ఈనాడు మేము స్మరించినా మమ్ములను తలచవేమి? అయ్యో! ఇదేమిటి?" అంటూ భక్తితో పరవశు లైనవారు మాట్లాడే విధంగా గోపిక లందరూ పలుకుతూ చేష్టలు దక్కి పడిపోయారు. భగవంతునికీ భక్తులకూ ఉన్న సంబంధము గోపికల నోటివెంట అప్రయత్నము గానే వెలువడింది. భక్తుడు భగవంతునికి ఎదురు వెళితే, భగవంతుడు కూడా భక్తునికి ఎదురు వస్తాడు. భక్తులలో కెల్ల మహాభక్తులు కదా గోపికలు!

వ. ఆ సమయంబున నందయశోదాదులు హరిం జూచి యధికంబైన శోకంబున నిట్లనిరి. 653

* నందుడు, యశోద మొదలైనవారు కృష్ణుణ్ణి చూచి పొంగి పొరలే శోకంతో ఇలా అన్నారు.

క. విషకుచయుగ యగు రక్కసి, విషకుచదుగ్ధంబు ద్రావి విషవిజయుఁడవై
విషరుహలోచన! యద్భుత, విషయుండగు నీకు సర్పవిష మెక్కెఁ గదా! 654

* "కృష్ణా! విషాన్ని పాలిండ్లలో పెట్టుకొని వచ్చిన దుష్టురాలైన పూతన ఇచ్చిన పాలు త్రాగి, దానిని జయించిన అద్భుత మూర్తివి నీవు. కమలాక్షా! అటువంటి నీకు ఈనాడు ఈ పామువిషం ఎక్కినదంటే ఇంతకంటే ఆశ్చర్య మేముంది?

క. కట్టా! క్రూరభుజంగము, గట్టలుకన్ నిన్నుఁ గఱవఁ గంపించితివో?
తిట్టితివో పాపపు విధి?, పట్టీ! మముఁ దలఁచి కాఁకఁ బలవించితివో? 655

* అయ్యో! కన్నతండ్రీ! ఆ క్రూరమైన పాము కోపంతో నిన్ను కాటువేస్తూ ఉంటే భయంతో ఎంతగా కంపించి పోయినావో? ఈ పాపిష్ఠి విధిని ఎంత తిట్టుకొన్నావో? మమ్ములను తలచుకుని ఎంత బాధపడ్డావో?

క. పన్నగము మమ్ము గఱవక, ని న్నేటికిఁ గఱచెఁ గుఱ్ఱ! నెమ్మి గలిగి నీ
వున్నను మము రక్షింతువు, నిన్నున్ రక్షింప నేము నేరము తండ్రీ! 656

* చిన్ని కన్నయ్యా! ఈ పాపిష్ఠిపాము మమ్ములను కరవకుండా నిన్నెందుకు కరిచిందిరా? నీవు క్షేమంగా ఉంటే మమ్ములను రక్షిస్తావు. నీవు ఆపదలో పడితే మేము నిన్ను రక్షించలేము గదా తండ్రీ?

ఉ. చూడ వ దేమి గౌరవపుఁజూపుల మమ్ము? సఖాలితోడ మా
టాడ వ దేమి? నర్మముగ నందెలు పాదములందు మ్రోయ? నేఁ
డాడ వ దేమి నర్తనము? లవ్వలమ్రోలను గోపికావళిం
గూడ వ దేమి నవ్వులకు? గోపకుమార వరేణ్యా! చెప్పుమా! 657

* మా గోకులంలో పుట్టిన వారందరిలోనూ నీవే ఉత్తముడవు. ఇప్పుడు తల్లిదండ్రులమైన మమ్ములను గౌరవంగా చూడవేమి? నీ తోడిమిత్రులతో మాటలాడవేమి? నీ పాదాల అందెలు మనోహరమైన శబ్దాలు చేస్తూ ఉండగా నాట్యమాడవేమి? నీ తల్లుల యెదుట గోపికలతో హాస్యాలాడవేమి? మాట్లాడవేమి నాయనా?

సీ. శ్రవణరంధ్రంబులు సఫలతఁ బొందంగ నెలమి భాషించువా రెవ్వరింకఁ?
గరచరణాదులకలిమి ధన్యత నొంద నెగిరి పైఁ బ్రాఁకువా రెవ్వరింక?
నయనయుగ్మంబు లున్నతి గృతార్థములుగా నవ్వులు సూపువా రెవ్వరింక?
జిహ్వలు గౌరవశ్రీఁ జేరఁ బాటల యెడఁ బలికించువా రెవ్వ రింక?

ఆ. దంఁడ్రి! నీవు సర్పదష్టుండవై యున్న, నిచట మాకుఁ బ్రభువు లెవ్వ రింక?
మరగి పోయ లేము, మాకు నీ తోడిద, లోక మీవు లేని లోక మేల? 658

* చెవు లున్నందుకు సార్థకంగా మేము వినేటట్లు ఇంక మాతో ఎవరు మాట్లాడుతారు. కాళ్ళుచేతులు సార్థక మయ్యేటట్లు మా పైకి ఎగబ్రాకి ఎత్తుకోమని ఇంకెవరు మమ్మలను అడుగుతారు? కన్నులు కృతార్థము లయ్యేటట్లు ఇంక ఎవ్వరు చిరునవ్వు కురిపించుతారు? మా నాలుకలు ధన్యము లయ్యేటట్లు మాచేత పాటలెవరు పాడిస్తారు? తండ్రీ! నీవు పాముకాటు పాలయితే ఇంక మాకు ప్రభువు లెవరు? నిన్ను పోగొట్టుకొని వెనుదిరిగి పోలేము. మాకు నీతోనే లోకం. నీవు లేని ఈ లోకం, ఈ జీవితం మా కెందుకు?

వ. అని యొండొరులం బట్టుకొని విలపించుచుం గృష్ణునితోడన మడుఁగు జొత్తము, చత్త' మనుచుఁ గృష్ణవిరహ వేదనానల భారతప్తులై మడుఁగుఁ జొరఁ బాఱుచున్న వారలఁ గనుంగొని భగవంతుండైన బలభద్రుండు 'మీరు మీఁదెఱుంగరు, ధైర్యంబు విడుచుట కార్యంబు గాదు. సహించి చూడుఁ' డనుచు వారిని వారించె. 659

* ఇలా దుఃఖిస్తూ ఒకరి నొకరు పట్టుకొని ఏడుస్తున్నారు. "కృష్ణునితో పాటే ఆ మడుగులో పడి మనమూ చచ్చిపోదాము'' అంటూ కృష్ణుని విరహం భరించలేక, దుఃఖాగ్నిలో తపించిపోతూ మడుగులో పడబోతున్న యశోద మొదలైనవారిని చూచి బలరాముడు "మీరు ముందు ఏమి జరుగబోతున్నదో తెలుసుకోలేకుండా ఉన్నారు. ధైర్యం వదలి పెట్టడం వలన ప్రయోజనం లేదు. ఓర్పు వహించి చూస్తూ ఉండండి'' అన్నాడు. అతడు భగవంతుని అంశ. కృష్ణుని శక్తి ఎటువంటిదో తెలిసినవాడు.

క. తనుఁ గూర్చి యి వ్విధంబున, వనితలు బిడ్డలును దారు వాపోయెడి ఘో
షనివాసులఁ గని కృష్ణుఁడు, మనుజుని క్రియ నొక ముహూర్తమాత్రము జరిపెన్. 660

* "తనను గురించి గోకులనివాసులైన స్త్రీలు, బిడ్డలు అందరూ దుఃఖించడం చూస్తూ కృష్ణుడు ఒక్క ముహూర్తకాలం మానవమాత్రుని వలె మౌనం వహించి ఊరకున్నాడు.

శా. అంతం గృష్ణుఁడు మేను వెంప భుజగుం డావృత్తులం బాసి తా
సంతప్తాయతభోగుఁ డై కఱచుటల్ సాలించి నిట్టూర్పుతో
శ్రాంతుండై తలలెత్తి దుర్విషము నాసావీథులం గ్రమ్మ దు
శ్చింతన్ దిక్కులు సూచుచుం దలఁగి నిల్చెన్ ధూమకాష్ఠాకృతిన్. 661

* మరుక్షణంలో కృష్ణుడు వున్నట్లుండి తన శరీరం ఒక మాటుగా బాగా పెంచాడు. కాళియుని దేహం కుమిలిపోయి, చుట్టలు సడలిపోయాయి. పడగలు వేడెక్కిపోయి, అవయవాలు సడలిపోయాయి. అతడు కరవడం మాని అలసిపోయి ఆయాసంతో పెద్దగా నిట్టూర్పులు విడుస్తూ తలలు నెమ్మదిగా పైకి ఎత్తాడు. ముక్కులనుండి రక్తం చిమ్ముతూ ఉండగా, విషాదంతో దిక్కులు చూస్తూ కృష్ణుని వదలి దూరంగా నిలబడ్డాడు. పొగచూరిన కట్టెవలె తేజస్సు కోల్పోయాడు.

చ. వెఱ మెఱ లేనియట్టి బలువీరుఁడు కృష్ణకుమారుఁ డొక్కచేఁ
జఱచి ఖగేంద్రుచందమునఁ జక్కన దౌడలు వట్టి కన్నులం
జొఱచొఱ దుర్విషానలము జొబ్బిలు చుండఁగ నెత్తి లీలతో
జిఱజిఱఁ ద్రిప్పి వైచెఁ బరిశేషిత దర్పముఁ గ్రూరసర్పమున్. 662

* భయంగానీ, సంకోచంగానీ ఏమాత్రమూ లేకుండా మహా వీరుడైన కృష్ణుడు తన చేత్తో కాళియుని పడగలపై ఒక చరపు చరచాడు. గరుత్మంతునివలె దౌడలవద్ద గట్టిగా ఒడిసిపట్టి, ఆ పామును గిరగిర త్రిప్పి విసరికొట్టాడు. ఆ పాము కన్నులనుంచి దుష్టవిషం అగ్నిజ్వాలలతో వెలువడింది. అంతటితో ఆ క్రూరసర్పంలోని గర్వం సర్వం అణగిపోయింది.

వ. ఇట్లు వేగంబుగ నాగంబు వీచి వైచి జగజెట్టియైన నందునిపట్టి రెట్టించిన సంభ్రమంబున. 663

* ఈ విధంగా పామును వేగంగా త్రిప్పిత్రిప్పి విసరికొట్టి జగజెట్టి కృష్ణుడు రెట్టింపు ఉత్సాహంతో విజృంభించాడు.

సీ. ఘనయమునానదీ కల్లోల ఘోషంబు సరసమృదంగ ఘోషంబు గాఁగ
సాధుబృందావన చరచంచరీక గానంబు గాయక సుగానంబు గాఁగ
గలహంస సారస కమనీయమంజు శబ్దంబులు దాళశబ్దములు గాఁగ
దివినుండి వీక్షించు దివిజ గంధర్వాది జనులు సుఖాసీనజనులు గాఁగఁ
తే. బద్మరాగాదిరత్న ప్రభాసమాన, మహితకాళియ ఫణిఫణామండపమున
నళినలోచన విఖ్యాత నర్తకుండు, నిత్యనైపుణ్యమునఁ బేర్చి నృత్య మాడె. 664

* ఆ కాళియుని పడగలు అనే విశాల మంటపంమీద బాలకృష్ణుడు అనే ప్రఖ్యాత నర్తకుడు ఎక్కి నిలబడి, అతి నైపుణ్యంతో నృత్యం చేశాడు. ఆ పాము పడగల మంటపం పద్మరాగాలు మొదలైన రత్నాలచేత ప్రకాశిస్తున్నది. ఆ నృత్యానికి సహకారం చేస్తున్నట్లు యమునా నదిలో కదలే తరంగాల ధ్వనులు చక్కని మృదంగ ధ్వనులుగా ఉన్నాయి. ఆ బృందావనంలో తిరుగుతూ ఉన్న తుమ్మెదల మధుర సంగీతం, గాయకుల గానం లాగా వినబడుతున్నది. కలహంసలు, సారసపక్షులు చేస్తున్న శ్రావ్యమైన శబ్దాలు చక్కని తాళధ్వనులను సంతరిస్తున్నాయి. ఆకాశం లోనుండి చూస్తూ ఉన్న దేవతలు గంధర్వులు మొదలైనవారు సభలో ఆసీనులై ఉన్న ప్రేక్షకుల్లాగా ఉన్నారు.

శా. కుక్షిన్ లోకములున్న గౌరవముతో గోపాకృతి న్నున్న యా
రక్షోహంత వడిన్ మహాఫణిఫణారంగ ప్రదేశంబుపై
నక్షీణోద్ధతి నాఁడుఁ, బాడుఁ, జెలఁగున్, హాసంబుతోడం బద
ప్రక్షేపంబులు సేయుఁ గేళిగతులం బ్రాణైకశేషంబుగన్. 665

* గోపాల బాలకుని రూపంలో ఉన్న ఆ కృష్ణుడు తన కడుపులో లోకాలన్నీ దాచుకున్నవాడు. ఆ బరువుతో సహా, రాక్షస సంహారకుడైన ఆ కృష్ణుడు కాళియుని పడగలనే రంగస్థలం మీద చాలా ఉల్లాసంగా నాట్యంచేశాడు. పాటలు పాడాడు. నవ్వుతూ ఎగిరి గంతులువేశాడు. పాదాలతో బలంగా పడగలపై త్రొక్కుతూ ఆటలాడాడు. కాళియునికి తల ప్రాణాలు తోకకు వచ్చాయి.

క. ఘనతర సుషిరానంద, స్వనములతో సిద్ధ సాధ్య చారణ గంధ
ర్వ నిలింప మునిసతులు చ, య్యనఁ గురిసిరి విరులవాన లాడెడు హరిపై. 666

* అలా నాట్యమాడుతున్న నందనందనునిపై ఆకాశంనుంచి సిద్ధులు, సాధ్యులు, చారణులు, గంధర్వులు, దేవతలు, దేవర్షులు, వారి భార్యలు పూలవానలు కురిపించారు. అమృతం త్రాగడంవలన ఆనందం వెల్లివిరిసే కంఠధ్వనులతో జయజయ ధ్వానాలు చేశారు.

వ. ఇట్లు దుష్టజన దండధరావతారుండైన హరి వడి గలిగిన పడగల మీఁదఁ దాండవంబు సలుప, బెండువడి యొండొండ ముఖంబుల రక్తమాంసంబు లుమియుచుఁ గన్నుల విషంబు గ్రక్కుచు నుక్కుసెడి చిక్కిదిక్కులు సూచుచుం గంఠగతప్రాణుండై ఫణీంద్రుండు తన మనంబున. 667

* ఈ విధంగా దుష్టులపాలిటి కాలయముడైన కృష్ణుడు చాలా వేగంగా కాళియుని పడగలపై ప్రచండతాండవం చేశాడు. కాళియుడు బలహీనుడై పోయాడు. ఒక్కొక నోటినుంచీ రక్తం, మాంసంక్రక్కాడు. కన్నులనుండి విషం చిమ్మింది. పౌరుషం నశించి నీరసించిపోయాడు. ప్రాణాలు గొంతుక వరకూ వెళ్లుకుని వచ్చేశాయి. దిక్కులు చూస్తూ తనలో ఇలా అనుకున్నాడు కాళియుడు.

ఉ. 'వేలుపులైన లావులుసెడి వేదనఁ బొందుచు నావిషానల
జ్వాలలు సోఁకినంతటన చత్తురు, నేఁడిది యేమి చోద్య? మా
భీలవిషాగ్ని హేతిచయపీడకు నోర్చియుఁ గ్రమ్మఱంగ నీ
బాలుఁడు మత్ఫణాశతము భగ్నముగా వెసఁ ద్రొక్కి యాడెడిన్. 668

* "నా విషాగ్ని జ్వాలలు సోకితే చాలు, దేవతలైనా నీరసించి పోయి గిలగిల కొట్టుకొని చచ్చిపోతారు. అయ్యో! ఇదేమి ఆశ్చర్యం? నా విషాగ్ని జ్వాలల ధాటికి ఓర్చుకోవడమేకాక ఈ కుర్రవాడు నా నూరు పడగలనూ చితక త్రొక్కుతూ నాట్యం చేస్తున్నాడేమిటి?

క. ఈతఁడు సర్వచరాచర, భూతేశుండైన పరమపురుషుఁడు సేవా
ప్రీతుఁడు శ్రీహరి యగు నని, భీతిన్ శరణంబు నొందె బిట్టలసి నృపా! 669

* ఇదంతా చూస్తూ ఉంటే ఈ బాలుడు ఆ శ్రీహరియే అయి ఉంటాడు. సమస్త చరాచర జీవులకూ అధిపతి, పరమపురుషుడు అయిన శ్రీహరి తనను భక్తితో సేవించితే సంతోషిస్తాడు"అనుకుంటూ భయపడి పోయి, అలసిపోయి కృష్ణుని శరణు కోరుతున్నాడు కాళియుడు.

-: కాళియుని భార్యలైన నాగాంగనలు శ్రీకృష్ణుని నుతించుట :-

వ. అట్లు క్రూరంబులైన హరిచరణ ప్రహారంబులం బడగ లెడసి నొచ్చి చచ్చిన క్రియం బడియున్న పతిం జూచి నాగకాంతలు దురంతంబైన చింతాభరంబున నివ్వటిల్లెడు నెవ్వగల నొల్లంబోయి పల్లటిల్లిన యుల్లంబుల. 670

* ఈ విధంగా తాండవకృష్ణుని దారుణమైన కాలితాపులకు పడగలన్నీ చితికిపోయి, బాధపడుతూ, చచ్చినట్లు పడిఉన్న కాళియుని చూచి, అతని భార్యలు ఎంతో దుఃఖపడ్డారు. భరించరాని శోకంతో వారి మనస్సులు కలవర పడిపోయినాయి.

మ. కచబంధంబులు వీడ భూషణము లాకంపింప గౌఁదీవియల్
కుచయుగ్మంబుల వ్రేఁగునం జడియఁ బై కొంగుల్ వడిన్ జాఱఁగాఁ
బ్రచురభ్రాంతిఁ గలంగి ముందట రుదద్బాలావలిం గొంచు స్రు
క్కుచు, భక్తిం జని కాంచి రాగుణమణిన్ గోపాలచూడామణిన్. 671

* కాళియుని భార్యలు కృష్ణుణ్ణి సందర్శించడానికి బయలు దేరారు. కొప్పుముడులు విడిపోయాయి; ఆభరణాలు చెదరిపోయాయి; వక్షోజాల బరువుకు తీగెలవంటి సన్నని నడుములు అల్లాడిపోయాయి; పైటకొంగులు జారిపోయాయి. దిక్కుతెలియని భ్రాంతితో కలవరపడిపోయారు. బావురుమని ఏడుస్తున్న బిడ్డలను ముందుపెట్టుకొని తీసుకు వచ్చారు. జంకుతూ గొంకుతూ భక్తి పూర్వకంగా భగవంతుడైన బాలగోపాలుని దర్శనం చేసుకున్నారు.

వ. కని దండప్రణామంబు లాచరించి నిటలతట ఘటిత కరకమలలై యిట్లనిరి. 672

* కాళియుని భార్యలు కృష్ణునికి సాష్టాంగ నమస్కారం చేసి, నుదుట చేతులు జోడించి ఇలా విన్నవించుకున్నారు.

క. క్రూరాత్ముల దండింపఁగ, ధారుణిపై నవతరించి తనరెడి నీ కీ
క్రూరాత్ముని దండించుట, క్రూరత్వము గాదు సాధుగుణము గుణాఢ్యా! 673

* "సర్వసద్గుణ సంపన్నుడవైన గోపాలకృష్ణా! క్రూరులను దండించడానికి భూమిపై అవతరించిన మహానుభావుడవు నీవు. క్రూరుడైన ఈ కాళియుని శిక్షించడం నీకు వీరత్వమేగాని క్రూరత్వం కాదు.

క. పగవారి సుతుల యందును, బగ యించుక లేక సమతఁ బరఁగెడి నీకుం
బగ గలదె? ఖలుల నడఁచుట, జగదవనముకొఱకుఁ గాక జగదాధారా! 674

* జగత్తులకు అన్నిటికీ ఆధారమైన ప్రభూ! శత్రువుల కొడుకుల యెడలకూడా శత్రుత్వం చూపకుండా సమానత్వం చూపుతావు నీవు. నీకు శత్రుత్వం ఎందుకు ఉంటుంది? నీవు దుష్టులను శిక్షించడం అనేది లోకాలను రక్షించడానికే!

క. నిగ్రహమె మము విషాస్యుల, నుగ్రుల శిక్షించు టెల్ల? నూహింప మహా
నుగ్రహము గాక మా కీ, నిగ్రహము విషాస్యభావనిర్గతిఁ జేసెన్. 675

* నోట విషం ధరించే వాళ్ళమూ, తీవ్రకోపం కలవాళ్ళమూ అయిన మా వంటివారిని శిక్షించడం నిజానికి దండన అనిపించుకోదు. ఇది మాయెడల మహానుగ్రహమే! నీ యీ దండన వలన మాకు విషం కలవాళ్ళమనే పొగరు దిగిపోయింది.

ఉ. ఎట్టి తపంబు సేసెనొకొ? యెట్టి సుకర్మము లాచరించెనో?
యెట్టి నిజంబు వల్కెనొకొ? యీ ఫణి పూర్వభవంబునందు ము
న్నెట్టి మహానుభావులకు నెన్నఁడుఁ జేరువగాని నీవు నేఁ
డిట్టి వినోదలీలఁ దలలెక్కి నటించెద వీ ఫణీంద్రుపై. 676

* ఈ కాళియుడు పూర్వజన్మలో ఎటువంటి తపస్సు చేశాడో? ఎటువంటి మంచి చేశాడో? ఎన్ని నిజాలు పలికాడో?ఎటువంటి మహానుభావులకూ ఏనాడూ దగ్గరగా వెళ్ళని నీవు ఈ ఫణిరాజు పడగల పైన నాట్యం చేశావంటే అదెంతటి భాగ్యమో?

మ. బహుకాలంబు దపంబు సేసి వ్రతముల్ వాటించి కామించి నీ
మహనీయోజ్జ్వల పాదరేణుకణ సంస్పర్శాధికారంబు శ్రీ
మహిళారత్నము దొల్లి కాంచె నిదె నేమం బేమియున్ లేక యీ
యహి నీ పాదయుగాహతిం బడసె నేఁడత్యద్భుతం బీశ్వరా! 677

* పూర్వం స్త్రీలందరిలోనూ ఉత్తమురాలైన లక్ష్మీదేవి, ఎంతో కాలం తపస్సుచేసి, పట్టుదలతో వ్రతాలు చేసి గొప్ప తేజస్సుతో వెలుగొందే నీ పాదధూళిలో ఒక్క కణాన్ని తాకే అర్హత సంపాదించుకున్నది. అటువంటిది ఈ పాము ఏ తపస్సు చేయకుండానే నీ పాదాల పవిత్ర స్పర్శకు నోచుకున్నది. ఇది ఎంతటి అద్భుతం!

ఉ. ఒల్లరు నిర్జరేంద్రపద మొల్లరు బ్రహ్మపదంబు నొందఁగా
నొల్లరు చక్రవర్తిపద మొల్లరు సర్వరసాధిపత్యము
న్నొల్లరు యోగసిద్ధి మఱి యొండు భవంబుల నొందనీని నీ
సల్లలితాంఘ్రి రేణువుల సంగతి నొందిన ధన్యు లెప్పుడున్. 678

* అతిమనోహరములైన నీ పాదరేణువుల స్పర్శ పొందిన ధన్యులు దేవేంద్రపదవికి ఇష్టపడరు. బ్రహ్మపదవిని గానీ, చక్రవర్తి పదవిని గానీ కోరరు. వరుణుని పదవినిగానీ యోగసిద్ధినిగానీ ఇష్టపడరు. అటువంటి నీ పాదరేణువుల స్పర్శ ఏ జన్మలోనూ ఎవరూ పొందలేనిది.

క. ఘనసంసారాహతులగు, జను లాకాంక్షింపఁ గడు నశక్యం బగు శో
భనము సమక్షంబున నహి, గనియెం దామసుఁడు రోషకలితుం డయ్యున్. 679

* ఎంతో గొప్ప సంసార భారంచేత క్రుంగిపోయిన జనులు కోరడానికి కూడా సాధ్యంకాని పరమశుభం నీ పాదస్పర్శ. అటువంటి భాగ్యాన్ని ఈ కాళియుడు - క్రోధం నిండినవాడు, రోషం నిండినవాడు అయిన ఈ సర్పరాజు పొందగలిగాడు. ఇది నీ సాన్నిధ్యంయొక్క మహిమ!

వ. దేవా? సకలపురుషాంతర్యామి రూపత్వంబువలనఁ బరమపురుషుండ వయ్యున పరిచ్ఛిన్నత్వంబు వలన మహాత్ముండ వయ్యును, నాకాశాదిభూత సమాశ్రయత్వంబువలన భూతవాసుండ వయ్యును, భూతమయ త్వంబువలన భూతశబ్ద వాచ్యుండ వయ్యును, గారణాతీతత్వంబువలనఁ బరమాత్ముండ వయ్యును, జ్ఞానవిజ్ఞానపరి పూర్ణత్వంబు గలిగి నిర్గుణత్వ నిర్వికారత్వంబుల వలన బ్రహ్మంబ వయ్యును, బ్రకృతి ప్రవర్తకత్వంబువలన ననంతశక్తివై యప్రాకృతుండ వయ్యును, గాలచక్రప్రవర్తకత్వంబువలనఁ గాలుండ వయ్యును, గాల శక్తి సమా శ్రయత్వంబువలనఁ గాలనాభుండ వయ్యును, సృష్టి జీవనసంహారాది దర్శిత్వంబువలనం గాలావయవసాక్షి వయ్యును నొప్పు నీకు నమస్కరించెదము, మఱియును. 680

* "దేవా! నీవు అందరిలో నిండియున్న వాడవు గనుక, జీవు డనబడే పురుషుడవు కాక, అందులోని అంతర్యామివి కనుక పరమపురుషుడవు. విడివిడిగా కాకుండా అందరిలో నిండి ఉన్నావు గనుక మహాత్ముడవు. ఆకాశం మొదలైన పంచభూతాలకు ఆశ్రయ భూతుడవు గనుక నీవు భూతవాసుడవు. సమస్త భూతములు నీలో ఉన్నవి గనుక నీవు భూతమయుడవు. నీకు కారణం ఏమీ లేదు. గనుక నీవు పరమాత్మవు. పరిపూర్ణమైన జ్ఞానం, విజ్ఞానం కలిగి ఉన్నావు గనుకనూ, గుణాలు అంటక మార్పులు లేక ఉన్నావు కనుకనూ బ్రహ్మముకూడా నీవే. ఈ ప్రకృతిని కూడా నీవే ప్రవర్తింపజేస్తున్నావు. గనుక అనంతశక్తి స్వరూపుడవు. కాని ఆ ప్రకృతి అంటని వాడవు. కాలచక్రాన్ని నడుపుతూ ఉన్నావు గనుక కాలస్వరూపుడవు. కాలంయొక్క శక్తిని ఆశ్రయించి ఉన్నావు గనుక కాలనాభుడవు. ఈ సృష్టిలోని జీవులు పుట్టటం, పోవటం చూస్తూ ఉన్నావు గనుక సర్వసాక్షివి నీవు. అలాంటి నీకు నమస్కరిస్తున్నాము.

సీ. విశ్వంబు నీవయై విశ్వంబుఁ జూచుచు, విశ్వంబు సేయుచు విశ్వమునకు
హేతువవై పంచభూతమాత్రేంద్రియములకు మనఃప్రాణబుద్ధి చిత్త
ముల కెల్ల నాత్మవై మొనసి గుణంబుల నావృత మగుచు నిజాంశభూత
మగు నాత్మచయమున కనుభూతి సేయుచు మూఁ డహంకృతులచే ముసుఁగువడక

తే. నెఱి ననంతుఁడవై దర్శనీయరుచివి, గాక సూక్ష్ముఁడవై నిర్వికారమహిమఁ
దనరి కూటస్థుఁడన సమస్తంబు నెఱుఁగు, నీకు మ్రొక్కెద మాలింపు నిర్మలాత్మ! 681

* ఈ సమస్త విశ్వమూ నీవే. దీన్ని నిర్మిస్తూ ఉన్నదీ నీవే. ఈ విశ్వంగా ఉండి విశ్వాన్ని చూస్తూ ఉన్నవాడివికూడా నీవే. ఈ విశ్వానికి కారణంకూడా నీవే. పంచ తన్మాత్రలు, పంచేంద్రియాలు, మనస్సు, బుద్ధి, చిత్తం, ప్రాణం ఉన్నాయని మేము గమనిస్తున్నాముగాని నీవే ఇన్నిగా ఉన్నావు. ఈ గుణాలచేత ఆవరించబడి ఉన్నావు. నీ అంశగా నీలో కొంతభాగంగా ఇన్ని ఆత్మలు వర్తిస్తూ ఉంటే, వాటికి అనుభూతి కలిగించే మొత్తంగా నీవు ఉన్నావు. సత్త్వరజస్తమస్సుల రూపంలో మూడు అహంకారాలూ పనిచేస్తూ ఉన్నా

వాటితో కప్పబడకుండా అంతులేని ప్రకాశం కలిగి ఉన్నావు. గమనించటానికి వీలులేని సూక్ష్మరూపుడవై ఉన్నావు. ఇన్ని మార్పులూ పొందకుండానే ఇన్నిటిలో దాగి ఉన్నావు గనుక, ఇన్నిటినీ ఎరుగుదువు. అలాంటి నిర్మలాత్ముడవైన నీకు నమస్కరిస్తున్నాము.

వ. మఱియుఁ గలఁడు లేడు, సర్వంబు నెఱుంగు, నించుక యెఱుంగు, బద్ధుండు, విముక్తుండొ కం, డనేకుండు నను నివి మొదలుగాఁగల వాదంబులు మాయవలన ననురోధింపుదురు గావున నానావాదానురోధకుండ వయ్యును, నభిధానాభిధేయ శక్తిభేదంబువలన బహుప్రభావప్రతీతుండ వయ్యును, జక్షురాది రూపంబులవలనఁ బ్రమాణరూపకుండ వయ్యును, నిరపేక్షజ్ఞానంబు కలిమిం గవి వయ్యును, వేదమయ నిశ్వాసత్వంబువలన శాస్త్రయోని వయ్యును, సంకర్షణ వాసుదేవ ప్రద్యుమ్నానిరుద్ధ రూపంబులవలనఁ జతుర్మూర్తి వయ్యును, భక్త జనపాలకుండ వయ్యును, నంతఃకరణ ప్రకాశకత్వంబు గలిగి సేవకజన ఫలప్రదానంబుకొఱకు గుణాచ్ఛాద కుండవయ్యును. జిత్తాదివర్తనంబులఁ గానం దగిన గుణంబులకు సాక్షివై యొరుల కెఱుంగరామి నగోచరుండ వయ్యును, దర్కింపరాని పెంపు వలన నవ్యాహతవిహారుండ వయ్యును, సకలకార్యహేతు వయ్యు, నంతః కరణప్రవర్తకత్వంబువలన హృషీకేశుండ వయ్యును, సాధనవశంబుగాని యాత్మారామత్వంబువలన ముని వయ్యును, స్థూలసూక్ష్మగతుల నెఱుంగుచు నెందుం జెందక నీవు విశ్వంబు గాకయు విశ్వంబు నీవ యయ్యును, విశ్వభావాభావసందర్శనంబు సేయుచు విద్యావిద్యలకు హేతువయిన నీకుం బ్రణామంబు లాచరించెద మవ ధరింపుము. **682**

* దేవుడున్నాడనీ, లేడనీ వాదిస్తూ ఉంటారు. వాడికి అన్నీ తెలుసుననీ, జీవికి కొంచెం తెలుసుననీ అంటారు. జీవుడు ఒకప్పుడు బంధంలో చిక్కుకున్నాడనీ అటుపైన మోక్షం పొందాడనీ అంటారు. దేవుడు ఒకడే అనీ, అనేక రూపాలలో ఉన్నాడనీ అంటారు. ఇలాంటి వాదాలన్నీ మాయవలన కలుగుతూ ఉంటాయి. నీవు చూస్తే అనేక వాదాల చిక్కులుగా ఒకమాటు కనిపిస్తావు. పేర్లు కలవాడివిగా ఒక మాటూ, పేరుపెట్టి తెలుసుకునే శక్తిగా ఒకమాటూ కనిపిస్తావు. అనేక ప్రభావాలతో తెలియబడుతూ ఉంటావు. కన్ను మొదలైన ఇంద్రియాలకి కనిపించే రూపంగా గమనింపబడుతూ ఉంటావు. ఆ గమనింపులుగా కూడా ఉంటావు. నీ యందున్న జ్ఞానానికి ఆధారాలు, సంకేతాలు అక్కరలేదు. అయినా అన్నిటినీ కల్పిస్తూ కవిగా ప్రవర్తిస్తావు.

నీవు ఈ లోకాలరూపంలో వెలువరించే నిశ్వాసమే వేదం. దాని నుండే అన్నీ తెలుసుకోబడుతూ ఉంటాయి. ఇలా తెలుసుకోవటమే శాస్త్రం. ఈ శాస్త్రాలకి ఉత్పత్తి స్థానంగా పనిచేయటానికి నాలుగు యంత్రాలను పనిముట్లుగా తయారుచేశావు. అవే సంకర్షణుడు, వాసుదేవుడు, ప్రద్యుమ్నుడు, అనిరుద్ధుడు అనబడే నీ అర్చామూర్తులు. ఈ వ్యూహాలలో జీవులను ఇరికించినా చూస్తూ ఊరుకోవు. నీ యందు భక్తి పుట్టినవాళ్లని నీవే సాకుతూ ఉంటావు. ఎవడి హృదయంలోంచి వాడుగా వెలువడుతుంటావు. దానితో ఒకరి కొకరు సేవచేసుకోవలసి వస్తుంది. ఆ సేవ నీకు చేసేదే అని తెలిసినవాళ్ళు నీ సేవకులు. వాళ్ళకి ఆ యా ఫలితాలు అందించడానికే వాళ్ళవాళ్ళ గుణాలతో ప్రవర్తిస్తూ ఉంటావు. ఈ గుణాలు ఈ చిత్తం మొదలైన వ్యూహాలకే గోచరిస్తాయి. అందరూ తమకు గోచరిస్తున్నాయనుకుంటారు. నువ్వు మాత్రం వాళ్ళకి

గోచరించకుండా సాక్షిగా వాళ్లలోనే ఉంటావు. తర్కం ఈ వ్యూహాల నుండి పుట్టింది గనుక, ఈ వ్యూహాలలో ఉన్న నీవు దానికి అందకుండా విహరిస్తూ ఉంటావు. జరిగే పనులన్నీ నీ దగ్గరనుండే బయలుదేరుతాయి గనుక నీవు ఒక్కడవే హేతువు. ఇంద్రియాలలో వర్తిస్తూ ఉంటావు గనుక, ఇంద్రియాలకు అధిపతిగా (హృషీకేశుడుగా) కూడా ఉంటావు. నిన్ను నీవు తెలిసి ఉంటావు గనుక సాధనలకు లొంగే వాడివి కాదు. మునివై మౌనంగా అందరిలో ఉంటావు. అన్నీ నీకు తెలుసు. తెలిసినదేదీ నీవే కాని, నీది కాదు. అయినా ఈ సమస్తం నీవే అయి నీదిగాకూడా ఉంచుతావు. నీవుగా సంకల్పించినపుడు ఈ సృష్టి లేదు. నీదిగా సంకల్పించినపుడు ఈ సృష్టి ఉంది. ఈ రెండింటిలో మొదలిటిది తెలివి. రెండవది మరపు. ఈ రెండింటికీ కారణం నీవే! అలాంటి నీకు నమస్కరిస్తున్నాము.

క. లోక జని స్థితి లయములు, గైకొని చేయుదువు త్రిగుణ కలితుఁడవై కా
లాకారమున నమోఘు, శ్రీకలితుఁడ వగుచు నిచ్చ సెందక యీశా! 683

* ఈశ్వరా! తిరుగులేని లక్ష్మీసంపన్నుడవై త్రిగుణాలతోనూ కలసి ఈ లోకాలను పుట్టించి, నిలబెట్టి, మళ్ళీ లయం చేస్తూ ఉంటావు. ఆ సమయంలో నీవు కాలస్వరూపుడవు కాని నీకు ఎటువంటి అపేక్ష లేదు.

క. నీశాంతలు గాని తనువు, లీశా! యీ మూఢజాతు లీ సజ్జాతుల్
నీ శాంతతనువులందుఁ బ్ర, కాశింతువు ధర్మహితముగా సుజనులలోన్. 684

* ఓ పరమేశ్వరా! ఈ మా జన్మలన్నీ ఒకరియందు మరొకరికి కల రాగంతో బ్రతుకుతూ ఉన్నాయి. ఇవి మూఢజన్మలు. ఈ జన్మలు శాంతి లేకుండా బ్రతికేవి. నీవు శాంతమైన నీ రూపంతో మంచివాళ్ళలో మాత్రం అనుభవానికి వస్తూ ఉంటావు. ధర్మానికి హితం చేకూర్చే రూపంలో ప్రకాశిస్తూ ఉంటావు.

ఉ. నేరము లెన్న నెక్కడివి? నేము దలంచు తలంపులోపలన్
నేరుపు లున్నవే? సుతుల నేరమిఁ దండ్రులు ద్రోచిపుచ్చరే?
నేరము సేయువారి ధరణీపతు లొక్కొకమాటు గావరే?
నేరము గల్గు మద్విభుని నేఁడిటఁ గావఁ గదే కృపానిధీ! 685

* నీ సన్నిధిలో నేరములంటూ ఏముంటాయి? మాకు కల్గే ఆలోచనలలో నిన్ను మెప్పించగల నేర్పులు ఉండడం సాధ్యమా? బిడ్డలు నేరం చేశారే అనుకో! తండ్రులు క్షమించరా! రాజులు ఒక్కొక్క సారి నేరం చేసేవారినికూడా క్షమిస్తూ ఉంటారు కదా? మా భర్త ఈ కాళియుడు నేరమే చేశాడు. అయినా క్షమించు. కరుణకు పుట్టినిల్లవుకదా నీవు!

శా. బాలుండీతఁడు మంచివాఁడనుచుఁ జెప్పన్ రాము క్రూరుండు దు
శ్శీలుండౌ నవు నైన నేము సుభగశ్రీఁ బాసి వైధవ్య దు
ష్టాలంకారముఁ బొంద నోడెద మనాథాలాప మాలింపవే?
చాలున్ నీ పదతాండవంబు, పతిభిక్షం బెట్టి రక్షింపవే? 686

* ఈ కాళియుడు అమాయకుడని మంచివాడనీ అనడం లేదు. ఇతడు క్రూరుడు, దుష్టుడు నిజమే! అయినా మేము సౌభాగ్యాన్ని పోగొట్టుకొని విధవలమై అసహ్యామైన రూపాలను ధరించలేము. మేము అనాథలము. మా దీనాలాపాలను ఆలించు. నీ పాదతాండవం ఇక చాలించు. మాకు పతిభిక్ష పెట్టి మమ్మ పాలించు.

ఉ. ఆకులమయ్యెఁ భోగ మిదె యౌఁదల లన్నియు వ్రస్సెఁ బ్రాణముల్
రాకలఁ బోకలం బొలిసె రాయిడి వెట్టక మా నిజేశుపై
నీ కరుణాకటాక్షములు నిల్పఁగదే తగ నో సమస్త లో
కైకశరణ్య! యో యభయకారణ! యో కమలామనోహరా! 687

* ఇతని శరీరమంతా నలిగి చితికిపోయింది. తలలు పగిలి పోయాయి. ప్రాణాలు వస్తున్నాయా, పోతున్నాయా, అన్నట్లు ఉన్నాయి. ఇంకా బాధపెట్టకుండా, మా భర్తపైన కరుణతో కూడిన నీకడగంటి చూపులు ప్రసరింపచేసి రక్షించవా? ఈ లోకంలో గానీ, మరే లోకంలో నైనా గానీ నిన్ను గాక మరి ఎవరినీశరణు కోరుకోగలము? భయం లేకపోవడం నీ వల్లనే కల్గాలి. లక్ష్మీదేవికి భర్తవైన నీకు భక్తుల విషయంలో భార్యలు పొందే ఆవేదన ఎలా ఉంటుందో తెలియకపోదు.

ఆ. మమ్ముఁ బెండ్లిసేయు మా ప్రాణవల్లభు, ప్రాణ మిచ్చి కావు భక్తవరద!
నీవు సేయుపెండ్లి నిత్యంబు భద్రంబుఁ, బిన్ననాఁటి పెండ్లి పెండ్లి గాదు. 688

* మాకు ప్రాణప్రియుడైన ఈ కాళియుని ప్రాణాన్ని ప్రసాదించి, అతనితో మాకు మళ్ళీ కల్యాణం కల్పించి మమ్మ చల్లగా రక్షించు. భక్తులైన వారికి వరాలనిచ్చే మహానుభావా! చిన్ననాడు మాకు జరిగిన పెండ్లి ఒక పెండ్లి కాదు. ఇప్పుడు నీవు చేసే పెండ్లి శాశ్వతంగా ఉండేదీ, క్షేమకరమైనదీను!

ఇంద్రవజ్ర.
నీయాన, యెవ్వారిని నిగ్రహింపం, డా యుగ్ర పాపాకృతి నందఁ డింకన్,
నీ యాజ్ఞలో నుండెడు నేఁటఁ గోలెన్, మా యాశుప్రాణంబులు మాకు నీవే! 689

* నీ మీద ఒట్టుపెట్టి చెబుతున్నాము; ఇతడు ఇంకెవ్వరినీ ఏనాడు బాధపెట్టడు. భయంకరమైన పాపిష్ఠి రూపము ఇంకెప్పుడూ ధరించడు. నేటినుండి నీవు చెప్పినట్లు నడచుకుంటాడు. మా భర్త ప్రాణాలను మాకు ప్రసాదించు".

వ. అని యిట్లు తమపెనిమిటి బ్రదుకుఁ గోరెడి భుజగసతుల యందు శరణాగత రక్షకుండైన పుండరీ కాక్షుండు గరుణించి, చరణఘట్టనంబు సాలించి, తలంగిన నెట్టకేలకుఁ బ్రాణేంద్రియంబుల మరలం బడసి, చిదిసి నలఁగిన తలలు సవరించుకొని వగర్చుచు భుజగపతి జలజనయనునికి నంజలి సేసి మెల్లన నిట్లనియె. 690

* ఈ విధంగా తమ భర్త బ్రతుకును కోరుతున్న కాళియుని భార్యలను కృష్ణుడు కరుణించాడు. తన కాలితాపులు ఆపుచేసి ప్రక్కకు తప్పుకున్నాడు. శరణు జొచ్చే వారిని రక్షించేవాడు కదా కృష్ణుడు! చివరకు ఎలాగైతేనేమి తన ప్రాణాలను మరల దక్కించుకున్న నాగేంద్రుడు, చితికి నలిగిపోయిన తలలను సవరించుకుని, ఆయాసంతో వగరుస్తూ కృష్ణునికి తలవంచి నమస్కారం చేసి, నెమ్మదిగా ఇలా అన్నాడు.

చ. మలఁకలు మా ప్రచారములు, మా ముఖముల్ విషవహ్ని ఘోరముల్,
ఖలులము, రోషజాతులము, గర్వుల, మే మొక మంచివారమే?
నళినదళాక్ష! ప్రాణులకు నైజ గుణంబులు మాన నేర్చునే?
వెలయవె? మా వికారములు వింతలె? మే లొనరించి తీశ్వరా! 691

* "కృష్ణా! సర్వేశ్వరా! మా నడకలు వంకరటింకరైనవి. మా ముఖాలు విషాగ్నులతో ఘోరమైనవి. దుర్మార్గులము. రోషం గల్గిన జాతివారము. రోషంలోనే పుట్టిన వాళ్ళము. పొగరుబోతులము. మేమూ ఒక మంచివాళ్ళమేనా? ఈ సృష్టిలో నున్న ప్రాణులందరికీ తమ సహజమైన గుణాలు అలాగే ఉంటాయి గాని లేకుండా పోతాయా? కమలాక్షా! మా వికృత చేష్టలన్నీ సృష్టికర్తవైన నీకు వింతలు కాదు గదా! అయినా ఈనాడు నాకు చాల ఉపకారం చేశావు.

సీ. వివిధ భావాకార వీర్యబీజాశయ జవయోనియుతముగా జగము లెల్ల
నీవ చేసితి మున్న, నే మా జగంబులో సహజకోపనులము సర్పములము,
దుర్వారమైన నీ తోరంపు మాయ నే మెఱిఁగి దాఁటెడు పని కెంతవార?
మంతకుఁ గారణ మఖిలేశ్వరుండవు సర్వజ్ఞుఁడవు నీవు జలజనయన!

తే. మనిచె దేనిని మన్నించి మనుపు నన్ను నిగ్రహించెద వేనిని నిగ్రహింపు,
మింక సర్వేశ! మా యిమ్ము లెందుఁ గలవు, చిత్తమందున్న క్రమమునఁ జేయఁదగును. 692

* సర్వేశ్వరా! పూర్వము ఈ జగత్తు లన్నిటినీ వివిధ భావాలు, ఆకారాలు, వీర్యములు, వీర్యాతిశయములు జనన స్థానాలతో సహా నీవే సృష్టించావు. అటువంటి నీ సృష్టిలో మేము సహజంగా కోపం గల్గిన సర్పాలము. నీ మాయ దాటరానిది. అటువంటి నీ అద్భుతమైన మాయను తెలుసుకుని దాటాలంటే అది మాకు సాధ్యమా? ఈ సర్వానికి ఈశ్వరుడవు. అన్నీ తెలిసిన వాడవైన నీవే అన్నింటికీ కారణము. కనుక కమలనయనా! మమ్ములను క్షమింపదలచుకుంటే క్షమించు, రక్షించు; శిక్షించ దలచుకుంటే శిక్షించు, ఇంకా మా యిష్టాలు ఎక్కుడున్నాయి? నీ దివ్య చిత్తం ఎలా ఉంటే అలా చెయ్యి.

క. నా పుణ్య మేమి సెప్పుదు? నీ, పాదరజంబుఁ గంటి నే, సనకాదుల్
నీ పాదరజము గోరుదు, రే పదమం దున్ననైన నిఁక మేలు హరీ! 693

* శ్రీహరీ! నీ పాదధూళిని నేను పొందగల్గాను. నా పుణ్యమేమని చెప్పను! సనకాది దివ్యమునులు కూడా నీ పాదధూళినే కావాలని కోరుకుంటారు. ఏ స్థితిలో ఉన్నా ఇక నాకు క్షేమమే!"

వ. అని విన్నవించినఁ గాళియు పలుకులు విన నవధరించి కారుణ్య మానసుండయిన సర్వేశ్వరుం డతని కిట్లనియె. 694

* ఈ విధంగా విన్నవించిన కాళియుని మాటలు ఆలకించి అనుగ్రహించిన శ్రీకృష్ణుడు ముందు జరుగవలసిన పనిని దృష్టిలో పెట్టుకుని ఇలా అన్నాడు.

క. 'గోవర్గముతో మనుజులు, ద్రావుదు రీ మడుఁగు నీరు, తగ దిం దుండన్,
నీవును నీ బాంధవులును, నీ వనితలు సుతులుఁ జనుఁడు నేఁ డంబుధికిన్. 695

* "కాళియుడా! ఈ మడుగులోని నీరు గోవులతోపాటు మనుష్యులూ త్రాగుతూ ఉంటారు. ఇక నీ విందులో ఉండరాదు. నీవూ నీ భార్యలూ, కుమారులూ, బంధువులూ అందరు కలసి ఈనాడే సముద్రంలోకి వెళ్లిపోవాలి."

క. నిను నే శాసించిన కథ, మనమునఁ జింతించి రేపు మాపును గీర్తిం
చిన మనుజులు నీ భయమును, విను మెన్నఁడుఁ బొంద రెందు విషవిజయముతోన్. 696

* నిన్ను నేను దండించిన ఈ కథను మనస్సులో స్మరించి ఉదయము, సాయంత్రము చదువుకున్న మనుష్యు లెవ్వరూ ఇక మీజాతిని గురించి భయపడరు. ఎప్పుడూ విషాన్ని జయించి సురక్షితంగా ఉంటారు.

చ. ఇది మొదలెవ్వరైన నరు లీ యమునాతటినీ హ్రదంబులో
వదలక తోఁగి నన్ను నుపవాసముతోడఁ దలంచి కొల్చుచుం
గదలక దేవతాదులకుఁ గా జలతర్పణ మాచరించినన్
సదమలచిత్తులై దురిత సంఘముఁ బాయుదు రాక్షణంబునన్. 697

* ఈనాటినుండి ఏ మానవులైన ఈ యమునానది మడుగులో స్నానం చేసి, ఉపవాసం చేసి, నన్ను పూజించి, దేవతలు మొదలైన వారికి జల తర్పణాలు వదలితే, ఆ క్షణంలోనే వారి మనస్సునుండి దోషములు తొలగిపోయి, స్వచ్ఛమైన మనస్సు గలవారవుతారు.

ఆ. గరుడభీతి రమణకద్వీప మొల్ల కీ, మడువుఁ జొచ్చి తీవు, మత్పదాబ్జ
లాంఛనములు నీతలను నుంటఁజూచి యా, పక్షిరాజు నిన్నుఁ బట్టఁ డింక. 698

ఇంతకుముందు నీవు రమణక ద్వీపంలో ఉంటూ గరుత్మంతుని వలన భయంతో ఈ మడుగులోనికి వచ్చావు. కాని నా పాదాల గుర్తులు నీ తల మీద ఉండడం చూచి, పక్షిరాజైన గరుత్మంతుడు ఇక నిన్నేమీ చేయడు.

వ. అని యిట్లు విచిత్రవిహారుండైన గోపాలకృష్ణకుమారుం డాన తిచ్చిన, నియ్యకొని, చయ్యన నయ్యహీంద్రుండు దొయ్యలులుం దానును నెయ్యంబున న య్యీశ్వరునకు నవ్యదివ్యాంబరాభరణ రత్నమాలికానులేపనంబులు సమర్పించి, తేఁటి తండంబులకు దండయగు నీలోత్పలంబుల దండ యిచ్చి, పుత్రమిత్రకళత్ర సమేతుండై, బహువారంబులు గైవారంబు సేసి, వలగొని, మ్రొక్కి, లేచి, వీడ్కొని రత్నాకరద్వీపంబునకుం జనియె, నిట్లు. 699

* విచిత్రమైన ప్రవర్తనలు కల్గిన గోపాలకృష్ణుడు ఈ విధంగా ఆజ్ఞాపించగానే కాళియుడు వెంటనే అంగీకరించాడు. తాను తన భార్యలు కలసి, కృష్ణునికి సరికొత్త దివ్యవస్త్రాలు, ఆభరణాలు, రత్నహారాలు సుగంధద్రవ్యాలు సమర్పించి, తియ్యతేనెలు వెల్లివిరిసే నల్లకలువల దండ సమర్పించాడు. కొడుకులు, స్నేహితులు, భార్యలతో కలసి ఎన్నోసార్లు నందనందనునకు నమస్కారాలు చేసి ప్రదక్షిణలు చేసి మ్రొక్కాడు. కృష్ణునివద్ద సెలవు తీసికొని తనవారితో కలసి సముద్రం లోని ఒక ద్వీపం చేరుకున్నాడు.

క. వారిజలోచనుఁ డెవ్వరు, వారింపఁగ లేని ఫణినివాసత్వంబున్
వారించిన యమున సుధా, వారిం బొలుపారె నెల్లవారికిఁ బ్రియమై. 700

* కమలాలవంటి కన్నులు గల కృష్ణుడు ఎవరికీ సాధ్యంకాని విధంగా యమునానదిలో కాళియుని నివాసాన్ని తొలగించగానే యమునా నది అమృతంవంటి నీళ్ళతో నిండి అందరికీ అత్యంత ప్రియమై పోయింది.

-: కాళియుని పూర్వకథ :-

వ. అనిన విని 'మునీంద్రా! యేమి కారణంబునఁ గాళియుండు భుజగనివాసంబయిన రమణకద్వీపంబు విడిచె? నతం డొక్కరుండును గరుడున కేమి తప్పు దలంచె?'నని నరవరుం డడిగిన మునివరుం డిట్లనియె. 701

* ఇలా శుకయోగి చెప్పగానే పరీక్షిత్తు ఇలా అడిగాడు. "మునీంద్రా! పాములకు నివాసమైన రమణక ద్వీపాన్ని కాళియుడు ఎందుకు వదలిపెట్టాడు? అత డొక్కడూ గరుత్మంతుని కేమి అపచారం చేశాడు?

అప్పుడు శుకమహర్షి ఇలా అన్నాడు.

సీ. 'సర్పభీరువులైన జను లెల్ల నెలనెల సరసభక్ష్యములు వృక్షముల మొదల
సర్పంబులకుఁ బెట్ట, సర్పంబులును మును సర్పాంతకుఁడు దమ్ముఁ జంప కుండఁ
బ్రతిమాసమును దమభాగ భక్ష్యంబు లా పక్షిరాజున కిచ్చి బ్రదుకు చుండ
విషవీర్య దుర్మదావిష్టుఁడై కాళియుఁ డహికులాంతకుని పా లపహరించి

తే. యూక తనపాలి బలిభాగ మెల్లఁ దినిన, విని ఖగేంద్రుఁడు కోపించి 'వీని' తలలు
సీరి చెండాడి భోగంబు చించి వైచి, ప్రాణములఁ బాపి వచ్చెదఁ బట్టి' యనుచు. 702

* పూర్వం పాములంటే భయపడే జనులందరూ నెలనెలా మధురమైన పదార్థాలు పాములకు నైవేద్యంగా చెట్ల మొదళ్ళలోపెట్టి వెళ్ళేవారు. గరుత్మంతుడు తమను చంపకుండా తమ భాగాలకు వచ్చిన పదార్థాలన్నీ ప్రతిమాసమూ ఖగరాజుకు కానుకగా సమర్పించి సర్పరాజులు బ్రతుకుతుండేవారు. కాళియుడు మాత్రము ఒకసారి తన విషం చాలా గొప్పదనే దురహంకారముతో మదించిపోయి, గరుత్మంతుని భాగం ఎగగొట్టి అంతా తానే తినివేశాడు. ఇది విన్న గరుత్మంతుడు కోపించి, "వీని తలలు చీల్చి చెండాడి, పడగలు చించి, ప్రాణాలు తీసివస్తాను"అంటూ బయల్దేరాడు.

క. అక్షీణ కనకసన్నిభ, పక్ష యుగోద్భూత ఘోర పవమాన మహా
విక్షేప కంపితానే, క క్షోణిధరేంద్రుఁ డగుచు గరుడుఁడు వచ్చెన్. 703

బంగారు రంగులో మెరిసిపోతూ ఉన్న గరుత్మంతుని రెక్కల నుండి పుట్టిన బ్రహ్మాండ మైన వాయువు మహాఘోరమైన ఎన్నో పర్వతాలనే కంపింప చేసింది. అంతటి మహావేగంతో గరుత్మంతుడు కాళియుని పైకి వచ్చాడు.

ఉ. వచ్చిన సర్పవైరిఁ గని వ్రాలక లేచి మహాఫణావళుల్
విచ్చి దృగంచలంబుల నవీనవిషాగ్ని కణంబు లొల్కఁగా
నుచ్చలదుగ్రజిహ్వలు మహోద్ధతిఁ ద్రిప్పుచు నూర్పు లందుఁ గా
ర్చి చ్చెగయంగఁ బాఱి కఱచెన్ విహగేంద్రు నహీంద్రుఁ డుగ్రతన్. 704

* అలా వస్తూ ఉన్న గరుత్మంతుని చూచి కాళియుడు పడగలు వంచి పారిపోలేదు. తన బ్రహ్మాండమైన పడగ లన్నింటినీ విప్పి, కనుగొనలనుండి వినూత్న విషాగ్ని కణాలు రాలుతూ ఉండగా, నాలుకలు చాచి, మహావేగంతో తల త్రిప్పుతూ ఉచ్ఛ్వాస నిశ్శ్వాసాలలో నుండి అనల జ్వాలలు ప్రసరింపజేస్తూ, ముందుకు దూకి గరుత్మంతుని కాటు వేశాడు కాళియుడు.

క. కఱచిన భుజగము రదములు, విఱుగఁగ వదనములు విషము వెడలఁగ శిరముల్
పఱియలుగ నడిచె గరుడుఁడు, తఱిమి కనకరుచులు గలుగు తన డాఱెక్కన్. 705

* కాళియుడు అలా కాటువేయగానే గరుత్మంతుడు విజృంభించాడు. కాళియుని తరుముకుంటూ వెళ్లి బంగారు రంగులు చిమ్ముతూ ఉన్న తన ఎడమ రెక్కతో ఒక దెబ్బ కొట్టాడు. ఆ దెబ్బకు కాళియుని కోరలు విరిగిపోయాయి. నోళ్ళవెంట రక్తం క్రక్కుకున్నాడు. తలలు చితికి చీలికలు అయిపోయాయి.

వ. ఇట్లహికులారాతిచేత వ్రేటువడి వెఱచి పఱతెంచి కాళియుం డీ గభీరంబయిన మడుఁగుఁ జొచ్చె, మఱియు నొక్కవిశేషంబు గలదు. 706

* ఈ విధంగా గరుత్మంతునిచేత దెబ్బతిని భయపడి పారిపోయి కాళియుడు ఈ లోతైన మడుగులో ప్రవేశించాడు. ఇక్కడ ఒకవిశేషం కూడా ఉంది.

సీ. మున్ను సౌభరి యను ముని యీ హ్రదంబునఁ దపము సేయుచు నుండ ధరణిలోన
నాఁకలిగొని పన్నగాంతకుఁ డొకనాఁడు సనుదెంచి యిందుల జలచరేంద్రు
నొడిసి భక్షించిన నున్న మీనము లెల్ల ఖిన్నంబులై వగఁ గ్రిస్సి యున్నఁ
జూచియు మునిరాజు శోకించి కోపించి 'గరుఁడుడు నేఁడాది గాఁగ నిందుఁ

తే. జొచ్చి మీనంబులను మ్రింగఁ జూచెనేనిఁ, జచ్చుఁగావుత' మని యుగ్రశాప మిచ్చెఁ
గాళియుం డొక్కఁ డా శాపకథ యెఱుంగు, నితర భుజగంబు లెవ్వియు నెఱుఁగ వధిప! 707

* పూర్వము 'సౌభరి' అనే ముని ఈ మడుగులో తపస్సు చేసుకుంటూ ఉండేవాడు. గరుత్మంతు డొకనాడు ఆకలిగొని ఈ మడుగు వద్దకు వచ్చాడు. ఇందులో ఉన్న చేపలరాజును పట్టుకుని చంపి తిని వేశాడు. మిగిలిన చేపలన్నీ దుఃఖంతో ఉసూరుమంటూ ఏడుస్తూ ఉంటే ఆ మహర్షి వాటిశోకం చూచి చాల బాధపడ్డాడు. అతడు కోపించి "ఈ నాటి నుండి గరుత్మంతుడు వచ్చి ఇందులో ఉన్న చేపలను మ్రింగడానికి ప్రయత్నించాడంటే వెంటనే చచ్చిపోతాడు''అని భయంకరమైన శాపం ఇచ్చాడు. కాళియు డొక్కడే ఈ శాప మెరుగును. మిగిలిన పాము లేవీ ఎరుగవు.

వ. అది కారణంబుగాఁ గాళియుం డీ మడుఁగుఁ జొచ్చియున్న, గో మనుజ రక్షణార్థంబు కృష్ణుండతని వెడలించె, నిట్లు దివ్య గంధాంబర సువర్ణమణిగణ మాలికాలంకృతుండై, మడుఁగు వెడలి వచ్చిన మాధవుం గని, ప్రాణలాభంబులం బొందిన యింద్రియంబులం బోలె, యశోదారోహిణీ సమేతలయిన గోపికలును, నంద సునందాదులైన గోపకులును మూర్ఛలం బాసి, తేఁటి, తెప్పిఱి,లేచి, పరమానందం బునం బొందిరి, బల భద్రుండు తమ్ముని నాలింగనంబు సేసె, నప్పుడు. 708

* ఆ కారణంచేత కాళియుడు ఈ మడుగులో ప్రవేశించి ఉంటున్నాడు. కృష్ణుడు గోవులనూ, గోపాలకులనూ రక్షించడానికి అతనిని అక్కడనుండి వెళ్ళగొట్టాడు. ఈ విధంగా దివ్యగంధాలు, వస్త్రాలు, మణులతో కూడినహారాలు అలంకరించుకుని కృష్ణుడు మడుగులో నుంచి బయటకు వచ్చాడు. అలా మడుగు వెడలి వచ్చిన మాధవుణ్ణి చూడ గానే ఇంద్రియాలకు ప్రాణాలు వచ్చినట్లు గోకులవాసు లందరికీ ప్రాణాలు లేచి వచ్చాయి. యశోదా రోహిణుల తోపాటు గోపికలు, నందుడు సునందుడు మొదలైన గోపకులు అందరూ మూర్ఛలలోనుంచి తేరుకుని తెప్పరిల్లి, లేచి పరమానందం పొందారు. బలరాముడు తమ్ముణ్ణి కౌగిలించుకున్నాడు.

క. ఱంకెలు వై చె వృషభము ల, హంకారముతోడ, లేఁగ లట్టి ట్టుటికెం,
బొంకముల నొప్పె ధేనువు, లంకురితము లయ్యెఁ దరువు లా హరిరాకన్. 709

* ఆబోతులు సంతోషంతో రంకెలు వేశాయి. లేగదూడలు ఆనందంతో అటూ ఇటూ చెంగనాలు వేశాయి. ఆవులు ఉప్పొంగి పోయాయి. అక్కడున్న చెట్లు కూడా కృష్ణుని రాకతో చిగురించాయి.

క. 'నీ సుతుఁ డహిచే విడివడె, నీ సురుచిర భాగ్యమహిమ నిశ్చల' మనుచున్
భూసురులు సతులు దారును, భాసురవచనముల నందుఁ బలికి రిలేశా! 710

* బ్రాహ్మణులు తమ భార్యలతో కలసి, నందుని ఉద్దేశించి "నీ కొడుకు పాము నోటినుండి బయటపడ్డాడు. యోగ్యమైన నీ భాగ్యము ఎంతగొప్పది! ఇక దానికి తిరుగులేదు'' అని అభినందించి, ఆశీర్వదించారు.

శా. 'ని న్నా యుగ్రభుజంగమంబు గఱవన్ నీవాపదం బొందుచున్
న న్నే మంటి తనూజ! యోడవు గదా నాకూన! నా తండ్రి! రా
వన్నా!' యంచు శిరంబు మూర్కొని నిజాంకాగ్రంబుపై నిల్పుచుం
గన్నీ రొల్కఁగఁ గౌఁగిలించెఁ దనయున్ గారాముతోఁ దల్లి దాన్. 711

* యశోద కృష్ణుణ్ణి ఒడిలో కూర్చుండబెట్టుకుని అతని తల మూర్కొని, ఇలా అన్నది. "నా కూనా! నా తండ్రీ! నా బాబూ! నిన్ను ఆ భయంకరమైన పాము కరుస్తూ ఉంటే, ఆపదలో చిక్కుపడి పోయినప్పుడు నన్నేమని కేకవేశావు నాయనా? బెంబేలు పడలేదు గదా! అంటూ కన్నీళ్ళతో అతణ్ణి గట్టిగా కౌగిలించుకొని గారాబం చేసింది.

వ. ఇట్లు పరమసంతోషులై ఘోషజను లారేయి కాళిందీతటంబున నాఁకలి నీరువట్టుల డస్సి క్రుస్సి, గోవులం దారు నుండ, నగణ్యంబగు న య్యరణ్యంబున నొక్క దవానలంబు వుట్టి చుట్టు ముట్టికొని నడురేయి నిద్రితంబైన వ్రజంబుమీదఁ గదిసిన నదిరిపడి, లేచి, దందహ్యమానదేహులయి సకల జనులును మాయామనుజ బాలకుండైన హరికి శరణాగతులై యిట్లనిరి. 712

* ఈ విధంగా గోకులవాసులు పరమసంతోషంతో ఈ రాత్రి యమునానది తీరంలోనే ఉండి పోయారు. ఎవరికీ అన్నము, నీళ్ళులేవు. అందరూ నీరసించి గోవులతోపాటు అక్కడ ఉండిపోయారు. ఆ మహారణ్యంలో ఆ రాత్రి ఒక పెద్ద దావాగ్ని పుట్టింది. నిద్రిస్తూ ఉన్న గోకులవాసులను చుట్టు ముట్టి మీది మీదికి వచ్చింది. వారందరూ శరీరాలు కాలిపోతూ ఉంటే, మాయా గోపాలుడైన శ్రీహరికి శరణాగతులై ఇలా ప్రార్థించారు.

-: గో గోప గోపికా సంఘమును గార్చిచ్చు చుట్టుకొనుట :-

**మ. 'అదె వచ్చెన్ దవవహ్ని ధూమకణ కీలాభీల దుర్వారమై
యిదె కప్పెన్ మమునెల్ల వారినిట మీఁ దేలాగు రక్షింపు నీ
పదపద్మంబుల కాని యొండెఱుఁగ, మో పద్మాక్ష!, యో కృష్ణ! మ్రొ
క్కెద మో రామ! మహాపరాక్రమ! దవాగ్నిన్ వేగ వారింపవే! 713**

* "అదిగో! అదిగో! దావాగ్ని వచ్చేస్తూ ఉంది. పొగ, నిప్పురవ్వలు అవిగో! అగ్ని జ్వాలలుకూడా! ఆపడానికి వీలులేకుండా వచ్చేస్తున్నది. ఇదిగో, మమ్మల్ని అందరినీ ఆవరించింది. ఇంక ఏమిటి చేయటం? ఓ కృష్ణా! ఓ పద్మాక్షా! ఓ మహా పరాక్రమవంతుడవైన బలరామా! మీకు నమస్కారం చేస్తాము. మీ పాదపద్మాలేగాని ఇంక మేమేమీ ఎరుగము. ఈ దావాగ్నిని త్వరగా నివారించి, రక్షించరా?

**క. నీ పాదంబులు నమ్మిన, నాపద లెక్కడివి? జనుల కత్యుగ్ర మహా
దీపిత దావజ్వలనము, పైపడ కుండెడి విధంబు భావింపఁ గదే.' 714**

* కృష్ణా! నీ పాదాలు నమ్మిన వారికి ఆపదలు ఎక్కడుంటాయి? అతి తీవ్రమై, భయంకరంగా విజృంభిస్తూ ఉన్న ఈ దావాగ్నిని మీదకు రాకుండా ఆపుచేసే విధానం ఆలోచించలేవా?"

వ. అని ఘోషించు ఘోషజనులం గరుణించి జగదీశ్వరుండగు ననంతుం డన శక్తియుతుండై గహనంబు నిండిన దావదహనంబు పానంబు సేసిన, విజయగానంబు దశదిశల నిగిడె, నంతం గృష్ణుండు గో గణజ్ఞాతి సహితుండై మందయానంబున మందకుఁ జనియె, నిట్లు రామకేశవులు గోపాలబాల వేషంబులం గ్రీడించు సమయంబున. 715

* ఈ విధంగా ఘోషపెడుతూ ఉన్న గోకులవాసులను కృష్ణుడు కరుణించాడు. జగదీశ్వరుడై అనంతుడైన కృష్ణుడు అనంతమైన తన మహాశక్తితో ఆ అడవిలో వ్యాపించిన దావాగ్నిని త్రాగివేశాడు. అతనిని స్తుతిస్తూ జయ జయ గానాలు పది దిక్కులలోనూ ఒక్కసారిగా వ్యాపించాయి. తరువాత కృష్ణుడు గోవులతోనూ, తన వారితోను కలిసి నెమ్మదిగా బృందావనానికి వెళ్లాడు. ఈ విధంగా బలరామకృష్ణులు గోపాల బాలుర వేషాల్లో క్రీడిస్తూ ఉన్న సమయంలో, ఒకసారి వేసవి కాలం వచ్చింది.

-: గ్రీష్మర్తు వర్ణనము :-

సీ. **దినము లంతంతకు దీర్ఘంబులై యుండ దిననాథుఁ డుత్తరదిశఁ జరించె,**
నాఁటి నాఁటికి నెండ నవ్యమై ఖర మయ్యె, వెచ్చని గాడ్పులు విసరఁ జొచ్చె,
మేదినీ రేణువుల్ మింట సంకుల మయ్యె, నేఱులుఁ గొలఁకులు నిగిరిపోయెఁ,
బానీయశాలలఁ బథిక సంఘము నిల్చెఁ, జప్పరంబుల భోగిచయము డాఁగెఁ,

ఆ. **దరులఁ గుసుమచయము దళములతో వాడె, మిథునకోటికి రతి మెండు దోఁచె,**
నఖిలజంతుభీష్మమైన గ్రీష్మము రాకఁ, గీలి యడవులందుఁ గేలి సలిపె. 716

* ఆ గ్రీష్మ ఋతువులో పగటి సమయాలు అంతకంతకూ పొడుగు అవుతున్నాయి. సూర్యుడు ఉత్తరదిక్కులో సంచరిస్తున్నాడు. ఎండ రోజురోజుకీ క్రొత్త తీక్షత్వం చూపుతున్నది. వెచ్చని గాడ్పులు విసురుతున్నాయి. భూమినుండి లేచిన ధూళిరేణువులు గాలిలో ఆకాశమంతా వ్యాపించినాయి. సెలయేళ్ళలో, కొలనులలో నీళ్ళు ఇగిరిపోయాయి. చలివేంద్రశాలలలో బాటసారులు ఎక్కువగా చేరుతున్నారు. పాములు ఎండ భరించలేక పొదలలోపల దూరిపోయినాయి. చెట్లమీద పూవులు ఆకులతో సహా వాడిపోయినాయి. దంపతులకు శృంగారక్రీడలపై ఆసక్తి ఎక్కువైంది. సర్వజీవులకూ భయంకరమైన గ్రీష్మఋతువు రావడంతో అగ్నిదేవుడు అడవులలో ఆడుకొనసాగాడు.

ఆ. **వాఁడిరుచులు గలుగువాని వేఁడిమి గ్రీష్మ, కాలమందు జగము గలయఁబడియె**
బ్రహ్మ జనులకొఱకు బ్రహ్మాండఘటమున, నుష్ణరసముఁ దెచ్చి యునిచె ననఁగ. 717

* తీక్ష్ణమైన కిరణాలు గల సూర్యుని వేడికి ఆ వేసవికాలంలో లోకమంతా కలవరపడిపోయింది. ఈ జనులందరికోసం బ్రహ్మదేవుడు, ఈ బ్రహ్మాండమనే భాండంతో ఉష్ణరసాన్ని నింపాడా అన్నట్లు ఉన్నది.

వ. **ఇట్లాభీలం బయిన నిదాఘకాలంబు వర్తింప బృందావనంబు రామగోవింద మందిరంబైన కతంబున నిదాఘకాల లక్షణంబులం బాసి, నిరంతర గిరినిపతిత నిర్ఝరశీకర పరంపరాభాసిత పల్లవిత కుసుమిత తరులతం బయ్యును, దరులతా కుసుమపరిమళ మిళిత మృదుల పవనం బయ్యును, బవనచలిత కమలకహ్లార సరోవర మహాగభీరనదీ హ్రదం బయ్యును, నదీహ్రద కల్లోల కంకణ ప్రభూత పంకం బయ్యును, బంకసంజనిత హరితాయమాన తృణనికుంజం బయ్యును, జనమనోరంజనంబైన వసంత కాల లక్షణంబులు గలిగి లలిత మృగపక్షి శోభితం బయి యొప్పుచుండె, మఱియు నందు.** 718

* ఈ విధంగా భయంకరమైన వేసవికాలం నడుస్తూఉంటే బృందావనం మాత్రం బలరామకృష్ణుల నివాసం అయినందువల్ల చల్లగా ఉన్నది. వేసవికాలపు లక్షణాలు అక్కడ కనుపించడం లేదు. కొండల మీదనుండి ఎప్పుడూ ప్రవహిస్తూ ఉన్న సెలయేళ్ళనుండి నీటి తుంపురులు తెరలుతెరలుగా వస్తూ ఉంటే అక్కడి చెట్లు, తీగలు, చిగిర్చి పూలు పూస్తున్నాయి. ఆ పూల నుండి వెలువడే సువాసనలు గాలిలో తేలితేలి వస్తూ ఉన్నాయి. అక్కడ కొలనులలో లోతైన నదులలో, మడుగులలో కలువపువ్వులు, తామరపువ్వులు, మందమారుతాలకు కదలి ఊయల లూగుతున్నాయి. నదులలోను మడుగులలోను రేగిన అలలనుండి నీటికణాలు ఎగిరివచ్చి ప్రక్కనున్న నేలను బురద బురదగా తడుపుతున్నాయి. ఆ బురదల్లో పచ్చని పచ్చిక గుబుర్లు పుట్టి పెరుగుతూ ఉన్నాయి. ఆ బృందావనం జనుల మనస్సును సంతోషరుస్తూ వసంతకాలపు లక్షణాలతో అందమైన మృగాలతో పక్షులతో చాల మనోహరంగా ఉన్నది.

క. పికముల కోలాహలమును, శుకసంఘము కలకలంబు సుభగ మయూర
ప్రకరము కేకారవ, మళి, నికరము రొదయును జెలంగె నెఱి నయ్యడవిన్. 719

* కోకిలల కోలాహలము, చిలుకల కలకల ధ్వనులు, నెమిళ్ళ కేకలు, తుమ్మెదల రొదలు కలసి ఆ అడవిలో చక్కని వాతావరణం నెలకొల్పాయి.

క. ఆతత యమునా సరసీ, జాత తరంగాభిషిక్త జలరుహ గంధో
పేతానిల మడఁచె నిదా, ఘాతత దావాగ్ని పీడ న వ్వనమందున్. 720

* అగ్నిని వాయువు రెచ్చగొట్టడం సహజము. కాని యమున మడుగులోని కెరటాలు తామరపూలను తడుపుతూ ఉంటే ఆ తడిసిన సువాసనలను మోసుకొని వస్తున్నది అక్కడి గాలి. ఆ చల్లని గాలి వలన అడవిలోని వేసవికాలపు దావాగ్ని అణగిపోయింది.

వ. ఇట్లామని కందువ తెఱంగు గల్గి సుందరంబైన బృందావనంబునకు బలకృష్ణులు గోవుల రొప్పికొని చని గోపకులుం దారును నొండొరులతో నగుచుఁ,దెగడుచుఁ, జెలంగుచుఁ,దలంగుచు, జిఱజిఱం దిరుగుచుఁ, దరులసందుల కరుగుచు, దాఁగిలి మూఁతలాడుచు, గీతంబులు వాడుచు, వేణునాదంబులు ఘటియించుచు, నటియించుచు, గతులు దప్పినక్రియ నొఱఁగుచుఁ, గుప్పల కుఱుకుచుఁ, జటలు గొట్టుచుఁ, గందుకంబులం దట్టుచు, నుప్పరం బెగసి, దర్దురంబుల చందంబున దాఁటుచు, నామలక బిల్వాది ఫలంబుల మీటుచుఁ, గుటవిటపంబులఁ గదల్చుచు, మృగంబుల నదల్చుచుఁ, బెరల రేఁపుచు, మధుమక్షికలఁ జోపుచుఁ, దేనియలు ద్రావుచు, సొమ్ములు వోవుచు, గురుశిష్య కల్పనంబులం బనులు సేయుచుఁ, గాకపక్షధరులై ముష్టియుద్ధంబులకు డాయుచుఁ,బన్నిదంబులు సఱచుచుఁ బులుఁగుల భంగి నఱచుచు, బహురూపంబులు వన్నుచు, నెగిరి తన్నుచు, సేవ్యసేవక మిత్రామిత్ర భావంబులు వహించుచు నుత్సహించుచు, మఱియు ననేకవిధంబులఁ గ్రీడించి, రందు. 721

* వసంతఋతువు ఆవరించి ఉన్నట్లు అందంగా ఉన్న బృందావనానికి బలరామకృష్ణులు గోవులను తోలుకుని వెళ్ళారు. గోపకులు తాము ఒకరి నొకరు హాస్యాలాడుకుంటూ, నెట్టుకుంటూ, తిట్టుకుంటూ, ఎగురుతూ, తప్పుకుంటూ, తిరుగుతూ, చెట్లసందులకు పరుగెత్తుతూ, దాగుడుమూత లాడుతూ, పాటలు పాడుతూ, వేణువులు వాయిస్తూ, నాట్యంచేస్తూ, నడకలు తడబడినట్లు పడిపోతూ, కుప్పల మీదకు దూకుతూ, చప్పట్లు చరుస్తూ, బంతులాడుతూ, పై కెగిరి కప్పలవలె దాటుతూ, ఉసిరిక మారేడు మొదలైన పండ్లను ఎగురవేస్తూ, చెట్లను ఊపివేస్తూ, జంతువులను తోలుతూ, తేనె తెట్టెలను రేపుతూ, తేనెటీగలను దూరంగా తోలుతూ, తేనెలు త్రాగుతూ, మత్తెక్కి పడిపోతూ, గురువు - శిష్యులు అనే ఆటలతో తమ పనులు నెరవేర్చుకుంటూ, పిల్లజుట్లు ఎగురుతూ ఉండగా ముష్టి యుద్ధాలు చేస్తూ, పందాలు కాస్తూ, పక్షులవలె అరుస్తూ, ఎన్నోవేషాలు వేస్తూ, ఎగిరి ఎగిరి తన్నుతూ, సేవకుడు - యజమాని, మిత్రుడు - శత్రువు, మొదలైన భావాలు కల్పించుకుంటూ, ఉత్సాహంతో ఇంక ఎన్నో విధాలుగా ఆటలు ఆడుకున్నారు.

క. **మాపాలిక బలకృష్ణులు, భూపాలకు లంచు నెరిగి బొబ్బ లిడుచు న**
గ్గోపాలురు మోతురు ప్రమ, దాపాదకు లగుచు వల్లికాందోళికలన్. 722

* "మా పాలిటికి బలరామకృష్ణులే రాజులు" అని జేజేలు కొడుతూ ఆ గోపాలకులు, తీగలతో అల్లిన పల్లకీలలో వారిని కూర్చుండబెట్టి, మోస్తూ, ఎంతో సంతోషంతో ఉన్నారు.

క. **గోపకు లందఱు నాడుచు, దీపింపఁగ రామవాసుదేవుల వెనుకం**
బై పడి పాఠక గాయక, రూపంబులఁ బొగడుదురు నిరూఢాత్మకులై. 723

* ఈ విధంగా ఆటలలో గోపబాలకు లందరూ ఉత్సాహంతో బల రామకృష్ణుల వెనుక నడుస్తూ, స్తోత్రపాఠకులలాగ మంచిమనస్సులతో పొగడుతుండేవారు.

క. **ప్రీతిన్ గోపకు లందఱు, గీతంబులు వాడఁ దరుల క్రిందను నగుచుం**
జేతులు ద్రిప్పుచు వెడవెడ, పాతర లాడును యశోదపాపం డడవిన్. 724

* గోపకుమారు లందరూ చెట్టక్రింద చేరి ఎంతోప్రీతిగా పాటలు పాడుతూ ఉంటే, కృష్ణుడు నవ్వుతూ చేతులు త్రిప్పుతూ, అప్పుడప్పుడు నాట్యాలు చేస్తూ ఉండేవాడు.

మ. **జలజాక్షుండును రాముఁడున్ నటనముల్ సల్పంగ గోపాల మూ**
ర్తులతో వారలఁ గొల్చు నిర్జరులు సంతోషించి, వేణుస్వనం
బులు గావించుచు గొమ్ము లూఁదుచు శిరంబుల్ ద్రిప్పుచుం బాడుచున్
వలనొప్పన్ వినుతించి రప్పుడు నటుల్ వర్ణించు చందంబునన్. 725

* బలరామకృష్ణులు నాట్యాలు చేస్తూ ఉంటే వారిచుట్టూ గోపాలకులుగా ఉంటూ ఉన్న దేవతలు సంతోషించేవారు. వేణుగానాలు చేస్తూ కొమ్ముబూరా లూదుతూ, తలలు త్రిప్పుతూ, పాటలు పాడుతూ చక్కగా స్తోత్రాలు చేసేవారు. నటులు ఏ విధంగా నటనలు చేస్తూ, వర్ణనలు చేస్తూ ఉంటారో అలాగే వీరూ ఆడుతూ పాడుతూ ఉండేవారు.

-: బలభద్రుండు ప్రలంబాసురుని వధించుట :-

వ. ఇట్లు రామకృష్ణులు నదనదీతీరంబులఁ, గొలంకుల సమీపంబుల, గిరులచఱుల, సెలయేఱుల పొంతల, మడుఁగుల చెంతలఁ, బొదల క్రేవలఁ, బసిమిగల కసవుజొంపంబులఁ బసుల మేపుచుండఁ బ్రలంబుండను రక్కసుం డుక్కు మిగిలి గోపాలరూపంబున వచ్చి వారల హింససేయం దలంచు చుండ న య్యఖిల దర్శనుం డగు సుదర్శనధరుం డెఱింగియు నెఱుంగని తెఱంగున. 726

* ఈ విధంగా బలరాముడు, శ్రీకృష్ణుడు నదనదీ తీరాలలో, సరస్సుల సమీపాన, కొండల దాపున, సెలయేళ్ళ దగ్గర, మడుగులచెంత, పొదలపొంత, పచ్చని పచ్చిక గుబురుల్లో పశువులను మేపుతూ ఉంటారు. అప్పుడు ప్రలంబుడనే రాక్షసుడు గోపబాలుని రూపం ధరించి శౌర్యాటోపంతో వారి కడకు వస్తాడు. రామకృష్ణులను ఏ తీరున హింసించడమా అని ఆ అసురుడు ఆలోచిస్తుంటాడు. అన్నిటినీ ఎరిగిన శ్రీకృష్ణుడు ఆ వచ్చినవాడెవడో తెలిసికూడ తెలియన ట్లుంటాడు.

క. ఆ రాముని సహజన్ముఁడు, రా రమ్మని వానిఁజీరి రాకం బోకన్
గారాముసేసి మెల్లన, పోరామి యొనర్చెఁ బిదపఁ బొరిగొనుకొఱకున్. 727

* బలరాముని తోబుట్టువైన కృష్ణుడు ప్రలంబుణ్ణి హతమార్చేటందుకు ఒక పన్నాగం పన్నుతాడు. ఆ దానవుణ్ణి చెంతకు రమ్మని ప్రియంగా పిలిచి రాకపోకలలో వానితో నెమ్మదిగా చెలిమి పెంపొందించు కుంటాడు.

వ. ఇట్లు ప్రలంబునితోఁ జెలిమిసేయుచుఁ, గృష్ణుండు గోపాలకులకు నిట్లనియె. 728

* ఇలా ప్రలంబుడితో నెయ్యం నెరపుతూ శ్రీకృష్ణుడు గోపబాలుర నుద్దేశించి ఇట్లన్నాడు.

ఆ. 'మనకుఁ బ్రొద్దువోదు మన మిందఱము రెండు, గములవార మగుచుఁ గందుకముల
శిలలు గుఱులు సేసి చేరి క్రీడింతము, రండు వలయు జయపరాజయములు.' 729

* "మనకు ప్రొద్దుపోవడం లేదు. మనమంతా రెండుపక్షాలుగా ఏర్పడి రాళ్లను గురిచేసి బంతులు విసురుతూ ఆటలాడుదాం. ఎవరు గెలుస్తారో ఎవరు ఓడుతారో చూద్దాం."

వ. అని యిట్లు పలికి, తానును బలభద్రుండును బెన్నుద్దులై యితర వల్లవులెల్ల నుద్దించుకొని చిఱుద్దులై వచ్చిన సమయంబున విభజించుకొని, రెండుగములవారై మార్గంబులందుఁ దృణదారు శిలాకల్పి తంబులగు గుఱులొడ్డి, కందుక శిలాది ప్రక్షేపణంబుల లక్ష్యంబులఁ దాఁకవైచి, జయపరాజయ నిర్ణయంబులు గైకొని, వాహ్యావాహక లక్షణంబుల జేతలను నిర్జితులు వహించి క్రీడించుచు, బల రామునికి వానిచందంబు రహస్యంబున నెఱింగించి పసుల వెల్బుచు భాండీరకంబను వటంబు సేరి; రా సమయంబునఁ గ్రీడయందు శ్రీదామనామధేయుండైన గోపకుండు శ్రీకృష్ణుని వహించె; భద్రసేనుండు వృషభు నెక్కించు కొనియె; బలభద్రుండు ప్రలంబు నారోహించె; నప్పుడు. 730

* ఈ రీతిగా పలికి శ్రీకృష్ణుడు తానూ, తన అన్న బలరాముడూ పెద్ద ఉద్దులై చెరొక పక్షానికి నాయకులుగా నిలబడతారు. తక్కిన గొల్లపిల్లలు చిఙ్జుద్దులుగా చీలి కొందరు కృష్ణుని తట్టూ, మరికొందరు బలరామునివైపూ చేరిపోతారు. వారు గడ్డితో, కొయ్యలతో, రాళ్ళతో లక్ష్యాలు ఏర్పరచుకొని వాటిని బంతుల తోనూ, శిలలతోనూ గుఱిచూచి కొడుతూ గెలుపోటములు నిర్ణయించుకుంటారు. ఆటలో గెలిచినవారు ఓడిన వారి మీద ఎక్కాలి; ఓడినవారు గెలిచినవారిని మోయాలి. ఇలా వారు దారిలో క్రీడిస్తున్నవేళ శ్రీకృష్ణుడు రహస్యంగా తన అన్న బలరాముడికి ప్రలంబాసురుడి వృత్తాంతం తెలియపరుస్తాడు. గోపాలకులు పశువులను అదలిస్తూ కదలి భాండీరకమనే మఱ్ఱిచెట్టు చెంగటికి చేరుతారు. అప్పుడు బల రాముని పక్షంలో ఉన్న శ్రీదాముడనే గొల్లపిల్లవాడు క్రీడలో ఓడినందున కృష్ణుణ్ణి తన మీద ఎక్కించుకొని మోస్తాడు. అలాగే కృష్ణుని వైపున భద్రసేనుడూ, ప్రలంబుడూ పరాజయం పొందినారు గనుక వారిద్దరూ వరుసగా వృషభుడికీ, బలరాముడికీ వాహనా లవుతారు.

మ. 'వనజాక్షున్ బలిమిన్ బలాఢ్యుఁడు దృణావర్తుండు మున్ మింటికిం
గొనిపోఁజాలక చిక్కినాఁ డితని నాకున్ మోవరా' దంచు నా
దనుజారిన్ గొనిపోఁ దలంపక వడిన్ దైత్యేశుఁ డయ్యాటలోఁ
గొనిపోయెన్ గిరి దాఁటి రాము నఖిలక్రూరక్షయోద్దామునిన్. 731

* పూర్వం మహాబలవంతుడైన తృణావర్తుడనే దైత్యుడు కృష్ణుణ్ణి గగనతలానికి ఎత్తుకపోలేక అతని చేతిలో చిక్కి హతమయ్యాడు. అందువల్ల అతణ్ణి భరించడం తనకు సాధ్యం కాదని ప్రలంబుడు రాక్షసాంతకుడైన శ్రీకృష్ణుని కొనిపోవడానికి సంకల్పించక క్రూరుల నందరినీ అంతరింపజేసే బలదేవుణ్ణి తనమూపున వహించి మోస్తూ దింపవలసిన చోట దింపక ఎల్లదాటి వడివడిగా పరుగెత్తిపోయాడు.

వ. ఇట్లు క్రీడాకల్పిత వాహనుండైన ప్రలంబుండు బలభద్రునిం గొనిపోవుచు. 732

మ. గురుశైలేంద్ర సమానభారుఁడగు నా గోపాలకున్ మోవ లే
క రయోద్రేకము మాని దైత్యుఁడు నరాకారంబు సాలించి భీ
కర దైత్యాకృతి నేగె హేమకటకాకల్పంబుతో రాముతో
మురు వొప్పంగఁ దటిల్లతేందుయుత జీమూతంబు చందంబునన్. 733

* ఇలా ఆటలో వాహనమైన ప్రలంబుడు బలరాముణ్ణి కొనిపోతూ గొప్ప పర్వతరాజంవలె మహాభారంగా ఉన్న ఆ బలరాముణ్ణి మోయలేక పోతాడు. గమనవేగం మాని ఆ దానవుడు మానవస్వరూపం విడిచి అతిభీకరమైన అసురాకారంతోనే పోసాగాడు. బంగారు కడియాలు ధరించిన తెల్లని బలరాముణ్ణి మోసుకొని వెళుతున్న నిశాచరుడు మెరుపులతో మిల మిలలాడే చందమామను పొదివియున్న కారుమబ్బు కైవడి ప్రకాశించాడు.

ఉ. మోసము లేక వాని పెనుమూఁపున నుండుచు నా హలాయుధుం
డా సమయంబునం గనియె హాటకరత్న కిరీటకుండలో

ద్భాసిత మస్తకున్ భ్రుకుటి భాసుర దారుణనేత్రు నుగ్ర దం
ష్ట్రాసహితుం బ్రలంబు నురుశౌర్యవిలంబు మదావలంబునిన్. 734

* మూపుమీద ఏమరుపాటులేక కూర్చొనియున్న బలభద్రుడు ప్రలంబాసురుణ్ణి తేరిపారజూచాడు. సువర్ణ ఖచిత రత్నకిరీటంతోనూ, చెవిపోగులతోనూ వాని శిరస్సు మిక్కిలి వెలుగొందుతూ ఉంది. వాని కండ్లు బొమముడితో పరమదారుణంగానూ, వాని కోరలు మహాభయంకరంగానూ మెరుస్తూ ఉన్నవి. దొడ్డశౌర్యానికి, దుర్గర్వానికి అతడు ఆటపట్టుగా ఉన్నాడు.

వ. కని నక్తంచరుం డని యించుక శంకించి వెఱవక. 735

* బలరాముడు వాడు రక్కసుడని కొంచెం సంశయించాడు. అయినా ఏ మాత్రం భయపడలేదు.

క. కడువడిఁ దను దివికిం గొని, వడిఁ జనియెడు దనుజుశిరము వ్రయ్య హలధరుం
డడరి పటుచటులతర మగు, పిడికిట వెస విసిరి పొడిచె బిఱుసున నలుకన్. 736

* నాగలి ఆయుధంగా కల బలరాముడు విజృంభించి, తన్ను వడివడిగా గొనిపోతున్న ఆ రక్కసుని తల వ్రక్కలయేటట్లు అత్యుగ్రమైన తన పిడికిలి బిగించి పెఠీలు పెఠీలుమని పొడిచాడు.

క. హలధరు బలుపిడికిటి హతిఁ, దల పగిలిన రుధిరజలము దనువివరములం
దొలఁక మొఱయిడుచు దనుజుఁడు, బలరిపుపవి నిహత నగము పగిదిం బడియెన్. 737

* బలరాముని పిడికిటి పోటుకు దనుజుని శీర్షం పగిలి బ్రద్దలైంది. నెత్తురు నవరంధ్రాలనుండి పెల్లుబికి ప్రవహించింది. దేవేంద్రుని వజ్రాయుధపు వ్రేటుకు పర్వతంలాగా వాడు మొర్రో అంటూ నేలగూలి ప్రాణాలు గోల్పోయాడు.

మత్తకోకిలము.

'మేలు మేలు గదయ్య! రాముఁడు మేటిరక్కసు నొక్కఁడున్
నేలఁ గూలిచె నొక్కపోటున నేఁడు విస్మయ' మంచు గో
పాలకుల్ గని చచ్చి వచ్చిన భ్రాతఁ గన్న విధంబునం
జాల దీవన లిచ్చి రాముని సత్కరించిరి వేడుకన్. 738

* "బలే! బలే! నేడు మన బలరాముడు మేటి రక్కసుణ్ణి ఒక్క దెబ్బతో ఉక్కడగించాడు. ఇది మహాద్భుత" మంటూ గోపాల బాలకు లందరూ చచ్చి మరల బ్రతికి వచ్చిన సహోదరుణ్ణి చూచినట్లుగా మిక్కిలి సంతోషంతో పెక్కు దీవనలిస్తూ ఆయనను గౌరవించారు.

క. బలవంతుఁడగు ప్రలంబుఁడు, బలుముష్టిన్ నిహతుఁడైన బ్రదికితి మనుచున్
బలసూదనాది దివిజులు, బలుపైఁ గుసుమములవానఁ బరఁగించి రొగిన్. 739

* బలాఢ్యుడైన ప్రలంబాసురుడు బలదేవుని పిడికిటి పోటుకు చచ్చేసరికి ఇంద్రాది దేవతలు "అమ్మయ్య బ్రతికి పొయ్యా" మని ఊరట పొంది ఒక్క పెట్టున బలరామునిపై పువ్వులవాన కురియించారు.

-: శ్రీ కృష్ణుఁడు దావాగ్నిని మ్రింగి గో గోపక సంఘమును కాపాడుట :-

వ. ఇట్లు గోపకులు క్రీడింప గోవు లంతంతఁ గాంతారంబున వింత కసవులు మెసవుచు, మేఁతవడి నొం డడవికి దూరంబు సని యందు దవదహనపవన సంస్పర్శంబు సైరింపక కంపించి దప్పినొప్పు సెడి ఘోషించిన. 740

* ఇలా గోపాలబాలకులు ఆటలో మునిగి యుండగా ఆవులు అడవిలో రకరకాల కసవులను మేస్తూ తృణాశచే పోయి పోయి మరొక కారడవిలో దూరాయి. అక్కడ చెలరేగిన కార్చిచ్చు గాలివేడికి తట్టుకోలేక అవి బెదరి, గడగడ వణకిపోతూ, దప్పికతో "అంబా" అని ఆక్రోశించాయి.

శా. ఆ గోపాలకు లందఱుం బసుల కుయ్యాలించి కౌమార కే
ళీగాఢత్వము మాని గోఖురరదాళిచ్ఛిన్న ఘాసంబుతో
బాగై యున్న పథంబునం జని దవాపన్నంబు గాకుండ వే
వేగన్ గోగణమున్ మరల్చి రటవీవీథిన్ జవం బొప్పఁగన్. 741

* ఆ గొల్లపిల్ల లందరూ పశువుల ఘోష నాలకించారు. పిల్లాటల మీది ప్రీతి చాలించారు. ఆవుల గిట్టలచే నలిగి, వాటి దంతాలచే తునిగి ఉన్న గడ్డి గుర్తులనుబట్టి అవి వెళ్ళిన దారిలో తామూ వేగంగా వెళ్ళారు. అలా వెళ్ళి మంటలపాలు గాకుండా ఆ అరణ్యం నుండి తమ గోవులను మరలించారు.

క. జలధర గభీర రవమున, నలినదళాక్షుండు దమ్మ నామాంకములం
బిలిచిన విని ప్రతిఘోషణ, ములు సేయుచుఁ బసులు దిరిగె ముదమున నధిపా! 742

* మేఘగర్జనవలె గంభీరమైన కంఠస్వరంతో శ్రీకృష్ణుడు గోవులను పేరుపేరున పిలిచాడు. పిలువగనే ఆ ధేనువులు మిక్కిలి సంతోషంతో "అంబా"యని మారుధ్వనులు చేస్తూ మరలి వచ్చాయి.

వ. అంత న వ్వనంబున దైవయోగంబునం బుట్టిన కార్చిచ్చు బిట్టు విసరెడి కరువలి వలన మిన్నుముట్ట మిట్టిపడి గట్టు చెట్టనక దరికొని, యట్టె క్రాలుచుఁ జుట్టుకొని, పఱవం గని పల్లటిల్లిన యుల్లంబులతో వల్లవు లెల్లఁ దల్ల డిల్లి సబలుండైన హరికి మృత్యుభీతుల రీతిం జక్క మ్రొక్కి యిట్లనిరి. 743

* ఆ వనంలో దైవికంగా జనించిన దావాగ్ని ఈడ్చి విసరే వాయువువల్ల పెచ్చుపెరిగి అంబర మంటు తున్నది; గట్టనక, పుట్టనక అడ్డమైన వాటిని పట్టి పడగాలుస్తూ, అడవి నలుమూలలా అలముకొన్నది. అది చూచి గొల్లపిల్లల గుండెలు తల్లడిల్లినాయి. వారు మరణభయంతో కలత పొందినవారి కైవడి బలరామ సహితుడై ఉన్న శ్రీకృష్ణునికి సాగిలపడి మ్రొక్కి ఇలా అన్నారు.

క. అభ్రంకష ధూమాయిత, విభ్రాంత మహాస్ఫులింగ విసరోగ్ర శిఖా
విభ్రష్ట దగ్ధలోకా, దభ్రంబై వచ్చెఁ జూడు దవశిఖి కృష్ణా! 744

* కృష్ణా! ఆ కార్చిచ్చును చూడు! పొగలతో ఆకసాన్ని ఆవరించింది. వెరపు గొలిపే పెద్దపెద్ద నిప్పురవ్వలు విరజిమ్ముతూ ఉంది. పై కెగసే పెనుమంటలు లోకాలను మాడ్చి మసిబూది కావిస్తున్న ట్లున్నాయి.

శా. నీ చుట్టాలకు నాపదల్ గలుగునే! నే మెల్ల నీవార; మ
న్యాచారంబు లెఱుంగ, మీశుఁడవు మా; కాఖీలదావాగ్ని నేఁ
డే చందంబున నింక దాఁటుదుము? మమ్మీక్షించి రక్షింప వ
న్నా! చంద్రాభ! విపన్నులన్ శిఖివితానచ్ఛన్నులన్ ఖిన్నులన్. 745

* చందమామవలె చల్లనైన శ్రీకృష్ణా! నీ ఇష్టబంధువులకు ఇట్టి కష్టాలు కలుగవచ్చునా? మేమంతా నీ వారమేగదా! ఇతర విషయాలేమీ మాకు తెలియవు. మా ప్రభుడవు నీవే! ఈ దారుణమైన కారుచిచ్చును ఇప్పుడెలా దాటడం? మంటలలో తగుల్కొని అలమటిస్తున్న మమ్ము కనులెత్తి చూచి కాపాడు.

వ. అని విన్నవించి రంత. 746

ఉ. బంధుజనంబుచేత నిటు ప్రార్థితుఁడై హరి విశ్వరూపుఁ డో
బంధువులార! మీ నయనపంకజముల్ ముకుళింపుఁ డగ్ని నీ
సంధి నడంతు నే ననినఁ జక్కన వారలు నట్ల చేయుడున్
బంధురదావపావకముఁ బట్టి ముఖంబునఁ ద్రావె లీలతోన్. 747

* అని ఈ విధంగా విన్నవించుకొన్నారు గోపకులు. బంధువులు ఇట్లు వేడకోగా విశ్వరూపుడైన శ్రీకృష్ణుడు వారితో- " ఓ బంధుమిత్రులారా! మీరు కండ్లు మూసికొనండి. ఈ లోపల నేను అగ్గిని అణచి వేస్తా" నన్నాడు. వారు అలాగే అని అక్షులు మూసుకున్నారు. వెంటనే అతడు దారుణమైన దావానలాన్ని అలవోకగా నోటితో పీల్చి త్రాగివేశాడు.

వ. ఇట్లు నిజయోగ వైభవంబున దావదహనంబు పానంబు సేసి నిమిషమాత్రంబున గోపకుల నందఱ భాండీరక వటసమీపంబునకుం దెచ్చి విడిచిన వారు వికసిత నయన కమలు లయి కృష్ణుని యోగమాయా ప్రభావంబున నెరగలి చిచ్చు ద్రగ్గె నని యగ్గించుచుఁ దమ మనంబులందు. 748

* ఇలా తన యోగమహిమచేత మాధవుడు దావాగ్నిని త్రాగివేసి గోపబాలకులను భాండీరక వటవృక్షము దగ్గరకు తెచ్చి విడిచిపెట్టాడు. వారు సంతోషంతో విప్పారిన కన్నులు గలవారై శ్రీకృష్ణుని యోగమాయా మహిమవల్ల కార్చిచ్చు సమసి పోయిందని భావించి ఆయనను పొగడుతూ తమ మనస్సుల్లో ఇట్లా తలపోశారు.

క. 'కార్చి చ్చార్చు పటుత్వము, నేర్చునె నరుఁ డొకఁడు? శౌరి నేఁ డిదె కార్చి
చ్చార్చి మనల రక్షింపఁగ, నేర్చె! నితం డజుఁడొ హరియొ నిటలాక్షుండో!' 749

* దావానలాన్ని చల్లార్చే శక్తి ఒక మానవునకు ఒనగూడుతుందా? నేడు శ్రీకృష్ణుడు కార్చిచ్చు నార్పివేసి మనలను సంరక్షించాడు. ఇతడు విరించియో, విష్ణువో, ముక్కంటియో అయి ఉండాలి.

వ. అని వితర్కించి రంతఁ గృష్ణుండు సాయాహ్నసమయంబున రామసహితుండై వంశనాళంబు పూరించుచు గోపగణ జేగీయమానుండై గోష్ఠంబు ప్రవేశించె నప్పుడు. 750

* ఈ విధంగా గొల్లపిల్లలు భావించారు. అంతట శ్రీకృష్ణుడు బలరామునితో గూడి సంజవేళ వేణువు నూదుతూ గోపబాలురు తన్ను కొనియాడుతుండగా గోశాలలో ప్రవేశించాడు.

క. కమలాక్షునొద్ద నుండని, నిమిషము యుగశతముగాఁగ నెగడిన గోప
ప్రమదలు సంభ్రమమున నా, కమలాక్షునిఁ జూచి ముదముఁ గనిరి మహీశా! 751

* కృష్ణుని దగ్గర నివసించని ఒక క్షణకాలం గోపికలకు నూరుయుగాలుగా తోస్తుంది. కనుక కమలాక్షుణ్ణి సందర్శించగనే వారికి పరమానందం కలిగింది.

వ. ఆ సమయంబున గోపకు లిండ్లకడ నున్న వృద్ధకాంతాజనంబులకు రామకృష్ణుల చిత్రచరిత్రంబులు సెప్పిన, విని వారు వారిని గార్వ్యార్థులై వచ్చిన వియచ్చరవరు లని తలంచి రంత. 752

* అటుపిమ్మట గోపబాలకులు ఇండ్ల వద్దనున్న వృద్ధులకూ, స్త్రీలకూ, బలరాముడు ప్రలంబాసురుని తెగటార్చటం, శ్రీకృష్ణుడు తమ్మూ, గోవులనూ దావాగ్ని బారినుండి కాపాడటం అనే అద్భుత కృత్యాలను చెప్పారు. ఆ మాటలు వా రాలకించి రామకృష్ణులు ఏవో మహాకార్యాలు నెరవేర్చటం కోసం గోకులంలో అవతరించిన దేవతాశ్రేష్ఠు లని భావించారు.

-: వర్షర్తు వర్ణనము :-

సీ. పూర్వవాయువులు ప్రభూతంబులై వీచెఁ బడమట నింద్రచాపంబు దోఁచెఁ
బరివేషయుక్తమై భానుమండల మొప్పె మెఱుపు లుత్తరదిశ మెఱవఁ దొడఁగె
దక్షిణ గాములై తనరె మేఘంబులు జలచరానీకంబు సంతసించెఁ
జాతకంబుల పిపాసలు కడపలఁ జేరెఁ గాంతార వహ్నుల గర్వ మడఁగె

ఆ. నిజకరాళివలన నీరజబంధుండు, దొల్లి పుచ్చుకొన్న తోయ మెల్ల
మరల నిచ్చుచుండె మహి కర్షకానంద, కందమైన వాన కందువందు. 753

* వర్షాకాలం వచ్చింది. తూర్పుగాలులు మిక్కుటంగా వీచాయి. పడమట ఇంద్రధనుస్సు గోచరించింది. సూర్య మండలం గాలిగుడితో ఒప్పారింది. ఉత్తర దిక్కులో మెరుపు మెరిసింది. మబ్బులు దక్షిణ దిశకు తరలిపోసాగాయి. జలచరసమూహానికి సంతోషం సమకూడింది. చాతకపక్షులకు దప్పిక తీరింది.

అడవులలోని దావాగ్ని అణగిపోయింది. సూర్యుడు తన కిరణ సముదాయంతో మునుపు స్వీకరించిన నీటి నంతటినీ హాలికులకు ఆనందదాయకమైన వర్షాకాలంలో మరల ఇచ్చివేశాడు.

క. వర్షాకాలభుజంగుఁడు, హర్షముతో నిడిన నవ నఖాంకము లని యు
త్కర్షింప భూమిసతిపైఁ, గర్షక హలరేఖ లమరె గహనాంతమునన్. 754

* వర్షాకాలమనే విటుడు భూమి అనే అంగనపై ఆనందంతో ఉంచిన క్రొత్త కొనగోటి నొక్కులవలె నేలపై కర్షకు లిడిన నాగటిచాళ్లు ఒప్పినాయి.

క. చెలువుఁడు ప్రావృట్కాలుఁడు, పొలసినఁ బులకించు భూమి పులకము లనఁగా
మొలచి తల లెత్తి నిక్కుచు, సలలితగతి జాలువాఱె సస్యము లధిపా! 755

* పరీక్షిన్మహారాజా! వర్షాకాలమనే ప్రియుడు సమీపించగా పుడమికి కలిగిన గగుర్పాటో అన్నట్లు మొలచి మోసులెత్తిన పైరులు సొగసుగా శోభిల్లాయి.

వ. మఱియుఁ జటుల పవన చలితంబులై మిన్ను దన్ని, లెక్కకు మిక్కిలియై, ఱెక్కలు గల నీలగిరుల సిరుల మీఱి, కాఱుకొని తెఱపిపడక, నిబిడంబులై, శిశిరకిరణ తరణి మండలంబుల చొప్పు దప్పించి, విప్పు కలిగి, చదలు గప్పుకొనిన లీలంగ్రాలు నీలమేఘంబులును, మేఘవిముక్తంబులయి జలదసమయ విటుండు సరసగతి ధరణిసతి యురమ్మున దర్పించి నేర్పున సమర్పించు కర్పూరఖండంబుల వడువునఁ బుడమిఁ బడు కరకలును, గరకానుగతంబులై యసితభోగిభోగంబుల బాగున నీలమణి మాలికా విశేషంబు విధంబున నెడపడక పడు సలిలధారలును, ధారాధర విగళిత విమల సలిలంబులం దోఁగుచు, మదజలాభిషిక్త మత్త మాతంగంబుల సొబగున నుండు కొండలును, గొండల తుదలనుండి గండ శైలంబులపైఁ బడి వికీర్యమాణంబులగు గిరినిర్ఝరంబుల శీకరంబులును, శీకరపరంపరలఁ జొదుగులు మడుగులఁ గొనినఁ బిదపిద నగుచుఁ జిదుకు చిదుకు మను రొంపులును, రొంపులు గ్రొచ్చి క్రచ్చఱ నుచ్చలితంబు లయి పఱచు వఱదలును, వఱదలవలన మెదలి కదలి పాఱెడి యేఱులును, నేఱుల వెంటగఱులు త్రిప్పుచు గములు గొని క్రొన్నీటి కెదురు నడుచు మీనంబులును, మీననయనల మెఱుంగు సొంపుపెంపు సైరింపక కంపించి తిరిగి సురిఁగి చనియెడి కరణి మేఘ మధ్యంబులం బొలసి మలసి నిలువక మరలి చను క్రొమ్మెఱుంగులును, మెఱుంగుల తెఱంగున మగువలు పురుషులం దగిలి నిలువ రని జనుల కెఱుంగ నలువ మొఱయిడిన తెఱంగున మొరయు నుఱుములును, నుఱుముల కులికిపడక కికురు పొడుచుచుఁ బించెంబులు గొంచెంబులు సేయక విప్పి దెప్పరంబుగ రొప్పుచు నర్తనంబులు సేయు మయూరంబులును, మయూర ఘోషంబులు భీషణములై చెవులు సోఁక ననూనంబులైన మానంబుల నాసలు సెడి యొండొరులకుఁ గ్రిందుపడి క్రందుకొను విరహిజనులును, జనులకు రేపు మా పని నిరూపింపరాక మాలతీకుసుమ విసరవికసన విదితావసానంబు లగు దుర్దినంబులును, దినావసాన సమయంబున మినుకుమినుకుమని మెఱయుచుం దిరుగు ఖద్యోతంబులును, ఖద్యోతసందర్శనంబు గోరుచు నుడుగక విడువక కురియు జడింబడి వలిగొని వడఁకుచు నశనయత్నంబులు వర్జించి ఖర్జూర జంబూఫల భక్షణంబుల దేహ సంరక్షణంబు

లాచరించు వనచరులును, వనచరానందకారిణులయి వారరమణుల రుచి ననవరతభుజగ సమేతలగు కేతకులును, గేతకీ కదంబ యూధికా కుటజ కుసుమ పరిమళ మిళితంబు లగు విపినమార్గంబులును, మార్గ నిరోధంబు లగుచుం బెరిఁగి రసికంబులై పసరు దొలంకుచు హరిన్మణికిరణ పుంజంబుల భంగి రంజిల్లి తొంగలించుచు జొంపంబులు గొనిన కసవులును, గసవులు మెసవి మిసమిసం దనువులు మెఱవ వలుఁద పొదుఁగుల బరువునం గదలక నిలిచి నెమ రమర నిడు ధేనువు లును గలిగి ధేనువ్రజంబు కైవడిఁ బయఃకణ మనోహరంబై, హరకరంబుభంగిఁ బరిపూర్ణ సారంగ భాసురంబై, సురగిరి చెలువున హరిశరాసన విభీషణంబై, విభీషణ హృదయంబు పోలికం బ్రకటిత హరి శబ్ద వైభవంబై, భవపూజనంబు చందంబున నింద్రగోపాదివిభవ జనకంబై జనక యాగంబు భాతి సీతాప్రకరణాలంకృతంబై,కృతయుగంబు సొంపున బహువర్షంబునై వర్షాగమంబు చెలువొందె నప్పుడు. 756

* ఆ వర్షాకాలంలో ప్రచండమైన మారుతాలకు కదలివచ్చి మబ్బులు గగనమండలమంతా ఆక్రమించినాయి. గణనాతీతమైన ఆ మేఘాలు రెక్కలు కలిగిన నీలికొండలవలె వ్యాపించి సందులేకుండా దట్టంగా క్రమ్ముకున్నాయి. సూర్యచంద్రమండలాల దీప్తులు మాయించి మహా వ్యాపకాలై ఆకాశతలం ఆవరించినాయి. వర్షాసమయమనే వలపుకాడు సవిలాసంగా పుడమిపడతి యెడదపై సమర్పించిన కర్పూర ఖండాలవలె మొయిళ్లనుంచి వడగండ్లు రాలినాయి. ఆ వడగండ్లవెంట నల్లత్రాచు పడగల విధంగా, ఇంద్రనీలమణిహారాల తీరున అవిచ్ఛిన్నంగా జలధారలు జాలువారినాయి. జలధారలనుంచి కారుతున్న నిర్మలనీరాలతో తడిసిన గిరులు మదజలాలతో అభిషేకింపబడ్డ మత్తగజాల మాదిరి చెలువొందినాయి.

అద్రి శిఖరాలనుండి చట్టుబండలమీద పడిన సెలయేటి నీటిధారలు చెల్లా చెదరైనాయి. వాటి నీటి తుంపరలకు చెమ్మగిల్లి నేల చిత చిత లాడుతూ అడుసు అయింది. ఆ బురదమీద దొరలి పొరలిన నీరు వరదలై ప్రవహించింది. వాగులు వంకలు ఏకమై ఏరులై పారినాయి. ఆ యేళ్ళలో రెక్కలాడిస్తూ గుంపులుగట్టి చేపలు వరదనీటికి ఎదురీదినాయి. ఆ చేపలవంటి బెళుకుకన్నులు గల చేడెల నెమ్మేని తళతళలకు తాళలేక వణకుతూ పారిపోతున్నవా అనినట్లు మబ్బులమధ్య తళుక్కున మెరసి మరుక్షణంలోనే మెరుపుతీవలు మటుమాయమై పోయాయి. ఆ మెరుపుల్లాగా చంచల చిత్తలైన పొలతులు పురుషులచెంత నిలుకడగా నిలువరు సుమా అని జనులకు బ్రహ్మదేవుడు ఎలుగెత్తి చాటుతున్నాడో అన్నట్లుగా ఉరుములు ఉరిమినాయి. ఆ ఉరుములకు రవంతైననూ జంకక పింఛాలు చక్కగా విప్పుకొని నెమళ్ళు కేకారవాలు చేస్తూ నాట్యమాడినాయి. నెమిలికూతలు భీకరంగా చెవులబడేసరికి విరహంతో వేగుతున్న దంపతులు అభిమానం వదలుకొని ఒకరి కొకరు దాసు లయ్యారు.

మబ్బులు క్రమ్మడం మూలాన ఇది పగలు, ఇది రేయి అని నిరూపించటానికి వీలుగానప్పటికీ మాలతీపుష్పాలు పూచి సంధ్యాసమయాన్ని సూచించాయి. పగలు ముగియగనే మినుకు మినుకుమని మెరుస్తూ మిణుగురు బూచులు మింట తిరుగులాడాయి. ఎడతెరపి లేకుండా కుండపోతగా కురుస్తున్న జడివానలో చలికి గడగడ వణకుతూ సూర్యసందర్శనం వాంఛిస్తూ వంటప్రయత్నాలు మాని కిరాతులు ఖర్జూరఫలాలతో, నేరేడు పండ్లతో ఆకలి బాపుకొన్నారు. ఎల్లప్పుడు విటకాంద్ర పొత్తువీడని వారవనితలలాగా

సదా సర్పాల పొత్తుబాయని మొగిలిపూలు చెంచులకు సంతోషం సమకూర్చాయి. అడవి త్రోవలు విరబూచిన మొగలి, కడిమి, మొల్ల, గోరంటపూల గుబాళింపులతో నిండిపోయాయి. ఇంద్రనీల మణికాంతుల నెగ జిమ్ముతూ దారి కడ్డంగా పసరు వెలిగ్రక్కే పచ్చిక గుబురుగా పెరిగింది. ఆ పచ్చిక జొంపాలు మెసవి ఒడలు మిసమిసలాడగా కుండపొదుగుల బరువుచే కదలలేక నిలిచి మొదవులు నెమరువేయ సాగినాయి.

ఆ వానకారు క్షీరసంపన్నమైన ఆవులమందలాగా జలబిందువులతో ఇంపారింది. జింకతో చెలువారే శివుని చెయ్యిలాగా మిక్కుటమైన వానకోయిలలతో సొంపారింది; విష్ణువనే బాణం అధిష్ఠించడంచేత భీకరమైన మేరుశైలం లాగా ఇంద్రచాపంచేత చెలువారింది; హరినామ సంకీర్తన వైభవంతో కూడిన విభీషణుని హృదయం లాగా భేకముల బెకబెక ధ్వనులతో ఎసలారింది. ఇంద్రుడు, గోవిందుడు మొదలగు వారికి ఐశ్వర్యాపాదకమైన శివపూజలాగా ఆరుద్ర పురుగులతో అలరారింది. సీతామహాదేవి వృత్తాంతంతో జనకచక్రవర్తి యాగంలాగా నాగలి చాళ్ళతో సొబగారింది. బహుసంవత్సరాలు గలిగిన కృతయుగంలాగా మెండైన వానలతో నిండారింది.

క. వాడక వ్రాలక తెవులుల౯, గూడక తన నల్ల గెఱలుకొని నవకములై
చూడఁగ భద్రము లగుచును, వీడెన్ సస్యంబు లిడుమ వీడెం బ్రజకున్. 757

* ఎండకు వాడి నేలవ్రాలక చీడపీడలకు గురిగాక, నవనవలాడుతూ నలుపెక్కి పైరు ఏపుగా పెరిగింది. ప్రజకు సంకటం తీరింది.

క. జీవనము సాలఁ గలిగియుఁ, గావరమున మిట్టిపడని ఘనునిక్రియ నదీ
జీవనములు సొర జలనిధి, ప్రావృట్కాలమున డిందుపడియుండె నృపా! 758

* పరీక్షిన్నరేంద్రా! ఎంత సంపన్ను డైనప్పటికీ గొప్పవాడు తలపొగరుతో మిడిసి పడడు. ఆ విధంగానే నదులనుండి దండిగా నీరు వచ్చి చేరుతున్నా ఆ వానకాలంలో సాగరుడు హద్దుమీరక అణగి మణగి ఉండినాడు.

శా. ఆ వర్షాగమమందు గోవుల నరణ్యాంతంబులన్ మేపుచున్
గోవిందుండు ప్రలంబవైరియుతుఁడై గోపాలవర్గంబుతోఁ
బ్రావీణ్యంబునఁ గందమూలఫలముల్ భక్షించుచున్ మంజుల
గ్రావాగ్రంబులఁ బ్రీతిఁ జల్డి గుడిచెం గాసారతీరంబులన్. 759

* ఆ వర్షఋతువులో శ్రీకృష్ణుడు అడవుల అంచుల్లో ఆవులను మేపుతూ ప్రలంబాసురుణ్ణి వధించిన బలరామునితో, గోపాలబాలకులతో గూడి కందమూలాలు, ఫలాలు ఆరగిస్తూ మడుగుల గట్ల మీద, మనోహర మైన శిలాతలాలమీద గూర్చుండి సంతోషంగా చలుదులు భుజించాడు.

వ. ఆ సమయంబున. 760

సీ. విశ్వమోహనమైన వేణునినాదంబు సరసగంభీరగర్జనము గాఁగ
మహనీయ నిర్మల మందహాసద్యుతి లలిత సౌదామనీ లతిక గాఁగఁ
దలచుట్టు బాగుగఁ దనరు ఫించపుదండ శైలభేదన శరాసనము గాఁగఁ
గరుణాకటాక్ష వీక్షణ సుధా వర్షంబు సలిలధారా ప్రవర్షంబు గాఁగ

తే. జాడ నేతెంచు గోపాలజన మునీంద్ర, చాతకంబుల దురవస్థ సక్కఁ జేసి
కృష్ణమేఘంబు బహుతరకీర్తి నొప్పె, విమల బృందావనాకాశవీథియందు. 761

* అప్పుడు నిర్మలమైన బృందావనమనే వినువీథిలో శ్రీకృష్ణుడనే మేఘం మిక్కిలి విఖ్యాతంగా విహరించింది. భువనాలను సమ్మోహపరచే వేణుగానమే ఆ నీలమేఘానికి రసవంతమైన, గంభీరమైన గర్జన మయింది! ఉదాత్తము, స్వచ్ఛము అయిన దరహాసశోభయే మెరుగారు మెరుపుతీవ అయింది. తలచుట్టు చక్కగ విలసిల్లే నెమలిపింఛ కలాపమే ఇంద్రచాప మయింది. కరుణామయమైన కడగంటి చూపులనుండి ప్రసరించే అమృతవర్షమే నీటిజల్లులు జాలువార్చే వాన అయింది. ఇలా సంచరించిన ఆ శ్రీకృష్ణజీమూతం తన్ను అనుసరించే గోపాలురు, మునీంద్రులు అనే చాతకపక్షుల తాపాలను రూపుమాపింది.

క. గోవుల వృషవత్సంబుల, వావిరిఁ బూజించి పిదప వర్షాకాల
శ్రీవనితను బూజించెను, శ్రీవల్లభుఁడయ్యు గోపశేఖరుఁ డధిపా! 762

* రాజా! లక్ష్మీ వల్లభుడైన ఆ యదునందనుడు గోవులను, కోడెదూడలను పూజించాడు. ఆ పై వర్షాకాల లక్ష్మిని అర్చించాడు.

వ. ఇట్లు కృష్ణుండు విహితవిహారంబుల వర్షాకాలంబు పుచ్చె నంత. 763

* ఈ విధంగా నందనందనుడు యథోచిత విహారాలతో వర్షాకాలం గడపినాడు. అంతట శరదృతువు వచ్చింది.

-: శరదృతు వర్ణనము :-

క. జొంపములు గొనియె వనములు, రొంపు లిగిరె; నెమిలిగములరొద లుడిగె; నదుల్
పెంపులకుఁ బాసె; నుఱుముల, శంపల సంపదలు మానె శారదవేళన్. 764

* ఆ శరత్కాలంలో అరణ్యాలన్నీ గుబురుగా పెరిగినాయి. బురద లెండినాయి. నెమలి గుంపుల కేకాధ్వనులు ఆగిపోయినాయి. ఉరుముల మెరుముల ఆడంబరం అణగింది.

వ. మఱియు జీవనంబులు విడిచి, విమలజ్ఞానవశంబున ముక్తులగు పురుషరత్నంబుల చెన్నున నన్ను వదలి, మిన్ను విడిచి, వాయువశంబులై, వెల్లివిరిసి చను మేఘంబులును; మేఘపటల రహితంబును గలశభవముని సహితంబునునై, విజ్ఞానదీపవిలసితం బగు యోగిహృదయంబు చందంబున శుభ్రం బయిన యభ్రంబును; నభ్రంబున నీలదుకూల వితానసంయుక్త ముక్తాఫలంబుల వడువున నెగడు

నుడుగణంబులును, నుడుగణ మయూఖంబు క్రొవ్వు లువ్వెత్తుగొని నివ్వటిల్లుచు బ్రహ్మాండ కరండకర్పూర ఖండాయమానంబులగు చంద్రకిరణంబులును, జంద్రకిరణ సంస్పర్శనంబున సగర్భంబులై భూమికి దుర్భరంబు లగుచు నిండి పండి హాలిక కర నిశిత లవిత్ర ధారాసంరంభంబుదలంచి తల్లడిల్లి వెలువెలుకం బాఱుచుఁ దల్లియగు విశ్వంభరకు మునుకొని ప్రణతంబులై వడంకుచు నెఱుఁగ మొఱయిడుచున్న పెంపున సంపన్నంబు లయిన యెన్నుల వ్రేఁగున వ్రాలి గాలిం దూలుచు మర్మర ధ్వనుల సారస్యంబులగు కలమాది సస్యంబులును; సస్యమంజరీ పుంజంబులఁ గొంచక చంచువులఁ ద్రుంచి కబళించి పిల్ల పెంటి తండంబులం గూడి కడుపులు నిండ మెక్కి విక్కవిరిసి చొక్కుచుఁ ద్రిక్కలు గొని మహోత్తుంగ సమంచిత మంచప్రదేశంబు లెక్కి సంచరించుచు వెన్నుల కావలియున్న యన్నుల కెమ్మోవులు బింబఫలంబు లని కఱచి తత్కారాస్ఫాలనంబుల నులికిపడి యెగసి చను శుకనికరంబుల కలకలంబులును, గలహంస కోక సారస కోలాహల మండితంబులై నిండిన నిర్మల జలంబులు గల జలాశయంబులును, జలాశయంబుల జలంబు లనుదినంబునిగుర గృహంబుల బ్రదుకు దినంబులు సనుట యెఱుంగని మనుజుల గమనికం దిరుగు జలచరంబులును, జలచరహృదయంబుల బెదరు గదుర డొంకి యుంకిన నదులును, నదులందుఁ గర్పూర మండపంబుల తెఱంగున, మణికుట్టిమంబుల మాడ్కి, సౌధసోపానమార్గంబుల జాడను, విలోకితంబులగు నూతన సైకతంబులును, సైకతప్రదేశంబుల నుదయవేళల నిత్యకర్మానుష్ఠాన నిరతులగు మునులును, మునికన్యకా కరకలశ సలిలాభిషిక్త మూలంబు లగు తపోవన బాలరసాల సాలంబులును, సాలవిటపి వాసంతికా కుంజపుంజంబుల తఱచున నిముడుకొని దినకర కిరణం బులకుం గరువలికిం జొర వెరవుపడని వనమ్ములును, వనమ్ములం దరులకొనల నాకలములు నేకలములై మెసంగి మసరుకవిసి క్రొవ్వి కొమ్ముకొనల సూటి నేటిదరులు త్రవ్వి చిమ్మి క్రుమ్మి కోరాడెడి వనగజంబులును, గజకుంభ కనకకుంభ రుచిర కుచభార భీరుమధ్య సమంచిత లగు చెంచితలును, జెంచితల క్రూరమ్ములగు వాలమ్ముల సారమ్ములు సెడి ఖేదమ్మునఁ బాదమ్ములు దొట్రుపడఁ బెనుగాతమ్ములం బడు వరాహ పుండరీకంబులును, బుండరీక కుముద కురంటకాది కుసుమ మకరందంబులు గ్రోలి తేలి సోలి వాలి మహాహంకృతుల ఝుంకృతులు సేయు తేఁటికదుపులును, గదుపులం గలయక యెడగలిగి మదమున నదనుపద నెఱింగి మదనమార్గణ ప్రేరితంబులై పెంటి తుటుముల వెంటం జని యొండొంటి గెంటించుచుఁ దగుల నెక్కి గర్భంబులు నెక్కొలుపు మృగ వృషభ రాజంబులును గలిగి, రాజరాజ గృహంబు పగిది విలసిత కుందపద్మ సౌభాగ్యంబై, భాగ్యహీను కర్ణరేఖగతి నశ్రుత నీలకంఠ శబ్దంబై, శబ్దశాస్త్రవేది హృదయంబు బాగున విశదప్రకాశాభిరామంబై, రామసంగ్రామంబుకైవడి బాణాసనాలంకృతంబై, కృతాంతహృదయంబు కరణి నపంకంబై, పంకజాసను గేహంబు సొంపున రాజహంస విరాజమానంబై, మానధనుని చరిత్రంబు సొబగున నకల్మషజీవనంబై, వననిధిపొలుపున సమ్మిళిత భూభృద్వాహినీ సంకులంబై, కుల వధూ రత్నంబు చెలువున నదృష్ట పయోధరం బై ధరణికిం దొడ వగుచు శరత్కాలంబు వచ్చె నంత. 765

* బ్రదుకులు వదలి నిర్మలజ్ఞాన ప్రభావంతో ముక్తికేగు పురుష పుంగవుల మాదిరి అంబుదాలు వాయువశాన అంతరిక్షం నుంచి వికావికలై వెళ్ళిపోయాయి. విజ్ఞానమనే దీపంతో వెలుగొందే యోగిచిత్తంలాగా అంబరతలం మబ్బులు వీడి అగస్త్య నక్షత్రంతో కూడి స్వచ్ఛమై ప్రకాశించింది. అట్టి ఆకాశవీథిలో చుక్కల గుంపులు నీలిపట్టు చాందినీకి గూర్చిన ముత్యాల విధంగా విలసిల్లినాయి. ఆ నక్షత్ర కాంతుల విజృంభణం అరికడుతూ చంద్రకిరణాలు బ్రహ్మాండ మనే పేటికలో కర్పూరఖండాలై రంజిల్లినాయి. ఆ చంద్రకిరణాలు సోకి పొట్టకు వచ్చిన వరిమొదలైన పైరులు బాగుగా పండి భూమికి నిండుదనం చేకూర్చాయి. అవి రైతుల చేతి కరకైన వాడి కొడవళ్ళ పదను తలంచి తల్లడమంది వెలవెలబారినాయి. నిండైన వెన్నుల భారంతో వ్రాలి గాలికి తూగుతూ మర్మరధ్వనులు సల్పుచున్న ఆ వరిపంట పుడమి తల్లికి ప్రణమిల్లి వడవడ వణకుతూ రక్షింపుమని మొరపెట్టుకుంటున్నట్లు అనిపించింది.

చిలుకల బారులు వరి వెన్నుల గుంపులను త్రుంచి ముక్కులతో కబళించి తమపిల్లలతో, పెంటిగుంపుతో చేరి కడుపార మెక్కి, సొక్కుతూ సోలుతూ పయనించాయి. అలా పోతూ పోతూ ఎత్తైన మంచెలెక్కి వాటిమీద అటూ ఇటూ తిరుగుతూ పైర్లకు కావలిఉన్న పడతుల ఎఱ్ఱని పెదవులు దొండపండ్లని భ్రమించి కరిచాయి. అలా కరిచి ఆ చెలువల చేతి విసురులకు ఉలికిపడి కిలకిల ధ్వనులు గావిస్తూ రివ్వున ఎగిరిపోయాయి. తేట నీటితో నిండిన సరస్సులు కలహంసలు, చక్రవాకాలు, బెగ్గురుపక్షుల కలకల నినాదంతో చెలువారినాయి.

ఇండ్ల లోపల ఇంకెన్నినాళ్ళు జీవించడమో తెలియని మనుజుల మాదిరి తటాకాలలోని జలం దినదినానికి ఇంకిపోవడం గమనింపక జలచరాలు అందు సంచరించసాగాయి. ఆ జలచరాల చిత్తాలలో భీతి జనింపగా నదులు నానాటికి తగ్గి ఇంకబారినాయి. ఆ నదులలో క్రొత్తగా మేటవేసిన ఇసుక తిన్నెలు కర్పూర మండపాలలాగా, మణులు దాపిన స్థలాల మాదిరిగా, మేడమెట్ల పోలికగా చూడ సొబగైనాయి. ఆ సైకతప్రదేశాలలో ప్రాతస్సమయాన మునులు నిత్య కర్మాచరణలో నిమగ్నులయ్యారు. అక్కడి తపోవనాలలోని గున్నమామిడిచెట్ల పాదులలో మునికన్యలు చేతిబిందెలతో నీళ్ళు పోయసాగారు.

ఆ వనాలు మద్దిచెట్లు, మొల్లతీవలు అల్లి బిల్లిగా అల్లుకోవడం వల్ల భాను కిరణాలకూ, పవనాలకూ బొత్తిగా చొరవీలుగాని వయ్యాయి. అడవి యేనుగులు అడవి చెట్ల కొమ్మలలోని ఆకులు అలములు యథేచ్ఛగా మేసి క్రొవ్వెక్కి దంతాగ్రాలతో ఏటిగట్టులను క్రుమ్మి క్రుచ్చి కోరాడినాయి. అక్కడ చెంచితలు కరికుంభాలు, కనక కలశాలవంటి చక్కని చనుగుబ్బల బరువుకు వణకుతున్న సన్నని నడుములు గలవారై ఉన్నారు. ఆ బోయతల వాడిబాణాల ఘాతలకు చేవ గోల్పోయి అడవి పందులు, పులులు దుఃఖంతో కాళ్ళు తొట్రుపడగా వెళ్ళి పెద్దపల్లాలలో పడిపోయాయి. తుమ్మెద కదుపులు కమలములు, కలువలు, గోరంటలు మొదలైన పూలలోని తీయతేనెలు గ్రోలి మత్తెక్కి సొక్కిసోలుతూ జుంజుమ్మని రొద చేశాయి.

మృగశ్రేష్ఠాలు, వృషభరాజాలు మందలతో చేరక మదమెక్కి దూరంగా సంచరిస్తూ కామప్రేరితాలై ఒకదాని నొకటి త్రోసికొంటూ పెంటిగుంపు వెంటబడి వాటిని దాటినాయి.

ఆ శరత్కాలం కుందము పద్మము అనే నిధులతో నివ్వటిల్లే కుబేరుని మందిరం లాగా మొల్లలతో, తామరలతో ఒప్పారింది. శివ శబ్దం విననోచని అభాగ్యుని చెవిలాగా నెమళ్ళ రవళి కర్ణగోచరం గాని దయింది. తేటయైన తెలివితో చెలువారే వ్యాకరణ శాస్త్రవేత్త హృదయంలాగా తెల్లని ప్రకాశముచేత మనోహరమయింది. ధనుస్సుతో చెలువారిన రాముని యుద్ధంలాగా నల్లగోరంట వేగిస చెట్లతో విలసిల్లింది. పాపరహితమైన యమధర్మరాజు మనస్సులాగా బురద లేనిదయింది. రాజహంసలతో రాజిల్లే చతుర్ముఖుని సౌధంలాగా రాయంచలతో రాణించింది, పాపరహితమైన జీవనంతో చెలువారే మానధనుడి నడవడిలాగా నిర్మలజల సహితమై నివ్వటిల్లింది. పర్వతాలతోనూ, నదులతోనూ కూడిన కడలిలాగా కలిసికొన్న రాజసేనలు కలది అయింది. చనుకట్టు కనుపట్టని ఇల్లాలిలాగా కనరాని మబ్బులు కలది అయింది. ఆ శరదృతువు అవనీ మండలానికే అలంకార మయింది.

క. వాజుల నీరాజనములు, రాజుల జయగమనములును రాజిత లక్ష్మీ
పూజలు దేవోత్సవములు, రాజిల్లెను జగతియందు రాజకులేంద్రా! 766

* ఓ రాజపుంగవా! ఆ శరత్తులో అశ్వాలకు హారతు లెత్తినారు. రాజుల విజయ ప్రస్థానాలు, లక్ష్మీ పూజలు, దేవతోత్సవాలు జరిగాయి.

క. చేగ గల చెఱకువింటను, బాగుగ నీలోత్పలంబు బాణంబుగ సం
యోగంబు సేసి మదనుఁడు, వేగంబున విరహిజనుల వేఁటాడె నొగిన్. 767

* మన్మథుడు తన చేవగల చెరకు వింట నల్లగలువను శరంగా సంధించి వేగిరంగా వియోగులను వేటాడినాడు.

వ. ఇట్లు భాసురంబు లయిన శరద్వాసరంబుల గోవిందుండు గోబృంద సమేతుండై బృందావనంబునఁ బసులఁ బొసంగ మేపుచు. 768

* ఈ విధంగా పసందై కనువిందైన ఆ శరత్కాలపు రోజులలో శ్రీకృష్ణుడు హాయిగా ఆలమందలతో గూడి బృందావనంలో పశువులను మేపినాడు.

సీ. కర్ణావతంసిత కర్ణికారప్రభ గండభాగద్యుతిఁ గడలుకొలుప
భువనమోహనమైన భ్రూవిలాసంబుతో వామభాగానతవదన మొప్ప
నపసవ్యకరమృదులాంగుళి చాతురి షడ్జధ్వనికి మర్మసరణిఁ జూప
డాకాలిమీఁద నడ్డము సాఁచి నిల్పిన పదనఖద్యుతి భూమిఁ బ్రబ్బికొనఁగ

తే. మౌళిపింఛముఁ గంఠదామమును మెఱయ, విలసిత గ్రామముగ నొక్కవేణువందు
బ్రహ్మగాంధర్వగీతంబు పరఁగఁ జేసెఁ, జతురనటమూర్తి గోపాలచక్రవర్తి. 769

* నిపుణనటనాభిరాముడైన ఆ గోపాల సార్వభౌముడు పిల్లనగ్రోవి చేతబూని స్వరభేదాలు వెలయిస్తూ బ్రహ్మగాంధర్వగీతి ఆలపించాడు. ఆయన చెవుల సందున చెరివిన కొండ గోగుపూవుల రంగు చెక్కిళ్ల

శోభను ఇనుమడింప జేసింది. ఎడమవైపుకు వంగిన ముఖం విశ్వాన్ని మోహింపజేసే బొమముడి సోయగంతో పొలుపారింది. కుడిచేతి కోమలమైన వ్రేళ్ళ నైపుణ్యం షడ్జస్వరానికి ధ్వని రహస్యాలు గరపింది. ఎడమ కాలిమీద అడ్డంగా సాచి ఉంచిన కుడికాలిగోళ్ళ కాంతి పుడమిపై ఆవరించింది. సిగలోని నెమలి పింఛెము, మెడలోని వైజయంతీమాల మిలమిల మెరిశాయి.

వ. ఇట్లు హరి వేణునాదంబు పూరించిన మారవికారహేతువగు తద్గీతం బాలించి సిగ్గులు చాలించి మక్కువలు సెక్కులొత్త గోపిక లోపికలు లేక తమతమ పొత్తుకత్తెలుం దారును దత్తరంబునఁ బదుగురు నేగురుఁ దుటుములు గట్టి జిలిబిలి ముచ్చటలకుం జొచ్చి తమలోన. 770

* ఈ లా శ్రీకృష్ణుడు మురళి మ్రోగించాడు. కామోద్దీపకమైన ఆ పిల్లనగ్రోవి పాటవిని గొల్ల చేడియలు సిగ్గులు వీడినారు. వలపులు చిగురింపగా ఆ గోపికలు ఓపికలు వహింపలేక తమ తమ చెలికత్తెలతో ససంభ్రమంగా ఐదుమంది, పదిమంది గుంపులుగా గూడి తమలో తాము ముద్దుముచ్చటలకు ఉపక్రమించారు.

మ. శ్రవణోదంచితకర్ణికారకముతో స్వర్ణాభచేలంబుతో
నవతంసాయిత కేకిపింఛకముతో నంభోజదామంబుతో
స్వవశుండై మధురాధరామృతముచే వంశంబుఁ బూరించుచున్
ఉవిదా! మాధవుఁ డాలవెంట వనమం దొప్పారెడిం జూచితే! 771

* చెలీ! శ్రీకృష్ణుడు చెవియందు కొండగోగుపువ్వు చెరివికొన్నాడు. పసిడివన్నె పట్టుపుట్టం కట్టినాడు. సిగలో నెమలిపురి ధరించాడు. మెడలో తామరపూల దండ తాల్చినాడు. పారవశ్యంతో పిల్లనగ్రోవి రంధ్రాలను మోవిసుధచే పూరిస్తూ బృందావనంలో గోబృందం వెంట విహరిస్తున్న ఆ వెన్నుణ్ణి తిలకించావటే?

శా. రావే సుందరి! యేమె బోటి! వినవే! రాజీవనేత్రుండు బృం
దావీథిం దగ వేణు వూఁదుచు లసత్సవ్యానతాస్యంబుతో
భ్రూవిన్యాసము లంగుళీక్రమములుం బొల్పార షడ్జంబుగాఁ
గావించెన్ నటుభంగి బ్రహ్మమగు తద్గాంధర్వసంగీతమున్. 772

* సుందరీ! ఇలారా!చెలీ! ఏమి సంగతి? విన్నావటే సఖీ! అరవిందాక్షుడు బృందావన వీథిలో వేణువు ఊదుతూ ఎడమవైపుకు వంచిన ముఖంతో కనుబొమ లాడిస్తూ వ్రేళ్ళవిన్యాసాలు వెలయిస్తూ నటునివలె షడ్జస్వరంతో బ్రహ్మ గాంధర్వ గీతాన్ని ఆలపిస్తున్నాడు.

క. తలఁకెను గొబ్బునఁ జిత్తము, నలినాక్షుని మధురవేణునాదము నా వీ
నులు సోఁకినంత మాత్రన, చెలియా! యిఁక నేటివెఱపు చింతింపఁ గదే! 773

* సఖీ! ఆ పద్మాక్షుని మధురమైన మురళీ రవం చెవుల సోకేసరికి నా మనసు చలించింది. ఇక భయ మెందుకు? ఏదైనా ఉపాయం ఆలోచించు.

క. నాతోడ వెఱవ వలదే?, నాతోడనె కొనుచుఁ బోయి నలినదళాక్షున్
నీతోడుతఁ బలికించెద, నీతోడి జనంబు మెచ్చ నీతోడు సుమీ! 774

* చెలీ! నాతో రావడానికి భయపడవద్దు, నీ తోటివారు మెచ్చేటట్లు నిన్ను నావెంట గొంపోయి గోవిందుడు నీతో మాట్లాడేటట్లు చేస్తాను. నీ మీద ఒట్టు.

వ. అని పెక్కుభంగుల నొరొర్తొ నుద్దేశించి పలుకుచు, గోపసుందరులు బృందావనంబునకు గోవిందుని కెదురు చని పరమానందంబున నతనిం దమమనంబులఁ బ్రతిపదంబును నాలింగనంబు సేసిన వార లగుచు, రామకృష్ణుల నుద్దేశించి. 775

* అని పలురీతులుగా ఒకరితో ఒకరు మాట్లాడుకుంటూ గొల్లపడుచులు బృందావనంలో అరవింద దళ నేత్రుణ్ణి మనస్సులో మాటి మాటికీ కౌగిలించుకున్నారు. అలా చేసి వారు బలరామ కృష్ణులను ఉద్దేశించి తమలో తాము ఇలా చెప్పుకున్నారు.

మ. నవగోస్థానక రంగమందుఁ బరమానందంబుతోఁ జూత ప
ల్లవ నీలోత్పల పింఛపద్మదళ మాలావస్త్ర సంపన్నులై
కవయై వేణువు లూఁదుచున్ బహునటాకారంబులం గేళితాం
డవముల్ సేసెద రీ కుమారకులు; వేడ్కం గామినుల్ గంటిరే? 776

* ఈ బలరామకృష్ణులు ఎంతో సంతోషంగా మామిడి చివుళ్ళు, నల్లగలువలు, నెమలిపింఛాలు, తామర పూదండలు, పట్టుపుట్టాలు ధరించారు. క్రొత్తవైన మందపట్టుల్లో జతగూడి ఈ సుకుమారులు మురళి మొరయిస్తూ నిత్యం పెక్కునట వేషాలతో అత్యంత మనోహరంగా నృత్యం చేస్తున్నారు. వెలదులారా! ఈ వేడుక కనుగొన్నారా?

క. ఓ చెలువలార! వినుఁడీ, వాచాశతకంబులేల? వర్ణింపంగా
లోచనముల కలిమికి ఫల, మీచెలువురఁ జూడఁగలుగు టింతియ సుండీ? 777

* అతివలారా! ఆలకించండి. నూరు మాటలతో వర్ణించడ మెందుకు? కన్ను లున్నందుకు ఫలం ఈ సొబగుకాంద్రను చూడగలగడమే సుమా!

వ. అని పలికి; రందుఁ గొందఱు గోవిందు నుద్దేశించి. 778

మ. ఒనరన్ వ్రేతల కించుకేనియును లే కుండంగ గోపాల కృ
ష్ణుని కెమ్మోవి సుధారసంబు గొనుచుం జోద్యంబుగా మ్రోయుచుం
దన పర్వంబులు నేత్రపర్వములుగా దర్పించెఁ బూర్వంబునన్
వనితా! యెట్టితపంబు సేసెనొకొ యీ వంశంబు వంశంబులోన్. 779

* మరి కొందరు కృష్ణుణ్ణి ఉద్దేశించి ఇలా అన్నారు. విరిబోణి! ఈ వేణువు మునుపేమి తపమాచరించి వెదురు వంగడంలో జన్మించిందో? ఈ పిల్లనగ్రోవి గొల్లభామలకు ఇసుమంతైనా మిగల్చకుండా గోపాల

కృష్ణుని అరుణాధరసుధను ఆస్వాదిస్తూ వింతమ్రోత లీనుతున్నది. తన పర్వాలతో కనులపర్వం గావిస్తూ గర్వంతో మిడిసిపడుతున్నది.

మ. ముదితా! యే తటినీపయః కణములన్ మున్ వేణు వింతయ్యె నా
నది సత్పుత్రునిఁ గన్నతల్లి పగిదిన్ నందంబుతో నేఁడు స
మ్మద హంసధ్వనిపాటగా వికచపద్మశ్రేణి రోమాంచమై
యొదవం దుంగతరంగ హస్తనటనోద్యోగంబు గావింపదే! 780

* సుందరీ! ఏ నదీజల బిందువులతో ఈ వేణువు ఇంతగా వర్ధిల్లిందో, ఆ నదీమతల్లి మంచి కొడుకును గన్న మాతృదేవతలాగా మహానందంతో మత్తిల్లిన రాయంచల రవళియే గానంగా, చెలరేగిన అలలనే హస్తాలతో ఈనాడు నాట్యం చేయకుండా ఉంటుందా?

క. నలినోదరుభక్తునిఁ గని, కులజులు నందాశ్రుజలము గురియు పగిది ద్రుమాఁ
కులు పూఁదేనియ లొలికెడు, నలినాక్షుని చేతివంశనాళము మ్రోఁతన్. 781

* పద్మనాభుని భక్తుని పరికించి అతని కులంవారు ఆనందబాష్ప బిందువులు విడిచినట్లుగా కమలాక్షుని కమ్మని పిల్లనగ్రోవి పాటలు విని పాదపములు పూదేనియలు జారుస్తున్నాయి.

శా. నా మోసంబున కెద్దిమేర? వినవే నా పూర్వజన్మంబులన్
లేమా! నోముల నోఁచుచో నకట! కాళిందీతటిన్ వేణువై
భూమిం బుట్టెద నంచుఁగోరఁ దగదే? బోఁధిల్లి యట్లైన నీ
బామం దిప్పుడు మాధవాధరసుధాపానంబు గల్గుంగదే! 782

* అయ్యో! చెలీ! నేనెంత వంచితురాల నైతినే. విను. నేను పూర్వజన్మంలో నోములు నోచేటప్పుడు యమునానదీ తీరంలో వెదురు మోకగా పుట్టాలని తెలివితో కోరుకొనక పోతిని గదా! ఆ జన్మలో అలాకోరి ఉంటే ఇప్పు డీజన్మలో మాధవుని అధరామృతం ఆస్వాదించి ఉందును గదా!

క. కాళిందీకూలంబున, నాళీ! యీ నందతనయు నధరామృతముం
గ్రోలెడి వేణువ నగు నో, మేలాగున నోఁచవచ్చు నెఱిఁగింపఁగదే! 783

* చెలియా! యమునా తీరంలో శ్రీకృష్ణుని మోవి సుధను పీల్చే పిల్లనగ్రోవిగా అయ్యే నోము ఎలా నోమవలెనో తెలుపవే!

క. వనితా కృష్ణుఁడు నల్లని, ఘన మనియున్ వేణురవము గర్జన మనియున్
మనమునఁ దలంచి రొప్పుచు, ననవరతము నెమలితుటుము లాడెడిఁ గంటే! 784

* కాంతా! నళినాక్షుడు నల్లని మేఘమనీ, మురళీ నినాదం ఉరుమనీ మదిలో భావించి ఎడతెరపి లేకుండా కేకారవాలు గావిస్తూ నెమళ్ళు పురివిచ్చి నాట్యం చేస్తున్నాయి. చూచావా?

క. గిరిచరమిథునము లోలిం, బరికింపఁగఁ గృష్ణపాద పద్మాంకితమై
సురరాజు నగరికంటెను, దరుణీ!బృందావనంబు దద్దయు నొప్పెన్. 785

* అంగనా! అరవిందనాభుని అడుగుదమ్ముల చిన్నెలతో గూడి ఈ బృందావనం అమరావతి కంటె మిక్కిలి అందంగా భాసిస్తున్నది. గిరిచరుల జంటలు ఇక్కడి సౌభాగ్యాన్ని అదేపనిగా అవలోకిస్తున్నారు.

మ. అమరేంద్రాంగన లాకసంబున విమానారూఢలై పోవుచుం
గమలాక్షున్ శుభమూర్తిఁ గాంచి మురళీగానంబు లందంద క
ర్ణములన్ నిల్పుచు మేఖలల్ వదలఁగా నాథాంకమధ్యంబులం
బ్రమదా! వ్రాలిరి చూచితే వివశలై పంచాశుగభ్రాంతలై. 786

* ఓ పడతీ! అదిగో దేవతాస్త్రీలు విమానాలెక్కి విహాయసవీథిలో వెళుతూ మంగళమూర్తియైన మాధవుని తిలకించి ఆయన వేణుగానం వీనుల బడగానే పులకించి పోకముళ్ళు వీడిపోయి వశం తప్పి మదనపీడితలై పతుల ఒడులలో ఒరిగిపోతున్నారు. చూచావా?

ఉ. కానల నుండుచున్ సరసగాన వివేకవిహీన జాతులై
వీనుల నేఁడు కృష్ణముఖ వేణురవామృతధార సోఁకినన్
మేనులు మేఁతలున్ మఱచి మెత్తని చూడ్కి మృగీ మృగావళుల్
మానిని! చూడవమ్మ! బహుమానము సేసెఁ గృతార్థచిత్తలై. 787

* ఓ మానవతీ! అడవిలో నివసించే ఈ పెంటిపోతు మెకాల గుంపులన్నీ మధుర సంగీత జ్ఞానం బొత్తిగా లేనట్టివి. అయినా నేడు ముకుందుడు చిందిస్తున్న మురళీనినాద సుధారసం చెవుల బడగానే అవి ఒడలు మరచి మేతలు విడిచి సుతిమెత్తని చూపులతో, పరవశించిన మనసులతో నందగోపుణ్ణి అభినందిస్తున్నాయి. అవలోకిస్తున్నావా?

ఉ. తల్లుల చన్నుఁబాలు మును ద్రావు తఱిన్ దమకర్ణవీథులన్
వల్లభమైన మాధవుని వంశరవామృతధార సొచ్చినం
ద్రుళ్ళక పాలురాఁ దివక దూఁటక మానక కృష్ణుమీఁద దృ
గ్వల్లులు సేర్చి నిల్చె నదె! వత్సము లంగనలార! కంటిరే! 788

* వనితలారా! లేగలు తల్లులపాలు కుడిచేవేళ ప్రియమైన మాధవుని వేణుగాన సుధాధార చెవుల బడటం వల్ల త్రుళ్ళిపడుతూ పాలు పీల్చక, పొదుగును గ్రుమ్మక, ఊరక చన్నులను నోటనుంచుకొని చిన్నకృష్ణుని మీదనే కన్నులుంచి అలాగే చూస్తూ నిల్చిపోయాయి. చూచారా?

మ. మమతన్ మోములు మీఁది కెత్తుకొని రోమంథంబు సాలించి హృ
త్కమలాగ్రంబులఁ గృష్ణు నిల్పి మురళీగానామృతశ్రేణి క

ర్ణములం గ్రోలుచు మేఁత మాని గళితానందాశ్రులై చిత్రితో
పమలై గోవులు సూచుచున్న వదిగోఁ, బద్మాక్షి! వీక్షించితే? 789

* ఓ కమలాక్షీ! అదిగో ఆవులు మమకారంతో మోరలు పైకెత్తు కొన్నాయి. నెమరువేయడం చాలించాయి. హృదయకోశంలో యదునందనుణ్ణి నిలుపుకొన్నాయి. వేణునాదామృతం వీనులతో త్రావుతూ మేతమేయడం మానినాయి. ఆనందబాష్పాలు విడుస్తున్నాయి. బొమ్మలలాగా కదలక మెదలక నిలిచి శ్రీకృష్ణుని వైపే చూస్తున్నాయి. పరికించావా?

మ. జగతీజంబులశాఖ లెక్కి మురళీశబ్దామృతస్యందమున్
మిగులన్ వీనులఁ ద్రావి వ్రేఁగుపడి నెమ్మిం గృష్ణు రూపంబు చి
త్తగమై యుండఁగ నడ్డపెట్టుక్రియ నేత్రంబుల్ దగన్ మూసి, యీ
ఖగముల్ సొక్కెడిఁ జూచితే! మునిజనాకారంబులం గామినీ! 790

* ఓ వగలాడీ! పిట్టలు చెట్ల కొమ్మలపై చేరినాయి. వేణుగానమనే సుధారసపూరాన్ని మిక్కిలిగా కర్ణపుటాలతో ఆస్వాదించి మత్తుగొన్నాయి. చిత్తంలో నెలకొన్న చిన్నారి కృష్ణుని రూపం వెలికి వెళ్ళనీకుండా విధిస్తున్నవా అన్నట్లు అవి కళ్ళుమూసుకొని మునిజనం లాగా సొక్కుతున్నాయి. గమనించావా?

మ. క్రమ మొప్పన్ నదు లెల్ల వంశరవ మాకర్ణించి సంజాత మో
హములన్ మన్మథ సాయక క్షత విశాలావర్తలై హంస వా
క్యములం జీరి తరంగహస్తముల నాకర్షించి పద్మోప హా
రములం గృష్ణపదార్చనంబు సలిపెన్ రామా! విలోకించితే? 791

* ఓ రమణీ! నదులన్నీ వరుసగా వేణునాదం విన్నాయి. మోహం పైకొనగా మదనబాణాలవల్ల కలిగిన గాయాలవలె తమ సుడిగుండాలు చూపట్టగా, అంచల పలుకులనే తమమాటలతో అంబుజోదరుణ్ణి ఆహ్వానిస్తున్నాయి. అలలనే చేతులతో చెంతకు లాగుకొని కమలములనే కానుకలతో పురుషోత్తముని పాదాలను పూజిస్తున్నాయి. వీక్షించావా?

ఆ. వనిత! నేఁడు కృష్ణు వంశనినాదంబు, విని పయోధరంబు విరులు గురిసి
తన శరీర మెల్ల ధవళాతపత్రంబుఁ, జేసి మింట నీడఁ జేసెఁ గంటె. 792

* నెలతా! నేడు శ్రీకృష్ణుని మురళీధ్వని విని నీలమేఘం పూలసోన గురిసింది. ఆ పైని తన విపుల దేహం వెల్లగొడుగుగా చేసి ఆకసం నుండి అచ్యుతునకు నీడ గల్పించింది, ఆలోకించావా!

క. మంచి ఫలంబులు హరిచే, నించి కరాలంబనముల నెగడుచు నిదె క్రీ
డించెద, రంగన! చూడుము, చెంచితలం బింఛపత్రచేలాంచితలన్. 793

* అలరుబోడి! ఆ బోయపడతులను చూడు. నెమలి యీకల గుత్తులూ, ఆకులూ కోకలుగా ధరించి ఎంతో మురువు గొల్పుతున్నారు. వారు మధురమైన మంచిమంచి మాగినపండ్లు మాధవున కిచ్చి అతని కరములు తమకరములందు గీలించి ఆనందంతో ఆడుతున్నారు.

క. ఉల్లసిత కుచభరంబుల, నల్లాడెడి నడుముతోడ నలరుల దండన్
ఖిల్లి యొకతె హరి కిచ్చెను, హల్లోహలకలిత యగుచు నంగన! కంటే! 794

* ఓ మానినీ! ఒక బోయత ఉప్పొంగుచున్న కుచముల బరువుచే నడుము జవ్వాట్లాడగా భావావేశంతో ప్రసూనమాలికను జనార్దనుడికి సమర్పించింది. కనుగొన్నావటే!

క. గిరు లెల్ల జలము లయ్యెం, దరు లెల్లను బల్లవించె ధరణి గగన భూ
చరు లెల్లను జొక్కిరి హరి, మురళీరవామృతము సోఁక ముద్దియ! కంటే! 795

* ఓ ముగుదా! కృష్ణుని మురళీగానామృతం సోకగానే కొండలన్నీ కరిగినీరైనాయి. క్షితిలోని చెట్లన్నీ చిగురించాయి. ఖేచరులు, భూచరులు అందరు సొక్కిసోలిపోయారు. ఆలోకించావా?

మ. బలకృష్ణాంఘ్రి సరోజసంగమముచే భాసిల్లుచున్ ధన్యమై
ఫలపుష్పంబులఁ గానికల్ గురిసి సంభావించి మిన్నందుచున్
జలఘాసంబుల గోవులం దనిపి చంచద్భూజరోమాంచమై
వెలసెం జూడఁ గదమ్మ! యీ గిరిపురోవీథిన్ సరోజాననా! 796

* ఓ కమలముఖీ! ఎట్ట యెదుటనున్న ఈ కొండను చూడవమ్మా! ఈ పర్వతం బలరామకృష్ణుల చరణాంబుజముల సంస్పర్శచే ధన్యత గాంచి ప్రకాశిస్తున్నది. పండ్లు పూలు అనే కానుకలను సమర్పించి వారిని సత్కరిస్తున్నది. ఆనందంతో అంబర మంటుతున్నది. నీటితో, కసవుతో, ధేనువులకు తనివి సమకూరుస్తున్నది. అందమైన తరువులనే గగుర్పాటుతో కనువిందు చేస్తున్నది.

వ. అని యిట్లు బృందావన విహారియైన గోవిందుని సందర్శించి పంచబాణభల్ల భగ్నహృదయ లయి
వల్లవకాంత లేకాంతంబులఁ జింతించుచుఁ దత్పరతంత్ర లయియుండి రంత. 797

* ఇలా అనుకుంటూ గోపకాంతలు బృందావనంలో విహరిస్తున్న మాధవుని చూచి మదనశరపీడిత స్వాంతలై ఏకాంతంలో తదేక ధ్యానపరాయణలై ఉండిపోయారు.

-: హేమంతఋతు వర్ణనము :-

క. శామంతికాస్రగంచిత, సీమంతవతీ కుచోష్ణజితశీతభయ
శ్రీమంతంబయి గొబ్బున, హేమంతము దోఁచె; మదనుఁ డేఁచె విరహులన్. 798

* అంతలో శ్రీమంతమైన హేమంతం హఠాత్తుగా అవతరించింది. చేమంతి పూబంతులు దాల్చిన చెలువల కుచముల వేడిమిచే పురుషులకు చలి భయం వదలింది. మన్మథుడు వియోగులను బాగా వేధించాడు.

క. ఉత్తరపుగాలి విసరె వి, యత్తలమునఁ దుహినకిరణుఁ డహితుం డయ్యెన్
బొత్తు జరిగె మిథునములకు, నెత్తమ్ములు దఱిఁగె హిమము నెలకొనియె నృపా! 799

* రాజా! ఉత్తరపు గాలులు వీచాయి. మింట చలివెలుగు సహింపరాని వాడయ్యాడు. దంపతులకు పొత్తు కుదిరింది. అంతటా మంచు అలముకుంది. తామరలకు శోభ తరిగిపోయింది.

క. అహములు సన్నము లయ్యెను, దహనము హితమయ్యె దీర్ఘ దశలయ్యె నిశల్;
బహు శీతోపేతంబయి, యుహుహూ యని వడఁకె లోక మూర్వీనాథా! 800

* పరీక్షిన్మహారాజా! పవళ్ళు కురుచ లయ్యాయి. అగ్ని హాయి గూర్చింది. రాత్రిప్రొద్దులు హెచ్చాయి. మిక్కిలి చలివల్ల లోకం "ఉహుహూ" అని గడగడ వణకింది.

క. అన్నుల చన్నుల దండ వి, పన్నులు గా కెల్లవారు బ్రదికిరిగా కీ
చన్నుల మీఁటిన వలి నా, పన్నులు గాకుండఁ దరమె బ్రహ్మాదులకున్. 801

* ఆ హేమంతంలో పడతుల పయోధరాల చెంత పురుషు లందరూ ఆపదకు లోనుగాక జీవింపగలిగారు. అవే లేకపోతే బ్రహ్మాది దేవతలైనా చలిబాధ పొందకుండా ఉండగలరా?

ఆ. పొడుపుఁ గొండమీఁదఁ బొడుచుట మొదలుగాఁ, బరువువెట్టి యినుఁడు పశ్చిమాద్రి
మఱుఁగుఁ జొచ్చెఁగాక మసలినఁ జలిచేతఁ, జిక్కెఁజిక్కె ననఁగఁ జిక్కకున్నె. 802

* సూర్యుడు ఉదయాద్రిపై ఉదయించినది మొదలు ఎక్కడా ఆగకుండా పరుగుతీసి అస్తగిరి మాటున చేరుకొన్నాడు. అలా కాకుండా దారిలో ఆలసించి ఉంటే 'చిక్కినాడు చిక్కినా' డని పదుగురు పరిహసింపగా చలిచేతిలో చిక్కి ఉండేవాడు గదా!

క. చెంగల్వ విరుల గంధము, మంగళముగఁ గ్రోలుచున్న మధుపము లొప్పె
న్నంగజ వహ్నులపై ను, ప్పొంగి విజృంభించు పొగలపోలిక నధిపా! 803

* పరీక్షిన్మహారాజా! ఎఱ్ఱగలువపువ్వుల పరిమళం శుభప్రదంగా ఆస్వాదిస్తున్న తుమ్మెదలు మన్మథాగ్నుల మీదినుండి ఉవ్వెత్తుగ పై కెగసే పొగల మాదిరి పొడకట్టినాయి.

ఆ. శంభుకంట నొకటి జలరాశి నొక్కటి, మఱియు నొకటి మనుజ మందిరముల
నొదిగెఁగాక మెఱసియున్న మూఁడగ్నులు, చలికి నులికి భక్తి సలుపకున్నె? 804

* చలిదెబ్బకు తట్టుకోలేక ఆహవనీయం, గార్హపత్యం, దక్షిణాగ్ని అనే మూడగ్నుల్లో ఒకటి శివుని ఫాలనేత్రంలో అణగిపోయింది. మరొకటి సాగరగర్భంలో చొచ్చింది. ఇంకొకటి గృహస్థుల ఇండ్లలో ఒదిగి పోయింది. ఇలా కాకుండా అవి బట్టబయట ఉండి ఉంటే చలికి జంకి కొంకర్లు పోయి ఉండేవి.

శా. ఈ హేమంతము రాకఁ జూచి రమణీహేలాపరీరంభ స
త్సాహాయ్యంబుననఁగాని వీని గెలువన్ శక్యంబుగా దంచుఁ దా
రూహాపోహవిధిం ద్రిమూర్తులు సతీయుక్తాంగు లైనారు గా
కోహో! వారలదేమి సంతతవధూ యోగంబురాఁ గందురే? 805

* హేమంత ఋతువు రావడం జూచి విలాసవతుల బిగికౌగిళ్ళ తోడ్పాటుతోగాని దీనిని జయించడానికి వీలుపడదని ఊహించుకొన్నవారై బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరులు సరస్వతీ లక్ష్మీపార్వతులను తమ ఒడళ్ళకు అంటగట్టుకొన్నారు. ఔనౌను. కారణమది కాకుంటే ఆ త్రిమూర్తులు సదా స్త్రీమూర్తులతో ఇలా అవినాభావ సంబంధం ఎందుకు కలిగి ఉంటారు?

క. ఈ హేమంతము రాకకు, శ్రీహరి యొక్కింత వడఁకి చింతింపంగా
నోహో! వెఱవకు మని తా, మా హరికిని శ్రీకుచంబు లభయం బిచ్చెన్. 806

* హేమంతం రాకకు శ్రీమహావిష్ణువు కొంచెం వణకి బాధపడి పోయాడు. అప్పుడు భయపడకు మంటూ శ్రీమహాలక్ష్మి వక్షోజాలు ఆయన కభయ మిచ్చాయి.

వ. ఇట్లు నితాంతంబగు హేమంతంబున మొదలినెల తొలిదినంబు నందు నందుని మందం గల గోప కుమారికలు రేపకడ లేచి చని కాళిందీజలంబులం దోఁగి; జలతీరంబున నిసుమునం గాత్యాయ నీరూపంబుఁ జేసి, సురభి కుసుమగంధంబు లిడి, ధూపదీపంబు లిచ్చి, బహువిధోపహారంబులు సమర్పించి; 807

* ఇలా ఆసన్నమైన ఆ హేమంతఋతువు ప్రథమమాసం మార్గశిర్షంలోని తొలిరోజున నందుని మందలో ఉన్న గోపకన్యలు వేకువనే నిద్రలేచారు.కాళిందీనదికి వెళ్ళి స్నానం గావించారు. నదిగట్టున గౌరీ దేవి ప్రతిమను రూపొందించారు. సురభిళకుసుమాలతో అలంకరించారు. చందనం పూశారు. ధూపదీపా లిచ్చారు. పలువిధాలైన నైవేద్యాలు సమర్పించారు.

క. 'ఓ కాత్యాయని! భగవతి, నీకున్ మ్రొక్కెదము నేము నేఁ డనుకంపన్
మా కిందఱకును వైళమ, శ్రీకృష్ణుఁడు మగఁడు గాఁగఁ జేయుము తల్లీ! 808

* భగవతీ! కాత్యాయనీ! నేడు మేము నీకు నమస్కరిస్తున్నాం. దయతో మా అందరికీ శీఘ్రంగా శ్రీకృష్ణుణ్ణి పతిగా ప్రసాదించవమ్మా!

క. ఓ తల్లి! మాకుఁ గృష్ణుఁడు, చేతోవిభుఁ డైననాఁడు చెలువల మెల్లన్
నేతివసంతము లాడుచు, జాతర సేసెదము భక్తిచాతురితోడన్. 809

* ఓ తల్లీ! శ్రీకృష్ణుడు మాకు ప్రాణేశ్వరుడైన రోజు మేమందరమూ నేతి వసంతా లాడుతూ పరమభక్తితో నీకు జాతర చేస్తాం.

వ. అని నమస్కరించి హవిష్యంబులు గుడుచుచు న వ్విధంబున మాసవ్రతంబు సలిపి రందొక్కనాఁడు. 810

* అని దేవికి నమస్కరించి దైవనివేదితమైన అన్నం ఆరగిస్తూ వారు ఒక్కనెల కాత్యాయనీ వ్రతం సాగించారు.

-: గోపికా వస్త్రాపహరణము :-

మ. రమణుల్ ప్రొద్దుల మేలుకాంచి సఖులన్ రం డంచు నాత్మీయ నా
మములం జీరి, కుచద్వయీ భరములన్ మధ్యంబు లల్లాడఁగాఁ

భ్రమదోద్దామ గజేంద్రయాన లగుచుం బద్మాక్షునిం బాడుచున్
యమునాతీరముఁ జేరఁ బోయిరి గృహీతాన్యోన్య హస్తాబ్జలై. 811

* ఒకనాడు గోపికలు ప్రాతః కాలంలోనే మేల్కొన్నారు. "రండు రండ"ని తమ నెచ్చెలులను పేరుపేరున పిలిచారు. చనుగవ బరువుతో నడుము లసియాడగా, ఒకరి చేయి మరొకరు పట్టుకొని బయలు దేరినారు. కమలాక్షుని మీద పాటలు పాడుతూ సమద గజేంద్రగమనలై యమునా నదీతీరానికి చేరుకొన్నారు.

వ. ఇ ట్లా నదీతీరంబు సేరం జని గజగమనలు విజనస్థలంబున వలువలు విడిచి యిడి మది శంక లేక యకలంకలై క్రుంకులిడఁ జలంబుల జలంబులు సొచ్చి. 812

* ఇలా ఆ గజయానలు కాళిందీ నదీతీరం చేరి ఒక ఏకాంత స్థలంలో కోకలు విడిచారు. కళంకరహితలగు ఆ పంకజనయనలు నదిలో జంకులేక జలకాలాడుటకై పట్టుదలతో నీట ప్రవేశించారు.

క. వారిజలోచనుఁ బాడుచు, వారిజలోచనలు వారివారికి వేడ్కన్
వారివిహారము సలిపిరి, వారి విహారములు జగతివారికిఁ గలవే? 813

* ఆ పద్మనేత్రలు పద్మాక్షుని మీద పాటలు పాడుతూ తమ ఇచ్చకొలది వేడుకతో జలక్రీడ లాడినారు. వారి ఆ విహారాలు, ఆ ఆనందపారవశ్యాలు లోకంలోని వారికున్నాయా?

వ. ఆ సమయంబున. 814

క. తోయజనయనలు యమునా, తోయములం దుండు టెఱిఁగి దూరగుఁ డయ్యుం
దోయజనయనుఁడు హరి తన, తోయము గోపకులు దానుఁ దోతెంచె నృపా! 815

* అప్పుడు రాజా! ఆ పద్మదళనేత్రలు యమునానదీజలాలలో మునుగుతున్నారని దూరంలో ఉన్న శ్రీకృష్ణుడు తెలుసుకున్నాడు. వెంటనే తోడి గోపబాలకులతో అక్కడికి వచ్చాడు.

తరలము:

కదలకుం డని తోడివారలఁ గన్ను సన్నల నిల్పుచుం
బదము లొయ్యన నేలఁ బెట్టుచుఁ బద్మనేత్రుఁడు మౌనియై
పొదల మాటున నల్లనల్లన పొంచి పొంచి నతాంగుఁడై
యదను గోరుచు డాసి క్రేతల యంబరంబులు దొంగిలెన్. 816

* అలా వచ్చి, "కదలకుండా ఉండండి" అని గోపాలకులకు కనుసైగచేశాడు. చప్పుడు గాకుండా అడుగు లిడుతూ మౌనంగా పొదలమాటుననే మెల్ల మెల్లగా పొంచి పొంచి వంగి వంగి నడిచాడు. సరిగా సమయం చూచి సమీపించి ఆ గొల్ల చెలువల వలువలు అపహరించాడు.

వ. ఇట్లు దొంగిలి. 817

శా. ఉద్యద్గంధగజేంద్ర గౌరవముతో యోషాంబరంబుల్ విభుం
డాద్యుం డర్భకుభంగి నర్భకులతో హాసార్థియై కొంచుఁ ద
న్నద్యంభఃకణ శీతవాత జనితానందంబుతో నెక్కెఁ దా
సద్యోముక్త దురంతపాదప జనుస్సంతాపమున్ నీపమున్. 818

* ఆ విధంగా వలువలు దొంగిలించి విశ్వవిభుడూ, తొలివేలుపూ అయిన ఆ పరమాత్ముడు పిల్ల వానిలాగా తోడిపిల్లలతో గూడి పరియాచకమునకై ఆడువారి అంబరములు అపహరించి మత్తకరీంద్రంలాగా యమునానదీ జలకణాలచే చల్లబడిన పిల్లవాయువులవల్ల కలిగిన ఆనందంతో నడచి ఒక కడిమి చెట్టును ఎక్కినాడు. ఆత డధిష్ఠించగానే ఆ చెట్టు వృక్షజన్మంవల్ల తనకు కలిగిన సంతాపాన్ని వెంటనే పోగొట్టుకున్నది.

వ. అప్పు డయ్యింతు లిట్లనిరి. 819

క. 'మామా వలువలు ముట్టకు, మామా! కొనిపోకు పోకు మన్నింపు తగన్
మా మాన మేల కొనియెదు?, మా మానసహరణ మేల? మానుము కృష్ణా! 820

* కడిమిచెట్టు నెక్కిన కమలాకాంతునితో ఆ వ్రజకాంత లిట్లన్నారు. "మామా! మా కోకలు ముట్టుకోవద్దు! ఎత్తుకొని పోవద్దు! మమ్మల్ని మన్నించు. మా మాన మెందుకు హరిస్తావు? మా మనస్సులను ఎందుకు అపహరిస్తావు. ఈ పని మాను.

సీ. బహుజీవనముతోడ భాసిల్లి యుండుటో గోత్రంబు నిల్పుటో కూర్మితోడ?
మహి నుద్ధరించుటో? మనుజ సింహంబవై ప్రజలఁ గాచుటొ? కాక బలిఁ దెరల్చి
పిన్నవై యుండియుఁ బెంపు వహించుటో? రాజుల గెల్చుటో రణములందు?
గురునాజ్ఞ సేయుటో? గుణనిధి వై బల ప్రఖ్యాతిఁ జూపుటో భద్రలీల?

ఆ. బుధులు మెచ్చ భువిఁ బ్రబుద్ధత మెఱయుటో, కలికితనము సేయ ఘనత గలదె?
వావి లేదు వారి వారు నా వా రని, నెఱుఁగ వలదె వలువ లిమ్ము కృష్ణ! 821

* కృష్ణా! ఇదేమి పని! దొడ్డ బ్రతుకుతో వన్నె కెక్కటమో! (జలరాశిలో విలసిల్లుట- మత్స్యావతారము), కూర్మితో కులమునకు ప్రతిష్ఠ కలిగించడమో (కొండను మూపున నిల్పుట-కూర్మావతారము), భూమిని రక్షించడమో (భూదేవిని పైకి లేవనెత్తుట-వరాహావతారము), పురుష పుంగవుడవై జనులను కాపాడడమో (నరకేసరియై భక్తజనులను రక్షించుట-నృసింహావతారము), వయసున పసివాడవై యుండియు దుష్టులైన బలవంతులను నిగ్రహించి ప్రఖ్యాతి వహించడమో (వటురూపమున బలిచక్రవర్తి నణచి పేరొందుట- వామనావతారము), యుద్ధాలలో రాజులను గెలవడమో (ఇరువదొక్కసార్లు క్షత్రియులను జయించుట- పరశురామావతారము), పెద్దల యాజ్ఞ పాటించడమో (తండ్రి యానతి తలదాల్చుట-శ్రీరామా వతారము), గుణవంతుడవై మంగళకరమైన పద్ధతిలో పరాక్రమాటోపం ప్రదర్శించడమో (బలభద్రుడై ప్రలంబాదులను నిర్జించుట- బలరామావతారము), పండితులు ప్రశంసింపగా ప్రబుద్ధుడవై ఇలలో వెలుగొందడమో (బుద్ధావతారము)-

తగును గాని ఇటువంటి వంచకత్వం చేత మంచిపేరు లభిస్తుందా? (కల్కిపదముచే కల్కి అవతారము) నీకు వావివరుసలు లేనట్లున్నది. తనవారు, పెరవారు అనే వివేకం అక్కరలేదా? (భగవంతునకు స్వపక్ష, పర పక్షములు లేవు) మా వస్త్రాలు మాకీయవయ్యా?

క. కొంటివి మా హృదయంబులు;, గొంటివి మానంబు; లజ్జఁ గొంటివి; వలువల్
గొంటి; వి(క నెట్లు సేసెదొ;, కొంటెవు గద! నిన్ను నెఱిఁగికొంటిమి కృష్ణా! 822

* కృష్ణా! మా మనసు లపహరించావు. మా మానం కొల్లగొట్టినావు. మా సిగ్గులు దోచావు. మా వస్త్రాలు దొంగిలించావు. ఇంకా ఏమిచేయనున్నావో ఎరుగము. కొంటె గోపాలా? నీగుట్టు కనిపెట్టి నామయ్యా!

సీ. రాజసంబున నీవు రంజిల్లు టెఱుఁగమే చెలరేఁగి వింతలు సేయుచుండ?
సత్త్వసంపద గల్గి జరగుటఁ దలఁపమే, సిరి గల్గి యన్యులఁ జెనకుచుండ?
గురుతర శక్తియుక్తుఁడ వౌట యెఱుఁగమే తామసంబున నెగ్గ దలఁచుచుండ?
నొకభంగితో నుండకుంటఁ జింతింపమే మాయావివై మాఱుమలయుచుండ?

ఆ. నేమి జాడవాఁడ? వేపాటి గలవాఁడ, వే గుణంబు నెఱుఁగ వెల్ల యెడల
నొదిఁగి యుండనేర వోరంత ప్రొద్దును, బటము లీఁగదయ్య! పద్మనయన! 823

* తామరరేకులవంటి కన్నులు గలవాడా! నీవు విజృంభించి విచిత్రమైన కార్యాలు చేస్తూ ఉంటావు. అందుచే నీవు రజోగుణంతో ఒప్పినవాడవని మాకు తెలియదా? సిరి ఉండికూడ పరులను ఎదిరిస్తూంటావు. అందుచే నీవు సత్త్వగుణ సంపన్నుడవని మేమూహించలేమా? తమోగుణంతో నీవు దుర్మార్గులకు ఎగ్గులు తలపెడుతుంటావు. అందుచే మిక్కిలి గొప్పశక్తితో కూడిన వాడవని మేమనుకోవడం లేదా? మాయతో గూడిన వాడవై తిరుగుతూ ఉంటావు. అందుచే ఒక తీరుగా ఉండేవాడివి కావని మేము భావించడం లేదా? కృష్ణా! నీ జాడలేమిటి? (భగవంతుని పోకడలు ఇట్టివట్టివని తెలియవు), నీవు ఏమాత్రపు వాడవు? (పరిమాణ రహితుడనుట), నీవు గుణ మెరుగని వాడివి (త్రిగుణాతీతు డనుట), ఎల్ల ప్రొద్దు ఒకచోట కుదురుగా ఉండవు (భగవంతుడు సర్వవ్యాపి; కాలాతీతు డనుట), మా వస్త్రములు మాకీయవయ్యా!

క. రాజుల నెఱుఁగవు బలిమిని, రాజిల్లెదు చీర లీవు రమణుల మింకన్
రాజున కెఱిఁగించెద; మో రాజీవదళాక్ష! నీవు రాజవె ధరకున్? 824

* రాజీవలోచనా! రాజుల మర్యాదలంటే ఏమో నీకు తెలిసినట్టు లేదు. బలవంతుడవైనట్లు ప్రవర్తిస్తున్నావు. మేము అబలలము. మావలువలు మా కీయకున్నావు. మేము నందమహారాజున కీ విషయం చెపుతాము. నీవేమి ఈ పుడమికి రాజు వటయ్యా?

వ. అని పలికిన కన్నియల పలుకు లాలించి మందహాససుందర వదనారవిందుండై గోపాలబాలకుల కరంబులం గరంబులు వ్రేసి య ముద్దియల నుద్దేశించి నెఱవాది చతురుం డిట్లనియె. 825

* ఇలా గోపికలు పలికినారు. శ్రీకృష్ణుడు వారి మాటలు విన్నాడు. ఆయన ముఖపద్మం ముసి ముసి నవ్వులతో అందగించింది. తోడి గొల్లపిల్లల చేతులు తనచేతులతో చరుస్తూ నెరజాణలలో మేటియైన శ్రీకృష్ణుడు ఆ యింతులతో ఇట్లన్నాడు.

శా. రామల్ రాజులతోడ నీ పనికి నారంభింతురే మీ క్రియన్
మోమో టేమియు లేక దూఱెదరు మీ మోసంబు చింతింప; రం
భోమధ్యంబున నుండి వెల్వడి వెసం బూర్ణేందు బింబాననల్
మీ మీ చీరలు వచ్చి పుచ్చుకొనుఁడీ? మీ కిచ్చెదం జెచ్చెరన్' 826

* నిండు జాబిలివలె గుండ్రని మోములు గల ముగుదలారా! ఆడువారు అవనీపతులతో మీవలె ప్రవర్తిస్తారా? కొంచెమైనా మొగమాటం లేక నన్ను నిందిస్తున్నారే కాని మీతప్పు మీరు ఆలోచించడం లేదు. నీటినుండి వెంటనే వెలువడి నా దగ్గరకు రండి. మీ వలువలు తీసుకొనండి. ఇదిగో ఇప్పుడే మీ కిచ్చివేస్తాను.

వ. అనిన న మ్మానవతు లొండొరుల మొగంబులు సూచి నగుచు, మర్మంబుల నాఁటు న మ్మాటలకు మగుడం బలుక సిగ్గుపడుచు, నగ్గలంబైన చలిని వలిగొని కంఠ ప్రమాణజలంబులం దుండి డోలాయమాన మానసలై యిట్లనిరి. 827

* శ్రీకృష్ణుని పలుకులు విని అభిమానవతులైన ఆ గోప యువతులు ఒకరి మొగం ఒకరు చూచి నవ్వుకొన్నారు. మనసులు ఉవ్వెత్తుగా హరించే మాధవుని మాటలకు బదులు పలకడానికి వారు లజ్జించారు. మిక్కుటమైన చలికి గడగడ వణకుతూ గొంతులోతు నీళ్ళలో నిల్చుండి వెనుకకూ ముందుకూ ఊగిస లాడుతున్న ఉల్లములతో వారిలా అన్నారు.

క. 'మా వలువ లాగడంబున, నీ వేటికిఁ బుచ్చుకొంటి? వీ వల్లుఁడవే?
నీ వెఱుఁగని దేమున్నది, నీ వందఱిలోన ధర్మనిరతుఁడవు గదే? 828

* అల్లరివాడవై మా వలువ లెందు కపహరించావు? అందరిలో నీవు మహా ధర్మపరుడవుగదా! నీ వేమి తక్కువ వాడవటయ్యా? నీకు తెలియని దేముంది?

శా. ఇంతుల్ తోయము లాడుచుండ మగవా రేతెంతురే? వచ్చిరా
యింతల్ సేయుదురే? కృపారహితులై యేలోకమందైన నీ
వింతల్ నీ తలఁబుట్టెఁ గాక! మఱి యేవీ కృష్ణ! యో చెల్ల! నీ
చెంతన్ దాసులమై చరించెదము మా చేలంబు లిప్పింపవే! 829

* కృష్ణా! ఆడువారు స్నానము చేసేటప్పుడు మగవారు ఆ చాయలకు వస్తారా? వచ్చారనుకో! దయమాలి ఎక్కడైనా ఈ మాదిరి అల్లరి పనులు చేస్తారా? ఔరా! ఈ చిత్రచర్యలు నీకే సరిపోయాయి; మరెక్కడా లేవు. నీకు బానిసలమై ఉంటాము. మా కోకలు మా కిప్పించు.

క. వచ్చెదము నీవు పిలిచిన; నిచ్చెద మేమైనఁగాని; యెటఁ జొరు మనినం
జొచ్చెదము; నేఁడు వస్త్రము, లిచ్చి మముం గరుణతోడ నేలుము కృష్ణా? 830

* కృష్ణా! నీవు పిలవగానే వస్తాము. నీవేది కోరినా ఇస్తాము. నీ వెక్కడికి పొమ్మన్నా పోతాము. ఇపుడు మా చీరలు మా కిచ్చి దయతో మమ్మేలుకో!

వ. అనిన దరహసిత వదనుండై హరి యిట్లనియె. **831**

క. 'ఏ తరుణుఁడు మగఁ డౌటకు, మీ తపములు సెప్పుఁడింక మీ యానలు సుం
డీ తప్పిన నీ కూరిమి, మీ తలలనె పుట్టెనోటు మేదిని లేదే?. **832**

* గోపికల మాటలు విని చిఱునవ్వుతో శ్రీకృష్ణు డిట్లన్నాడు. "ఓ పడతులారా! ఏ పడుచువాణ్ణి పతిగా కోరి మీ రీ వ్రతం చేస్తున్నారో నిజం చెప్పండి. అసత్య మాడితే మీ మీద ఒట్టు! ఈ వలపు మీతోనే జన్మించ లేదు. సర్వత్రా ఉర్విలో ఉన్నదే!

క. ఎవ్వనిఁ గని మోహించితి, రెవ్వఁడు మీ మానధనము లెల్ల హరించెన్?
నివ్వటిలె మీకుఁ గూరిమి, యెవ్వనిపైఁ? బలుకరాదె? యే నన్యుఁడనే? **833**

* మీరు ఎవణ్ణి చూచి మోహించారు? మీ మానధనం అపహరించిన ఆ మగవా డెవడు? ఎవడిమీద మీకు ప్రణయం నెలకొన్నది? నేను పెరవాడనా? నిజం చెప్పండి."

వ. అనిన విని సుందరు లన్యోన్యసందర్శనమ్ములు సేయుచు, హృదయారవిందంబులందుఁ గందర్పుండు సందడింప నగుచు నిరుత్తరలయి యున్న లోకోత్తరుం డిట్లనియె. **834**

* ఆ మాటలు విని గొల్లచేడియలు ఒకరినొకరు చూచుకొన్నారు. వారి హృదయ పద్మాలలో మరులు హెచ్చింది. వారు నవ్వుతూ మిన్నకున్నారు. అపుడు లోకమాన్యుడైన శ్రీకృష్ణు డిట్లన్నాడు.

క. నా యింటికి దాసులరై, నా యాజ్ఞ వహించి మీరు నడిచెదరేనిన్
మీ యంబరమ్ము లిచ్చెదఁ, దోయంబులు వెడలి రండు తొయ్యలులారా! **835**

* ఓ కలువకంటులారా! నా యింట దాస్యం చేస్తూ నా ఆజ్ఞప్రకారం మీరు నడుచుకుంటామంటే మీ చీరలు మీకిస్తాను. నీటి నుండి వెలుపలికి రండి.

వ. అనిన విని హరిమధ్యలు చలికి వెఱచి సలిలమధ్యంబున నిలువనోపక. **836**

* మాధవుని మాటలు విన్న సింహం నడుమువంటి సన్నని నెన్నడుములు గల ఆ గొల్లచెలువలు చలికి భయపడి ఉదక మధ్యంలో ఉండలేకపోయారు.

క. కొందఱు వెడలుద మందురు, కొందఱు వెడలుటయు సిగ్గుగొను గోవిందుం
డందురు; కొందఱు దమలోఁ, గొందల మందుదురు వడఁకుగొని మనుజేంద్రా! **837**

* ఓ పరీక్షిన్మహారాజా! చలికి గడగడ లాడుతూ ఆ కన్నెలలో కొందరు వెలుపలికి వెళదామంటారు. వెళితే శ్రీకృష్ణుడు మన సిగ్గుదీయడం తథ్యమంటారు మరికొందరు. ఇంక కొందరు ఎటూ తోచక తమలో ఆందోళన చెందుతారు.

వ. మఱియు నెట్టకేలకుఁ జిత్తంబులు గట్టిపఱచుకొని తనుమధ్యలు తోయ మధ్యంబు వెలువడి.838

* చిట్టచివరకు ఎలాగో మనసులు దిట్టపరచుకొని సన్నని నడుములు గల గోపకన్యలు నీటినుండి వెలుపలికి వచ్చారు.

క. చంచత్పల్లవ కోమల, కాంచన నవరత్నఘటిత కంకణరుచిరో
దంచిత కరసంఛాదిత, పంచాయుధగేహ లగుచుఁ బడఁతులు వరుసన్. 839

* ఆ పడతులు చిగురాకువలె మృదువైనవీ, నవరత్నాలు పొదిగిన బంగారు గాజుల కాంతితో మిల మిల మెరసేవీ అయిన చేతులతో తమ మర్మాంగాలు మాటుపరచుకొని మడుగునుండి వరుసగా వెలువడ్డారు.

వ. చని ప్రౌఢలైన సుందరుల ముందట నిడుకొని మందగమనలు మందహాసంబుతోడ నెదుర నిలిచిన నరవిందనయనుం డిట్లనియె. 840

* మెల్లగ నడిచే ఆ గొల్ల పడుచులు తమలో గడుసరులైన పడతులను ముందు నిలుపుకొని చిరు నవ్వులు చిందిస్తూ కమలనేత్రుని ఎదుట నిలిచారు. అప్పుడు వారితో కృష్ణు డిట్లన్నాడు.

సీ. శృంగారవతులార! సిగ్గేల? మిముఁగూడి పిన్ననాఁటను గోలెఁ బెరిఁగినాఁడ
నెఱుఁగనే మీలోన నెప్పుడు నున్నాడ నేను జూడని మర్మ మెద్ది గలదు?
వ్రతనిష్ఠలై యుండి వలువలు గట్టక నీరు సొత్తురె మీరు నియతి దప్పి?
కాత్యాయనీ దేవిఁ గల్లసేయుట గాక యీ రీతి నోమువా రెందుఁ గలరు?

ఆ. వ్రతఫలంబు మీరు వలచినఁ జక్కఁగ, నింతు లెల్లఁ జేతు లెత్తి మ్రొక్కి
చేరి పుచ్చుకొనుఁడు చీరలు; సిగ్గువో, నాడనేల యెగ్గు లాడనేల? 841

* ఒయ్యారులారా! ఎందుకు సిగ్గుపడతారు? చిన్నప్పటినుంచీ మీతోనే పెరిగాను. ఎప్పుడూ మీతోనే ఉన్నాను. నాకు తెలియదా? నేను చూడని రహస్య మేముంది? మీరు కాత్యాయనీ వ్రతదీక్ష నవలంబించికూడ చీరలు ధరింపక నియమం వదలి జలకా లాడవచ్చునా? ఇది అంబికకు అపరాధం కావించటమే కదా! ఇవ్వి ధంగా నోము నోచే జవ్వనులు ఎక్కడైనా ఉంటారా? వ్రతఫలం దక్కాలని మీరనుకుంటే చక్కగా చేతులెత్తి నాకు నమస్కరించండి. నా చెంతకు వచ్చి మీ పుట్టములు పుచ్చుకొనండి. సిగ్గు చెడేటట్లు చెప్పడ మెందుకు? ఇలా దెప్పడ మెందుకు?

వ. అనిన విని మానవతులు దమలోన. 842

మ. వ్రతముల్ సేయుచు నొక్క మాటయిన నెవ్వానిన్ విచారించినన్
వ్రతభంగంబులు మానునట్టి వరదున్ వామాక్షు లీక్షించియున్
గతచేలాప్లవనంబు నేఁడు వ్రతభంగం బంచు శంకించి ఫా
ల తటన్యస్త కరాబ్జలై సరసలీలన్ మ్రొక్కి రట్లందఱున్. 843

* అభిమానవతులైన ఆ యువతులు పరమపురుషుని పలుకులు విన్నాడు. అభిమతాలైన వ్రతాలాచరిస్తూ ఒక్కసారి ఏ ఉత్తమశ్లోకుణ్ణి స్మరిస్తే వ్రతభంగాలన్నీ తొలగిపోతాయో అట్టి వరాలు ప్రసాదించే పరాత్పరుణ్ణి ఆ గొల్ల ముద్దియలు వీక్షించారు. కట్టుకోకలు విడిచి స్నానమాడటం వ్రతభంగ మన్న సంగతి తెలుసుకొని వారప్పుడు జంకుగొన్నారు. అందరూ అరవిందాలవలె అందమైన తమ హస్తాలను నుదుట నుంచుకొని యదువల్లభునకు ఒయ్యారంగా వంగి వందనం కావించారు.

క. బాలలకు హస్తకీలిత, ఫాలలకు నితాంతశీత పవనాగమ నా
లోలలకు నంబరములు కృ, పాలుఁడు హరి యిచ్చె భక్తపాలకుఁ డగుటన్. 844

* శ్రీకృష్ణుడు దయాలవాలుడు, భక్తజన పరిపాలకుడు, అందుకనే మిక్కుటమైన చలిగాలికి వణకుతున్నవారూ, నెన్నొసట కేలుమోడ్చినవారూ అయిన ఆ చెలువలకు వలువ లొసగినాడు.

ఆ. 'చీర లపహరించి సిగ్గులు విడిపించి, పరిహసించి యైనఁ బరఁగ మనకు
ఘనుఁడు నోము కొఱఁతగాకుండ మ్రొక్కించె, ననుచు హరి నుతించి రబల లెల్ల. 845

* చీరలు దొంగిలించినా, సిగ్గులు దీసినా, ఎగతాళిచేసినా, చివరకు వ్రతలోపం జరగకుండా మన వందనాలు అందుకున్నాడంటూ ఆ సుందరు లందరూ నందనందనుణ్ణి అభినందించారు.

క. ఉల్లములు నొవ్వ నాడినఁ, గల్లలు సేసినను నగినఁ గలఁచిన నైనన్
వల్లభులు సేయు కృత్యము, వల్లభలకు నెగ్గు గాదు; వల్లభ మధిపా! 846

* రాజా! మనసులు నొచ్చునట్లు మాట్లాడి నప్పటికినీ, మోసగించి నప్పటికినీ, అపహసించి నప్పటికినీ, కలత కలిగించి నప్పటికినీ ప్రియులు చేసేపని ప్రియురాండ్రకు బాధాకరం కాదు. అది ఎంతో ప్రియంగానే ఉంటుంది.

వ. ఇట్లు హరి వలువ లిచ్చినం గట్టుకొని సతు లతనియందు బద్ధానురాగ లయ్యుఁ జలింపక ఱెప్పలిడక తప్పక చూడ నా ప్రోడ యెఱింగి చేరి వారి కిట్లనియె. 847

* ఇలా నారాయణు డొసగిన చీరలు ఆ నారీమణులు ధరించినారు. అధోక్షజుని పట్ల అచంచలమైన ప్రణయం కలవారై నప్పటికీ కనురెప్పలు మూయక చలింపక అలాగే నవనీతచోరుణ్ణి అవలోకిస్తూ నిలబడ్డారు. చతురుడైన స్వామి వారి చెంతకు చేరి ఇట్లన్నాడు.

సీ. లక్షణవతులార! లజ్జించి చెప్పరు గాని మీ మర్మముల్ గానఁబడియె;
ననుఁగొల్వఁ జింతించినారు నా చేతను సత్యంబు మీ నోము సఫల మగును;
గామితార్థంబుల కలిమిఁ జెప్పఁగ నేల? ననుఁ గొల్వ ముక్తికి నడవవచ్చుఁ;
గడమ కూడఁగ నంబికాదేవి నోమంగ నటమీఁద రాత్రులయందు మీకు

అ. నన్నుఁ బొందఁ గల్గు నమ్మి పొండని హరి, పల్క నింతు లెల్ల భ్రాంతిఁ జనిరి
తపము పండె ననుచుఁ దత్పదాంభోజముల్, మానసించు కొనుచు మందకడకు. 848

* ఓ శుభలక్షణవతులైన సుదతులారా! బిడియపడి చెప్పకున్నారు కానీ మీ హృదయరహస్యం నా కెరుకపడింది. మీరు నన్ను పతిగా బడయుటకై వ్రతం సంకల్పించినారు. నిజంగా నా వల్ల మీ నోము పండు తుంది. నన్ను సేవిస్తే కైవల్యమే కరతలామలక మవుతుంది. ఇక కోరిన కోరికలు ఈడేరుతా యని వేరుగా చెప్పడ మెందుకు? ఇందుకు తోడుగా మీరు గౌరీవ్రతం పరిసమాప్తి చేస్తే రాత్రులందు నా కలయిక మీకు లభిస్తుంది. నా మాటలు నమ్మి మీరు ఇండ్లకు పొండి- అని కృష్ణుడు పలికినాడు. గోపికలు తమ తపస్సు ఫలించిందని ముకుందుని చరణారవిందాలు మదిలో ధ్యానించుకుంటూ ఆనందంగా వ్రేపల్లెవాడకు వెళ్ళి పోయారు.

-: మునిభార్య లన్నముఁ దీసికొని వచ్చి శ్రీకృష్ణుని నారగింపఁ జేయుట :-

వ. ఇట్లు గోపకన్యకలందుఁ బ్రసన్నుండై గోవిందుండు బృందావనము దాఁటి దూరంబున ధేనువులమేపు చుండఁ, జండకిరణుని యెండంబడి దండిచెడి తరులదండ నండగొనుచు నాతపత్రాకారంబులై నీడలు సేయు చున్న వృక్షంబుల నీక్షించి కృష్ణ బల శ్రీదామ దేవప్రస్థ విశాలార్జున ప్రముఖులకుం దక్కిన గోపకులిట్లనిరి. 849

* ఇలా గోవిందుడు గోపకన్యలను అనుగ్రహించి బృందావనం దాటి దూరంలో గోవులను మేపుతుం టాడు. అది మంచివేసవికాలం. భానుతాపం భరించలేక గోపకులు బడలిపోయారు. వృక్షాలను ఆశ్రయిస్తూ గొడుగులవలె నీడ లిస్తున్న ఆ చెట్లను చూచి శ్రీకృష్ణుడు, బలరాముడు, శ్రీదాముడు, దేవ ప్రస్థుడు, విశాలుడు, అర్జునుడు మొదలైన వారితో తక్కిన గోపాలబాలకులు ఈ విధంగా పలికారు.

మ. 'అపకారంబలు సేయ వెవ్వరికి నేకాంతంబులందుండు నా
తప శీతానిల వర్ష వారణములై త్వగ్గంధ నిర్యాస భ
స్మ పలాశాగ్ర మరందమూల కుసుమచ్ఛాయా ఫలశ్రేణిచే
నుపకారంబులు సేయు నర్థులకు నీ యుర్వీజముల్ గంటిరే?' 850

* "ఈ చెట్లు చూడండి. ఎవ్వరికి కీడు చేయవు. ఏ జోలీ లేకుండా ఏకాంతంగా ఉంటాయి. ఎండ, వాన, గాలి, మంచుల బారినుండి ఆశ్రితులను కాపాడుతాయి. అర్థిజనులకు తమ పట్టలు, గంధము, జిగురు, బూడిద, చివురుటాకులు, తేనె, వేళ్ళు, పూలు, నీడలు, పండ్లు ఇచ్చి మేలుచేస్తాయి.''

వ. అని చిగురాకు పువ్వు గాయ పండు తండంబుల వ్రేఁగున వీఁగిన తరువుల నడిమి తెరువునంబసుల దాఁటుల దాఁటించి, యమునకుం జని, వెడఁదమడుఁగుల మెల్లన చల్లని నీరు ద్రావించి, తత్స మీపంబున మేపుచు, వల్లవులెల్ల మూఁకలు గొని, యాఁకలి గొంటిమని విన్నవించినఁ దనకు భక్తు రాండ్రగు విప్రభార్యలవలనం బ్రసన్నుండై వారలం జూచి రామసహితుండైన హరి యిట్లనియె. 851

* ఇలా పలుకుతూ చివురుటాకులు, పువ్వులు, కాయలు, పండ్లు- వీటి బరువున వంగిన చెట్ల సందుల నడిమిబాటలో పసులమందలను తోలుకొని గోపబాలకులు యమునానదికి వెళ్ళినారు. అక్కడ పెద్ద మడుగులలో నెమ్మదిగా పశువులను చల్లని నీరు త్రాగించి ఆ సమీపంలో వాటిని మేపుతూ వారు ఆకలి వేయుచున్నదని కన్నయ్యకు విన్నవించుకొన్నారు. బలరామ సహితుడైన శ్రీహరి తన భక్తురాండ్రగు బ్రాహ్మణపత్నులను అనుగ్రహింప దలచి ఆ యాదవబాలకులతో ఇట్లన్నాడు.

సీ. వల్లవులార! యీ వనమున విప్రులు బ్రహ్మవాదులు దేవభవనమునకు
నరుగుట కాంగిరసాహ్వయ సత్త్రంబు సలుపుచునున్నారు సనుఁడు మీరు
మా నామములు సెప్పి మైత్రితో నడిగిన నన్నంబు వెట్టెద రనుచుఁ బలుక
వారలు చని విప్రవరుల కెల్లను మ్రొక్కి పసుల మేపుచు బలభద్రకృష్ణు

తే. లలసి పుత్తెంచి రిట మమ్ము నన్న మడుగ, ధర్మవిదులార! యర్థిప్రదాతలార!
పెట్టుఁ డన్నంబు; శ్రాంతులఁ బిలిచి తెచ్చి, పెట్టుదురు గాదె మిముబోఁటి పెద్దలెల్ల. 852

* "ఓ గోపాలబాలకులారా! ఈ వనంలో భూసురు లున్నారు. వారు వేదవేత్తలు. స్వర్గమున కరుగుటకై 'ఆంగిరస' మనే సత్త్రయాగం చేస్తున్నారు. మీరు వారి కడకు వెళ్ళండి. నా పేరూ, మా అన్నగారి పేరూ చెప్పి అనురాగపూర్వకంగా వారి నర్థించండి. మీకు అన్నం పెడతారు.'' ఇలా శ్రీకృష్ణుడు చెప్పగా గొల్లపిల్లలు ఆ బ్రాహ్మణోత్తముల దగ్గరికి వెళ్ళి నమస్కరించాడు. "ఓ ధర్మవేత్తలారా! అర్థిజనులకు అడిగిన విచ్చే మహనీయులారా! బలరామకృష్ణులు పశువులను మేపుతూ బడలిపోయారు. మమ్ము పంపినారు. దయచేసి అన్నం పెట్టండి. మీవంటి పెద్దలు ఆకలిగొన్నవారిని పిలిచి పెడతారుగదా!.''

క. 'ఘన దీక్షితునకు నైనం, జనుఁ గుడువఁగఁ; బశువధంబు సౌత్రామణియుం
జనిన వెనుక దోషము లే, దనఘాత్మకులార! పెట్టుఁ డన్నము మాకున్.' 853

" ఓ పుణ్యాత్ములారా! యజ్ఞదీక్ష వహించినది మొదలు పశువిశసనం జరుగువరకూ సౌత్రామణి యాగము కంటె భిన్నమైన జన్నమందు యజమానుడు అన్నము భుజించినను దోషము కాదు. ఇతరులకు పెట్టినను పాపము రాదు. కనుక మాకు అన్నము పెట్టండి''

వ. అని గోపకులు పలికిన. 854

మ. క్రతువున్ మంత్రము దంత్రమున్ ధనములుం గాలంబు దేశంబు దే
వతయున్ ధర్మము నన్యముల్ దలఁప నెవ్వాఁడట్టి సర్వేశ్వరున్
మతి నూహింపక గోపబాలుఁ డనుచున్ మందస్మితిం జూచి దు
ర్మతులై యన్నము లేదు లేదనిరి సమ్మానక్రియాశూన్యులై. 855

* అని గోపాలురు పలుకగా యాగములు, వేదమంత్రములు, క్రియాతంత్రములు, హవిస్సులు, దర్శపూర్ణమాస సంక్రమణాదికములైన పుణ్యకాలములు, కాశి లోనగు దివ్యస్థలాలు, ఇంద్రాగ్నిసోమాది దేవతలు, యాగఫలమైన ధర్మము, యాగదీక్షితుడగు యజమానుడు మొదలైన ఈ సమస్తం ఏ మహా విష్ణు స్వరూపాలై ఉన్నాయో అట్టి మహావిష్ణువే శ్రీకృష్ణుడని వారు అజ్ఞతవల్ల అంతరంగాలలో భావింపలేక పోయారు. కేవలం గోపబాలకుడనే తలంచారు. ఆ విప్రులు దుర్బుద్ధితో, కృష్ణుడు పంపిన గొల్లపిల్లలను ఆదరించడం మాని అన్నం 'లేదు లే' దని అదలించి పొమ్మన్నారు.

వ. అంత గోపకులు నిరాశులై వచ్చి యెఱింగించిన హరి లౌకికానుసారి యగుచు 'మీరయ్యార్యుల నడుగక, వారి భార్యలకు మా రాకఁ జెప్పుం; డన్నంబు వెట్టెద' రని పంచిన వారలు సని బ్రాహ్మణ సతుల దర్శించి నమస్కరించి సంపూజితులయి యిట్లనిరి. 856

* అపుడు గోపబాలకులు నిరాశతో మరలివచ్చి శ్రీకృష్ణునకు విషయం వివరించారు. గోవిందుడు లోకవ్యవహారము ననుసరిస్తూ వారితో "మీరు మరల ఆ పెద్దల నడగకండి. రామకృష్ణులు ఈ వనమున కేతెంచినారని వారి పత్నులకు చెప్పండి; అన్నం పెడతారు. వెళ్ళండి'' అని మళ్ళీ గొల్లపిల్లలను పంపినాడు. వారు యజ్ఞవాటికకు వచ్చి భూసుర పత్నులను దర్శించి నమస్కరించారు. తమ్ము ఎంతో సంతోషంతో ఆదరించిన ఆ యిల్లాండ్రతో గొల్లపిల్ల లిలా అన్నారు.

క. 'గోవుల మేపుచు నాఁకొని, గోవిందుం డన్న మడిగికొని రం డని మ
మ్మీ వేళం బుత్తెంచెను, ధీవిలసితలార! రండు; తెం డన్నంబుల్.' 857

* "ఓ బుద్ధిమతులారా! శ్రీకృష్ణుడు గోవులను మేపుతూ ఆకలిగొన్నాడు. మిమ్మడిగి అన్నం పెట్టించుక రండని మమ్ము ఇచ్చటికి పంపినాడు. రండమ్మా! అన్నం పెట్టండమ్మా!''

వ. అనిన విని గోవింద సందర్శన కుతూహలలై ధరణీసుర సుందరులు సంభ్రమానందంబులుడెందంబుల సందడింప, భక్ష్య భోజ్య లేహ్య చోష్య పానీయ భేదంబులు గలిగి, సంస్కార సంపన్నంబులైనయన్నం బులు కుంభంబుల నిడుకొని సంరంభంబుల సముద్రంబునకు నడచు నదుల తెఱంగున. 858

* గోపబాలకుల మాటలు వింటూనే దేవకీనందనుని సందర్శించాలని ఆ ఉవిదలు ఉబలాట పడ్డారు. హృదయాలలో సంబరమూ సంతోషమూ చెలరేగగా భక్ష్యములు, భోజ్యములు, లేహ్యములు, చోష్యములు అనే చతుర్విధాహారాలు, పలురకాలైన పానీయాలు, పక్వంగా వండిన అన్నమూ పాత్రలలో నింపుకొన్నారు. సాగరుణ్ణి చేర నరిగే నదులలాగా వారు వేగిరం బయల్దేరినారు.

క. బిడ్డలు మగలును భ్రాతలు, నడ్డము చని వల దనంగ నటు దలఁడని మా
ఱొడ్డుచు జగదీశ్వరునకు, జడ్డన నన్నంబు గొనుచుఁ జని రా సుదతుల్. 859

* బిడ్డలు, పతులు, తోబుట్టువులు అడ్డంవచ్చి వలదని వారిస్తున్నా వారు 'మమ్ములను అడ్డగించకండి, తప్పుకోండి' అని బదులు చెపుతూ జగన్నాథునకు అన్నం తీసుకొని చెరచెరా వెళ్ళిపోయారు.

వ. చని యమునా సమీపంబున నవపల్లవాతిరేకంబును విగత వనచర శోకంబును నైన యశోకంబు క్రింద నిర్మలస్థలంబున. 860

*వా రలా వెళ్ళి కాళిందీ నదీతీరంలో క్రొంజిగురు జొంపాలతో సొంపారుతూ వనచరుల క్లేశాలు హరించే ఒక అశోకవృక్షం క్రింద నిర్మలప్రదేశంలో ఉన్న నందనందనుణ్ణి సందర్శించారు.

సీ. ఒక చెలికానిపై నొకచేయి సాఁచి వే ఱొకచేత లీలాబ్జ మూఁచువానిఁ
గొప్పున కందని కొన్ని కుంతలములు సెక్కుల నృత్యంబు సేయువానిఁ
గుఱుచ చుంగులు వుచ్చి కొమరారఁ గట్టిన పసిఁడి వన్నియ గల పటమువాని
నొఁదలఁ దిరిగి రా నలవడఁ జుట్టిన దట్టంపుఁ బించెపు దండవాని

తే. రాజితోత్పల కర్ణపూరములవాని, మహిత పల్లవ పుష్పదామములవాని
భువన మోహన నటవేషభూతివానిఁ, గనిరి కాంతలు కన్నుల కఱవు దీఱ. 861

* ఆ గోకులవిహారి ఒక మిత్రుని మూపుపై చేయి వైచుకొని రెండవచేతితో విలాసపద్మాన్ని త్రిప్పుతున్నాడు. ముడికి చాలని కొన్ని ముంగురులు ఆయన నునుచెక్కిళ్ళపై చిందులు వేస్తున్నాయి. ఆయన కురుచ కుచ్చెలు వచ్చునట్లుగా పసిడిమెరుగు దువ్వలువ కట్టినాడు. తలచుట్టూ తిరిగి వచ్చేటట్లు గుబురైన నెమలిపించెపు దండ ధరించాడు. చెవి సందున కళకళలాడుతున్న కలువపువ్వు చెరివికొన్నాడు. చివుళ్ళు, పూలు చేర్చికట్టిన వనమాల మెడలో అలంకరించాడు. ఆయన జగములను సమ్మోహపరిచే నటవేషంతో విరాజిల్లుతున్నాడు. అట్టి లీలామానుష విగ్రహుణ్ణి భూసురాంగనలు కన్నుల కరవు తీరేటట్లు కనుగొన్నారు.

క. కని లోచనరంధ్రంబుల, మునుమిడి హరిలలితరూపమును లోఁగొని నె
మ్మనములఁ బరిరంభించిరి, తనుమధ్యలు హృదయజనిత తాపము వాయన్. 862

* సూక్ష్మమైన నడుములు గల ఆ సుదతులు హరిస్వరూపాన్ని ఆలోకించి వరుసపెట్టి తమ నయనద్వారాలగుండా నళినాయతాక్షుని సుందరమూర్తిని హృదయమందిరాలలోనికి ప్రవేశింపజేసుకున్నారు. ఆధ్యాత్మికము, ఆధిభౌతికము, ఆధిదైవికము అనే త్రివిధతాపాలూ ఉపశమింపగా హృదయాలతో అతనిని కౌగిలించుకున్నారు.

వ. ఇ వ్విధంబున. 863

క. వారిత సర్వస్పృహలై, వా రందఱుఁ దన్నుఁ జూడ వచ్చుట మదిలో
వారిజనయనుఁడు వొడగని, వారికి నిట్లనియె నగి యవారితదృష్టిన్. 864

* ఈ రీతిగా ద్విజాంగనలు అన్ని అపేక్షలు వదలుకొని తన్ను దర్శించు తహతహతో రావడం సర్వదర్శనుడైన పద్మపత్రనేత్రుడు గ్రహించి ఒక చిరునవ్వు నవ్వి అలాగే వారివైపు చూస్తూ ఇలా అన్నాడు.

శా. 'కాంతారత్నములార! మీ గృహములం గల్యాణమే! యేమి గా
వింతున్ మీ? కిటు రండు; మమ్ము నిచటన్ వీక్షింప నేతెంచి నా
రెంతో వేడుకతో; నెఱుంగుదురు నిర్హేతుస్థితిన్ నన్ను ధీ
మంతుల్ మీ క్రియఁ జేరి కందురు గదా మత్సేవలన్ సర్వమున్. 865

* ఓ మహాభాగలారా! ఇటు రండి. ఇండ్లలో మీ కందరకూ కుశలమే కదా! మీకు మేమేమి చేయవలెనో చెప్పండి. ఎంతో ఉల్లాసంగా మా దర్శనానికి మీరు ఏగుదెంచినారు. ఫలాపేక్ష లేకయే మీరు వచ్చారని మాకు తెలుసు. విజ్ఞానులు మీవలెనే నాకడకు వచ్చి సేవ లొనర్చి సకలమూ పొందగలరు.

వ. కావున గృహస్థులైన మీ పతులు మిమ్ముం గూడి క్రతువు నిర్విఘ్నంబుగా సమాప్తి సేసెదరు; మీరు యాగవాటంబునకుం జనుం' డనిన విప్రభార్య లిట్లనిరి. 866

* గేస్తులైన మీ భర్తలు మీతో కూడి యజ్ఞం నిరాటంకంగా నెరవేర్చడానికి మీ రిప్పుడే యాగవాటికకు వెళ్ళండి' అని శ్రీకృష్ణుడు పలుకగా వా రిట్లన్నారు.

మ. 'తగునే మాధవ! యిట్టి వాఁడి పలుకుల్? ధర్మంబులే మా యెడన్?
మగలున్ బిడ్డలు సోదరుల్ జనకులున్ మమ్మున్ నివారింప మ
చ్చిగ నీ యంఘ్రులు సేరినార; మటఁబోఁ జేకొందురే వార? లా
పగి దే మొల్లము; కింకరీజనులఁగా భావించి రక్షింపవే!' 867

"లక్ష్మీ మనోహరా! మాతో ఇట్టి పరుషవచనా లాడడం నీకు తగునా? మా యెడ ఇది న్యాయమా? పతులు, సుతులు, భ్రాతలు, పితలు మమ్ము వారిస్తున్నా తిరస్కరించి చనవుతో నీ చరణాల చెంతకు చేరినాము. మే మక్కడికి వెళితే వారు మరల మమ్ము గైకొంటారా? ఇక ఇండ్ల కేగుటకు మే మంగీకరింపము. మమ్ము నీ దాసీజనంగా భావించి కాపాడు."

వ. అనిన జగదీశ్వరుండు. 868

సీ. నా సమీపమున నున్నారంచు నలుగరు బంధులు భ్రాతలు పతులు సుతులు
మిమ్ము దేవతలైన మెత్తు రంగనలార! నా దేహసంగంబు నరుల కెల్ల
సౌఖ్యానురాగ సంజనకంబు గాదు; ముక్తి ప్రదాయకము; నా కీర్తనమున
దర్శనాకర్ణన ధ్యానంబులను గర్మ బంధ దేహంబులఁ బాసి మీరు

తే. మానసంబులు నాయందు మరగఁజేసి, నన్నుఁ జేరెద రటమీఁద; నమ్ముఁ' డనుచుఁ
బలికి వారలు దెచ్చిన భక్షణాదు, లాప్తవర్గంబుతో హరి యారగించె. 869

* అని బ్రాహ్మణపత్నులు పలుకగా శ్రీకృష్ణుడు " ఓ ద్విజపత్నులారా! మీరు నాకడ నున్నారని మీ చుట్టములు, సోదరులు, మగలు, బిడ్డలు మిమ్ము కోపగించుకొనరు. వేల్పులైనను మిమ్ము ప్రస్తుతిస్తారు. నరుల శరీరసంగమంవలె నా సాంగత్యం సౌఖ్యానురాగాలు ఇచ్చేది కాదు. ఇది కేవలం ముక్తిదాయకం.

నన్ను స్తుతించటం వల్లా, నన్ను దర్శించటం వల్లా, నా కథలు వినటం వల్లా, నన్ను ధ్యానించటం వల్లా మీరు కర్మానుబంధమైన కాయం విడిచి మనసు నాయందే లగ్న మొనర్చి ఉచితకాలంలో నన్ను పొందగలరు. నా మాటలు నమ్మండి'' అంటూ వాసుదేవుడు వారు తెచ్చిన ఆహారాలు ఆప్తమిత్రులతో కలిసి ఆరగించాడు.

క. పరమేశ్వరార్పణంబుగఁ, బరజనులకు భిక్ష యిడినఁ బరమపదమునం
బరఁగెద రఁట! తుది సాక్షా, త్పరమేశుఁడు భిక్ష గొన్న ఫల మెట్టిదియో? 870

* పరీక్షిన్మహారాజా! "శ్రీకృష్ణార్పణ'' మంటూ పరులకు భిక్షపెట్టితేనే పరమపదం లభిస్తుంది. మరి సాక్షాత్పరమేశ్వరుడైన దేవకీ తనయుడు ప్రియంగా స్వయంగా భిక్ష స్వీకరించినపుడు కలిగే ఫలం ఇట్టిదని చెప్పశక్యం కాదు గదా!

వ. ఇట్లు సర్వేశ్వరుం డయిన హరికి భిక్ష యిడి తమ తమ భార్య లతని వలనం గృతార్థ లగుట యెఱింగి భూసురవరులు తమలో నిట్లనిరి. 871

* ఈ విధంగా అఖిలాండేశ్వరుడైన హరికి ఆహారం నివేదించి తమ పత్నులు ఆయన అనుగ్రహంచేత ధన్యురాండ్రు కావడం తెలిసి ఆ బ్రాహ్మణ పుంగవులు తమలో తాము ఇలా చింతించారు.

చ. 'కటకట! మోసపోయితిమి; కాంతల పాటియు బుద్ధి లేదు; నేఁ
డిట హరిఁ గానఁబో నెఱుఁగ; మేము దురాత్ముల; మేము కల్మషో
ద్భటులము; విష్ణు దూరగుల ప్రాజ్ఞత లేల? తపంబు లేల? ప
ర్యటనము లేల? శీలములు యాగములున్ మఱి యేల కాల్పనే? 872

* "అయ్యో! ఎంత వంచితుల మయ్యాము. ఆడువారికున్న బుద్ధి మనకు లేకపోయెనే! శ్రీహరిని నేడు సందర్శించుట కరుగమైతిమే! మనము దుష్టచిత్తులం. పరమ పాపాత్ములం. విష్ణువునకు దూరమై పోయాము. మన ప్రజ్ఞ లెందుకు? తపస్సు లెందుకు? తీర్థయాత్ర లెందుకు? నియమ నిష్ఠ లెందుకు? యజ్ఞా లెందుకు? తగుల వేసేటందుకా?

క. జపహోమాధ్యయనంబులు, దపములు వ్రతములును లేని తరుణులు హరి స
త్కృపఁ బడసి, రన్ని గలిగియుఁ, జపలతఁ బొందితిమి భక్తి సలుపమి నకటా! 873

* జపములు, హోమములు, వేదాధ్యయనాలు, తపస్సులు, వ్రతములు ఇవేవీ లేకుండా అబలలు అరవిందాక్షుని అనుగ్రహానికి పాత్ర మయ్యారు. ఇన్నీ ఉన్నప్పటికీ భక్తి హీనులమై మనము బుద్ధి చాంచల్యము నకు గురియైనాము.

క. సురగురులగు యోగీంద్రుల, నరుదుగ మోహితులఁ జేయు హరిమాయ మమున్
నరగురుల మూఢవిప్రుల, నురవడి మోహితులఁ జేయ నోపక యున్నే? 874

* సురగురువులగు యోగీంద్రులనే విష్ణుమాయ మోహింపజేస్తుంది. మరి నరగురువులమూ, జడవిప్రులమూ అయిన మనలను భగవన్మాయ మోహంలో ముంచకుండా ఉంటుందా?

మ. క్రతువుల్ ధర్మము మంత్ర తంత్ర ధనముల్ గాలంబు దేశంబు దే
వతయున్ వహ్నులు మేదినీసురులు నెవ్వాఁడిట్టి సర్వేశుఁ డీ
క్షితి రక్షింప జనించినాఁ; డెఱుఁగ; మా శ్రీభర్తకుం గర్తకుం
గుతలోద్ధర్తకు మేము మ్రొక్కెదము రక్షోనాథ సంహర్తకున్'. 875

* యాగములు, మంత్రము, తంత్రము, ద్రవ్యము, కాలము, దేశము, దేవత, అగ్ని, భూసురులు- ఏ పరమేశ్వర మయములో అట్టి పరమేశ్వరుడే మానుషవేషాన శ్రీకృష్ణుడుగా జగద్రక్షకై అవతరించినాడని ఎరుగక పోయితిమి. రమానాథుడూ, సకలమునకు కర్తా, భూమండలము నుద్ధరించువాడూ, రాక్షసరాజులను సంహరించువాడూ ఐన ఆ నందనందనునకు ఇవే మా వందనాలు.''

-: నందాదు లింద్రయాగము సేయ శ్రీకృష్ణునితో నాలోచించుట :-

వ. అని మఱియు ననేకవిధంబులఁ బశ్చాత్తాపంబులం బొంది హరిం దలంచి శమింపుమని మ్రొక్కి బ్రాహ్మణులు కంసభీతులయి బలకృష్ణసందర్శనంబు సేయంజనరై; రంత నక్కడ నఖిలదర్శనుండైన హరి యింద్రయాగంబు సేయం దలంచి తన కడకు వచ్చిన నందాది గోపవృద్ధులం గని నమస్కరించి నందున కిట్లనియె. 876

* ఈ విధంగా ఆ విప్రపుంగవులు పరిపరివిధాల తమ చేసిన తప్పునకు చింతిస్తూ శ్రీహరిని స్మరిస్తూ తమ అపరాధం సైరింపుమని ప్రణమిల్లినారు. కాని ఆ భూసురులు కంసుడి భయంవల్ల బలరామకృష్ణులను సందర్శించడానికి వెళ్ళలేదు.

అటుపిమ్మట గోకులంలో ఇంద్రయాగం చేయదలచి నందుడు మొదలైన గొల్ల పెద్దలు తన దగ్గరకు రాగా సర్వజ్ఞుడైన శౌరి నందమహారాజును చూచి ఇట్లన్నాడు.

సీ. యాగంబు సేయంగ నర్థించి వచ్చితి; రీ యాగమున ఫల మేమి గలుగు?
నెవ్వాఁడు దీనికి నీశ్వరుం? డధికారి యెవ్వఁడు? సాధన మెంత వలయు?
శాస్త్రీయమో, జనాచారమో కార్యంబు? వైరుల కెఱిఁగింపవలదు గాని
యెఱిఁగెడి మిత్రుల కెఱిఁగింపఁ దగుఁ జేరి యెఱిఁగి చేసినఁ గోర్కు లెల్లఁ గలుగుఁ

ఆ. బగయుఁ జెలిమి లేక పరఁగిన మిముబోఁటి, మంచివారి కేల మంతనంబు?
తలఁపు లెల్ల మాకుఁ దగ నెఱిఁగింపవే, తాత! వాక్సుధాప్రదాత వగుచు. 877

* మీరేదో యాగం సంకల్పించి ఇక్కడికి వచ్చినట్లున్నారు. ఈ యజ్ఞం వల్ల ప్రయోజన మేమిటి? ఎవరి నుద్దేశించి చేయనెంచారు? ఈ క్రతువు కావించడానికి అధికారి ఎవరు? ఈ సవనానికి కావలసిన సాధన సంపత్తి ఎట్టిది? మీరు చేయబూనుకొన్న ఈ జన్నం శాస్త్రపద్ధతి ననుసరించినదా? లేక లోకుల ఆచారాన్ని బట్టి వచ్చినదా? శత్రువులకు వివరం చెప్పరాదు గాని తెలుసుకోగోరు మిత్రులకు చెప్పవచ్చు.

తెలిసి కర్మల నాచరిస్తే కార్యసిద్ధి అవుతుంది. తెలియక చేస్తే కాదు. మిత్రుడు శత్రువు అనే భేదంలేని మీవంటి సత్పురుషులకు దాచదగిన రహస్యాలు లేవు. జనకా! మీ పలుకు లనెడు సుధలు చిలుకుతూ ఈ యజ్ఞం సంకల్పించడంలో మీ ఉద్దేశమేమో నా కెరింగించండి.

వ. అని పలికిన ప్రౌఢకుమారునికిఁ దండ్రి యిట్లనియె. 878

* ఈ విధంగా ఆ గడుసరికొడుకు ముకుందుడు అడుగగా తండ్రియైన నందు డిట్లన్నాడు.

సీ. పర్జన్యుఁ డధికుండు భగవంతుఁ డమరేంద్రుఁ డతనికిఁ బ్రియమూర్తు లగుచు నున్న
మేఘబృందంబులు మేదినీతలముపై నతని పంపున భూతహర్షణముగ
జలములు గురియుఁ, దజ్జలపూరములఁ దోఁగి పండు సస్యంబు లా పంట దమకు
ధర్మార్థకామ ప్రదాయకంబుగ లోకు లెల్లను బ్రదుకుదు; రింత యెఱిఁగి

తే. మేఘవిభుఁడైన యింద్రుండు మెచ్చుకొఱకు, నింద్రయాగము సేయుదు రెల్ల నృపులు
కామ లోభ భయ ద్వేష కలితు లగుచుఁ, జేయ కుండిన నశుభంబు సెందుఁ బుత్ర! 879

* కుమారా! వర్షాధిపతియైన పర్జన్యుడు గొప్పవాడు. అతడు భగవంతుడగు దేవేంద్రుడే సుమా! ఆయనకు ఇష్టమూర్తులైన మబ్బుల గుంపులు అతని యాజ్ఞచే సర్వజీవులకు సంతోషకరంగా నేలమీదవర్షాలు వర్షిస్తాయి. ఆ నీటివల్ల పంటలు పండుతాయి. ఆ పంటలవల్ల ధార్మార్థకామములు సిద్ధించగా జనులు హాయిగా జీవనం చేస్తారు. కనుక మేఘాలకు అధిపతి యైన ఇంద్రుడు మెచ్చేటందుకుగాను రాజు లందరూ “ఇంద్రయాగం” చేస్తారు. కామం వల్లనో, లోభం వల్లనో, భయం వల్లనో, ద్వేషం వల్లనో, ఈ యజ్ఞం చేయక పోతే మనుజులకు శుభములు సంప్రాప్తించవు.

వ. అదియునుం గాక. 880

ఆ. మఖము సేయ వజ్రి మది సంతసించును, వజ్రి సంతసింప వాన గురియు
వాన గురియఁ గసవు వసుమతిఁ బెరుఁగును, గసవు మేసి ధేనుగణము బ్రదుకు. 881

* అంతేకాక యజ్ఞం చేస్తే వజ్రాయుధుడైన దేవేంద్రుడు సంతోషిస్తాడు. ఆయన హర్షిస్తే మేఘం వర్షిస్తుంది. వాన కురిస్తే భూమిపై గడ్డి పెరుగుతుంది. గడ్డిమేసి మన ఆలమందలు బ్రతుకుతాయి.

క. ధేనువులు బ్రదికెనేనిన్, మానదు; ఘనమైన పాఁడి మందలఁ గలుగున్
మానుగను బాఁడి గలిగిన, మానవులును సురలఁ దనిపి మనుదురు పుత్రా! 882

* నాయనా! ఆవులు హాయిగా జీవిస్తే మందలలో పాడి ప్రబలుతుంది. చక్కగా పాడి ఉంటే నరులు, సురలు సంతృప్తిగా జీవిస్తారు.

వ. అని యిట్లు నొడివిన నందుని వచనంబులు విని యింద్రునికిఁ గోపంబు దీపింప దనుజదమనుండు తండ్రి కిట్లనియె. 883

* అని నందగోపుడు పలికిన పలుకులు విని దేవేంద్రునకు కినుక హెచ్చునట్లు నందనందనుడు తన తండ్రితో ఇట్లన్నాడు.

క. కర్మమునఁ బుట్టు జంతువు, కర్మముననవృద్ధిఁ బొందుఁ గర్మమునఁ జెడుం
గర్మమె జనులకు దేవత, కర్మమె సుఖదుఃఖములకుఁ గారణ మధిపా! 884

* మహారాజా! తాను చేసిన కర్మము చేతనే ప్రాణి పుడుతున్నది. కర్మంచేతనే వృద్ధి పొందుతున్నది. ఆ కర్మంచేతనే లయిస్తున్నది. కనుక కర్మమే జనులకు దైవం. కర్మమే జీవుల దుఃఖానికీ, సుఖానికీ హేతువు.

క. కర్మములకుఁ దగు ఫలములు, కర్ములకు నిడంగ రాజు గాని సదా ని
ష్కర్ముఁడగు నీశ్వరుండును, గర్మవిహీనునికి రాజు గాఁడు మహాత్మా! 885

* మహాత్మా! కర్మము లాచరించు వానికి తగిన ఫలాలు ఆయా కర్మలే ఇస్తుండగా మధ్యలో ఈశ్వరుని ప్రసక్తి ఎందుకు? ఆ ఈశ్వరుడైనా కర్మలు చేసేవానికి మాత్రమే ఫలిత మిస్తాడు గాని ఏ కర్మ చేయని వానికి ఎన్నటికీ ఫలిత మీయడు గదా!

వ. కావునఁ గర్మానుయాతంబు లయిన భూతంబులకుఁ బురుహూతునివలన భీతి యేటికి? పురాతనజన్మ సంస్కారంబులు గుప్పలు గొని కప్పినఁ గర్మంబులఁ దప్పించి పెంపు వడయ నప్పరమేశ్వరుండును నేరఁ, డితరులం జెప్పనేల? సురాసుర నరానీకంబులతోడి లోకంబు నిజసంస్కారవశంబై యంద డిందియున్నది; సందేహంబు లేదు. దేహి కర్మవశంబున గురుతను దేహంబులం జొచ్చి వెడలు; నొజ్జ, వేలుపు, నెచ్చెలి, పగఱు, చుట్టంబులు, కర్మంబులు; జీవుండు కర్మంబు తోడన వర్తించు; నతనికిఁ గర్మంబు దైవతంబు. కర్మంబునం బ్రదుకుచు నితరసేవ సేయుట సతి పతిని విడిచి జారుం జేరిన చందంబగు; విప్రుండు వైదికకర్మంబున మెలంగు; నృపతి ధరణీపాలనంబున సంచ రించు; వైశ్యుండు వాణిజ్య కృషికుసీద గోరక్షణాదుల వర్తించు; శూద్రుం డగ్రజన్ముల సేవించిబ్రదుకు; సత్త్వ రజ స్తమో గుణంబు లుత్పత్తి స్థితి లయ కారణంబు; లందు రజంబున జగంబు జన్మించు; రజోగుణ ప్రేరితంబు లయి మేఘంబులు వర్షించు; వర్షంబునం బ్రజావృద్ధి యగు; నింద్రుం డేమి సేయంగల వాఁ డదియునుం గాక. 886

* కాబట్టి కర్మానుగుణంగా సుఖదుఃఖాలు అనుభవించే ప్రాణులు ఇంద్రునివల్ల భయపడవలసిన పనిలేదు. పూర్వజన్మ సంస్కారాలు కుప్పలవలె కప్పగా జీవులు కర్మలు ఆచరిస్తున్నారు. అట్టి కర్మఫలాలు తప్పించడం కడకు ఆ పరమేశ్వరుడికైనా శక్యం కాదు. ఇక ఇతరుల మాట చెప్పడమెందుకు? దేవతలతోనూ, రాక్షసులతోనూ, మనుష్యులతోనూ గూడిన ఈ జగమంతా తన స్వభావమునకు అధీనమై మెలగుతూఉంది. ఇందులో అనుమానం లేదు. జీవుడు తన స్వభావానుగుణమైన కర్మముచేతనే కర్మానురూపమైన నానావిధ దేహాలను పొందుతూ విడుస్తూ ఉంటాడు. గురువు, దేవత, మిత్రుడు, శత్రువు, బంధువు- అంతా కర్మమే. జీవుడు స్వభావానురూపమైన కర్మమునే ఆచరిస్తాడు. అతని పాలిటికి కర్మమే దైవతం. కర్మనే అతడు దైవంవలె ఆరాధించాలి. కర్మంచేత జీవిస్తూ దానిని విడిచి మరియొక దానిని భజించడం అనేది పతివల్ల బ్రతుకుతూ అతణ్ణి సేవించక విటకానిని సేవించే రంకుటాలి విధ మవుతుంది.

బ్రాహ్మణుడు వైదిక కర్మచేత బ్రతుకుతాడు. క్షత్రియుడు పుడమిని పాలిస్తాడు. వైశ్యుడు కృషి గోరక్షణ, వాణిజ్యము, సొమ్ము వడ్డీ కిచ్చుట సాగిస్తాడు. శూద్రుడు త్రివర్ణముల వారికి సేవజేసి జీవిస్తాడు. సత్త్వము, రజస్సు, తమస్సు అనే మూడు గుణాలు ప్రాణుల పుట్టుకకు, పెరుగుదలకు, వినాశమునకు హేతువులుగా ఉన్నాయి. రజోగుణంవల్ల జగత్తు పుడుతుంది. రజోగుణం వల్లనే మేఘాలు వర్షిస్తాయి. వానవల్ల ప్రజలు వృద్ధిచెందుతున్నారు. కనుక ఇందులో మహేంద్రుని ప్రమేయం ఏముంది? ఏమీలేదు.

శా. కోపింపన్ బనిలేదు శక్రునికిఁ, దాఁ గోపించుఁగా కేమి సం
క్షేపం బయ్యెడి దేమి? పట్టణములుం గేహంబులున్ దేశముల్
వ్యాపారంబులు మీకుఁ బోయెడినె? శైలారణ్యభాగంబులన్
గోపత్వంబున నుండుచున్ మనకు సంకోచింపఁగా నేటికిన్? 887

* ఈ విషయంలో ఇంద్రునకు కోపం రావలసిన పని లేనే లేదు. ఒక వేళ కోపగించుకున్నాడే చూడు; అందువల్ల మనకు కలిగే కొరత ఏమీ లేదు. పట్టణాలు, భవనాలూ, దేశాలూ, వ్యాపారాలూ పోతాయనిమనకు భయమా? మనము పర్వతాలలో వనాలలో జీవిస్తున్నవాళ్ళం. మనం దేవేంద్రుణ్ణి జూచి జంకవలసింది లేదు.

సీ. పసులకుఁ గొండకు బ్రాహ్మణోత్తములకు మఖము గావించుట మంచి బుద్ధి
యింద్రయాగంబున కేమేమి దెప్పింతు రవి యెల్లఁ దెప్పింపుఁ డరసి మీరు
పాయసంబులు నపూపములు సైఁదపుఁబిండి వంటలుఁ బప్పును వలయునట్టి
ఫలశాకములు వండఁబంపుండు హోమంబు సేయుఁడు; ధేనుదక్షిణల నిచ్చి

తే. బహురసాన్నంబు పెట్టుఁడు బ్రాహ్మణులకు, నచలులై పూజ లొనరింపుఁ డచలమునకు
నధమ చండాల శునక సంహతికిఁ దగిన, భక్ష్యముల నిండు కసవులు పసుల కిండు. 888

* కనుక మనకు జీవన హేతువులైన పశువులకూ, మన పశువులను తృణజలాదులచే నిత్యమూ పోషిస్తున్న పర్వతానికీ, మనకు దీవన లొసగే విప్రవర్యులకూ సంతుష్టి కలుగు నట్లుగా యజ్ఞం చేయడం మంచిబుద్ధి అవుతుంది. ఇంద్రయాగానికి ఏమేమి సంభారాలు తెప్పించ దలచారో అవన్నీ విచారించి ఇప్పుడు తెప్పించండి. పరమాన్నములు, అప్పాలు, గోధుమ పిండివంటలు, పప్పు, కూరలు వండించండి. హోమాలు చేయించండి. భూసురోత్తములకు గోదక్షిణలతోకూడ సరస పదార్థసంపన్నాలైన అన్నాలు పెట్టండి. అచంచల భక్తితో అద్రికి పూజలు గావించండి. పతితులకూ, అనాథులకూ భోజనాలు పెట్టండి. కుక్కలు మొదలైన జంతువులచే భక్ష్యాలు తినిపించండి. పశువులకు గడ్డినొసగండి.

శా. గంధాలంకరణాంబరావళులచేఁ గైసేసి యిష్టాన్నముల్
బంధుశ్రేణియు మీరలుం గుడిచి నా భాషారతిన్ వేడుకల్

సంధిల్లన్, గిరిగో ద్విజానల నమస్కారంబు గావింపుఁ డో
జం ధర్మంబని తోఁచెనేని జనకా! జన్మంబు ధన్యం బగున్. 889

* తండ్రీ! మీకు ధర్మమని తోచినట్లయితే నామాటపై నమ్మకముంచి మీరూ, బంధువులూ చందనం పూసుకొని, ఆభరణాలు అలంకరించుకొని, క్రొత్త వస్త్రములు ధరించి, ఇష్టపదార్థాలు హాయిగా భుజించి, ఎంతో వేడుకగా గిరికీ, గోవులకూ, బ్రాహ్మణులకూ, అగ్నిహోత్రమునకూ ప్రదక్షిణ నమస్కారాలు గావించండి. మీ జన్మ ధన్య మవుతుంది.''

వ. అని మఱియు నిలింపపతి సొంపు దింపుతలంపున ని మ్మఖంబు దనకు సమ్మతంబని గోవిందుండు పలికిన, నందాదులు మేలు మే లని తద్వచన ప్రకారంబునం బుణ్యాహవాచనంబులు సదివించి ధరణీసురులకు భోజనంబు లిడి పసులకుం గసపు లొసంగి, రప్పుడు. 890

* అంటూ వెన్నుడు వేల్పులరాయని గర్వ ముడుపుటకై ఈ క్రొత్తయాగం తనకు సమ్మత మైనదని చెపుతాడు. అది విని నందుడు మొదలైనవారు "అవు నవును; ఇది లెస్స'' అని కృష్ణుడు చెప్పిన తీరుగానే చేస్తారు. పుణ్యాహవాచనాలు చదివించి బ్రాహ్మణులకు తృప్తిగా భోజనాలు పెడతారు. పశువులకు కడుపు నిండా కసవు వేస్తారు.

మ. సకలాభీరులు వీఁడె కృష్ణుఁ డన నైజంబైన రూపంబుతో
నకలంకస్థితినుండి శైలమిదె మీ రర్చింప రం' డంచుఁ దా
నొక శైలాకృతిఁ దాల్చి గోపకులతో నొండొండ పూజించి గో
పక దత్తాన్నము లాహరించె విభుఁ డా ప్రత్యక్షశైలాకృతిన్. 891

* శ్రీ కృష్ణుడు ఎప్పటి రూపుతో గొల్లల నడుమ నిశ్శంకంగా నిష్కళంకంగా ఉంటూ, వారితో "ఇదిగో! పర్వతం. దీనిని పూజించడానికి మీరంతా రండి'' అని తాను తత్క్షణం పర్వతాకృతి ధరించాడు. ఆ గోపాలకులతోనే కలసి గిరిరూపం దాల్చిన హరి తన్ను తానే ప్రత్యేకంగా పూజించుకుంటూ గొల్లలిడిన నైవేద్యమంతా ఆరగించాడు.

మ. 'వినుఁ డీ శైలము కామరూపి; ఖలులన్ వేధించు; నాజ్యాన్నముల్
మన మొప్పించిన వాహరించె; మనలన్ మన్నించెఁ; జిత్తంబులో
ననుకంపాతిశయంబు సేసె మనపై నంచున్ సగోపాలుఁడై
వనజాక్షుండు నమస్కరించె గిరికిన్ వందారు మందారుఁడై. 892

* కై మోడ్చు వారికి కల్పవృక్షమైన కమలాయతాక్షుడు "ఓ గోపకులారా! ఆలించండి. ఈ గిరి ఇచ్చవచ్చిన రూపం ధరించగలదు. మనము ఆరగింపు చేసిన నేతి బువ్వలు అప్పటంగా భుజించింది. మనలను ఆదరించింది. మనయెడ మిక్కలి కారుణ్యం చూపింది. తన్ను అనాదరించే దుర్మార్గులను ఈ కొండ పట్టి పీడిస్తుంది'' అంటూ వారితో పాటు తానూ ఆ శైలానికి కేలు మోడ్చాడు.

వ. ఇట్లు గోపకులు హరిసమేతులై గిరికిం బూజనోపహారంబులు సమర్పించి, గోధనంబులం బుర స్కరించుకొని భూసురాశీర్వాద వచనంబులతో గిరికిం బ్రదక్షిణంబు సేసి, రా సమయంబున. 893

క. గుబ్బముల పరువు మెచ్చని, నబ్బలఁ గట్టిన రథంబు నందప్రముఖుల్
గుబ్బల యార్పులు సెలఁగఁగఁ, దొబ్బుల గమి వెంట నంటఁ దోలి రిలేశా! 894

* ఈ విధంగా గోపాలకులు శ్రీహరితో గూడి అద్రికి పూజలూ, కానుకలూ సమర్పించారు. అనంతరం ఆలమందలను మున్నిడుకొని బ్రాహ్మణాశీస్సులతో ఆ క్షితిధరానికి అందరూ ప్రదక్షిణం గావించారు.

పరీక్షిన్మహారాజా! పిల్లలు ఉత్సాహంతో కేరింతలు కొడుతుండగా గుబ్బాల దౌడును మించిపోయే యెడ్ల బండ్లలో నందుడు మున్నగువారు ఎక్కి ఆవులమంద వెంట అంటదోలించారు.

క. పాటించి గానవిద్యా, పాటవమునఁ దేరు లెక్కి బహుతానములం
బాటలగంధులు కృష్ణునిఁ, బాటలఁ బాడిరి విరోధిపాటనుఁ డనుచున్. 895

* కలిగొట్టు పూలవలె కమ్మని దేహపరిమళం గల గొల్లభామలు తమ సంగీత కళాకౌశలం తేటపడునట్లు ఆ బండ్లెక్కి రాగాలాపన చేస్తూ శత్రువులను చీల్చివైచిన శ్రీకృష్ణునిపై పాటలు పాడినారు.

క. కుండ నిభాపీనంబులు, మండితవర్ణములు వివిధమహితాకృతులున్
నిండిన కడుపులు గన్నుల, పండువులుగఁ బాడి కుఱ్ఱిపదువులు నడచెన్. 896

* కుండలవంటి పొదుగులు, మెరుగారు వన్నెలు, పలుతెరగులైన గొప్ప ఆకారాలు, నిండిన పొట్టలు గల పాడియావుల మంద కన్నులవిందు గావిస్తూ కదలింది.

క. పొగ రెక్కిన మూఁపురములు;, దెగ గల వాలములు, శైలదేహంబులు, భూ
గగనములు నిండు ఱంకెలు, మిగుల మెఱయు వృషభగణము మెల్లన నడచెన్. 897

* బలసిన చెండ్లు, నిడుపైన తోకలు, కొండలవంటి మేనులు, భూమ్యాకాశాలు నిండిన ఱంకెలు ఉద్దీపింపగా ఎద్దుల గుంపు మెల్లగ నడచింది.

వ. ఇట్లు పర్వతప్రదక్షిణంబు నేసి గోపకులు మాధవసమేతులై మందకుం జని రంత మహేంద్రుం డంతయు నెఱింగి మహాకోపంబునఁ బ్రళయప్రవర్తకంబులగు సంవర్తక మేఘంబులం జీరి యిట్లనియె. 898

* ఈలా గిరి ప్రదక్షిణం చేసి గోపాలురు కృష్ణునితో మంద పట్టుకు వెళ్ళిపోయారు. అప్పుడు దేవేంద్రుడు జరిగిన దంతా తెలుసుకొని మిక్కిలి కుపితుడై ప్రళయంకరములైన సంవర్తకములనే మేఘగణాన్ని పిలిచి ఇట్లన్నాడు.

మ. 'పెరుఁగుల్ నేతులు ద్రావి క్రొవ్వి భువి నాభీరుల్ మదాభీరులై
గిరిసంఘాత కఠోరపత్త్రదళన క్రీడా సమారంభ దు

ర్భర దంభోళిధరుం బురందరు ననుం బాటించి పూజింప క
గ్గిరికిం బూజలు సేసి పోయి రదెపో కృష్ణుండు ప్రేరేపఁగన్. 899

* "పెరుగులు, నేతులు ద్రావి గొల్లలు క్రొవ్వినారు. పొగరెక్కి జంకు గొంకులు వీడినారు. పర్వత పంక్తుల కర్కశాలైన ఱెక్కలు అవలీలగా ముక్కలు చేసే అమోఘ వజ్రాయుధం ధరించిన మహేంద్రుణ్ణి నన్ను, సగౌరవంగా పూజించక శ్రీకృష్ణుడు ప్రోత్సహిస్తే భూధరానికి పూజలు సల్పి వెళ్ళిపోయారు.

క. గురుదేవహీను బాలుని, గిరిభూజ ప్రముఖవాసుఁ గృష్ణు ననీశుం
బరిణామశీలుఁ గులగుణ, విరహితుఁ జేపట్టి యింద్రు విడిచిరి గొల్లల్. 900

* గురువూ, దైవమూ లేనివాడూ; బాలుడూ, అద్రులలో అడవులలో నివసించేవాడూ, విభుత్వములేని వాడూ; చంచల స్వభావుడూ; కులమూ, గుణమూ లేనివాడు అగు శ్రీకృష్ణుని మాటలు మన్నించి గొల్లలు నన్ను వదలివేశారు.

ఆ. విమల ఘనతరాత్మ విజ్ఞానవిద్యచే,నిగుడలేక యుడుప నిభము లగుచుఁ
గర్మమయములైన క్రతువుల భవ మహా, ర్ణవముఁ గడవఁ గోరినారు వీరు. 901

* ఈ గొల్లలు నిర్మలము, మిక్కిలి గొప్పది అగు బ్రహ్మవిద్యను ప్రాపించలేక తెప్పలతో సమానములై కర్మమయములైన ఇట్టి యాగాలతో సంసారమనే సముద్రాన్ని దాట నెంచుతున్నారు.

శా. ఉద్యత్సంపద నమ్మి నందతన యోద్యోగంబునన్ వెఱ్ఱులై
మద్యాగంబు విసర్జనీయ మని రీ మర్త్యుల్ వడిన్ మీరు మీ
విద్యుద్వల్లులఁ గప్పి గర్జనములన్ వేధించి గోవుల్ జనుల్
సద్యోమృత్యువుఁ బొంద జాల్ గురియుఁడీ! శౌర్యం బవార్యంబుగన్. 902

* ఓ సంవర్తక మేఘములారా! ఈ వెఱ్ఱి గొల్లలు తమ ధనసంపత్తిని నమ్మి కృష్ణుని ప్రేరణవల్ల నా యాగం విడచిపెట్టినారు. పొండి! మెరుపులచే కనుల మిరుమిట్లు గొలిపి, ఉరుములచేత పీడించి, అనివార్యమైన శౌర్యంతో వ్రేపల్లెలోని గోవులు, గోపకులు హఠాన్మరణం పాలయేటట్లు రాలవాన గురియండి.

క. మీ వెంట వత్తు నే నై, రావణనాగంబు నెక్కి రయ మొప్పంగా
దేవగణంబులతోడను, గోవిందుని మంద లెల్ల గొందలపెట్టన్. 903

* గోవిందుని మందలను కలత నొందించుటకు నేను ఐరావతగజాన్ని అధిరోహించి దేవతా సమూహంతో మీవెంట వేగంగా వస్తాను."

వ. అని యిట్లు పలికి జంభవైరి సంరంభంబున దంభోళి జళిపించి, బింకంబున శంకింపక, కింకతోడ సంకలియ లూడ్చిన, మహానిలప్రేరితంబులయి చని, నందుని మందమీఁద నమోఘంబు లైన మేఘంబులు మహౌఘంబులై పన్ని, ప్రచండగతిం జండమరీచి మండలంబుఁ గప్పి, దివినుండి,

దిశ లావరించి, రోదోంతరాళంబు నిరంతర నీరంధ్ర నిబిడాంధకార బంధురంబుగ నిరోధించి, బలిభంజన ద్వితీయ పాదపల్లవభగ్నంబైన బ్రహ్మాండ భాండంబు చిల్లుల జల్లించినఁ దొఱఁగు బహిస్సముద్ర సలిలనిర్ఘంబుల వడువున నెడతెగక తోరంబులైన నీరధారలం గురియుచు, శిలల వర్షించుచుఁ, బిడుగుల ఉువ్వుచు నుండ, మిఱ్ఱు పల్లంబులు సమతలంబులయి, యేకార్ణవంబు రూపుసూపిన, నందు దుడు కడుచుచు నీఁదుచు, విలయశిఖి శిఖాసంరంభ విజృంభమాణ విద్యుల్లతా విలోకంబున రిమ్మలుగొని, సొమ్మలు వోవుచున్న లేఁగలును; లేఁగలమూతు లడ్డంబు లిడి ప్రళయభైరవ భేరీభాంకార భీషణంబులగు గర్జన ఘోషణంబులఁ జెవుడువడి చిందఱవందఱ లైన డెందంబులం గంది కుంది వ్రాలు ధేనువులును; ధేనువుల వెనుక నిడుకొని దురంతకల్పాంత కాలకీలి కరాళకాలకంఠ కర విశాల గదాఘాత ప్రభూతంబులైన నిర్ఘాతపాతంబులకు భీతంబులై హరికి మ్రొక్కి, రక్షరక్షేతి శబ్దంబులు సేయుకైవడి విడువని జడిం బడి, సైరింపక శిరంబులు వంచుకొని, గద్గదకంఠంబున నంభారవంబులు సేయు వృషభంబులును,వృషభాది గోరక్షణంబు సేయుచు దుర్వారఘోర శిలాసారంబుల సారంబులు సెడి శరీరంబులు భారంబులైన మ్రానువడు గోపకులును; గోపకులం బట్టుకొని దట్టంబయిన వానకొట్టునం బెట్టువడి బడుగు నడుములు నుసులువడ వడవడ వడంకుచు గోవిందునిం జీరు గోపికలును, గోపికాజన కఠిన కుచ కలశ యుగళంబుల మఱుంగునం దలలు వెట్టుకొని పరవశులైన శిశువులునుం గలిగి, మహాఘోషంబుతోడ నష్టంబైన ఘోషంబుఁ జూచి ప్రబుద్ధులైన గోపవృద్ధులు గొందఱు దుర్జనశిక్షకుండును సజ్జనరక్షకుండును నైన పుండరీకాక్షునకు మ్రొక్కి యిట్లనిరి. 904

* జంభాసురుని సంహరించిన పురందరు డిలా పలికి సరభసంగా వజ్రాయుధం జళిపించాడు. అతడు బింకం వహించి శంకలేక కినుకతో సంవర్తక మేఘాల సంకెళ్లు తొలగించాడు. ఆ మేఘాలు పెనుగాలులచే ప్రేరితాలై పెద్ద గుంపులు గట్టి నందగోకులాన్ని ఆవరించాయి; ప్రచండంగా సూర్యమండలాన్ని ఆచ్ఛాదించాయి; గగనంలో కార్కొన్నాయి; దిక్కులలో క్రిక్కిరిసిపోయాయి. నింగికీ, నేలకూ నడుమ ఎడం లేకుండా దట్టంగా కారుచీకట్లు క్రమ్మించాయి. త్రివిక్రముని రెండవకాలి తాకిడికి పగిలి బ్రద్దలైన బ్రహ్మాండ భాండం చిల్లులలోనుంచి కారుతున్న బహిస్సముద్రజల ప్రవాహాలలాగా పెద్ద పెద్ద జలధారలు విరామం లేకుండా కురిశాయి. ఆ నీలజీమూతాలు వడగండ్లు వర్షించాయి; పిడుగులు రువ్వినాయి. మిట్టపల్లాలు సమతలం గావిస్తూ వర్షజలం ఏకార్ణవ మయింది.

ఆ నీటి వెల్లువలో లేగలు ఈదులాడుతూ ప్రళయాగ్ని కీలా విజృంభణం ఎసకొల్పుతూన్న మెరుపు తీవల్ని చూచి స్తంభించిపోయి మూర్ఛిల్లాయి. ఆ లేగల మూతులు అడ్డంగా ఉంచుకొని ఆవులు ప్రళయకాలంలో భీకరాలైన భేరీభాంకారాలవలె ఘోరమైన ఉరుముల మ్రోతవల్ల చెవులు చీదరగొనగా చిందరవందరలైన డెందాలతో కుందుతూ నేల వ్రాలిపోయాయి. ఆ గోవుల్ని వెనుక నుంచుకొని ఎద్దులు ప్రళయకాలాగ్నివలె ప్రచండుడైన రుద్రుని చేతి పెనుగదా ప్రహారాల నుంచి ఉప్పతిల్లిన పిడుగుపాట్లకు బెదరి కృష్ణునకు మ్రొక్కి "రక్షించు, రక్షించు'' మని మొరపెట్టుకుంటున్నవో అన్నట్లు ఎంతకూ వదలని వర్షానికి తట్టుకోలేక మోరలు వంచుకొని గద్గదకంఠంతో "అంబా" యని అరిచాయి.

ఎద్దులు మొదలైన తమ పశువులను సంరక్షించుకుంటూ అడ్డగింపరాని ఆ దారుణ శిలావర్షంలో చేవచెడి శరీరాలు భారాలు కాగా గోపాలురు కొయ్యబారినారు. ఆ గోపకులను బట్టుకొని దట్టమైన వానదెబ్బకు మిక్కిలి దెబ్బతిని నిరుపేద నడుములు తూలిపోగా గడగడ వణకుతూ గోపికలు గోవిందుణ్ణి పిలిచారు. గొల్లవెలదుల కలశాలవంటి కఠిన స్తనాల మాటున తలలు ఉంచుకొని వారి శిశువులు ఒడలు మరచారు. ఇలా పెను కోలాహలంతో గగ్గోలు పడిన పల్లెను జూచి వృద్ధులూ, ప్రబుద్ధులూ ఐన యాదవులు దుష్టశిక్షకుడూ, శిష్టరక్షకుడూ ఐన శ్రీకృష్ణుడికి నమస్కరించి ఇట్లన్నారు.

ఉ. అక్కట! వానఁ దోఁగి వ్రజ మాకుల మయ్యెఁ గదయ్య! కృష్ణ! నీ
వెక్కడ నుంటి? వింత తడవేల సహించితి? నీ పదాబ్జముల్
దిక్కుగ నున్న గోపకులు దీనత నొంద భయాపహారివై
గ్రక్కునఁ గావ కిట్లునికి కారుణికోత్తమ! నీకుఁ బాడియే! 905

* "కృష్ణా! దయావంతులలో మేటి యైనవాడా! అయ్యో! జడివానలో తడిసి గోకులమంతా ఆకులపాటు నొందింది గదయ్యా! ఇంతసేపు నీ వెక్కడున్నావయ్యా! ఎందు కాలసించావయ్యా! నీ చరణార విందాలు శరణాలుగా నమ్మి యున్న గోపాలకులు దైన్యం పాలు కాగా, వారి భయం బాపి వెంటనే రక్షించక ఇలా చూస్తూ ఊరకుండడం నీకు న్యాయమటయ్యా!

క. ఈ యుఱుములు నీ మెఱుములు, నీ యశనుల ఘోషములును నీ జలధారల్
నీ యాన తొల్లి యెఱుఁగము, కూయాలింపం గదయ్య! గుణరత్ననిధీ! 906

* గుణము లనెడు మణులకు నిధివంటివాడవు! నీ మీద ఒట్టువేసి చెబుతున్నాము. ఈ ఉరుములు, ఈ మెరుములు, ఈ పిడుగుల మ్రోతలు, ఈ నీటి ధారలు- ఇంతకు మునుపు మే మెరుగము. మా మొరాలకించవయ్యా!

క. వారి బరు వయ్యె మందల, వారికి; నిదె పరులు లేరు వారింపంగా;
వారిద పటల భయంబును, వారిరుహదళాక్ష! నేఁడు వారింపఁగదే! 907

* నీరజనయనా! గోపకులకు ఈ వర్షం దుర్భరంగా ఉంది. ఈ బాధ నివారించే వారు నీవు గాక మరెవ రున్నారు? మేఘబృందం వల్ల కలిగిన భీతిని తొలగించు.

వ. అనిన విని సర్వజ్ఞుండైన కృష్ణుం డంతయు నెఱింగి. 908

* గోపవృద్ధుల మాటలు విని సర్వజ్ఞుడైన శ్రీకృష్ణుడు అదంతా దేవేంద్రుడి పని అని గ్రహించాడు.

ఉ. తన్నొక యింత గైకొనరు; తప్పిరి; యాగము 'సేసి' రంచుఁ దా
మిన్నుననుండి గోపకులమీఁద శిలల్ గురియించుచున్న వాఁ

డున్నత నిర్జరేంద్ర విభవోత్థిత గర్వనగాధిరూఢుఁడై
కన్నులఁ గానఁ డింద్రుఁ డిటు; గర్వపరుం డొరుఁ గాన నేర్చునే? 909

* ఉన్నతమైన అమరాధిపత్యం అబ్బిందని దేవేంద్రుడు గర్వపర్వతం ఎక్కి కూర్చున్నాడు. కన్ను గానని అహంకారి పరులను ఎలా కనగలడు? గోపకులు తన్ను తృణీకరించి ఇంద్రయాగం చేయడం మాని వేశారని మింటినుండి ఇలా శిలావర్షం కురిపిస్తున్నాడు.

క. దేవత లందఱు నన్నును, సేవింతురు; రాజ్యమదముఁ జెందరు, చెఱుపం
గా వలదు; మానభంగము, గావింపఁగ వలయు శాంతి గలిగెడుకొఱకై. 910

* వేల్పు లందరూ నన్ను భక్తితో కొలుస్తారు. వారికి రాజ్యమదం లేదు. కనుక వారికి చెరుపు చేయరాదు. వారి అహంకారం అణగి పోయేటట్లు వారికి గర్వభంగం చెయ్యాలి.

వ. అని చింతించి శిలావర్షహతులై శరణాగతులైన ఘోషజనుల రక్షించుట తగ వని, సకలలోక రక్షకుం డయిన విచక్షణుండు. 911

* అని ఆలోచించి శిలావర్షంవల్ల ఆపన్నులై తన్ను శరణుజొచ్చిన గోకులవాసులను రక్షించడం న్యాయమని సమస్త భువనాలను కాపాడే గోపాలకృష్ణుడు నిశ్చయించాడు.

చ. కలఁగకుఁడీ వధూజనులు! కంపము నొందకుఁడీ వ్రజేశ్వరుల్!
తలఁగకుఁడీ కుమారకులు! తక్కినవారలు ఱాలవానచే
నలఁగకుఁడీ! పశువ్రజము నక్కడ నక్కడ నిల్పనీకుఁడీ!
మెలపున మీకు నీశ్వరుఁడు మేలొనఁగుం గరుణార్ద్రచిత్తుఁడై. 912

* ఓ నెలతలారా! కలత చెందకండి. ఓ గోపనాయకులారా! కొందల మందకండి. బాలకులారా? తొలగిపోకండి. మిగిలిన వారంతా శిలావర్షంచే నలిగిపోకండి. పసుల మందలను అక్కడక్కడ గాక ఒక్క చోటికి చేర్చండి. దయామయ హృదయంతో పరమేశ్వరుడు మీకు మేలు చేస్తాడు.''

-: శ్రీకృష్ణుఁడు గోవర్ధన పర్వతము నెత్తుట :-

వ. అని పలికి. 913

క. కిరియై ధర యెత్తిన హరి, కరి సరసిజముకుళ మెత్తుగతిఁ ద్రిభువన శం
కరకరుఁడై గోవర్ధన, గిరి యెత్తెం జక్క నొక్క కేలన్ లీలన్. 914

* ఇ వ్విధంగా పలికి ఆదివరాహమూర్తియై అవనిని పైకెత్తిన అచ్యుతుడు దంతావళం తామరమొగ్గను పైకెత్తునట్లు ముల్లోకాలకు మోదం సమకూర్చడానికి అవలీలగా ఒక్క హస్తంతో గోవర్ధనాద్రిని గొడుగులా పై కెత్తినాడు.

క. దండిని బ్రహ్మాండంబులు, చెండుల క్రియఁ బట్టి యెగురఁ జిమ్మెడు హరికిన్
గొండఁ బెకలించి యెత్తుట, కొండొక పనిగాక యొక్క కొండా తలఁపన్? 915

*బ్రహ్మాండాలను బంతులవలె ఎగురవేసే గోవిందుడికి ఒక కొండను పెల్లగించి పైకెత్తడం అలతిపనిగాక ఘనకార్యమా?

వ. ఇట్లు గిరి యెత్తి. 916

శా. బాలుం డాడుచు నాతపత్ర మని సంభావించి పూగుత్తి కెం
గేలం దాల్చిన లీల లేనగవుతోఁ గృష్ణుండు దా నమ్మహా
శైలంబున్ వలకేలఁ దాల్చి విపులచ్ఛత్రంబుగాఁ బట్టె నా
భీలాభ్రచ్యుత దుశ్శిలాచకిత గోపీగోపగోపంక్తికిన్. 917

* ఇలా కొండనెత్తి పసిబాలుడు ఆటలాడుతూ పూలగుత్తిని గొడుగుగా భావించి తన చేత ధరించినట్లు శ్రీకృష్ణుడు చిరునవ్వుతో గోవర్ధన మహాపర్వతాన్ని ఎత్తి కుడిచేత ధరించాడు. దారుణమైన మేఘాలనుండి రాలుతున్న వడగండ్ల వానకు భయమొందిన గోపికలకూ, గోపకులకూ, గోగణమునకూ ఆ కొండను పెద్ద గొడుగుగా పట్టుకొన్నాడు.

వ. ఇట్లు గోత్రంబు ఛత్రంబుగాఁ బట్టి గోపజనులకు గోపాలశేఖరుం డిట్లనియె. 918

* గోపాల శిరోమణియైన శ్రీకృష్ణుడు కొండను గొడుగుగా పట్టుకొని గోపాలురతో ఇట్లన్నాడు.

క. రా తల్లి! రమ్ము తండ్రీ!, వ్రేతలు గోపకులు రండు! వినుఁడీ గర్త
క్ష్మాతలమున నుండుఁడు గో, వ్రాతముతో మీరు మీకు వలసినయెడలన్. 919

* తల్లీ! రా! తండ్రీ! రమ్ము! వ్రేతలారా! గోపకులారా! రండి, రండి. వినండి. మీరు వచ్చి మీకు నచ్చినచోట గో సమూహంతో ఈ కొండక్రింద నిలవండి.

శా. బాలుం డీతఁడు, కొండ దొడ్డది; మహాభారంబు సైరింపఁగాఁ
జాలండో? యని దీని క్రింద నిలువన్ శంకింపఁగాఁ బోల; దీ
శైలాంభోనిధి జంతు సంయుత ధరాచక్రంబు పైఁ బడ్డ నా
కే లల్లాడదు; బంధులార! నిలుఁ డీ క్రిందం బ్రమోదంబునన్. 920

* ఓ బంధువులారా! ఇతడు బాలుడు, కొండ చాలాపెద్దది. మిక్కిలి భారమైంది. మోస్తాడో, మోయలేడో అని దీని క్రింద నిలవడానికి సందేహించకండి. పర్వతములూ, పారావారములూ, ప్రాణిసమూహములూ నిండిన ఈ భూమండలమంతా మీదబడినా నాచేయి చలించదు. మీ రందరూ ఆనందంగా దీని క్రింద నిలవండి.

వ. అని పలుకుచున్న హరిపలుకులు విని నెమ్మనమ్ముల నమ్మి కొండ యడుగునం దమ తమ యిమ్మలం బుత్త్ర మిత్ర కళత్త్రాది సమేతులై గోవులుం దారును గోపజనులు జనార్దన కరుణా విలోకనామృత వర్షంబున నాఁకలి నీరువట్టుల చొప్పెఱుంగక కృష్ణకథా వినోదంబుల నుండి; రివ్విధంబున. 921

* ఈ విధంగా పలుకుతున్న పరంధాముని పలుకులు గోపకులు మనస్ఫూర్తిగా విశ్వసించారు. వారు తమ పుత్రులు, మిత్రులు, భార్యలు మొదలైన వారితోనూ, ధేనువులతోనూ, కమలామనోహరుని కరుణా కటాక్ష వీక్షణామృత వర్షంలో ఆకలి దప్పులు లేక, ఆ కృష్ణుడి కథలు వేడుకగా చెప్పుకొంటూ, వింటూ తమ తమ స్థానాల్లో ఉండి పోయారు.

మ. హరిదోర్దండము గాను; గుబ్బశిఖరం; బాలంబిముక్తావళుల్
పరఁగన్ జాఱెడు తోయబిందువులు; గోపాలాంగనాపాంగ హా
స రుచుల్ రత్నచయంబు గాఁగ, నచలచ్ఛత్త్రంబు శోభిల్లెఁ ద
ద్గిరిభిద్దుర్మదభంజియై జలధరాక్లిన్న ప్రజారంజియై. 922

* శ్రీకృష్ణుడు ధరించిన గోవర్ధనగిరి అనే గొడుగు పర్వతాలను భేదించే దేవేంద్రుడి దురహంకారాన్ని భంజిస్తూ, ప్రళయమేఘాల జలధారలచే స్రుక్కిన ప్రజలను రంజిస్తూ ప్రకాశించింది. ఆ కొండగొడుగునకు పురుషోత్తముని భుజాదండమే కఱ్ఱ; శిఖరమే గుబ్బ, చక్కగా జారుతున్న జలబిందువులే నాలుగు ప్రక్కలా వ్రేలాడుతున్న ముత్యాలజాలరులు. గోపికల కడగంటి చూపులతో కూడిన చిఱునవ్వుల జిలుగులే రత్నాల వెలుగులు.

క. రాజీవాక్షునిచే నొక, రాజీవముభంగి శైలరాజము మెఱసెన్;
రాజేంద్ర! మీఁద మధుకర, రాజిక్రియ మేఘరాజి రాజిల్లెఁ గడున్. 923

* ఓ పరీక్షిన్మహారాజా! అంభోజాక్షుని చేతిలో ఆ పర్వతరాజం ఒక అంబుజంవలె అలరారింది. తోయజం మీద తుమ్మెదల పిండువలె మేదినీధరం మీద మేఘపటలి శోభిల్లింది.

క. వడిగొని బలరిపు పనుపున, నుడుగక జడి గురిసె నే డహోరాత్రము; ల
య్యెడ గోపజనులు బ్రదికిరి, జడిఁ దడియక కొండగొడుగు చాటున నధిపా! 924

* రాజా! బలుడనే రక్కసుని ఉక్కడగించిన దేవేంద్రుని ఆజ్ఞచే ఎడతెరపిలేక ఏడుపవళ్ళు, ఏడు రాత్రులు భోరున జడివాన కురిసింది. ఆ అచలచ్ఛత్రం మాటున గొల్ల లెల్లరూ ఏమాత్రం వానకు తడవకుండా జీవించారు.

వ. ఇట్లు హరి యే డహోరాత్రంబులు గిరి ధరించిన గిరిభేది విసిగి వేసరి కృష్ణ చరితంబులు విని వెఱఁగుపడి విఫలమనోరథుండై మేఘంబుల మరలించుకొని చనియె; నంత నభోమండలంబు విద్యోతమాన ఖద్యోతమండలం బగుట విని గోవర్ధన ధరుండు గోపాలకుల కిట్లనియె. 925

* ఈ మాదిరి సప్తవాసరాలు హరి గోవర్ధనగిరి ధరించాడు. శైలభేదనుడైన పురందరుడు విసిగి వేసారి శ్రీకృష్ణుని వీరచరితం విని విస్మయం చెందినాడు. అతడు తన యత్నం వమ్ము కాగా మబ్బులను మరలించుకొని వెళ్ళిపోయాడు. వాన వెలియగానే గగనతలం భానుమండలదీప్తితో పరిఢవిల్లింది. అప్పుడు గోవర్ధనగిరిధారి గొల్లలతో ఇట్లన్నాడు.

క. 'ఉడిగెను వానయు గాలియు, వడిసెడి నదులెల్లఁ బొలిచె; వఱద లిగిరెఁ, గొం
డడుగున నుండక వెడలుఁడు, కొడుకులుఁ గోడంద్రు సతులు గోవులు మీరున్'. 926

* "గోపకులారా! వాన వెలిసింది. గాలి నిలిచింది. నదుల ఉరవడి తగ్గింది. వరదలు ఆగిపోయాయి. కొండ అడుగున ఉండక మీ కొడుకులతో, కోడళ్ళతో, కులకాంతలతో, గోవులతో వెలుపలికి రండి."

వ. అనిన విని సకల గోపజనులు శకటాద్యుపకరణ సమేతులయి గోవులుం దారును గొండ యడుగు విడిచి వచ్చి; రచ్యుతుండును జెచ్చెరఁ దొల్లింటి యట్ల నిజస్థానంబున గిరి నిలిపె; నంత వల్లవు లెల్లం గృష్ణుం గౌఁగిలించుకొని సముచిత ప్రకారంబుల సంభావించి దీవించిరి; గోపికలు సేసలిడి, దధ్యన్నకబళంబు లొసంగుచు నాశీర్వదించిరి; నంద బలభద్ర రోహిణీ యశోద లాలింగనంబు సేసి భద్రవాక్యంబులు పలికిరి; సిద్ధ సాధ్య గంధర్వవరులు విరులు గురియించిరి; సురలు శంఖదుందుభులు మ్రోయించిరి; తుంబురు ప్రముఖు లయిన గంధర్వులు పాడి; రప్పుడు. 927

* "ఆ మాటలు విని గోపకు లందరూ బండ్లు మొదలైన ఉపకరణాలతో, ఆవులతో అద్రి అడుగునుండి వెడలి వచ్చారు. శ్రీకృష్ణుడు శీఘ్రంగా ఆ పర్వతాన్ని మునుపటివలె యథాస్థానంలో ఉంచాడు. అంతట గోపిక లందరూ అచ్యుతుణ్ణి ఆలింగనం చేసుకొని తగు విధంగా సన్మానించి దీవించారు. యాదవ కాంతలు అక్షతలు చల్లి పెరుగన్నపు ముద్దలు తినిపిస్తూ ఆశీర్వదించారు. నందుడు, బలరాముడు, రోహిణి, యశోద. కృష్ణుణ్ణి కౌగిలించుకొని శుభవాక్యాలు పలికినారు. సిద్ధులు, సాధ్యులు, గంధర్వులు పూలు వర్షించారు. వేల్పులు శంఖాలూ, దుందుభులూ మొరయించారు. తుంబురుడు మొదలైన గంధర్వగాయకులు గానం చేశారు.

క. వల్లవకాంతలు దన కథ, లెల్లను బాడంగ నీరజేక్షణుఁ డంతన్
వల్లవబలసంయుతుఁడై, యొల్లన గోష్ఠంబు సేరె నుర్వీనాథా? 928

* పరీక్షిన్మహారాజా! యాదవాంగనలు తన కథలన్నీ గానం చేయగా ఆ పద్మనేత్రుడు గొల్లలతో, బలరామునితో కూడి మెల్లగా వ్రేపల్లె చేరుకున్నాడు.

వ. అ య్యవసరంబునఁ గృష్ణు చరిత్రంబులు దలంచి వెఱఁగుపడి గోపజనులు నందున కిట్లనిరి. 929

* అట్టి తఱి కృష్ణుని కథలు స్మరించి ఆశ్చర్యచకితులై గోపాలజనం నందునితో ఇట్లన్నారు.

సీ. కన్నులు దెఱవని కడుఁజిన్ని పాపఁడై దానవిఁ జనుఁబాలు ద్రాగి చంపె
మూఁడవ నెలనాఁడు ముద్దుల బాలుఁడై కోపించి శకటంబుఁ గూలఁ దన్నె

నేఁడాది కుఱ్ఱఁడై యెగసి తృణావర్తు మెడఁ బట్టుకొని కూల్చి మృతునిఁజేసెఁ
దల్లి వెన్నలకునై తను ఱోలఁ గట్టినఁ గొమరుఁడై మద్దులఁ గూల నీడ్చెఁ;

తే. బసులఁ గ్రేపులఁ గాచుచు బకునిఁ జీరె, వెలఁగతో వత్సదైత్యుని వ్రేసి గెడపె
సబలుఁడై ఖరదైత్యుని సంహరించె, నితఁడు కేవలమనుజుఁడే యెంచిచూడ! 930

* కన్నులు దెరవని కసుగందుగా ఉన్నప్పుడే చన్నులపాలు గ్రోలి రక్కసియైన పూతనను చంపినాడు. మూడునెలల ముద్దుబాలుడుగా ఉన్నప్పుడే కోపంతో శకటాసురుణ్ణి కూలదన్నినాడు. ఏడాది కుఱ్ఱడుగా ఉన్నప్పుడు మెడబట్టుకొని తృణావర్తుని పడద్రోసి పరిమార్చినాడు. బాలుడుగా ఉన్నప్పుడు పడతి యశోదమ్మ కినిసి రోటికి గట్టగా ఈడ్చుకొనిపోయి జంటమద్దులను కూలద్రోశాడు. ఆవులను లేగలను కాస్తూ బకాసురుని చీల్చివేశాడు. వత్సరాక్షసుణ్ణి వెలగచెట్టుతో కొట్టి మట్టుపెట్టినాడు. బలవంతుడైన ఖరుడనే దానవుణ్ణి నిర్మూలించారు. ఈ శ్రీకృష్ణుడు మానవమాత్రుడు గాడు.

క. తెంపరియై రామునిచేఁ, జంపించెఁ బ్రలంబు; మ్రింగెఁ జటులదవాగ్నిన్;
సొంపు సెడఁ ద్రొక్కి కాళియుఁ, ద్రుంపక కాళింది వెడలఁ దోలెన్ లీలన్. 931

* సాహసంతో ప్రలంబాసురుణ్ణి బలరామునిచే చంపించినాడు. దారుణమైన దావానలం మ్రింగి వేశాడు. తలపొగరు దిగేటట్లు కాళియుని అవలీలగా త్రొక్కి ప్రాణాలు తీయకుండా యమునా హ్రదము నుంచి వెడల దోలినాడు.

క. ఏడేండ్ల బాలుఁ డెక్కడ?, క్రీడం గరి తమ్మియెత్తు క్రియ నందఱముం
జూడ గిరి యెత్తు టెక్కడ?, వేడుక నొకచేత నేఁడు వెఱఁగౌఁ గాదే. 932

* ఏడేండ్ల బాలుడెక్కడ? దంతావళం తామరపువ్వును ఎత్తిన చందంగా మన మందరం చూస్తుండగా ఒకచేత ఉర్వీధరమును పై కెత్తడ మెక్కడ? వింతగా లేదా?

క. ఓ నంద! గోపవల్లభ, నీ నందనుఁ డాచరించు నేర్పరితనముల్
మానవులకు శక్యంబులె? మానవమాత్రుండె నీ కుమారుఁడు తండ్రీ! 933

* గోపనాయకా! నందరాజా! నీ కుమారుడు గావించే విన్నాణపు పనులు మనుజులకు సాధ్యము లవుతాయా? తండ్రీ? నీ కొడుకు మానవ మాత్రుడు కాడయ్యా!

వ. అనిన విని నందుండు వారలం జూచి మున్నుతనకు గర్గమహాముని చెప్పిన సంకేతంబుఁ దెలిసి శంక లేదు; కృష్ణుండు లోకరక్షకుం డయిన పుండరీకాక్షుని నిజాంశ యనుచు నంతరంగంబునం జింతింతు'నని పలికిన వెఱఁగుపడి గోపకులు కృష్ణుం డనంతుం డని పూజించి; రంత. 934

* ఆ మాటలు విని నందుడు వారిని జూచి మునుపు గర్గమహాముని చెప్పిన రహస్యం స్మృతికి దెచ్చుకొని 'అవునవును; అనుమానం లేదు. శ్రీకృష్ణుడు జగద్రక్షకుడైన నారాయణుని నిజాంశ అని చిత్తంలో

భావిస్తున్నాను' అన్నాడు. ఆ మాటలు విని గోపకులు ఆశ్చర్యచకితులై శ్రీకృష్ణుడు అచ్యుతుని అవతారమని భావించి సేవించారు.

మ. హరి కేలన్ గిరి యెత్తి వర్షజలఖిన్నాభీర గోరాజికిన్
శరణంబై నఁ ద్రిలోక రాజ్యమదముం జాలించి నిర్గర్వుఁడై
సురభిం గూడి బలారి వచ్చి కనియెన్ సొంపేది దుష్టప్రజే
శ్వర దుర్మాన నిరాకరిష్ణుఁ గరుణావర్ధిష్ణు శ్రీకృష్ణునిన్. 935

* శ్రీకృష్ణుడు తన చేతితో క్షితిధరం ఎత్తి వర్షజలంవల్ల క్లేశపడుతున్న గొల్లలనూ, గోవులనూ రక్షింపగా, త్రిలోకసామ్రాజ్యాధిపతి ననే అహంకారం విడిచి అణకువతో కామధేనువును మున్నిడుకొని దేవేంద్రుడు అమరావతినుంచి అరుగుదెంచాడు. దుష్టులైన మానవేంద్రుల దురహంకారం దూరం చేసేవాడూ, అపార కరుణాశాలి అయిన నందనందనుణ్ణి సందర్శించాడు.

క. కని యింద్రుఁడు పూజించెను, దినకరనిభ నిజకిరీట దీధితిచేతన్
ముని హృదలంకరణంబులు, సునతోద్ధరణములు నందసుతు చరణంబుల్. 936

* ఇట్లు సందర్శించి సురపతి భానుదీప్తితో సమానమై ధగధగ మెరిసే తన మకుట కాంతులతో మునీంద్రుల హృదయాల నలంకరించేవీ, వినతులైన వారి నుద్ధరించేవీ అయిన నందకుమారుని పాదారవిందాలు పూజించాడు.

వ. ఇట్లు నమస్కరించి కరకమలంబులు ముకుళించి హరికి హరిహయుం డిట్లనియె. 937

సీ. పరమ! నీ ధామంబు భాసురసత్త్వంబు; శాంతంబు; హతరజస్తమము; నిత్య
మధికతపోమయ; మట్లు గావున మాయ నెగడెడి గుణములు నీకు లేవు
గుణహీనుఁడవు గాన గుణముల నయ్యెడి లోభాదికములు నీలోనఁ జేర
వైన దుర్జన నిగ్రహము శిష్ట రక్షయుఁ దగిలి సేయఁగ దండధారి వగుచు

తే. జగముభర్తవు; గురుఁడవు; జనకుఁడవును, జగదధీశుల మను మూఢజనులు దలఁక
నిచ్చ పుట్టిన రూపంబు లీవు దాల్చి, హితము సేయుదు గాదె లోకేశ్వరేశ! 938

* ఇలా వందన మాచరించి హస్త పద్మాలు మోడ్చి కృష్ణునితో జిష్ణు డిట్లన్నాడు.

పరమపురుషా! నీ స్వరూపం శుద్ధసత్త్వమయము. శాంతమైనది. రజస్తమో విరహితం. శాశ్వతం. మిక్కుట మైన తపోదీప్తితో నిండినది. అందుచే మాయవల్ల జనించే గుణాలు నీకు లేవు. నీవు త్రిగుణాతీతుడవు కనుక ఆ గుణాలవల్ల సంక్రమించే లోభం మొదలైనవి నీలో నెలకొనవు. ఐనను దుర్జనులను శిక్షించుటకూ, సజ్జనులను సంరక్షించుటకూ దండమును ధరిస్తున్నావు. నీవు జగములకు పతివి. ఆచార్యుడవు. కన్న తండ్రివి. తామే లోకేశ్వరులం అని భావించే ఖలులు భీతిల్లేటట్లు ఇచ్చవచ్చిన రూపాలు ధరించి మేలు చేకూరుస్తావు. స్వామీ! నీవు లోకాధిపతులకు అధిపతివి.

క. నావంటి వెఱ్ఱివారిని, శ్రీవల్లభ! నీవు శాస్తి చేసితి వేనిం
గావరము మాని పెద్దల, త్రోవల జరుగుదురు బుద్ధితోడుత నీశా! 939

* ఇందిరానాథా! నను‌వంటి మూర్ఖులను నీవు శిక్షిస్తే తక్కినవారు గర్వం విడిచి పెద్దలు నడచిన మార్గం బుద్ధికలిగి అనుసరిస్తారు.

క. ఒక్కొక లోకముఁ గాఁచుచు, నెక్కుడు గర్వమున 'నేమె యీశుల' మనుచుం
జొక్కి ననుబోఁటి వెఱ్ఱులు, నిక్కము నీ మహిమఁ దెలియనేర రనంతా! 940

* అనంతా! ఒక్కొక్క లోకమునే పాలిస్తూ మిక్కుటమైన గర్వంతో నిక్కి నీల్గి నిఖిలమునకు మేమే ప్రభువులమంటూ ఒడలు మరచి వర్తించే నావంటి ఉన్మాదులు నిజంగా నీ ప్రభావం గుర్తించలేరు.

ఆ. వాసుదేవ! కృష్ణ! వరద! స్వతంత్ర! వి, జ్ఞానమయ! మహాత్మ! సర్వపుణ్య
పురుష! నిఖిలబీజ భూతాత్మక బ్రహ్మ!, నీకు వందనంబు నిష్కలంక! 941

* వాసుదేవా! వరదా! నీవు స్వతంత్రుడవు! విజ్ఞానమయుడవు! మహాత్ముడవు! సకలపుణ్యపురుషుడవు! నిఖిలబీజ భూతాత్మకుడవైన పరబ్రహ్మవు! నిష్కళంకుడవు! కృష్ణా! నీకు నమస్కారము.

శా. నీ సామర్థ్య మెఱుంగ మేఘములచే నీ ఘోషమున్ భీషణో
గ్రాసారంబున ముంచితిన్ మఖము నాకై వల్లవుల్ సేయ రం
చో సర్వేశ! భవన్మహత్త్వమున నాయుద్యోగ మిట్లయ్యె నీ
దాసున్ నన్నుఁ గృతాపరాధుఁ గరుణన్ దర్శింపవే మాధవా! 942

* సర్వేశ్వరా! నీ సామర్థ్యం ఎట్టిదో తెలుసుకోలేకపోయాను. "నా కొరకు గోపకులు యజ్ఞం చెయ్యడం మానివేశారు'' అని కారు మేఘాలను బంపి దారుణమైన తీవ్రవర్షంలో నీ మందను ముంచివేశాను. నీ ప్రభావంవల్ల నా ప్రయత్నం వమ్మయినది. లక్ష్మీపతీ! నీ దాసుణ్ణి. తప్పు సైరించి నన్ను కరుణతో నీ కడగంట వీక్షించు.

మ. నిను బ్రహ్మాదు లెఱుంగలేరు; జడతా నిష్ఠుండ లోకత్రయా
వన దుర్మాన గరిష్ఠుఁడన్ విపుల దుర్వైదుష్య భూయిష్ఠుఁడన్
వినయత్యాగ వరిష్ఠుఁడన్; గుజనగర్వి శ్రేష్ఠుఁడన్ దేవ! నీ
ఘనలీలా విభవంబు పెంపుఁ దెలియంగా నెవ్వఁడన్? సర్వగా! 943

* దేవా! నిన్ను బ్రహ్మ మున్నగువారే తెలియలేరు. నేను జడత్వంలో మునిగినవాణ్ణి. ముల్లోకాలను బ్రోచుచుంటి నన్న దురహంకారంలో పడ్డ దొడ్డవాణ్ణి అధికమైన దుష్పాండిత్యముతో నిండినవాణ్ణి వినయం విడిచిపెట్టుటలో శ్రేష్ఠుణ్ణి. దుర్జనులలో, గర్వపరులలో అగ్రేసరుణ్ణి. ఓ సర్వాంతర్యామీ! నీ విచిత్ర లీలావైభవం ఎరుగుటకు నే నెంతవాణ్ణి?

వ. అనిన విని, నగుచు, జలధర గంభీర రవంబుల శక్రునకుం జక్రి యి ట్లనియె. 944

* ఇంద్రుని మాటలు విని నవ్వుతూ మేఘ గంభీరమైన కంఠధ్వనితో వాసుదేవుడు అతడితో ఇట్లన్నాడు.

మ. 'అమరాధీశ్వర! లక్ష్మితోఁ దగిలి యి ట్లంధుండవై యున్న నీ
సమదోద్రేకము ద్రుంచి వైచుటకు నీ జన్నంబుఁ దప్పించితిం;
బ్రమదశ్రీకులు దండధారి నగు నన్ భావింప; రెవ్వాని ని
క్కము రక్షింపఁ దలంతు వాని నధనుం గావింతు జంభాంతకా? 945

* జంభాసురుని గూల్చిన ఓ సురేశ్వరా! నీవు సంపదచే కన్నుగాన కున్నందున నీ మదాతిరేకం మాన్పుటకై నీ యాగం నిలిపి వేయించాను. సంపత్తివల్ల మత్తిల్లినవారు దండధారి నగు నన్ను తలంపరు. నిజంగా నే నెవణ్ణి రక్షింప నెంచుతానో వాణ్ణి ధనహీనుణ్ణి గావిస్తాను.

క. నా యాజ్ఞ సేయుచుండుము, నీ యధికారంబునందు నిలుపు; సురేంద్రా!
శ్రీయుతుఁడవై మదింపకు, శ్రేయంబులు గల్గుఁ; బొమ్ము సితకరిగమనా! 946

* ఐరావతవాహనా! నా యాజ్ఞ నిర్వర్తిస్తూ నీ యధికారం నిర్వహించుకో. ఇంద్రాధిపత్యంవల్ల గర్వించకు. ఇక వెళ్లు. నీకు భద్ర మగుగాక!

వ. అని యిట్లు జిష్ణునిం బలుకుచున్న కృష్ణునికి మ్రొక్కి గోగణసమేత యయిన కామధేనువు భక్తజన కామధేను వయిన యీశ్వరున కిట్లనియె. 947

* అని యీ విధంగా దేవేంద్రుడనకు చెపుతున్న గోవిందునకు గోగణంతో కూడియున్న కామధేనువు నమస్కరించి, భక్తజనుల పాలిటి కామధేనువైన ఆ పరమేశ్వరుడితో ఇట్లా అన్నది.

క. 'విశ్వేశ! విశ్వభావన!, విశ్వాకృతి! యోగివంద్య! విను నీచేతన్
శాశ్వతుల మైతి మిప్పుడు, శాశ్వతముగఁ గంటి మధిక సౌఖ్యంబు హరీ! 948

* "విశ్వేశ్వరా! విశ్వభావనా! విశ్వస్వరూపా! యోగులచే నమస్కరింప దగినవాడా! గోవిందా! విను. ఇపుడు నీచేత సుస్థిరుల మైనాము. సుస్థిరమగు గొప్ప సౌఖ్యం మాకు సమకూడింది.

వ. దేవా! మాకుం బరమదైవతంబ; వింద్రుండవు; భూసుర గో సుర సాధు సౌఖ్యంబుల కొఱకు నిన్నిం ద్రుని జేసి పట్టంబు గట్టు మని విరించి నియమించి పుత్తెంచె; నీవు భూతలభూరి భార నివారణంబు సేయ నవతరించిన హరి' వని పలికి యంత. 949

* దేవా! నీవు మాకు పరమదైవం. నీవే మాకు ప్రభువు. బ్రాహ్మణులు, ధేనువులు, దేవతలు, సాధువులు- వీరి సుఖంకొరకు నీకు పట్టం గట్టుమని బ్రహ్మదేవుడు నన్ను నియమించి పంపినాడు. నీవు ఈ సమస్త భూమండల మహాభారాన్ని నివారించడానికి అవతరించిన ఆదినారాయణుడివి' అని పలికింది.

మ. సురభిక్షీరములన్ సురద్విపమహా శుండా లతానీత ని
ర్జర గంగాంబువులన్ నిలింపజననీ సన్మౌనిసంఘంబుతో
సురనాథుం డభిషిక్తుఁ జేసి పలికెన్ సొంపార గోవిందుఁ డం
చు రణాక్రాంతవిపక్షుఁ దోయజదళాక్షున్ సాధుసంరక్షణున్. 950

* అనంతరం అమరవల్లభుడు అదితితోనూ మునీశ్వరులతోనూ కూడినవాడై కామధేనువు పాలతో, ఐరావతగజం తనతొండం నిండా కొని తెచ్చిన మందాకినీ నదీజలాలతో, ఆహవములందు అరివర్గాన్ని శిక్షించే వాడునూ, సాధువులను సంరక్షించేవాడునూ అయిన పుండరీకాక్షుణ్ణి అభిషేకించాడు.

సీ. తుంబురు నారదాదులు సిద్ధచారణ గంధర్వులును హరికథలు వాడి;
రమరకాంతలు మింట నాడిరి; వేల్పులు గురియించి రంచిత కుసుమవృష్టి;
జగములు మూఁడును సంతోషమును బొందెఁ; గుఱ్ఱుల చన్నులఁ గురిసెఁ బాలు;
నవజలంబులతోడ నదులెల్లఁ బ్రవహించె; నిఖిల వృక్షములుఁ దేనియలు వడిసె;

తే. సర్వలతికల ఫలపుష్పచయము లమరెఁ; బర్వతంబులు మణిగణప్రభల నొప్పెఁ;
బ్రాణులకు నెల్ల నఁదమలోని పగలు మానె; వాసుదేవుని యభిషేక వాసరమున. 951

* అరవిందలోచనుని అభిషేకమునాడు తుంబురుడు, నారదుడు మున్నగువారూ, సిద్ధులూ, చారణులూ, గంధర్వులూ విష్ణుచరిత్రములు పాడినారు. అచ్చరలు ఆకాశంలో ఆడినారు. దేవతలు మనోజ్ఞమైన పుష్పవర్షం కురియించినారు. ముల్లోకాలు మోదం పొందినాయి. పాడి మొదవుల చన్నులనుంచి పాలు జాలువారినాయి. క్రొత్త నీటితో నదులు పొంగి పారినాయి.. మహీజములన్నీ మకరందం చిందినాయి. తీవలన్నిటా పండ్లు, పూలు నిండినాయి. శైలాలు రత్న సమూహకాంతులతో రాజిల్లినాయి. సహజవైరం గల ప్రాణికోటికి తమలో విరోధం సమసిపోయింది.

వ. ఇట్లు గోప గోగణ పతిత్వంబునకు గోవిందు నభిషిక్తుం జేసి వీడ్కొని పురందరుండు, దేవగణంబులతో దివంబున కరిగె నంత. 952

* ఇలా దేవేంద్రుడు గోవులకూ, గోపకులకూ గోవిందుణ్ణి అధిపతిగా అభిషేకించి దేవతాసమూహంతో దివిజలోకానికి వెళ్ళినాడు.

-: శ్రీకృష్ణమూర్తి నందుని వరుణ నగరమునుండి కొనితెచ్చుట :-

సీ. నందుఁ డేకాదశినాఁ డుపవాసంబు చేసి శ్రీహరిపూజ చేసి దనుజ
వేళ యెఱుంగక వేగక ముందర ద్వాదశీస్నానంబు దగ నొనర్ప
యమునాజలము సొర నప్డు వరుణుదూత నందుని వరుణుని నగరమునకుఁ
గొనిపోవఁ దక్కిన గోపకు లందఱు నందగోపకునిఁ గానక కలంగి

తే. రామకృష్ణులఁ బేర్కొని రవము సేయఁ, గృష్ణుఁ డీశుండు తమ తండ్రిఁ గికురువెట్టి
వరుణభృత్యుండు గొనిపోయి వరుణుఁ జేర్చు, టెఱిఁగి రయమున నచ్చోటి కేఁగె నధిప! 953

* పరీక్షిన్మహారాజా! నందరాజు ఏకాదశీ పుణ్యదివసాన ఉపవాసం చేసి విష్ణుపూజ గావించాడు. అసురవేళ యని గమనింపక తెల్లవారక మునుపే ద్వాదశీస్నానం చేయడానికని యమునానది కేగి నీటిలో దిగినాడు. అపుడు వరుణునిదూత నందుణ్ణి పట్టుకొని వరుణపట్టణానికి గొనిపోయాడు. మిగిలిన గోపకులందరూ నందగోపుణ్ణి గానక కలతచెందినారు. వారు బలరామకృష్ణులను బిగ్గరగా కేకలు పెట్టి పిలిచినారు. అది విని శ్రీకృష్ణభగవానుడు తమ జనకుణ్ణి మోసగించి వరుణభృత్యుడు అపహరించుకపోయి వరుణలోకానికి చేర్చడం తెలిసికొన్నాడు. అప్పుడే వేగంగా తానుకూడ అక్కడి కరిగినాడు.

వ. అప్పుడు. 954

క. వచ్చిన మాధవుఁ గనుఁగొని, చెచ్చెర వరుణుండు పూజ సేసి వినతుఁడై
యచ్చుగ నిట్లని పలికెను, విచ్చేసితి దేవ! నా నివేశంబునకున్. 955

* ఆ సమయాన వరుణుడు తన నగరానికి విచ్చేసిన రమాపతిని వీక్షించి, శీఘ్రంగా పూజ గావించి నమస్కరించి "ప్రభూ! నా గృహానికి తమరు విజయం చేశారు" అని ఆప్యాయంగా పలికినాడు.

ఉ. ఏ విభుపాదపద్మరతు లెన్నఁడు నెవ్వరుఁ బొందలేని పెం
ద్రోవఁ జరింతు రట్టి బుధతోషక! నీ వరుదెంచుటం బ్రమో
దావృత మయ్యెఁ జిత్తము; గృతార్థత నొందె మనోరథంబు; నీ
సేవఁ బవిత్రభావమును జెందె శరీరము నేఁడు మాధవా! 956

* "మాధవా! పండితులను ప్రమోదపరచువాడవు! ఏ ప్రభుని అడుగుదామరలందు ఆసక్తి గలవారు ఎప్పుడూ, ఎవ్వరూ, పడయలేని గొప్పమార్గంలో సంచరింప గలుగుతారో అట్టి నీవు రావడంవల్ల నామనస్సు ఆనందంతో నిండిపోయింది. నా కోరిక సఫలమైంది. నీసేవవల్ల నా తనువు పావనమైంది.

ఉ. ఏ పరమేశ్వరున్ జగము లిన్నిటిఁ గప్పిన మాయ గప్పఁగా
నోపక పారతంత్ర్యమున నుండు మహాత్మక! యట్టి నీకు ను
ద్దీపిత భద్రమూర్తికి సుధీజన రక్షణవర్తికిం దనూ
తాపము వాయ మ్రొక్కెద నుదార తపోధన చక్రవర్తికిన్. 957

* ఓ మహాత్మా! లోకము లన్నిటినీ కప్పివేయగల మాయ, పరమేశ్వరుడివైన నిన్ను కప్పలేక నీకు అధీనమై ఉంటుంది. నీవు సర్వాంగశోభతో ప్రకాశించు మంగళమూర్తివి. సద్బుద్ధి గలవారలను సంరక్షించడంలో సర్వదా ప్రవర్తిస్తుంటావు. మహాతపమే ధనముగా గల సాధుజనులకు నీవు సార్వభౌముడవు. అట్టి నీకు నా శరీరతాపం తొలగేటందుకు నమస్కరిస్తాను.

చ. ఎఱుఁగఁడు వీఁడు నాభటుఁ డొకించుక యైన మనంబులోపలం
దెఱుకువ లేక నీజనకుఁ దెచ్చెఁ; దయం గొని పొమ్ము; ద్రోహమున్
మఱవుము; నన్ను నీభటుని మన్నన సేయుము; నీదు సైరణన్
వఱలుదుఁ గాదె యో జనకవత్సల! నిర్మల భక్తవత్సలా! 958

* నీవు పితృభక్తి పరాయణుడవు! నిర్మలహృదయం గల భక్తులయందు ప్రేమ గలవాడవు! నా భృత్యుడు వీడు కొంచెమైనా వివేకం లేక నీ తండ్రి నిక్కడికి గొనితెచ్చాడు. దయతో నీ జనకుని గొనిపొమ్ము. చేసిన తప్పు మన్నించి నన్నూ, నా భటుణ్ణి రక్షించు. నీవు క్షమాగుణ శోభితుడవు గదయ్యా!

వ. అని యిట్లు వలుకుచున్న వరుణునిం గరుణించి తండ్రిం దోడ్కొని హరి దిరిగివచ్చె; నంత నందుండు దన్ను వెన్నుండు వరుణ నగరంబుననుండి విడిపించి తెచ్చిన వృత్తాంతం బంతయు బంధువుల కెఱింగించినవారలు కృష్ణుం డీశ్వరుండని తలంచి; రఖిలదర్శనుండయిన యీశ్వరుండును వారల తలం పెఱింగి వారికోరిక సఫలము సేయుదునని వారి నందఱ బ్రహ్మహ్రదంబున ముంచి యెత్తె.959

* అని నుడువుతున్న వరుణుణ్ణి హృషీకేశుడు కరుణించాడు. ఆయన తన జనకుని తోడ్కొని గోకులానికి తిరిగివచ్చాడు. అంతట నందుడు వెన్నుడు తన్ను వరుణపురినుంచి విడిపించుకొని వచ్చిన విషయమంతా చుట్టాలకు చెప్పినాడు. వారు శ్రీకృష్ణుడు సాక్షాద్భగవంతు డని భావించారు. సర్వజ్ఞుడైన పరమాత్ముడు తన బంధువుల భావం గ్రహించాడు. వారి మనోరథం ఈడేర్చడానికని వాళ్లను బ్రహ్మకుండంలో (యమునా నది మడుగులో) ముంచి యెత్తినాడు.

ఆ. ప్రకృతి కామకర్మ పరవశమై యుచ్చ, నీచగతులఁ బొంది నెఱయ బ్రమసి
తిరుగుచున్న జనము తెలియనేరదు నిజ, గతివిశేష మీ జగంబునందు'. 960

* "ప్రకృతి సంబంధమైన కామకర్మలలో తగులం వహించి ఉత్తమాధమ స్థితులను పొంది భ్రాంతిలో చరిస్తున్న ఈ జనం ఇహలోకంలో అసాధారణమైన నా నిజస్థితి విశేషాలను గ్రహించలేకుండా ఉంది.'' అని తలంచినాడు''.

మ. అని చింతించి దయాళుఁడైన హరి మాయాదూరమై జ్యోతియై
యనిరూప్యం బయి సత్యమై, యెఱుకయై, యానందమై, బ్రహ్మమై
యనఘాత్ముల్ గుణనాశమందుఁ గను నిత్యాత్మీయ లోకంబు గ్ర
క్కునఁ జూపెం గరుణార్ద్రచిత్తుఁ డగుచున్ గోపాలక శ్రేణికిన్. 961

* అలా భావించి దయాస్వభావుడైన ఆ పరమాత్ముడు మాయకు అతీతమై, జ్యోతిస్స్వరూపమై, ఇట్టి దని వివరింప రానిదై, సత్యమై, జ్ఞానానందమయ పరబ్రహ్మమై, పుణ్యాత్ములు త్రిగుణ రాహిత్యమున దర్శించే శాశ్వతమైన తన లోకాన్ని కరుణామయ హృదయంతో గోపకు లందరికీ చూపించాడు.

వ. ఇట్లు హరి ము న్నక్రూరుండు వొందిన లోక మంతయుఁ జూపి బ్రహ్మలోకంబు సూపినం జూచి, నందాదులు పరమానందంబునుం బొంది వెఱఁగుపడి హంసస్వరూపకుండైన, కృష్ణునిఁ బొడగని పొగడి పూజించి రంత. 962

* ఈలా శ్రీహరి, పూర్వం అక్రూరుడు పొందిన బ్రహ్మలోకాన్ని చూపగా నందుడు మొదలైనవారు సందర్శించారు. పరమానందం చెందారు. హంసస్వరూపుడైన శ్రీకృష్ణుణ్ణి వారు ఆశ్చర్యంతో అవలోకించి, వినుతించి అర్చించారు.

చ. కలువల మేలికందువలు, కాముని కయ్యపుఁ బాళెముల్, వియో
గులఁ దలఁకించు వేళలు, చకోరకపంక్తుల భోగకాలముల్,
సెలువలు పైరణల్ విడిచి చిక్కు తఱుల్, ఘనచంద్ర చంద్రికా
జ్వలితదిశల్ శరన్నిశలు జారక దుర్దశలయ్యె నయ్యెడన్. 963

* అనంతరం నిండుచందురుని వెన్నెలతో దిక్కులను దీపింపజేస్తూ, జారులకు దుర్దశ ఘటిస్తూ, శారదరాత్రులు తారసిల్లినాయి. అవి కలువలకు పసందైన విందులు. మదనుడు కదనానికై దండువిడిసే ప్రదేశాలు. విరహులను భయపెట్టే వేళలు. చక్రవాకశ్రేణులకు భోగసమయాలు. యువతులు పంతములు మాని పతులకు లొంగే సుముహూర్తాలు.

ఆ. కామతంత్రటీక, కలువల జోక, కం, దర్పు డాక, విటులతాల్మి పోక,
చకితచక్రవాక, సంప్రీత జనలోక, రాక వచ్చె మేలు రాక యగుచు. 964

* మదనశాస్త్రమునకు వివరణ మైనదీ, కలువలను వికసింపజేసేదీ, కామోద్దీపక మైనదీ, జారుల సహనం పోగొట్టేదీ, జక్కవపిట్టలకు జంకు కలిగించేదీ, జనసందోహానికి సంతోషం సమకూర్చేదీ, తన రాకతో మేలొదవించేదీ అయిన రాకాపూర్ణిమ వచ్చింది.

క. పతి దన కరములఁ గుంకుమ, సతి మొగమున నలఁదుభంగి సముదయ వేళాం
చిత కరరాగమున నిశా, పతి రంజించెన్ నరేంద్ర! ప్రాక్సతి మొగమున్. 965

* పరీక్షిన్మహారాజా! ప్రియుడు తన హస్తాలతో ప్రియురాలి మోమున కుంకుమ అద్దే రీతిగా చంద్రుడు తానుదయించే వేళ ఒప్పిదమైన కిరణాల అరుణిమతో తూర్పుదిక్కు అనే తొయ్యలి వదనం రంజింపజేశాడు.

సీ. విటసేనపై దండు వెడలెడు వలతేని గొల్లెనపై హేమకుంభ మనఁగఁ
గాముకధృతి వల్లికలు ద్రెంప నెత్తిన శంబరాంతకుచేతి చక్ర మనఁగ
మారుండు పాంథుల మానాటవుల గాల్పఁ గూర్చిన నిప్పులకుప్ప యనఁగ
విరహిమృగమ్ముల వేఁటాడ మదనుండు దెచ్చిన మోహనదీప మనఁగ

ఆ. వింతనునుపు గల్గి వృత్తమై యరుణమై, కాంతితోఁ జకోరగణము లుబ్బఁ
బొడువుఁగొండ చక్కిఁ బొడిచె రాకాచంద్ర, మండలంబు గగనమండలమున. 966

* చిత్రమైన స్నిగ్ధత కలిగి, గుండ్రనై, ఎఱ్ఱనై, తన కాంతితో వెన్నెల పులుగులకు ఆనందం కలిగిస్తూ, పూర్ణిమాచంద్రబింబం గగనవీథిలో ఉదయపర్వతం చెంత ఉదయించింది. అది జారులనే సైన్యం పైకి దండెత్తు చెరకువిలుకాని శిబిరంమీది బంగారు కలశం వలె భాసిల్లింది. మరులు గొన్నవారి ధైర్యమనే తీవలు త్రుంచడానికి పంచశరుడు చేత ధరించిన చక్రమో అన్నట్లు చెలువారింది. విరహుల అభిమానమనే అరణ్యాలను దహించడానికి పుష్పధన్వుడు ప్రోగుచేసిన నిప్పుల కుప్పగా నివ్వటిల్లింది. వియోగులనే మెకాలను వేటాడుటకై మన్మథుడు కొని తెచ్చిన మోహనదీపంగా దీపించింది.

-: శరద్రాత్రి గాన మొనర్చు కృష్ణుసన్నిధికి గోపికలు వచ్చుట :-

వ. ఇట్లు పొడమిన నవకుంకుమాంకిత రమాముఖ మండలంబునుం బోలె నఖండంబైన చంద్రమండలం బుం బొడగని పుండరీక నయనుండు యమునా తటవనంబున జగన్మోహనంబుగ నొక్కగీతంబుఁ బాడిన విని, తదాయత్తచిత్తలై తత్తఱంబున వ్రేత లే పనులకుం జేతు లాడకయు, గోవులకుం గ్రేపుల విడువకయు, విడిచి విడిచియాడకయు, నీడి యాడి నీడిన పాలు కాఁపకయు, గాఁచి కాఁచియుఁ, గాఁగిన పాలు డింపకయు, డించి డించియు, డించినపాలు బాలురకుం బోయకయుఁ, బోసి పోసియుఁ బతు లకుఁ బరిచర్యలు సేయకయుఁ, జేసి చేసియు నశనంబులు గుడువకయుఁ, గుడిచి కుడిచియుఁ గుసు మంబులు ముడు వకయు, ముడిచి ముడిచియుఁ, దొడవులు దొడుగకయుఁ, దొడిగి తొడిగియు గోష్ఠంబుల పట్టుల నుండకయుఁ, బాయసంబులు నెఱయ వండకయు, నయ్యెయెడల నిలువం బడకయుఁ, గాటుకలు సూటి నిడకయుఁ, గురులు సక్కనొత్తకయుఁ, గుచంబుల గంధంబులు కలయ మెత్తకయుఁ, బయ్యెదలు విప్పి కప్పకయు, సఖులకుం జెప్పకయు, సహోదరులు, మగలు, మామలు, మఱందులు, బిడ్డలు నడ్డంబు చని నివారింపం దలారింపకయు, సంచలించి పంచభల్లుని భల్లంబుల మొల్లంపు జల్లుల పెల్లునం దల్లడిల్లి, డిల్లపడి, మొగిళ్ళగమి వెలువడి; యుల్లసిల్లు తటిల్లతల పొందున మందగమనలు మందగమనంబుల మందవెలువడి గోవింద సందర్శనంబునకుం జని రప్పుడు. 967

* ఈ విధంగా ఉదయించి క్రొత్తకుంకుమతో అలంకృతమైన లక్ష్మీవదన మండలంవలెనిండైన చంద్రమండలాన్ని చూచి తెల్లదామరల వంటి కన్నులు గల శ్రీకృష్ణుడు యమునాతీరంలో బృందా వనంలో లోకమును సమ్మోహింపజేసే ఒక మోహనగీతం మురళిపై ఆలపించినాడు. ఆ మధురగానానికి అధీనమైన చిత్తాలతో గొల్లజవరాండ్రుతత్తరపాటు చెందినారు. ఏ పనులుచేయడానికీవారికి చేయాడ లేదు. వారు ఆవులకు దూడలను విడువ మరచారు. విడిచికూడా పాలు పిదుకలేదు. పిదికికూడా పిదికిన పాలు కాచలేదు. కాచికూడ కాగినపాలు దించలేదు. దించికూడ దించినపాలు పిల్లలకు పోయ లేదు. పోసికూడ భర్తలకు సేవ చేయలేదు. చేసికూడ అన్నము ఆరగించలేదు. ఆరగించి కూడపూలు ధరింపలేదు. ధరించికూడ సొమ్ములు దాల్చలేదు. తాల్చికూడ మందపట్టులకడ ఉండటం లేదు. ఆ గొల్లమిటారులు పరమాన్నములు కలియ వండలేదు. నిలిచిన చోటుల నిలువలేదు. కాటుకలు చక్కగా దిద్దుకొనలేదు. కేశములు సవరించుకొనలేదు. స్తనములపై చందనము అలందుకోలేదు.పైటలు విప్పి కప్పుకోలేదు చెలిమికత్తెలకు చెప్పలేదు. తోబుట్టువులు, పతులు, మామలు, మరదులు, పిల్లలు

అడ్డము వచ్చి వలదని వారించిననూ వెనుకకు మరలినవారు కారు. ఆ గొల్లబోటులు మనసులు సంచలించి పంచబాణుని మిక్కుటమైన బాణవర్షపు దెబ్బకు తల్లడిల్లి సొమ్మసిల్లినారు. మబ్బుల గుంపునుండి వెలువడి వెలుగొందే మెరుపుల చందంగా ఆ మందయానలు తొందర తొందరగా నడచి గోకులమునుండి బయలుదేరి నందనందనుని సందర్శనానికి వెళ్ళినారు.

మ. తరుణుల్ గొందఱు మూలగేహముల నుద్దండించి రారాక త
ద్విరహాగ్నిం బరితాప మొందుచు మనోవీథిన్ విభున్ మాధవుం
బరిరంభంబులు సేసి జారుఁ డనుచున్ భావించియుం జొక్కి పొం
దిరి ముక్తిన్ గుణదేహముల్ విడిచి ప్రీతిన్ బంధనిర్ముక్తలై. 968

* కొందరు సుందరాంగులు నట్టిండ్లలోనుంచి ఒక్కుమ్మడి ధైర్యంతో వెడలి రాలేకపోయారు. వారు కృష్ణ విరహాగ్నితో తపించిపోతూ ప్రభువైన రమాపతిని పతిగా నెంచుకొని తమ మనస్సీమలలోనే ఆలింగనం చేసుకొని పరవశించిపోయారు. ప్రారబ్ధ పుణ్యాపాపాత్మకమైన సంసార బంధాలనుండి విడివడి సత్త్వ రజ స్తమో మయమైన శరీరం వదలి ముక్తిని పొందినారు.

వ. అనిన నరేంద్రుం డిట్లనియె. 969

క. జారుఁడని కాని కృష్ణుఁడు, భూరిపరబ్రహ్మ మనియు బుద్ధిఁ దలంపన్
నేరరు; గుణమయదేహము, లే రీతిన్ విడిచి రింతు? లెఱిఁగింపు శుకా! 970

* ఆ మాట విని పరీక్షిన్మహారాజు ఇట్లన్నాడు. ఓ శుకమహర్షీ! ఆ గోపికలు శ్రీకృష్ణుని కేవలం తమకు వన్నెకానిగానే భావించారుగాని గొప్ప పరబ్రహ్మమని కాదుగదా! అలాంటి విషయాసక్తి గలవారు సత్త్వాదిగుణమయాలైన కాయాలను ఏలాగు విడువగలిగినారో నాకు తెలుపవయ్యా!

వ. అనిన శుకుం డిట్లనియె. 971

* అని రాజు ప్రశ్నింపగా శుకు డిట్లన్నాడు- అని రాజు ప్రశ్నింపగా శుకు డిట్లన్నాడు-

మ. 'మును నేఁ జెప్పితిఁ జక్రికిం బగతుఁడై మూఢుండు చైద్యుండు పెం
పునఁ గైవల్యపదంబు నొందెఁ; బ్రియులై పొందంగ రాకున్నదే?
యనఘుం డవ్యయుఁ డప్రమేయుఁ డగుణుండై నట్టి గోవిందు మూ
ర్తి నరశ్రేణికి ముక్తిదాయిని సుమీ! తెల్లంబు భూవల్లభా! 972

* రాజోత్తమా! ఇంతకు మునుపే నీకు చెప్పియున్నాను. హరి విరోధి అయినప్పటికీ మూర్ఖుడైన శిశుపాలుడు మోక్షపదవి చూరగొన్నాడు. మరి నారాయణునకు ప్రియమైనవారు పొందరాని పద మున్నదా? పాపరహితుడూ, అనంతుడూ, వాఙ్మనస్సులకు అగోచరుడూ, ప్రాకృత గుణరహితుడూ అయిన శ్రీకృష్ణుని అవతారం మానవులకు మోక్షప్రదాయక మనటంలో ఏ మాత్రమూ సందేహం లేదు.

ఆ. బాంధవమున నైనఁ బగనైన వగనైనఁ, బ్రీతినైనఁ బ్రాణభీతినైన
భక్తినైన హరికిఁ బరతంత్రులై యుండు, జనులు మోక్షమునకుఁ జనుదు రధిప! 973

* చుట్టరికంతోనైనా, విరోధంతోనైనా, కామంతోనైనా, సంతోషంతోనైనా, ప్రాణభయంతోనైనా, భక్తితోనైనా ముకుంద ధ్యానపరతంత్రులై ఉండే జనులు ముక్తిని పొందుతారు.

వ. అటు గావునఁ బరమపురుషుండును, నజుండును, యోగీశ్వరేశ్వరుండును నైన హరిని సోఁకిన స్థావరం బయిన ముక్తం బగు; వెఱఁగుపడ వలవ, దివ్విధంబున. 974

* కాబట్టి పురుషోత్తముడూ, పుట్టుక లేనివాడూ, యోగీశ్వరేశ్వరుడూ అయిన నారాయణుణ్ణి స్పృశించినంత మాత్రాన కొండలూ, చెట్లూ మున్నగు స్థావరాలుకూడా ముక్తిని పొందగలవు. ఈ విషయంలో ఆశ్చర్యపడనక్కర లేదు.

క. ఘన మధురగీత నినదము, విని వచ్చిన గోపికలను వీక్షించి నయం
బున మేటి సుగుణి నేర్పరి, తన వాగ్వైభవము మెఱయఁ దగ నిట్లనియెన్. 975

* అధికుడునూ, కల్యాణగుణాలు కలవాడునూ, చతురుడునూ అయిన ముకుందుడు తన తీయని పాట రవళిని విని వచ్చిన గొల్లచేడెలను చూచి మృదువుగా మాటలనేర్పు తేటపడగా ఇట్లన్నాడు.

శా. మేలా మీకు? భయంబు పుట్టదు గదా మీమందకున్? సింహ శా
ర్దూలానేకపముఖ్యముల్ దిరిగెడిన్ దూరంబు లేతెంతురే?
యేలా వచ్చితి రీ నిశాసమయమం? దిచ్చోట వర్తింతురే?
చాలుంజాలు లతాంగులార! చనుఁడీ సంప్రీతితో మందకున్. 976

* ఓ తీవబోడులారా! మీకు శుభమే కదా! మీ గోకులానికి ఎటువంటి భయమూ లేదుగదా! సింహాలూ, పెద్దపులులు, ఏనుగులు మొదలైన క్రూరజంతువులు సంచరిస్తున్న ఈ సమయంలో మీరింత దూరం రావచ్చునా? ఈ రాత్రివేళ ఎందుకు వచ్చారు? ఈ ప్రదేశంలో తిరుగవచ్చునా? చాల్చాలు! ఇక మీ మందపట్టునకు ఆనందంతో మరలిపొండి.

శా. మీ రేతెంచిన జాడఁ గానక వగన్ మీతల్లులుం దండ్రులున్
మీ రాముల్ మఱఁదుల్ తనూజులు గురుల్ మీ సోదరుల్ బంధువుల్
'మేరల్ మీఱిరి లేరు పోయి' రనుచున్ మీ ఘోషభూభాగమం
దేరీతిం బరికించిరో తగవులే యీ సాహసోద్యోగముల్? 977

* మీరు వచ్చిన జాడ తెలియక విచారంతో మీ తల్లులూ, తండ్రులూ, మగలూ, మరదులూ, కొడుకులూ, కులంపెద్దలూ, తోబుట్టువులూ, చుట్టాలు మీరు హద్దు మీరిపోయారని వ్రేపల్లెలో ఎక్కడెక్కడ వెదకుతున్నారో ఏమో? ఈ తెగువతో కూడిన పనులు మీకు తగవు.

చ. ఇలువడి సున్నసేసి హృదయేశుల సిగ్గులు పుచ్చి యత్త మా
మల నెరియించి సోదరుల మానము సూఱలు పుచ్చి తల్లి దం

డ్రుల రుచి మాన్చి బంధులకు రోఁత యొనర్చుచు జారవాంఛలన్
వలనఁటి సత్కులాంగనలు వత్తురె? లోకులు సూచి మెత్తురే? 978

* ఇంటిమర్యాద బుగ్గిలో కలిపి, మగలను సిగ్గుల పాలుచేసి, అత్తమామలకు పరితాపం కల్గించి, తోబుట్టువుల పరువుదీసి, తలిదండ్రుల ఆసలు అడియాస లొనరించి, చుట్టాలకు రోతపుట్టిస్తూ, మంచికులంలో పుట్టినవారు మారుమగలమీది కోరికతో రాదగునా? లోకులు చూచి మెచ్చుకుంటారా?

సీ. ప్రాణేశుఁ డెఱిఁగిన బ్రాణంబునకుఁ దెగు దండించు నెఱిఁగిన ధరణివిభుఁడు
మామ యెఱింగిన మనువెల్లఁ జెడిపోవుఁ దలవరి యెఱిఁగినఁ దగులు సేయుఁ
దలిదండ్రు లెఱిఁగిన దల లెత్తకుండుదు రేరా లెఱింగిన నెత్తిపొడుచు
నాత్మజు లెఱిఁగిన నాదరింపరు చూచి బంధువు లెఱిఁగిన బహి యొనర్తు

ఆ. రితరు లెఱిఁగిరేని నెంతయుఁ జుల్కగాఁ, జూతు; రిందు నందు సుఖము లేదు;
యశము లేదు నిర్భయానందమును లేదు, జారుఁ జేరఁ జనదు చారుముఖికి. 979

* సాధ్వీమణికి జారునితోడి పొత్తు వాంఛనీయం కాదు. ప్రాణేశ్వరుడికి తెలిస్తే ప్రాణం మీదికి వస్తుంది. క్షితిపతికి తెలిస్తే శిక్షిస్తాడు. మామకు తెలిస్తే మనువు తెగద్రెంపు లవుతుంది. తలారికి తెలిస్తే తంటా వస్తుంది. తల్లిదండ్రులకు తెలిస్తే పదిమందిలో తల ఎత్తుకోలేరు. తోడికోడలికి తెలిస్తే ఎత్తిపొడుస్తుంది. కొడుకులకు తెలిస్తే గౌరవించరు. చుట్టాలకు తెలిస్తే వెలివేస్తారు. ఇతరులకు తెలిస్తే ఎంతో చులకనగా చూస్తారు. జారిణికి ఇహంలో గానీ, పరంలో గానీ సుఖం లేదు; కీర్తి లేదు; జంకు లేని సంతోషం లేదు.

క. నడవడి గొఱ గాకున్నను, బడుగైనఁ గురూపియైనఁ బామరుఁ డైనన్
జడుఁడైన రోగి యైనను, విడుచుట మరియాద గాదు విభు నంగనకున్. 980

* దుశ్శీలుడైనా, అశక్తుడైనా, రూపహీనుడైనా, అజ్ఞుడైనా, మందుడైనా, రోగియైనా మగణ్ణి పరిత్యజించడం మగువకు మర్యాద కాదు.

చ. ఇది యమునానదీజల సమేధిత పాదపపల్లవ ప్రసూ
న దళవిరాజితంబగు వనంబు; మనంబులు మేర దప్పెనో?
పొదఁడటు నేడ్చు బిడ్డలకుఁ బోయుఁడు పాలు; విడుండు లేఁగలన్
మొదవులకున్; నిజేశ్వరుల ముద్దియలార! భజింపుఁ డొప్పుగన్. 981

* ఓ ముగ్ధలారా! ఇది కాళిందీ నదీజలాలచే ప్రోది గాంచిన చిగుళ్ళతో, పూలతో, ఆకులతో సొబగారు చెట్లున్న బృందావనం. మీ మనసులు హద్దు నతిక్రమించాయి. ఇక మందకు వెళ్ళండి. ఏడుస్తున్న మీ పిల్లలకు పాలివ్వండి. ధేనువులకు దూడలను వదలండి. చక్కగా ప్రాణవల్లభులకు సపర్యలు సలపండి.

చ. వనితలు నన్నుఁ గోరి యిట వచ్చితి, రింతఁ గొఱంత లేదు; మే
లొనరెె; సమస్త జంతువులు నోలిఁ బ్రియంబులు గావె? నాకు; నై
నను నిలువంగఁ బోలదు, సనాతన ధర్మము లాఁడువారికిం
బెనిమిటులన్ భజించుటలు; పెద్దలు సెప్పుచు నుందు రెల్లెడన్. 982

* ఓ కాంతలారా! నన్ను గోరి మీ రిచ్చటికి వచ్చారు. కొంచెము గూడా కొరతలేదు. అది యుక్తమే. సకలప్రాణులూ నాకు ప్రియమైనవే! కాని మీరిచట నిలువగూడదు. పడతులకు పతిపరిచర్యయే పరమధర్మం. ఎక్కడనైనా పెద్దలిట్లే అంటుంటారు.

క. ధ్యానాకర్ణన దర్శన, గానంబుల నా తలంపు గలిగినఁ జాలుం
బూనెదరు కృతార్థత్వము, మానవతుల్! చనుఁడు మరలి మందిరములకున్. 983

* చెలువలారా! నన్ను చింతించుట, నన్ను గూర్చి వినుట, నన్ను చూచుట, నాపైని పాటలు పాడుట-ఇలా నాయెడ మనసుంచితే చాలు. మీరు ధన్యురాం డ్రవుతారు. ఇక మీరు మీ గృహాలకు మరలిపొండి.

వ. అని పలికిన విని. 984

సీ. 'విరహాగ్నిశిఖలతో వెడలు నిట్టూర్పుల ముమ్మరంబులఁ దాఁకి మోవు లెండఁ
గన్నుల వెడలెడి కజ్జలధారలు కుచకుంకుమంబుల గ్రొచ్చి పాఱఁ
జెక్కులఁ జేర్చిన చేతుల వేఁడిమి మోముఁదమ్ముల మేలి మురువు డిందఁ
బొరిఁ బొరిఁ బుంఖానుపుంఖంబులై తాఁకు మదను కోలల ధైర్యమహిమ సెదర

తే. దుఃఖభరమున మాటలు దొట్రుపడఁగఁ, బ్రియము లాడని ప్రియుఁ జూచి బెగ్గడిల్లి
చరణముల నేల వ్రాయుచు సంభ్రమమునఁ, గొంత లెల్లను వగల నా క్రాంత లగుచు. 985

* అని శ్రీకృష్ణుడు చెప్పగా విని, విరహమనే మంటలతో వెడలిన మిక్కుట మైన దీర్ఘనిశ్వాసాలు సోకి ఆ గోపికల పెదవులు ఎండిపోయాయి. కన్నులనుంచి కారే కాటుక కన్నీరు స్తనాలపై వారు పూసుకొన్న కుంకుమ చెదరేటట్లు ప్రవహించింది. చెక్కిట జేర్చిన చేతుల వేడిమికి వదనారవిందాల అందమంతా కందిపోయింది. ఎడతెరపి లేకుండా తాకుతున్న మన్మథబాణాలకు ధైర్యసారం చెదరిపోయింది. అగ్గలమైన దుఃఖంవల్ల మాటలు తడబడగా, ప్రియవచనాలు పలుకని ప్రియుణ్ణి చూచి వారు భయపడి పాదాలతో నేల వ్రాస్తూ తొట్రుపాటు చెందారు. విచారంలో మునిగిపోయారు.

వ. ఇట్లనిరి. 986

మ. 'అకటా! నమ్మితి మేము; క్రూరుఁడన ని న్నర్హంబె? మా యిండ్లలో
సకల వ్యాప్తుల డించి నీ పదసరోజాతంబు లర్చింపఁ జి
క్కక యేతెంచితి, మీశుఁ, డాఢ్యుఁడవు; మోక్షాసక్తులం గాచు పో
లికఁ గావందగుఁ గావవే? విడువ మేలే కాంతలన్ భ్రాంతలన్. 987

* యాదవాంగన లిలా అన్నారు

* అని రాజు ప్రశ్నింపగా శుకు డిట్లన్నాడు-'అయ్యో! నిన్ను నమ్ముకున్నాము. నిన్ను క్రూరు డనడం తగదు. మా ఇండ్లలో అన్ని వ్యవహారాలూ దిగవిడచి అరవిందాలవంటి నీ అడుగులు పూజించడాని కని తప్పించుక వచ్చాము. నీవు ప్రభుడవు, ఆదిపురుషుడవు. ముముక్షువులను సంరక్షించే విధంగా కావదగిన మమ్ము కాపాడుస్వామీ! వేదురుగొన్న వెలదులను మమ్మల్ని విడిచిపెట్టడం నీకు తగునా?

మ. పతులన్ బిడ్డల బంధులన్ సతులకుం బాటించుటే ధర్మ ప
ద్ధతి యౌ నంటివి; దేహధారిణులకున్ ధర్మజ్ఞ! చింతింపుమా;
పతి పుత్త్రాదిక నామమూర్తి వగుచున్ భాసిల్లు నీయందుఁ ద
త్పతి పుత్త్రాదిక వాంఛలన్ సలిపి సంభావించు టన్యాయమే? 988

* పెనిమిటులనూ, బిడ్డలనూ, బంధువులనూ అనువర్తించడమే పతివ్రతలకు ధర్మమని అన్నావు. మరి ధర్మవేత్తవు నీవే ఆలోచించు. మగడు, కొడుకు మున్నగు పేర్లు ధరించినవాడవై ప్రకాశించే నీ యందు దేహధారిణులైన స్త్రీలు పతిసుతాదులపట్ల తమకున్న కోరికలు తీర్చుకోవడం అన్యాయ మంటావా?

మత్తకోకిలము:
నీపయిన్ రతి సేయుచుందురు నేర్పరుల్, సతతప్రియో
ద్దీపకుండవు; గాన నెవ్వగఁ దెచ్చు నాథసుతాదులం
జూప నేటికి? మన్మహాశలు సుట్టి నీకడ నుండఁగాఁ
బాప నేల? మదీయతాపముఁ బాపఁ బోలు కృపానిధీ! 989

* శాస్త్రనిపుణు లైనవారు ఆత్మభూతుడవైన నీయందే ఆసక్తి చూపుతుంటారు. నీవు ఎడతెగని ప్రీతిని కలిగించేవాడవు. దుఃఖ మొదవించే పెనిమిటులూ, బిడ్డలూ మొదలైన వారిని మా కెందుకు చూపుతావు? మా జీవితాశ లన్నీ నిన్ను చుట్టుకొని ఉంటే ఎందుకు త్రుంచివేస్తావు? స్వామీ! నీవు కరుణకు పెన్నిధివి. మా తాపం బాపు.

సీ. నీ పాదకమలంబు నెమ్మి డగ్గఱఁ గాని తరలి పోవంగఁ బాదములు రావు;
నీ కరాబ్జంబులు నెఱి నంటి తివఁ గాని తక్కిన పనికి హస్తములు సారవు;
నీ వాగమృతధార నిండఁ గ్రోలఁగఁ గాని చెవు లన్యభాషలు సేరి వినవు;
నీ సుందరాకృతి నియతిఁ జూడఁగఁ గాని చూడ వన్యంబులఁ జూడ్కి కవలు;
ఆ. నిన్నె కాని పలుకనేరవు మా జిహ్వ, లొల్ల ననుచుఁ బలుకనోడ వీవు
మా మనంబు లెల్ల మరపించి దొంగిలి, తేమి సేయువార మింకఁ? గృష్ణ! 990

* కృష్ణా! నీ చరణపద్మాలను సంప్రీతితో చేరడానికే తప్ప మరలి పోవడానికి మాకు కాళ్ళు రావు. నీ హస్తకమలాలను పట్టుకోవడానికే తప్ప వేరు పనులకు మా చేతులు పూనుకోవు. నీ వచనసుధారసం

ఆప్యాయంగా ఆస్వాదించడానికే తప్ప ఇతరమైన మాటలు వినడానికి మాచెవులు ఇష్టపడవు. నీ మనోహరాకారం ఎల్లప్పుడూ చూడడానికే తప్ప మా కనులు మరి వేటినీ కాంచనొల్లవు. నీనామ గుణాలను తప్ప మరిదేనినీ మా నాల్కలు ఉచ్చరించవు. మరి నీవో మమ్మల్ని ఒల్లనని పలుకడానికి జంకడం లేదు. మా మనసులను మురిపించి అపహరించావు. ఇంక మే మేమి చెయ్యగలం?

చ. సిరికి నుదారచిహ్నములు సేయు భవచ్చరణారవిందముల్
సరసిజనేత్ర! మా తపముసంపదఁ జేరితి మెట్టకేలకున్
మరలఁగ లేము మా మగల మాటల నొల్లము; పద్మగంధముల్
మరగిన తేఁటు లన్యకుసుమంబుల చెంతను జేరనేర్చునే? 991

* కమలాక్షా! శ్రీమహాలక్ష్మికి వన్నెచిన్నెలు చేకూర్చు నీ పాదపద్మాలకడకు మా నోముల ఫలంగా ఎట్లో చేరగలిగాము. ఇక ఇక్కడి నుండి మరలిపోలేము. మా పతులసంగతి అంగీకరించం. తామర పూలసుగంధం మరగిన తుమ్మెదలు ఇతర పుష్పాలచెంతకు చేరబోవు కదా!

ఆ. సవతు లేక నీ విశాలవక్షస్థలిఁ, దులసితోడఁ గూడఁ దోయజాక్ష!
మనుపు మనుచు నెపుడు మాకాంత నీపాద, కమలరజముఁ గోరుఁ గాదె కృష్ణ! 992

* నీరజాక్షా! నీ వెడంద ఉరమ్ముపై తులసితో కలసిమెలసి విలసిల్లునట్లు కటాక్షింపుమని ఎప్పుడునూ శ్రీమహాలక్ష్మి నీ పాదపద్మపరాగాన్ని కోరుతుంది గదా!

ఉ. అత్తలు మామలున్ వగవ నాఱడి కోడక నాథులన్ శుగా
యత్తులఁ జేసి యిల్వరుస లాఱడి వోవఁగ నీదు నవ్వులన్
మెత్తని మాటలన్ మరుఁడు మేకొని యేఁచిన వచ్చినార; మే
పొత్తుల నొల్లమో పురుషభూషణ! దాస్యము లిచ్చి కావవే! 993

* పురుషులకు అలంకార మైనవాడా! అత్తమామలు ఆక్రోశింపగా, భర్తలను దుఃఖాల పాలుచేసి, నిందకు జంకక, కులమర్యాదలు గోలుపుచ్చి, నీ నవ్వులకూ, నీ మృదువచనాలకూ ముచ్చటపడి పచ్చవిల్తుడు బాధింపగా వచ్చాము. ఇక మా కెవ్వరి పొత్తూ వద్దు. నీ పాదదాస్య మిచ్చి రక్షించు.

మ. మగువల్ సిక్కరె తొల్లివల్లభులకున్? మన్నించి తద్వల్లభుల్
మగపంతంబు దలంపరే? తగులముల్ మాపాలనే పుట్టెనే?
మగవా రాడెడు మాటలే తగవు నీ మాటల్ మనోజాగ్నిచేఁ
బొగులం జాలము; కౌఁగిలింపుము మముం; బుణ్యంబు పుణ్యాత్మకా! 994

* పూర్వము వాల్గంటులు వల్లభులను వలచినవారు కారా? వల్లభులు వారి నాదరముతో దనుపరా? మమతలు మాయెడనే జనించినవా? నీ పలుకు మాటలు మగవారు పలుకు మాటలేనా? ఇవి నీకు ఏ

మాత్రము తగవు. మన్మథాగ్నిచే పరితపించి పోలేకున్నాము. ఓ పుణ్యాత్ముడా! మమ్ము ఆలింగన మొనర్చు కొనుము. నీకు పుణ్యముంటుంది.

ఉ. కుండలదీప్త గండమును గుంచితకుంతల ఫాలమున్ సుధా
మండిత పల్లవాధరము మంజులహాస విలోకనంబునై
యుండెడు నీ ముఖంబుఁ గని యుండఁగ వచ్చునె? మన్మథేక్షు కో
దండ విముక్త బాణముల దాసుల మయ్యెద; మాదరింపవే. 995

* చెవికమ్మలచే చెలువారు చెక్కిళ్లనూ, ముసిరిన ముంగురులచే ముద్దులొలుకు ఫాలతలమునూ, అమృతము చిందు చిగురు మోవియూ, చొక్కపు చిరునవ్వుతోడి చూడ్కులునూ గల నీవదనం వీక్షించి నిలువగలమా? మదనుని చెరకువింటినుండి వెడలిన శరపరంపరలకు దాసుల మయినాము. మమ్ము కాపాడు.

సీ. నీ యధరామృత నిర్ఝరంబుల నేఁడు సేరి వాతెఱలపైఁ జిలుకకున్న
నీ విశాలాంచిత నిర్మలవక్షంబుఁ గుచకుట్మలంబులఁ గూర్పకున్న
నీ రమ్యతర హస్త నీరజాతంబులు చికురబంధంబులఁ జేర్పకున్న
నీ కృపాలోకన నివహంబు మెల్లన నెమ్మొగంబుల మీఁద నెఱపకున్న

ఆ. నీ నవీన మాననీయ సల్లాపంబు, కర్ణరంధ్రదిశలఁ గప్పకున్న
నెట్లు బ్రదుకువార? మెందుఁ జేరెడువార? మధిప! వినఁగఁ దగదె యాఁడుకుయులు. 996

* గోకులవల్లభా! చెంతకు జేరి నీ అధరసుధారసపూరం మా చిగురుపెదవులపై చిలికించు. విశాలమైన, ఒప్పిదమైన, విమలమైన నీ ఉరమును మా చను మొగ్గలపై గదించు. పరమసుందరములైన నీ కరకమలాలను మా కొప్పులపై ఉంచు. నీ కరుణాకటాక్ష శ్రేణిని మెల్లగా మా నెమ్మోములపై పొలయించు. ఆదరింపదగిన నీక్రొంగ్రొత్త పలుకుతేనియ మా చెవులలో ఒలికించు. లేకుంటే మే మెలా జీవింపగలం? ఎక్కడికి పోగలం? ఆడువారి మొరాలకించు.

మ. భవదాలోకన హాసగీతజములై భాసిల్లు కామాగ్నులన్
భవదీయాధరపల్ల వామృతముచేఁ బాపం దగుం, బాప వే
ని వియోగానల హేతిసంహతులచే నీఱై, భవచ్చింతలన్
భవదంఘ్రిద్వయవీథిఁ బొందెదము నీ పాదంబులానం బ్రియా! 997

* ప్రాణేశ్వరా! నీమీద ఒట్టిడి చెపుతున్నాము. నీ చూపులచే, నవ్వులచే, పాటలచే జనించి జ్వలించే మన్మథాగ్నులను నీ చిగురుమోవి సుధ చింది చల్లార్చు. చల్లార్చవేని నీ విరహానల జ్వాలాజాలంతో భస్మమై పోయి నిన్నే స్మరిస్తూ నీ అడుగుల జంటనే చేరుతాము.

క. తరుమృగఖగ గోగణములు, కర మొప్పెడు నిన్నుఁ గన్న గానము విన్నం
గరఁగి పులకించు; నబలలు, గరఁగరె నినుఁ గన్న నీదు గానము విన్నన్? 998

* మిక్కిలి ప్రకాశించు నిన్ను కనుగొన్నా, నీ సంగీతము విన్నా చెట్లూ, మృగాలూ, పక్షులూ, ధేను సమూహమూ కరగి పులకించి పోతాయి. మరి అంగనలు నిను కనీ, నీ గానం వినీ ద్రవించిపోరా?

సీ. ఈ పంచబాణాగ్ని నేమిట నార్తుము నీ మంజువాగ్వృష్టి నెగడదేని?
నీ మన్మథాంభోధి నే త్రోవఁ గడతుము నీ దృష్టి నావయై నిలువదేని?
నీ చిత్తజధ్వాంత మే జాడఁ జెఱతుము నీ హాసచంద్రిక నిగుడదేని?
నీ దర్పకజ్వర మే భంగి నడఁతుము నీ నవాధరసుధ నింపవేని?

ఆ. నెట్లు నిర్వహింతు? మే లాగు మాలాగు;, కరుణ సేయ వేనిఁ గదియ వేని
మరుఁడు నిర్దయుండు మన నిచ్చునే? యశో, దా కుమార! యువతి ధైర్యహార! 999

* మానినీమానసచోరా! యశోదాకుమారా! నీ యింపైన పలుకులనే వాన కురియకుంటే ఈ మన్మథాగ్నిని దేనితో చల్లార్చగలం? నీ చూడ్కి అనే నావ లేకుంటే ఈ మదన సాగరాన్ని ఎట్లా దాటగలం? నీ నవ్వనే వెన్నెల లేకుంటే ఈ కామాంధకారాన్ని ఎట్లా పారదోలగలం? నీ నూతనమైన అధరామృతం చిలుకకుంటే ఈ స్మరజ్వరాన్ని ఎట్లా శమింపజేయగలం? నీవు కరుణించి హత్తుకొనకుంటే ఎట్లా మనుగడ సాగించగలం? మా గతి ఏమిటి? దర్పకుడు దయమాలినవాడు. మమ్మ బ్రతుకనిస్తాడా?

ఆ. అమరులఁ గాచిన హరిక్రియఁ, గమలేక్షణ! నీవు నేఁడు కరుణ నభయ హ
స్తము మా యురముల శిరములఁ, బ్రమదంబున నిడుము మూర్ఛ పాల్పడకుండన్. 1000

* తామరసాక్షా! శ్రీమహావిష్ణువు దేవతలను రక్షించిన విధంగా, మేము మూర్ఛపాలుగాకుండా ఇప్పుడే దయతో నీ అభయహస్తాన్ని మా రొమ్ములపైనా, తలలపైనా ప్రీతితో నుంచు.

క. కట్టా! తలమునుకలునై, దట్టపు విరహాగ్ని శిఖలు తరుణుల నేఁచన్
నెట్టన్ బలుకవు చూడవు, కట్టిఁడివి గదా కుమార! కరుణోదారా! 1001

* దయామయా! నందతనయా! అయ్యో! గాఢవియోగ మనెడు మంటలు మేరమీరి యువతులను మమ్మ కాలుస్తున్నా ఏమియూ మాటాడవు. కన్నెత్తి చూడవు. నీ వెంత కఠినుడవయ్యా!

వ. అని యిట్లు కుసుమశరుని శరపరంపరా పరవశలై యోపికలు లేక పలికిన గోపికల దీనాలాపంబులు
విని, నవ్వి యోగీశ్వరుం డయిన కృష్ణుం డాత్మారాముండై వారలతో రమించె నప్పుడు. 1002

* ఈ రీతిగా పుష్పబాణుని బాణపరంపరలకు విహ్వలత్వం పొంది సైరణ విడిచి వ్రజసుందరీమణులు పల్కిన దీనవచనాలు ఆకర్ణించి యోగీశ్వరేశ్వరుడూ, ఆత్మారాముడూ అయిన శ్రీకృష్ణుడు నవ్వి వారితో రమించాడు.

మ. కరుణాలోకములం బటాంచల కచాకర్షంబులన్ మేఖలా
కర బాహు స్తన మర్దనంబుల నఖాంకవ్యాప్తులన్, నర్మ వా

క్పరిరంభంబుల మంజులాధర సుధాపానంబులం గాంతలం
గరఁగించెన్ రతికేళిఁ గృష్ణుఁడు గృపం గందర్పుఁ బాలార్చుచున్. 1003

* శ్రీకృష్ణుడు దయతోడి చూపులతో, చేలాంచల కేశాకర్షణలతో; పిరుదులు, భుజములు, స్తనాలు స్పృశించుటతో; నఖక్షతాలు ఉంచుటతో, మేలము లాడుటతో, ఆలింగనం సల్పుటతో, మధురమైన అధరామృతాలు అస్వాదించుటతో కందర్పుని గర్వమణస్తూ గోపికలను కరుణతో కామకేళిలో కరగించాడు.

క. మక్కువ వికసిత వదనలు, సక్కఁగఁ దనుఁ గొల్వ హాసచంద్రికతోడన్
మిక్కిలి మెఱసెను గృష్ణుఁడు, చుక్కలగమి నడిమి పూర్ణసోముని భంగిన్. 1004

* అచ్యుతుడు అనురాగంతో విప్పారిన మోములు గల ఆ గోపాంగనలు చుట్టుచేరి తన్ను చక్కగా కొలుస్తుండగా నక్షత్రసమూహాల నడుమ నిండు జాబిలిమాదిరి చిరునవ్వు వెన్నెలలతో మిక్కిలి ప్రకాశించాడు.

ఆ. సతులు దన్నుఁ బాడ సంప్రీతి నాడుచు, నఱుత నున్న వైజయంతితోడ
వనజలోచనుండు వనభూషణుం డయ్యె, యువతిజన శతంబు లోలిఁ గొలువ. 1005

* వందలకొలది తరుణులు తన్ను కొలుస్తుండగా, యువతులు తన్ను గూర్చి పాటలు పాడుతుండగా, సంతోషంతో ఆడుతూ, కంఠమందలి వైజయంతి అనే వనమాలతో వనజదళాక్షుడు ఆ బృందావనానికి అలంకారభూతు డైనాడు.

ఉ. చిక్కక యీశుఁడై యెదిరిఁ జిక్కులఁ బెట్టెడి మాయలానికిం
జిక్కి కృతార్థలై మరుని చిక్కులఁ జొక్కి లతాంగు లుండఁగా
మక్కువ శాంతి సేయుటకు మన్నన సేసి ప్రసన్నుఁ డౌటకుం
జక్కన నా విభుండు గుణశాలి దిరోహితుఁ డయ్యె నయ్యెడన్. 1006

* పరమేశ్వరుడై ఎవరికీ చిక్కక ఎదుటివారిని చిక్కుల్లో ముంచే మాయలానికి, దక్కి ధన్యురాండ్రై ఆ గోపాంగనలు మదనకేళిలో సొక్కిసోలిపోయారు. ఆ సమయంలో వారి కామోత్కంఠకు శాంతి కలిగించే టందుకూ, అనంతరం ఆదరంతో అనుగ్రహించేటందుకూ, కల్యాణగుణ పరిపూర్ణుడైన ఆ పరమాత్ముడు అదృశ్య మైనాడు.

వ. ఇట్లు హరి గను మొఱంగి చనిన కరిం గానక తిరుగు కరేణుల పెల్లున నుల్లంబులు దల్లడిల్ల వల్లవకాంతలు తదీయగమన హాసవిలాస వీక్షణ విహార వచనరచనానురాగంబులం జిత్తంబులు గోల్పడి, వివిధచేష్టలకుం బాల్పడి, తదాత్మకత్వంబున నేన నేన కృష్ణుండ నని కృష్ణగుణావేశంబులం జరియించుచు. 1007

* ఈ లాగున మాధవుడు కనుగప్పి వెళ్ళినవేళ ఆయనను కనుగొన లేక మగ ఏనుగును బాసి సంచరించే ఆడుఏనుగులవలె హృదయాలు సంచలింపగా, గోపకాంతలు నందనందనుడి గమనలీలలూ, హాసవిలాసాలూ, చూపులూ, విహారాలూ, ఆటలూ, మాటలు మొదలైన వాటిమీద అనురాగంతో తమ

మనస్సులు మనస్సులలో లేక పలుచేష్టలకు పాల్పడినారు. తన్మయత్వంతో "నేనే మాధవుణ్ణి" అంటూ గోవిందుని గుణచేష్టితాలు అనుకరిస్తూ తిరుగసాగినారు.

క. భూతములలోనఁ వెలిఁ బ్ర, ఖ్యాతుం డగు నట్టివాని; గాంతలు కాళిం
దీ తీరవనాంతరముల, బ్రాఁతిన్ వెదుకంగఁ జనిరి పాడుచు నధిపా! 1008

* ఓ పరీక్షిన్మహారాజా! చరాచరములైన సమస్త భూతముల లోపలనూ, వెలుపలనూ నివసించియున్న ఆ వాసుదేవుణ్ణి వల్లవాంగనలు యమునాతీర వనమధ్యంలో ప్రేమతో పాడుతూ వెదకుటకు వెళ్ళినారు.

సీ. పున్నాగ! కానవే పున్నాగవందితుఁ; దిలకంబ! కానవే తిలకనిటలు;
ఘనసార! కానవే ఘనసారశోభితు; బంధూక! కానవే బంధుమిత్రు;
మన్మథ! కానవే మన్మథాకారుని; వంశంబ! కానవే వంశధరునిఁ
జందన! కానవే చందనశీతలుఁ గుందంబ! కానవే కుందరదను;

తే. నింద్రభూజమ! కానవే యింద్రవిభవుఁ, గువలవృక్షమ! కానవే కువలయేశుఁ;
బ్రియకపాదప! కానవే ప్రియవిహారు; ననుచుఁ గృష్ణుని వెదకి రయ్యబ్జముఖులు. 1009

* ఓ పున్నాగభూజమా! పురుషపుంగవుల వందనా లందుకునే వానిని నీవు చూచినావా? ఓ బొట్టుగు చెట్టా! ఫాలమున తిలకం ధరించిన వానిని తిలకించినావా? ఓ కర్పూర పాదపమా! గొప్పబలిమిచే భాసిల్లు వానిని కనుగొన్నావా? ఓ మంకెనమహీజమా! అందరికీ బంధుమిత్రుడైన వానిని కాంచినావా? ఓ వెలగమ్రాకా! అంగజుని వంటి ఆకారంగల వానిని అవలోకించావా? ఓ వెదురు తరువా! వేణువు దాల్చిన వెన్నుని వీక్షించావా? ఓ చందన ద్రుమమా! చందనమువలె చల్లనైన వానిని సందర్శించావా? ఓ మొల్ల లతికా! మొల్ల మొగ్గలవంటి దంతములు గలవానిని పరికించావా? ఓ మరువకమా! దేవేంద్రవైభవం గలవానిని కంటివా? ఓ రేగుచెట్టా! భూమండలమునకు అధినాథుడైన వాని నాలోకించావా? ఓ ప్రేంకణమా! ప్రియ విహారము గల వానిని అరసినావా? అంటూ తామరరేకులవంటి మోములు గల గోపభామినులు బృందావనంలో అందాల కృష్ణుని వెదకినారు.

వ. మఱియును. 1010

ఉ. నల్లనివాఁడు పద్మనయనంబుల వాఁడు కృపారసంబు పైఁ
జల్లెడివాఁడు మౌళిపరిసర్పిత పింఛమువాఁడు నవ్వు రా
జిల్లెడు మోమువాఁ డొకఁడు చెల్వల మానధనంబుఁ దెచ్చె నో
మల్లియలార! మీ పొదలమాటున లేఁడు గదమ్మ చెప్పరే? 1011

* ఇంకనూ ఈ విధంగా అడుగసాగారు.

* నల్లనివాడూ, కమలములవంటి కన్నులు గలవాడూ, కరుణారసము చిందించేవాడూ, సిగపై వ్యాపించిన నెమలిపురి కలవాడూ, చిరునగవు చెలువారే మొగము గలవాడూ అయిన ఒకానొక కుఱ్ఱవాడు,

మానినుల మానధనం దోచితెచ్చినాడు. ఓ మల్లెతీవలారా! మీ పొదలమాటున లేడు గదా! ఉన్నట్లయితే కొంచెం చెప్పండమ్మా!

ఉ. అంగజునైనఁ జూడ హృదయంగముఁడై కరఁగించు వాఁడు శ్రీ
రంగదురంబు వాఁడు మధురంబగు వేణురవంబు వాఁడు మ
మ్మంగజు పువ్వుఁదూపులకు నగ్గము సేసి లవంగ లుంగ నా
రంగములార! మీకడకు రాఁడు గదా! కృప నున్నఁ జూపరే! 1012

* ఓ లవంగవృక్షములారా! మాదీఫల తరువులారా! నారింజ చెట్టులారా! దర్శించిన మాత్రాన మదికింపు గొలిపి మన్మథునికూడా కరగించేవాడూ, సిరిగల వక్షమువాడూ, మోహనమైన మురళీనినాదము గలవాడూ అయిన శ్రీకృష్ణుడు మమ్ము మారుని కుసుమ శరాల బారి కప్పగించి మీ దగ్గరకు రాలేదు గదా! వస్తే మాకు దయతో చూపండమ్మా!

సీ. మానినీమన్మథు మాధవుఁ గానరే సలలితోదార వత్సకములార!
సలలితోదార వత్సక వైరిఁ గానరే సుందరోన్నత లతార్జునములార!
సుందరోన్నత లతార్జునభంజుఁ గానరే ఘనతర లసదశోకంబులార!
ఘనతర లసదశోకస్ఫూర్తిఁ గానరే నవ్యరుచిర కాంచనంబులార!

ఆ. నవ్య రుచిర కాంచన కిరీటుఁ గానరే, గహనపదవి కురవకంబులార!
గహనపదవి కురవక నివాసిఁ గానరే, గణికలార! చారుగణికలార! 1013

* మనోహరములూ, గొప్పవీ అయిన కొడిసె వృక్షములారా! పడతుల పాలిటి పంచశరుడైన లక్ష్మీవల్లభుని చూచారా? అందమైన పొడవైన కొమ్మలతో కూడిన మద్దితరువులారా! అందమైనవాడూ, ఉదారుడు, వత్సాసురుని తెగటార్చినవాడూ అయిన అచ్యుతుని కనుగొన్నారా?

ఉన్నతములై ఒప్పుచున్న కంకేళి పాదపములారా! సుందరములూ, సుదీర్ఘములూ అగు శాఖలతో గూడిన యమళార్జునములను భంజించిన హరిని అవలోకించారా? సరిక్రొత్త ఒప్పిదము గల సంపెంగలారా! దుఃఖరహితుడై వెలయుచున్న తోయజాక్షుని వీక్షించారా? ఎఱ్ఱగోరింటచెట్టులారా! నూతనమైన బంగారుకిరీటము గల శౌరిని ఈ వనమధ్యంలో పరికించారా? ఓ అందమైన అడవి మొల్లలారా! సుందరమైన నెల్లిచెట్టులారా! బృందావనమందలి ఎఱ్ఱగోరింట పొదలలో సంచరించే వెన్నుని కన్నారా?

సీ. అదె నందనందనుం డంతర్హితుం డయ్యెఁ బాటలీతరులార! పట్టరమ్మ!
హేలావతులఁ గృష్ణ! యేల పాసితి వని యైలేయ లతలార! యడుగరమ్మ!
వనజాక్షుఁ డిచటికి వచ్చి డాఁగఁడు గదా! చూతమంజరులార! చూడరమ్మ!
మానినీమదనుతో మారాక యెఱిఁగించి మాధవీలతలార! మనుపరమ్మ!

ఆ. జాతిసతులఁ బాయ నీతియే హరి కని, జాతులార! దిశలఁ జాటరమ్మ!
కదళులార! పోయి కదలించి శిఖిపింఛ, జూటుఁ దెచ్చి కరుణఁ జూపరమ్మ! 1014

* అడుగో! నందగోపుని తనయుడు ఉన్నట్టుండి అంతర్ధాన మైనాడు. ఓ కలిగొట్టు చెట్టులారా! పట్టు కొనండి. 'కృష్ణా! విలాస వతులను ఎందుకు వదలివేశా' వని ఓ మిరియపు తీవలారా! ఆయన్ని అడగండి. పద్మనేత్రుడు ఇక్కడికి వచ్చి దాగుకొనలేదు గదా! ఓ మామిడి గుత్తులారా! చూడండి. ఓ బండి గురివెంద తీవలారా! మగువల పాలిటి మన్మథుడైన మాధవునకు మా రాక తెల్పి మమ్ము బ్రతికించండి. జాజులారా! సత్కుల సంజాత లయిన సతుల నెడబాయుట శ్రీహరికి నీతి గాదని దిక్కులలో చాటండి. ఓ కదళీ వృక్షములారా! మీరు వెళ్లి నెమలిపురిని తలలో ధరించిన కంజనేత్రుణ్ణి కదలించుకొని వచ్చి కరుణతో మాకు చూపండి.

క. హరిచరణములకుఁ బ్రియవై, హరి నిను మన్నింప భద్ర మందెడు తులసీ!
హరి నీ దెస రాఁడు గదా, హరి చొప్పెఱిఁగించి శుభము లందింపఁగదే! 1015

* ఓ తులసీ! నీవు గోవింద చరణారవింద ప్రియురాలవు గదా! మాధవు డాదరింపగా మంగళములు పొందుచున్నావు. శ్రీకృష్ణుడు నీ చెంతకు చేరరాడు గదా! వచ్చినచో అతడు వచ్చిన మార్గం తెలిపి మాకు క్షేమం కలిగించు.

తే. పొగడఁ దగువానిఁ గానరె పొగడలార!, యీ డెఱుంగని విభుఁ జూపుఁ డీడలార!
మొల్లమగు కీర్తివాఁ డే డి మొల్లలార!, శుకనిగదితునిఁ జెపుఁడు కింశుకములార! 1016

* పొగడలారా! పొగడదగిన పురుషోత్తముణ్ణి చూచారా? ఓ ఎఱ్రకిత్తలి చెట్టులారా? సాటిలేని పురుషోత్తముని మాకు చూపండి. ఓ మొల్లలారా! వెల్లివిరిసిన కీర్తిగల నల్లనయ్య ఎక్కడ? ఓ మోదుగు వృక్షములారా! శుకునిచే వర్ణింపబడిన వనమాలి ఏడి? చెప్పండి.

క. తరుణీకుచ కుంకుమయుత, హరికంధర దామగంధ మడరెడుఁ జూడ్కుల్
హరిఁ గనిన పగిదిఁ దనరెడి, హరిణీ! హరిజాడఁ బుణ్య మయ్యెడిఁ జెపుమా! 1017

* ఓ ఆడులేడీ! యువతులు స్తనాలపై పులుముకొన్న కుంకుమ పూత లంటుకొని హరికంఠంలోని పుష్పమాలికా పరిమళం బుగులు కొలుపుతున్న నీ చూపులు పరికింపగా గోపాలుణ్ణి చూచినట్లే ఉన్నాయి. నీకు పుణ్యముంటుంది. శ్రీకృష్ణుని జాడ తెలుపు!

క. కిటియై కౌఁగిటఁ జేర్చెను, వటుఁడై వర్ధిల్లి కొలిచె వడిఁ గృష్ణుండై
యిటఁ బద చిహ్నము లిడెఁ గ్రిం, దటి బాముల నేమి నోఁచి తమ్మ ధరిత్రీ! 1018

* ఓ భూదేవీ! వరాహావతారం ధరించినప్పుడు నిన్ను కౌగిట జేర్చుకొన్నాడు. త్రివిక్రమ స్వరూపధరుడై నిన్ను కొలిచాడు. ఇప్పుడు కృష్ణుడై నీ పై అడుగు లుంచాడు. పూర్వజన్మలలో నీ వెట్టి నోములు నోచావో!

వ. అనుచు మదనోన్మాదచిత్తలై తదాత్మకత్వంబున కృష్ణలీలల ననుకరించుచు. 1019

* ఈ విధంగా అంటూ గోపికలు యౌవనోద్రేకంచే వేదురుగొన్న మనసులు గలవారై కృష్ణతాదాత్మ్యాన్ని పొంది ఆ భగవంతుని లీలలు అనుకరింపసాగినారు.

సీ. పూతనయై యొక్క పొలఁతి చరింపంగ శౌరియై యొక కాంత చన్నుఁ గుడుచు;
బాలుఁడై యొకభామ పాలకు నేడ్చుచో బండి నే నని లేమఁ బాఱఁ దన్ను;
సుడిగాలి నని యొక్క సుందరి గొనిపోవ; హరి నని వర్తించు నబ్జముఖియు
బకుఁడ నే నని యొక్క పడఁతి సంరంభింపఁ బద్మాక్షుఁడను కొమ్మ పరిభవించు

ఆ. నెలమి రామకృష్ణు లింతు లిద్దఱు గాఁగ, గోపవత్సగణము గొంద ఱగుదు;
రసురవైరి ననుచు నబల యొక్కతె చీరుఁ, బసుల మనెడి సతుల భరతముఖ్య! 1020

*గోపికల్లో ఒకతె పూతనవలె మెలగగా, కృష్ణుని మాదిరి అభినయిస్తున్న ఇంకొకతె చనుగుడిచింది. ఒకతె తన్ను శిశువుగా భావించుకొని పాలకేడుస్తూ, శకటాసురుడివలె వర్తించే మరియొకతెను కాలితో తన్నింది. ఒకతె తృణావర్తుడి మాదిరి నటిస్తూ- నేను కృష్ణుణ్ణి అని భావించే మరొకతెను ఎగురవేసుకపోయింది. ఒకతె నేను బకాసురుణ్ణి అని విజృంభించగా నేను వాసుదేవుణ్ణి అంటూ మరొకతె దానిని పరాభవించింది. ఇద్దరు పొలతులు రామకృష్ణులు కాగా మరికొందరు గోపకులూ, క్రేపులూ అయ్యారు. మేము పసులమంటూ పలుకుతున్న చెలువలను నేను నందకుమారుణ్ణి అనే వెలది పిలిచింది.

ఆ. లోకమెల్లఁ గుక్షిలోపల నున్నది, మాధవుండ నేను మాత వీవు
చూడు మనుచు నొక్క సుందరి యొకతెకు, ముఖముఁ దెఱచి చూపు ముఖ్యచరిత! 1021

* ఉత్తమ చరిత్రుడవైన పరీక్షిన్మహారాజా! ఒకతె మాధవుడై విశ్వమంతా నా కుక్షిలో ఉంది చూడుమంటూ యశోదమ్మగా నటిస్తున్న మరొకతెకు తన నోరు తెరచి చూపింది.

క. వెన్నలు దొంగిలి తినియెడి, వెన్నుఁడ నని యొకతె నుడువ వేఱొక్కతె చే
సన్నల యశోద నంచును, గ్రన్నన కుసుమముల దండఁ గట్టు నిలేశా! 1022

* అవనీనాథా! నేను నవనీతచోరుడైన నందనందనుణ్ణి అని ఒకతె పలుకగా, వేరొకతె నేను యశోదాదేవి నని చేసన్నలు చేస్తూ దానిని వెంటనే పూదండచేత బంధించింది.

క. 'కాళియఫణి యిది వీరలు, కాళియఫణిసతులు మ్రొక్కఁ గడఁగిరి నే గో
పాల కుమారుఁడ' ననుచును, లీలాగతి నాడు నొక్క లేమ నరేంద్రా! 1023

* "ఇది కాళియసర్పం. వీరు అతని పత్నులు. నాకు మ్రొక్కుతున్నారు. నేను నందతనయుణ్ణి" అంటూ ఒక కులుకులాడి కులుకసాగింది.

క. తరుణులు గోపకు లందఱు, హరిహయుఁ డిదె వానఁ గురిసె హరి నే' నని భా
సుర చేలాంచల మొక్కతె, గిరి నెత్తెద ననుచు నెత్తుఁ గెంగేల నృపా? 1024

* "ఈ చెలు లందరూ గోపాలకులు, ఆమె దేవేంద్రుడు. ఇదిగో రాలవాన కురుస్తున్నది. నేను శ్రీకృష్ణుణ్ణి. ఇదిగో గోవర్ధన గిరి నెత్తుతున్నాను'' అంటూ ఒకతె కెంగేలితో చీరకొంగు పయికెత్తి పట్టుకుంది.

క. 'మీరలు గోపకు లే నసు, రారిని దావాగ్ని వచ్చె నటు సూడకుఁడీ
వారించెద' నని యొక్కతె, సేరి బయల్ కబళనంబు సేయు నరేంద్రా!' 1025

* పరీక్షిన్మహారాజా! "మీరంతా గోపకుమారులు. నేను రాక్షసవిరోధి నయిన కృష్ణుణ్ణి. కార్చిచ్చు వస్తున్నది. అటు చూడకండి. నేను దానిని నివారిస్తాను'' అంటూ ఒక గోపిక బయలును మ్రింగింది.

వ. ఇట్లు తన్మయత్వంబున గోపసుందరులు బృందావనంబునం గల తరులతాదుల హరి నడుగుచు, దుర్గమంబు లయిన విపినమార్గంబుల సరోజాత కేతన హల కులిశ కలశాంకుశాది శుభలక్షణ లక్షితంబు లయి మనోహరంబు లయిన హరిచరణంబుల చొప్పుఁ గని తప్పక చెప్పికొనుచుఁ దమలో నిట్లనిరి. 1026

* ఇట్లు తనువులు మరచి గోపాంగనలు బృందావనంలోని మ్రాకులనూ, తీవలనూ శ్రీహరి జాడ లడుగుతూ, చొరరాని అడవి దారుల్లో కమలం, ధ్వజం, నాగలి, వజ్రం, కలశం, అంకుశం మొదలైన శుభలక్షణాలచే మనోజ్ఞములైన గోవిందుని అడుగులు గుర్తించి గొప్పగా చెప్పుకొంటూ తమలో ఇట్లనుకొన్నారు.

సీ. కొమ్మకుఁ బువ్వులు గోసినాఁ డిక్కడ మొనసి పాదాగ్రంబు మోపినాడు
సతి నెత్తుకొని వేడ్క జరిగినాఁ డిక్కడఁ దృణములోఁ దోఁపదు తెఱవజాడ
ప్రియకు ధమ్మిల్లంబు వెట్టినాఁ; డిక్కడఁ గూర్చున్న చోటిదె కొమరు మిగులు
నింతికిఁ గెమ్మోవి యిచ్చినాఁ డిక్కడ వెలఁది నిక్కిన గతి విశదమయ్యె

ఆ. సుదతితోడ నీరు సొచ్చినాఁ డిక్కడఁ, జొచ్చి తా వెడలిన చోటు లమరెఁ
దరుణిఁ గాముకేళిఁ దనిపినాఁ డిక్కడ, ననఁగి పెనఁగియున్న యంద మొప్పె. 1027

* ఇక్కడ మగువకై మాధవుడు పూలు కోసినాడు కాబోలు! మునివ్రేళ్ళు మాత్రమే నేలపై మోపినాడు. ఇక్కడ ప్రీతితో చెలువ నెత్తుకొని ముందుకు వెళ్ళినాడు కాబోలు! ఈ పచ్చిక పట్టుపై దాని అడుగులు కనిపించడంలేదు. ఇక్కడ కొమరాలి కొప్పు సవరించి చక్కదిద్దాడు కాబోలు! ఇద్దరూ కూర్చున్నచోటు సొగసుగా ఉంది. ఇక్కడ అతివకు అరుణాధర మిచ్చాడు కాబోలు! నెలత నిక్కిన తీరు తేటపడుతున్నది. పడతితో ఇక్కడ ఈ కొలని నీటిలో ప్రవేశించాడు కాబోలు! నీటినుండి వెడలిన తావులు స్పష్టంగా కనబడు తున్నాయి. ఇక్కడ సుదతిని మదనకేళిలో తనిపినాడు కాబోలు! ఇరువురూ అనగి పెనగిన ఆనవాలు కానవస్తున్నది.

వ. మఱియును. 1028

సీ. ఒక యెలనాఁగ చేయూఁదినాఁ డిక్కడ సరస నున్నవి నాల్గుచరణములును
నొక నీలవేణితో నొదిఁగినా డిక్కడ మగజాడలో నిదె మగువజాడ
యొక లేమ మ్రొక్కిన నురివినాఁ డిక్కడ రమణి మ్రొక్కిన చొప్పు రమ్యమయ్యె
నొక యింతి కెదురుగా నొలసినాఁ డిక్కడ నన్యోన్యముఖములై యంఘ్రు లొప్పె

ఆ. నొకతె వెంటఁ దగుల నుండక యేగినాఁ, డడుగుమీఁదఁ దరుణి యడుగు లమరె
నబల లిరుగెలంకులందు రాఁ దిరిగినాఁ, డాఱుపదము లున్నవమ్మ! యిచట. 1029

* ఇంతేకాదు. ఇక్కడ నందసూను డొక చేడియ చేయి పట్టుకొని నడచినాడు కాబోలు నాలుగు చరణా లున్నాయి. ఒక ఒయ్యారితో ఇక్కడ ఒదిగినాడు కాబోలు, మగజాడలో మగువజాడ గోచరిస్తున్నది. ఒక పొలతి మ్రొక్కగా ఇక్కడ ఒడిసి పట్టుకున్నాడు కాబోలు రమణి మ్రొక్కిన తీరు రమ్యంగా ఉంది. ఒక చెలువకు అభిముఖంగా అరిగినాడు కాబోలు, ఇక్కడ ఎదు రెదురుగా అడుగు లేర్పడినాయి. ఒక లేమ వెంబడింపగా ఆగక ఏగినాడు కాబోలు, ఇక్కడ అతని అడుగులమీద అతివ అడుగులు అమరి ఉన్నాయి. ఇదిగో చూడండమ్మా! ఇరుప్రక్కలా ఎలనాగలు అనుసరింప తిరిగినాడు కాబోలు, ఇక్కడ ఆరు పాదాలున్నాయి.

సీ. ఈ చరణంబులే యిందునిభావన! సనకాది మునియోగసరణి నొప్పు;
నీ పాదతలములే యెలనాఁగ! శ్రుతివధూ సీమంతవీథులఁ జెన్ను మిగులు;
నీ పదాబ్జంబులే యిభకులోత్తమయాన! పాలేటిరాచూలిపట్టుఁ గొమ్మ;
లీ సుందరాంఘ్రులే యిందీవరేక్షణ! ముక్తికాంతా మనోమోహనంబు;

ఆ. లీ యడుగుల రజమె యింతి! బ్రహ్మేశాది, దివిజవరులు మౌళిదిశలఁ దాల్తు
రనుచుఁ గొంద ఱబల లబ్జాక్షుఁ డేగిన, క్రమముఁ గనియు నతనిఁ గానరైరి. 1030

* ఓ చంద్రముఖీ! ఈ చరణాలే సనక సనందాది మునీశ్వరుల ధ్యానమార్గమున వెలుగొందేవి.ఓ వెలదీ! ఈ పాదములే వేదము లనెడి భామినుల పాపటపై భాసిల్లేవి. ఓ గజరాజగమనా! ఈ పద్మముల వంటి పాదములే క్షీరసాగర పుత్రికయైన లక్ష్మికి ఆధారాలు. ఓ కలువకంటీ! ఈ అందమైన అడుగులే మోక్షమనెడు మగువ మనసును మోహింపజేసేవి. ఓ పడతీ! ఈ పాదధూళియే బ్రహ్మరుద్రాదులైన దేవతా శ్రేష్ఠులు ఔదల ధరించేది- అంటూ కొంతమంది యువతులు వనజాక్షు డరిగిన తెరువు గుర్తించి కూడా అతనిని కనుగొనలేక పోయారు.

వ. అప్పుడు. 1031

సీ. పతుల దైన్యంబును భామల క్రౌర్యంబుఁ జూపుచు విభుఁ డొక్క సుదతితోడ
విహరింప నది యెల్ల వెలఁదుల వర్జించి నాయొద్ద నున్నాఁడు నాథుఁ' డనుచు
గర్వించి రాఁ జాలఁ గమలాక్ష! మూఁపున నిడుకొను మనుఁడు న య్యీశ్వరుండు
మొఱఁగిపోయినఁ దాపమును బొంది 'యో కృష్ణ! యెక్కడఁ జనితి? ప్రాణేశ! రమణ!

తే. నీకు వరవుడ నయ్యెద నిలువు' మనుచు, వగవఁ గొందఱు కాంత లా వనితఁ జూచి
వరుఁడు మన్నింప గర్వించి వనజనేత్ర, చిక్కె నేఁడని వెఱఁగును జెంది రపుడు. 1032

* ఆ సమయాన పతులు పణతులకు లొంగిపోయి పొందే దైన్యమునూ, స్త్రీలు చూపే దౌర్జన్యమునూ తెలుపడానికని కృష్ణుడొక చెలువతో కలసిమెలసి విహరించినాడు. అంతలో ఆ చేడియ తక్కిన తరుణులందరినీ వదలి వల్లభుడు తన్నే వలచి తనకడనే ఉన్నాడని విఱ్ఱవీగింది. ఆ గర్వంతోనే అది- ' ఓ కమలాక్షా! ఇక నడచి రాలేను. నన్ను నీ మూపుపై నెక్కించుకొని కొనిపో!'' అని పలికింది. ఆ మాట అన్నంతనే అచ్యుతుడు అంతర్ధానము చెందాడు. అప్పుడు ఆ తరుణి పరితాపం పొంది "ఓ కృష్ణా! ఓ ప్రాణేశ్వరా! ఓ వల్లభా! ఎక్కడి కేగినావు? నీకు చరణదాసి నవుతాను నిలువు'' మంటూ పలవించింది. అపుడు కొందరు గోపయువతులు ఆ సుదతిని జూచి మగని మన్ననచే దర్పించి ఈ వాల్గంటి ఇటువంటి ఇక్కట్లకు గురియైనది- అని విస్మయం పొందినారు.

వ. మఱియును. 1033

సీ. 'ఈ పొదరింటిలో నిందాఁకఁ గృష్ణుండు నాతోడ మన్మథనటన మాడె
నియ్యేల మగుచోట నిందాఁకఁ జెలువుండు గాఢంబుగా నన్నుఁ గౌఁగిలించె
నీ మహీజము నీడ నిందాఁక సుభగుండు చిట్టంటు చేఁతల సిగ్గుగొనియె
నీ పుష్పలత పొంత నిందాఁక దయితుండు నను డాసి యధరపానంబు సేసె

ఆ. నీ ప్రసూనవేది నిందాఁక రమణుండు, గుసుమదామములను గొప్పుఁ దీర్చె
ననుచుఁ గొంద ఱతివ లంభోజనయనుని, పూర్వలీలఁ దలఁచి పొగడి రధిప! 1034

* పరీక్షిన్మహారాజా! ఇంకా విను గోపకాంతల వింతచేష్టలు. ఈ పొదరింటిలో ఇంతకు ముందే కృష్ణుడు నాతో మన్మథక్రీడ సల్పినాడు. ఈ మాటుగా నున్నచోట ఇంతకుముందే వల్లభుడు నన్ను గట్టిగా కౌగిలించుకున్నాడు. ఈ తరుచ్ఛాయలో ఇందాక మనోహరుడు నఖక్షతాలతో నా సిగ్గు హరించాడు. ఈ పుష్పనికుంజ సమీపాన ఇంతకుముందే ప్రాణేశ్వరుడు నన్ను జేరి నా కెమ్మోని జుఱ్ఱినాడు. ఈ పూలతిన్నెపై ఇందాక ప్రియుడు నా కొప్పులో పూదండలు చెరివినాడు అంటూ కొందరు కొమరాండ్రు వనజనేత్రుడు మునుపు చేసిన శృంగార చేష్టలను మాటిమాటికి తలచుకొని కొనియాడినారు.

మ. అని యిబ్భంగి లతాంగు లందఱును బృందారణ్యమం దీశ్వరున్
వనజాక్షుం బరికించి కానక విభున్ వర్ణించుచుం బాడుచున్

మనముల్ మాటలుఁ జేష్టలుం గ్రియలు న మ్మానాథుపైఁ జేర్చి వే
చని ర య్యామున సైకతాగ్రమునకున్ సంత్యక్త గేహేచ్ఛలై. 1035

* ఈ విధంగా ఆ తీవబోడు లందరూ బృందావనమందు భగవంతుడైన పద్మనేత్రుణ్ణి వెదకి వెదకి దర్శింపలేకపోయారు. ఆ ప్రభుని గుణ చేష్టితాలను వర్ణించి పాడుతూ తమ మనోవాక్కాయాలను ఆ లక్ష్మీవల్లభుడి మీదనే చేర్చి ఇండ్లకు పోవలెనన్న కోరికలు వీడి యమునానదిలోని ఇసుకతిన్నెల మీదకు వెళ్ళినారు.

వ. చని గోపికలు హరి నుద్దేశించి యిట్లనిరి. 1036

* అలా వెళ్ళి ఆ గొల్లజవరాండ్రు హరి నుద్దేశించి ఇలా అన్నారు.

-: గోపికా గీతలు :-

క. నీవు జనించిన కతమున, నో వల్లభ! లక్ష్మి మంద నొప్పె నధికమై
నీ వెంటనె ప్రాణము లిడి, నీ వా రరసెదరు చూపు నీ రూపంబున్. 1037

* నాథా! నీవు జనించిన కారణాన గోకులంలో సిరి పెంపు సొంపారుతున్నది. ప్రాణా లరచేత నుంచుకొని నీ వారమైన మేము నీ కోసం వెదకుతున్నాము. నీ రూపం చూపు.

క. శారదకమలోదరరుచి, చోరకమగు చూపువలన సుందర! మిమ్ముం
గోరి వెల యీని దాసుల, ధీరత నొప్పించు టిది వధించుట గాదే? 1038

* అందగాడా! శరత్కాలపు కమలగర్భంలోని జిగిని దొంగిలించు నీ చూపువల్ల నిన్ను వలచి జీతబత్తెములు లేని దాసికల మయ్యాము. అటువంటి మమ్ము ధీరుడవై ఇలా వేధించుక తినడం నిజంగా చంపడమే గదా!

ఆ. విషజలంబువలన విషధరదానవు, వలన ఱాలవానవలన వహ్ని
వలన నున్న వానివలనను రక్షించి, కుసుమశరునిబారిఁ గూల్పఁ దగునె? 1039

* యమునానదీ జలాలలో విషం గ్రక్కు కాళియునివల్ల, సర్పరూపుడగు అఘాసురునివల్ల, ఇంద్రుడు కురిపించిన రాలవానవల్ల, అడవిలో చెలరేగిన కార్చిర్చువల్ల, తక్కిన ఎన్నో భయాలవల్ల మమ్మి కాపాడి ఇప్పుడు పంచబాణుని బారి కప్పగించడం నీకు న్యాయమా?

ఉ. నీవు యశోదబిడ్డఁడవె? నీరజనేత్ర! సమస్తజంతు చే
తో విదితాత్మ వీశుఁడవు తొల్లి విరించి దలంచి లోక ర
క్షా విధ మాచరింపు మని సన్నుతి సేయఁగ సత్కులంబునన్
భూవలయంబుఁ గావ నిటు పుట్టితి గాదె మనోహరాకృతిన్. 1040

* కమలాక్షా! నీవు కేవలం యశోదకుమారుడవే కాదయ్యా! నిఖిలదేహధారుల బుద్ధికి సాక్షిభూతుడవైన అంతరాత్మవు. పరమేశ్వరుడివి. పూర్వం విరించి నిన్ను స్మరించి విశ్వరక్షణం గావింపుమని నిన్ను వేడుకోగా భూమండలాన్ని ఉద్ధరించేందుకు ఇలా మనోజ్ఞస్వరూపంతో మేటి యదువంశంలో ఆవిర్భవించావు.

ఆ. చరణసేవకులకు సంసారభయమును, బాపి శ్రీకరంబు పట్టు గలిగి
కామదాయియైన కరసరోజంబు మా, మస్తకముల నునిచి మనుపు మీశ! 1041

* నీ పాదాలను కొలిచేవారికి సంసారంవల్ల కలిగే భయాన్ని తొలగించేదీ, లక్ష్మీదేవి హస్తాన్ని గ్రహించేదీ, అభీష్టములు అందించేదీ అయిన నీ కరకమలాన్ని మా శిరములపై ఉంచి మమ్ము బ్రదికించు స్వామీ?

ఉ. గోవులవెంటఁ ద్రిమ్మరుచుఁ గొల్చినవారల పాపసంఘముల్
ద్రోవఁగఁజాలి శ్రీఁ దనరి దుష్టభుజంగ ఫణాలతాగ్ర సం
భావితమైన నీ చరణపద్మము చన్నులమీఁద మోపి త
ద్భావజ పుష్పభల్ల భవబాధ హరింపు వరింపు మాధవా! 1042

* లక్ష్మీవల్లభా! ఆవులవెంట సంచరించునదీ, సేవించువారి పాపసమూహాలను పోగొట్టగలిగినదీ, సిరిచే నొప్పునదీ, క్రూరుడైన కాళియుని పడగలపై నటించేదీ అయిన నెత్తమ్మివంటి నీ పాదాన్ని మా కుచాల మీద మోపి మాకు మన్మథుని కుసుమశరాలవల్ల ప్రాప్తించిన బాధ పరిహరించు. మమ్ము స్వీకరించు.

క. బుధరంజనియును సూక్తయు, మధురయు నగు నీదు వాణి మరఁగించెను నీ
యధరామృతసంసేవన, విధి నంగజతాపమెల్ల విడిపింపఁగదే! 1043

* పండితులకు ఇంపు గూర్చునదీ, చక్కగా ఉచ్చరింపబడునదీ, తీయనిదీ అయిన నీ పలుకు మమ్ము మరులు కొల్పింది. నీ యధరామృతం జుర్రజేసి మా మదనతాపమంతా తొలగించు.

క. మగువలయెడ నీ క్రౌర్యము, దగునే? నిజభక్తభీతి దమనుఁడ వకటా!
తగదు భవద్దాసులకును, నగు మొగముం జూపి కావు నళినదళాక్షా! 1044

* కమలాక్షా! అయ్యో! ఆడువారిపట్ల ఇంతటి క్రూరత్వము చూపదగునా? నీవు భక్తుల భయం పోకార్చు వాడవుగదా! మరి నీ దాసుల మైన మాకు నీ నగుమోము చూపి కాపాడు.

మ. ఘనలక్ష్మీ యుతమై వినన్ శుభదమై కామాది విధ్వంసియై
సనకాది స్తుతమై నిరంతరతప స్సంత ప్తపున్నాగ జీ
వనమై యెప్పెడు నీ కథామృతము ద్రావం గల్గునే భూరి దా
న నిరూఢత్వము లేనివారలకు మానారీమనోహారకా! 1045

* రమామనోరమణా! గొప్పసిరితో గూడినదై, శ్రవణమాత్రమున శుభము లిచ్చునదై, కామ క్రోధాదులను నిర్మూలించు నట్టిదై, సనక సనందనాది యోగీశ్వరులచే కొనియాడబడునదై, ఎడతెగని

తపములచే తపించుచున్న పురుషపుంగవులకు జీవనమై యొప్పుచున్న నీ కథాసుధను ఎన్నెన్నో గొప్పదానము లొనర్చి ప్రసిద్ధి నందని వారు గ్రోలజాలరు.

క. నీ నగవులు నీ చూడ్కులు, నీ నానావిహరణములు నీ ధ్యానంబుల్
నీ నర్మాలాపంబులు, మానసముల నాఁటి నేఁడు మగుడవు కృష్ణా! 1046

* కృష్ణా! నీ నవ్వులూ, నీ చూపులూ, పలువిధములైన నీ విహారాలూ, నీ ధ్యానములూ, నీ పరిహాసవచనాలూ మా హృదయాలలో నాటుకొని నేడు మరలిపోలేకున్నవి.

ఆ. ఘోషభూమి వెడలి గోవుల మేపంగ, నీరజాభమైన నీ పదములు
గసవు శిలలుఁ దాఁకి కడునొచ్చునో యని, కలఁగు మా మనములు కమలనయన! 1047

* కమలాక్షా! నీవు గోవులను మేపుటకై మందపట్టునుంచి వెడలినవేళ అంబుజాలతో సమానమైన నీ అడుగులు గడ్డిమొలకలు, గులకరాలు తాకి మిక్కిలి నొచ్చునని మా డెందాలు కుందుతుంటాయి.

ఉ. మాపటివేళ నీవు వనమధ్యము వెల్వడి వచ్చి గోష్పద
ప్రాపిత ధూళిధూసరిత భాసిత కుంతలమై సరోరుహో
ద్దీపిత మైన నీ మొగము ధీరజనోత్తమ! మాకు వేడ్కతోఁ
జూపి మనంబులన్ మరునిఁ జూపుదు గాదె క్రమక్రమంబునన్. 1048

* ధీరపుంగవా! నీవు రాత్రివేళ, బృందావనాంతరంనుంచి వచ్చి ధేనువుల కాలిదుమ్ము సోకి ధూసరవర్ణం పొందిన ముంగురులు గలదై, పద్మంవలె భాసిల్లే నీ ముఖం మాకు ప్రీతితో కనబరచి మా చిత్తాలలో అంత కంతకు మరులు హత్తుకొలుపుతుంటావు కదా!

ఆ. భక్తకామదంబు బ్రహ్మ సేవిత మిలా, మండనంబు దుఃఖమర్దనంబు
భద్రకరమునైన భవదంఘ్రియుగము మా, యురములందు రమణ! యునుపఁ దగదె? 1049

* ప్రియతమా! భక్తులకు అభీష్టము లిచ్చునదీ, బ్రహ్మచే కొలువబడునదీ, పుడమికి భూషణమైనదీ, దుఃఖముల రాపాడునదీ,శుభము లొసంగి కాపాడునదీ అయిన నీ అడుగులజంట మా వక్షములపై నుంచరాదా?

ఆ. సురతవర్ధనంబు శోకాపహరణంబు, స్వరిత వంశనాళ సంగతంబు
నన్యరాగ జయమునైన నీ మధురాధ, రామృతమునఁ దాప మార్పు మీశ! 1050

* నాథా! సంభోగప్రీతి పెంచునదీ, దుఃఖములను తొలగించునదీ, మ్రోగునట్టి పిల్లనగ్రోవి ముద్దులందు కొనేదీ, ఇతరములైన అనురాగములను అతిశయించునదీ అయిన నీ తీయని కెమ్మోవి పానకముచే మా తాపం చల్లార్చు.

ఉ. నీ వడవిం బవల్ దిరుగ నీ కుటిలాలక లాలితాస్య మి
చ్ఛావిధిఁ జూడకున్న నిమిషంబులు మాకు యుగంబులై చనుం
గావున రాత్రులైన నినుఁ గన్నుల నెప్పుడుఁ జూడకుండ ల
క్ష్మీవర! ఱెప్ప లడ్డముగఁ జేసె నిదేల? విధాత క్రూరుఁడై. 1051

* రమానాయకా! నీవు పగటిపూట బృందారణ్యంలో తిరగడం వల్ల ఉంగరాలు తిరిగిన ముంగురులచే అందాలు చిందే నీ వదనం తృప్తి తీరేటట్లు తిలకించలేక పోతున్నాము. అందువల్ల మాకు క్షణాలు యుగాలుగా గడుస్తాయి. పోనీ రాత్రివేళలంద యినా ఎడతెగకుండా కన్నులనిండా నిన్ను కనుగొందా మనుకుంటే క్రూరుడైన బ్రహ్మదేవుడు కండ్లకు ఈ రెప్ప లడ్డంగా సృష్టించాడు కదా!

ఉ. అక్కట! బంధులున్ మగలు నన్నలుఁ దమ్ములుఁ బుత్రకాదులున్
నెక్కొని రాత్రిఁ బోకుఁడన నీ మృదుగీతరవంబు వీనులన్
వెక్కసమైన వచ్చితిమి వేగమె మోహము నొంది నాథ! నీ
వెక్కడఁ బోయితో? యెఱుఁగ మీక్రియ నిర్దయుఁ డెందుఁ గల్గునే? 1052

* మనోవల్లభా! చుట్టాలు, భర్తలు, అన్నలు, తమ్ములు, కొడుకులూ మొదలైనవారు మమ్ము రాత్రిపూట ఇలువెళ్ళవద్దని చెపుతున్నప్పటికీ నీ మెత్తని పాటసవ్వడి చెవులలో నిండగానే మోహితలమై పరుగుపరుగున వచ్చాము. నీ వెక్కడి కేగినావో యెరుగము. నీ వంటి జాలిమాలిన వా డెందైనా ఉంటాడా?

తే. మదనుఁ డార్వంగ నీవాడు మంతనములు, నవరసాలోకనంబగు నగు మొగంబు
కమల కిరవైన మహితవక్షస్స్థలంబు, మా మనంబుల లోఁగొని మరపెఁ గృష్ణ!" 1053

* కృష్ణా! ఏకాంతమున నీవు పలికే వలపులొలికే పలుకులూ, నవరసమయములైన నీ చూపులు, నీ నవ్వు మొగమూ, సిరికాటపట్టయిన నీ విశాలవక్షమూ, కామోద్దీపనకరాలై మా మనసులను ఆకర్షించి మమ్ము మురిపించాయి.

మ. అరవిందంబులకంటెఁ గోమలములై యందంబులై యున్న నీ
చరణంబుల్ కఠినంబులై మొనయు మా చన్నుంగవల్ మోవఁగా
నెరియంబోలు నటంచుఁ బొక్కుదుము నీ యీ కర్కశారణ్య భూ
పరి సంచారము కృష్ణ! నీ ప్రియలకుం బ్రాణవ్యథం జేయదే! 1054

* అచ్యుతా! జలజములకంటె సుకుమారములై, సుందరములై ఒప్పుతున్న నీ యడుగులు బిరుసులైన మా కుచాల ఒత్తిడికి కందిపోతాయని కుందుతాము. అటువంటి పాదాలతో కఠినములైన కానన భూములలో నీవు సలిపే సంచారం నీప్రియురాండ్రమైన మాకు ప్రాణాంతకమైనంత వంత కలిగిస్తుంది.

క. కట్టా! మన్మథు కోలలు, నెట్టన నో నాఁట బెగడి నీ పాదంబుల్
పట్టికొనఁగ వచ్చిన మము, నట్టడవిని డించి పోవ న్యాయమె? కృష్ణా! 1055

*మాధవా! మన్మథుని బాణాలు నివారింపరానివై మమ్ము పీడించగా భయపడి నీ కాళ్ళు పట్టుకోడానికి వచ్చాము. ఇలాంటి మమ్ము నట్టడవిలో ఇట్టే వదలిపెట్టి వెళ్ళడం నీకు ధర్మమా?

క. హృదయేశ్వర! మా హృదయము, మృదుతరముగఁ జేసి తొల్లి మిక్కిలి; కడ నీ
హృదయము కఠినము చేసెను, మదీయ సౌభాగ్య మిట్టి మందము గలదే? 1056

* ప్రాణేశ్వరా! మా చిత్తాలను మిక్కిలి మెత్తనివిగా చేసి నీమనసును కడకు కర్కశం కావించిన మా మందభాగ్యాన్ని ఏమనుకోవాలి?

ఉ. క్రమ్మి నిశాచరుల్ సురనికాయములన్ వడిఁ దాఁకి వీఁక వా
లమ్ముల తెట్టెముల్ వఱప నడ్డము వచ్చి జయింతు వండ్రు; ని
న్నమ్మిన ముగ్ధలన్ రహితనాథల నక్కట! నేఁడు రెండు మూఁ
డమ్ముల యేటుకాఁ డెగవ నడ్డము రాఁ దగదే కృపానిధీ! 1057

* కరుణానిధీ! రక్కసులు ఒక్కపెట్టున చెలరేగి దేవతాసమూహాల నెదిర్చి పట్టుదలతో వారిపై వాడి శరాలు గుప్పిస్తుంటే అడ్డుపడి రాక్షసులను శిక్షిస్తావని పెద్ద లంటారే. మరి మేము నిన్ను నమ్ముకున్న ముద్దియలం. పతులను పరిత్యజించి వచ్చిన పడతులం. అయ్యో! ఇట్టి మమ్ము తుంటవిలుకాడు వెంటాడగా అడ్డుపడవేమి స్వామీ?

క. తియ్యవిలుకాఁడు డీకొని, వ్రయ్యలుగాఁ దూఱనేసె వనితల మనముల్
వియ్యాన నింక నయినం, గు య్యాలింపం గదయ్య గోవింద! హరీ! 1058

* ఓ గోవిందా! ముకుందా! ఇంచువిలుకాడు ఎదిరించి మా గుండెలు దూరేటట్లు శస్త్రాలు ప్రయోగించాడు. మన పరస్పర సంబంధాన్ని భావించి యికనైన మా మొరాలకించరాదా?

మ. అని యిట్లంగన లంచితస్వరముతో నంకించుచుం బాడుచుం
దను 'రావే' యని చీరి యేడువ జగత్త్రాణుండు త్రైలోక్య మో
హనుఁడై మన్మథ మన్మథుం డయి మనోజ్ఞాకారియై హారియై
ఘనపీతాంబరిధారియై పొడమెఁ దత్కాంతాసమీపంబునన్. 1059

* ఈ విధంగా ఆ కాంతలు మధురమైన కంఠస్వరంతో కృష్ణుని గుణాలను స్తుతిస్తూ, పాడుతూ, "ప్రియతమా, రమ్మ" అని విలపించగా లోకాలను రక్షించే ఆ పరమాత్ముడు త్రిజగన్మోహనుడై మన్మథ మన్మథుడై, సుందరస్వరూపుడై, మనోహరములైన హారములు ధరించి పచ్చని పట్టుపుట్టము గట్టి వారిముందు సాక్షాత్కరించాడు.

క. వచ్చిన వల్లభుఁ గనుఁగొని, విచ్చేసె నటంచు సతులు వికసితముఖులై
యచ్చుగ ప్రాణము లొడలికి, వచ్చిన నిలుచుండు నవయవంబుల భంగిన్. 1060

* అలా వచ్చిన మనోహరుణ్ణి చూచి తమ రమణుడు విజయం చేసినాడని ఆ వెలదులు వికసించిన మోములు గలవారై, పోయిన ప్రాణాలు మరల వచ్చిన దేహేంద్రియములవలె లేచి నిలువబడినారు.

సీ. అబల యొక్కతె భక్తి నంజలి గావించి ప్రాణేశు కెంగేలు వట్టికొనియె
నింతి యొక్కతె జీవితేశ్వరు బాహువు మూఁపున నిడికొని ముదము నొందె
వనిత యొక్కతె తన వల్లభు తాంబూల చర్వితఁ మాత్మహస్తమునఁ దాల్చెఁ
బడఁతి యొక్కతె ప్రియుపదములు విరహాగ్ని తప్తకుచంబులఁ దాపుకొనియె

ఆ. భామ యొకతె భ్రుకుటిబంధంబు గావించి, ప్రణయభంగ రోషభాషణమున
దష్టదశన యగుచు దండించు కైవడి, వాఁడి చూడ్కిగముల వరునిఁ జూచె. 1061

* ఒకపడతి భక్తితో దోసిలొగ్గి జీవితనాథుని ఎర్రని హస్తాన్ని పట్టుకుంది. మరొక పల్లవపాణి ప్రాణవల్లభుని బాహువు తన మూపుపై వైచుకుని మురిసిపోయింది. వేరొక వనిత తనప్రియుడి తాంబూల చర్వితాన్ని తన చేతితో అందుకుంది. ఇంకో సరోజముఖి రమణుని చరణాలు వియోగాగ్నిచే ఉడికిపోతున్న తన ఉరోజాలపై ఉంచుకుంది. మరొక మగువ కనుబొమలు ముడిచి ప్రణయభంగం కావించడంవల్ల కినుక గదిరిన మాటలతో, పెదవి కొరుకుతూ, కొట్టే దానివలె వరుణ్ణి చురుకు చూపులతో చూచింది.

క. హరిముఖకమలముఁ జూచుచుఁ, దరుణి యొకతె ఱెప్పలిడక తనియక యుండెన్
హరిపదకమలముఁ జూచుచు, మరగి తనివి లేని సుజను మాడ్కి నరేంద్రా! 1062

* ఓ పరీక్షిన్నరేంద్రా! ఇంకొక సుందరి నందకిశోరుని చరణకమలం సందర్శిస్తూ రుచిమరిగి సంతృప్తి పొందని సత్పురుషునివలె అట్లే రెప్పవాల్చక యదుకిశోరుని వదనపద్మాన్ని అవలోకిస్తూ తనివి పొందలేదు.

ఉ. ఒక్కలతాంగి మాధవుని యుజ్జ్వలరూపము సూడ్కితీవలం
జిక్కఁగఁ బట్టి హృద్గతముఁ జేసి వెలిం జనకుండ నేత్రముల్
గ్రక్కున మూసి మేనఁ బులకంబులు గ్రమ్మఁగఁ గౌఁగిలించుచుం
జొక్కములైన లోచవులఁ జొక్కుచు నుండెను యోగికైవడిన్. 1063

* ఒక తీవబోడి దేదీప్యమానంగా వెలుగొందే గోపాలుని రూపాన్ని చూపులనే తీగలచే బంధించింది. తన హృదయంలోనికి జొనిపి మళ్ళీ ఆ రూపం వెలుపలికి వెళ్ళకుండా తటాలున కండ్లు మూసుకుంది. తనువున గగుర్పాటు గదురగా ఆలింగనం చేసుకుంటూ యోగి మాదిరి సొంపైన లోచవులతో సొక్కిపోయింది.

సీ. ఎలయించి ప్రాణేశ! యెందుఁ బోయితి వని తోరంపు టలుకతో దూఱె నొకతె
జలజాక్ష! ననుఁ బాసి చనఁగ నీ పాదంబు లెట్లాడెనని వగ నెయిదె నొకతె;
నాథ! నీ వరిగిన నాప్రాణ మున్నది కూర్మియే యిది యని కుందె నొకతె
యీశ్వర! నను నిన్ను నిందాఁకఁ బాపెనే పాపపు విధియని పలికె నొకతె

ఆ. తలఁగి పోవునట్టి తప్పేమి సేసితి?, నధిప! పలుకు ధర్మ మనియె నొకతె
యేమినోము ఫలమొ హృదయేశ! నీమోము, మరలఁగంటి ననుచు మసలె నొకతె. 1064

* "ప్రాణేశ్వరా! నన్ను మోసగించి ఎక్కడికి వెళ్ళినావు?" అని ఒక అన్నులమిన్న మిక్కిలి కినుకతో వెన్నుని నిందించింది. "కమలనయనా! నను వీడి వెళ్ళడానికి నీకు కాళ్ళు ఎలా ఆడినాయి?" అని ఒక వనిత వాపోయింది. "నాథా! నీవు ఏగినప్పటికీ ఇంకా ప్రాణంతోనే ఉన్నానే; స్నేహమంటే ఇదేనా!" అని ఒక ఇంతి చింతించింది. "ప్రియతమా! ఇంతదనుక పాపపుదైవం మన పొత్తెడబాపె గదా!" అని ఒక చెలువ పలవించింది. "వల్లభా! నను బాసిపోయేటంత తప్పు నేనేమి చేశానో చెప్పు. నీ కిది న్యాయమా?" అని ఒక పడతి అడిగింది. "జీవితేశ్వరా! నా నోముల ఫల మెట్టిదో మళ్ళీ నీముఖ సందర్శనం నాకు లభించింది" అని ఒక తెరవ పరవశించింది.

క. 'పలికినఁ బ్రతిజ్ఞ దప్పెడిఁ, బలికించినఁ గాని రమణుఁ బలుక' నటంచుం
గలకంఠి యొకతె చెలితోఁ, బలుకుల నమృతములు గురియు పగిదిం బలికెన్. 1065

* కమ్మని కంఠస్వరం గల ఒకచాన "నేను ముందుగా తనతో మాట్లాడితే నా చేసిన ప్రతిజ్ఞ తప్పిపోతుంది. ప్రియుడు పలుకరిస్తేనే కాని పలుకను" అంటూ పలుకులలో అమృత మొలికేటట్లు తన చెలితో పలికింది.

క. పట్టినఁ గాని మనోవిభుఁ బట్టఁ గదా? యంచు నొక్క బాలిక సఖి చే
పట్టుకొని చెప్పె ధైర్యము, పట్టెల్లను మరుని టెంకిపట్టుగ నధిపా! 1066

* పరీక్షిన్మహారాజా! ఒక నెరజాణ "ప్రాణవిభుడు నన్ను తాకనిచో నేను అతణ్ణి తాకను గదా!" అని ఒక చెలిచేయి పట్టుకొని చెప్పింది. కాని ఆమె ధైర్యమంతా కడకు మన్మథు డెగుర గొట్టినాడు.

క. చెలువుఁడు సెప్పక పోయిన, సొలపున నొకముగ్ధ మున్ను చూడ ననుచు నౌ
దల వంచి యుండఁ జాలక, తల యెత్తెను లోన మరుఁడు దలయెత్త నృపా! 1067

* పరీక్షిన్మహారాజా! విను. ప్రియుడు తనకు చెప్పకుండా వెళ్లినాడనీ, అందుచే తాను ముందుగా అతనిని చూడననీ వైముఖ్యం వహించిన ఒక అమాయకురాలు తన హృదయంలో మరులు సందడింపగా అట్లే తలవంచుకొని ఉండలేక తలపైకెత్తి చూచింది.

వ. ఇవ్విధంబున. 1068

క. హరిసురుచిర లలితాకృతిఁ, దరుణులు గని ముక్తవిరహ తాపజ్వరలై
పరమోత్సవంబు సలిపిరి, పరమేశ్వరుఁ గనిన ముక్తబంధుల భంగిన్. 1069

* ఈ రీతిగా భగవంతుణ్ణి దర్శించి భవబంధాలనుంచి విముక్తి పొందిన భాగవతుల లాగా నందనందనుని ఉజ్జ్వలసుందరాకారం సందర్శించి ఆ గోపకామినులు విరహంవల్ల జనించిన తాపజ్వరం త్యజించినవారై పరమానందభరిత లైనారు.

వ. అంత న క్కాంతుండు గాంతాజనపరిక్రాంతుడై వనాంతరంబున శక్తినికర సంయుక్తుండైన పరమ పురుషుండునుంబోలె వారలం దోడ్కొని మందారకుందకుసుమ పరిమళ మిళిత పవమాన మానిత

మధుకర నికర ఝుంకార సుకుమారంబును, శరత్కాల చంద్రకిరణ సందోహ సందళితాంధకారంబును, యమునా తరంగసంగత కోమల వాలుకాస్ఫారంబునునై యమలినంబైన పులినంబు ప్రవేశించె. వారును జ్ఞానకాండంబున నీశ్వరుం గని విరహవేదనలు విడిచి పరిపూర్ణమనోరథలై. 1070

* అప్పుడు బృందావనంలో గొల్లపడతుకలు తనచుట్టూ బలసి కొలువగా శ్రీకృష్ణుడు శక్తినికరములు పరివేష్టించిన పరమాత్మవలె ప్రకాశించాడు. వాసుదేవుడు ఆ వ్రజసుందరులను వెంటనిడుకొని మందార సుమసౌరభంతో, మొల్లపువ్వుల నెత్తావితోగూడిన మందమారుతములకు మూగి మృదువుగా జుంజుమ్మని రొదచేస్తున్న తుమ్మెద తుటుము గలదీ, శరత్కాల చంద్రకిరణ సమూహాలచే చెదరగొట్టబడిన చీకటులు గలదీ, యమునానదీ తరంగాలచే సంతరింపబడిన మెత్తని ఇసుకచే ఎసలారేదీ, స్వచ్ఛమైనదీ అయిన సైకతస్థలానికి చేరినాడు. అక్కడ గోపికలు జ్ఞానోదయంచే పరమాత్మను దర్శించి కృష్ణవిరహం వల్ల కలిగిన తాపం పోగొట్టుకొన్నారు. వారి కోరికలన్నీ చక్కగా నెరవేరాయి.

క. పాఠీన నయన లెల్ల న, కాఠిన్య పటాంచలములఁ గౌతుకములు హృ
త్పీఠముల సందడింపఁగఁ, బీఠముఁ గల్పించి రంతఁ బ్రియునకు నధిపా! 1071

* చేపలవంటి కన్నులు గల ఆ అన్నుల మిన్నలు హృదయసీమలలో ఉబలాటం మెండుకోగా ప్రియునకు తమ మెత్తని పయట చెరగులచేత ఆసనం కల్పించారు.

ఆ. పరమయోగిహృదయ భద్రపీఠంబుల, నుండు మేటి వ్రజవధూత్తరీయ
పీఠమున వసించి పెంపారెఁ ద్రిభువన, దేవి లక్ష్మి మేనఁ దేజరిల్ల. 1072

* యోగీశ్వరుల హృదయములు అనే సుఖాసనములందు అధివసించే ఆ పరమాత్ముడు ముల్లోకాల సౌందర్యలక్ష్మి తన మేన ఉద్దీపించగా గొల్లముద్దియలు పయ్యెదకొంగులతో కల్పించిన శయ్యమీద ఆసీను డయ్యాడు.

మ. మదనోద్దీపకుఁడైన నాథునికి సమ్మానంబు గావించుచున్
ముదితల్ హాసవిలోకవిభ్రమములన్ మోదించుచుం జేరి త
త్పదముల్ హస్తతలంబులం బిసుకుచుం బైముట్టుచున్ దూఱుచుం
జదురుల్ వల్కుచుఁ గూర్మి నిట్లనిరి యీషత్కోపదీప్తాస్యలై. 1073

* ఆ ముద్దరాండ్రు మరులు రెక్కొల్పుతున్న వల్లభుణ్ణి ఆదరిస్తూ, నగవుతో కూడిన చూపుల సింగార మొలకబోస్తూ సంతోషంతో చుట్టూచేరి, ఆయన పాదాలను తమ చేతులతో ఒత్తుతూ, ఆయనను స్పృశిస్తూ, తూలనాడుతూ, సూటిపోటు మాటలాడుతూ ఇంచుక కోపం దీపిస్తున్న మోములు గలవారై ప్రేమతో ఇట్లా అన్నారు.

క. 'కొలిచినఁ గొలుతురు కొందఱు, గొలుతురు దముఁ గొలువకున్నఁ గొందఱు పతులం
గొలిచినను గొలువకున్నను, గొలువరు మరికొంద ఱెలమి గోపకుమారా!' 1074

* నందనందనా! కొందరు తమ్ము కొలిచిన వారినే కొలుస్తారు. మరికొందరు తమ్ము కొలువని వారిని సైతం కొలుస్తారు. ఇక కొందరు సంతోషంతో తమ్ము కొలిచే వారినీ, కొలువని వారినీ కూడా కొలువరు. (ఇందు నీ వే తెగకు చెందిన వాడివో వివరించు.)

వ. అని త న్నుద్దేశించి రహస్యంబుగాఁ బలికిన సుందరుల పలుకులు విని గోపాల సుందరుం డిట్లనియె.1075

* ఈలా తన్నుగూర్చి నర్మగర్భంగా పలికిన ఆ సౌందర్యవతుల మాటలు విని వ్రజసుందరుడు ఇట్లా అన్నాడు.

సీ. 'కొలిచినఁ గొలుతురు కొందఱు పశువుల భజనము భంగిని ఫలము కొఱకు
నై; సఖ్యధర్మములందుఁ సిద్ధింపవు కొందఱు తండ్రుల గుణముఁ దాల్చి
దయ గలవారలు తగిన సుహృత్తులు గొలువని వారలఁ గొల్తు రెపుడు
ధర్మకామంబులు దనరంగఁ గొందఱు కొలువని వారిని గొలుచువారిఁ

ఆ. గొలుచు తలఁపులేమిఁ గొలువ రాత్మారాము, లాప్తకాము లజ్ఞు లతికఠినులు
వారియందుఁ బిదపవానిఁగాఁ జింతించి, యే లతాంగులార! యిట్టు లనుట. 1076

* ఓ తీవ బోడులారా! పశువులను ఫలాపేక్షతో కొలిచిన విధంగా కొలిచిన వారినే కొందరు కొలుస్తారు. వారు స్వప్రయోజనం మాత్రమే కాంక్షించేవారు. వారికి స్వార్థం మీదనే కన్ను. కొలిస్తేనే తిరిగి కొలవడం స్నేహం అనిపించుకోదు. ధర్మ అని పించుకోదు. ఇక కొందరు దయగలవారు, మంచి మనసు గలవారు. తండ్రులు తమ కొమాళ్ళను వలె తమ్ము కొలువనివారిని గూడా కొలుస్తారు. వారికి గల స్నేహధర్మాలు ప్రతిఫలాపేక్షలేనివి. మరికొందరు కొలిచే ఉద్దేశం లేనందున తమ్ము కొలిచే వారినీ, కొలవనివారినీ కూడా కొలవరు. వారు ఆత్మయందే రమించువారు. ఆప్తకాములు- భోగేచ్ఛ లేనివారు. మరికొందరు చేసిన మేలు మరుచువారు; మిక్కిలి కఠినులు. వీరిలో నన్ను కడపటితెగకు చెందినవానిగా నెంచి మీరు ఇట్లంటున్నారు. అవునా?

క. ఏ నిం దెవ్వఁడ నయినం, గా నంగనలార! పరమకారుణికుండన్
మానసబంధుఁడ నిత్య, ధ్యానము మీ కొసఁగవలసి తలఁగితిఁ జుండీ! 1077

* మెలతలారా! మీరాడిన వారిలో నేను ఎవ్వడనూ కాను. నేను మిక్కిలి కరుణ గలవాణ్ణి, మీకు ఆత్మబాంధవుణ్ణి. నా యెడ మీకు అవిరతమైన ధ్యానం సమకూర్చడానికని కనుమరుగైనాను.

మ. నను సేవించుచునున్న వారలకు నే నా రూపముం జూపఁ; జూ
చినఁ జాలించి మదించి వారు మఱి నన్ సేవింపరో యంచు; ని
ర్ధనికుం డాత్మధనంబు సెడ్డ నెపుడుం దత్పారవశ్యంబుఁ దా
ల్చిన భంగిన్ ననుఁ బాసి మత్ప్రియుఁడు దాఁ జింతించు నా రూపమున్. 1078

* ప్రత్యక్షంగా నన్ను దర్శిస్తే అంతతో గర్వించి నన్ను సేవించరని కొలిచేవారికి నారూపం చూపించను. దరిద్రుడు తనకున్న డబ్బు పోయినప్పుడు తదేకచింతలో మునిగినట్లు నేను అగపడకుండా ఉంటేనే నన్ను కోరేవారు నా రూపాన్ని ధ్యానిస్తూ ఉంటారు.

తరలము:

తగవు ధర్మముఁ జూడనొల్లక తల్లిదండ్రుల బంధులన్
మగల బిడ్డలఁ బాసివచ్చిన మన్నిషక్తల మిమ్ము నేఁ
దగదు; పాసితిఁ దప్పు సైపుఁడు; తద్వియోగభరంబునన్
వగలఁ బొందుచు మీర లాడిన వాక్యముల్ వినుచుండితిన్. 1079

* నా యందు మీ మనస్సులను లగ్నంచేసి న్యాయమూ, ధర్మమూ పాటించక మీ తలిదండ్రులనూ, చుట్టాలనూ, పతులనూ, బిడ్డలనూ వదలి నా కడకు వచ్చారు. మీకు వియోగవ్యథ కలిగించాను. నా చేసిన తప్పును మన్నించండి. నా విరహవేదనతో ఎంతో నొగిలిన మీరు ఆడిన మాటలు వింటూనే ఉన్నాను.

ఉ. పాయని గేహశృంఖలలఁ బాసి నిరంతర మత్పరత్వముం
జేయుచు నున్న మీకుఁ బ్రతిసేయ యుగంబులనైన నేర; నన్
బాయక కొల్చు మానసము ప్రత్యుపకారముగాఁ దలంచి నా
పాయుటఁ దప్పుగాఁ గొనక భామినులార! కృపన్ శమింపరే!' 1080

* ఓ భామలారా! వీడరాని సంసారమనే సంకెళ్ళను వీడి నా యందే ఎడతెగక మనస్సు లీన మొనర్చిన మీకు, యుగపరిమాణం గల దీర్ఘకాలం చెల్లిపోయినా ప్రత్యుపకారం చేయలేను. నేను మిమ్మొడబాయుట కృతజ్ఞత లేనందున కాదు. నన్ను నిరంతరం మీరు స్మరించడం కోసమే. ఇదే మీకు నే నొనర్చిన ప్రత్యుపకారంగా నెంచి మిము బాసిన దొక తప్పుగా తలంచబోకండి! నామీది కరుణతో ఓర్చుకొనండి.

క. చక్కగ హరి యిటు పలికిన, చక్కని వాక్యముల నతని సంగమమున లో
నిక్కిన వియోగతాపము, లొక్కట విడిచిరి లతాంగు లుర్వీనాథా! 1081

* మహారాజా! ఇలా చక్కగా పలికిన మాధవుని మాటలు విని ఆయన కలయికచే ఎదలో నెలకొన్న విరహతాపాన్ని గోపకాంతలు ఒక్కసారిగా వదలిపెట్టినారు.

-: రాసక్రీడాభివర్ణనము :-

ఉ. ఆ సమయంబునన్ విభు డనంతుఁడు గృష్ణుఁడు చిత్రమూర్తియై
చేసెను మండలభ్రమణశీల పరస్పరబద్ధబాహు కాం
తా సువిలాసమున్ బహువిధ స్ఫురితానన హస్త పాద వి
న్యాసము రాసముం గృతవియచ్చరనేత్ర మనో వికాసమున్. 1082

* ఆ శరత్కాలంలో అంతర్యామీ, అంతములేనివాడూ అయిన ఆ శ్రీకృష్ణుడు చిత్రాకారుడై రమణీ మణులతో రాసక్రీడ సలపడానికి ఆరంభించాడు. గోపికలు గోవిందుని చుట్టూ వలయాకారంగా ఏర్పడి ఒకరి చేతులు ఒకరు సవిలాసంగా పట్టుకొని తిరిగినారు. పలురీతుల స్ఫురించే ముఖవిన్యాసాలతో, హస్త విన్యాసాలతో, పాద విన్యాసాలతో ఆ రాసగోష్ఠి భాసిల్లింది. తిలకిస్తున్న ఖేచరుల లోచనాలకూ, మనస్సులకూ అది ఆనందాన్ని సమకూర్చింది.

వ. ఇట్లు బహుగతులం దిరుగ నేర్పరి యగు హరి దర్పించి తన యిరుగెలంకుల నలంకృతలయి కళంక రహిత చంద్రవదన లిద్దఱు ముద్దియ లుద్దిగొని వీణ లందుకొని వీణలం బ్రవీణలై, సొంపుమెఱసి యింపుగ వాయించుచు నానందలహరీ నిధానం బగు గానంబు సేయ నవిరళంబై తరళంబుగాని వేడుక సరళంబగు మురళంబు లీలం గేల నందుకొని మధురంబగు నధరంబునం గదియించి మించి కామినీజన కబరికా సౌగంధిక గంధ బంధుర కరాంగుళీ కిసలయంబులు యతిలయంబులం గూడి వివరంబుగ మురళీవివరంబుల సారించి పూరించుచు సరిలేని భంగిం ద్రిభంగియై కమలకర్ణికాకారంబున నడుమ నిలిచి, మఱియు గోపసుందరు లెంద ఱందఱకు నందఱయి సుందరుల కవలి యెడలం దానును దన కవలియెడల సుందరులును దేజరిల్ల, నృత్తవిద్యా మహార్ణవ వేలావలయ వలయితంబై, విస్మితాఖండలంబైన రాసమండలంబుఁ గల్పించి, వేల్పులు హర్షంబునం గుసుమవర్షంబులు గురియ నందుఁ బ్రసూన మంజరీ సహచరంబులైన చంచరీకంబుల మించు ప్రకటించుచు సువర్ణమణి మధ్యగంబులైన మహేంద్రనీలంబుల తెఱంగు నెఱపుచుఁ, గరిణీవిహార బంధురంబులైన సింధురంబుల చెలువుఁ గైకొనుచుఁ బల్లవిత కుసుమిత లతానుకూలంబులైన తమాలంబుల సొబగు నెగడించుచు మెఱపుఁదీవల నెడ నెడం బెడం గడరు నల్ల మొగిళ్ళ పెల్లు సూపుచు, తరంగిణీ సంగతంబు లయిన రోహణాచల శృంగంబుల బాగు లాలించుచు, జగన్మోహనుండై యుండి రక్తకమలారుణంబులును, జంద్రశకల నిర్మల నఖర సంస్ఫురణంబులును, శ్రుతినితంబినీ సీమంత వీథికాలంకరణంబులును, సనక సనందనాది యోగీంద్ర మానసాభరణం బులును నయిన చరణంబులు గదియ నిడి సమస్థితి నంజలిపుటంబులం బుష్పంబు లుల్లసిల్లఁ జల్లి, సల్లలిత కమలప్రశస్తంబు లయిన హస్తంబులు వల్లవీజనుల కంఠంబులపై నిడి, తాను గీతానుసారంబగు విచిత్ర పాదసంచారంబులు సలుపుచు, వర్తులాకార రాసబంధంబుల వర్తనంబునం బ్రవర్తించి, వెండియు వ్రేతలుం దానును శంఖ పద్మ వజ్ర కందుక చతుర్ముఖ చక్ర వాళ చతుర్భద్ర సౌభద్ర నాగ నంద్యావర్త కుండలీకరణ ఖురరీబంధ ప్రముఖంబు లయిన విశేష రాసబంధంబులకుం జొచ్చి యేకపాద సమపాద వినివర్తిత గతాగత వలిత వైశాఖ మండల త్రిభంగి ప్రముఖంబులైన తానకంబుల నిలుచుచుఁ, గనకకింకిణీ మంజులమంజీర శింజనంబులు జగజ్జనకర్ణ రంజనంబులై చెలంగ; ఘటిత మర్దిత పార్శ్వగ ప్రముఖంబులైన పాదకర్మభేదంబులు సేయుచు, సమపాద శకటవదన మతల్లీశుక్తి ప్రముఖంబులైన పార్థివచారి విశేషంబులును నపక్రాంత డోలాపాద సూచీ ప్రముఖంబులైన వ్యోమచారి విశేషంబులనుం జూపుచు, సురేంద్రశాఖి శాఖామనోహరం బులును, నపహసిత దిక్కరీంద్ర కరంబులును, ద్రిలోక క్షేమంకరంబులును నగు కరంబులం దిరంబులగు రత్న కటకంబుల మెఱుంగులు నింగి చెఱంగులం దఱచుకొన నర్ధచంద్ర కర్తరీముఖ కపిత్థ కటకాముఖ శుకతుండ లాంగూల పద్మకోశ పతాక ప్రముఖంబులైన స్వస్వభావ సూచక నానావిధకరభావంబు లాచరించుచుఁ గటినిబద్ధ సువర్ణ చేలాంచల ప్రభానికరంబులు సుకరంబులై దిశాంగనా ముఖంబులకు హరిద్రాలేపన ముద్రాలంకారంబు లొసంగుచు, నాస్కందిత భ్రమరశకటాసన ప్రముఖంబులైన జానుమండల భేదంబులును, నలాత దండలాత లలిత విచిత్ర ప్రముఖంబులైన

దైవమండలంబులు నొనర్చుచుఁ గమనీయ కంబుకంఠాభిరామంబులు నుద్దామతేజ స్తోమంబులునైన నీలమౌక్తిక వజ్రవైదూర్య దామంబుల రుచు లిందిరాసుందరీ మందిరంబు లయి సుందరంబులైన యురంబులం దిరుగుడువడి కలయంబడ నగాంతర వాహ్యాలగ్నచ్ఛత్ర ప్రముఖంబులైన భ్రమణ విశేషంబుల విలసించుచు, నిద్దంబులగు చెక్కుటద్దంబుల నుద్దవిడిం దదయుం బ్రభాసిత చంద్రమండలంబులందు కుండలంబుల మెఱుంగు మొత్తంబులు నృత్యంబు లొనరింపఁ గటిభ్రాంత దండరచిత లలాట తిలక మయూర లలిత చక్రమండల నికుంచిత గంగావతరణ ప్రముఖంబులైన కరణంబు లెఱింగించుచు, వెలిదమ్మివిరుల సిరులఁ జెన్ను మిగులు కన్నుల వలన దీనజనదైన్య కర్కశంబులై తనరు కటాక్షదర్శన జాలంబులు జాలంబులై కామినీజన నయనమీనంబుల నావరింప లలితకుంచిత వికాసముకుళ ప్రముఖంబు లయిన చూడ్కులం దేజరిల్లుచు, ననేక పరిపూర్ణ చంద్రసౌభాగ్య సదనంబులగు వదనంబులఁ బ్రసన్న రాగంబులు ప్రకటించుచు, నుదంచిత పింఛ మాలికా మయూఖంబు లకాలశక్రచాపంబుల సొంపు సంపాదింప, నికుంచి తాకుంచిత కంపి తాకంపిత పరివాహిత పరావృత్త ప్రముఖంబులైన శిరోభావంబులు నెఱపుచు, మృగనాభితిలకంబులు గల నిటలఫలకంబులఁ జికురంబుల నికరంబులు గప్ప, నపరాజిత సూచికావిద్ధ పరిచ్ఛిన్న విష్కంభ రేచిత ప్రముఖంబులగు నంగహారంబుల విలసిల్లుచుఁ, జరణకటికర కంఠరేచకంబు లాచరించుచు నొప్పె; నప్పు డా రాసంబు సంజనితసకల జన మానసోల్లాసకరంబై సుధార్ణవంబునుం బోలె నుజ్జ్వల రసాభిరామంబై, రామరాజ్యంబునుంబోలె రాగపరిపూర్ణంబై, పూర్ణచంద్ర మండలంబునుంబోలెఁ గువలయానందంబై, నందనవనంబునుం బోలె భ్రమరీవిరాజమానంబై, మానధను చిత్తంబునుంబోలెఁ బ్రధానవృత్తి సమర్థంబై, సమర్థ కవివిలసనంబునుంబోలె బహుప్రబంధ భాసురంబై, సురలోకంబు నుంబోలె వసుదేవనందన విశిష్టంబై, శిష్టచరితంబునుంబోలె ధరణీగగన మండలసుందరంబై, సుందరీ రత్నంబునుంబోలె నంగహార మనోహరంబై, హరవధూ నిలయంబునుంబోలె ననేకచారి సుకుమారంబై, సుకుమార వృత్తంబునుంబోలె నుద్దీపితవంశంబై యుండె; నందు. 1083

* ఈ విధంగా పలుపోకలు పోనేర్చిన ఆ పురుషోత్తముడు విజృంభించి రాసక్రీడకు ఉపక్రమించాడు. మచ్చలేని చంద్రబింబాలవంటి ముఖాలు గల ముద్దియ లిద్దరు కైసేసికొని వీణలు చేబూనినారు. వారు వీణావాదనంలో ప్రావీణ్యం కలవారు. సొంపుగా, మది కింపుగా వాయిస్తూ ఆనంద ప్రవాహాన్ని వెల్లిగొలిపే గీతాన్ని గానం చేశారు. కృష్ణుడు ఎడతెగని నిశ్చలమైన వేడుకతో సమ్మోహకమైన మురళిని సవిలాసంగా చేతనందుకున్నాడు. దానిని తన తియ్యని కెమ్మోవికి గదించాడు. గొల్లభామలు కొప్పులలో చెరివికొన్న కలువపూల కమ్మని వాసనలను వీడని తన చిగుళ్ళవంటి చేతివ్రేళ్ళను యతిలయబద్ధంగా ఆ మురళీరంధ్రాల మీద సారిస్తూ పూరించాడు. తామరరేకుల నడుమ దుద్దువలె గోపాంగనా మధ్యంలో అతడు మువ్వంపులతో మురిపె మొలుకుతూ నిలిచాడు.

ఎందరు గోపకాంతలో అందరకూ తానొక్కడే అందరైనాడు. గోపికప్రక్క తానూ, తనప్రక్క గోపికా ఉండేలాగున నిలిచి రాసమండలం కల్పించాడు. అది నృత్తవిద్యా మహాసముద్రానికి చుట్టూ ఏర్పడిన

చెలియలికట్ట చందంగా పొలుపారింది. ఆ రాసమండలం వేయికన్నుల దేవేంద్రుడికి సయితం అచ్చెరువు గొలిపింది. వేల్పులు సంతోషంతో వినువీథినుంచి పూలజల్లులు కురిపించారు. ఆ పూగుత్తులలో తిరుగాడు తుమ్మెదల వన్నియను పురుడిస్తూ పలువురు కృష్ణులు విరాజిల్లినారు. బంగారుమణుల మధ్యనున్న మహేంద్ర నీలమణుల మాదిరి వారు వెలుగొందినారు. ఆడేనుగులతో కలిసి విహరించడంలో ఆసక్తి వహించిన మగయేనుగుల అందాన్ని వారు చిందించినారు. చిగిర్చి పూచిన తీగలతో ఆవరింపబడిన కానుగుచెట్ల అందచందాలను ఆ గోపాలమూర్తులు పుణికిపుచ్చుకున్నారు. మెరుపుతీగలతో కూడిన నీలమేఘాల పోలికను అందుకున్నారు. జలజల ప్రవహించే కొండకాల్వలతో నిండిన రోహిణగిరి శిఖరాల సామ్యాన్ని వారు సంతరించుకున్నారు.

లోకాలను మోహింప జేసే శ్రీకృష్ణుడు ఎఱ్ఱదామరలవలె అరుణము లైనవీ, చంద్రఖండాలవలె స్వచ్ఛమగు గోళ్లు గలిగినవీ, ప్రాబలుకు చెలువల పాపటలకు అలంకారమైనవీ, సనక సనందనాది యోగీంద్రుల మనస్సులకు ఆభరణము లైనవీ అయిన తన చరణాలను ఒండొంటితో చేర్చినాడు. అతడు సమంగా నిలిచి దోసిటితో పూలు చల్లినాడు. మిక్కిలి సుందరములై అరవిందములవలె ప్రశస్తములైన తన రెండు హస్తాలనూ తనకు ఈవ లావల నున్న గోపికల మెడలపై నుంచినాడు. పాటకు అనుగుణంగా, అచ్చెరువుగా అడుగులు వేశాడు. వలయాకృతిలో ఉన్న రాస బంధాలలో అతడు నాట్యం కావించాడు. అచ్యుతుడు ఆ గోపకాంతలతో కలిసి శంఖము, పద్మము, వజ్రము, కందుకము, చతుర్ముఖము, చక్రవాళము, చతుర్భద్రము, సౌభద్రము, నాగము, నంద్యావర్తము, కుండలీకరణము, ఖురరీబంధము మొదలైన విశేష రాసబంధాలలో ప్రవేశించాడు.

వారందరూ ఏకపాదము, సమపాదము, వినివర్తితము, గతాగతము, వలితము, వైశాఖము, మండలము, త్రిభంగి మొదలైన భంగిమలతో నిలిచారు. వారి బంగరు చిరుగంటల చప్పుడు, మనోజ్ఞము లైన అందెల రవళి జగమందలి జనుల వీనులకు విందుచేశాయి.

ఆ రాసక్రీడలో వారు ఘటితము, మర్దితము, పార్శ్వగము మొదలైన పాదవిన్యాసాలు ప్రదర్శించారు. సమపాద, శకట, వదన, మతల్లి, శుక్తి ప్రముఖాలైన పార్థివచారి విశేషాలు చూపినారు. అపక్రాంతము, డోలా పాదము, సూచి మున్నగు గగనచారి విశేషాలు ప్రకటించారు. కల్పతరు శాఖలవలె మనోహరాలైనవీ, దిగ్గజముల తుండాలను గేలిచేసేవీ, ముల్లోకాలకూ క్షేమంకరము లయినవారి కరము లందలి రత్నకంకణ కాంతులు అంబరతలం నలుమూలలా వ్యాపించాయి.

వారు అర్ధచంద్రమూ, కర్తరీముఖము, కపిత్థము, కటకాముఖము, శుకతుండము, లాంగూలము, పద్మకోశము, పతాకము మొదలుగా- తమతమ మనోభావాలను సూచించే నానావిధములైన హస్తాభి నయాలను చూపినారు. వారు నడుములందు ధరించిన బంగరుచాయ పట్టువస్త్రాల అంచుల దీప్తులు దిక్కులనే ముగుదల మొగములకు పసుపు పూతలను పూసినాయి. ఆస్కందితము, భ్రమరము, శకటాసనము మున్నుగా గల జానుమండల భేదాలనూ; అలాత, దండలాత, లలిత, విచిత్రాది దైవమండ లాలనూ వారు

ప్రదర్శించారు. రమ్యములైన శంఖాలవంటి మెడలకు అందం సమకూర్చేవీ, మిక్కుటమైన కాంతిపుంజం కలిగినవీ, ఇంద్రనీలములు, వజ్రములు, వైదూర్యములు అనే మణులతో కూర్చబడినవీ అయిన హారాలశోభలు లక్ష్మీనివాస స్థానాలుగా ఉన్న తమ వెడద రొమ్ములపై పరిభ్రమించి చిక్కుపడగా వారు అంగాంతరము, బాహ్యాలగ్నము, ఛత్రము మున్నగు భ్రమణ వైఖరులతో విలసిల్లినారు. కాంతిచే చంద్రమండలాన్ని జయించిన కుండల ప్రభలు అద్దములవలె నునుపైన వారి చెక్కిళ్ళపై చౌకళించాయి.

వారు కటిభ్రాంతము, దండరచితము, లలాటము, తిలకము, మయూరము, లలితము, చక్ర మండలము, నికుంచితము, గంగావతరణము మున్నగు కరణము లాచరించారు. తెల్లదామరపూల శోభతో ఒప్పెసగు చూపులు దరిద్రుల దైన్యమును పారదోలుతూ ముగుదల కనులనే చేపలకు వలలై ఆవరింపగా వారు లలితము, కుంచితము, వికాసము, ముకుళము మున్నగు చూడ్కులతో తేజరిల్లినారు. అనేక పూర్ణచంద్రబింబాల అందానికి మందిరాలుగా ఉన్న తమవదనాలలో నిర్మలమైన అనురాగాన్ని వారు ప్రస్ఫుటింప జేశారు. ఒప్పిదములైన నెమలిపురి కాంతులు కాలంగాని కాలంలో ఇంద్రధనువుల సొంపును వెలువరించగా వారు నికుంచితము, ఆకుంచితము, కంపితము, ఆకంపితము, పరివాహితము, పరావృత్తము అనే శిరోభావాలు చూపినారు. కస్తూరితిలకాలు దిద్దిన పలకలవంటి నుదుళ్ళపై అలకలు ఆవరింపగా వారు అపరాజితము, సూచికావిద్ధము, పరిచ్ఛిన్నము, విష్కంభము, రేచితము మొదలైన అంగవిక్షేపాలు ప్రకటించారు. అడుగులు, నడుములు, చేతులు, మెడలు ఆడించారు.

ఈలా ఆ రాసక్రీడ చూపరుల మనస్సులకు ఉల్లాసాన్ని రేకెత్తించింది. అది దీప్తిగల ద్రవంతో అమృత సాగరంవలె, శృంగారరసంతో పొంగారింది. అనురాగభరితమైన రామరాజ్యం విధంగా, శంకరాభర ణాది రాగాలతో నిండిపోయింది. కలువలకు ఆనందం సమకూర్చే నిండు చందురుని చందంగా భూమండలానికి సంతోషాన్ని సంధించింది.

తుమ్మెదల గుంపుతో నందనవనంలాగా భ్రమరం మున్నుగా గల హస్తాభినయ విశేషాలతో అలరారింది. అభ్యుదయంతో గూడిన అభిమానవంతుని మనస్సులాగా ఉత్తరోత్తరాభివృద్ధితో ఒప్పెసలారింది. నానా ప్రకారములైన ప్రబంధాలు కూర్చే చతురుడైన కవి విలాసంలాగా, ప్రకృష్టములైన నాట్యబంధాలతో విలసిల్లింది. వసువులతో, దేవతలతో, నందనవనంతో చెలువారే దేవలోకం తీరున వసుదేవ నందనుడితో పూజనీయమైంది. సదాచారవంతుని నడవడిలాగా అవనీమండలానికీ, ఆకాశమండలానికీ అలంకారమైంది. మేన హారము దాల్చిన మెలతలాగా అవయవముల కదలికతో మనసులు హరించింది. గౌరీనిలయమైన హిమవంతంలాగా నానావిధానాలు గల సంచారాలతో శోభిల్లింది. గుణవంతుడైన కుమారునివల్ల కులం ప్రకాశించినట్లు వేణువిలాసంతో ఆ రాసలీల భాసించింది.

చ. నడుములు వీఁగి యాడఁ, జిఱునవ్వులు నివ్వటిలంగ, హారముల్
సుడివడ, మేఖలల్ వదలఁ, జూడ్కి మెఱుంగులు పర్వ, ఘర్మముల్

వొడము(గురుల్ చలింప, శ్రుతిభూషణముల్ మెఱయన్ సకృష్ణలై
పడ(తుక లాడుచుం జెల(గి పాడిరి మేఘతటిల్లతాప్రభన్. 1084

* నడుములు జవజవలాడగా, మందహాసాలు క్రందుకొనగా, మెడలోని దండలు మెలివడగా, మొలనూళ్ళు సడలగా, చూపుల నిగ్గులు పొలయగా, చెమటలు క్రమ్మగా, అలకలు చెదరగా, చెవికమ్మలు మెరయగా, అ బింబాధరలు నీలిమబ్బుల నడుమ మెరుపు తీగల్లాగా దీపిస్తూ కృష్ణునితో గూడి ఉల్లాసంగా ఆడినారు; పాడినారు.

క. **అంకరహితేందు వదనలు, పంకజలోచనుని(గూడి పర(గ నటింపం**
గింకిణుల నూపురంబుల, కంకణముల మ్రోఁత లెస(గె(గర్ణోత్సవమై. 1085

* మచ్చ లేని చందురునివంటి మోములు గల ఆ మచ్చెకంటులు కమలాక్షునితో గూడి చక్కగా నాట్యం సల్పేవేళ, వారి నడుముల చిరుగంటలు, కాలి అందెలు, కరకంకణాలు గల్లుమని మ్రోగుతూ చెవుల పండువు చేశాయి.

క. **హరిణీనయనలతోడను, హరి రాసక్రీడ సేయ నంబరవీథిన్**
సురనాథులు భార్యలతో, సొరిది విమానంబు లెక్కి చూచి రిలేశా! 1086

* పరీక్షిన్మహారాజా! విను. లేడికన్నులవంటి కన్నులు గల ఆ అన్నులమిన్నలతో రాజీవాక్షుడు గావించే రాసక్రీడను వినువీథిలో దేవవల్లభులు వారి భార్యలతోగూడి బారులు దీరి విమానా లెక్కి వీక్షించారు.

క. **కురిసెం బువ్వుల వానలు, మొరసెన్ దుందుభులు మింట ముదితలు(దారున్**
సరసన్ గంధర్వపతుల్, వరుసన్ హరి(బాడి రపుడు వసుధాధీశా! 1087

* ఓ రాజా! అప్పుడు పువ్వులవానలు కురిశాయి. గగనతలాన భేరులు మ్రోగినాయి. గంధర్వనాయకులు తమ తరుణులు సరస నుండగా, జనార్దనుని గుణగానం చేశారు.

క. **రామలతోడను రాసము, రామానుజు(డాడ(జూచి రాగిల్లి మనో**
రాములమీ(ద వియచ్చర, రామలు మూర్ఛిల్లి పడిరి రాజకులేంద్రా! 1088

* రాజవంశోత్తమా! గోవిందుడు గోపవధువులతో రాసలీల సలుపుతుండగా చూచి కామపీడితలై ఖేచరభామినులు పారవశ్యంతో తూలి సోలి తమ ప్రాణపతుల మీద వాలిపోయారు.

క. **తారాధిప నిభ వదనలు, తారాధిప వంశ్యు(గూడి తారు నటింపం**
దారలతోడ సుధాంశు(డు, దారును వీక్షింప రేయి దడవుగ జరిగెన్. 1089

* సోమునితో సమానమైన మోములు గల ఆ గొల్లభామలు చంద్రవంశాన జన్మించిన శౌరితో చేరి నటింపగా, చుక్కలతో గూడి చంద్రుడు ఆ నాట్యాన్ని చూస్తూ ఉండడంచేత రాత్రి ఆలస్యంగా గడచింది.

మ. యమునా కంకణ చారియై వనజ పుష్పామోద సంచారియై
రమణీఘర్మ నివారియై మదవతీ రాసశ్రమోత్తారియై
ప్రమదామానస నవ్యభవ్యసుఖ సంపత్కారియై చేరి యా
కమలాక్షుం డలరంగ గాలి విసరెం గళ్యాణభావంబునన్. 1090

* కాళిందీ జలకణాలను చిలుకుతూ, తమ్మిపూల తావులను విరజిమ్ముతూ, చెలువల చెమటల నుడుపుతూ, రమణులకు రాసక్రీడవల్ల గలిగిన బడలికలను బాపుతూ, మగువల మనసుల్లో నూతనమైన సుఖసంపత్తిని సమకూరుస్తూ సారసనేత్రుడు శ్రీకృష్ణుడు సంతోషించేటట్లు మంగళకరంగా మందమారుతం వీచింది.

వ. అప్పుడు. 1091

చ. ప్రమద యొకర్తు మాధవుఁడు పాడ విపంచి ధరించి కేల సం
భ్రమమునఁ దంత్రి మీటుచుఁ దిరంబుగ ఠాయము సేసి యొక్క రా
గము దగ నాలపించి సుభగస్వరజాతులు వేఱు వేఱు కా
నమరఁగఁ బాడెఁ దన్ రమణుఁ డౌనన దారువు లంకురింపఁగన్. 1092

* ఆ సమయాన ఒక రాజీవాక్షి రమావల్లభుడు పాడుతుండగా వీణను చేతబట్టి సవిలాసంగా తీవలు మీటింది. అతడు మేలు మేలని మెచ్చగా మ్రోళ్ళు చిగురింపగా నిలుకడగా స్వరస్థాయి నందుకొని రాగమొకటి రమ్యంగా ఆలాపించి షడ్జాదులైన స్వరభేదాలూ, జాతులూ కలియబడకుండా పాట పాడింది.

క. ఆడుచుఁ బాడుచు నందొక, చేడియ మంజీర మంజు శింజిత మమరం
గూడి హరికరము సనుఁగవ, పై డాయఁగ దిగిచె జఘనభారాలసయై. 1093

* ఆ గోపవధువులలో ఒకతె కాలి యందెలు గల్లు గల్లుమని శబ్దింపగా ఆడుతూ పాటపాడుతూ, పిరుదుల బరువుచేత అలసత వహించి అనంతుని హస్తాన్ని లాగి తన చనుదోయిపై నుంచుకుంది.

క. చందనలిప్తంబై యర, విందామోదమున నొప్పు విపులభుజము గో
విందుఁ డొక తరుణిమూఁపునఁ, బొందించిన నది దెమల్చి పులకించె నృపా! 1094

* ఓ రాజా! పద్మపరిమళం గుబాళిస్తూ మంచిగంధం పూతచే పాలుపారుతున్న తన బలిసిన బాహువును గోవిందు డొక సుందరిమూపుపై నుంచగా అది చలించి గగుర్పాటు వహించింది.

సీ. చెలువ యొక్కతె చెక్కుఁ జెక్కుతో మోపిన విభుఁడు దాంబూలచర్వితము వెట్టె
నాడుచు నొకలేమ యలసినఁ బ్రాణేశుఁ డున్నతదోఃస్తంభ మూఁత సేసెఁ
జెమరించి యొకబాల సేరినఁ గొనగోరఁ జతురుఁడు కుచఘర్మజలము వాపె
నలకంబు లొక యింతి కలికచిత్రకరేఖ నంటినఁ బ్రియుఁడు వాయంగ దువ్వెఁ

ఆ. బడఁతి యొకతె పాటపాడి డస్సిన నధ, రామృతమున నాథుఁ డాదరించె
హార మొక్క సతికి నంసావృతంబైనఁ, గాంతుఁ డురముఁ జేర్చి కౌఁగిలించె. 1095

* ఒక చక్కని చుక్క కృష్ణుడి చెక్కిలితో తన చెక్కిలి గదింపగా ఆయన తన పుక్కిటివిడియం దాని చోట నుంచివాడు. ఒక అతివ ఆడుతూ అలసట చెందగా ప్రాణేశ్వరుడు స్తంభంలాగా ఉన్నతమైన తన బాహువును దానికి ఊతగా నొసగినాడు. ఒక ముద్దుగుమ్మ చెమటగ్రమ్మి చెంతకు జేరగా దాని స్తనాలపై క్రందుకొన్న స్వేదబిందువులను ప్రియుడు కొనగోట చిమ్మినాడు. ఒక బాల ఫాలతలంలోని తిలకాని కంటుకున్న ముంగురులను ప్రియుడు పైకి దువ్వినాడు. ఒక పడతి పాటపాడి అలసిపోగా నాథుడు అధరామృత మిచ్చి ఆదరించినాడు. ఒక చెలికి హారం మూపున చిక్కుపడగా దానిని చక్కదిద్ది చెలువుడు కౌగిలించు కున్నాడు.

క. హాసంబులఁ గరతల వి, న్యాసంబుల దర్శనముల నాలాపములన్
రాసశ్రాంతల నా హరి, సేసెన్ మన్ననలు కరుణసేసి నరేంద్రా! 1096

* రాజోత్తమా! చిరునగవులతో, హస్తవిన్యాసాలతో, చూపులతో, రాగాలాపనలతో, రాసకేళియందు బడలిన ముదితలను పరమపురుషుడు కరుణతో ఆదరించాడు.

క. హరితనుసంగ సుఖంబునఁ, బరవశలై వ్రేత లెల్లఁ బయ్యెదలు నిజాం
బరములు నెఱుఁగమి చోద్యమె?, సురసతు లీక్షించి కరఁగి చొక్కిరి మింటన్. 1097

* ఆ అంగనలు అచ్యుతుని అంగసంగమసుఖంచేత ఎంతో పారవశ్యం చెంది పయటలు, కట్టు పుట్టములు జారిపోవడం కూడా తెలియలేక పోయారనడం వింత కాదు. దేవతాంగనలు మాత్రం అంబరతలం నుండి ఆ రాసక్రీడా విలాసమంతా తిలకించి కరగి సమ్మోహిత లయ్యారు.

వ. ఇట్లు భగవంతుండైన కృష్ణుం డాత్మారాముం డయ్యును గోపసతు లెంద ఱందఱకు నందఱై నిజప్రతి బింబంబులతోడం గ్రీడించు బాలుపోలిక రాసకేళి సలిపిన. 1098

* ఇలా భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుడు ఎందరు గోపవధువులో, అందరికీ తానందరై ఆత్మారాముడై నప్పటికీ- బాలుడు తన ప్రతిబింబాలతో ఆడుకునేటట్లు వారితో రాసలీల సాగించాడు.

క. తగఁ గూడి యాడి మనముల, నగెఁ జూచెం బలికె నందనందనుఁ డనుచున్
మగువలు పెద్దఱికముతోఁ బొగడిరి తమ పూర్వజన్మపుణ్యశ్రేణిన్. 1099

* నందకుమారుడు కలసి మెలసి నవ్వుతూ, చూస్తూ, సల్లాపాలు సలుపుతూ మెలగినా డని ఆ యిందుముఖులు తమ పూర్వజన్మ పుణ్యాలను మిక్కిలి శ్లాఘించుకొన్నారు.

-: జలక్రీడాభివర్ణనము :-

వ. ఇట్లు హరి రాసకేళి సాలించి, కరకాంచితలగు తటిల్లతల చెలువున ఘర్మసలిల కణాక్రాంతలగు కాంతలం గూడి జలక్రీడాకుతూహలుండై యమునా జలంబులు సొర, నందు ముందర సుందరులు సొచ్చి పదప్రమాణంబు, జానుదఘ్నంబు, కటిద్వయసంబు, మధ్యమాత్రంబు, కుచంబులబంటి యని పలుకుచుం గుచ నయన నాభివివర కుంతలంబులు చక్రవాక జలచరావర్త శైవాలంబుల చందంబున నందంబుగ నీడు వొందిన, యేఱులని కళిందనందన గరంబులు సాఁచి పరి రంభం బులకు నారంభించు కైవడి నెదురు చనుదెంచి తాఁకు తరంగంబులకు నులుకుచు, సారసంబులకుం గరంబులు సాఁచుచు, మరాళంబులం జోపుచుఁ, జెన్ను మిగిలిన యన్నుల చన్నుల యెత్తువత్తు మను నెపంబులం దపంబులు నీటఁ గావించు మాడ్కిని సంచరించు చక్రవాకంబులం దోలుచు, నితాంతకాంతి సదనంబులగు వదనంబులకు నోడి వ్రీడం జెంది కంది చందురుండు సలం బుడిగి జలంబునం బడి కంపించుకరణి, నిజకర చలిత జలప్రతిబింబితుండై కదలు చంద్రునిం గని మెచ్చి సోలుచు, సలిలావగాహ సమయ సముచ్చలిత వారిశీకర పరంపరలవలన మకరంద పానమత్త మధుకర పక్ష విక్షేపణ సంజాత వాత సముద్ధూత కుముదాది పరాగపటలంబులం జెఱుచు, మోముఁ దమ్ముల కమ్మఁదనంబునకు మూఁగి, జుమ్మురను తుమ్మెదలకు వెఱచుచుఁ గరంబుల నీ రెగయం జఱచుచు, నీలనీరద నిపతిత పయోబిందు సందోహంబులం దడియు పువ్వుఁదీవియల బాగునఁ గృష్ణకరద్వయ తోయంబులం బెక్కు తోయంబులం దడియుచుఁ, గ్రందుకొని సుడియుచు, నసమబాణుని పులుగడిగిన కుసుమ బాణంబుల పగిది మేనులు మెఱయ సలిలావగాహన పరాయత్త చిత్త లగుచు, మొత్తంబులై సరస భాషణములం ద్రుళ్లుచుఁ, గరంబుల నీరు నించి హరిమీఁదం జల్లుచుఁ, జల్లునెడం దడఁబడన్ దాఁటుచు, దాఁటి చనక నిలువరించుచు వినోదింప, హరియుం గరేణుకర వికీర్ణ నీరధారాభిషిక్తంబగు శుండాలంబు లీల నాభీరకామినీ కరసముజ్ఝిత జలాసారంబులం దోఁగుచు, వ్రజవధూజన హస్తప్రయుక్త కల్హార కైరవ పరాగపటలంబు వలన భూతిభూషణు సిరి వహించుచు, గోపికాజన పాణికిసలయ సమున్ముక్త కమలదళంబుల వలన సహస్రనయనుని రూపుఁ జూపుచు గోపాలబాలికా కుచకలశ కుంకుమ పంకంబు వలనఁ బ్రభాతబాల భానునిభంగి భాసిల్లుచు, ఘోష యోషా కటాక్ష విక్షేపణంబువలన మధుపపరివృత హరిచందన సౌందర్యంబు నొందుచు, వల్లవీహాసరుచుల వలనఁ జంద్రికా ప్రభా భాసిత నీలశైలంబుక్రియ నమరె; నంత. 1100

* ఈ విధంగా గోపతనయుడు రాసలీల చాలించి వడగండ్లతో నొప్పు మెరుపుదీవలవలె చెమట బిందువుల దోగిన ఆ చెలువలతో గూడి జలక్రీడ లాడటానికి ఉబలాటపడ్డాడు. అతడు కాళిందీజలాలలో ప్రవేశించాడు. అతనికన్న ముందుగా గోపాంగనలు యమునలో ప్రవేశించి ఇక్కడ అడుగులోతు; ఇక్కడ మోకాలిలోతు; ఇక్కడ మొలలోతు; ఇక్కడ నడుములోతు; ఇక్కడ రొమ్ముల లోతూ అంటూ ఏటినీటిలోనికి దిగినారు. ఆ చెలువల కుచాలు చక్రవాకాలతో, కండ్లు మీనములతో, బొడ్డు సుడులతో, తలవెండ్రుకలు నాచుతో సరిపోలడంవల్ల వారూ తన వంటివారే అని భావించి కౌగిలించుకోడానికై యమున చేతులు చాచిన విధంగా తరంగాలు ఎదురుగా వచ్చి వారిని తాకినాయి. వారు ఉలికిపడి చూచారు. అక్కడి బెగ్గురు పక్షులను పట్టడానికి ఆ చెలులు చేతులు సాచారు. హంసలను తోలారు. సొబగుమీరిన ఆ సుదతుల

స్తనాలకు సాటి రాగలమని నీటిలో తప మాచరిస్తున్నవో అన్నట్లు అక్కడ సంచరిస్తున్న జక్కవ పిట్టలను వారు తరిమివేశారు. అ అన్నుమిన్నల హస్తచలితములైన జలాలలో ప్రతిఫలించిన చుక్కలరాయడు అధికమైన కాంతికి ఆస్పదాలుగా నున్న ఆ నెలతల ముఖాలకు ఓడి సిగ్గుతో వెలవెలబారుతూ, ఈసు విడిచి నీట బడి వణకుతున్నాడో అన్నట్లున్నాడు. అతణ్ణి జూచి వారు పరవశించారు.

తేనె ద్రావి మదించిన తుమ్మెదల రెక్కలగాలికి రేగుతున్న కలువలు మొదలైన పూల పుప్పొడి, వారు నీట మునిగి నపుడు పైకి చెదరిన నీటి తుంపురుల గుంపులవల్ల అణగిపోయింది. తమ ముఖపద్మ సౌరభానికి మూగి ఝంఝుమ్మనే భ్రమరాలను జూచి వారు భయపడ్డారు. అవి పై కెగిరేటట్లు అరచేతులతో నీటిని చరిచారు. నీలిమబ్బులనుండి రాలిన జలధారలవలన పూలతీవలవలె వారు శ్రీకృష్ణుడు దోసిటితో చల్లు నీటివలన పలువిధాలుగా తడిసిపోయారు. గుంపుగొని త్రొక్కిసలాడినారు. మన్మథుని మాలిన్య మెడలిన పుష్పశరాలవలె తళ తళ మెరుస్తున్న మేనులు గల ఆ మెలతలు నీట మునగడానికి ఉబలాటపడ్డారు. వారు సరససల్లాపాలతో త్రుళ్ళిపడుతూ చేతులనిండా నీరు గైకొని తొట్రుపడుతూ నల్లనయ్యమీద చల్లినారు. ఒకరికంటె ఒకరు ముందడుగు వేసి శ్రీకృష్ణుని దాటి వెళ్ళనీక వినోదించారు. ఆడేనుగులు తొండాలచే విరజిమ్మిన నీటి జల్లులలో మదపుటేనుగు మాదిరి శ్రీకృష్ణుడు గోపకామినులు ఎగజిమ్మిన జలధారలచే తడిసిపోయాడు. వ్రజవధూటులు కరాలతో హరిమీదికి ఎఱ్ఱ, తెల్ల కలువలు విసరినారు. ఆ పువ్వుల పుప్పొడి నెమ్మేని కంటుకొని ఆయన విభూతి ధరించిన పరమశివునివలె భాసించాడు.

ఆ పూబోండ్లు చిగురుటాకులవంటి చేతులతో తామరపూరేకులు విభుని మీదికి వెదజల్లినారు. అప్పు డాయన వేయికన్నుల వేలుపుదొరలాగా వెలుగొందినాడు. ఆ కాంతలు కుంకుమ పూసిన కుంభాల వంటి కుచాలతో అచ్యుతుని ఆలింగనం చేసుకోగా ఆయన ఉదయకాలమందలి బాలభాస్కరునివలె ప్రకాశించాడు. ఆ పడతులు తమ కడగంటి చూడ్కులు రమణునిమీద ప్రసరింప జేయగా ఆయన తుమ్మెదకదువులు ముసిరిన పచ్చని గంధపు మ్రాకువలె పరిఢవిల్లినాడు. ఆ మెరుగుబోండ్లు చిరునవ్వు నిగ్గులు చెలికానిపై వెల్లిగొల్పగా ఆయన వెన్నెల వెలుగులచే విలసిల్లు అంజనాద్రివలె రంజిల్లినాడు.

మ. సతులుం దానును నీటిలో వెడలి భూషాగంధచేలాద్యలం
కృతుఁడై కుంభికరేణు యూథములతోఁ గ్రీడించు చందంబునన్
లతలందుం దరులందుఁ బుష్పమయ లీలాశయ్యలందున్ సుఖో
న్నతుఁడై కృష్ణుఁడు క్రీడలం దనిపె నా నారీలలామంబులన్. **1101**

* అప్పుడు అతిశయమైన ఆనందంతో నందనందనుడు గోపసుందరీ మణులతో నీటినుండి వెడలివచ్చి సొమ్ములు, మంచిగంధము, వస్త్రములు మొదలైనవి అలంకరించుకున్నాడు. గజరాజు ఆడుగజముల గుంపుతో క్రీడించే విధంగా తీవపొదరిండ్లలో, చిక్కని చెట్ల నీడలలో, చక్కని పూసెజ్జలలో ఆ కన్యారత్నములతో క్రీడించి వారిని సంతోషపెట్టినాడు.

వ. ఇట్లు శరత్కాలంబున వెన్నుం డింద్రియస్ఖలనంబు సేయక గోపికలతోడ రమించె నని చెప్పిన మునివరునకు భూవరుం డిట్లనియె. 1102

* ఈ రీతిగా గోవిందుడు ఆ శరత్కాలంలో అస్ఖలితేంద్రియుడై రమణులతో రమించాడు అని చెప్పగా శుకయోగీంద్రునితో పరీక్షిన్మహారాజు ఇట్లా అన్నాడు.

మత్తకోకిలము

ధర్మకర్తయు ధర్మభర్తయు ధర్మమూర్తియు నైన స
త్కర్ముఁ డీశుఁడ ధర్మశిక్షయు ధర్మరక్షయుఁ జేయఁగా
నర్మిలిన్ ధరమీఁదఁ బుట్టి పరాంగనాజనసంగ మే
ధర్మ మంచుఁ దలంచి చేసె? నుదాత్తమానస! చెప్పుమా! 1103

* మహాత్మా! పరమేశ్వరుడు ధర్మమునకు కర్త; ధర్మమునకు భర్త; ధర్మమే స్వరూపముగా గలవాడు; సత్కర్మ లాచరించువాడు. అతడు అధర్మమును శిక్షించుటకూ, ధర్మాన్ని రక్షించుటకూ అవనిలో అవతరించినవాడు గదా! అట్టి భగవంతుడే మరెట్టి ధర్మమని పరసతులతో సంగమించినాడో దయచేసి నాకు చెప్పవలసింది.

వ. అనిన శుకుం డిట్లనియె. 1104

* మహీపతి మాటలు విని శుకు డిట్లనియె.

ఆ. సర్వభక్షుఁ డగ్ని సర్వంబు భక్షించి, దోషి గాని పగిది దోష మైనఁ
జేసి దోషపదముఁ జెందరు తేజస్వు, లగుటఁ జంద్రవాసవాదు లధిప! 1105

* రాజా! సర్వభక్షకుడైన అగ్ని సమస్తము భుజించికూడా దోషి కాడు. ఇట్లే చంద్రుడూ, ఇంద్రుడూ, మొదలైన తేజస్వంతులు దోషయుక్తములైన కార్యాలు చేసినప్పటికినీ దోషఫలాన్ని పొందరు.

క. ఈశ్వరుఁడు గానివాఁడు న, రేశ్వర! పరకాంతఁ దలఁచి యెట్లు బ్రదుకు? గౌ
రీశ్వరుఁడు దక్క నన్యుఁడు, విశ్వభయదవిషము మ్రింగి వెలయం గలఁడే? 1106

* రాజోత్తమా! ఈశ్వరులు శాస్త్రవశ్యులు కారు. తమ ఇష్టము ననుసరించి ప్రవర్తిస్తుంటారు. శాస్త్రోక్త ధర్మాలను ఉల్లంఘిస్తుంటారు. వారి కది తప్పుకాదు. ఈశ్వరులు కానివారు పరపత్నులను స్పృశించి బ్రదుకగలరా? గౌరీపతి తప్ప ఇతరుడు లోకభయంకరమైన హాలాహలం మ్రింగి జీవింపగలడా? ఈశ్వరుడు కాలకూటవిషం ఆరగించాడని శాస్త్రవశ్యుడు, కర్మవశ్యుడు అయిన అనీశ్వరుడు అలా చేయగలడా?

క. సత్యము ప్రభువుల వచనము, నిత్యముఁ దద్వచనవీథి నిలుతురు పెద్దల్;
సత్యాసత్యము గావున, సత్య మనుచుఁ జనరు వారిచరితమున నృపా! 1107

* ఈశ్వరుల వచన మొకటే సత్యం; అదే ప్రమాణం. కాని వారి చేష్టితం కాదు. వారి మాటలనే ఆర్యులు అనవరతం అనుసరిస్తారు గాని ఆచారాన్ని కాదు. ఒకప్పుడు వారిచేష్టితం వారిమాటకు విరుద్ధంగా ఉంటుంది. ఒకప్పుడు అనుకూలంగానూ ఉంటుంది. అనుసరింపవలసి వస్తే వారిమాటకు అవిరుద్ధమైన చర్యనే అనుసరించాలి. వారి చేష్టలన్నీ సత్య మని అనుసరింపగూడదు.

మ. ఘనులై యెవ్వని పాదపంకజపరాగ ధ్యానసంప్రాప్త యో
గ నిరూఢత్వముచే మునీంద్రులు మహాకర్మంబులం బాసి బం
ధ నిరోధంబులు లేక విచ్చలవిడిన్ దర్పింతు, రా దివ్య శో
భనుఁ డెట్లుండిన నుండెఁగాక! కలవే బంధంబు లుర్వీశ్వరా! 1108

* రాజేంద్రా! నారాయణుని చరణారవింద పరాగముల ధ్యానయోగ సామర్థ్యంచేత సనక సనందనాదులైన యోగీశ్వరులు కర్మబంధాలు వీడి ఎట్టి కట్టుబాటులు లేక ఇచ్ఛకొలది మెలగుతుంటారని చెపుతుంటారు. అటువంటప్పుడు క్రీడార్థమై శుద్ధసత్త్వమయ శరీరం స్వీకరించిన ఆ దివ్యమంగళ విగ్రహుడు ఎలా నడుచుకుంటే నేమి? ఏమి చేసినప్పటికిన్నీ ఆయనకు బంధాలు లేవు.

ఆ. గోపజనములందు గోపికలందును, సకలజంతులందు సంచరించు
నా మహాత్మునకుఁ బరాంగన లెవ్వరు?, సర్వమయుఁడు లీల సలిపెఁ గాక? 1109

* గోపాలకులలో గోపికలలో తక్కిన జీవరాసులలో ఎవడు అంతరాత్మయై వ్యవహరిస్తున్నాడో ఆ మహనీయుడికి పరాంగన లెవరు? క్రీడార్థ మవతరించిన ఆ సర్వవ్యాపి- ఇలా క్రీడించినాడే గాని ఇందులో దోషం లేదు.

వ. అని చెప్పి శుకుం డిట్లనియె నంత బ్రాహ్మముహూర్తంబునం గృష్ణు వీడ్కొని గోపిక లిచ్ఛ లేకయు నిండ్లకడ కేఁగినం గృష్ణమాయామోహితులై గోపకులు వారలం గోపింపనేరరై రివ్విధంబున. 1110

* అని చెప్పి శుకయోగి మళ్ళీరాజుతో ఇట్లన్నాడు. తెల్లవారు జామున ఇష్టం లేకున్నా ఎట్లో కష్టంమీద గోపాంగనలు కృష్ణుణ్ణి వదలి తమ యిండ్లకు వెళ్ళినారు. అతని మాయచే భ్రాంతివహించిన గోపాలురు గోపికలను కోపగించుకోలేదు.

ఇంద్ర వజ్ర

గోపాలకృష్ణుండును గోపకాంతల్, ప్రాపించి క్రీడించిన భంగు లెల్లన్
రూపించి వర్ణించి నరుండు హృత్సం, తాపంబులన్ బాయును దత్ప్రసక్తిన్. 1111

* ఈ విధంగా గోపాలకృష్ణుడూ, గోపికలూ రాసక్రీడ సలిపిన సరణిని ఏ పురుషుడు అభివర్ణిస్తాడో, ఆకర్ణిస్తాడో అతడు రాసలీలా ప్రసంగం వల్ల సమస్త మనస్తాపాలనుంచి విముక్తు డౌతాడు.

-: సర్పరూపియగు సుదర్శనుండను గంధర్వుని శాపవిమోచనము :-

వ. అంత నొక్కనాఁడు నందాదులైన గోపకు లంబికావనంబునకు శకటంబు లెక్కి, జాతరకుం జని సరస్వతీనదీ జలంబుల స్నానంబులుసేసి, యుమామహేశ్వరుల నర్చించి కానిక లిచ్చి, బ్రాహ్మణులకు గో హిరణ్య వస్త్రాన్నదానంబు లొసంగి, జలప్రాశనంబు సేసి, నియమంబున నుండ దైవయోగంబున నాఁకొని యొక్క మహోరగంబు నిదురవోయిన నందునిం గఱచి మ్రింగ నగ్గలింప నతండు 'కృష్ణ కృష్ణే'తి వచనంబులం దన్ను విడిపింపు మని మొఱ యిడిన విని. 1112

* అప్పు డొకరోజు నందుడు మొదలైన గొల్ల పెద్దలు పశుపతిజాతరకై ఎడ్లబండ్ల నెక్కి అంబికావనానికి వెళ్ళారు. వా రక్కడ సరస్వతీనదిలో స్నానం చేసి పార్వతీపరమేశ్వరులను పూజించి కానుక లర్పించారు. విప్రులకు ధేనువులు, బంగారము, వస్త్రాలూ, అన్నమూ దానం చేశారు. తాము నీరుమాత్రమే పుచ్చుకొని నియమంతో ఉన్నారు. అప్పుడు ఆకలిగొన్న ఒక మహాసర్పం దైవికంగా, నిద్రపోతూన్న నందుణ్ణి చుట్టి పట్టుకొని మ్రింగడానికి యత్నించింది. అతడు "కృషా!, కృష్ణా! నన్ను విడిపించు" అంటూ మొరపెట్టుకున్నాడు. ఆయన ఆక్రందనం గోపకు లందరూ విన్నారు.

క. గోపకు లందఱు మేల్కొని, కోపముతోఁ బెద్దగుదెలఁ గొఱవుల మొత్తన్
దాపము నొందియు వదలక, పాపపుఁ బెనుబాము నందుఁ బట్టె నృపాలా! 1113

* రాజా! గొల్లలందరూ మేలుకున్నారు. వారు కోపం వహించి దుడ్డుకర్రలతో కొరవులతో భుజంగాన్ని మోదసాగారు. కాని ఆ మహాసర్పం ఆ కర్రపెట్టులకు బాధ చెందుతున్నదే కాని నందమహారాజును విడువలేదు.

వ. అ య్యవసరంబునఁ గృష్ణుండు దర్పించి పాదతాడనంబు సేసి త్రొక్కిన సర్పంబు సర్పరూపంబు విడిచి విద్యాధరేంద్ర రూపంబుఁ దాల్చి హరికి మ్రొక్కిన నతనికి హరి యిట్లనియె. 1114

* ఆ సమయంలో శ్రీకృష్ణుడు విజృంభించి ఆ సర్పాన్ని కాలితో త్రొక్కి ఒకతన్ను తన్నాడు. వెంటనే అది పాము రూపు విడిచి విద్యాధర నాయకరూపం దాల్చి శ్రీహరికి నమస్కరించింది. మురళీధరుడు ఆ విద్యాధరుడితో ఇట్లా అన్నాడు.

ఉ. మండితమూర్తితోఁ గనకమాలికతో శుభలక్షణుండవై
యుండెడు నీకుఁ గష్టపు మహోరగ దేహ మిదేల వచ్చె? నె
వ్వండవు? నామ మెయ్యది? భవంబున కెద్ది మిషంబు? నాకు నొం
డొండ యెఱుంగఁ జెప్పుము బుధోత్తమ! నీ పని చోద్య మయ్యెడిన్. 1115

* "అలంకృతమైన ఆకారంతో, బంగారు మాలిక ధరించి, శుభలక్షణాలతో సొబగు మీరే నీకు క్రూరమైన ఈ పెనుబాము రూపు ఎందుకు వచ్చింది? నీ వెవరు? నీ పేరేమిటి? ఈ సర్పాకారం సంభవించడానికి కారణ మేమిటి? స్పష్టంగా సమాధానం చెప్పు. నీ చర్య వింత గొలుపుతున్నది."

వ. అనిన వాఁడిట్లనియె: 'దేవా! యేను సుదర్శనుండను విద్యాధరుండ; విమానారూఢుండనై రూపసంపద్గ ర్వంబులం జొక్కి దిక్కులం జరించుచు నొక్కయెడ నాంగిరసులైన ఋషులం గురూపులైన వారలం గని నగిన వారును నీవు రూపదర్పంబున మమ్ము నగితివి; గావున మహాసర్పంబవై యుండు' మని శపించి పిదప నే వేఁడుకొనిన నిట్లనిరి. 1116

* కృష్ణుడి మాటలకు వా డిట్లా అన్నాడు- నేను విద్యాధరుణ్ణి. నాపేరు సుదర్శనుడు. సౌందర్యగర్వంతో దర్పించి విమానమెక్కి దిక్కులలో తిరుగుతుంటాను. ఒకనాడు అంగిరసుని సంతతివారూ, వికారరూపం కలవారూ అయిన ఋషులను చూచి నేను నవ్వినాను. వారు "ఓరీ! నీవు సౌందర్యమదంతో మమ్మ గేలి చేశావు. కనుక పెనుబామువై పడి ఉండుమని నన్ను శపించారు. నేను వేడుకోగా ఇట్లా అనుగ్రహించారు.

చ. యదుకులమందు భక్తుల భయంబు హరించుటకున్ జనార్దనుం
డుదయము నొంది యీ యడవి కొక్కదినంబున రాఁగలండు త
త్పదమున నీవు తన్నఁబడి పన్నగదేహము తోడఁ బాసి నీ
మొదలిటి మేను గాంచెదవు మూఢుఁడ! పొమ్మని రా దయానిధుల్. 1117

* "ఓరీ మూఢుడా! భక్తుల భయం నివారించడానికి యాదవవంశంలో విష్ణువు అవతరించి ఈ యడవి కొకరోజు వస్తాడు. అపుడాయన కాలి తన్ను తిని నీవు పన్నగశరీరం విడిచి మునుపటి దేహం పొంద గలవు" అని ఆ కృపానిధులు పలికినారు.

మ. నినుఁ జింతించిన విన్నఁ బేరుకొనినన్ నిర్మూలమై క్రుస్సి పా
పనికాయంబు వినష్టమౌ నఁట! భవత్పాదంబు నామీఁదఁ బె
ట్టినఁ దద్బ్రాహ్మణశాప సంజనిత కౌటిల్యంబు దా నిల్చునే?
వనజాతేక్షణ? నేఁడు వాసె నురగత్వం బెల్ల నేఁ బోయెదన్. 1118

* ఓ కమలాక్షా! నిన్ను ధ్యానించినా, నీ కథలు విన్నా, నీ నామం కీర్తించినా పాపరాశి మొదలంటా క్షీణించి నశిస్తుందని చెపుతారు. మరి నామీద అడుగుమోపినావు గదా! విప్రశాపంవల్ల ఏర్పడిన వికృతాకారం ఎలా నిలుస్తుంది? నీ దయవల్ల నాకు నేటితో సర్పజన్మ తొలగిపోయింది. నేనిక సెలవు గైకొంటాను."

వ. అని విన్నవించి హరికిం బ్రదక్షిణంబు వచ్చి, మ్రొక్కి, సుదర్శనుండు దివంబునకుం జనియె, సర్పం బువలన నందుండు విముక్తుం డయ్యెఁ; దత్ప్రకారంబు విని వెఱఁగుపడి గోపకులు దేవతా మహో త్సవంబు సమాప్తి నొందించి కృష్ణకీర్తనంబు సేయుచు మరల మందకుం జని రంత. 1119

* అని విజ్ఞప్తి చేసి సుదర్శనుడు జనార్దనుడికి వలగొని నమస్కరించి దేవలోకానికి వెళ్ళిపోయినాడు. నందమహారాజు పామునుండి విముక్తు డయినాడు. ఇలా శ్రీకృష్ణునివల్ల సుదర్శనునకు శాపవిమోచనం జర గడం గ్రహించి గోపకులు ఆశ్చర్యపడినారు. దేవతామహోత్సవం పూర్తిచేసి దేవకిపట్టిని స్తుతిస్తూ మళ్ళీ గోకులానికి వెళ్ళిపోయారు.

-: శ్రీకృష్ణుఁడు కుబేరభటుండగు శంఖచూడుం డను గుహ్యకుని సంహరించుట :-

చ. మఱి యొకనాఁటి రాత్రి బలమాధవు లుజ్జ్వల వస్త్రమాలికా
ధరులును లేపనాభరణ ధారులునై చని మల్లికాది పు
ష్ప రసనిమగ్న మత్తమధుపంబుల గీతము వించుఁ దద్వనాం
తరమున వెన్నెలన్ వ్రజనితంబిను లుండఁగఁ బాడి రింపుగన్. 1120

* మరియొక వెన్నెలరాత్రి బలరాముడూ, శ్రీకృష్ణుడూ స్వచ్ఛములైన వస్త్రాలు పూలదండలూ సొమ్ములూ ధరించారు. చందనం పూసుకున్నారు. మల్లె మొదలైన విరితేనియలు ఆస్వాదించి మత్తెక్కిన తుమ్మెదల ఝుంకారాలు వింటూ బృందావనంలో గోపసుందరులు తమ చుట్టూ పరివేష్టించి ఉండగా మనోహరంగా మధురగీతాలు ఆలపించినారు.

క. ఆ పాట సెవుల సోఁకిన, నేపాటియు దేహలతల నెఱుఁగక దృగ్వా
చా పాటవములు సెడి పడి, రా పాటలగంధులెల్ల నటవీవీథిన్. 1121

* రామకృష్ణుల పాట చెవిని బడగానే కలిగొట్టు పూలవంటి దేహపరిమళం కలిగిన గోప వధువులు కన్నూ, నాలుకా మొదలైన యింద్రియాల వ్యాపారం కట్టువడిపోగా ఏ మాత్రమూ ఒడ లెరుగక ఆ వనసీమలో అట్టే పారవశ్యంలో మునిగిపోయారు.

వ. ఇట్లు సకలభూత సమ్మోహనంబగు గానంబు సేయుచు, నిచ్ఛావర్త నంబులం బ్రమత్తుల చందంబున రామకృష్ణులు క్రీడింపఁ గుబేరభటుండు శంఖచూడుం డనువాఁడు రామకృష్ణ రక్షితలగు గోపికలం దన యోగబలంబున నుత్తరపు దిక్కునకుం గొనిపోవ నయ్యోషిజ్జనంబులు 'రామకృష్ణే' తి భాషణంబులం జీరి పులికి నగపడిన మొదవుల క్రియ మొఱయిడిన విని. 1122

* ఇలా సర్వ ప్రాణులకూ సమ్మోహం కలిగించే విధంగా గానం చేస్తూ బలరామకృష్ణులు మత్తిల్లిన వారి మాదిరి వనంలో విచ్చలవిడిగా విహరిస్తున్నారు. ఆ సమయంలో కుబేరుని భటుడు శంఖచూడుడనే వాడు రామకృష్ణుల రక్షణలోఉన్న గోపకాంతలను తన యోగబలంతో బలాత్కారంగా పట్టుకొని ఉత్తరదిశకు తీసుకుపోసాగాడు. అపు డాభామినులు "బలరామా, శ్రీకృష్ణా" అంటూ బెబ్బులిబారిబడ్డ ఆవులవలె ఆక్రందనం చేశారు. రామకృష్ణులు వారి మొర ఆలకించారు.

ఉ. గ్రద్దన సాలవృక్షములు గైకొని బల్లిదు లన్నదమ్ము లా
యిద్దఱుఁ గాలమృత్యువుల యేపున వే చని 'యోడకుండుఁ డో
ముద్దియలార' యంచుఁ దను ముట్టినఁ జూచి కలంగి గుహ్యకుం
డుద్దవిడిం దగం బఱచె నుత్తర మింతుల డించి భీతుఁడై. 1123

* బలవంతులైన ఆ అన్నదమ్ము లిద్దరూ వెంటనే మద్దిచెట్లు చేతగైకొన్నారు. కాలుడు, మృత్యువు ఏలాగో ఆలాగున చెలరేగి సరభసంగా వెళ్ళి- "ఓ ముగ్ధలారా! మీరు భయపడకండి" అంటూ గోపికలకు ధైర్యం చెప్పి గుహ్యకునితో తలపడినారు. వాడు రామకృష్ణులను చూచి కలతచెంది ఆ నెలతలను అక్కడ వదలి తత్తరపాటుతో ఉత్తరదిక్కునకు మహావేగంగా పరువెత్తసాగాడు.

వ. ఇట్లు గుహ్యకుని చేత విడివడిన గోపికల 'రక్షించుకొని యుండు' మని బలభద్రునిం బలికి. 1124

* అప్పుడు గోపాలకృష్ణుడు గుహ్యకుని చెరనుంచి విడుదల పొందిన గోపికలను కాపాడుతూ ఉండు మని బలరామునితో పలికినాడు.

శా. 'ఓరీ! గుహ్యక! పోకుపోకు మని రోషోక్తిన్ బకారాతి వాఁ
డే రూపంబున నెందుఁ జొచ్చె నెటఁ బోయెం దోడఁ దా నేఁగి దు
ర్వారోదంచిత ముష్టి వానితల ద్రెవ్వం బట్టి తద్వీరు కో
టీర భ్రాజితరత్నముం గొనియె దండిన్ గోపికల్ సూడఁగన్. 1125

* బకాసురుణ్ణి భంజించిన ఆ పరమాత్ముడు-"ఓరీ! యక్షుడా! పారిపోకు పారిపోకు" మని సరోషంగా పలుకుతూ గుహ్యకు డేరూపంతో ఎక్కడ ప్రవేశిస్తున్నాడో, ఎక్కడికి వెళుతున్నాడో తానూ వానితో అక్కడ ప్రవేశించి, అక్కడికి వెళ్ళి వానిని పట్టుకున్నాడు. సాటిలేని తన పెనుపిడికిటి పోటుతో వాని శిరం తునిగిపడే టట్లు పొడిచాడు. ఆ వీరుని కిరీటంలో వెలుగొందే మణిని గోపికలు చూస్తుండగా గైకొన్నాడు.

వ. ఇట్లు శంఖచూడునిం జంపి వాని శిరోరత్నంబు దెచ్చి బలభద్రుని కిచ్చి మెప్పించె; మఱియు నొక్కదినంబునం గృష్ణుండు వనంబులకుం జనిన నతని లీలలు వాడుచు నిండ్లకడఁ దద్విరహ వేదనానల భరంబు సహింపక గోపికలు దమలో నిట్లనిరి. 1126

* ఈ విధంగా గోవిందుడు శంఖచూడుని సంహరించి వాని చూడామణిని దెచ్చి బలరాముని కిచ్చి అన్నను సంతోషపెట్టాడు. అటు తరువాత ఇంకొకరోజు శ్రీకృష్ణుడు వనంలోకి వెళ్ళాడు. అప్పుడు ఆయన లీలలనే ఇండ్లలో పాడుకుంటూ విరహతాపానికి తాళలేక గోపికలు తమలోతాము ఇలా అనుకోసాగారు.

శా. భ్రూవిక్షేపముతోడ దాపలి భుజంబుం జెక్కుఁగీలించి కె
మ్మోవిన్ వేణువుఁగూర్చి సుస్వరముగా మ్రోయించుచు న్నంగుళీ
ప్రావీణ్యంబు విభుండు సూపఁ గని సప్రాణేశలై యుండియున్
నీవీబంధము లూడఁ బొక్కుదురువో నింగిన్ నిలింపాంగనల్. 1127

* నవనీతచోరుడు దాపలి మూపుపై దాపటి చెక్కిలి అనించి, అరుణాధరమందు పిల్లనగ్రోవి నుంచి, కనుబొమలు ద్రిప్పుతూ, వ్రేళ్ళను వేణురంధ్రాలమీద నేర్పుతో సారిస్తూ మధురస్వర మొలికేటట్లు గానం చేస్తున్నప్పుడు, మగలతోపాటు మింట నిలిచి కనుగొంటున్న అచ్చరమచ్చెకంటులు పోకముళ్లు జారగా మదనవేదన పాలవుతూ ఉంటారే!

మ. నవమాధుర్యము గల్గు కృష్ణ మురళీ నాదామృత స్యందముల్
సెవులం జొచ్చి హృదంతరాళముల భాసిల్లన్ సవత్సంబులై
యువిదా! మేపులకుం దొఱంగి మృగగోయూథంబు లుత్కంఠతో
దివికిం గంఠము లెత్తి లో వదలుఁ బో దేహేంద్రియవ్యాప్తులన్. 1128

* ఓ చెలీ! క్రొత్తతీపి గల మురారి మురళీ నినాదమనే అమృతస్రావం వీనులలో జొరబడి హృదయం లోనికి చేరగానే మేతలు మేయడం చాలించి లేగలతోపాటు ఆవులూ, తక్కిన మృగాలూ పారవశ్యం చెందుతాయి. ఆకసానికి మొరలెత్తుకొని దేహమునకు సంబంధించిన ఇంద్రియ వ్యాపారా లన్నింటినీ వదలివేస్తాయి.

శా. ఓ కంజేక్షణ; కృష్ణుఁ డుజ్జ్వలిత హారోద్దాముఁడై గాన వి
ద్యా కౌతూహలితన్ మనోజ్ఞమురళీ ధ్వానంబు గావింపఁగా
నాకర్ణించి సశంపమై మొఱయు నీలాభ్రంబుగాఁ జూచుచుం
గేకారావము లిచ్చుచున్ మురియుఁ బో కేకీంద్రసంఘాతముల్. 1129

* ఓ తమ్మికంటీ! తళతళలాడే ముత్యాలహారం ధరించిన శ్రీకృష్ణుడు గాంధర్వవిద్యలో తనకున్న కుతూహలంకొద్దీ మనోహరమైన వేణుగానం చేస్తాడు. ఆ గానం ఆలకించి అతణ్ణి మెరుపుతో గూడిన నీలమేఘంగా భావిస్తూ, కేకారావాలు గావిస్తూ మయూర సమూహాలు మైమరచి నాట్యమాడుతాయి.

మ. లలనా! యేటికిఁ దెల్లవాఱె? రవి యేలా తోఁచెఁ బూర్వాద్రిపైఁ?
గలకాలంబు నహంబు గాక నిసిగాఁ గల్పింపఁ డా బ్రహ్మ దా
వలతేఁడుం గృప లేఁడు; కీరములు దుర్వారంబు; లెట్లో కదే!
కలదే మాపటివేళయుం గలుగునే కంజాక్షు సంభోగముల్. 1130

* ఓ చెలీ! ఎందుకు తెల్లవారిందే! తూర్పుకొండపై ఎందుకు భాను డుదయించాడే! ఉన్న పగళ్ళన్నీ ఎన్నటికీ తెల్లవారని రాత్రిళ్ళుగా బ్రహ్మదేవు డెందుకు చేయడో! మన్మథుడుకూడా మరీ కరుణ మాలినవాడయ్యాడు. చిలుకలను వారించే వారే లేరు. ఎలాగమ్మా! ఈ పగలు వేగించడం? రాత్రివేళ వస్తుందా? కమలనేత్రుడితో ఆనందించే అదృష్టం లభిస్తుందా?

ఉ. ఎప్పుడు ప్రొద్దు గ్రుంకు? హరి యెప్పుడు గోవుల మేపి వచ్చు? నా
కెప్పుడు తన్ముఖాంబుజ సమీక్షణ మబ్బు? నతండు వచ్చి న
న్నెప్పుడు గారవించుఁ? దుది యెప్పుడు మద్విరహాగ్ని రాశికిం
జెప్పఁగదమ్మ! బోఁటి! మరుచేఁతల నుల్లము దల్లడిల్లెడిన్. 1131

* లలనా! ఎప్పుడు ప్రొద్దు గ్రుంకుతుంది? గోవులను మేపి గోపాలు డెప్పుడు వ్రేపల్లెకు వస్తాడు? ఎప్పుడు నాకు నాథుని ముఖపద్మ దర్శన మౌతుంది? చెంతకు జేరి అతడు నన్నెపుడు ఆదరిస్తాడు? నా విరహానలం చల్లారే దెప్పుడో చెప్పవమ్మా! మదనుడు వాడిశరాలు గుప్పించడంవల్ల నా ఉల్లం తల్లడిల్లి పోతున్నది.

మ. చెలియా! కృష్ణుఁడు నన్నుఁ బాసి వనముం జేరంగ నయ్యా క్షణం
బులు నా కన్నియు నుండ నుండఁగఁ దగన్ బూర్ణంబులై సాఁగి లో
పలఁ దోఁచుం బ్రహరంబులై దినములై పక్షస్వరూపంబులై
నెలలై యబ్దములై మహాయుగములై నిండారు కల్పంబులై. 1132

* చెలీ! శ్రీకృష్ణుడు నన్ను వీడి వని కేగినపుడు ఆ యా క్షణాలు అంతకంతకూ దీర్ఘములై సాగిసాగి జాములుగా, దినాలుగా, పక్షాలుగా, మాసాలుగా, సంవత్సరాలుగా, మహాయుగాలుగా, కల్పాలుగా గోచరిస్తూ ఉన్నవి.

వ. అని మఱియుఁ గృష్ణవిరహ దుఃఖంబున బహువిధంబులఁ బశ్చాత్తాపంబు నొందుచు గోపిక లోపికలు లేక యెట్టకేలకు దినంబు గడపి దినాంత సమయంబునందు. 1133

* ఈ విధంగా శ్రీకృష్ణ వియోగ విషాదంతో పలురీతుల తపించిపోతూ మదనవేదన భరించలేక గోపికలు చివరకెట్లో పగలు వెళ్ళబుచ్చుతారు. సంధ్యాసమయం ఆసన్న మవుతుంది.

మ. 'అదె భానుం డపరాద్రిఁ జేరె? నిదె సాయంకాల మేతెంచె; న
ల్లదె గోపాదపరాగ మొప్పెసఁగె, బృందారణ్యమార్గంబు నం
దిదె వీతెంచె వృషేంద్రఘోషము; ప్రియుం డేతెంచె రం డంచుఁ దా
మెదు రేతెంతురు మాపు కృష్ణునికి న య్యింతుల్ పరిభ్రాంతలై. 1134

* ఆ సాయంసమయంలో "అదిగో! సూర్యుడు పడమటి కొండకు చేరబారినాడు. ఇదిగో ! సాయంకాల మయింది. అదిగో! గోవుల గొరిజల దువ్వ రేగింది. బృందావన వీథినుంచి ఎద్దుల రంకెలు వినవస్తున్నవి. వల్లభుడు వస్తున్నాడు రండమ్మా! రండి!" అంటూ గోపకాంతలు సంభ్రమ స్వాంతలై ప్రియకాంతునికి మాపటివేళ ఎదురేగుతారు.

వ. ఇట్లు తన కెదురు వచ్చిన మచ్చిక న చ్చెలువల నచ్యుతుం డిచ్ఛానువర్తనంబుల గారవించె నంత నొక్కనాఁడు. 1135

* ఇలా తన కెదురు వచ్చిన మచ్చెకంటులను వారి యిచ్చ కనుగుణంగా మచ్చికతో మాధవు డాదరిస్తాడు. ఇలా ఉండగా ఒకానాడు ఒకసంఘటన సంభవించింది.

-: వృషభాసుర సంహారము :-

సీ. ఎవ్వని మూఁపుర మీక్షించి మేఘంబు లద్రిశృంగం బని యాశ్రయించు?
నెవ్వని ఱంకె కర్ణేంద్రియంబులు సోఁక గర్భపాతంబగు గర్భిణులకు
నెవ్వని పదహతి నెగయు పరాగంబు లంధకారారాతి నావరించు
నెవ్వఁడు గొమ్ముల నెదిరించి చిమ్మినఁ బృథ్వీధరంబులు పెల్ల గిల్లు

తే. నట్టి వృషభాసురేంద్రుఁ డహంకరించి, వాలలత యెత్తి పెనుఱంకె వైచి నేలఁ
గాలు ద్రవ్వుచు నిశితశృంగములు సాఁచి, మంద బెగడంగఁ గవిసె నమందగతిని. 1136

* ఎవని మూపురం చూచి మేఘాలు పర్వతశిఖరమని భ్రమించి పైన వ్రాలుతాయో, ఎవడి రంకె చెవిబడ్డ మాత్రాన గర్భవతులకు గర్భపాత మవుతుందో, ఎవడి కాలి త్రొక్కిడికి ఎగిరే దుమ్ము సూర్యుణ్ణి

క్రమ్ముతుందో; ఎవడు కొమ్ములొడ్డి ఎగజిమ్మితే కొండలు పెల్లగిల్లుతాయో అటువంటి వృషభాసురుడు సుదీర్ఘమైన వాలం పైకెత్తి అహంకారంతో రంకెలు వేస్తూ నేలను కాలద్రవ్వుతూ, కూచి కొమ్ములు సాచి మంద గడగడలాడే టట్లు మహావేగంతో వచ్చిపడ్డాడు.

వ. అట్లు వృషభాకారంబున నరిష్టుఁడు హరికి నరిష్టంబు సేయం దలంచి పై కుఱికిన. 1137

* అలా ఎద్దురూపం ధరించిన అరిష్టు డనే ఆ రాకాసి కేశవునకు కీడు చేయదలచి పైకి దూకాడు.

ఉ. క్రేపులు వాఱె గోవులకుఁ, గ్రేపులు గోవులు గోవృషంబులం
బైపడె; వత్స ధేను వృషభంబులు గోపకులందుఁ జొచ్చె; నా
గోపకు లా వృషేంద్రములు గోవులు లేఁగలు విచ్చి పాఱఁగా
గోపచమూవిభుండు గనె గోవృషదైత్యుఁడు వెంటనంటఁగన్. 1138

* వృషభరూపం దాల్చిన దనుజుడు వెంటనంటగా దూడలు ఆవుల కడకు పరుగెత్తి పోయాయి. దూడలు, ఆవులు చేరి ఎద్దులలో వచ్చి పడ్డాయి. దూడలు, ఆవులు, ఎద్దులు ఏకమై గోపకుల దాపునకు చేరాయి. గొల్లలూ, ఎద్దులూ, ఆవులూ, దూడలూ చెల్లాచెదరు కావడం గోపనాయకుడైన గోవిందుడు పరికించాడు.

వ. ఇట్లు భయభ్రాంతులై కాంతలుం దారును గృష్ణ; కృష్ణ! రక్షింపు రక్షింపు మనియెడు గోపకులకు నడ్డంబు వచ్చి దీనజన రక్షకుండైన పుండరీకాక్షుం డిట్లనియె. 1139

* ఈ తీరున భయంతో పరిభ్రమిస్తూ తామూ, తమ కాంతలూ "కృష్ణా, కృష్ణా" కాపాడు మంటూ గోపకులు శౌరిని శరణు జొచ్చారు. దీనులను సంరక్షించువాడునూ, తెల్ల దామరలవంటి కన్నులు గల వాడునూ అయిన స్వామి వారికి అడ్డుపడి దైత్యునితో ఇలా అన్నాడు.

ఉ. 'బాలుర నింతులం బసులఁ బాఱఁగఁ దోలుట బంటుపంతమే
చాలు, వృషాసురేంద్ర! బలసంపదఁ జూపఁగ నెల్లబోఁటి గో
పాలురమంద గాదు; చను పైఁబడితేనిఁ బ్రచండ కృష్ణ శా
ర్దూలము నేఁడు నీగళముఁ ద్రుంపక చంపక పోవనిచ్చునే? 1140

* "ఓరీ! వృషభాసురా! బాలురనూ, భామలనూ, పశువులనూ పారదోలడం పరాక్రమమా? నీ ప్రతాపం చాలించు. నీ బలిమి చూపి భయపెట్టుటకు మేము గోపగోపీజనం కాము. వెళ్ళు. పైకి వచ్చావా ఈ కృష్ణుడనే భయంకరమైన బెబ్బులి నీ కంఠం ఖండింపకుండా నిన్ను చంపకుండా విడిచిపెట్టదు సుమా!'

ఆ. అనుచు ధిక్కరించి హస్తతలంబులఁ, జప్పుడించి నగుచుఁ జలము మీఱఁ
బన్నగేంద్ర భయద బాహుదండము సాఁచి, దండి మెఱసి దనుజు దండ నిలిచె. 1141

* ఇలా రక్కసుణ్ణి ధిక్కరించి గరుడధ్వజుడు కరతలంతో బుజమప్పళించి నవ్వుతూ, సర్పరాజంవలె భీతిగొలిపే తన హస్తాన్ని సాచి శౌర్యం దీపించగా, ఆ దానవుని చెంత నిలబడ్డాడు.

వ. అప్పుడు. 1142

చ. ఖురముల నేలఁ ద్రవ్వుచు నకుంఠితవాల సమీరణంబులన్
విరవిరఁ బోయి మేఘములు విచ్చ విషాణము లొడ్డికొంచు దు
స్తర తరమూర్తియై వృషభదైత్యుఁడు కన్నుల నిప్పు లొల్కఁగా
దురదుర వచ్చి తాఁకె రిపుదుర్మదమోచనుఁ బద్మలోచనున్. 1143

* అప్పుడు ఆ వృషభాసురుడు గిట్టలతో నేలద్రవ్వుతూ, గిరిగిర త్రిప్పు తనవాలం గాలికి మబ్బులు విరవిర విచ్చిపోగా కొమ్ములొడ్డుతూ, నిరోధింపరాని స్వరూపంతో కండ్లనుంచి గుప్పుగుప్పున నిప్పులు రాలుతుండగా, శాత్రవుల దుర్గర్వం ఉడిపేవాడూ, తామరరేకులవంటి కన్నులు గలవాడూ అయిన కృష్ణుణ్ణి రివ్వురివ్వున వచ్చి ఎదుర్కొన్నాడు.

ఉ. యాదవకుంజరుండు వృషభాసురు కొమ్ములు రెండుఁ బట్టి య
ష్టాదశ పాదమాత్రము గజంబు గజంబును ద్రొబ్బు కైవడిన్
భేదిల ద్రొబ్బ న య్యసుర బిమ్మిటి నొంది చెమర్చి మ్రొగ్గి దు
ర్మాదముతోడ డీ కొనెఁ బ్రమత్తవిమర్దను నా జనార్దనున్. 1144

* యాదవులలో మేటి అయిన యశోదానందనుడు వృషభాసురుని రెండు కొమ్ములూ పట్టుకున్నాడు. ఏనుగు మరొక ఏనుగును పడద్రోసినట్లు వాణ్ణి పద్దెనిమిది అడుగుల దూరం పడ నెట్టివేశాడు. అపు డా నక్తంచరుడు తల్లడిల్లి సొమ్మసిల్లి దేహాన చెమ్మటలు గ్రమ్మగా నేలవ్రాలి తెప్పరిల్లి మళ్లీ దనుజమర్దనుడైన జనార్దనుణ్ణి దుర్మదంతో డీకొన్నాడు.

ఆ. అంత గోపసింహుఁ డసురకొమ్ములు వట్టి, ధరణి ద్రొబ్బి త్రొక్కి దైత్యభటుల
కొమ్ము వీఁగ సురలకొమ్ము వర్ధిల వాని, కొమ్ము వెఱికి మొత్తి కూల్చె నధిప! 1145

* రాజా! విను. అంత యదుసింహుడైన శ్రీహరి దనుజుని కొమ్ములు పట్టి నేలపై పడగూల్చి కాలితో త్రొక్కిపట్టాడు. దానవవీరుల ఉత్సాహం అణగారి పోగా, దేవతల ఉల్లాసం మితిమీరి పోగా వాని కొమ్ము పెరికి దానితోనే వాణ్ణి చావబాదాడు.

క. ఉక్కు సెడి రోఁజి నెత్తురు, ముక్కున వాతను స్రవింప మూత్రశకృత్తుల్
మిక్కిలి విడుచుచుఁ బసరపు, రక్కసుఁ డని సమసెఁ బ్రజకు రాగం బమరన్. 1146

* బల ముడిగి రొప్పుతూ, ముక్కుతూ, ముక్కునా, నోటా నెత్తురు గ్రక్కుతూ, మలమూత్రాలు మిక్కుటంగా విడుస్తూ అసురుడు ఉసురులు గోల్పోయాడు. ప్రజలకు ప్రమోదం కలిగింది.

వ. ఇట్లు వృషభాసురుం జంపిన, నిలింపులు గుంపులు గొని విరులు వర్షింప, గోపకులు హర్షింప గోపసతు లుత్కర్షింప బలభద్రుండును దానును గోవిందుండు పరమానందంబున మందకుంజనియె నంత. 1147

* ఈలా వృషభదైత్యుని సంహరించగానే వేల్పులు గుంపులై గోపాలునిపై కుసుమములు వర్షించారు. గోపకులు హర్షించారు. గోపాంగనలు ఉప్పొంగి పోయారు. గోవిందుడు బలరామునితో మిక్కిలి ఆనందిస్తూ మందకు మరలి వెళ్ళినాడు.

చ. ఘనుఁ డొకనాఁడు నారదుఁడు గంసునితోడ యశోద గూఁతుఁ దాఁ
గనుటయుఁ జక్రి దేవకికి గర్భజుఁ డౌటయు మున్ను రోహిణీ
తనయుఁడు రాముఁ డౌటయును దద్విభు లిద్దఱు మంద నున్న వా
రని యెఱుఁగంగఁ జెప్పిన మహాద్భుతమంచుఁ జలించి కిన్కతోన్. 1148

* అనంతరం ఒకనాడు మహానుభావుడైన నారదుడు కంసునికడకు వచ్చి అతడితో-" ఆ కన్నె యశోద కన్నకూతురు. శ్రీకృష్ణుడు దేవకీ గర్భసంభూతుడు. బలరాముడు రోహిణికొడుకు. ఆ రామకృష్ణు లిద్దరూ నందుని మందలో ఉన్నారు" అంటూ తెలియజెప్పాడు. ఆ మాటలు ఆలకించి ఆశ్చర్యపడి ఆగ్రహావేశంతో కంసుడు కంపించిపోయాడు.

చ. కొడుకుల మందలోన నిడి గొంటుతనంబున మోసపుచ్చె నీ
బడుగును బట్టి చంపు టిది భావ్య మటంచుఁ గృపాణపాణియై
వడి వసుదేవునిం దునుమ వచ్చిన కంసునిఁ జూచి నారదుం
డుడుగుము చంపఁ బోల దని యోడక మాన్చి పోయె మింటికిన్. 1149

* "ఈ బడుగు వసుదేవుడు కొడుకులను నందవ్రజంలో భద్రంగా దాచిపెట్టి మంచిమాటలతో నన్ను వంచించాడు. ఈ దిక్కుమాలిన వాణ్ణి, ఈ మోసగాణ్ణి పట్టి పరిమార్చడం యుక్తం"- అంటూ ఖడ్గం చేబూని వెంటనే వసుదేవుణ్ణి చంపడానికి కంసుడు ఉద్యుక్తు డయినాడు. అతణ్ణి చూచి నారదమహర్షి 'వసుదేవుని చంపవద్దు. ఇది నీ వంటివానికి తగదు' అని వానిని వారించి దేవలోకానికి తరలిపోయాడు.

వ. మఱియు నలుకదీఱక కంసుండు దేవకీవసుదేవుల లోహపాశ బద్ధులంజేసి కేశి యనువానిం బిలిచి రామకేశవులం జంపు మని పంపి, మంత్రి భటగజారోహక చాణూర ముష్టిక సాల్వకోసల ప్రముఖుల రావించి యిట్లనియె. 1150

* అంతటితో కంసునికి అలుక తీరలేదు. అతడు దేవకీవసుదేవులను లోహపు సంకెళ్ళతో బంధించాడు. కేశి అనేవాణ్ణి పిలిచి గోకులానికి వెళ్ళి రామకృష్ణులను చంపి రమ్మని పంపించాడు. తరువాత మంత్రులనూ, భటులనూ, మావటి వాండ్రనూ, చాణూరుడు, ముష్టికుడు అనే జెట్టులనూ, సాల్వుడు,కోసలుడు మొదలైన ముఖ్యులనూ పిలిపించి వారితో ఇలా అన్నాడు.

శా. ఎందున్ నన్నెదిరించి పోరుటకు దేవేంద్రాదులుం జాల రీ
బృందారణ్యము మంద నిప్పుడు మదాభీరార్భకుల్ రామ గో
విందుల్ వర్ధిలుచున్న వారఁట రణోర్విం గంసునిం ద్రుంతు’ మం
చుం దర్పంబులు పల్కు చుందురఁట; యీ చోద్యంబులన్ వింటిరే? 1151

* “ఎందైననూ నన్నెదిరించి పోరాడటానికి ఇంద్రాదులకు సైతం శక్తి చాలదు. బలరామకృష్ణులు అనే మదించిన గొల్లపిల్లలు ఇప్పుడు బృందావనంలో పెరుగుతున్నారట! కదనభూమిలో కంసుణ్ణి చంపుతామంటూ బీరాలు పలుకుతున్నారట! మీ రీ వింతమాటలు విన్నారా!’’

క. పట్టణజనములు సూతురు, దట్టంబుగ మల్లరంగతల పార్శ్వములం
బెట్టింపుఁడు తమకంబులు, పుట్టింపుఁడు వీట మల్లుపో రనుమాటన్. 1152

* జెట్టిపోరు ఏర్పాటు చేయండి. మల్లరంగానికి నాలుగువైపులా మంచె లమర్చండి. పురప్రజలు వచ్చి చూస్తారు. నగరం నలుమూలల్లో ఈ సంగతి చాటండి.

శా. విన్నాణంబులఁ బోర నేర్తురు మహావీర్యప్రతాపాది సం
పన్నుల్ మీరలు మేటి మల్లుగములం బ్రఖ్యాతులై పెంపుతో
మన్నా రా బలకృష్ణులం బెనఁకువన్ మర్దించి మత్ప్రీతి కా
సన్నుల్ గండు పురీజనుల్ వొగడ నో చాణూర! యో ముష్టికా! 1153

* ఓ చాణూర ముష్టికులారా, మీరు చాతుర్యంతో మల్లయుద్ధం సలుపగల దిట్టలు. గొప్ప శౌర్యప్రతాపాలు గలవారు. జెట్టులలో జగజెట్టులై పెంపుగన్నవారు. పట్టణప్రజలు ప్రశంసింపగా మల్లయుద్ధంలో ఆ రామకృష్ణులను మట్టు పెట్టి నాకు ప్రీతి పాత్రులు కండి.

శా. రా రా హస్తిపకేంద్ర! గండమద ధారాగంధ లోభాంధ గం
భీరాళి వ్రజమైన మత్కువలయాపీడ ద్విపేంద్రంబు మ
ద్ద్వారోదంచిత దేహళీ పరిసర స్తంభంబు డాయంగ నా
భీరుల్ రా నదలించి డీకొలుపు నీ బీరంబు తోరంబుగన్. 1154

* ఓరీ మావటీ! ఇలా రా. ఆ గోపాలకులు మన భవనద్వార సమీపంలో ఉన్న ఆలాన స్తంభంవద్దకు రాగానే నీ ప్రతాపం ప్రదర్శించు. చెక్కిళ్ళమీది మదజలధారల సౌరభాలచేత గండుతుమ్మెదల పిండును ఆసగొలిపి ఆకర్షించే కువలయాపీడ గజరాజాన్ని అదలించి వారిమీదికి డీ కొలుపు.

క. పశు విశసనములు సేయుఁడు, పశుపతికిం బ్రియము గాఁగ భావించి చతు
ర్దశినాఁడు ధనుర్యాగము, విశదంబుగఁ జేయవలయు విజయముకొఱకున్. 1155

* చతుర్దశినాడు విజయంకోసం వైభవోపేతంగా ధనుర్యాగం చెయ్యాలి. రుద్రుడికి ప్రీతిగా జంతుబలులు గావించండి.

వ. అని తనవారి నందఱ నయ్యె పనులకు నియమించి యదుశ్రేష్ఠుండగు నక్రూరునిం బిలిపించి చెట్ట వట్టికొని యిట్లనియె. 1156

* ఈ విధంగా కంసుడు తనవాళ్ళ నందరినీ ఆ యా పనులకు పురికొల్పి యాదవులలో ఉత్తముడైన అ క్రూరుణ్ణి పిలిపించాడు. అతడి చేయి తనచేతితో పట్టుకొని ఇట్లన్నాడు.

శా. అక్రూరత్వముతోడ నీవు మనఁగా నక్రూరనామంబు ని
ర్వక్రత్వంబునఁ జెల్లె మైత్రి సలుపన్ వచ్చున్ నినుం జేరి నీ
వక్రోధుండవు మందలోన బలకృష్ణాభీరు లస్మద్వినా
శ క్రీడారతులై చరింతు రఁట యోజం దెచ్చి యొప్పింపవే? 1157

* క్రూరకృత్యాలకు జొరకుండా మనుగడ సాగించడం వల్ల అక్రూరుడనే సార్థకనామం నీకు తగి పోయింది. నీతో కలసిమెలసి నెయ్యం చెయ్యవచ్చు. నీవు కోపం లేనివాడివి. నందవ్రజంలో గొల్లలైన రామకృష్ణులు నన్ను చంపడానికి ఆసక్తితో ఉద్యుక్తు లవుతున్నారట! ఉపాయంతో వారిని తెచ్చి నాకు అప్పగించు.

ఆ. నాకు వెఱచి సురలు నారాయణుని వేఁడి, కొనిన నతఁడు వచ్చి గోపకులము
నందుఁ గృష్ణమూర్తి నానకదుందుభి, కుదితుఁ డయ్యె ననఁగ నొకటి వింటి! 1158

* వేల్పులు నాకు భయపడి వేడుకోగా విష్ణువు యదువంశమందు వసుదేవునకు కృష్ణుడై జన్మించాడని ఒకమాట విన్నాను.

వ. కావున నీవు గోపకులచేత నరులు గొని ధనుర్యాగంబుఁ జూడ రండని వారలం దోడ్కొని రమ్ము. వచ్చిన. 1159

* కాబట్టి నీవు నందాదులయిన గొల్లపెద్దలకు చెప్పి ఒప్పించి కప్పం గైకొని ధనుర్యాగం చూడడానికి రండని వారిని పిలుచుకొని రావాలి.

శా. కొండల్ గూలఁగ ద్రొబ్బు గొమ్ముల తుదిం గోపించి కోరాడుచో
దండిన్ దండి నధఃకరించు నొకవేదండంబు నాయింట బ్ర
హ్మాండం బైనఁ గదల్ప నోపు బలకృష్ణాభీరులం బోరిలో
ఖండింపం దడ వెంత దాని? కదియుం గాదేని నక్రూరకా! 1160

* నా యింటనున్న కువలయాపీడమనే కుంజరరాజం తన దంతాగ్రాలతో కొండలనుకూడా కూల దోస్తుంది. కోపంతో డీకొన్నప్పుడు నిండు మగటిమితో దండధరుణ్ణి సైతం క్రిందుపరుస్తుంది. బ్రహ్మాండాలను గూడా కదలించే శక్తి దానికుంది. అటువంటి గజరాజానికి బలరామకృష్ణులను డీకొని చీల్చిచెండాడటానికి క్షణకాలం పట్టదు. ఒకవేళ అది వారిని బ్రమందించ లేకపోతే అక్రూరా! విను.

శా. చాణూరుండును ముష్టికుండును సభాసంఖ్యాతమల్లుల్ జగ
త్ప్రాణున్ మెచ్చరు సత్త్వసంపదల బాహాబాహి సంగ్రామ పా
రీణుల్ వారలు రామకృష్ణుల బలోద్రేకంబు సైరింతురే?
క్షీణప్రాణులఁ జేసి చంపుదురు సూ సిద్ధంబు యుద్ధంబునన్. 1161

*చాణూరుడు, ముష్టికుడు సభలలో గణింపదగిన మల్లవీరులు. బలసంపదలో వారు ప్రభంజనుణ్ణి సయితం మెచ్చరు. బాహాబాహి కదనంలో కడునేర్పు గలవారు. వారు బలరామకృష్ణుల బలాధిక్యం ఏ మాత్రం సహించరు. పోరాటంలో ప్రాణాలు తోడి వారిని తెగటారుస్తారు. ఇది ముమ్మాటికి యథార్థం.

సీ. ఆ రామకేశవు లంతరించిన వసుదేవముఖ్యులఁ జంపి తెగువ మెఱసి
వృష్ణి భోజ దశార్హ వీరులఁ దెగటార్చి ముదుకఁడు రాజ్యకాముకుఁడు ఖలుఁడు
నగు నుగ్రసేను మా యయ్యఁ గీటడఁగించి పినతండ్రి దేవకుఁ బిలుకుమార్చి
మఱియు వైరుల నెల్ల మర్దించి నే జరాసంధ నరక బాణ శంబరాది

ఆ. సఖులతోడ భూమిచక్ర మేలెదఁ బొమ్ము, తెమ్ము వేగమ వసుదేవసుతుల
మఖము పేరు సెప్పి మంత్రభేదము సేయ, వలయుఁ బెంపఁజనదు వైరిజనుల. 1162

* రామకృష్ణు లిద్దరూ నేలకూలిన వెంటనే వసుదేవుడు మున్నగు ప్రముఖులను హతమారుస్తాను. సాహసంతో వృష్ణి, భోజ, దశార్హ వంశజులైన వీరులను పరిమారుస్తాను. రాజ్యాభిలాష గలవాడూ, ముసలి వాడూ, దుర్మార్గుడూ అయిన మా తండ్రి ఉగ్రసేనుణ్ణి నిర్మూలిస్తాను. మా పినతండ్రియైన దేవకుణ్ణి కడముట్టిస్తాను. ఇంకా మిగిలిన శాత్రవులను పిలుకుమారుస్తాను. జరాసంధుడు, నరకుడు, బాణుడు, శంబరుడు మొదలైన నా చెలికాండ్రతో గూడి ఈ ధరావలయాన్ని పరిపాలిస్తాను. ధనుర్యాగ మనే మిషతో శీఘ్రంగా నీవు వసుదేవతనయులను ఇక్కడికి పిలుకొనిరా! పో! పగవారి గుట్టు భేదించాలి. విరోధులను వృద్ధి కానీయరాదు.

వ. అనిన నక్రూరుం డిట్లనియె. 1163

ఉ. పంపినఁ బోని వాఁడనె నృపాలక! మానవు లెన్నఁ దమ్ము నూ
హింపరు దైవయోగముల నించుక గానరు తోఁచినట్లు ని
ష్కంపగతిం జరింతు రది గాదన వచ్చునె? యీశ్వరేచ్ఛఁ ద
ప్పింపఁగ రాదు నీపగతు బిడ్డలఁ దెచ్చెదఁ బోయి వచ్చెదన్. 1164

* కంసుడి మాటలు విని అక్రూరుడు ఇలా అన్నాడు. "రాజా! నీవు ఆజ్ఞాపిస్తే వెళ్ళకుండా ఉండగలనా? యథార్థం ఆలోచిస్తే- నరులు తమ శక్తి ఎట్టిదో దైవశక్తి ఎలాంటిదో కొంచెమైనా గ్రహించలేరు. తమ బుద్ధికి తోచిన విధంగా పట్టుదలతో ప్రవర్తిస్తుంటారు. కాదనడానికి వీలుగాదు. విధి నిర్ణయం తప్పించుట ఎవరి తరమూ కాదు. నేను వెళ్ళి నీ విరోధిపుత్రులను ఇక్కడికి తీసుకువస్తాను''.

-: శ్రీ కృష్ణుఁడు కేశివ్యోమాసురుల సంహరించుట :-

వ. అని పలికి రథం బెక్కి యక్రూరుండు సనిన సకలజనుల వీడుకొలిపి కంసుం డంతిపురంబునకుం జనియె; నంతఁ గంసప్రేరితుండై. 1165

* ఈ విధంగా పలికి రథమెక్కి అక్రూరుడు వ్రేపల్లెకు బయలుదేరి వెళ్ళాడు. కంసుడు తక్కిన వారందరికి సెలవిచ్చి అంతఃపురంలో అడుగుపెట్టాడు.

సీ. ఖురపుటాహతిఁ దూలి కుంభినీచక్రంబు ఫణిరాజఫణులకు బరువుసేయ
భీషణహేషా విభీషితులై మింట నమృతాంధు లొండొరు నంట గొనఁగఁ
జటుల చంచల సటాచ్ఛటల గాడ్పుల మేఘములు విమానములపై ముసుఁగు వడఁగ
వివృతాస్యగహ్వర విపులదంతంబులు ప్రళయాగ్నికీలల పగిది మెఱయఁ

తే. గాలపాశలీలగా వాల మే పార, వాహ మగుచు గంధవాహగతుల
విజితశక్రపాశి వీర్యపయోరాశి, కేశి వచ్చె మంద క్లేశ మంద. 1166

* ఇంద్రుణ్ణి, వరుణుణ్ణి మించినవాడూ, శౌర్యానికి సముద్రం లాంటివాడూ ఐన కేశి అనే రక్కసుడు కంసుని ప్రోత్సాహంతో వారువమై వాయువేగంతో నందుని మందలో ప్రవేశించి సంకటం కలిగించాడు. అతని దిట్టమైన గిట్టల తాకిడికి చలించిన భూవలయం నాగరాజైన ఆదిశేషుని పడగలకు భారమయింది. ఆతని భీతిగొలిపే సకిలింతలకు మిక్కిలి భయపడి ఆకాశంలో దేవతలు ఒకరినొకరు గట్టిగా పట్టుకొన్నారు. అతను తన జూలు అటూ ఇటూ ఆడించడంవల్ల జనించిన గాలికి మేఘాలు ఎగిరిపోయి విమానాలను క్రమ్ముకున్నాయి. తెరువబడిన అతని బిలమువంటి నోటిలోని పెద్దపండ్లు ప్రళయకాలంలోని అగ్నిజ్వాలల విధంగా మెరిశాయి. అతని తోక యమపాశంలాగా భాసించింది.

క. భీషణ ఘోటక దానవ, హేషానిర్ఘోషభిన్న హృదయ నిఖిల గో
యోషా పురుషార్భకమై, ఘోషము హరి సూడ దైన్యఘోషం బయ్యెన్. 1167

* దారుణమైన అశ్వాకారంలో ఉన్న ఆ రాక్షసుని సకిలింత వినేసరికి అక్కడి ఆవులు, దూడలు, ఆడువారు, మగవారు, బిడ్డలు- అందరి హృదయాలు దద్దరిల్లాయి. గోవిందుడు చూస్తుండగనే ఆ ఘోషమంతా దీనదీనంగా ఘోషించింది.

వ. అ య్యవసరంబున. 1168

ఉ. పేదల ఘోషగోపకుల బిట్టదలించుట వీరధర్మమా?
కాదు; వ్రజంబులో దనుజ ఘస్మరుఁ డేఁ డని తన్ను రోయు క్ర
వ్యాదునిఁ జూచి గోపకుల కడ్డము వచ్చి నిశాట! యింకఁ బో
రా దని శౌరి చీరె మృగరాజు క్రియ న్నెదిరించె దైత్యుఁడున్. 1169

* ఆ సమయంలో- "బలహీనులైన మందలోని గొల్లలను భయపెట్టడం, తరుమ గొట్టడం నావంటి వీరునికి ధర్మం కాదు; ఈ గొల్లపల్లెలో దానవహంత కృష్ణు డెక్కడ?" అంటూ తన్ను వెదకుతున్న అసురుణ్ణి వెన్నుడు చూచాడు. గోపాలురకు అడ్డంగా వచ్చి గోవిందుడు "ఓరి దైత్యుడా! ఇక పోలేవు!" అంటూ సింహంలాగా గర్జించి వానిని పోరికి పిలిచాడు. ఆ నిశాచరుడు యశోదాత్మజుణ్ణి ఎదిరించాడు.

ఆ. నిష్ఠురోగ్రసింహ నినదంబుతో నింగి, మ్రింగుభంగి నోరు మిగులఁ దెఱచి
కఱవరాఁగ నతఁడు గాటు దప్పించినఁ, దన్నె నెగసి తురగదానవుండు. 1170

* అశ్వరూపంలో ఉన్న ఆ క్రవ్యాదుడు కర్కశంగా, భయంకరంగా సకిలిస్తూ, ఆకాశమునే మ్రింగబోయేటట్లు నోరు పెద్దగా తెరచి కమలాక్షుణ్ణి కరవడానికి ఉంకించాడు. కృష్ణుడు ఆ పాటు తప్పించుకోగా వాడు నందనందనుణ్ణి ఎగసి తన్నినాడు.

ఉ. తన్నిన తన్నునం బడక దానహంత సమీకరంత యై
కన్నులఁ గెంపు పెంపెనయ గ్రక్కున ఘోట నిశాటు పాదముల్
వన్నె సెడంగఁ బట్టి వడి వైచె ధనుశ్శతమాత్ర దూరముం
బన్నగడింభమున్ విసరి పాఱఁగ వైచు ఖగేంద్రుకైవడిన్. 1171

* తిన్నగా ఆ తన్ను తప్పించుకున్నాడు కృష్ణుడు. రాక్షసాంతకుడు రణోత్సాహం వహించాడు. కోపంతో గోవిందుని కనులు జేవురించాయి. వెంటనే అశ్వరాక్షసుని పొంగు శమించేటట్లు వాని కాళ్లు పట్టుకొని, గరుత్మంతుడు పాము పిల్లను విసరి పారవేసిన విధంగా నాలుగువందల మూరల దూరంలో పడవేశాడు.

ఉ. వైచిన మ్రొగ్గి లేచి వెస వాజినిశాటుఁడు హుంకరించి సం
కోచము లేక పైఁబడిన గోపకులేంద్రుఁడు దిగ్గజేంద్ర శుం
డా చటుల ప్రభాబల విడంబకమైన భుజార్గళంబు దో
షా చరు నోటిలో నిడియెఁ జండఫణిన్ గుహ నుంచు కైవడిన్. 1172

* ఆ విధంగా విసరి పడవేయగా నిశాచరుడు నేలకు వ్రాలి వేగంగా పయికి లేచి అహంకారంతో హుంకరిస్తూ జంకుగొంకులు మాని దామోదరుని మీదికి విజృంభించాడు. అపు డా యదుకుంజరుడు భయంకర సర్పాన్ని పర్వత గుహలోనికి జొప్పించిన విధంగా దిగ్గజతుండము వలె నిగనిగ లీను బలిష్ఠమైన తన బాహుదండమును వాని నోటిలోనికి జొనిపినాడు.

శా. దంభోళి ప్రతిమాన కర్కశ మహోద్యద్వామ దోఃస్తంభమున్
శుంభల్లీల నఘారి వాని రదముల్ చూర్ణంబులై రాలఁగా
గంభీరంబుగఁ గుక్షిలోఁ జొనిపి వీఁకన్ వృద్ధిఁ బొందింపుచున్
గుంభించెం బవనంబు పిక్కటిలఁ దత్కుక్షిన్ నరేంద్రోత్తమా! 1173

* పరీక్షిన్మహారాజా! అఘాసురుని హరించిన హరి వజ్రాయుధంవలె కఠినమై, స్తంభంవలె నున్న తన వామహస్తమును ఆ దైత్యుని దంతాలు పొడిపొడియై రాలిపోవునట్లు అవలీలగా వాని కడుపులోనికి చొప్పించాడు.

వాని కడు పుబ్బునట్లు తన బాహువును అంతకంతకూ బలుపుచేస్తూ ఆ దానవుని ప్రాణ వాయువును నిరోధించాడు.

క. వాయువు వెడలక నిలిచినఁ, గాయంబు సెమర్పఁ గన్నుగవ వెలి కుఱుకన్
మాయ సెడి తన్నుకొనుచును, గూయుచు నశ్వాసురుండు గూలెన్ నేలన్. 1174

* గాలి వెలుపలికి వెడలక నిలిచిపోగా రాక్షసుని దేహాన చెమట పొటమరించింది. కనుగ్రుడ్లు వెలికి వచ్చాయి. తన మాయలు పనిచేయక పోగా వాడు విలవిలా తన్నుకుంటూ పెనుబొబ్బలిడుతూ నేలపై కూలినాడు.

ఆ. ఘోటకాసురేంద్రు కుక్షిలోఁ గృష్ణుని, బాహు వధిక మైనఁ బట్టలేమిఁ
బగిలి దోసపండు పగిదిఁ దద్దేహంబు, వసుమతీశ! రెండు వ్రయ్య లయ్యె. 1175

* ఓ రాజా! అశ్వాసురుని కుక్షిలో కృష్ణుని బాహువు మీదు మిక్కిలి పెరిగి పట్టుటకు చోటు లేనందున వాని దేహం దోసపండు మాదిరి రెండుగా చీలిపోయింది.

క. నలినాక్షుఁడు లీలాగతి, విలయముఁ బొందించె నిట్లు వీరావేశిన్
బలలాశిన్ జగదభినవ, బలరాశిన్ విజితశక్రపాశిం గేశిన్. 1176

* వీరావేశం కలవాడూ, మాంసాశనుడూ, లోకంలో నూతనశక్తి రాశిగా నున్నవాడూ, ఇంద్రునీ వరుణునీ జయించినవాడూ అయిన కేశిని తామరరేకులవంటి కన్నులు గల శ్రీకృష్ణుడు అలవోకగా అంతమొందించాడు.

వ. ఆ సమయంబునం బుష్పవర్షంబులు గురియించి సురలు వినుతించి; రంత హరిభక్తి విశారదుండైన నారదుండు వచ్చి గోవిందుని సందర్శించి రహస్యంబున నిట్లనియె. 1177

* ఆ సంతోషసమయంలో దేవతలు పూలవానలు కురిపిస్తూ స్తోత్రాలు చేశారు. అంతలో విష్ణుభక్తి విశారదుడైన నారదుడు వచ్చి నందనందనుని సందర్శించి ఏకాంతంగా ఇట్లా అన్నాడు.

సీ. 'జగదీశ! యోగీశ! సర్వభూతాధార! సకలసంపూర్ణ! యీశ్వర! మహాత్మ!
కాష్ఠగతజ్యోతి కైవడి నిఖిల భూతములందు నొకఁడవై తనరు దీవు
సద్గూఢుఁడవు; గుహాశయుఁడవు సాక్షివి నీయంతవాఁడవై నీవు మాయఁ
గూడి కల్పింతువు గుణముల; వానిచేఁ బుట్టించి రక్షించి పొలియఁ జేయు

ఆ. దీ ప్రపంచమెల్ల నిట్టి నీ విప్పుడు, రాజమూర్తు లయిన రాక్షసులను
సంహరించి భూమిచక్రంబు రక్షింప, నవతరించినాఁడ వయ్య! కృష్ణ! 1178

* కృష్ణా! జగదీశ్వరా! అచింత్య ప్రభావము గల యోగీశ్వరా! అఖిల ప్రాణులకు ఆధార మైనవాడా! వాడా! సర్వనియామకుడా! అంతటనూ నిండిన మహానుభావా! కట్టెలలో అగ్నివిధంగా, సమస్త ప్రాణులలో ప్రవేశించి ఎట్టి వికారాలకు లోనుగాక ఏకరూపుడవై విలసిల్లుతున్నావు. హృదయకుహరమందు గూఢంగా

ఉన్నావు. జీవు లొనర్చే క్రియాకలాపమునకు కేవలము సాక్షిమాత్రుడవై ఉన్నావు. నీవు సర్వస్వతంత్రుడవు. నీ కధీనమైన మాయాశక్తిచే సత్త్వరజ స్తమోగుణాలను కల్పిస్తున్నావు. ఈ త్రిగుణాలచేత జగత్తును సృజిస్తున్నావు; పాలిస్తున్నావు; సంహరిస్తున్నావు. రాజుల ఆకారాలు ధరించియున్న రాక్షసులను నిర్మూలించి, ఈ భూమండలాన్ని కాపాడుటకై నీవు అవతరించావు స్వామీ!

వ. దేవా! నీచేత నింకఁ జాణూర ముష్టిక గజ కంస శంఖ యవన ముర నరక పౌండ్రక శిశుపాల దంత వక్త్ర సాల్వ ప్రముఖులు మడిసెదరు; పారిజాతం బపహృతం బయ్యెడిని; నృగుండు శాపవిముక్తుం డగు; శమంతకమణి సంగ్రహంబగు; మృత బ్రాహ్మణపుత్త్ర ప్రదానంబు సిద్ధించు; నర్జున సారథివై యనేకాక్షౌహిణీ బలంబుల వధియించెదవు; మఱియును. 1179

* ఓ ప్రభూ! ఇకముందు చాణూరుడు, ముష్టికుడు, గజుడు, కంసుడు, శంఖుడు, కాలయవనుడు, మురుడు, నరకుడు, పౌండ్రకుడు, శిశుపాలుడు, దంతవక్త్రుడు, సాల్వుడు మొదలైనవారు నీచేతిలో మరణిస్తారు. దేవలోకంనుంచి పారిజాతవృక్షాన్ని పెకలించి తెస్తావు. నీవల్ల నృగునకు శాపవిముక్తి కలుగుతుంది. శమంతకమణిని స్వీకరిస్తావు. మృతులైన బ్రాహ్మణకుమారులను తిరిగితెచ్చి యివ్వడం జరుగుతుంది. అర్జునునకు సారథివై పెక్కు అక్షౌహిణుల సైన్యాన్ని సంహరిస్తావు.

శా. కృష్ణా! నీ వొనరించు కార్యములు లెక్కింపన్ సమర్థుండె? వ
ర్ధిష్ణుండైన విధాత మూఁడు గుణముల్ దీపించు లోపించు రో
చిష్ణుత్వంబున నుండు నీవలన; నిస్సీమంబు నీరూపు నిన్
విష్ణున్ జిష్ణు సహిష్ణు నీశు నమితున్ విశ్వేశ్వరున్ మ్రొక్కెదన్. 1180

* ఓ కృష్ణా! వర్ధనశీలుడైన పరమేష్ఠి కూడా నీవు చేసే పనుల లెక్కించుటకు సమర్థుడు కాడు. నీవల్లనే సత్త్వ రజస్తమో గుణములు జనించి వృద్ధిపొంది అణగిపోతాయి. నీ రూపమునకు మేర లేదు. నీవు సర్వవ్యాపివి! జయశీలుడవు! సహనశీలివి! పరమేశ్వరుడవు; ప్రమాణ రహితుడవు; ప్రపంచ నియామకుడవు. ఇట్టి నీకు నమస్కరిస్తాను.

వ. అని వినుతించి వీడుకొని నారదుం డరిగె; నంత నొక్కనాఁడు కృష్ణసహితు లయి గోపకుమారు లడవికిం జని పసుల మేపుచు నొక్క కొండదండ నిలాయనక్రీడ సేసి రందు. 1181

* ఈ విధంగా దేవదేవుని కొనియాడి సెలవు పుచ్చుకొని నారద మహర్షి వెళ్ళిపోయాడు. అటుతర్వాత ఒక దినమందు గోపబాలురు కృష్ణునితో గూడ అడవికి అరిగినారు. అక్కడ పసులను మేపుతూ ఒకపర్వతం పొంత "దాగుడుమూతలాట" ఆడటం ఆరంభించారు.

క. కొందఱు గొల్లెయల మంచును, గొందఱు పాలకుల మంచుఁ గుటిలత్వమునం
గొందఱు దొంగల మనుచును, జెంది కుమారకులు క్రీడసేసిరి తమలోన్. 1182

* అందులో కొందఱు గొర్రెలుగా, కొందరు కాపరులుగా, కొందరు గజదొంగలుగా ఏర్పడి, గోప బాలురు తమలో తాము కనుమూసిగంతలాట ఆడసాగినారు.

శా. ఆలో దొంగలలో మయాసురసుతుం డాద్యుండు వ్యోముండు గో
పాలుండై చని మేషకల్పనలతో భాసిల్లి క్రీడించు త
ద్బాల వ్రాతము నెల్ల మెల్లన చతుఃపంచావశిష్టంబుగా
శైలాంతర్గుహలోనికిం గొని చనెం జౌర్యం బవార్యంబుగన్. 1183

* అంతలో మయుడనే రాక్షసుని పెద్దకొడుకు వ్యోమాసురుడు గోపాలకరూపం ధరించాడు. వాడు అడ్డులేని దొంగతనంతో ఆ యాటలో గొర్రెలుగా నటిస్తున్న గొల్లకుఱ్ఱలలో నలుగు రైదుగురిని తప్ప తక్కిన వారందరినీ మెల్లగా ఒక పర్వతగుహలోనికి తీసుక వెళ్ళినాడు.

వ. ఇట్లు కొండగుహలోనఁ గ్రమక్రమంబున గోపకుమారుల నిడి, యొక్క పెనుఱాతఁ దద్ద్వారంబుఁ గప్పి యెప్పటియట్ల వచ్చిన. 1184

* వాడు క్రమక్రమంగా గోపాలబాలకులను ఆ శైలకందరంలో చేర్చి పెద్దబండతో వాకిలి మూసివేసి మునుపటి మాదిరి అక్కడి ఆటలోనికి వచ్చి చేరినాడు.

ఉ. వీరుఁడు మాధవుం డఖిలవేది నిశాచరభేది నవ్వుతో
'నౌర! నిశాట! దొంగతన మచ్చుపడెన్ నెఱదొంగ వౌదు; వా
భీరుల నెల్ల శైలగుహఁ బెట్టితి చిక్కినవారిఁ బెట్టరా!
రార యటంచుఁ బట్టె మృగరాజు వృకాఖ్యముఁ బట్టు కైవడిన్. 1185

* సర్వజ్ఞుడూ, గర్వాంధులైన దనుజులను దునుమాడేవాడూ, మహావీరుడూ అయిన మాధవుడు నవ్వుతూ "ఓరీ! రాక్షసా! నీ గుట్టు బట్టబయ లయింది. నీవు గడిదేరిన గజదొంగవు. గొల్లపిల్ల లందరినీ కొండగుహలో దాచిపెట్టినావు. మిగిలిన వారినిగూడా పెడుదువుగాని రారా!" అంటూ సింహము తోడేలును పట్టుకునే మాదిరి వాణ్ణి ఒడిసి పట్టుకున్నాడు.

ఉ. పంకజలోచనుం డొడిసి పట్టిన శైలనిభాసురాకృతిన్
బింకముతోడఁ బొంగి విడిపించుకొనంగ బలంబు లేమి లో
శంకిలి బిట్టు తన్నుకొనఁ జక్కన యా రణభీము వ్యోమునిం
గొంకకఁ గూల్చె న వ్విభుఁడు గోయని మింట సుపర్వు లార్వఁగన్. 1186

* పద్మాలవంటి కన్నులు గల కృష్ణుడు గట్టిగా పట్టుకోగానే వాడు గొల్ల రూపు విడిచి కొండంత రాక్షసాకారంతో ఉప్పొంగి మిడిసిపడినాడు. విడిపించుకునే శక్తి లేనందున లోలోపల సందేహిస్తూ గిజగిజ గుంజులాడినాడు. అపుడు గోవిందుడు సంగ్రామభీముడైన ఆ వ్యోముణ్ణి జంకు గొంకులు లేక కూల్చివేశాడు. అప్పుడు ఆకసంనుంచి దేవతలు "ఓహో!" యని హర్షధ్వానాలు ఆచరించారు.

ఆ. ఘోరదనుజు నేలఁ గూల్చి పర్వతగుహ, వాత నున్న ఱాయి వ్రయ్యఁ దన్ని
గుహ చరించుచున్న గోపాలకులఁ గొంచు, బల్లిదుండు గొల్లపల్లె కరిగె. 1187

* బలవంతుడైన కృష్ణుడు భయంకరుడైన దానవుని నేల గూల్చి పర్వతగుహా ద్వారమును మూసియున్న రాతిని ముక్కలయ్యేట్టు తన్నినాడు. గుహలో తిరుగాడుతున్న గోపాలబాలకులను వెంటబెట్టుకొని గొల్లపల్లెకు వెళ్ళినాడు.

వ. అంత నారాత్రి మథురానగరంబున నక్రూరుండు వసియించి నియతుండయి మఱునాఁడు రేపకడ లేచి, నిత్యకృత్యంబు లాచరించి, రథంబెక్కి కదలి నందగోకులంబునకుం బోవుచుం దెరువునఁ దనలో నిట్లనియె. 1188

* అక్కడ అక్రూరు డానాటి రాత్రి మథురానగరంలో ఉండి మరునాటి ప్రాతఃకాలం లేచి నియమముతో నిత్యకర్మానుష్ఠానములు తీర్చుకొని రథమెక్కి నందగోకులానికి పయనమై వెళ్లుతూ దారిలో ఇట్లనుకున్నాడు.

-: కంసుని పంపున నక్రూరుండు బృందావనంబునకుఁ జనుదెంచుట :-

ఉ. ఎట్టి తపంబు సేయఁబడె? నెట్టి చరిత్రము లబ్ధ మయ్యెనో?
యెట్టిధనంబు లర్థులకు నీఁబడెనో తొలిబామునందు! నా
యట్టి వివేకహీనునకు నాదిమునీంద్రులు యోగదృష్టులం
బట్టఁగ లేని యీశ్వరుని బ్రహ్మమయున్ హరిఁ జూడఁగల్గెడిన్. 1189

* కడచిన జన్మలో నే నెట్టి తపస్సు చేసినానోగదా! ఎట్టి నడవడి గల్గియుంటినో! తగినవారికి ఎటువంటి దానములు చేసినానో! ఆద్యులైన పరమయోగుల యోగదృష్టికికూడా గోచరంగాని భగవంతుడూ, బ్రహ్మస్వరూపుడూ అయిన శ్రీకృష్ణుని తెలివిమాలిన వాడనైన నేను చూడబోతున్నాను.

ఉ. సూరులు దొల్లి యే విభుని శోభిత పాదనఖ ప్రభావళిం
జేరి భవాంధకారములఁ జిక్కక దాఁటుదు రట్టి దేవునిన్
వైరముతోడనైన గెలువన్ ననుఁ బంచి శుభంబు సేసె ని
ష్కారణమైన ప్రేమ; నిదె; కంసునిఁ బోలు సఖుండు గల్గునే? 1190

* మునుపు ప్రాజ్ఞులైన ప్రహ్లాదాంబరీషాదులు ఏ దేవ దేవుని కాలి గోళ్ళ కాంతిపుంజము నాశ్రయించి జననమరణాలనే చీకట్లలో చిక్కుకొనక తరించినారో అట్టి భగవంతుని అవతారమే గదా ఈ కృష్ణుడు! ఈయనను వైరబుద్ధితో జయించడానికై పిలుచుక రమ్మని నిష్కారణ ప్రేమతో నన్ను పంపి కంసుడు నాకెంతో మేలు చేసినాడు. అతనివంటి చెలికాడు మరొకడు లభించడు.

మ. 'ఇతఁ డా కంసునిచేతఁ బంపువడి నన్ హింసింప నేతెంచి నాఁ
డతిదుష్టుం'డని చూచునో సకలభూతాంతర్బహిర్మధ్య సం
గతుఁ డౌటం దలపోసి నన్ను సుజనుంగాఁ జూచునో యెట్టి యు
న్నతి గావించునొ యే క్రియం బలుకునో? నాభాగ్య మె ట్లున్నదో? 1191

* "ఈ అక్రూరుడు ఆ కంసుని పంపున నన్ను హింసించడానికి వచ్చిన పరమ దుర్మార్గు"డని శ్రీకృష్ణుడు నన్ను అనుమానిస్తాడో! నిఖిల ప్రాణుల లోపల, వెలుపల, నడుమ బాగుగ వ్యాపించి ఉన్నవాడు గనుక ఆలోచించి అభిమానిస్తాడో! నన్ను ఎలా మన్నిస్తాడో! నాతో ఏ రీతిగా సంభాషిస్తాడో! ఇంతకూ నా అదృష్టం ఎట్లా ఉన్నదో గదా!

వ. అని మఱియును. 1192

మ. అలకభ్రాజితమై సుధాంశునిభమై హాసప్రభోద్దామమై
జలజాక్షంబయి కర్ణకుండల విరాజద్గండమై యున్న యా
జలజాతాక్షు ముఖంబు సూడఁ గలుగున్ సత్యంబు వో నాకు నా
వల దిక్కేఁగుచు నున్న నీ వనమృగ వ్రాతంబు లీత్రోవలన్. 1193

* ఈ విధంగా తలపోస్తూ ఇంకా ఇలా అనుకున్నాడు. ముంగురులతో ముచ్చటగా ప్రకాశించునదీ, చంద్రునితో సమానమైనదీ, నవ్వు నిగ్గులతో నివ్వటిల్లునదీ, కమలదళాలవంటి కన్నులు గలదీ, చెవుల కమ్మలకాంతులతో చెలువారు చెక్కిళ్లు గలదీ అయిన ఆ పుండరీకలోచనుని మోము దర్శింపబోతున్నాను. ఇది తథ్యం. నేను వెళ్ళే దారులలో అడవిమృగములు నాకు ప్రదక్షిణంగా వెళ్లుతూ శుభాన్ని సూచిస్తున్నాయి.

ఉ. మాపటివేళ నేను జని మాధవు పాదసమీపమందు దం
డాపతితుండనైన నతఁ డాశుగకాలభుజంగ వేగ సం
తాపిత భక్తలోక భయ దారణమైన కరాబ్జ మౌదలన్
మోపి హసించి నా కభయముం గృపతోడుత నీయకుండునే? 1194

* రాత్రిసమయంలో నేను వెళ్ళి మాధవుని చరణసమీపంలో సాగిలబడి నమస్కరిస్తాను. ఆ ప్రభువు గబ గబ పరువెత్తే కాలమనే సర్పం ధాకకు తల్లడిల్లిపోయే భక్తుల భయాన్ని తొలగించే తన కరకమలాన్ని నా శిరమున నిలుపక పోవునా? చిరునవ్వు నవ్వుతూ కరుణతో నాకు అభయ ప్రదానం సలుపకపోవునా?

వ. అని మఱియు నక్రూరుం డనేకవిధంబుల గోవింద సందర్శనంబుఁ గోరుచు నమంద గమనంబున సుందర స్యందనారూఢుండై చని చని. 1195

* అని యింకనూ అక్రూరుడు అనేక విధాలుగా యశోదానందనుని సందర్శనం కోరుకుంటూ రథము నెక్కి వేగంగా పయనించి వెళ్ళాడు.

క. ముందటఁ గనె ఘనచందన, కుంద కుటజ తాల సాల కురవక వట మా
కందన్ నందితబల గో, విందన్ వికచారుణారవిందన్ బృందన్. 1196

* అలా వెళ్లివెళ్లి గొప్పవైన చందనం, మొల్ల, మల్లె, తాడి, మద్ది, గోరంట, మఱ్ఱి, మామిడి మొదలైన తరువులతో నిండినదీ, వికసించిన ఎఱ్ఱతామరలు గలది కనుకనే బలరామకృష్ణులను సంతసింపజేసేది అయిన బృందావనమును తనముందు కనుగొన్నాడు.

వ. కని బృందావనంబు దఱియం జొచ్చి యందు సాయంకాలంబున నడవికి నెఱిగల మేఁతల వెంబడిం దిగంబడి రాక చిక్కిన కుఱ్ఱ కోడె పడ్డ తండంబులం గానక; పొద, యిఱుము, మిఱ్ఱు పల్లంబనక తూఱి, పాఱి, వెదకి కానక చీరెడు గోపకుల యాహ్వానశబ్దంబు లాకర్ణింపుచుఁ గోమల ఘాస ఖాదన కుతూహలంబులం జిక్కి మక్కువం గ్రేపులం దలంచి తలారింపక, తమకంబులం దమతమ యంత నంభారవంబులు సేయుచు నూధంబులు స్రవింపఁ బరువులిడు ధేనువులును, ధేనువులకు నోసరించుచు సద్యోజాతంబులగు తర్ణకంబుల వహించి, నవసూతికలు వెనుదగులుట వలన దామహస్తులై చను వల్లవుల మెల్లన విలోకించుచు, మంద యిరుగెలంకులం గలంకరహితులైపులి సివంగి వేఁగి లోనగు వాలుమెకంబుల మొత్తంబులవలన నప్రమత్తులయి కుఠార కుంత శరాసన ప్రముఖాయుధంబులు ధరియించి, కావలి తిరుగు వ్రేలం గడచి, నానావిధ సరసతృణకబళ ఖాదన గరిష్ఠలై గోష్ఠంబులు ప్రవేశించి, రోమంథలీలాలసలై యున్న ధేనువులును, జన్నులు గుడిచి తల్లుల మ్రోలఁ బెల్లురేఁగి క్రేళ్లుఱుకు లేఁగలును, వెదలైన మొదవులం బైకొని పరస్పర విరుద్ధంబులై డీకొని కొమ్ముల యుద్ధంబులు సలుపు వృషభంబులును, నకుంఠిత బలంబులం గంఠరజ్జువులం ద్రెంచుకొని, పొద లుఱికి, దాఁటి తల్లులం దూఁటి, కుడుచు తఱపి దూడల దట్టించి పట్టనోపక గ్రద్దనఁ బెద్దలం జీరు గోపకుమారులును, గొడుకుల మగల మామల మఱందుల వంచించి పంచా యుధభల్ల భగ్నహృదయలై గృహకృత్యంబులు మఱచి శంకిలక సంకేతస్థలంబులఁ గృష్ణాగమన తత్పరలైయున్న గోపకామినులును, గోష్ఠప్రదేశంబుల గోవులకుఁ గ్రేపుల విడిచి యొడ్డుచు, మరలం గట్టుచు, నీడ్చుచుం, గ్రీడించు గోపకులును, గోఖుర సముద్ధూత కరీష పరాగ పటలంబుల వలన నుల్లారి దులదులనైన ధేనుదోహనవేళా వికీర్ణ పయోబిందు సందోహ పరంపరా సంపాదిత పంకం బులును, దోహనసమయ గోపకరాకృష్ట గోస్తన నిర్గతంబు లయి కలశంబులందుఁ బడియెడు క్షీర ధారల చప్పుళ్లును, మహోక్షకంఠ సంస్పర్శన స్నిగ్ధంబులైన మందిరద్వార దారుస్తంభంబుల పొంతల నుండి, యులికిపడి నలుదిక్కులు గనుంగొని నూతనజన విలోకన కుపితంబులై కరాళించు సార మేయంబులుం గలిగి, బలరామకృష్ణ బాహుదండ ప్రాకారరక్షా విశేషభూషంబైన ఘోషంబుఁబ్రవేశించి యందు. 1197

* అక్రూరుడు బృందావనంలో ప్రవేశించాడు. సంజవేళలో దూడలు, కోడెలూ, తొలిచూలు గేదెలూ గుంపులు గుంపులుగా మేతకై వెళ్ళి అందందు పచ్చని పచ్చికలు మేస్తూ ఎంతకూ ఇంటికి మరలిరాక పోతే వాటిని వెదకుటకై పోయి పొదలు, మరుగులూ, మిట్టపల్లాలు లెక్కింపక పొదలలో దూరి పరువెత్తుతూ వెదుకులాడి కనుపించక ఒకరి నొకరు ఎలుగెత్తి పిలిచే గోపాలుర సవ్వడి ఆలించాడు. మెత్తని పచ్చిక మేసే కుతూహలంతో ఆగి అంతలో తమ లేగదూడలను తలచుకొని తడవుసేయక మమకారంతో తమకుతామే అంభారవాలు సలుపుతూ, పొదుగుల నుండి పాలు కార్చుకుంటూ పరుగెత్తి వస్తూన్న ఆవులను ఆలోకించాడు. అపుడే పుట్టిన దూడలను అరకడ నుంచుకొని పలుపులు చేతపట్టుకొని క్రొత్తగా ఈనిన బాలెంత గోవులు వెంబడింపగా మెల్లగా వెళ్లుతున్న వల్లవులను విలోకించాడు. చిరుతలు , సివంగులు, పెద్దపులులు మొదలైన క్రూరజంతువుల బారిపడకుండా జాగరూకులై మందకు రెండువైపులా గండ్రగొడ్డళ్లు, ఈటెలు, విండ్లు ధరించి కావలికాస్తున్న కాపరులను దాటి ముందుకు సాగాడు.

అక్కడ పలురకాలైన మిసిమిగల కసవులు మేసి బలిసి కొట్టాలలో చేరి అవులు మెల్లగా నెమరు వేస్తున్నవి. దూడలు పాలుగుడిచి తల్లులయెదుటే చెలరేగి చెంగుచెంగున దుముకుతున్నాయి. ఎదకు వచ్చిన ఆవులపై బడి దాటుతూ వృషభాలు ఎదురు నిలిచి ఒండొంటితో ఢీకొని కొమ్ములతో కుమ్ములాడు తున్నాయి. ఆరునెలల వయసు గల దూడలు మొక్కవోని బలంతో మెడపలుపులు త్రెంచుకొని పొదలు దూరి కుప్పించి దుముకుతూ తల్లిపొదుగులను పొడిచి పొడిచి పాలు కుడుస్తున్నాయి. వాటిని అదలించి ఇవతలకు పట్టి ఈడువలేక పిల్లలు పెద్దలను పిలుస్తున్నారు. కొడుకులను, భర్తలను, మామలను, మరదులను కికురించి మన్మథశరపీడితలై గొల్ల మగువలు ఇంటిపనులు మరచి జంకువీడి సంకేతప్రదేశాలకు చేరి కృష్ణుని రాకకై వేచి ఉన్నారు. గోపకులు పసుల కొట్టాలలో ఆవులకు దూడలను విడుస్తూ, తిరిగి కట్టివేస్తూ మరలపట్టి యీడుస్తూ క్రీడిస్తున్నారు. ఆవుల గిట్టలవల్ల పొడిపొడియై పరుచుకొన్న ఎండుపేడ దుమ్ము గోవులను పిదికేటప్పుడు చెదరిన పాలతుంపరల మొత్తముచే తడిసి అణగిపోయి అడుసుగా మారింది. గోపాలురు పాలు పిండునపుడు ఆవుల చనులనుండి చెంబులలోనికి కారే క్షీరధారలు జుంజుమ్మని చప్పుడు చేస్తున్నాయి. ఆబోతులు మెడ దురద తీర్చుకోవడాని కని ఒరసికొనగా నునుపారిన గృహద్వారసీమలలోని స్తంభాల సమీపాన ఉన్న కుక్కలు ఉలికిపడి క్రొత్తగా వచ్చిన వారిని చూచి కోపంతో మొరుగుతున్నాయి. ఈ విధంగా ఉన్న బలరామకృష్ణుల భుజదండములనే ప్రాకారంతో పరిరక్షింపబడుతున్న ఆ వ్రేపల్లెలోనికి అక్రూరుడు ప్రవేశించాడు.

క. జలజాంకుశాదిరేఖలు, గల హరిపాదముల చొప్పు గని మోదముతోఁ
బులకించి రథము డిగి యు, త్కలికన్ సంతోషబాష్ప కలితాక్షుండై. 1198

* పద్మము, అంకుశము మొదలైన శుభలక్షణములు గల కృష్ణుని అడుగుల చొప్పు సంతోషంతో తిలకించి మేను పులకించి ఆనందబాష్పాలతో నిండిన కన్నులు గలవాడై అక్రూరుడు ఉత్కంఠతో రథంనుంచి దిగినాడు.

మ. కనె నక్రూరుఁడు పద్మనేత్రులను రంగద్గాత్రులన్ ధేను దో
హన వాటీగతుల న్నలంకృతుల నుద్యద్వాసులం బీత నీ
ల నవీనోజ్జ్వలవాసులం గుసుమమాలాధారులన్ ధీరులన్
వనితాకాములఁ గృష్ణరాముల జగద్వంద్యక్రమోద్దాములన్. 1199

* తామరరేకులవంటి కన్నులు గలవారూ,రంగారు మేనులు గలవారు, చక్కగా గైసేసి కొన్నవారు, వెల్లివిరిసే కాంతులు గలవారు. పచ్చనైన నల్లనైన కొంగ్రొత్త వలువలు ధరించినవారు, పూలదండలు తాల్చిన వారు, ధీరులు, యువతుల పాలిటి నవమన్మథాకారులు, పాలుపితికే వాడలలో చేరి ఉన్నవారు అయిన శ్రీకృష్ణ బలరాములను అక్రూరుడు సందర్శించాడు.

క. కని వారల పాదములకు, వినయంబున మ్రొక్కి భక్తివివశుం డగుచుం
దనువునఁ బులకాంకురములు, మొనయఁగ నానందబాష్పములు జడి గురియన్. 1200

* అలా చూచి భక్తి పరాధీనుడై పులకితగాత్రుడై అక్రూరుడు ఆనందాశ్రువులు జల్లు గురియగా ఆ రామకృష్ణుల పాదాలకు వినయంతో నమస్కరించాడు.

వ. తదనంతరంబ. 1201

క. అక్రూరులైన జనుల న, వక్రగతిం గాచు భక్తవత్సలుఁ డంత
న్నక్రూరుఁ గౌఁగిలించెను, జక్రాంకిత హస్తతలముఁ జాఁచి నరేంద్రా! 1202

* అటుపిమ్మట ఓ పరీక్షిన్మహారాజా! సాధువులైన మానవులను చక్కగా కాపాడే భక్తవత్సలు డయిన శ్రీకృష్ణుడు చక్రాయుధ చిహ్నితమైన హస్తం చాచి అక్రూరుణ్ణి ఆలింగనం చేసుకున్నాడు.

వ. మఱియు నక్రూరుండు బలభద్రునికిం బ్రణతుండైన నతండు గౌఁగిలించి చెట్ట వట్టుకొని కృష్ణ సహితుండై గృహంబునకుం గొనిపోయి మే లడిగి గద్దియ యిడి పాదప్రక్షాళనంబు సేసి మధుపర్కంబు సమర్పించి, గోవు నిచ్చి, యాదరంబున రసవదన్నంబు పెట్టించి తాంబూల గంధ మాల్యంబులొసంగె నయ్యవసరంబున నందుం డుపవిష్టుండైన యక్రూరుని సత్కరించి యిట్లనియె. 1203

* అనంతరం అక్రూరుడు బలభద్రునకు ప్రణమిల్లినాడు. అతడు అక్రూరుని కౌగిలించి, అతని చేయి పట్టుకొని కృష్ణునితోకూడా తమ గృహానికి తీసుకువెళ్ళినాడు. కుశలప్రశ్న గావించాడు. గద్దెమీద కూర్చుండ బెట్టి కాళ్లు కడిగినాడు. మధుపర్కం సమర్పించాడు. ఆవు నొసగినాడు. సాదరంగా కమ్మని భోజనం పెట్టించినాడు. తాంబూలం, చందనం, పూదండలు ఇచ్చాడు. ఆ సమయాన నందుడు ఆసీనుడై ఉన్న అక్రూరుని ఆదరించి ఇలా అన్నాడు.

క. చెలియలు మొఱయిడ నల్లుర, ఖలుఁడై పొరిగొనిన యట్టి కంసుఁడు బ్రదుకం
గలదే మనికి దశార్హుల, కిలపై? మీసేమ మింక నే మని యడుగన్? 1204

* "అక్రూరా! చెల్లెలు మొరపెట్టుతుండగా నీచుడై అల్లుళ్లను చంపిన నృశంసుడు ఆ కంసుడు బ్రతికి యుండగా దశార్హవంశపు వారైన మీకు భూమిపై బ్రతుకున్నదా? ఇక మీ క్షేమాన్ని గూర్చి ఏమని అడిగేది?"

వ. అని పలికె నంత నక్రూరుం డొక పర్యంకంబున సుఖోపవిష్టుండై యుండ హరి యిట్లనియె. 1205

* అనంతరం అక్రూరుడు ఒక మంచంపై సుఖంగా కూర్చొని ఉండగా కృష్ణుడు అతనితో ఇలా అన్నాడు.

మ. శుభమే నీకుఁ? బ్రమోదమే సఖులకుం? జుట్టాలకున్ సేమమే?
యభయంబే ప్రజకెల్ల? గోత్రజుల కాత్మానందమే? మామ ము
క్త భయుండే? వసుదేవ దేవకులు తత్కారాగృహంబందు మ
త్ప్రభవ వ్యాజ నిబద్ధులై బ్రతికిరే ప్రాణానిలోపేతులై? 1206

* అక్రూరా! నీకు కుశలమేనా? చెలికాండ్రందరకు సంతసమే గదా? చుట్టాలకు క్షేమమా? ప్రజలందరు భయం లేక ఉన్నారా? కులబంధువు లందరికీ ఆనందమేనా? మా మామ కంసుడు నిర్భయంగా ఉన్నాడా? నన్ను కన్నారన్న సాకుతో కారాగారంలో నిర్బంధింపబడిన దేవకీ వసుదేవులు ప్రాణాలతో బ్రతికి ఉన్నారా?

మ. నెఱి నేఁ డిక్కడ నీవు రాఁగ వగతో నీతోడ నేమైన నా
కెఱుఁగం జెప్పు మటంచుఁ జెప్పరు గదా యేమందు?రా వార్త యే
తెఱఁగున్ లేదని డస్సిరో వగచిరో దీనత్వముం జెందిరో
వెఱతో నాతలిదండ్రు లెట్లుపడిరో? విన్పింపు మక్రూరకా! 1207

* అక్రూరా! నీ విక్కడికి వస్తుండగా విచారంతో నా కెరిగింపు మని నా తల్లిదండ్రులు నీతో ఏమైనా చెప్పినారా. వారేమన్నారు? నావృత్తాంతం తమ కేమి తెలియ లేదనివారు శుష్కించి పోయినారేమో? దుః ఖపడుతున్నారు కాబోలు! దైన్యాన్ని చెందినారేమో! కంసుని భయంతో వారెట్టి పాట్లు పడినారో నాకు వినిపించు.

వ. మఱియు నీవేమి కారణంబున వచ్చి? తని హరి యడిగిన నతండు కంసునికి నారదుండు వచ్చి చెప్పిన వైరానుబంధ ప్రకారంబును గంసుండు దేవకీవసుదేవుల వధియింపం గమకించి మానిన తెఱంగును, ధనుర్యాగంబు పేరు సెప్పి పుత్తెంచిన ప్రకారంబును నెఱింగించిన రామకృష్ణులు నగి రంత తమ్ముం బరివేష్టించిన నందాది గోపకులం జూచి కృష్ణుం డిట్లనియె. 1208

* మరి నీ వేమి కారణంగా ఇచ్చటికి వచ్చినావో తెలుపు- అని కృష్ణుడు అడిగాడు. అప్పుడు అక్రూరుడు, నారదుడు వచ్చి చెప్పిన సంగతులూ, కంసునకు యాదవులందు ఏర్పడిన విరోధభావమూ, అతడు

దేవకీవసుదేవులను చంప నుంకించి మానిన విషయమూ, ధనుర్యాగమను మిషతో తన్ను పంపిన ప్రకారమునూ వినిపించాడు. అది విని రామకృష్ణులు పక్కున నవ్వినారు. ఆ మీదట చుట్టూ చేరి ఉన్న నందుడు మొదలైన గొల్లపెద్దలను చూచి శ్రీకృష్ణుడు ఇలా అన్నాడు.

శా. భూనాథుండు మఖంబుఁ జూడఁ బిలువం బుత్తెంచినాఁ; డవ్విభుం
గానం బోవలెఁ; బాలు నెయ్యి పెరుఁగుల్ గట్నంబులుం గానుకల్
మీ నేర్పొప్పఁగఁ గూడఁబెట్టుఁడు తగన్ మీమీ నివాసంబులన్;
యానంబుల్ గొని రండు పొండు మథురా యాత్రాభిముఖ్యంబుగన్. 1209

వ. అని నియమించె; నంత నక్రూరుండు మథురకు హరిం గొనిపోయెడి నని యెఱింగి వ్రేతలు గలంగి. 1210

* "రాజైన కంసుడు ధనుర్యాగం దర్శించడానికై పిలువ నంపినాడు. ఆ ప్రభువును చూచుటకు వెళ్లాలి. మీమీ ఇళ్ళలో గల పాలు, పెరుగు, నెయ్యి, కట్నాలు, కానుకలు మీ చాతుర్యం మెరసేటట్లు సమకూర్చండి. బండ్లను ఆయత్తపరచుకొని రండి. మనం మథురా నగరానికి వెళ్ళాలి" అని ఆనతిచ్చాడు. అక్రూరుడు రామకృష్ణులను వెంటబెట్టుకొని మథురకు వెళతాడనే వార్త తెలియగానే గోపవనితలు కలత చెందినారు.

మ. హరినవ్వుల్ హరిమాటలున్ హరిమనోజ్ఞాలాపముల్ లీలలున్
హరివేడ్కల్ హరిమన్ననల్ హరికరాబ్జాలంబనాహ్వానముల్
హరిణీలోచన లందఱున్ మఱి యుపాయం బెట్లొకో యంచు లో
నెరియన్ ముచ్చటలాడి రంత గములై యేకాంత గేహంబులన్. 1211

* శ్రీ కృష్ణుని చిరునవ్వులూ, మాటలూ, మనసులు హరించే సరససల్లాపాలు, విలాసాలూ, వినోదాలూ, ఆదరాభిమానాలూ, ఆయన కమలం వంటి తనచేతితో పట్టుకొని పిలుచుటలూ- ఇవన్నీ ఇకపై అనుభవించే ఉపాయాలు ఏమిటా అని ఆ లేడికన్నుల అన్నుమిన్నలు ఖిన్నలై కుములుతూ ఏకాంతగృహాలలో గుంపులై కూడి ముచ్చటించుకున్నారు.

వ. మఱియుఁ దమలో నిట్లనిరి. 1212

ఉ. మేటిగృహస్థు బ్రహ్మ యని మిక్కిలి నమ్మితి మమ్మ! చూడ నే
పాటియు లేదు మాకుఁ బరిపాలకుఁడైన సరోజనేత్రు ని
చ్చోట వసింపనీక యొకచోటికిఁ బో విధియించి పిన్న బి
డ్డాటలు చేసె నీదుడుకు లక్కట! భారతికైనఁ జెప్పరే! 1213

* ఇంకా వారు ఈ విధంగా తమలో తాము తలపోసుకున్నారు. బ్రహ్మదేవుడు దొడ్డ సంసారి అని చాల విశ్వసించాము గదమ్మా! ఆలోచింపగా ఆయనలో ఏ మాత్రం ధర్మమూ లేదు. మన ప్రభువైన పుండరీకాక్షుణ్ణి ఇక్కడ ఉండనీయక వేరొకచోటికి తరలునట్లు చేసి చిన్న పిల్లవానివలె ఆటలాడుతున్నాడు. అయ్యో! అతని ఈ దుండగపు చేష్టలనుగూర్చి ఆయన ఇల్లాలు సరస్వతికైనా చెప్పండి.

వ. అని విధి దూఱుచు మదనతాపాయత్తచిత్తలై. 1214

* ఈ విధంగా బ్రహ్మను నిందిస్తూ గోపికలు మన్మథతాపానికి అధీనమైన చిత్తాలు కలవారైనారు.

ఉ. రమ్మని చీరినంతనె పురంబున కేఁగెడుఁ గాన నన్ను నీ
కొమ్మలు నమ్మినారు మరుకోలల కగ్గము సేసి పోవఁగా
ముమ్మరమైన తాపముల మ్రొగ్గుదురో యనఁ డంబుజాక్షుఁ డా
యమ్మలు గోపవృద్ధులుఁ బ్రయాణము వల్దనరైరి చెల్లరే! 1215

* ఇంకా ఆ గోపకాంతలు ఇలా అనుకున్నారు- రమ్మని పిలిచినంత మాత్రాన మథురకు పయనిస్తున్నాడే కాని మన కమలాక్షుడు మనకన్నయ్య"నన్నీ గొల్లపడతులు నమ్ముకొని ఉన్నారే, అట్టివారిని మదన బాణాల పాలు చేస్తే మిక్కుటమైన తాపంతో కుమిలిపోతారేమో'' అని అనుకోవడం లేదు. ఇక మన అమ్మలక్కలు- మన గొల్లముదుసళ్లు మథురకు పోవద్దని అచ్యుతునితో మాటవరుసకైనా అనరు.

శా. అక్రూరుండని పేరువెట్టుకొని నేఁ డస్మన్మనోవల్లభుం
జక్రిన్ మాకడఁ బాపికొంచు నరుగం జర్చించి యేతెంచి నాఁ
డక్రూరుం డఁట క్రూరుఁ డీతఁడు నిజం బక్రూరుఁ డౌనేని ని
ర్వక్రత్వంబునఁ గృష్ణుఁ బెట్టి తన త్రోవం బో విచారింపఁడే? 1216

* అక్రూరు డని పేరు పెట్టుకొని మా హృదయేశ్వరుడైన యదుకిశోరుణ్ణి మావద్ద నుండనీయక వేరు చేసి తీసికొని వెళ్ళడానికై వచ్చాడు. ఈతడు అక్రూరుడు కాదు. నిజంగా ఈతడు క్రూరుడు. అక్రూరు డయితే కుటిలత్వము మాని మన కృష్ణుని దిగవిడిచి తన దారిని తాను వెళ్లాలని తలపోయడా?

ఉ. ఫుల్లసరోజ లోచనలు పూర్ణసుధాంశుముఖుల్ పురాంగనల్
మెల్లనె యెల్లి పట్టణము మేడలనుండి సువర్ణలాజముల్
సల్లఁగ వారిఁ జూచి హరి సంగతి సేయఁ దలంచుఁ గాక వ్రే
పల్లె వసించు ముద్దియలపైఁ బడ నేల తలంచు నక్కటా! 1217

* వికసించిన పద్మములవంటి కన్నులు గలవారునూ, పున్నమనాటి చందురునివంటి మోములు గలవారునూ అగు మథురాపురిలోని మగువలు రేపు మేడలెక్కి బంగారపు లాజలు మెల్లగా తనపై చల్లగా, వారిని చూచి వారిజలోచనుడు వారితో స్నేహం చెయ్యాలని తలంచునేగాని అయ్యో! గొల్లపల్లెలోని గోపికలపొందు ఎందుకు కోరుతాడు?

క. పురసతుల విలోకనములు, సరసాలాపములు నర్మసంభోగములున్
మరగి హరి మనల నొల్లఁడు, నరవరు లోయమ్మ! నూతన ప్రియులు గదే. 1218

* పట్టణంలోని నీటుకత్తెల చూపులు, రసవంతములైన భాషణాలు, తెరచాటు కలయికలు మరగి మాధవుడు మనలను ఇచ్చగించడు. ఓ యమ్మా! రాజులు క్రొత్తలను కోరుతుంటారు గదా!

క. పుట్టెన్నఁడు హరి నెఱుఁగని, పట్టణసుందరుల కితనిఁ బతిఁ జేసి కడున్
దట్టపు విరహాగ్నులకును, గట్టిఁడి దైవంబు ఘోషకాంతల వెదకెన్. 1219

* క్రూరపు దైవం పుట్టినది మొదలు కృష్ణుణ్ణి దర్శింపని నగరంలోని నారీమణులకు అతణ్ణి పతిగా చేశాడు. మిక్కుటమైన వియోగాగ్నికి ఆహుతి గావించడానికై వ్రేపల్లె వెలదులను వెదకికొన్నాడు.

మ. 'హరి నేలా కొనిపోయె' దంచు మన మా యక్రూరుఁ బ్రార్థింతమా?
'హరిఁ బోనీకుఁడు నిల్వరే' యనుచు నేఁ డర్చింతమా' వేల్పులన్?
హరిపాదంబుల కడ్డముల్ పడుదమా; 'హా దైవమా'! యంచు నా
తరుణుల్ కొప్పులుఁ జీరలున్ మఱచి కందర్పజ్వర భ్రాంతలై. 1220

* ఇలా తలపోస్తూ వ్రేపల్లెలోని విరిబోణులు మదనతాపంతో కంది భ్రమచెంది తమ కొప్పులు, కోకలు వీడిపోగా- "కృష్ణుణ్ణి ఎందుకు కొనిపో తా" వని అక్రూరుణ్ణి ప్రార్థించుదామా! లేకపోతే ఆ నందసూనుని పోనీక ఇక్కడే నిలుపుమని దేవతలను పూజించుదామా? కాకపోతే "ఓ దేవుడా!" అంటూ ఆ హరికాళ్ళకు అడ్డం పడదామా అనుకున్నారు.

మ. ఉవిదల్ సిగ్గులు మాని కన్గవల నీ రొండొండ వర్షింపఁగా
వివశత్వంబులతోఁ గపోలతట సంవిన్యస్త హస్తాబ్జలై
పవనోద్ధూతలతాభలై 'మముఁ గృపం బాలింపు గోవింద! మా
ధవ! దామోదర' యంచు నేడ్చిరి సుజాతంబైన గీతంబులన్. 1221

* కొంద రంగనలు సిగ్గువీడి కనుదోయినుండి జొటజొట కన్నీరు కారుస్తూ స్వాధీనం తప్పి చక్కని చెక్కిళ్ళపై కరకమలాలు చేర్చి గాలికి కంపించుతున్న తీగలవలె "ఓ గోవిందా, మాధవా, దామోదరా, మమ్ము దయతో కాపాడు" అంటూ స్వరబద్ధంగా తాళబద్ధంగా పాటలు పాడుతూ ఏడ్చినారు.

వ. అంత మఱునాఁడు సూర్యోదయకాలంబునం గృష్ణుండు దన తోడఁ బయనంబునకు గమకించి నడచు గోపికలను 'మఱలివత్తు' నని దూతికా ముఖంబున నివర్తించి, కృష్ణుఁడు శకటంబులందుఁ గానికలు గోరసంబులు నిడుకొని నందాదు లయిన గోపకులు వెను తగుల నక్రూర చోదితం బయిన రథం బెక్కి మథురాభిముఖుండై చను సమయంబున. 1222

* శ్రీకృష్ణుడు మరునాటి సూర్యోదయ సమయాన తనవెంట వస్తామని తత్తరపాటుతో వస్తున్న గోపికా స్త్రీలకు "మరలివస్తా" నని దూతికల ద్వారా చెప్పించి, వారిని వెనుకను మరలించాడు. బండ్ల నిండా కానుకలు, పాలు, పెరుగు, వెన్న, నెయ్యి మున్నగు వాటిని ఎత్తించుకొని నందుడు మొదలుగా గల గోపకులు వెంటనంటి రాగా అక్రూరుడు తోలే రథమెక్కి శ్రీకృష్ణుడు మథురకు అభిముఖంగా పయనించాడు.

చ. 'అదె చనుచున్నవాఁడు ప్రియుఁ డల్లదె తేరదె వైజయంతి య
ల్లదె రథ ఘోటకాంఘ్రిరజ మాదెస మార్గము చూడుఁ డంచు లో

నొదవెడి మక్కువన్ హరిరథోన్ముఖలై గములై వ్రజాంగనల్
గదలక నిల్చిచూచి రటు గన్నుల కబ్బిన యంత దూరమున్. 1223

* ఆ సమయంలో ఘోషయువతులు "మన ప్రియుడైన శ్రీకృష్ణుడు అడుగో పోతున్నాడు" "అదిగో రథం!", "అల్ల దే రథంమీది జెండా!", "రథానికి పూన్చిన గుఱ్ఱముల పాదములనుండి లేచిన దుమ్ము అదిగో!", "ఆ దిశలో కృష్ణు డేగు మార్గం చూడండి"- అంటూ కన్నుల కగుపడునంత దవ్వు కదలక మెదలక అలాగే చూస్తూ నిలబడ్డారు.

వ. ఇట్లు బలభద్రాక్రూరసహితుండై చని. 1224

క. అవలోకించెను గృష్ణుఁడు, ప్రవిమల కల్లోల పవనభాసిత జన్య
న్న వసన్న పాపసైన్యన్, గవిజనమాన్యన్ గళిందకన్యన్ ధన్యన్. 1225

* ఈ విధంగా బలరామ సహితుడైన శ్రీకృష్ణుడు అక్రూరునితో కలిసి వెళ్ళి నిర్మలమైన పెద్దతరంగములపై నుంచి వెడలే చల్లని వాయువులతో కూడినదీ, పాపసంచయాన్ని నశింపజేసేది, పండితు లయినవారు గౌరవించేదీ, పరమ ధన్యాత్ముురాలు, కళిందపర్వతం కూతురూ అయిన యమునానదిని దర్శించాడు.

వ. కని తత్కాళిందియందుఁ బరిక్షుణ్ణ మణిగణ సముజ్జ్వలంబు లగు జలంబులు ద్రావి, తరుసమూహ సమీపంబున రామసహితుండై కృష్ణుండు రథంబు ప్రవేశించె; నంత నక్రూరుండు వారలకు మ్రొక్కి వీడ్కొని కాళిందీహ్రదంబు సొచ్చి విధిపూర్వకంబుగ వేదమంత్రంబులఁ జపించుచు. 1226

* ఈ విధంగా కాళిందిని చూచి సానబెట్టిన మణి సముదాయంవలె, తళ తళ మెరుస్తున్న ఆ నదీ జలాన్ని త్రావి కృష్ణుడు బలరామునితోగూడ చెట్ల సమీపాన ఉన్న రథాన్ని అధిరోహించాడు. అప్పుడు అక్రూరుడు వారిద్దరికీ నమస్కరించి అనుజ్ఞ పుచ్చుకొని కాళిందీనదిలో దిగి యథావిధిగా వేదమంత్రాలు జపిస్తూ స్నానం చేశాడు.

-: అక్రూరుండు యమునలో రామకృష్ణులను దర్శించి నుతించుట :-

ఉ. స్నానము సేసి చేసి నది చల్లని నీటను రామకృష్ణులన్
మానుగఁ జూచి వీరు రథమధ్యమునన్ వసియించి యున్న వా
రీ నది నీటిలోపలికి నెప్పుడు వచ్చి? రటంచు లేచి మే
ధానిధి సూచె వారిని రథస్థుల భక్తమనోరథస్థులన్. 1227

అక్రూరుడు స్నానం చేస్తూ చేస్తూ ఆ చల్లని నదీజలంలో బలరామకృష్ణులను చక్కగా సందర్శించాడు. "వీరు ఇందాక రథంలో కూర్చున్నారుగదా! మరి ఈ యమునానదీ జలమధ్యంలోకి ఎప్పుడు వచ్చినారు" అనుకుంటూ లేచి బుద్ధిమంతుడైన ఆ అక్రూరుడు భక్తుల మనోరథాలు చేకూర్చే వారిద్దరూ మళ్ళీ ఆ రథంలో ఉండడం చూచాడు.

వ. చూచి వెఱఁగుపడి. 1228

శా. 'కంటిన్ మున్ను రథంబుపై; జలములోఁ గంటిన్ దుదిం; గ్రమ్మఱం
గంటిం దొంటి రథంబుమీఁద; నిదె యీ కల్యాణచారిత్రు లే
వెంటం దోఁచిరి రెండు దిక్కుల; మనోవిభ్రాంతియో? నీటిలో
నుం టాశ్చర్యము; చూతు నంచు మఱియు న్నూహించి మగ్నాంగుఁడై. 1229

* అలా చూచి ఆశ్చర్యపడి “తొలుత రథంలో వీక్షించాను. తరువాత నీటిలో దర్శించాను. మరల వారు మొదటి మాదిరిగా రథం మీదనే ఉండటం చూచాను. మంగళస్వరూప రూపగుణులైన రామకృష్ణులు ఏ విధంగా ఇక్కడా అక్కడా రెండుచోట్లా అగపడినారు? నా మనస్సుకు భ్రమ ఏర్పడిందా? నీళ్ళలో వీరుండటం అచ్చెరువు గొల్పుతున్నది. మరలా కనుగొంటాను”- అని తలంచి తిరిగి నదీజలాలలో మునిగినాడు.

ఉ. పోషితబాంధవుండు యదుపుంగవుఁ డాజలమందుఁ గాంచె స
ద్భాషు సహస్రమస్తకవిభాసితభూషు నహీశు భూమిభృ
ద్వేషుఁ గృపాభిలాషుఁ బ్రతివీర చమూ విజిగీషు నిత్య సం
తోషు నరోషు నిర్దళితదోషు ననేకవిశేషు శేషునిన్. 1230

* బంధువులను పోషించేవాడూ, యాదవులలో గొప్పవాడూ అయిన అక్రూరుడు ఆ నదీజలాలలో అశేషమైన విశేషాలు గల ఆదిశేషుణ్ణి చూచాడు. ఆ ఫణిరాజు వ్యాకరణసమ్మతంగా భాషించునట్టివాడు. వేయితలలపై వెలుగొందే విభూషణాలు కలవాడు. అతడు పన్నగాలకు ప్రభువు. రాజవేషము ధరించినవాడు. దయార్ద్రహృదయుడు. శత్రుసైన్యాన్ని జయించుటకు ఇచ్ఛగించేవాడు. ఎడతెగని సంతోషం గలవాడు. కోపం లేనివాడు. అతడు నిష్కళంకుడు.

వ. మఱియు నీలాంబర సంయుతుండును, సిద్ధోరగాది సన్నుతుండునునై యొప్పు నప్పాఁపఱేనిం దప్పక కనుంగొని. 1231

* నల్లనివస్త్రం ధరించి సిద్ధులు, నాగులు మొదలైన వారిచే చక్కగా కొనియాడ బడుతున్న సర్పరాజును కనురెప్పవాల్చక చూచాడు అక్రూరుడు.

సీ. ఆ భోగి భోగపర్యంక మధ్యంబున వలనొప్పు పచ్చని వలువవాని
మేఘంబుపైనున్న మెఱుఁగు చందంబున నురమున శ్రీదేవి యొప్పువాని
ముసురు తేఁటులు విప్ప ముఖచతుష్కము గల తనయుఁ డాడెడి బొడ్డుఁదమ్మివానిఁ
గదలిన బహుపదక్రమవిశేషంబుల రవము సూపెడి నూపురముల వాని

ఆ. జలజగర్భ రుద్ర సనక సనందన,సద్ద్విజామర ప్రశస్యమాన
చరితుఁడైన వాని సౌందర్యఖనియైన, వాని నొక్క పురుషవర్యుఁ గాంచె. 1232

* ఆ ఆదిశేషుణ్ణి పానుపుగా చేసుకొని ఆ మధ్య భాగంలో శయనించి ఉన్న అందాలగని యైన పురుషోత్తముణ్ణి అవలోకించాడు అక్రూరుడు. ఆ దివ్యపురుషుడు మిసిమి గల పసుపువన్నె పట్టువస్త్రం

కట్టుకున్నాడు, మేఘంలో మెరిసే మెరుపులాగా అతని వక్షఃస్థలంలో లక్ష్మీదేవి ఒప్పుతున్నది. మూగిన తుమ్మెదలు చెదరగా ఆయన నాభికమలంలో నలుమోముల నందనుడు ఆడుకుంటున్నాడు. కదలినపుడు ఆ పురుషోత్తముని కాలిఅందెలు పదము, క్రమము మొదలగు విశేషాలతో వేదనినాదాలు వెలువరిస్తున్నాయి. బ్రహ్మ, ఈశ్వరుడు, సనక సనందనులు, సద్బ్రాహ్మణులు, వేల్పులు అతని చరిత్రను శ్లాఘిస్తున్నారు.

వ. మఱియును జారు లక్షణ లక్షిత నఖ పాద గుల్ఫ జాను జంఘోరు కటి నాభి మధ్యోదరుండును, సాదరుండును; శ్రీవత్సకౌస్తుభ వనమాలికా విరాజిత విశాల వక్షుండును, బుండరీకాక్షుండును; శంఖ చక్ర గదా పద్మ హస్తుండును, సత్త్వగుణ ప్రశస్తుండును; బ్రహ్మసూత్ర కటిసూత్ర హార కేయూర కటక కంకణ మకర కుండల కిరీటాది విభూషణుండును, భక్తజనపోషణుండును; సుందర కపోల ఫాల నాసాధర వదన కర్ణుండును, నీలనీరద వర్ణుండును; గంబుకంధరుండును, గరుణాగుణ బంధురుండును; బ్రహ్లాద నారద సునంద నందప్రముఖ సంభావితుండును, శ్రీ పుష్టి తుష్టి కీర్తి కాంతీలోర్జా విద్యాఽవిద్యా శక్తి మాయాది సేవితుండునునై యొప్పు న ప్పరమేశ్వరునకు మ్రొక్కి భక్తిసంభ్రమంబు లగ్గలంబు లుగ గద్గదకంఠుండై దిగ్గనం గరంబులు ముకుళించి యిట్లని వినుతించె. 1233

* రమ్యములైన శుభలక్షణాలతో గూడిన గోళ్లు, పాదములు, మడమలు, మోకాళ్లు, పిక్కలు, తొడలు, కటిప్రదేశము, నాభి, నడుము, కడుపు గలవాడును; ఆదరముతో గూడినవాడును; శ్రీవత్సమనే పుట్టుమచ్చ, కౌస్తుభమనే మణి, వనమాల అనే పేరు గలిగి పువ్వులు ఆకులు చేర్చి కట్టి మెడనుండి కాళ్ళ వరకు వ్రేలాడు తోమాల- వీటితో విరాజిల్లే వెడదయైన రొమ్ము కలవాడును, తెల్లదామరలవంటి కన్నులు గల వాడును; శంఖము, చక్రము, గద, పద్మము- వీటిని చేతులందు ధరించిన వాడును; సత్త్వగుణ సంపన్నుడైన వాడును; జందెము, మొలనూలు, ముత్యాలపేరు, బాజుబందులు, అందెలు, కంకణాలు, మకరకుండలాలు, కిరీటము మొదలైన ఆభరణాదులతో అలంకృతుడైన వాడును; భక్తులను కాపాడేవాడును, చక్కని చెక్కిళ్లు, నొసలు, ముక్కు, పెదవి, ముఖము, చెవులు కలవాడును; నీలమేఘంవంటి దేహకాంతి కలవాడును, శంఖంలాంటి మెడ గలవాడునూ, దయాగుణంతో నిండినవాడునూ, ప్రహ్లాదుడు, నారదుడు, సునందుడు, నందుడు మున్నగువారిచే పూజింపబడువాడునూ; లక్ష్మి, పుష్టి, తుష్టి, కీర్తి, కాంతి, ఇల, ఊర్జ, విద్య, అవిద్య, శక్తి, మాయ మున్నగు తేజోమూర్తులు శక్తులచే సేవింపబడేవాడును అయిన ఆ పరమేశ్వరునికి అక్రూరుడు మ్రొక్కినాడు. భక్తిసంభ్రమాలతో తటాలున చేతులు జోడించి డగ్గుత్తికతో ఈ విధంగా స్తోత్రం చేసినాడు.

దండకము:

వ. శ్రీమానినీమానచోరా! శుభాకార! వీరా! జగద్ధేతుహేతుప్రకారా! సమస్తంబు నస్తంగతంబై మహాలోల కల్లోల మాలాకులాభీల పాథోనిధిం గూలఁగా, బాలకేళీగతిం దేలి నారాయణాఖ్యం బటుఖ్యాతి శోభిల్లు నీ నాభి కంజంబులో లోకపుంజంబులం బన్ను విన్నాణియై మన్న యా బమ్మ యుత్పన్నుఁ డయ్యెం గదా! పావ కాకాశ వాతావనీ వార్యహంకార మాయామహామానసాదుల్ హృషీకాదులున్ లోకముల్ లోక

బీజంబులున్ నిత్యసందోహమై నీ మహాదేహమం దుల్లసించున్; వసించున్, నశించున్, జడత్వంబు లేకాత్మయై యొప్పు నీయొప్పిదం బెల్ల నోచెల్ల; చెల్లన్ విచారింపఁగా రెంతవా? రెంతవారైన మాయాదులా మాయతోఁగూడి క్రీడించు లోకానుసంధాత యాధాత నిర్ణేతయే? నీ కళారాశికిం గొంద ఱంభోజగర్భాదు లధ్యాత్మలందున్న శేషాధిభూతంబులందు న్ననేకాధిదైవంబులందున్ సదా సాక్షివై యుందువంచుం దదంతర్గతజ్యోతి వీశుండ వంచుం, త్రయీపద్ధతిం గొంద ఱింద్రాది దేవాభి ధానంబులన్, నిక్క మొక్కండ వంచున్ మఱిం గొంద రారూఢకర్మంబులం ద్రుంచి, సంసారముం ద్రెంచి, సన్న్యస్తులై మించి విజ్ఞానచక్షుండ వంచున్, మఱిం బాంచరాత్రానుసారంబుగాఁ దన్మయత్వంబుతోఁ గొంద ఱీ వాత్మ వంచున్, మఱిం గొంద ఱా వాసుదేవాది భేదంబులన్ నల్వురై చెల్వు వాటింతు వంచున్; మఱిన్ నీవు నారాయణాఖ్యుండ వంచున్ శివాఖ్యుండ వంచున్, మఱిం బెక్కుమార్గంబులన్ నిన్ను నగ్గింతు; రెగ్గేమి? యేఁబుల్ పయోరాశినే రాసులై కూడు క్రీడన్ విశేషంబు లెల్ల న్నశేషంబులై డింది నీయం దనూనంబు లీనంబులౌ; నేకరాకేందు బింబంబు కుంభాంత రాళంబులం బింబితంబైన వేఱున్నదే? యెన్న నేలా? ఘటాంతర్గతాకాశముల్ తద్ఘటాంతంబులం దేకమౌ రేఖ లోకావధిన్ వీఁక నే పోకలం బోక; యేకాకివై యుండు; దీశా! కృశానుండు నెమ్మోము, సోముండు భానుండు కన్నుల్, దిశల్ కర్ణముల్, భూమి పాదంబు, లంభోనిధుల్ గుక్షి, శల్యంబు లద్రుల్, లతాసాలముల్ రోమముల్, గాలి ప్రాణంబు, బాహుల్ సురేంద్రుల్, ఘనంబుల్ కచంబుల్, నభోవీథి నాభిప్రదేశంబు, రేలుంబగళ్లున్ నిమేషంబు, లంభోజగర్భుండు గుహ్యంబు, వర్షంబు వీర్యంబు, నాకంబు మూర్ధంబుగా నేకమై యున్న నీ మేనిదండం బయోజాత గర్భాండముల్ మండి తోదుంబరానోకహానేకశాఖా ఫలాపూరితానంతజంతు ప్రకాండంబు లీలం బ్రసిద్ధోదరాశిష్ట జంతుప్రకారంబుగా నిండి యుండున్; మహారూప! నీ రూపముల్ వెగ్గలం బుగ్గడింపన్; లయాం భోధిలో మీనుమేనన్ విరోధిన్ నిరోధించి మున్ వేధకున్ వేదరాశిం బ్రసాదింపవే? త్రుంపవే కైటభ శ్రీ మధుం జక్రివై మొత్తవే! యెత్తవే మందరాగంబు రాగంబుతోఁ గూర్మలీలా పరిష్పందివై పందివై మేదినిన్ మీఁదికిం ద్రోచి దోషాచరుం గొమ్ములన్ నెమ్ములన్ జిమ్ముచున్ గ్రువ్వవే త్రవ్వవే ఘోరవైరిన్ నృసింహుండవై, దండివై దండి వైరోచనింజూచి యాచింపవే? పెంపవే మేను బ్రహ్మాండము న్నిండఁ, బాఱుండవై రాజకోటిన్ విపాటింపవే, రాజవై రాజబింబాస్యకై దుర్మదారిన్ విదారింపవే, నొంపవే క్రూరులన్ వాసుదేవాది రూపంబులన్, శుద్ధ బుద్ధుండవై వైరి దారాంతరంగంబుల న్నంత రంగంబులుంగా గరంగింపవే? పెంపు దీపింపవే?కల్కిమూర్తిం బ్రవర్తించి, నిన్నెన్న నే నెవ్వఁడన్, నన్ను మాయావిపన్నున్ విషణ్ణుం బ్రసన్నుం డవై ఖిన్నతంబాపి మన్నింపవే! పన్నగాధీశతల్పా! కృపాకల్ప!, వందారుకల్పా! నమస్తే నమస్తే నమస్తే నమః 1234

* అభిమానవతియైన లక్ష్మీదేవి అంతరంగాన్ని అపహరించిన వాడా! మంగళకరమైన స్వరూపం కలవాడా! ఓ వీరుడా! నిఖిల ప్రపంచ సృష్టికి కారణమైన పృథివ్యాది పంచమహాభూతాలకు కారణమైనవాడా! మిక్కిలి చలించు తరంగశ్రేణిచే కలత నొందిన భయంకర జలరాశిలో సర్వప్రపంచం రూపుమాసి లీనమై పోయినపుడు నీవు నారాయణ నామంతో ఖ్యాతిని వహించి బాలుడవై అందు తేలియాడినావు.

అప్పుడు నీ నాభికమలం నుంచి సకలభువనాలను సృజించే విజ్ఞాన సంపన్నుడైన బ్రహ్మదేవు డుద్భవించాడు. అగ్ని, ఆకాశము, వాయువు, భూమి, నీరు, అహంకారము, మాయ, మహత్తత్త్వము, మనస్సు మొదలైనవీ; ఇంద్రియములూ, ఇంద్రియవృత్తులైన శబ్ద స్పర్శ రూప రస గంధములూ, లోకములూ లోక కారణములూ- ఈ సమస్తమూ నీ మహాశరీరం నుండి పుట్టి పెరిగి నశిస్తూ ఉంటాయి. జడస్వభావం లేక ఆత్మస్వరూపుడవై యున్న నీ మహిమ ఇలాంటిదని వర్ణించుటకు ఎంత గొప్పవా రయిననూ సమర్థులు కారు. మాయ మున్నగు ముప్పది యారు తత్త్వములు జడములు గాన నీ స్వరూపం గ్రహించలేవు. లోకాలను సృజించే పరమేష్ఠి మాయాసంబంధమైన గుణాలచే ఆవరింపబడి యున్నాడు గనుక అతడు నిన్ను ఇట్టి వానినిగా నిర్ణయింపలేడు. హిరణ్యగర్భుడు మున్నగువారు నిన్ను అధ్యాత్మ, అధిదైవ, అధిభూతములకు అనగా దేహేంద్రియాధి దేవతలకు సాక్షిగా, అంతర్యామిగా, నియామకుడైన ఈశ్వరునిగా భావిస్తారు.

వేదమార్గగాములైన కొందరు కర్మయోగులు నీ వొక్కడవే ఇంద్రాది నామధేయాలతో నెగడు తుంటావు, ఇది నిజ మంటున్నారు. మరి కొందరు జ్ఞానయోగులు అన్నికర్మలను వదలి సంసారం త్యజించి సన్న్యాసులై నిన్ను విజ్ఞాన స్వరూపునిగా పేర్కొంటున్నారు. వేరొక కొందరు పాంచరాత్రాగమ పద్ధతి ననుసరించి నీవు వాసుదేవ సంకర్షణ ప్రద్యుమ్నా నిరుద్ధభేదాలతో నలువురై సొంపు ఘటిస్తున్నా వంటున్నారు. కొందరు నీవు నారాయణుడవనీ, కొందరు శివుడవనీ అనేక మార్గాలలో నిన్ను శ్లాఘిస్తున్నారు.

ఇందులో తప్పులేదు. ఏరులన్నీ సాగరాన్నే చేరుతున్నట్లు విశేషాలన్నీ నిశ్శేషంగా నీలోనే లీన మౌతున్నాయి. ఒకే పూర్ణచంద్రబింబం ఘటాలలోని జలాలలో పెక్కులుగా ప్రతిఫలించిన మాత్రాన దానికంటె ఈ ప్రతిబింబాలు వేరు కావుగదా! ఘటాంతర్గతమైన ఆకాశం ఘటం నశించగానే మహాకాశంలో చేరినట్లు లోకాలన్నీ నశింపగానే నీవు ఏ జాడలం ద్రొక్కక ఒంటరివాడవై ఉంటావు. ఓ ప్రభూ! అగ్ని నీ ముఖము. చంద్రసూర్యులు నీ కన్నులు. దిక్కులు నీ చెవులు. భూమి నీ పాదములు. సముద్రాలు నీ కుక్షి. కొండలు నీ యెముకలు. తీగలు చెట్లు నీ రోమములు. గాలి నీ ప్రాణము. ఇంద్రాదులు నీ బాహువులు. మేఘాలు నీ తలవెండ్రుకలు. ఆకాశం నీ నాభి, రేయింబవళ్ళు నీ రెప్పపాట్లు. బ్రహ్మ నీ మేఢ్రము. వర్షము నీ వీర్యము. స్వర్గము నీ శిరస్సు. ఇలా నీ శరీరములో బ్రహ్మాండములు అత్తిచెట్టు కొమ్మలలో ఉన్న పండ్ల యందుండు అనంత ప్రాణి సమూహంవలె, మహాసముద్రంలో జంతువుల మాదిరి నిండి ఉన్నాయి.

ఓ విరాట్పురుషా! నీ రూపములు పొగడ్తకు అందనివి. మునుపు మత్స్యాకృతితో ప్రళయసాగరమందు శత్రువగు సోమకు నెదిరించి సాధించి వేదప్రపంచాన్ని బ్రహ్మకు ప్రసాదించావు కదా! హయగ్రీవుడవై చక్రము చేబూని మధుకైటభులను చంపినావు గదా! కూర్మరూపంతో సంచరిస్తూ మందరగిరి నెత్తినావు గదా! వరాహరూపం ధరించి క్రుంగుతున్న భూమండలాన్ని లేవనెత్తి హిరణ్యాక్షుని ఎముకలు విరుగునట్లు కోరలతో పొడిచి చంపినావు గదా! భయంకర శత్రువగు హిరణ్యకశిపుని నరసింహాకృతితో నీవు సంహరింపలేదా! ప్రతాపశాలివగు నీవు వామనమూర్తివై బలిచక్రవర్తిని యాచింపలేదా? బ్రహ్మాండములు నిండునట్లు మేను

పెంచలేదా? భార్గవరాముడవై క్షత్రియసమూహమును వధించలేదా? దశరథరాముడవై చంద్రబింబమువంటి మోముగల జానకి కొరకు దుర్మదంతో కూడిన రావణుని దునుమాడ లేదా? వాసుదేవాది రూపములను దాల్చి కూళలను శిక్షింపలేదా? శుద్ధబుద్ధ స్వరూపుడవై శత్రుభార్యల మనస్సులు రహస్యముగ కరగించినావు గదా! కల్కిరూపము ధరించి పెంపుతో వెలుగొందవా!

నిన్ను పొగడుటకు నేను ఏ పాటివాణ్ణి? నేను మాయచే ఆపదపాలైన వాణ్ణి. దుఃఖము చెందినవాణ్ణి. అనుగ్రహబుద్ధితో నా దిగులు దీర్చి నన్నాదరించు. ఆదిశేషుడు తల్పముగా గలవాడా! కరుణయే అలంకారముగా గలవాడా! నమస్కరించు వారికి కల్పవృక్షము వంటి వాడా! నీకు నమోవాకము; నీకు వందనము; నీకు ప్రణామము.

మ. కలలం బోలెడి పుత్రమిత్ర వనితాగారాది సంయోగముల్
జలవాంఛారతి నెండమావులకు నాసల్ సేయు చందంబునం
దలఁతున్ సత్యము లంచు; మూఢుఁడ వృథాతత్త్వజ్ఞుఁడన్ నాకు నీ
విలసత్పాదయుగంబు సూపి కరుణన్ వీక్షింపు లక్ష్మీపతీ! 1235

* లక్ష్మీనాథుడవైన కృష్ణా! దప్పిక తీర్చుకోడానికి జలమువలె తోచే ఎండమావులకు ఆసపడు విధంగా, స్వప్నసమానము లయిన పుత్రులు, మిత్రులు, కళత్రము, గృహములు- ఈ మొదలైన జంజాటము సత్యమని భావిస్తుంటాను. నేను మూఢుణ్ణి. మిథ్యాతత్త్వజ్ఞుణ్ణి. ఇలాంటి నాకు ప్రకాశించు నీ పాదాలజంటను చూపి కరుణతో కటాక్షించు.

వ. అని మఱియును వినుతింప నక్రూరునికి యమునా జలంబుల లోనన తన మొదలి మేను సూపి చాలించి నటునికైవడిం దిరోహితుండైన నక్రూరుండు నీరు వెడలి వెఱంగుపడుచు వచ్చి రథారోహణంబు సేసిన హరి యిట్లనియె. 1236

* అని మళ్ళీ తన్ను స్తోత్రం చేస్తున్న అక్రూరునకు తన పూర్వరూపం చూపి నటుడు తన నాట్యాన్ని వలె మరల దానిని మరుగుపరచి భగవంతుడు అంతర్ధానమై పోయాడు. అక్రూరుడు నీటినుండి వెలువడి ఆశ్చర్యపడుతూ వచ్చి రథాన్ని అధిరోహించాడు. అప్పుడు కృష్ణుడు అతనితో ఇలా అన్నాడు.

క. జలములు చేరువ నున్నవి, తలపోయఁగ నీవు పోయి తడ వయ్యె! నదీ
జలముల నభమున ధరణిం, గలుగని చోద్యములు నీకుఁ గానం బడెనే? 1237

* నీళ్ళు దగ్గరలోనే ఉన్నాయి. నీవు స్నానానికి వెళ్ళి చాలా సేపయింది. ఆకాశంలో, భూమిలో లేని వింత లేమైనా నదీజలాలలో నీకు కన్పించాయా?

వ. అనిన నతం డిట్లనియె. 1238

క. 'నీలోన లేని చోద్యము, లే లోకములందుఁ జెప్ప రీశ్వర! నీటన్
నేలన్ నింగిని నున్నవె?, నీలోఁ జోద్యంబు లెల్ల నెగడు మహాత్మా!' 1239

* ఇలా అడిగిన కృష్ణునితో అక్రూరుడు ఈ విధంగా అన్నాడు- స్వామీ! నీలో లేని వింతలు ఏ లోకాలలోనైనా ఉంటాయని పెద్దలు చెప్పలేదు. ఇక నీటిలో, నేలలో, నింగిలో ఉంటాయా? మహాత్మా! విచిత్రము లన్ని నీలోనే ఉన్నాయి.

వ. అని పలికి సాయంకాలంబునకు నక్రూరుండు మథురానగరంబు సేర రథంబు, గడపె; నంత నటమున్న చని నందాదులు పురోపవనంబున విడిసి యుండ వారలం గూడికొని కృష్ణు డక్రూరునిం జూచి రథంబు గొనుచు నగరంబునకుం జనుము; మేము వెనుక వచ్చెద' మనిన నతం డిట్లనియె. 1240

* ఇలా చెప్పి అక్రూరుడు సాయంసమయానికి మథురాపురి చేరేటట్టుగా రథాన్ని నడపినాడు. ముందుగా వెళ్ళిన నందుడు మొదలైన వారు పొలిమేరలోని తోపులో బసచేసి ఉన్నారు. కృష్ణుడు వారిని కలుసుకుని అక్రూరుణ్ణి చూచి 'నీవు రథాన్నీ తోలుకుని పట్టణానికి వెళ్ళు. మేము తర్వాత వస్తాము' అని చెప్పగా అతడు ఇట్లా అన్నాడు.

క. 'నా యింటికి విచ్చేయుము, నీ యంఘ్రి సరోజరేణునికరము సోఁకన్
నా యిల్లు పవిత్రం బగు శ్రీ యుత! నీ భటునిఁ బెద్ద సేయం దగదే? 1241

వ. అని మఱియుఁ బ్రార్థించిన హరి యిట్లనియె. 1242

* "లక్ష్మీసంపన్నుడవైన కృష్ణా! నీవు నాయింటికి విజయం చేయవలె. నీ పద్మాలవంటి పాదాల ధూళి సమూహం పోకి నా యిల్లు పావన మవుతుంది. నీ బంటునైన నన్ను ఆ మాత్రం ఆదరింపకూడదా?" అంటూ మరీమరీ వేడుకుంటున్న అక్రూరునితో వెన్ను డిలా అన్నాడు.

-: శ్రీ కృష్ణమూర్తి మథురానగర ప్రవేశము సేయుట :-

క. యదుకుల విద్వేషణుఁడై, మదమున వర్తించు కంసు మర్దించి భవ
త్సదనంబుఁ జూడ వచ్చెదఁ, బొద యీ స్యందనము గొనుచుఁ బురమున కనఘా!. 1243

* పాపరహితుడవగు అక్రూరా! యాదవవంశమునకు శత్రువై గర్వంతో సంచరిస్తున్న కంసుణ్ణి సంహరించిన తర్వాత నీ గృహం సందర్శించడానికి వస్తాను. ఇప్పుడు నీవు ఈ రథాన్ని తీసుకొని నగరానికి వెళ్ళు.

వ. అని పలికిన నక్రూరుండు పురంబునకుం జని రామకృష్ణులు వచ్చి రని కంసున కెఱింగించి తన గృహంబునకుం జనియె; నంత నపరాహ్ణంబున బలభద్రగోపాల సహితుండై కృష్ణుండు. 1244

* ఈ విధంగా శ్రీకృష్ణుడు చెప్పగా అక్రూరుడు నగరంలోకి వెళ్ళి రామకృష్ణులు వచ్చారని కంసుడికి తెల్పి తనయింటికి వెళ్ళినాడు. కృష్ణుడు అపరాహ్ణకాలంలో బలరామునితో గోపకులతో కూడినవాడై మథురా నగరం ప్రవేశించాడు.

మ. పరిఖల్ గోటలుఁ గొమ్మలుం బడగలుం బ్రాసాదముల్ వీథులున్
హరులుం దేరులు వీరులున్ గజములున్ హర్మ్యంబులున్ వాద్యముల్
తరుణుల్ ధాన్యములున్ ధనంబులు మహోద్యానంబులున్ దీర్ఘికల్
గర మాశ్చర్యరుచిం దనర్చు మథురన్ గాంచెన్ విభుం డంతటన్. 1245

* కృష్ణు డల్లంతలో అగడ్తలు, కోటలు, బురుజులు, పతాకలు, రాజభవనాలు, వీథులు, గుఱ్ఱాలు, రథాలు, వీరులు, ఏనుగులు, మేడలు, వాద్యాలు, యువతులు, ధాన్యాలు, ధనాలు, గొప్ప ఉద్యానాలు, నడ బావులు- వీనివల్ల అత్యద్భుతమైన శోభతో ఒప్పునట్టి మథురను చూచాడు.

వ. కని య ప్పురంబు ప్రవేశించి వచ్చు సమయంబున. 1246

ఉ. 'నంద తపఃఫలంబు, సుగుణంబుల పుంజము, గోపకామినీ
బృందము నోముపంట; సిరి విందు; దయాంబుధి; యోగి బృందముల్
డెందములందుఁ గోరెడు కడింది నిధానము సేరవచ్చె నో
సుందరులార! రండు చని చూతము కన్నుల కోర్కి దీఱఁగన్. 1247

* ఇలా చూచి ఆ పట్టణంలో ప్రవేశించి వస్తున్న సమయంలో- "ఓ రమణులారా! నందుని తపస్సునకు ఫలమైనవాడు, మేలిగుణాల ప్రోవు, గొల్ల బోటుల నోములపంట, ఇందిరాసుందరి డెందమునకు ఆనందం కూర్చేవాడు, కరుణకు సముద్రుడు, యోగిసమూహములు తమ మనసుల్లో కోరుకునే అపురూపమైన పెన్నిధీ అయిన అచ్యుతుడు వస్తున్నాడు. కన్నుల కాంక్ష తీరేటట్లు వెళ్లి దర్శిద్దాము; రండి.''

వ. అని మఱియు గోవిందసందర్శన కుతూహలంబులఁ బౌరసుందరులు పరస్పరాహూయమానలై భుంజానలై భోజనభాజనంబులు దలంగఁ ద్రోచియు, శయానలై లేచియు, నభ్యజ్యమానలై జలంబు లాడకయు గురుజన శిక్ష్యమాణలై యోడకయు, గృహకార్య ప్రవర్తమానలై పరిభ్రమింపకయు, రమణ రమమాణలై రమింపకయు, శిశుజన బిభ్రాణలై డించియు, నలంకుర్వాణలై యన్యోన్య వస్త్రాభరణ మాల్యానులేపనంబులు వీడ్వడ ధరించియు నరిగి. 1248

* అంటూ పురమందలి అందకత్తెలు గోవిందుణ్ణి సందర్శించడానికి ఉబలాటపడి ఒకరి నొకరు పిలుచు కున్నారు. వారు అన్నము తింటున్నప్పటికీ కంచాలను అవతలికి నెట్టినారు. పరుండి ఉన్నప్పటికీ పడకనుంచి లేచారు. తలంటు కొనుచున్నప్పటికీ నీరాడలేదు. పెద్దలచే దండింపబడుతున్నప్పటికీ జంకినవారు కారు. మగలతో క్రీడిస్తున్నప్పటికీ క్రీడించడం చాలించారు. పసిపాపలను పట్టుకొనుచున్న వారైనప్పటికీ దింపివేశారు. అలంకరించుకుంటున్న వారయినప్పటికీ పరస్పరం చీరలు, నగలు, పూలదండలు, మైపూతలు తారుమారుగ ధరించి వెళ్ళినారు.

క. వీటఁ గల చేడె లెల్లను, హాటకమణిఘటిత తుంగహర్మ్యాగ్రములం
గూటువలు గొనుచుఁ జూచిరి, పాటించి విశాలవక్షుఁ బద్మదళాక్షున్. 1249

* ఆ పట్టణంలో ఉండే స్త్రీలందరూ రత్నాలు కూర్చబడిన ఎత్తయిన బంగారు మేడలపై గుంపులు గూడి, విశాలమైన వక్షము కలవాడూ, తామరరేకులవంటి కన్నులు కలవాడూ అయిన శ్రీకృష్ణుణ్ణి చూచారు.

సీ. వీఁడటే రక్కసి విగతజీవగఁ జన్నుఁబాలు ద్రావిన మేటిబాలకుండు!
వీఁడటే నందుని వెలఁదికి జగమెల్ల ముఖమందుఁ జూపిన ముద్దులాఁడు!
వీఁడటే మందలో వెన్నలు దొంగిలి దర్పించి మెక్కిన దాఁపరీఁడు!
వీఁడటే యెలయించి వ్రేతల మానంబు సూఱలాడిన లోకసుందరుండు!
తే. వీఁడు లేకున్న పుర మటవీస్థలంబు, వీనిఁ బొందని జన్మంబు విగతఫలము
వీనిఁ బలుకని వచనంబు విహగ రుతము, వీనిఁ జూడని చూడ్కులు వృథలు వృథలు. 1250

* అసురాంగన అసువులు వీడునట్లు స్తన్యపానం చేసిన అసాధ్యుడైన అర్భకుడు వీడేనటే? నందుని ఇల్లాలికి తన నోట జగములు చూపించిన ముద్దుబిడ్డడు వీడేనటే? గర్వించి మందలోని వెన్నలు దొంగిలించి భక్షించిన దొంగ వీడేనటే? హృదయాలు కరిగించి గొల్లకన్నెల మానాన్ని కొల్లగొట్టిన భువనైకసుందరుడు వీడేనటే? ఇతడులేని పట్టణం అరణ్యప్రదేశం. ఇతణ్ణి కలియని జన్మ నిరుపయోగం. ఇతణ్ణి పలుకరించని పలుకు పక్షి పలుకు. ఇతణ్ణి దర్శింపని చూపులు నిజంగా వ్యర్థములు.

మ. చెలియా! గోపిక లీ కుమార తిలకుం జింతించుచుం బాడుచుం
గలయం బల్కుచు నంటుచున్ నగుచు నాకర్షింపుచున్ హస్త గా
మలకక్రీడకుఁ దెచ్చి నిచ్చలును సమ్మానంబులం బొందఁగాఁ
దొలి జన్మంబుల నేమి నోఁచిరో కదే దుర్గప్రదేశంబులన్? 1251

* ఓ చెలీ! పడుచువారిలో మిన్నయగు ఈ కృష్ణుణ్ణి గోపికాస్త్రీలు చేతిలో ఉసిరికకాయ మాదిరి క్రీడకు తెచ్చి ధ్యానించుచు, కీర్తించుచు, సంభాషించుచు, స్పృశించుచు, నవ్వుచు, లాగుచు, లాలించుచు నిత్యము ఆనందించుచున్నారు. వారు ఇటువంటి ఆదరాన్ని పొందటానికి కడచిన పుట్టువులందు ఏ అరణ్యాలలో ఎటువంటి నోములు నోచినారో కదా!

క. అని మఱియుఁ బౌరకాంతలు, మునుకొని హరిరూపు నేత్రముల వెంటను లోఁ
గొని తాల్చిరి హృదయములను, జనిత ప్రమదమున విరులు సల్లుచు నధిపా! 1252

* ఓ పరీక్షిన్మహారాజా! ఈ విధంగా ఆ పట్టణప్రమదలు అదేపనిగా తమ నేత్రాలతో హరిరూపాన్ని ఆస్వాదిస్తూ హృదయములందు నిల్పుకున్నారు. సంతోషంతో పూలజల్లులు చల్లినారు.

వ. మఱియును. 1253

క. నానావిధగంధములుఁ బ్ర, సూనఫలాదులును హరిత శుభ లాజములుం
గానిక లిచ్చుచు విప్రులు, మానుగఁ బూజించి రా కుమారోత్తములన్. 1254

* అనంతరం ఆ మథురానగరంలోని బ్రాహ్మణులు పలువిధములగు చందనద్రవ్యాలను, పూలు, పండ్లు మున్నగువానినీ, శుభకరములైన పచ్చని అక్షతలనూ కానుకలుగా ఇస్తూ ఉత్తములైన ఆ వసుదేవ కుమారులను ఉత్సాహంగా పూజించారు.

వ. ఆ సమయంబున నగరద్వారంబు నుండి వచ్చు రాగకారుండగు నొక్క రజకుం గని హరియిట్లనియె.1255

* ఆ సమయంలో నగరము వాకిటినుండి వస్తున్న రంగులు వేసే ఒక చాకివాణ్ణి చూచి శ్రీకృష్ణుడు ఇలా అన్నాడు.

-: శ్రీకృష్ణుఁడు రజకుని జంపి వాయక సుదాము లొసంగు పూజల నంగీకరించి మే లొసంగుట :-

ఉ. విందులమై నరేశ్వరుని వీటికి వచ్చితి మేము; మాకు మా
మందలలోనఁ గట్టికొన మంచిపటంబులు లేవు; నీ ముడిన్
సుందరధౌత చేలములు శోభిలు చున్నవి; తెమ్ము; నిన్ను మే
లందెడు; నిమ్ము; రాజుదెస నల్లుర; మో రజకాన్వయాగ్రణీ! 1256

* ఓ రజకకుల శిరోమణీ! మేము మీ రాజుగారి నగరానికి అతిథులమై అరుగుదెంచాము. మా మందలో మాకు ధరించడానికి మంచిగుడ్డలు లేవు, నీ మూటలో ఉతికిన అందమైన బట్టలు ఉన్నట్లున్నాయి. మేము రాజుగారికి అల్లుళ్ళం. ఆ వస్త్రాలు మాకు ఇచ్చెయ్యి. నీకు మేలు కలుగుతుంది.

వ. అనిన రోషించి వాఁ డిట్లనియె. 1257

శా. ఎట్టెట్రా! మనుజేంద్రు చేలములు మీ కీఁ బాడియే? మీరలుం
గట్టం బోలుదురే? పయో ఘృత దధి గ్రాసంబులన్ మత్తులై
యిట్టాడం జనెఁగాక గొల్లలకు మీ కెబ్భంగి నోరాడెడిన్?
గట్టా! ప్రాణముఁ గోలుపోయెదు సుమీ కంసోద్ధతిన్ బాలకా! 1258

* ఆ మాటలకు ఆ రజకుడు కోపించి ఇలా అన్నాడు. ఏమిరా డింభకా! ప్రభువుగారి వస్త్రాలు మీ కివ్వమంటావా? ఇది న్యాయమా? మీరు ఆ వస్త్రాలు ధరించడానికి యోగ్యులా? పాలు నెయ్యి పెరుగు ఆహారించి తలక్రొవ్వి ఇలా కూశారు. కాకపోతే గొల్లలైన మీకు ఇలాంటి మాటలు నోటి కెలా వస్తాయి? అయ్యో! కంసమహారాజుగారి ఆగ్రహానికి పాత్రమై నీవు ప్రాణాలు పోగొట్టుకుంటావు సుమా!

క. మా రాజుసొమ్ముఁ గైకొన, నే రాజులు వెఱతు; రింత యొల్లిదమే నీ;
కీ రాజరాజగృహమున, నీ రాజసమేల? గొల్ల! యేఁగుము తలఁగన్. 1259

* ఓ గొల్లపిల్లవాడా! మారాజుగారి సొమ్ము అంటుకోవడానికి ఏ రాజులైనా భయపడతారు. నీ కింత వేళాకోళంగా ఉందా? రాజులకు రాజైన ఈ కంసుని రాజ్యంలో నీ కింత రాజసమా? తొలగి దూరంగా పో!

వ. అనిన విని రోషించి. **1260**

క. ఘోరకరాగ్రతలంబున, ధీరుఁడు కృష్ణుండు శిరము దెగిపడఁ గొట్టెం
బౌరుల గుండెలు వగులఁగ, వీరోద్రేకిన్ మదావివేకిన్ జాకిన్. **1261**

* రజకుని మాటలకు గోపాలునికి కోపం వచ్చింది. ధీరుడైన శ్రీకృష్ణుడు బీరంతో రెచ్చినవాడూ, పోగరుబోతూ, తెలివిమాలిన వాడూ అయిన ఆ చాకివాణ్ణి భయంకరమైన తన ముంజేతితో తల ఊడిపడు నట్టు కొట్టినాడు. దీనిని చూచి పురవాసుల గుండెలు పగిలిపోయాయి.

వ. ఇట్లు భగ్నుండైన రజకుని జూచి వానివారలు పటంబులు డించి వెఱచి పఱచిన రామకృష్ణులు వలసిన వస్త్రంబులు ధరియించి కొన్ని గోపకుల కొసంగి చనుచుండ. **1262**

* ఈలా నేలగూలిన చాకలిని చూచి వాని మనుషులు బట్టలు అక్కడ వదలి భయంతో పరుగెత్తి పోయారు. అంతట బలరాముడూ, శ్రీకృష్ణుడూ తమకు కావలసిన పుట్టములు కట్టుకొని కొన్ని గోపకుల కిచ్చి ముందుకు సాగారు.

క. అంతట నొక వాయకుఁ డా, క్రంతన్ వసుదేవసుతులఁ గని బహువర్ణా
త్యంత మృదుపటాభరణము, లెంతయు సంతసముతోడ నిచ్చెన్ మెచ్చన్. **1263**

* ఆ సమయంలో ఒక చేనేతపనివాడు ఆ దారిలో వస్తున్న వసుదేవుని కుమారులైన రామకృష్ణులను జూచి వారు మెచ్చుకొనునట్లు పలురంగులు కలిగి మిక్కిలి మెత్తనివైన వస్త్రాలనూ, ఆభరణాలనూ పరమసంతోషంతో ఇచ్చాడు.

శా. కారుణ్యంబున వానిఁ గైకొని యలంకారంబు గావించి శృం
గారోదంచిత దిగ్గజేంద్ర కలభాకారంబులం బొల్చి రా
శూరుల్, మాధవుఁ డంత వాయకుని శుశ్రూషన్ మహాప్రీతుఁడై
సారూప్యంబును లక్ష్మియు న్నొసఁగె నైశ్వర్యాది సంధాయియై. **1264**

* శూరులైన రామకృష్ణులు వాటిని దయతో స్వీకరించి అలంకరించుకొని సింగారింపబడిన దిగ్గజాల గున్నలమాదిరి చెన్ను వహించారు. అంతట మాధవుడు ఆ చేనేత పనివాని పరిచర్యకు మిక్కిలి సంతుష్టుడై వానికి ఐశ్వర్యాదులను అనుగ్రహించి, తన సారూప్యమును సంపత్తినీ ప్రసాదించాడు.

వ. అంత నా రామకృష్ణులు సుదాముండను మాలాకారు గృహంబునకుం జనిన నతండు గని లేచి గ్రక్కున మ్రొక్కి చక్కన యర్ఘ్యపాద్యాదికంబు లాచరించి సానుచరు లయిన వారలకుఁ దాంబూల కుసుమగంధంబు లొసంగి యిట్లనియె. **1265**

* అనంతరం రామకృష్ణులు పూలదండలు కట్టే సుదాముని యింటికి వెళ్ళినారు. అతడు వీరిని చూచిన వెంటనే లేచి నమస్కరించాడు. చక్కగా అర్ఘ్యము, పాద్యము మొదలైన విధులతో సత్కరించాడు, రామకృష్ణులకూ, అతనివెంట వచ్చిన వారికీ తాంబూలములు, పూలు, గంధములు ఇచ్చి ఈ రీతిగా అన్నాడు.

ఉ. పావన మయ్యె నా కులము; పండెఁ దపంబు; గృహంబు లక్ష్మికిన్
సేవిత మయ్యె; నిష్టములు సేకుఱె: విశ్వనిదానమూర్తులై
భూవలయంబు గావ నిటు పుట్టిన మీరలు రాకఁ జేసి నే
నే విధ మాచరింతుఁ? బను లెయ్యవి? బంట; నెఱుంగఁ జెప్పరే! 1266

* ప్రపంచానికి ఆదికారణమూర్తులై ధరణీచక్రాన్ని సంరక్షించడంకోసం ఇట్లా అవతరించిన మహానుభావులు మీరు, మీ రాకవల్ల మావంశం పవిత్ర మయింది. నాతపస్సు ఫలించింది. నా యిల్లు సిరి సంపదలతో నిండింది. నా కోరికలు ఈడేరినాయి. నేను ఏ ప్రకారం నడచుకోవాలి? ఏ పనులు చెయ్యాలి? నేను మీ బంటును; సెలవివ్వండి.

వ. అని పలికి. 1267

క. దామోదరరాముల కు, ద్దామ యశోహసిత తుహినధాములకు వధూ
కాములకుఁ దెచ్చియిచ్చె సు, దాముఁడు ఘనసురభి కుసుమదామము లధిపా! 1268

* అని పలికి అతిశయించిన కీర్తిచే చంద్రుణ్ణి అపహసించువారూ, మగువలపాలిటి మన్మథులూ అయిన ఆ రామకృష్ణులకు సుదాముడు మిక్కిలి పరిమళముతో గూడిన పూలమాలలు సమర్పించాడు.

క. వారును మాలికుఁ డిచ్చిన, భూరి కుసుమ దామములను భూషితులై ' నీ
కోరిన వర మిచ్చెద' మని కారుణ్యము సేయ నతఁడు గని యిట్లనియెన్. 1269

* వారునూ సుదాము డిచ్చిన దండలతో అలంకరించుకొని 'ఏమి కావాలో కోరుకో! నీవు కోరిన వర మిస్తాము' అని దయతో పలుకగా అతడు శ్రీకృష్ణునితో ఇట్లన్నాడు.

క. 'నీ పాదకమల సేవయు, నీ పాదార్చకులతోడి నెయ్యమును నితాం
తాపార భూతదయయును, దాపసమందార! నాకు దయసేయఁ గదే! 1270

* తపస్వులకు కల్పవృక్షం వంటివాడా! కృష్ణా! కమలముల వంటి నీ పాదాల పరిచర్యనూ, నీ పాదాలు పూజించే భక్తులతో చెలిమినీ, అఖిలప్రాణులమీద అత్యంతమైన అపరిమితమైన, దయనూ నాకు ప్రసాదించు.

వ. అని వేఁడికొనిన నిచ్చి మఱియు మాధవుం డమ్మాలికునకు బలాయుఃకీర్తిసంపద లొసంగి వాని గృహంబు వెడలి రాజవీథిం జనిచని. 1271

* ఇలా వేడుకొన్నవన్నీ అనుగ్రహించి ఇంకను శ్రీకృష్ణుడు సుదామునికి బలము, ఆయుష్యము, తేజము, యశము, సిరిసంపదలు కరుణించి వాని ఇంటినుండి బలరామసహితుడై బయలుదేరి రాజవీథిలో సాగిపోయాడు.

క. ఆ నలినాక్షుఁడు గాంచెను, నానాలేపముల భాజనము సేకొనుచుం
బూని చనుదెంచు దానిని, నానన రుచి నిచయ వినమితాబ్జం గుబ్జన్. 1272

* అలా పోతూ కమలములవంటి కన్నులు గల శ్రీకృష్ణుడు పలురకాల మైపూత లుంచిన పాత్ర పట్టుకొని వస్తున్న కుబ్జను చూచాడు. దాని ముఖద్యుతిముందు పద్మం తలవంచుకుంటుంది.

వ. కని యిట్లనియె. 1273

* అబ్జనేత్రుడు కుబ్జను చూచి ఇలా అన్నాడు.

క. 'ఎవ్వరిదానవు? లేపము, లెవ్వరికిం గోరికొనుచు నేఁగెదు? నీ పే
రెవ్వతె' మా కి మ్మన్నియు, నివ్వటిలెదు చక్కనగుచు నీరజనేత్రా!' 1274

* ఓ పద్మాక్షీ! నీ వెవరిదానివి? ఈ కలపములు ఎవరికోసం తీసుకవెళుతున్నావు? నీ పేరేమిటి? ఈ లేపనములన్నీ మా కివ్వు. అలా ఇస్తే నీవు చక్కగా ప్రకాశిస్తావు.

వ. అనిన న య్యబల యిట్లనియె. 1275

ఉ. చక్కని వాఁడ వౌదు; సరసంబుల నొంపకు; మెల్లవారికిన్
జిక్కఁదనంబు లెక్కడివి? చారుశరీర! త్రివక్ర యండ్రు; నే
నిక్కము కంసుదాసిని; వినిర్మల లేపన విద్యదాన; నన్
మిక్కిలి రాజు మెచ్చుఁ; దగ మీరు విలేపనముల్ ధరింపరే? 1276

* ముకుందుని పలుకులు విని ఆ ముగుద ఇలా అన్నది- ఓ సుందరాంగా! నీవు బలే అందగాడివేలే. సరసాలతో నన్ను వేధించకు. అందరికీ అందా లెక్కడినుంచి వస్తాయి? నన్ను 'త్రివక్ర' అంటారు. నేను కంసుడి దాసిని. అచ్చమైన మైపూతలు చేయడమే నా నేర్చిన విద్య. నన్ను రాజు మిక్కిలి మెచ్చుకుంటూ ఉంటాడు. మీరు ఈ విలేపనాలు పూసుకొనరా?

క. అని పలికి యా కుమారుల, తనువులు నగవులును, వీక్షితమ్ములు మాటల్
తన చిత్తముఁ గరఁగించిన, ననులేపము లిచ్చె వారి కబల ప్రియముతోన్. 1277

* ఇలా పలికి పడుచువారైన ఆ బలరామకృష్ణుల నెమ్మేనులు, నవ్వులు, చూపులు, పలుకులు తన మనస్సును కరగింపగా ఆ కుబ్జ ప్రేమతో వారికి మైపూతలు ఇచ్చింది.

సీ. ఇ వ్విధంబునఁ గుబ్జ యిచ్చిన లేపంబు, లన్నియు, దాను దేహమున నలఁది
కొని ప్రసన్నత నొంది కుబ్జ ముప్వంకల, యొడలు సక్కఁగ నొత్తి యునుపఁ దలఁచి

తత్పదంబుల మీఁదఁ దన పదంబులు ద్రొక్కి హస్తాంగుళ ద్వయ మబల గౌద
క్రింద విప్పుగ నిడి కృష్ణుఁడు మీఁదికి, నెత్తిన వక్రత లెల్ల మాని

ఆ. చక్కనైన చిత్తజన్మబాణము క్రియఁ, గొమరు మిగిలి పిఱుఁదు గుచయుగంబు
సొంపు సేయఁ దరుణి సుందరమూర్తియై, కమలనయనుఁ జూచి కాంక్షతోడ. 1278

* ఈలా కుబ్జ యిచ్చిన విలేపనము లన్నింటినీ వెన్నుడు తన ఒంటినిండా పూసుకొని ప్రసన్నుడైనాడు. ముప్పంపులు గల దాని దేహాన్ని చక్కనొత్త దలచాడు. దాని మీగాళ్ళమీద తన అడుగు లుంచి త్రొక్కి పట్టినాడు. తన చేతిరెండువ్రేళ్ళను దాని గడ్డము క్రింద పెట్టి దేహము చక్కగా సాగునట్లు పైకెత్తినాడు. అంతతో అది వంపులు దీరి మన్మథుని సమ్మోహనాస్త్రం మాదిరి పొలుపారింది. పిరుదులు, చనుగవ సొంపు నింపగా కుబ్జ చక్కని చుక్కయై కమలాక్షుని వైపు కాంక్షతో చూచింది.

క. 'వేంచేయుము నా యింటికిఁ, బంచశరాకార!' యనుచుఁ బై కొం గాక
ర్షించి హరిఁ దిగిచెఁ గామిని, పంచాశుగ బాణజాల భగ్నహృదయయై. 1279

* కాముకురాలైన కుబ్జ మదనుని బాణసమూహముచే చెదరిన హృదయము గలది అయింది. 'మన్మథాకారా! నా యింటికి దయచెయ్యి' అంటూ పద్మనాభుని పయిపుట్టము చెరగు పట్టుకొని లాగింది.

క. కామిని తిగిచినఁ గృష్ణుఁడు, రాముని వీక్షించి నగుచు రాజానన! మ
త్కామితముఁ దీర్చి పిదపన్, నీ మందిరమునకు వత్తు నేఁ డలుగకుమీ! 1280

* ఆ కాముకురాలు అలా తన్ను లాగగా కృష్ణుడు బలభద్రుని జూచి నవ్వుతూ ఆమెతో ఇలా అన్నాడు- ఓ చంద్రముఖీ! నా వచ్చిన పని సాధించిన తర్వాత నీ గృహానికి వస్తాను. నేడు కోపింపకు!

వ. అని వీడుకొలిపి కృష్ణుండు విపణిమార్గంబునం జని చని తాంబూల మాలికా గంధంబులును బహువిధంబు లయిన కానికలును బౌరు లిచ్చినం బరిగ్రహించుచు ధనుశ్శాల కరిగి యందు. 1281

* ఇలా అంటూ ఆమెను సాగనంపి కృష్ణుండు అంగడివీథిలో వెళ్ళి వెళ్ళి పురప్రజ లిచ్చిన తమ్ము లములు, పూలదండలు, చందనములు ఇంకా పలువిధాలైన కానుకలను స్వీకరిస్తూ ధనుశ్శాలకు వెళ్ళినాడు.

క. సురరాజు వింటికైవడి, గురుతరమై భూరి వీరగుప్తంబయి దు
స్తరమైన విల్లు పొడగని, నరులు వల దనంగ బిట్టు నగి వికసితుఁడై. 1282

* దేవేంద్రుని ధనుస్సువలె మిక్కిలి గొప్పదై, మేటివీరులచే రక్షింపబడుతున్న దుర్భరమైన ఆ వింటి నతడు వీక్షించాడు, రక్షకులు వద్దనుచుండగా పక్కున నవ్వి విప్పారిన మోము గలవా డైనాడు.

శా. బంధుల్ మేలన వామహస్తమునఁ జాపం బెత్తి మౌర్వీలతా
సంధానం బొనరించి కొంచెపుఁదెగన్ శబ్దించుచున్ ధీరతా
సింధుం డాహరి దాని ఖండితముగాఁ జేసెన్ జనుల్ చూడఁగా
గంధేభంబు రసాలదండము నొగిన్ ఖండించు చందంబునన్. 1283

* ధైర్యమునకు సముద్రము వంటివాడగు శ్రీకృష్ణుడు తన చుట్టాలు మెచ్చగా, ఎడమచేతితో ధనుస్సును పైకెత్తినాడు. తీవవంటి అల్లెత్రాటిని తగిలించి నారిని మొరయిస్తూ మదపుటేనుగు చెరకు గడను తునుము రీతిగా జనులు చూస్తుండగా దానిని రెండుగా విరిచివేశాడు.

క. కోదండ భంగనిర్గత, నాదము వీనులకు భీషణం బయి యాశా
రోదోంతరములు నిండుచు, భేదించెన్ భోజవిభుని బింకము నధిపా! 1284

* పరీక్షిన్మహారాజా! విల్లు విరిగినప్పుడు పుట్టిన చప్పుడు చెవులకు భీతి గొలుపుతూ దిగంతరాలను పూరిస్తూ, భోజభూపాలుడైన కంసుని ధైర్యాన్ని భేదించింది.

వ. అప్పుడు. 1285

ఉ. 'అద్దిర! రాచవిల్ విఱిచె నర్భకుఁ డెంతయు శంక లేక నేఁ
డుద్దవిడిన్ సహింపఁ దగ దుగ్రతఁ బట్టుద' మంచుఁ గ్రుద్ధులై
గ్రద్దన లేచి తద్ధనువు కావలివా రరుదేర వారి న
య్యిద్దఱుఁ గూడి పట్టి మడియించిరి కార్ముకఖండ హస్తులై. 1286

* ఆ సమయంలో 'ఆశ్చర్యం! ఈ బాలు డే మాత్రం సందేహించక శౌర్యంతో ఇపుడు రాజుగారి ధనుస్సు ఖండించాడు. ఇది సహింపరాని సాహసకార్యం. ఇతణ్ణి పౌరుషంతో పట్టాలి' అంటూ చాపరక్షకులు కోపోద్రేకంతో వెంటనే లేచి మీదికి వచ్చారు. అంతట రామకృష్ణు లిద్దరూ ఆ వింటితుంటలు చేత పుచ్చుకుని వారిని పట్టి కొట్టి మట్టు పెట్టారు.

వ. అట్లు రామకృష్ణులు మథురాపురంబున విహరించి వెడలి విడిదలకుం జని రంత. 1287

* ఈ విధంగా బలరామకృష్ణులు మథురానగరంలో విహారం చేసి అక్కడి నుంచి బయలుదేరి తమ విడుదులకు వెళ్ళిపోయారు.

-: సూర్యాస్తమయ చంద్రోదయముల వర్ణనము: :-

మ. గగనారణ్య చరాంధకార గజముం గాలాహ్వయవ్యాధుఁ డ
చ్చుగఁ బట్టన్ గమకించి మ చ్చిడుటకై చూతాంకురశ్రేణిచే
నొగిఁ గల్పించిన కందుకంబనఁగ సూర్యుం డంత వీక్షింపఁగాఁ
దగె మందప్రభతోడ పశ్చిమమహా ధాత్రీధరేంద్రంబునన్. 1288

* కాలమనే కిరాతుడు ఆకాశమనే అరణ్యంలో చీకటి అనే ఏనుగును పట్టడానికై పూనుకొని మచ్చు పెట్టుటకు తయారుచేసిన మామిడి చిగుళ్ళ కందుకమా అన్నట్లుగా మార్తాండుడు మందగించిన కాంతితో పడమటి పర్వతంమీద చూడ ముచ్చటగొలిపాడు.

క. తరుణుఁడగు శీతకరునిన్, మరగి వియల్లక్ష్మి దన్ను మాని ముదుకఁడున్
ఖరకరుఁడు ననుచు ద్రొబ్బిన, కరణిన్ రవి పశ్చిమాద్రికడఁ గ్రుంకె నృపా! 1289

* ఓ రాజా! ఆకాశలక్ష్మి, పడుచువాడూ, చల్లనిచేతుల వాడూ అయిన చంద్రుణ్ణి వలచి వృద్ధుడూ, కరకుచేతులవాడూ అంటూ తన్ను త్రోసిరాజన్న విధంగా భానుడు పడమటికొండదగ్గర అస్తమించాడు.

క. కళలు కలుగుఁగాక కమల తోడగుఁగాక!, శివుని మౌళిమీఁదఁ జేరుఁగాక!
నన్యు నొల్లఁ దపనుఁడైన మత్పతి యని, సాధ్విభంగిఁ గమలజాతి మొగిడె. 1290

* తాను కళలు కలిగినవా డగుగాక! లక్ష్మి తోబుట్టు వగుగాక! శివుని సిగనెక్కి నిక్కుగాక! అన్యుడైన చంద్రుడి పొత్తు మా కక్కరలేదు. తపింపజేసే వాఁడైనప్పటికీ మా భర్త సూర్యుడే అని పతివ్రతవలె పద్మినీజాతి మూతిముడుచుకుంది.

క. సుందరసాయంసంధ్యా, వందన విప్రార్ఘ్యతోయ వజ్రహతోద్య
న్మందేహాసుర రక్త, స్యందము క్రియఁ గెంపుసొం పెసఁగె నపరదిశన్. 1291

* అందమైన ఆ సాయంకాలం సంధ్యావందనమున బ్రాహ్మణులు సలుపు అర్ఘ్యప్రదానం అనే వజ్రాయుధంతో కొట్టబడిన మందేహ రాక్షసుల రక్తస్రావంవలె పడమటిదిశలో ఎర్రదనం ఎసలారింది.

ఆ. భూమి నుండి మింటఁ బూర్ణమై కర్కట, మకర మీనరాశి మహితమైన
హరియశస్సుధాబ్ధియందుల తుంపురు, లనఁగ జుక్క లొప్పె నాకసమున. 1292

* భూమ్యాకాశాలు నిండి కర్కట, మకర, మీనరాశులచే భాసించు నారాయణుని కీర్తి అనే పాలసముద్రంలోని తుంపరలా అన్నట్లు మింట చుక్కలు మెరిశాయి.

క. ఎల్లదిశలు నిండిన శ్రీ, వల్లభు గుణమహిమ బ్రహ్మ వాసించుటకై
చల్లిన మృగమద మనఁగా, వెల్లివిరిసెఁ దమము గగనవీథుల నెల్లన్. 1293

* అన్ని దిక్కులందు వ్యాపించిన లక్ష్మీనాథుని మహిమను పరిమళింపజేయుటకై బ్రహ్మదేవుడు చల్లిన కస్తూరి కాబోలు అన్నట్టు ఆకాశవీథు లన్నిటిలో చీకట్లు ముసురుకున్నాయి.

క. ఆ చీఁకటి వెనుతగిలినఁ, బ్రాచీదిశనుండి గంతుఁ బరువున రవి భ
ర్మాచలము మలఁక త్రోవను, వే చనియెంగాక నిలిచి విఱుగక యున్నే? 1294

* చీకటి వెన్నాడగా రవి, తూర్పుదిక్కునుండి పరుగున గంతులిడుతూ మేరుపర్వతం చుట్టు దారిలో వేగంగా వెళ్ళినాడు. అలాకాక అతడు నిలిచిఉంటే ఈ పాటికి విరిగిపోయేవాడే!

ఉ. మీకును వైరి; యెప్పుడును మిక్కిలి మాకును వైరి; రాజు దో
షాకరుఁ; డింక వచ్చు జలజాతములార! మదీయ బాలురం
జేకొనుఁ డంచు బాలకులఁ జీఁకటి దాఁచిన భంగిఁ జిక్కి రా
రాక వసించెఁ దుమ్మెదలు రాత్రి సరోరుహ కుట్మలంబులన్. 1295

* 'ఓ తమ్ములారా! చంద్రుడు మీకూ, మాకూ శత్రువే. అతడు దోషాకరుడు- అంటే రాత్రిని కలుగ జేసేవాడు. అడుగో రాబోతున్నాడు. మా బాలకులను స్వీకరించి భద్రంగా మీ కడుపులలో పెట్టుకొని కాపా డండి' అంటూ చీకటి తన పిల్లలను దాచుటకు అప్పగించిన రీతిగా తుమ్మెదలు తామరమొగ్గలందు చిక్కు కుని వెలుపలికి రాలేక రేయి అంతా అక్కడే నివసించాయి.

సీ. ప్రాచీదిశాంగనా ఫాలతలంబున, దీపించు సిందూరతిలక మనఁగ
దర్పించి విరహుల ధైర్యవల్లులు ద్రెంప, దర్పకుం డెత్తిన దాత్ర మనఁగ
నలిగి కాలకిరాతుఁ డంధకారమృగంబు ఖండింప మెఱయించు ఖడ్గ మనఁగ
గగనతమాల వృక్షము తూర్పుకొమ్మను, లలితమై మెఱయు పల్లవ మనంగఁ

ఆ. దొగలు సంతసిల్ల దొంగలు భీతిల్లఁ, గడలి మిన్ను ముట్టి కడలుకొనఁగఁ
బొడిచె శీతకరుఁడు భూరిచకోరక, ప్రీతికరుఁడు జారభీతికరుఁడు. 1296

* చకోరపక్షులకు ప్రీతిని, విటకాంద్రకు భీతినీ కలిగిస్తూ చంద్రుడు ఉదయించాడు. అతడు తూర్పు దిక్కనే తొయ్యలిముఖంపై దీపించే కుంకుమబొట్టు అన్నట్లుగానూ, వియోగుల ధైర్యమనే తీగలను త్రెంచడానికి గర్వంతో మన్మథు డెత్తిన కొడవలి అన్నట్టు గానూ, కాలుడు అనే బోయ చీకటి అనే మృగాన్ని ఛేదించుటకు జళిపించే కరవాలం అన్నట్టుగానూ, ఆకసమనే కానుగుచెట్టు యొక్క తూర్పుకొమ్మలోమెరిసే మెత్తని చిగు రాకు అన్నట్టుగానూ ఉన్నాడు. అతణ్ణి చూచి కలువలు వికసించాయి. దొంగలు భయపడ్డారు. అంభోరాశి తరగలెత్తి అంబర మంటింది.

క. దర్పితతారాధిప పరి, సర్పిత కిరణౌఘమిళిత సకలదివంబై
యేర్పడి కమలభవాండము, గర్పూరపుఁ గ్రోవి భంగిఁ గనుపట్టె నృపా! 1297

* ఓ రాజా! త్రుళ్ళిపడుతున్న నక్షత్రవిభుడైన చంద్రుని కిరణ సమూహం నలుగడలా వ్యాపింపగా బ్రహ్మాండం ఒక కర్పూర కరండంవలె కనుపించింది.

క. ఆ రేయి గోపయుతులై, క్షీరాన్నము గుడిచి రామకృష్ణులు మదిఁ గం
సారంభ మెఱిఁగి యిష్ట వి, హారంబుల నప్రమత్తులై యుండి రిటన్. 1298

* రామకృష్ణులు ఆ రాత్రి గోపకులతో కలిసి పాలబువ్వ ఆరగించి మనసులో కంసుని ప్రయత్నాలన్నీ గమనిస్తూ యథేచ్ఛావిహారాలతో ఆ నగరోపవనంలో జాగరూకులై గడిపారు.

క. తన పురికి రామకృష్ణులు, సనుదెంచి నిజానుచరులఁ జంపుటయు మహా
ధనువు గదిసి విఱుచుటయును, విని కంసుఁడు నిదుర లేక విహ్వలమతియై. 1299

* కంసుడు తన పట్టణానికి బలరామకృష్ణులు రావటమూ, తన అనుచరులను వధించటమూ,పెను ధనుస్సును విరిచివేయటమూ విన్నాడు. అతనికి నిద్ర పట్టలేదు. మనసు కలకబారింది.

సీ. కర్ణరంధ్రములు చేఁ గప్పిన లోపలి ప్రాణఘోషము వినఁబడక డిందెఁ
దోయాదికములందుఁ దొంగిచూచిన యంతఁ దల గానరా దయ్యెఁ దనువుమీఁదఁ
గరశాఖ నాసికాగ్రంబుపై నిడి చూడ గ్రహతారకలు రెండుగా నగపడె
వెలుఁగున నిలుచుండి వీక్షింపఁగా మేని నీడ సరంధ్రమై నేలఁ దోఁచె

ఆ. నడుగుజాడ దృష్టమౌట లే దయ్యెను, దరువులెల్ల హేమతరువు లగుచు
మెఱయుచుండెఁ గాలమృత్యువు డగ్గఱ, బుద్ధి యెల్లఁ గలఁగె భోజపతికి. 1300

* భోజవిభుడైన కంసునికి, చేతులతో చెవిరంధ్రాలను మూసినపుడు తనలోపలి ప్రాణవాయుశబ్దం వినబడకుండా పోయింది. నీటిలోనూ అద్దములోనూ తొంగిచూచినపుడు తన శరీరముపై శిరము కాన్పించ లేదు. వ్రేలు ముక్కుకొననుంచి చూడగా అదిత్యాదిగ్రహాలూ, అశ్విన్యాది నక్షత్రాలు ఒక్కొక్కటీ రెండు రెండుగా అగుపించాయి. వెలుతురులో నిలుచుని చూడగా తన మేనినీడలో ఛిద్రములు గోచరించాయి. నేలమీద తన అడుగులగుర్తు కనబడటం లేదు. చెట్లన్నీ బంగారువన్నెతో భాసించాయి. కాలమృత్యువు సమీపించగా అతని బుద్ధి కలత చెందింది.

క. గరళముఁ దినుటయుఁ బ్రేతముఁ, బరిరంభించుటయు నగ్నభావుఁ డవుటయున్
శిరమునఁ దైలము వడుటయు, ఖరపతి నెక్కుటయు నతఁడు కలలోఁ గనియెన్. 1301

* విషం మ్రింగినట్లు, మృతులయిన వారిని కౌగిలించుకొన్నట్లు, దిసమొలతో ఉన్నట్లు, తలపై నూనె పడినట్లు, గాడిదపై నెక్కినట్లు కంసుడు కలలు గన్నాడు.

వ. మఱియు రక్త కుసుమ మాలికాధరుండై యొక్కరుండును నెక్కడ నేనియుం జనుచున్న వాఁడ నని కలగాంచి మరణహేతుక భ్రాంతిఁ జింతాక్రాంతుండై నిద్రఁజెందక వేగించుచున్న సమయంబున.1302

* మరియు ఎర్రని పూలదండలు ధరించి ఏకాకియై ఎక్కడికో వెళుతున్నట్లు అతడు కలగాంచాడు. మృతికి కారణమైన భీతితో దుఃఖాక్రాంతుడై నిదురపోక ఆ రేయి ఎలాగో వేగించాడు.

-: సూర్యోదయ వర్ణనము: :-

క. అరుణ హరినఖర విదళిత, గురుతిమిరేభేంద్రకుంభకూట వినిర్ము
క్త రుధిరమౌక్తికముల క్రియ, సురపతిదిశఁ గెంపుతోడఁ జుక్కలు మెఱసెన్. 1303

* అరుణుడు అనే సింహం గోళ్ళతో చీల్చిన చీకటి అనే గజేంద్రుని కుంభస్థలం నుంచి వెలువడ్డ నెత్తుటితో కలిసిన ముత్యాల మాదిరి తూర్పుదిక్కున ఎర్రదనంతో నక్షత్రాలు మెరిశాయి.

సీ. పౌలోమి దన బాలు పాన్పుపైఁ గనుపట్టఁ బన్నిన పవడంపు బంతి యనఁగ
నాయురర్థముల వ్యయంబు లొత్తిలి చాటు కాలజాంఘికుచేతి ఘంట యనఁగ
ఘనజంతు జీవిత కాలరాసుల విధి కొలువ నెత్తిన హేమకుంభ మనఁగఁ
బశ్చిమదిక్కాంత పరఁగఁ గైసేయుచో ముందట నిడుకొన్న ముకుర మనఁగఁ

తే. గోక తాపోపశమ దివ్యఘుటిక యనఁగఁ, బద్మినీకాంత నోములఫల మనంగ
మూఁడుమూర్తుల సారంపు ముద్ద యనఁగ, మిహిరమండల ముదయాద్రిమీఁద నొప్పె. 1304

* సూర్యబింబం తూర్పుకొండపై ఉదయించింది. అది శచీదేవి తన పిల్లవాని పానుపుమీద కనిపించేటట్టు చిలుకల పందిరికి అమర్చిన పగడాలబంతియా అన్నట్లుంది. ఆయుస్సనే ధనం వ్యయమై పోతున్నది అని గట్టిగా చాటుతున్న కాలమనే వార్తాహరుని చేతిలోని గంటయా అన్నట్లుంది. బ్రహ్మదేవుడు ప్రాణుల జీవిత కాలమనే ధాన్యరాసులను కొలవడానికి ఎత్తిన బంగారుకుంచమా అన్నట్లుంది. పడమటిదిక్కు అనే అంగన అలంకరించుకునేటప్పుడు ముందుంచుకున్న అద్దమా అన్నట్లుంది. జక్కవల పరితాపం మాన్పే దివ్యమైన మందుగుళికయా అన్నట్లుంది. పద్మిని అనే నాయిక వ్రతఫలమా అన్నట్లుంది. ముమ్మూర్తుల వెలుగుముద్దయా అన్నట్లుంది.

క. వచ్చెం జల్లని గాడ్పులు, విచ్చెం గమలములు; దమము విరిసి బిలంబుల్
చొచ్చెం; బద్మమరందము, మెచ్చెం దుమ్మెదలు గ్రోలి మిహిరుఁడు వొడమన్. 1305

* సూర్యోదయ సమయంలో చల్లని గాలులు వీచాయి. పద్మాలు పూచాయి. చీకట్లు పటాపంచలై గుహలలో దూరాయి. తుమ్మెదలు తమ్మిపూదేనియను త్రాగి ఆనందించాయి.

క. సంకాశితోదయాచల, పంకజసఖ కిరణరాగ పరిపూర్ణంబై
పంకేరుహ గర్భాండము, కుంకుమ సలిలంపుఁ గ్రోవి కొమరున నొప్పెన్. 1306

* తూరుపుకొండపై ఉదయించిన సూర్యుని కిరణాల అరుణిమతో నిండినదై, బ్రహ్మాండము కుంకుమ నీటితో కూడిన బుడ్డివలె సొబగారింది.

వ. తదనంతరంబ. 1307

సీ. పాషాణ వల్మీక పంకాదిరహితంబు మృదుల కాంచననిభ మృణ్మయంబు
గమనీయ కస్తూరికా జలసిక్తంబు బద్ధచందనదారు పరివృతంబు
మహనీయ కుసుమదామ ధ్వజతోరణ మండితోన్నత మంచమధ్యమంబు
బ్రాహ్మణ క్షత్త్రాది పౌరకోలాహలం బశ్రాంత తూర్యత్రయాంచితంబు

ఆ. నిర్మలంబు సమము నిష్కంటకంబునై, పుణ్యపురుషు మనముఁ బోలి కంస
సైన్య తుంగ మగుచు సంతుష్ట లోకాంత, రంగమైన మల్లరంగ మొప్పె. 1308

* అప్పుడు మహారాజు కంసుడు మల్లయుద్ధానికి సిద్ధం చేయించిన క్రీడారంగము రాళ్ళు, పుట్టలు, బురద లేనిదై, మెత్తని బంగరువన్నెమట్టితో ఒప్పింది. అది కమ్మని కస్తూరిజలంతో తడుపబడింది. దానికి చుట్టూ గందపు కర్రలతో కంచె అమర్చబడింది. గొప్పపూలదండలతో, పతాకలతో, తోరణాలతో అలంకృత మయింది. ఎత్తైన ఆసనములమధ్య ఆ రంగం నిర్మించబడింది. బ్రాహ్మణులు, క్షత్రియులు- అదిగా గల పురప్రజల కోలాహలంతో అది నిండిఉంది. ఎడతెగకుండా మ్రోగుతున్న వాద్యధ్వానాలతో ఎసలారింది, అది పుణ్యపురుషుని మానసం మాదిరి మాలిన్యం లేనిదై, సమమై, కంటకరహితమై శోభిల్లింది. కంసుని సైన్యంతో ఉన్నతమై చెన్నుమీరింది. జనుల హృదయాలకు సంతోషం సమకూరుస్తున్నది.

క. ఆ మల్లరంగపరిసర, భూమిస్థిత మంచమందు భోజేంద్రుఁడు మా
న్యామాత్యసంయుతుండై, భూమీశులు గొలువ నుండెఁ బొక్కుచు నధిపా! 1309

* ఆ మల్లరంగానికి సమీపాన ఉన్న ఉన్నతాసనమందు భోజరాజేంద్రుడైన కంసుడు మాన్యులగు మంత్రులతో గూడి, సామంతులు సేవిస్తుండగా, ఖేదపడుతూ కూర్చుని ఉన్నాడు.

మ. సకలాంభోనిధి మేఖలావహనముం జాలించి యేతెంచు నా
గ కులాగంబుల భంగి నొప్పుచుఁ దగం గైసేసి చాణూర ము
ష్టికకూటుల్ శలతోసలుల్ గురువులన్ సేవించుచున్ రంగ ధా
త్రికి నేతెంచిరి తూర్య ఘోషముల నుద్రేకం బనేకంబుగన్. 1310

* సమస్త సముద్రాలు మొలనూలుగా ఉన్న భూమండలాన్ని మోయడం మానుకొని నడిచివస్తున్న కులపర్వతాల మాదిరి ఒప్పుతూ, తగినట్లు అలంకరించుకొని చాణూరుడూ, ముష్టికుడూ, శలుడూ, తోసలుడూ తమ ఉపాధ్యాయులను కొలుస్తూ, నానావిధాలైన వాద్యశబ్దాలకు ఉద్రేకం చెలరేగగా రంగస్థలానికి చేరినారు.

క. నందాదులైన గోపకు, లందఱుఁ జని కానుకలు సమర్పించి నృపున్
సందర్శించి తదనుమతిఁ, జెంది మహామంచముల వసించిరి వరుసన్. 1311

* నందుడు మొదలైన గోపాలు రందరూ వెళ్ళి కంసరాజును సందర్శించి కానుకలు సమర్పించి అతని అనుజ్ఞతో పెద్ద పెద్ద ఆసనాలపై వరుసగా కూర్చున్నారు.

వ. అంత రామకృష్ణులు నలంకృతులై మల్లదుందుభి నినదంబు విని సందర్శన కుతూహలంబున. 1312

* అంతట బలరామకృష్ణులు అలంకరించుకొన్నవారై జెట్టీల భేరీనినాదాలు విని మల్లరంగం చూడటానికి ఉబలాటపడ్డారు.

క. ఓడక రంగద్వారము, జాడం జని వారు కనిరి సమద కువలయా
పీడంబున్ భిన్నపరా, క్రీడంబుం బ్రమదకంటకిత చూడంబున్. 1313

* రామకృష్ణులు జంకూ గొంకూ లేకుండా రంగస్థలం వాకిలి దగ్గరకు వెళ్ళి మదంతో కూడిన కువలయాపీడమనే కుంజరాన్ని చూచారు. అది గ్రొచ్చి కోరాడటంలో ఇతర గజాలను క్రిందుపరుస్తుంది. ఆ మత్తేభరాజం అధికమదంతో గగుర్పొడిచిన ముందల గలది.

వ. కని తత్కరిపాలశ్రేష్ఠుండైన యంబష్ఠునికి మేఘనాద గంభీర భాషణంబుల రిపుభీషణుండగు హరి యిట్లనియె. 1314

* అరిభయంకరుడైన శ్రీహరి ఆ మదేభాన్ని అవలోకించి మేఘగర్జనంవలె గంభీరమైన కంఠంతో మావటివాళ్లకు నాయకుడైన వానిని చూచి ఇట్లన్నాడు.

-: శ్రీ కృష్ణుఁడు కువలయాపీడ మను గజంబును వధించుట :-

శా. ఓరీ! కుంజరపాల! మా దెసకు నీ యుద్యన్మదేభేంద్రముం
బ్రేరేఁపం బనిలేదు; త్రిప్పు; మరలం బ్రేరేఁచినన్ నిన్ను గం
భీరోగ్రాశని తుల్యముష్టి హతులన్ భేదించి నేఁ డంతకుం
జేరం బుత్తు మహత్తరద్విపముతో సిద్ధంబు యుద్ధంబునన్. 1315

* ఓరీ! మావటీ! మా వైపుకు ఈ మత్తమాతంగాన్ని తోలవలసిన పని లేదు. వెనుకకు మరలించు, డీ కొలిపినావా పోరాటంలో నీ మదపుటేనుగుతో పాటు నిన్ను గంభీరమైన, దారుణమైన, పిడుగుపాటులవంటి నాపిడికిలి పోటులతో పొడిచి చంపుతాను. యముని పాలికి ఇపుడే పంపుతాను. ఇది తథ్యం.

వ. అని పలికి. 1316

ఉ. మించిన కొప్పుఁ జక్కనిడి మేలనఁ బచ్చని చీర కాసె బం
ధించి లలాటకుంతలతతిన్ మరలించుచు సంగరక్రియా
చుంచుతఁ బేర్చి బాలకుఁడు చూచు జనంబులు దన్ను 'బాపురే'?
యంచు నుతింప డగ్గఱియె హస్తజితాగము గంధనాగమున్. 1317

* ఇలా పలికి చొక్కమైన జట్టుముడిని చక్కచేసికొని, మెల్లగా పీతాంబరాన్ని దట్టిగా బిగించి కట్టుకొని, నుదుటవ్రేలాడే ముంగురులను పైకిత్రోసుకుంటూ యుద్ధకార్య నైపుణ్యంతో విజృంభించి బాలుడైన కృష్ణుడు చూచేవారు సెబాసని తన్ను మెచ్చుకుంటుండగా తొండంతో కొండలను పిండిచేసే ఆ మత్తవేదండాన్ని సమీపించాడు.

క. అంజక బాలకుఁ డనియును, గొంజక దయమాలి రాజకుంజర! యంతం
గుంజరమును డీ కొలిపెను, గుంజరపాలకుఁడు గోపకుంజరుమీఁదన్. 1318

* ఓ రాజోత్తమా! మావటివాడు బాలుడని సందేహింపక కరుణమాలి కంసుని ఆజ్ఞానుసారం గోపకుల శ్రేష్ఠుడైన శ్రీకృష్ణునిపైకి ఏనుగును డీకొలిపినాడు.

వ. మఱియు న య్యనేకపం బనేకపపాలక ప్రేరితం బయి, మహావాత సంఘాత సముద్ధూతంబగు విలయకాల కీలికేళిని బిట్టు మిట్టిపడి, మృత్యుదేవత యెత్తునం, గాలుపోలిక, శమనుని గమనిక, నెదిరి మదసలిల పరిమళ లుబ్ధ పరిభ్రమద్భ్రమర గాయక ఝుంకృతు లహంకృతి సంపాదింపం, గులకుంభినీధర గుహాకుంభ గుంభనంబుగ ఘీంకరించి, రోషభీషణ శేషభోగిభోగ భయంకరంబగు కరంబున శౌరిం జీరి, చీరికిం గొనక, పట్టిన నట్టిట్టు గెంటి, విధుంతుద వదన గహ్వరంబువలన విడివడి యుఱుకు తరణికరణి దర్పించి కుప్పించి, పాదమధ్యంబునకు నసాధ్యుండై దూఁటి మాటుపడినం గ్రోధబంధురంబై సింధురంబు మహార్ణవమధ్య మంథాయమాన మంథర మహీధరంబు కైవడి జిఱజిఱం దిరిగి, కానక భయానకంబై గాలివెరవునం గని పొంగి చెంగటం బ్రళయదండిదండ ప్రశస్తంబగు హస్తంబు వంచి వంచించి చుట్టిపట్టి పడవేయం గమకించినం జలింపక తెంపున హరి కరి పిఱింది కుఱికి మహారాహువాల వల్లికా కర్షణోదీర్ణుం డగు సుపర్ణు తెఱంగున నెగిరి శుండాలంబు వాలంబు లీలం గేల నొడిసిపట్టి జళిపించి పంచవింశతి బాణాసన ప్రమాణదూరంబు బీరంబునం ద్రిప్పివైవ, న వ్వారణంబు దుర్నివారణంబై రణంబున కోహటింపక సవ్యాపసవ్య పరిక్రమణంబుల నవక్రంబై కవిసిన, నపసవ్య సవ్యక్రమంబులఁ దప్పించి, రొప్పి కుప్పించి యెదుర్కొనినఁ గర్కశుం డయి, మేచకాచల తుంగ శృంగ నిభంబగు కుంభికుంభంబు చక్కటివ్రక్కలై చెక్కలెగయ దురంత కల్పాంత జీమూత ప్రభూత నిర్ఘాత నిష్ఠురంబగు ముష్టి సారించి యూఁచి పొడిచినం దద్వికీర్ణపూర్ణ రక్త సిక్త మౌక్తికంబులు వసుంధరకు సంధ్యారాగ రక్తతారకాచ్ఛన్నం బగు మిన్ను చెన్నలవరింప నిలువరింపక మ్రొగ్గి మోఁకరిలి, మ్రొగ్గక దిగ్గన న గ్గజంబు లేచి, చూచి, త్రోచి, నడచి, సంహారసమయ సముద్రసంఘూత సంభూత సముత్తుంగ భంగ సంఘట్టితం బగు కులాచలంబు క్రియఁ గ్రమ్మఱ న మ్మహాభుజుని భుజాదండంబులవలన ఘట్టితంబై, కట్టలుక ముట్టి నెట్టి, డీకొని ముమ్మరంబుగం గొమ్ములం జిమ్మిన, న మ్మేటి చేసూటి మెఱసి హస్తాహస్తి సంగరంబునఁ గరంబొప్పి దప్పింబడక నొప్పించిన, నకుంఠిత కాలకంఠ కఠోర భల్లభగ్నం బగు పురంబు పగిది, జలధిం జటుల ఝంఝూనిల వికలంబగు కలంబు కైవడి న మ్మదకలంబు బలంబు దక్కిచిక్కి స్రుక్కువడి లోభికరంబునుం బోలె దానసలిలధారా విరహితంబై, విరహి తలంపునుం బోలె నిరంతర చిత్త జాతవిగ్రహంబై, గ్రహణ కాలంబునుం బోలెఁ బరాధీనఖరకరంబై, ఖరకరోదయంబునుం బోలె, భిన్నపుష్కరంబై, పుష్కరవైరి విలసనంబునుం బోలె నభాసిత పద్మకంబై యున్న సమయంబున. 1319

* ఇంకను పలువురు మావంతులు ఆ కువలయాపీడమును పురికొల్పినారు. పెనుగాలిగుంపుచే పైకెగసిన ప్రళయకాలంలోని అగ్నిజ్వాల విధంగా, ఆ మత్తగజం త్రుళ్ళిపడుతూ మృత్యుదేవత మాదిరీ, కాలపురుషుని కైవడీ, యముని తీరునా కృష్ణుణ్ణి ఎదుర్కొన్నది. తన మదజల వాసనమీది ఆసచే చుట్టూ తిరుగాడే తుమ్మెదలనే గాయకుల ఝంకారం వల్ల ఆ గజం అహంకరించింది. అది కులపర్వత గుహలవంటి కుంభాలను తన ఘీంకారంతో పూరించింది. ఆగ్రహోదగ్రుడైన ఆదిశేషుని పడగవలె భయం గొలిపే తన తుండంతో నిర్లక్ష్యంగా శౌరిని పట్టుకుంది. అసాధ్యుడైన హరి అంతట అటునిటు పెనగి రాహువు ముఖగహ్వరం నుంచి తప్పించుకొని వెలికురికే భాస్కరుని మాదిరి, చెంగున ఎగిరి దాని కాళ్ళనడుమ దూరి దాగుకొన్నాడు.

గోవిందుడు కనిపించక పోయేసరికి కువలయాపీడానికి క్రోధం పెల్లుబికింది. మహాసాగరమధ్యంలో పరిభ్రమించే మందరగిరిలాగా అది గిరగిర తిరుగాడింది. వాసన పసికట్టి కృష్ణుడున్న చోటు తెలిసికొని ఉప్పొంగిపోయింది. ప్రళయకాలంలోని యమదండంలాగా ప్రచండమైన తన తొండాన్ని క్రిందికి వంచి అది పద్మలోచనుణ్ణి వంచించి చుట్టి పట్టుకుని పడమొత్తటానికి ప్రయత్నించింది. మాధవుడు చలింపక తెంపుతో దాని వెనుకవైపునకు ఉరికినాడు. రాహువుతోకను పట్టిలాగే జగజెట్టి గరుడునిచందంగా శ్రీకృష్ణుడు ఒక్క ఎగురు ఎగిరి ఆ ఏనుగువాలాన్ని చేతితో ఒడిసి పట్టుకున్నాడు. పరాక్రమంతో వందమూరల దూరానికి దానిని గిరగిర త్రిప్పి విసరివేశాడు.

ఆ మదేభం అడ్డుకొనరానిదై, అవక్రపరాక్రమంతో పోరాటానికి వెనుదీయక కుడిఎడమలుగా తిరుగుతూ మళ్ళీ మాధవుడి మీదికి ఉరికింది. అప్పుడు కృష్ణుడు కుంజరం కుడిప్రక్కకు తిరిగినప్పుడు తాను ఎడమ ప్రక్కకు, అది ఎడమవైపుకు తిరిగినప్పుడు తాను కుడివైపుకూ తిరుగుతూ దానికి బాగా రొప్పు తెప్పించాడు. అతడు కాఠిన్యం వహించి దానిపైకి చెంగలించాడు. ప్రళయకాల మేఘాలనుండి పడిన కఠోరమైన పిడుగులాంటి తన పిడికిలి బిగించి ఈడ్చి ఆ గజ కుంభస్థలాన్ని గ్రుద్దినాడు. ఎత్తయిన అంజనగిరిశిఖరం లాంటి దాని కుంభస్థలం పగిలి ముక్కచెక్కలై ఎగిరిపడింది. ఆ ఇభకుంభంనుంచి నెత్తుటితో తడిసి చెదరి నేలరాలిన ముత్యాలు సంజకెంజాయలో ఎర్రటి నక్షత్రాలతో కప్పబడిన మింటిసొబగును ధరణికి సంతరిం చాయి. ఆ శుండాలం అంతతో ఆగక మ్రొగ్గి మోకరిల్లి సంబాళించుకొని వెంటనే లేచింది. అటునిటు చూచింది. ముందుకు ఉరవడించింది. ప్రళయవేళలో సముద్రాల సముత్తుంగ తరంగాలచే కొట్టబడిన కులపర్వతం మాదిరి అది మళ్ళీ భుజబల సమేతుడైన శ్రీకృష్ణునిచే కొట్టబడింది. మిక్కుటమైన క్రోధంతో కువలయాపీడం గోవిందుణ్ణి ఒక్కుమ్మడిగా తన కొమ్ములతో చిమ్మింది. నందసుతుడు హస్తలాఘవం మీరగా బాహాబాహి యుద్ధంలో మిక్కిలి విజృంభించి దానిని తల్లడిల్ల చేశాడు.

అప్పుడు ఆ మదగజం మొక్కవోని ముక్కంటి బల్లెముచే భగ్నమైన పురంలాగా, సముద్రంలో తీవ్రమైన ఝంఝామారుతంవల్ల పాడైన ఓడలాగా శక్తి కోల్పోయింది. బక్కచిక్కి స్రుక్కిపోయింది. దానోదకధారలు లేని పిసినారి చెయ్యి విధంగా అది మదజలధారలు లేనిది అయ్యింది. ఎడతెగని మదనుని పోరుగల వియోగి హృదయంలాగా ఎడతెగక మదిలో జన్మించిన విరోధం కలది అయింది. పరాధీనుడైన ప్రభాకరుడు గల గ్రహణవేళమాదిరి ఎండిన తొండము గలది అయింది. పూచిన తామరలు గల సూర్యోదయం లాగా చీలిన తొండపు కొనగలది అయింది. ప్రకాశింపని పద్మాలు గల చంద్రప్రకాశం మాదిరి, వెలవెలపోయిన ముఖమందలి బిందువులు కలది అయింది.

శా. కాలం ద్రొక్కి సలీలుఁడై నగవుతోఁ గంఠీరవేంద్రాకృతిం
గేలన్ భీషణదంతముల్ వెఱికి సంక్షీణంబుగా మొత్తి గో
పాలగ్రామణి వీరమౌళిమణియై ప్రాణంబులం బాపె నా
శైలేంద్రాభముఁ బ్రాణలోభము నుదంచత్సారగంధేభమున్. 1320

* ఆ సమయంలో గోపాలశేఖరుడూ, వీరశిరోరత్నమూ అయిన ముకుందుడు పర్వతరాజముతో సమానమైనదీ, ప్రాణాలపై ఆస కలదీ అయిన ఆ మత్తకరీంద్రమును మహాసింహం మాదిరి సవిలాసంగా నవ్వుతూ, కాలితో త్రొక్కి, చేతితో భయంకరమైన దాని దంతాలు ఊడబెరికి, బక్కచిక్కునట్లు బాది ప్రాణాలు తీసివేశాడు.

వ. మఱియు దంతిదంతతాడనంబుల దంతావళపాలకులం గాలుఁబ్రోలి కనిపి తత్ప్రదేశంబు వాసి. **1321**

* తర్వాత ఆ ఏనుగు దంతాలతోనే మావటివాండ్రను యమపురికి పంపించి ఆ చోటు వదలిపెట్టాడు.

మ. కరిదంతంబులు మూఁపులందు మెఱయన్ ఘర్మాంబువుల్ మోములన్
నెరయం గోపకులంత నంత మలయన్ నిత్యాహవస్థేము లా
హరిరాముల్ సనుదెంచి కాంచిరి మహోగ్రాడంబరాపూరితా
మర మర్త్యాది జనాంతరంగము లసన్మల్లావనీరంగమున్. **1322**

* కదనరంగంలో కాలు కదపక పోరాడే ఆ రామకృష్ణులు ఏనుగుదంతాలు తమ మూపులపై మెరుస్తుండగా, స్వేదబిందువులు ముఖములందు నిండగా గోపాలకులు తమ్ము పరివేష్టించగా బయలుదేరి వచ్చి మల్లభూమిని చూచారు. అది దేవమానవుల హృదయాలను మహాభయంకరమైన ఆడంబరంతో కలవరపెడుతూ ఉంది.

సీ. మహితరౌద్రంబున మల్లుర కశనియై నరుల కద్భుతముగ నాథుఁ డగుచు
శృంగారమునఁ బురస్త్రీలకుఁ గాముఁడై నిజమృత్యువై కంసునికి భయముగ
మూఢులు బీభత్సమును బొంద వికటుఁడై తండ్రికి దయరాఁగఁ దనయుఁ డగుచు
ఖలులకు విరసంబుగా దండియై గోపకులకు హాస్యంబుగాఁ గులజుఁ డగుచు

ఆ. బాంధవులకుఁ బ్రేమ భాసిల్ల వేలుపై, శాంత మొనర యోగిజనుల కెల్లఁ
బరమతత్త్వ మగుచు భాసిల్లె బలునితో, మాధవుండు రంగమధ్యమందు. **1323**

* మల్లరంగంమధ్యలో బలరామసహితుడైన మధుసూదనుడు రౌద్రరసంతో మల్లురకు పిడుగువలె కనుపించాడు. అద్భుతరసంతో ప్రజలకు ప్రభువుగా తోచాడు. శృంగారరసంతో పౌరవనితలకు పంచ శరుడుగా భాసించాడు, భయానక రసంతో కంసునికి వానిపాలిటి మృత్యువుగా మూర్తీభవించాడు. బీభత్సరసంతో మూర్ఖులకు వికటమైన వా డనిపించాడు. కరుణరసంతో తండ్రికి కన్నబిడ్డడుగా కాంతి ల్లినాడు. వీరరసంతో దుర్మార్గులకు విద్వేషం కలిగించాడు. హాస్యరసంతో గోపకులకు కులదీపకుడు గా గోచరించాడు. ప్రేమరసంతో చుట్టాలకు దేవుడుగానూ, శాంతరసంతో యోగిజనులకు పరబ్రహ్మస్వరూపు డుగానూ ప్రకాశించినాడు.

వ. అప్పుడు. **1324**

క. చచ్చిన కుంభీంద్రంబును, వచ్చిన బలమాధవులను వరుసం గని తా
నొచ్చిన చిత్తముతోడుతఁ, జెచ్చెరఁ గడు వెఱచె భోజసింహుం డధిపా! 1325

* ఓ రాజా! ఆ సమయంలో చచ్చిన కువలయాపీడమునూ, వచ్చిన రామకృష్ణులనూ క్రమంగా చూచి భోజకులావతంసుడైన కంసుడు నొచ్చిన మనస్సుతో మిక్కిలి భయపడినాడు.

ఉ. ధీరుల వస్త్రమాల్య మణిదీప్త విభూషణధారులన్ మహా
కారుల సర్వలోక శుభకారుల మానవ మానినీ మనో
హారుల రంగభూతల విహారుల గోపకుమారులన్ మహా
వీరులఁ జూచి చూచి తనివిం దుదిముట్టక లోకు లందఱున్. 1326

* ధీరులూ; వస్త్రములూ, పూలదండలూ, రత్నాలతో వెలుగొందే నగలు ధరించినవారూ, నటుల వేషములో నున్నవారూ, సకల జగాలకూ క్షేమం కలిగించే వారూ, మగవారియొక్క మగువల యొక్కమనసులు ఆకర్షించే వారూ, మల్లరంగంలో విహరిస్తున్నవారు, మహావీరులు అయిన ఆ గోపకుమారులను జనులందరూ తనివితీరక మాటిమాటికీ చూచారు.

ఉ. సన్నుత రామకృష్ణ ముఖచంద్రమయూఖ సుధారసంబులం
గన్నులఁ ద్రావు చందమునఁ గాంచుచు జిహ్వల నంటి చూచు లీ
ల న్నుతి సేయుచుం గరములం బరిరంభము సేయుభంగి న
త్యున్నతిఁ జూపుచుం దగిలి యొండొరుతోడ రహస్యభాషలన్. 1327

* అందమైన రామకృష్ణుల ముఖచంద్ర బింబాలనుండి ప్రసరించే అమృతరసాన్ని కన్నులతో త్రాగేవిధంగా చూస్తూ, నాలుకలతో చప్పరించి చవిచూచే విధంగా స్తుతిస్తూ, చేతులతో కౌగిలించే విధంగా మున్ముందుకు తూలుతూ అక్కడివారంతా ఒకరితో ఒకరు గుజగుజలు పోయినారు.

క. వసుదేవు నివాసంబున, వసుధన్ రక్షింప వీరు వైష్ణవతేజో
ల్లసనమునఁ బుట్టినారఁట, పసిబిడ్డ లనంగఁ జనదు పరదేవతలన్. 1328

* వీరు విష్ణుదేవుని తేజోవిలాసంతో భూమిని కాపాడుటకై వసుదేవుని గృహంలో జన్మించినారట. పర బ్రహ్మస్వరూపు లయిన వీరిని పసిపాప లనడం తగదు అనుకున్నారు.

సీ. చంపెఁ రక్కసిఁ బట్టి; చక్రవాకునిఁ గూల్చెఁ బడద్రొబ్బె మద్దుల; బకుని జీరె;
నఘుదైత్యుఁ బొరిగొనె; నడరి వత్సకుఁ ద్రుంచె; గిరి యెత్తి దేవేంద్రుఁ గ్రిందు పఱిచెఁ
గాళియు మర్దించె! గహనానలముఁ ద్రావెఁ; గేశి నంతకుపురిక్రేవ కనిచె;
మయుపుత్రుఁ బరిమార్చె; మఱియును దానవ భటుల మర్దించి గోపకులఁ గాచె;

తే. గోపకాంతల మనములఁ గోర్కిఁ దీర్చె, నీ సరోరుహలోచనుం డీ శుభాంగుఁ
డీ మహామహుఁ డీ దిగ్గజేంద్రనిభుఁడు, మనుజమాత్రుండె తలపోయ మాధవుండు? 1329

* నళినములవంటి నయనములు కలవాడూ, మంగళకరమైన అంగసౌష్ఠవము గలవాడూ, గొప్పతేజస్సు కలవాడూ, దిగ్గజేంద్రమునకు దీటైనవాడూ, లక్ష్మికి పతియైనవాడూ అయిన శ్రీకృష్ణుడు రక్కసియైన పూతనను పట్టి చంపినాడు. సుడిగాలియైన తృణావర్తుని హతమార్చినాడు. మద్దిమ్రాకులను పడగూల్చినాడు. బకాసురుని సంహరించినాడు. అఘుడనే అసురుణ్ణి పొరిగొన్నాడు. విజృంభించి వత్సాసురుణ్ణి వధించినాడు. గోవర్ధనగిరి నెత్తి దేవేంద్రుణ్ణి అవమానించినాడు. కాళియుడనే నాగరాజును మర్దించినాడు. కార్చిచ్చును త్రాగివేసినాడు. కేశి అనే దానవుణ్ణి యమునిచెంతకు పంపినాడు. మయుని కొడుకైన వ్యోమాసురుని నిర్మూలించినాడు. ఇంకనూ ఎందరో దనుజవీరులను దునుమాడి గోపకులను కాపాడినాడు. వ్రేతల మనసులోని కోరికలను ఈడేర్చినాడు. ఆలోచించగా ఇతడు సామాన్య మానవుడు కాడు.

-: శ్రీకృష్ణ బలరాములు చాణూర ముష్టికులను వధించుట :-

వ. అని పలుకుచుఁ బౌరజనులు సూచుచుండ రామకృష్ణులకుఁ జాణూరుం డిట్లనియె. 1330

* ఈ విధంగా అనుకుంటూ పురప్రజలు రామకృష్ణులను చూస్తున్నారు. అప్పుడు చాణూరుడు రామకృష్ణులతో ఇలా అన్నాడు.

మ. వనమార్గంబున గోపబాలకులతో వత్సంబులన్ మేపుచుం
బెనఁగన్ మిక్కిలి నేర్చినా రనుచు నీ పృథ్వీజనుల్ సెప్ప మా
మనుజేంద్రుం డిట మిమ్ముఁ జీరఁ బనిచెన్ మల్లాహవక్రీడకుం;
జనదే కొంతపరాక్రమింప మనకున్ సభ్యుల్ విలోకింపఁగన్. 1331

* అడవిదారులలో గొల్లబుడుతలతో కలిసి దూడలు మేపుతూ జెట్టిపోరులో మిక్కిలి నేర్పు గడించారని ఈ పుడమిలో జనులు చెప్పుకుంటుండగా విని మా మహారాజు మల్లయుద్ధక్రీడకు మిమ్ము ఇక్కడికి పిలిపించాడు. ఇప్పుడు ఇక్కడి సభ్యులు చూస్తుండగా మనం మన మన పరాక్రమాలు కొంత ప్రదర్శించడం సముచితం.

మ. జవసత్త్వంబులు మేలె? సాము గలదే? సత్రాణమే మేను? భూ
ప్రవరుం బోసన మి మ్మనంగ వలెనే? పాళీ లభీష్టంబులే?
పవివో? కాక కృతాంత దండకమవో? ఫాలాక్షు నేత్రాగ్నివో?
నవనీతంబుల ముద్దగాదు; మెసఁగన్ నా ముష్టి గోపార్భకా! 1332

* ఓ గొల్లకుఱ్ఱా! నీకు జవసత్త్వాలు బాగున్నవా? సాము నేర్చినావా? తనువు శక్తియుక్తమా? రాజును క్షీర మిప్పించమని చెప్పవలెనా? జూదాలంటే నీ కిష్టమేనా? నా పిడికిటి పోటంటే ఏమిటో తెలుసా? ఇది పిడుగువంటిది! లేదా యముని కాలదండంలాంటిది. లేదా ముక్కంటి కంటిమంట వంటిది. అర్థమయిందా? నా పిడికిలిగ్రుద్దు వెన్నముద్ద కాదు తింటానికి!

క. జనములు నేర్చిన విద్యలు జననాథునికొఱకుఁ గాదె? జననాథుఁడు నీ
జనములు మెచ్చగ యుద్ధం, బున మనముం గొంత ప్రొద్దు పుత్తమె? కృష్ణా! 1333

* ఓయి కృష్ణా! జనులు విద్యలు నేర్వడం ప్రభువుల మెప్పుకోసమే కదా! రాజూ, ఈ ప్రజలూ మెచ్చు కొనేటట్లు మనం మల్లయుద్ధంతో కొంత కాలక్షేపం చేద్దామా!

వ. అనిన విని హరి యిట్లనియె. 1334

ఉ. సాములు లేవు; పిన్నలము; సత్త్వము గల్దన రాదు; మల్ల సం
గ్రామవిశారదుల్ గులిశ కర్కశ దేహులు మీరు! మీకడ
న్నేము చరించు టెట్లు? ధరణీపతి వేడ్కలు సేయువారముం
గాము; వినోదముల్ సలుపఁ గాదన వచ్చునె యొక్కమాటికిన్. 1335

* వా డిట్లనగా కృష్ణు డిలా అన్నాడు. 'మాకు సాములు తెలియవు. మేము పిన్నవాళ్ళం. సత్తువ ఉందని చెప్పలేము. మీ రలో మల్లయుద్ధంలో నిష్ణాతులు. వజ్రాయుధం మాదిరి కరకైన శరీరాలు కలవారు. ఇట్టి మీతో మే మెట్లా తలపడడం? మీరాజు గారికి వినోదం కలిగించే వాళ్ళమూ కాము. కాని పోరాటకు మీరు ఆహ్వానిస్తే ఒక్కసారిగా కాదని ఎలా అంటాము?

క. నీతోడుత నేఁ బెనఁగెదఁ, బ్రీతిన్ ముష్టికునితోడఁ బెనఁగెడి బలుఁ డు
గ్రాతత మల్లాహవమున, భూతలనాథునికి మెచ్చుఁ బుట్టింతు సభన్. 1336

* నీతో నేను పెనగులాడుతాను. ముష్టికునితో మా అన్న బలరాముడూ ఉత్సాహంతో పెనగులాడుతాడు. భయంకరమైన మల్లయుద్ధంతో భూతలమునకు ప్రభువైన కంసునకు సభలో ప్రీతి కలిగిస్తాను.'

వ. అనిన విని చాణూరుం డిట్లనియె. 1337

శా. నాతోఁ బోరఁగ నెంతవాఁడ? విసిరో నా పాటియే నీవు? వి
ఖ్యాతుండం; గులజుండ; సద్గుణుఁడ సత్కర్మస్వభావుండ! నీ
కేతాదృగ్విభవంబు లెల్లఁ గలవే? యీ వీటఁ బోరాడుటల్
వ్రేతల్ సూడఁగఁ గుప్పిగంతు లిడుటే? వీక్షింపు గోపార్భకా! 1338

* హరి మాటలు విని చాణూరుడు ఇలా అన్నాడు. 'అవురా! గొల్లపిల్లవాడా! నాతో పెనగులాడుటకు నీ వెంతవాడివి? నీవు నాకు సమానుడ వవుతావా? నేను ప్రసిద్ధుణ్ణి, శుద్ధమైన కులంలో పుట్టినవాణ్ణి, మంచి గుణములు గలవాణ్ణి, సత్కర్మ లాచరించే స్వభావం కలవాణ్ణి, నీకు ఇలాంటి గొప్పతన ముందా? ఈ రాచ వీటిలో పోరాటమంటే గొల్లలముందు కుప్పిగంతులు వేయడం కాదుసుమా! బాగా ఆలోచించుకో!

శా. స్థాణున్ మెచ్చఁడు; బ్రహ్మఁ గైకొనఁడు; విష్వక్సేను నవ్వున్; జగ
త్ప్రాణున్ రమ్మనఁ డీడుగాఁ డని; మహాబాహాబలప్రౌఢి న

క్షీణుం; డాజికి నెల్లి నేఁ డనఁడు! వైచిత్రిన్ వినోదించు ని
చ్చాణూరుం డొక గోపబాలు ననికిన్ శక్తుండు గాకుండునే? 1339

* ఈ చాణూరుడు ఈశ్వరుణ్ణి మెచ్చుకోడు. బ్రహ్మదేవుణ్ణి లెక్కచేయడు. విష్వక్సేనుణ్ణి గెలిచేస్తాడు. తనకు సాటిరాడని వాయుదేవునిసైతం రణరంగానికి రమ్మని పిలవడు. మిక్కుటమైన భుజబలాతిరేకం తరగనివాడు. యుద్ధానికి రేపుమాపు అనడు, చిత్రవిచిత్రంగా అలవోకగా ఆహవం చేస్తాడు. ఇట్టి జగజెట్టి చాణూరుడు ఒక గొల్లకుఱ్ఱని పనిపట్టడానికి చాలకపోతాడా?

క. ప్రల్లద మేటికి గోపక!, బల్లిదుఁడను; లోకమందుఁ బ్రఖ్యాతుఁడ; నా
చల్లడముక్రింద దూఱని, మల్లురు లే రెందు ధరణిమండలమందున్. 1340

* గోవులను మేపే కుర్రవాడా! ప్రగల్భా లెందుకు? నేను మహాబలవంతుణ్ణి, లోకంలో ప్రసిద్ధి గాంచిన వాణ్ణి, భూమండలంలో ఎక్కడగానీ ఓడిపోయి నా లంగోటాక్రింద దూరని జెట్టులే లేరు సుమా!

సీ. చలమున ననుడాసి జలరాశిఁ జొరరాదు నిగిడి గోత్రముదండ నిలువ రాదు
కేడించి కుంభిని క్రిందికిఁ బోరాదు; మనుజసింహుఁడ నని మలయ రాదు;
చేరినఁ బడవైతుఁ జెయిసాఁపగా రాదు; బెరసి నాముందటఁ బెరుఁగరాదు
భూనాథహింసకుఁ బోరాదు నను మీఱి; శోధింతుఁ గానలఁ జొరఁగ రాదు

ఆ. ప్రబలమూర్తి ననుచు భాసిల్లఁగా రాదు, ధరఁ బ్రబుద్ధుఁడ నని తలఁప రాదు
కల్కితనము చూపి గర్వింపఁగా రాదు, తరము గాదు; కృష్ణ! తలఁగు తలఁగు. 1341

* ఓ కృష్ణా! మచ్చరంతో నన్ను సమీపించిన తర్వాత సాగరంలో ప్రవేశించడానికి సాధ్యం కాదు (మత్స్యావతారం). పర్వతంచెంత నిక్కి నిలవడానికీ శక్యం కాదు (కూర్మావతారం). అలక్ష్యంతో భూమిక్రిందకు దూరడానికి వీలులేదు (వరాహావతారం). సింహమువంటి పురుషుణ్ణి అని పొగరుగా తిరగడానికి కుదరదు (నృసింహావతారం). దగ్గరకు వస్తే పడద్రోస్తాను. కనుక చేయి సాచడానికి సందు దొరకదు (వామనావతారం). పెనగి నా ఎదుట పెచ్చు పెరగటం అలవికాని పని (త్రివిక్రమ స్ఫురణ). నన్ను దాటి రాజును హింసించడం శక్యపడదు (పరశురామావతారం), గాలిస్తాను గనుక అరణ్యాలలో ప్రవేశించటానికి అవకాశం లేదు (శ్రీరామావతారం). ప్రబలమైన ఆకారం కలవాడనని విర్రవీగుటకు వీలుండదు (బలరామావతారం). పుడమిలో 'నేను ప్రబుద్ధుణ్ణి' అని భావించకు (బుద్ధావతారం). కల్కితనంతో (తెలివితేటలతో) గర్వింపరాదు సుమా! (కల్క్యవతారం). నాతో యుద్ధం చేయడం నీ తరం గాదు. తొలగి పో!

వ. అదిగాక నీవు శ్రీహరి నంటేని. 1342

* అదీగాక నీవు 'ఆదినారాయణుడను' అంటావా? అలా అయితే విను!

సీ. మహిమతో నుండంగ మథురాపురము గాని పొలుపార వైకుంఠపురము గాదు
గర్వంబుతో నుండఁ గంసునిసభ గాని, సంసార రహితుల సభయుఁ గాదు
ప్రకటించి వినఁగ నా బాహునాదము గాని నారదు వీణాస్వనంబు గాదు
చదురు లాడఁగ మల్లజన నిగ్రహము గాని, రమతోడి ప్రణయవిగ్రహము గాదు

తే. వెలసి తిరుగంగ వేదాంతవీథి గాదు, మొఱఁగిపో మునిమనముల మూల గాదు
సాఁగి నడవంగ భక్తుల జాడ గాదు, శౌరి! నా మ్రోల నీ వెందుఁ జనియె దింక? 1343

* వైభవోపేతంగా నివసించడానికి ఇది వైకుంఠపురం గాదు, మధురానగరం, దర్పంతో మెలగడానికి ఇది సన్యాసుల సభకాదు, కంసుని ఒడ్డోలగం. స్వచ్ఛందంగా వినడానికి ఇది నారదుని వీణానినాదంకాదు, నా భుజాస్ఫాలనశబ్దం. చతురోక్తు లాడడానికి ఇది లక్ష్మీదేవితోడి ప్రణయకలహం కాదు, మల్లురతోడి రణ రంగం. యథేచ్ఛగా సంచరించడానికి ఇది వేదాంతవీథి కాదు. దాగి ఉండడానికి ఇది మునిమనఃకుహరం కాదు. ముందుకు వెళ్ళడానికి ఇది భక్తుల సంగతి కాదు. గుర్తుంచుకో! కృష్ణా! ఇక్కడి నుంచి నీ వెక్కడికీ వెళ్ళలేవు.

వ. అని పలికి. 1344

సీ. రోషాగ్ని ధూమప్రరోహంబు కైవడి శిరమున సన్నపుశిఖ వెలుంగ
నాశామదేభేంద్రహస్త సన్నిభములై బాహుదండంబులు భయదములుగ
లయసమయాంతకోల్లసిత దంష్ట్రలభంగిఁ జాఁగిన కోఱమీసములు మెఱయ
నల్లని తెగ గల నడగొండ చాడ్పున నాభీలనీలదేహంబు మెఱయఁ

ఆ. జరణహతుల ధరణి సంచలింపఁగ నభో, మండలంబు నిండ మల్ల సఱచి
శౌరిదెసకు నడచెఁ జాణూరమల్లుండు, పౌరలోకహృదయభల్లుఁ డగుచు. 1345

* అని పలికి మల్లుడైన చాణూరుడు గగనమండలం నిండేటట్లు భుజాస్ఫాలనం చేశాడు. కోపమనే అగ్ని నుంచి ప్రసరించే సన్నని పొగమాదిరిగా అతని తలపై పిలకజుట్టు ప్రకాశించింది. దిగ్గజముల తొండాలకు సమానమైన పొడుగాటి చేతులు భీతిని కలిగిస్తున్నాయి. ప్రళయకాలంలోని యమధర్మరాజు పదునైన కోరల విధంగా పొడవైన కోరమీసాలు మెరుస్తున్నాయి. నల్లని నిడుపైన నడగొండలాగా భయంకరమైన నల్లని దేహం పెల్లుబుకుతున్నది. అడుగుల తాకిడికి పుడమి దద్దరిల్లగా చాణూరమల్లుడు కృష్ణుడివైపు నడిచాడు. ఈ దృశ్యం పట్టణప్రజల హృదయాలకు బల్లె మయింది.

వ. ఇ ట్లగ్గలంబగు నగ్గలిక డగ్గఱిన మల్లునిం గని మెల్లన మొల్లంబగు బీరంబు వెల్లిగొన, వల్లవవల్లభుం డుల్లసిల్లి బాహునాదంబున రోదోంతరాళంబు పూరించి మించి కవిసె; ని ట్లిద్దఱు నుద్దవిడి నున్నత విషమంబులగు ఠాణ లిడి, కరి కరియును, హరి హరియును, గిరి గిరియునుం దాఁకు వీఁకం దలపడి, యితరేతర హేతిహింసితంబులగు దవానలంబుల తెఱంగునఁ బరస్పర దీర్ఘనిర్ఘాత ఘట్టితంబులగు మహాభ్రంబుల విభ్రమంబున. నన్యోన్య తుంగ తరంగ తాడితంబులగు కల్పాంతకాల సముద్రంబుల

రౌద్రంబున నొండొరుల ముష్టిఘట్టనంబుల ఘట్టితశరీరులై దద్దరిలక డగ్గఱి, గ్రద్దన న య్యిద్దఱుం దిరుగునెడ హరి సొచ్చి పేర్చి యార్చి జెట్టిం బట్టి పడం దిగిచి పాదంబుల జాడించి సముల్లాసంబున నెసకంబునకు వచ్చిన మెచ్చి, నొచ్చి య చ్చపలుండు మీఱి మోర సారించి, తెరలక, పొరలం ద్రొబ్బిన న బ్బలానుజుం డుబ్బి, గొబ్బున మేను వర్ధిల్ల నర్ధాంగకంబున నుండి జానువుల నొత్తుచు, నురవడిం గరవడంబున నున్న నా దుర్నయుండును 'బాల! మేలు మే' లని లీలం గాలు సార నిచ్చి, త్రోచినం జూచి యేచి ఖేచరు లగ్గించి యుగ్గడింప న గ్గోపకుమారుండు పాటవంబున రాటవంబునకుం జని వెన్నెక్కి నిక్కిన నక్కంసభటుండు మదజలరేఖా బంధురంబగు గంధసింధురంబు చందంబునఁ బదంబునఁ బదంబునం, గరంబును గరంబునన్ గ్రహించి, సహించి, వహించి నైపుణంబున లోపలం దిరిగి యట్టిట్టు దట్టించిన దిట్టతనంబునం దిటవు దప్పక య ప్పద్మలోచనుండు కేడించి, యేచి సమతలంబున వైచి ప్రచండంబగు వాని పిచండంబు వాగించి కాలం గాలు గీలించి డొక్కరంబు గొనిన న య్యభ్యాసి సభ్యులు సన్నుతింపం గ్రమ్మఱించి జడ్డనం గా లడ్డగించి, రక్షించుకొనిన నా రక్షోవైరి వాని కటిచేలంబు వట్టి యెత్తి యొత్తి నడుమ రాగె యిడి, సందువెట్టి నవ్విన నవ్విరోధికాలు కాలిలో నిడి వేధించి నిరోధించిన నిరోధంబుఁ బాసి తిరిగి వసుదేవుపట్టి పట్టిసంబుగొని దట్టించిన నుబ్బరిక చేసి చాణూరుండు హరికరంబు వట్టి హుమ్మని నెమ్మొగంబునం గా లిడి మీఁదైనం గేళి బాలకుండు కాలిం గాల నివారించి మీఁ దై నెగడి యుండనీక దుర్వారబలంబున విదలించి లేచి గృహీత పరిపంథిచరణుండై విపక్షుని వక్షంబు వజ్రివజ్ర సన్నిభంబగు పిడికిటం బొడిచిన వాఁడు వాఁడి చెడక విజృంభించి యంభోరాశి మధ్యంబునం దిరుగు శైలంబుపోలిక నేల జిఱ జిఱం దిరిగి తన్నిన వెన్నుండు కుప్పించి యుప్పరం బెగసి మీఁద నుఱికిన నతండు కృష్ణపాద సంధి పరిక్షిప్త పాదుండై యెగసి లేచి సముద్ధతుం డయ్యె నయ్యెడ. 1346

* ఈలా మిక్కిలి పూనికతో సమీపించిన మల్లుణ్ణి గోపాలశేఖరుడు చూచాడు. మెల్లగా పరాక్రమాటోపం అతిశయిల్లగా అత డుల్లాసంతో భుజ మప్పళించాడు. ఆ నినాదం భూనభోంతరాళంలో నిండిపోయింది. అతడు జెట్టిపైకి ఉరికినాడు. వారిద్దరూ మహావేగంతో హెచ్చుతగ్గైన స్థానాలలో నిలిచి ఏనుగు ఏనుగుతో, సింహము సింహంతో, కొండ కొండతో ఢీకొన్నట్లు ఒకరితో నొకరు తలపడినారు. రెండు కార్చిచ్చులు తమ తమ అగ్నిజ్వాలలతో ఒండొంటిని పీడించుకొన్నట్లుగా, రెండు మహామేఘములు తమపై పరస్పరం పెద్దపెద్ద పిడుగులు రాల్చుకొన్నట్లుగా, ప్రళయకాలంలోని రెండుసముద్రాలు ఒకదానినొకటి సముత్తుంగ తరంగాలతో కొట్టుకున్నట్లుగా వారిద్దరూ రౌద్రంతో ఒకరినొకరు పిడికిళ్ళతో గ్రుద్దుకున్నారు. తబ్బిబ్బుపడక ఇరువురు దగ్గరకు చేరుకుని వేగంగా మల్లరంగంలో పరిభ్రమించారు.

అప్పుడు హరి విజృంభించాడు. బొబ్బరిస్తూ జెట్టిని పట్టి పడ లాగినాడు. కాళ్ళు జాడించి మిక్కిలి ఉల్లాసంతో ఆ మల్లుడు విజృంభించటం వీక్షించి గోవిందుడు మెచ్చుకున్నాడు. చపలుడైన చాణూరుడు బాధితు డైనప్పటికీ మెడ నిక్కించి తొలగిపోక మురారిని పొరలాడేటట్టు త్రోసినాడు. అంతట బలరామ సోదరుడు శరీర ముప్పొంగగా తటాలున అర్ధాంగకంలో ఉన్నవాడై మోకాళ్ళతో వానిని ఒత్తినాడు. వేగంగా

'కరవడ' మనే ఒక మల్లబంధం పట్టులో ఉండినాడు. అపుడు దుర్నీతిపరుడైన మల్లుడు 'డింభకా! మేలు మే' లని పలుకుతూ అలవోకగా కాలు చొప్పించి కృష్ణుని పడద్రోసినాడు. అప్పుడు వెన్నుడు చెలరేగి వేల్పులు ప్రస్తుతింపగా చాతుర్యంతో వెనుకకు వెళ్ళి చాణూరుని వీపుపై నెక్కి నిక్కినాడు. కంసుని భృత్యుడైన చాణూరుడు మదజలధారల చారికలతో నిండిన మదపుటేనుగువలె మాధవుని పాదాన్ని తన పాదంతో, చేతిని తన చేతితో పెనవేసి పట్టుకొని నేర్పుతో మల్లరంగంలో తిరుగుతూ అటూ ఇటూ కుదిలించివేశాడు.

కమలలోచనుడు దిట్టతనమున దిటవు గోల్పోక తొలగి చెలరేగి జెట్టిని సమతలంమీద పడద్రోసి పెద్దదైన వాని కడుపుమీద మోదినాడు. తన కాలితో వాని కాలిని మెలిపెట్టి 'డొక్కర' మనే మల్లబంధవిశేషాన్ని చూపినాడు.

మల్లవిద్యాభ్యాసం కల చాణూరుడు సభలోని వారు తన్ను పొగడుతుండగా కృష్ణుని వెనుకకు మరలించి తటాలున తన కాలితో అడ్డగించి తన్ను రక్షించుకున్నాడు. రాక్షసవిరోధి యగు కృష్ణుడు వాని దట్టి పట్టి యెత్తి ఒత్తి రాగెయిడి సందు పెట్టి నవ్వినాడు. పగతుడైన మల్లుడు తన కాలిని కృష్ణుని కాలితో చేర్చిబాధించి నిరోధించాడు. వాసుదేవుడు విరోధి నిరోధాన్ని తప్పించుకొని అడ్డకత్తి చేబూని అదలించాడు. చాణూరుడు చెలరేగి శ్రీహరి బాహువు పట్టుకొని హుమ్మని హుంకరించి ముఖాన కాలుపెట్టి మీదు మిగిలాడు.

లీలామానుష బాలుడైన శ్రీకృష్ణుడు చాణూరుని కాలిని తన కాలితో అడ్డగించి వాని విజృంభణ మణచి అడ్డుకొనరాని బలిమితో విదిలించుకొని లేచాడు. పగవాని పాదాన్ని త్రొక్కిపట్టి వజ్రాయుధం వంటి పిడికిలితో వాని వక్షంపైన పొడిచాడు. వాడు పోడిమి చెడక చెలరేగినాడు. మథనవేళ సాగరమధ్యమున తిరిగే మందర పర్వతం మాదిరి వాడు నేలమీద గిరిగిర తిరుగుతూ కృష్ణుణ్ణి తన్నినాడు. వెన్నుడు కుప్పించి గగనమున కెగిరి వానిపై దూకినాడు. కృష్ణుని పాదాల తాకిడికి తన పాదాల సంధిబంధాలు తొలగగా వాడు ఎగిరి పైకి లేచి విజృంభించాడు.

క. బలభద్రుఁడు ముష్టికుఁడును, బలములు మెఱయంగఁ జేసి బాహాబాహిం
బ్రలయాగ్నుల క్రియఁ బోరిరి, వెలయఁగ బహువిధములైన విన్నాణములన్. 1347

* అదే సమయంలో పలురకాలైన బలవిన్యాసాలతో బలరాముడు ముష్టికుడు తమ బలం చూపుతూ ప్రళయకాలంలో అగ్నుల చందాన బాహువులతో ఒకరినొకరు త్రోసుకుంటూ పోరాటం సాగించారు.

వ. ఇ వ్విధంబున. 1348

క. వల్లవులు పెనఁగి రున్నత, గల్లులతో భిన్న దిగిభకరవల్లులతో
మల్లులతో రిపుమానస, భల్లులతో భీతగోపవల్లులతోడన్. 1349

* ఈ మాదిరిగా నిక్కిన చెక్కిళ్లు గలవారూ, దిగ్గజాల తొండాలను భేదించే తీవలవంటి చేతులు గలవారూ, శత్రువుల మనస్సులకు బల్లెముల వంటివారూ, గోపకుల సమూహానికి భయము కల్గించే వారూ అయిన ఆ మల్లులతో గోపాలబాలకులైన బలరామకృష్ణులు పోరాడినారు.

వ. ఆ సమయంబునఁ బౌరకాంతలు మూఁకలు గట్టి వెచ్చనూర్చుచు ముచ్చటలకుం జొచ్చి తమలో నిట్లనిరి. 1350

* అప్పుడు మథురలోని మానినులు గుంపులు గూడి వేడి యూర్పులు విడుస్తూ తమలో ఈ విధంగా ముచ్చటించుకున్నారు.

ఉ. మంచి కొమారులం గుసుమమంజు శరీరులఁ దెచ్చి చెల్లరే!
యంచిత వజ్రసారులు మహాద్రి కఠోరులు నైన మల్లురం
గ్రించులఁ బెట్టి రాజు పెనఁగించుచుఁ జూచుచు నున్నవాఁడు; మే
లించుక లేదు; మాను మనఁ; డిట్టి దురాత్ముని మున్ను వింటిమే? 1351

* ఔరా! కుసుమాలవలె కోమలములైన శరీరాలు కల మంచి బాలురను రప్పించి వజ్రసారులూ, పర్వతాలవలె కఠోరులు అయిన వీరులతో మల్లయుద్ధం చేయిస్తూ రాజు వినోదం చూస్తున్నాడు. ఇందులో మంచి ఏ కొంచెం కూడా లేదు. పోరు మానండి అని పలుకడు. ఇలాంటి దుర్మార్గులను మునుపు ఎన్నడైనా విన్నామా! కన్నామా!

క. చూచెదరు గాని సభికులు, నీ చిన్న కుమారకులకు నీ మల్లురకున్
ఓ చెల్ల! యీడు గాదని, సూచింపరు పతికిఁ దమకు శోకము గాదే? 1352

* సభాసదులు చూస్తున్నారే కాని ఈ పసిపిల్లలకూ, ఈ మల్లురకూ జోడు కుదరదని రాజుకు చెప్పలే కున్నారు. ఇది అధర్మం. ఇది తమకూ, తమ రాజుకూ శోకం కలిగించకపోదు.

సీ. వేణునాళముల మై వెలసిన మాధవుం డధరామృతము లిచ్చి యాదరించుఁ
బింఛదామములమై పెరిఁగిన వెన్నుండు మస్తకంబునఁ దాల్చి మైత్రి నెఱపుఁ
బీతాంబరములమై బెరసిన గోవిందుఁ డంసభాగమునఁ బాయక ధరించు
వైజయంతికలమై వ్రాలినఁ గమలాక్షుఁ డతికుతూహలమున నఱుతఁ దాల్చుఁ;

తే. దనరు బృందావనంబునఁ దరులమైనఁ, గృష్ణుఁ డానందమునఁ జేరి క్రీడ సల్పు
నెట్టి నోముల నయిన ము న్నిట్టివిధము, లేల కామైతి మోయమ్మ! యింక నెట్లు? 1353

* మనము పిల్లనగ్రోవులమై ఉంటే మాధవుడు కెమ్మోవిసుధ లిచ్చి మన్నించేవాడు. నెమలిపురి దండలమై ఉంటే వెన్నుడు నెత్తిపై నిడుకొని నెయ్యం నెరపేవాడు. పచ్చని పట్టువలువలమై ఉంటే గోవిందుడు భుజాలపై విడువక ధరించి ఉండేవాడు. వనమాలికలమై ఉంటే కమలాక్షుడు మిక్కిలి ఆసక్తితో కంఠాన కైసేసి ఉండేవాడు. అందమైన బృందావనంలో వృక్షాలమై ఉంటే కృష్ణు డానందముతో దరిచేరి క్రీడించేవాడు. ఓ యమ్మా! పూర్వజన్మాలలో ఎట్టి వ్రతాలనైన ఆచరించి ఈలా ఎందుకు కాలేకపోయామో! ఇపు డింకేమి చేయగలం?

ఉ. పాపపు బ్రహ్మ! గోపికల పల్లెలలోన సృజింపరాదె ము
న్నీపురిలోపలన్ మనల నేల సృజించె? నటైన నిచ్చలున్

జేపడుఁ గాదె యీ సుభగుఁ జెందెడి భాగ్యము సంతతంబు నీ
గోపకుమారుఁ బొంద మును గోపకుమారిక లేమి నోఁచిరో! 1354

* పాపిష్టియైన బ్రహ్మ మునుపే మనలను ఆ వ్రేపల్లెలో పుట్టించి ఉండకూడదా? ఈ మధురలో ఎందుకు పుట్టించాడో! ఆ గొల్లపల్లెలోనేనె పుట్టించి ఉంటే ఈ సుందరాంగుని పొందే సౌభాగ్యం సంతోషం ఎల్లప్పుడు మనకు సమకూడి ఉండేవి కదా! ఈ గోపకుమారుణ్ణి పొందడానికి ఆ గోపికలు పూర్వమెట్టి నోములు నోచారో?

క. గోపాలకృష్ణుతోడను, గోపాలన వేళలందుఁ గూడి తిరుగు నా
గోపాలు రెంత ధన్యులొ, గోపాలుర కైన నిట్టి గురురుచి గలదే? 1355

* గోవులు మేసే సమయంలో గోపాలకృష్ణునితో కలసిమెలసి తిరిగే ఆ గోపాలకు లెంత పుణ్యాత్ములో! భూమిని పాలించే ప్రభువులకైనా ఇట్టి గొప్ప అనుభవం ఉన్నదా?

క. శ్రమజల కణసిక్తంబై, కమలదళేక్షణుని వదనకమలము మెఱసెన్
హిమజల కణసిక్తంబై, కమనీయం బగుచు నున్న కమలము భంగిన్. 1356

* మంచునీటి చుక్కలచే తడిసి మనోహరంగా ఉండే పద్మం మాదిరి, కమలాక్షుని ముఖకమలం చెమటబిందువులచే తడిసి ప్రకాశిస్తున్నది.

ఆ. సభకుఁ బోవ రాదు; సభవారి దోషంబు, నెఱిఁగి యూరకున్న నెఱుఁగకున్న
నెఱిఁగి యుండియైన నిట్టట్టు వలికినఁ, బ్రాజ్ఞుఁడైనఁ బొందుఁ బాపచయము. 1357

* సభకు వెళ్ళరాదు. వెళితే, సభలోనివారు చేసే తప్పిదాలను తెలిసి ఉపేక్షించినప్పటికీ, ఆ దోషాలు తెలుసుకోలేక పోయినప్పటికీ,దోషాలు తెలిసి కూడ న్యాయవిరుద్ధంగా పలికినప్పటికీ ఎంత పండితుడైనా పాపం అనుభవించి తీరుతాడు.

వ. అని పెక్కండ్రు పెక్కు విధంబులం బలుకుచుండఁ దద్బాహు యుద్ధంబున. 1358

క. ధృతి సెడి లోఁబడె మల్లుం, డతులిత భవజలధితరికి హతరిపు పురికిన్
జితకరికిన్ ధృతగిరికిం, దత హరిరవభరిత శిఖరిదరికిన్ హరికిన్. 1359

* ఈ విధంగా పలువురు పలురీతుల పలుకుతుండగా ఆ ముష్టియుద్ధంలో సాటిలేని సంసారమనే సముద్రాన్ని దాటడానికి నావవంటివాడూ, శత్రుపురాలనూ ధ్వంస మొనర్చినవాడూ, కువలయాపీడ గజాన్ని జయించినవాడూ, గోవర్ధనగిరి నెత్తినవాడు, విరివియైన సింహగర్జనంతో పర్వతగుహలను పూరించినవాడూ అయిన శ్రీకృష్ణునికి చాణూరుడు ధైర్యం చెడి లోబడిపోయాడు.

క. హరికిని లోఁబడి బెగడక, హరియురము మహోగ్రముష్టి నహితుఁడు పొడువన్
హరి కుసుమమాలికాహత, కరిభంగిఁ బరాక్రమించెఁ గలహోద్ధతుఁడై. 1360

* విరోధియైన చాణూరుడు కృష్ణునకు లోబడినప్పటికీ, భయపడక మహాభయంకరమైన పిడికిలితో వెన్నుని రొమ్మును పొడిచాడు. పూలదండచే కొట్టబడిన ఏనుగుచందంగా ఆ పోటును లెక్కచేయక శ్రీహరి యుద్ధమందు విజృంభించి పరాక్రమం చూపినాడు.

క. శౌరి నెఱిఁజొచ్చి కరములు, క్రూరగతిన్ బట్టి త్రిప్పి కుంభిని వైచెన్
శూరుం గలహ గభీరున్, వీరుం జాణూరు ఘోరు వితతాకారున్. 1361

* పరాక్రమవంతుడూ, యుద్ధమందు గంభీరుడూ, భీతిగొలిపే వాడూ, దొడ్డదేహం కలవాడూ, వీరుడూ అయిన చాణూరుణ్ణి కృష్ణుడు చొచ్చుకొనిపోయి కర్కశంగా వాని చేతులు పట్టుకొని గిరగిర త్రిప్పి నేలపై కొట్టినాడు.

క. శోణితము నోర నొలుకఁగ, జాణూరుం డట్లు కృష్ణసంభ్రామణ సం
క్షీణుండై క్షోణిం బడి, ప్రాణంబులు విడిచెఁ గంసుప్రాణము గలఁగన్. 1362

* ఆ విధంగా అచ్యుతునిచేత గిర గిర త్రిప్పబడిన చాణూరుడు బాగా నలిగినవాడై నోటినుంచి నెత్తురు కారగా పుడమి మీదతబడి ప్రాణాలు విడిచాడు. అతని ప్రాణం పోగానే కంసుని ప్రాణం కలకబారింది.

క. బలభద్రుండును లోకులు, బలభద్రుం డనఁగఁ బెనఁగి పటుబాహుగతిన్
బలభేది మెచ్చఁ ద్రిప్పెను, బలవన్ముష్టికునిఁ గంసు బలములు బెగడన్. 1363

బలభద్రుడు నిజంగా బలభద్రుడే (బలముచే క్షేమం కలవాడు) అంటూ లోకులు అంటుండగా, ఇంద్రుడు మేలుమేలని మెచ్చుకోగా బలరాము డపారమైన బాహుబలంతో బలవంతుడైన ముష్టికుణ్ణి పట్టుకొని ఇటూ అటూ త్రిప్పినాడు. అది చూచి కంసుడి సేన బెదరిపోయింది.

ఆ. త్రిప్పి నేల వైవ దిగ్గన రక్తంబు, వదనగహ్వరమున వఱదవాఱ
ముష్టికుండు ఘోరముష్టి సత్త్వము సెడి, కూలె గాలిఁ దరువు గూలినట్లు. 1364

* బలరాముడు అలా త్రిప్పి త్రిప్పి నేలపై దబ్బున పడవేయగా ముష్టికుని గుహవంటి నోటినుంచి నెత్తురు వరదలై పారింది. బలరాముని ఘోరమైన ముష్టిఘాతంతో ముష్టికుడు సత్తువ కోల్పోయి పెనుగాలివల్ల మహావృక్షం కూలినట్లు నేలపై గూలినాడు.

వ. మఱియును. 1365

క. పాటవమునఁ బలుపిడికిట, సూటిం బడఁబొడిచె బలుఁడు శోషిత ఘన బా
హాటోప నృపతి కీటుం, గూటున్ వాచాటు నధిక ఘోర లలాటున్. 1366

* గొప్ప భుజబలాటోపం కల రాజునకు చీడపురుగులాంటి వాడు, కల్లరీడూ, వదరుబోతూ, మిక్కిలి భయంకరమైన నుదురు కలవాడూ అయిన ముష్టికుణ్ణి బలభద్రుడు దిటవైన తన పిడికిలితో సూటిగా పడబొడిచినాడు.

వ. అంత న ద్దనుజాంతకుండు చరణప్రహరణంబుల భిన్నమస్తకులం జేసి వాని చెలులం గూట తోసల శలుల నంతకాంతికంబున కనిచిన. 1367

* అటు పిమ్మట రాక్షసులకు అంతకుడైన బలరాముడు ముష్టికుణ్ణి, మిత్రులైన కూటుడు, తోసలుడు, శలుడు అనువారిని తన కాలితాపులతో తలలు పగులగొట్టి యమునిచెంతకు పంపించాడు.

క. వల్లవబాలకు లని మన, మల్లవరులు పెనఁగి నేఁడు మడిసిరి వీరల్
బల్లిదులు; తలఁడు తలఁడని, చెల్లాచెదరైరి పాఱి చిక్కిన మల్లుల్. 1368

* కేవలం గోపాలబాలకు లనే భావంతో వారితో యుద్ధం చేసిన మన మల్లశ్రేష్ఠులు మరణించారు. రామకృష్ణులు బలవంతులు; 'తొలగుడు, తొలగుడు' అంటూ తక్కిన మల్లురు చెల్లాచెదరై పారిపోయారు.

ఉ. మల్లురఁ జంపి గోపక సమాజములో మృగరాజు రేఖ శో
భిల్లఁగఁ బాదపద్మములఁ బెల్లుగ నందెలు మ్రోయ వచ్చు నా
వల్లవ రాజనందనుల వారక చూచి మహీసురాదు ల
ల్లల్లన సంస్తుతించిరి ప్రియంబుగఁ గంసుఁడు దక్క నందఱున్. 1369

* మల్లులను చంపి గొల్లలమధ్య సింహాలవలె శోభిల్లుతూ అడుగుదామరలందు అందెలు మ్రోగుతూ ఉండగా వస్తూన్న గొల్లలరాజైన నందుని నందనులను బ్రాహ్మణులు మొదలైన వారందరూ రెప్పవాల్పక చూచి ప్రీతితో పొగడినారు. ఒక్క కంసుడు మాత్రం మచ్చరంతో వారిని మెచ్చుకోలేదు.

-: శ్రీ కృష్ణుఁడు కంసుని వధించుట :-

వ. అంత సభాజనంబుల కలకలంబు నివారించి మంత్రులం జూచి కంసుం డిట్లనియె. 1370

* అంతట సభాసదుల కోలాహలాన్ని నివారించి కంసుడు తన మంత్రులను చూచి ఈ విధంగా అన్నాడు.

ఉ. వల్లవబాలురన్ నగరివాకిటికిన్ వెడలంగ ద్రొబ్బుఁ; డీ
గొల్లల ముట్టికోల్ గొనుఁడు; క్రూరుని నందునిఁ గట్టుఁ; డుర్వికిం
దెల్లము గాఁగ నేఁడు వసుదేవునిఁ జంపుఁడు; తండ్రి గాఁడు వీఁ
డెల్లవిధంబులం బరుల కిష్టుఁడు కావకుఁ డుగ్రసేనునిన్. 1371

* ఈ గోపబాలకులను పట్టణద్వారం దాటి వెళ్ళేటట్లు త్రోసివేయండి. ఈ గొల్లలను ముట్టడించండి, క్రూరుడైన నందుణ్ణి బంధించండి. లోకానికి వెల్లడి అయ్యేటట్లు ఇప్పుడే వసుదేవుణ్ణి చంపివేయండి. ఉగ్రసేనుణ్ణి రక్షించవద్దు. వీడు నాకు తండ్రి కాడు. సకల విధాలా శత్రువులకు ఇష్టమైనవాడు.

వ. అని పలుకు సమయంబున. **1372**

శా. జంఘాలత్వముతో నగోపరి చరత్సారంగ హింసేచ్ఛ న
ల్లంఘింపన్ గమకించు సింహముక్రియన్ లక్షించి పౌరప్రజా
సంఘాతంబులు తల్లడిల్ల హరి కంసప్రాణహింసార్థియై
లంఘించెం దమగంబు మీఁదికి రణోల్లాసంబు భాసిల్లఁగన్. **1373**

* ఈ ప్రకారంగా కంసుడు పలుకుతుండగా పిక్కబలంతో కొండశిఖరాన తిరిగే జింకను సంహరించటానికి కుప్పించి దుమికే సింహకిశోరం లాగున శ్రీకృష్ణుడు కంసుని సంహరింప దలచినవాడై గురిచూచి మంచెమీదికి యుద్ధోత్సాహంతో దూకినాడు. కొలువులో ఉన్నపురప్రజలంతా తల్లడిల్లినారు.

క. తమగమున కెగురు యదు స, త్తమగణ్యునిఁ జూచి ఖడ్గధరుఁడై యెదిరెం
దమ గమివారలు వీరో, త్తమగణవిభుఁ డనఁగ గంసధరణీపతియున్. **1374**

* తానున్న మంచెమీదికి ఎగిరి దుముకుతున్న యదుకుల సింహమైన కృష్ణుణ్ణి చూచి మథురాధినాథుడైన కంసుడు, ఖడ్గాన్ని చేత ధరించి ఎదిరించాడు. అతని పక్షంలోని వారంతా కంసుడు వీరోత్తంసుడని ప్రశంసించారు.

శా. పక్షీంద్రుం డురగంబుఁ బట్టు విధ మొప్పన్ గేశబంధంబు లో
క క్షోభంబుగఁ బట్టి మౌళిమణు లాకల్పాంత వేళాపత
న్నక్షత్రంబులభంగి రాల రణసన్నాహంబు డిందించి రం
గ క్షోణిం బడఁద్రోచెఁ గృష్ణుఁడు వెసన్ గంసున్ నృపోత్తంసునిన్. **1375**

* పక్షులకు ప్రభువైన గరుత్మంతుడు పామును పట్టే రీతిగా శ్రీకృష్ణుడు కంసుని జుట్టుముడి పట్టుకున్నాడు. సభలోని జనులంతా భయభ్రాంతు లైనారు. ప్రళయకాలంలో నక్షత్రాల మాదిరి అతని కిరీటంలోని మణులు జలజల నేల రాలినాయి. యుద్ధసన్నాహం అణగించి క్షాత్రకులావతంసుడైన కంసుణ్ణి యదువల్లభుడు మల్లరంగస్థలం మీదికి పడద్రోసివేశాడు.

శా. మంచాగ్రంబుననుండి రంగధరణీ మధ్యంబునం గూలి యే
సంచారంబును లేక చిక్కి జను లాశ్చర్యంబునుం బొందఁగాఁ
బంచత్వంబును బొందియున్న విమతున్ బద్మాక్షుఁ డీడ్చెన్ వడిన్
పంచాస్యంబు గజంబు నీడ్చు పగిదిన్ బాహాబలోల్లాసియై. **1376**

* కంసుడు మంచెమీది నుంచి మల్లక్రీడారంగ మధ్యంలో వచ్చి పడి ఎట్టి కదలిక లేక కట్టెలాగాబిగుసుకొనిపోయాడు. అక్కడి జను లబ్బురపడుతూ చూస్తుండగా ఆ దుర్మతి అక్కడి కక్కడే మరణించాడు. పద్మపత్రాక్షుడైన శ్రీకృష్ణుడు భుజబల విజృంభణంతో కేసరి ఏనుగును ఈడ్చిన విధంగా అతణ్ణి ఈడ్చినాడు.

క. రోష ప్రమోద నిద్రా, భాషాశన పానగతులఁ బాయక చక్రిన్
దోషగతిఁ జూచి యైన వి, శేషగతిన్ గంసుఁ డతనిఁ జెందె నరేంద్రా! 1377

* ఓ పరీక్షిన్మహారాజా! కంసుడు రోషంలో, సంతోషంలో, నిద్రలో, సంభాషణసమయంలో, భోజనవేళలో, నీరు త్రావేపట్టులో చక్రాయుధుడైన శ్రీకృష్ణుని ద్వేషబుద్ధితోనే, దోషబుద్ధితోనే చూచాడు. అయినప్పటికీ అతడు భగవంతునే పొంది ఉత్తమగతి అందుకొన్నాడు.

వ. అ సమయంబున. 1378

క. గోపాలుఁ డొక్కఁ డద్దిర!, భూపాలకుఁ జంపె వీనిఁబొడువుం డేత
ద్రూపాలస్యము లేలని, తాపాలఘురోషు లగుచు దర్పోద్ధతులై. 1379

* ఆ సమయంలో 'ఒక్క గొల్లపిల్లవాడు ప్రభుని చంపినాడు. ఔరా! ఎంత ఆశ్చర్యం. వీనిని చుట్టు ముట్టండి. ఇంకా ఆలస్యం ఎందుకు?' అంటూ పరితాపంతో అగ్గలమైన కోపంతో పొగరుబోతులై-

శా. న్యగ్రోధుండును గహ్వుఁడున్ మొదలుగా నానాయుధానీక సా
మగ్రిన్ గంసుని సోదరుల్ గవియుడున్ మాద్యద్గజేంద్రాభుఁడై
యుగ్రుండై పరిఘాయుధోల్లసితుఁడై యొండొండ చెండాడి కా
లాగ్రక్షోణికిఁ బంచె రాముఁడు గరీయస్థేముఁడై వారలన్. 1380

* కంసుని తోబుట్టువులు న్యగ్రోధుడు, గహ్వుడూ మొదలైనవారు అనేకవిధాలైన యుద్ధపరికరాలతో కృష్ణుని మీదికి విజృంభించారు. అప్పుడు మహాబలుడైన బలభద్రుడు రౌద్రమూర్తియై పరిఘ అనే ఆయుధం ధరించి మత్తమాతంగం లాగా ఒక్కొక్కరిని చెండాడి యముని సన్నిధికి పంపినాడు.

వ. అ య్యవసరంబున. 1381

క. చేతులఁ దాళము లొత్తుచు, జేతోమోదంబుతోడ సిగముడి వీడన్
బాతర లాడుచు మింటను, గీతము నారదుఁడు పాడెఁ గృష్ణా! యనుచున్. 1382

* ఆ సమయంలో చేతులతో తాళాలు వాయిస్తూ, జుట్టుముడి వీడగా నారదమహర్షి ఆనందంతో ఆకాశంలో 'కృష్ణా' అని పాటలు పాడుతూ నాట్యం చేశాడు.

క. వారిజభవ రుద్రాదులు, భూరికుసుమవృష్టి గురిసి పొగడిరి కృష్ణున్
భేరులు మ్రోసెను నిర్జర, నారులు దివి నాడి రధిక నటనముల నృపా! 1383

* పరీక్షిన్మహారాజా! బ్రహ్మ ఈశ్వరుడు మున్నగు వేల్పులు కొల్లలు కొల్లలుగా పూలజల్లులు కురియిస్తూ శ్రీకృష్ణుణ్ణి స్తోత్రం చేశారు. దేవదుందుభులు మ్రోగినాయి. దేవతాంగనలు అనేక విధాలుగా ఆకసంలో ఆడినారు.

వ. అంతం గంసాదుల కాంతలు భర్తృమరణ దుఃఖాక్రాంతలై కరంబుల శిరంబులు మోఁదుకొనుచు నశ్రుధారా పరిషిక్తవదనలై సదనంబులు వెలువడి వచ్చి వీరశయ్యానిద్రితు లయిన విభులం గౌఁగిలించుకొని సుస్వరంబుల విలపించిరి. అందుఁ గంసభార్య లిట్లనిరి. 1384

* అంతట కంసుడు మొదలగువారి పత్నులు భర్తల మృతివల్ల శోకాక్రాంతలై చేతులతో తలలు బాదుకుంటూ, కన్నీటిధారలతో తడిసిన ముఖాలతో తమ తమ మందిరాల నుండి వచ్చారు. వీరశయ్యలందు దీర్ఘనిద్ర చెందిన తమ పతులను పరిష్వంగం చేసుకొని రమణీయ గద్గద కంఠధ్వనులతో ఏడ్చినారు. వారిలో కంసుని భార్యలు ఇట్లన్నారు.

సీ. గోపాలసింహంబు కోపించి వెల్వడి నిను గజేంద్రుని భంగి నేఁడు గూల్చె
యాదవేంద్రానిల మాభీలజవముల నిను మహీజముమాడ్కి నేల వ్రాల్చె
వాసుదేవాంభోధి వారి యుద్వేలమై నిను దీవి కైవడి నేఁడు ముంచె
దేవకీసుతవజ్రి దేవత లలరంగ నినుఁ గొండక్రియ నేఁడు నిహతుఁ జేసె

తే. హా మనోనాథ! హా వీర! హా మహాత్మ!, హా మహారాజ! నీ విట్లు హతుఁడ వయిన
మనుచు నున్నార మక్కట! మమ్ముఁబోలు, కఠినహృదయలు జగతిపైఁ గలరె యెందు? 1385

* జీవితేశ్వరా! గోపాలుడనే మృగేంద్రం కోపంతో వెడలివచ్చి గజేంద్రునివంటి నిన్ను హతమార్చింది. నాథా! యదునాథుడనే మారుతం దారుణవేగంతోవృక్షమునువలె నిన్ను నేలపై వ్రాల్చింది.మహానుభావా! వాసుదేవుడనే సముద్రజలం చెలియలికట్టను అతిక్రమించి దీవినివలె నిన్ను ఇప్పుడు ముంచివేసింది. మహారాజా! దేవకీ పుత్రుడనే దేవేంద్రుడు దేవతలు సంతోషించే విధంగా కొండవంటి నిన్ను చెండివేశాడు. అయ్యో! నీ విలా చనిపోయినప్పటికీ మేము బ్రతుకుతున్నాము. అక్కటా! మావలె కఠినహృదయం కలవారు భూమిమీద ఎక్కడైన ఉన్నారా?

క. భూతముల కెగ్గసేసిన, భూతంబులు నీకు నెగ్గుఁ బుట్టించె వృథా
భూత మగు మనికి యెల్లను, భూతద్రోహికిని శుభముఁ బొంద దధీశా! 1386

* ప్రాణులకు నీవు కీడు చేయగా ఆ ప్రాణులే నీకు కీడుచేశాయి. ప్రాణులకు ద్రోహం చేసినవానికి మేలు కలుగదు. బ్రతుకంతా వ్యర్థ మౌతుంది.

క. గోపాలకృష్ణుతోడను, భూపాలక! మున్ను దొడరి పొలసినవారిన్
నీ పాల బుధులు సెప్పరె, కోపాలస్యములు విడిచి కొలువం దగదే. 1387

* మహారాజా! గోపాలకృష్ణుణ్ణి ఎదిరించి ప్రాణాలు కోల్పోయిన వారిని గురించి పూర్వం నీ సమక్షంలో పండితులు చెప్పలేదా! క్రోధమూ, జడత్వమూ వీడి గోవిందుని సేవించితే ఎంత బాగుండేది.

వ. అని విలపించుచున్న రాజవల్లభల నూరార్చి, జగద్వల్లభుం డయిన హరి కంసాదులకుఁ బరలోక సంస్కారంబులు సేయం బనిచి దేవకీవసుదేవుల బంధనంబు విడిపించి, బలభద్ర సహితుండయి, వారలకుఁ బ్రణామంబులు సేసిన. 1388

* ఈ మాదిరిగా ఏడుస్తున్న రాచయిల్లాండ్రను ఓదార్చి లోకేశ్వరుడైన శ్రీకృష్ణుడు కంసుడు మొదలైన వారికి పారలౌకికక్రియలు సల్పేందుకు ఆదేశించాడు. దేవకీవసుదేవులను చెఱ విడిపించి బలరామునితో గూడి వారికి నమస్కారాలు చేశాడు.

-: శ్రీ కృష్ణుఁడు దేవకీ వసుదేవుల చెఱమాన్పి యుగ్రసేనునికి పట్టము కట్టుట :-

మ. కని లోకేశులుగాని వీరు కొడుకుల్ గారంచుఁ జిత్తంబులన్
జనయిత్రీ జనకుల్ విచారపరులై శంకింపఁ గృష్ణుండు దా
జన సమ్మోహినియైన మాయఁ దదభిజ్ఞానంబు వారించి యి
ట్లనియెన్ సాగ్రజుఁడై మహావినతుఁడై యానందసంధాయియై. 1389

* తల్లిదండ్రులైన దేవకీవసుదేవులు తమ కుమారులను చూచి 'వీరు లోకాలకు ప్రభువులైన దేవతలేగాని సాధారణ మానవులు గారు' అని ఆలోచిస్తూ తమ మనస్సులలో సంశయింప సాగారు, అపుడు శ్రీకృష్ణుడు అన్న బలభద్రునితో గూడినవాడై, జనులను సమ్మోహింపజేసే మాయాశక్తిని ప్రయోగించి వారి ఎఱుకను తొలగిస్తూ వినయవినమ్రుడై యిట్లన్నాడు.

సీ. మమ్ముఁ గంటిరి గాని మా బాల్య పౌగండ కైశోర వయసులఁ గదిసి మీర
లెత్తుచు దింపుచు నెలమి మన్నింపుచు నుండు సౌభాగ్యంబు లొంద రైతి;
రా కాంక్ష గలిగియు న్నది దైవయోగంబు తల్లిదండ్రులయొద్దఁ దనయు లుండి
యే యవసరమున నెబ్భంగి లాలితు లగుచు వర్ధిల్లుదు రట్టి మహిమ

తే. మాకు నిన్నాళ్ళు లేదయ్యె మఱియు వినుఁడు, నిఖిలపురుషార్థ హేతువై నెగడుచున్న
మేని కెవ్వార లాఢ్యులు మీర కారె, యా ఋణముఁ దీర్ప నూఱేండ్ల కైనఁ జనదు. 1390

* అమ్మా! నాన్నా! మమ్ము ప్రసవించినారే గాని మా బాల్యం, పౌగండం, శైశవం అనే ప్రాయముల్లో ప్రీతితో ఎత్తుకుంటూ, దింపుతూ లాలించి, పాలించే భాగ్యాన్ని మీరు పొందలేదు. కోరిక ఉండికూడ దైవ యోగముచే అది తీరలేదు. తలిదండ్రుల సమక్షంలో బిడ్డలుండి ఏ సమయంలో ఏ విధంగా బుజ్జగింపులు పొందుతూ ఎదుగుతారో అట్టి అదృష్టం మా కిన్నాళ్ళూ లేకపోయింది. ధర్మార్థకామమోక్షములనే పురుషార్థములు సాధించడానికి కారణమైన ఈ శరీరాలకు కర్త లెవరు? జననీ జనకులైన మీరే కదా! నూరేండ్లకయినా మీ ఋణం తీర్చుకోడానికి మాకు శక్యం గాదు.

క. చెల్లుబడి గలిగి యెవ్వఁడు, తల్లికిఁ దండ్రికిని దేహధనముల వృత్తుల్
సెల్లింపఁ డట్టి కష్టుఁడు, ప్రల్లదుఁ డా మీఁద నాత్మపలలాశి యగున్. 1391

* సమర్థుడై ఉండికూడా తన దేహముతో ధనముతో తన తల్లిదండ్రులకు ఎవడు సేవచేయడో అట్టి వాడు కష్టుడు, దుష్టుడు. వాడు చచ్చి పరలోకాన తన మాంసం తానే తింటాడు.

క. జననీజనకుల వృద్ధులఁ, దనయుల గురు విప్ర సాధు దారాదుల నే
జనుఁడు ఘనుఁ డయ్యుఁ బ్రోవక, వనరును జీవన్మృతుండు వాఁడు ధరిత్రిన్. 1392

* ఏ మానవుడు తలిదండ్రులనూ, వయోవృద్ధులనూ, చిన్న బిడ్డలనూ, గురువులనూ, బ్రాహ్మణులనూ, సాధువులనూ ఇల్లాలు మొదలైనవారిని సమర్థుడై ఉండికూడా పోషింపక దీనాలాపము లాడుతాడో అట్టివాడు ఈ భూమిపై బ్రతికియూ చచ్చినవాడే.

వ. అదియుం గాక. 1393

శా. కారాశాలల మా నిమిత్తము మిముం గంసుండు గారింపఁగా
వారింపంగ సమర్థతల్ గలిగియున్ వారింపఁగా రాక ని
ష్కారుణ్యాత్ములమైన క్రూరుల మహాకౌటిల్య సంచారులన్
సారాతిక్షములార! మమ్ముఁ గొఱఁతల్ సైరించి రక్షింపరే! 1394

* అంతే కాక జననీజనకులారా! మీరు మిక్కిలి ఓర్పుగల వారు. మా కారణంగా మిమ్ము కంసుడు చెరసాలలో ఉంచి బాధిస్తూ ఉంటే వాణ్ణి వారించే సామర్థ్యం ఉండి కూడా వారించని దయమాలినవాళ్ళం; క్రూరులం; కపటవేషధారులం. మా లోపాలు సహించి మమ్ములను మన్నించండి.

వ. అని యిట్లు మాయామనుష్యుం డయిన హరి పలికిన పలుకులకు మోహితులై, వారల నంకపీఠంబుల నిడుకొని, కౌఁగిలించుకొని, కన్నీటం దడుపుచుఁ బ్రేమపాశబద్ధులయి, దేవకీవసుదేవు లూరకుండిరి. అంత వాసుదేవుండు మాతామహుం డయిన యుగ్రసేనునిఁ జూచి. 1395

* ఈ విధంగా మాయామానుష విగ్రహుడైన శ్రీకృష్ణుడు పలికినాడు. ఆ మాటలకు దేవకీ వసుదేవులు మోహము చెందినారు. వారు తమ పుత్రులను ఒడులలో కూర్చుండబెట్టుకున్నారు. గట్టిగా కౌగిలించు కున్నారు. కన్నీళ్ళతో వారి శిరస్సులు తడిపారు. ప్రేమాతిశయంతో మాటలురాక మౌనం వహించారు. అప్పుడు శ్రీకృష్ణుడు తన తల్లికి తండ్రిగారైన ఉగ్రసేనుణ్ణి తిలకించి ఇలా అన్నాడు.

చ. అనఘ! యయాతిశాపమున యాదవవీరులకున్ నరేశ్వరా
సనమున నుండరాదు; నృపసత్తమ! రాజవు గమ్ము భూమికిన్;
నినుఁ గొలువంగ నిర్జరులు నీ కరివెట్టుదు రన్యరాజులం
బనిగొను టెంత! రమ్ము జనపాలనశీలివి గమ్ము వేడ్కతోన్. 1396

* పుణ్యాత్ముడవైన రాజేంద్రా! యయాతిశాపంవల్ల వీరులై నప్పటికీ యాదవులు రాజపీఠం అధిష్ఠించటానికి వీలుకాదు, కాబట్టి ఈ భూమికి నీవే అధిపతిగా ఉండు. మేము నిన్ను సేవిస్తుంటాము. దేవతలే నీకు కప్పం చెల్లిస్తారు. ఇక ఇతరరాజులు నీ ఆజ్ఞ శిరసావహిస్తారని వేరుగా చెప్పడ మెందుకు? వేడుకతో ప్రజాపరిపాలనకు సిద్ధపడు.

వ. అని పలికి. 1397

క. మన్నించి రాజుఁ జేసెను, వెన్నుఁడు సత్యావధాను విశ్రుతదానున్
సన్నుతమానున్ గదన, చ్ఛిన్నాహితసేను నుగ్రసేనున్ దీనున్. 1398

* ఈ విధంగా పలికి సత్యమందు ఏకాగ్రత కలవాడూ, దానములు సల్పడంలో ప్రసిద్ధుడూ, అభిమాన వంతుడని పొగడ్త కాంచినవాడూ, సమరంలో శత్రుసైన్యాలను సంహరించేవాడూ, దర్పం లేనివాడూ, అయిన ఉగ్రసేనుణ్ణి వాసుదేవుడు సంభావించాడు, మథురానగరానికి రాజును గావించాడు.

వ. తదనంతరంబ తొల్లి కంసభీతులై విదేశంబులం గృశియించు చున్న యదు వృష్ణి భోజ మరుదశార్హ కుకురాంధక ప్రముఖులగు సకల జ్ఞాతి సంబంధులను రావించి, చిత్తంబు లలర విత్తంబు లిచ్చి వారి వారి నివాసంబుల నుండ నియోగించె; న వ్విధంబున. 1399

* అటుపిమ్మట శ్రీకృష్ణుడు పూర్వం కంసుడి భయంవల్ల ఇతరదేశాలలో గాసి చెందుతున్న తన జ్ఞాతులూ, చుట్టాలూ అయిన యదువులు, వృష్ణులు, భోజులు, మధువులు, దశార్హులు, కుకురులు, అంధకులు, అదిగా కల వారి నందరినీ పిలిపించాడు. వారి మనసులు సంతసించేటట్లు వారికి ధనాదికం బహూకరించి వారి వారి గృహాలలో నివసించడానికి ఏర్పాట్లు చేశాడు.

క. మధుసూదన సత్కరుణా, మధురాలోకన విముక్త మానస భయులై
మధురవచనములఁ దారును, మథురానగరంబు ప్రజలు మనిరి నరేంద్రా! 1400

* కరుణారసంతో నిండిన మధుసూదనుని మధురాతి మధుర మైన కటాక్షవీక్షణాలతో మనసులోని భీతి తొలగినవారై తీయతీయని సల్లాపాలతో వారూ, మథురాపట్టణంలోని ప్రజలూ కలసిమెలసి జీవించారు.

వ. అంత నొక్కనాఁడు సంకర్షణ సహితుండై నందునిం జేరి గోవిందుం డిట్లనియె. 1401

* అనంతరం ఒకనాడు గోవిందుడు బలరామునితో కలిసి నందునివద్దకు వెళ్ళి యిట్లన్నాడు.

శా. తండ్రిం జూడము తల్లిఁ జూడము యశోదాదేవియున్ నీవు మా
తండ్రిం దల్లియు నంచు నుండుదుము సద్ధర్మంబులం దొల్లి యే
తండ్రుల్ బిడ్డల నిట్లు పెంచిరి? భవత్సౌజన్య భావంబులన్
దండ్రీ! యింతటివార మైతిమి గదా! తత్తద్వయోలీలలన్. 1402

* జనకా! మేము తండ్రిని చూడలేదు. తల్లిని చూడలేదు. యశోదాదేవీ నీవూ మాతల్లిదండ్రులని భావిస్తూ ఉంటిమి. ఇంతకుముందు ఏ తల్లిదండ్రులు తమ బిడ్డలను ఇంత గారాబంగా పెంచారు? నీ మంచితనంవల్ల ఆ యా వయసుకు తగిన ఆటపాటలతో పెరిగి ఇంతవారమైనాము!

ఉ. ఇక్కడ నున్న బాంధవుల కెల్లను సౌఖ్యము సేసి వత్తు మే
మక్కడికిన్; మదీయులకు నందఱకున్ వినిపింపు మయ్య నే

మెక్కడనున్న మాకు మది నెన్నఁడు బాయవు మీ వ్రజంబులో
మక్కువతోడ మీరు కృప మా కొనరించు క్రియావిశేషముల్. 1403

* ఇక్కడ మథురానగరంలో ఉన్న చుట్టా లందరికీ మేలు కలిగించి అక్కడికి వ్రేపల్లెకు మేము వస్తాము. ఈ సంగతి మన వారందరికీ చెప్పండి. మీరు గోకులంలో ఎంతో మక్కువతో, దయతో మాకు చేసిన ఉపచారాతిశయాలు మే మెక్కడున్నా మా మనసునుండి ఎన్నటికినీ మరలిపోవు.

వ. అని పలికి వస్త్రభూషణాదు లొసంగి సాదరంబుగం గౌఁగిలించు కొని గోవిందుం డనిచిన నందుండు ప్రణయ విహ్వలుండై బాష్పజల పూరిత లోచనుం డగుచు వల్లవులుం దానును వ్రేపల్లెకుం జనియె; నంత. 1404

* ఈ ప్రకారంగా పలికి శ్రీకృష్ణుడు వస్త్రాలు, ఆభరణాలు మొదలైన వాటి నిచ్చి ఆదరంతో కౌగిలించుకొని సాగనంపినాడు. నందుడు అనురాగంతో విలవిలలాడుతూ కన్నీళ్ళతోనిండిన కన్నులు గలవాడై గొల్ల పెద్దలతో కలసి వ్రేపల్లెకు వెళ్ళిపోయాడు.

క. గర్గాదిభూసురోత్తమ, వర్గముచే నుపనయనము వసుదేవుఁడు స
న్మార్గంబునఁ జేయించెను, నిర్గర్వ చరిత్రులకును నిజపుత్రులకున్. 1405

* అనంతరం వసుదేవుడు గర్వరహితమైన చరిత్ర కల తన కుమారులకు గర్గుడు మొదలైన బ్రాహ్మణ పురోహితుల సన్నిధిలో యథావిధిగా ఉపనయన సంస్కారం జరిపించాడు.

క. ద్విజరాజ వంశవర్యులు, ద్విజరాజ ముఖాంబుజోపదిష్ట వ్రతులై
ద్విజరాజత్వము నొందిరి, ద్విజరాజాదిక జనంబు దీవింపంగన్. 1406

* చంద్రవంశజులలో అగ్రగణ్యులై అలరారుతున్న బలరామకృష్ణులు బ్రాహ్మణోత్తముల ముఖకమలాల నుండి ఉపనయన మంత్రోపదేశములను గ్రహించినవారై విప్రులు, రాజులు ఆదిగా గల జనులూ, గరుత్మంతుడు, ఆదిశేషుడు మొదలైనవారూ దీవన లీయగా ద్విజత్వం (క్షత్రియత్వం) అందుకున్నారు.

వ. ఉపనయనానంతరంబున వసుదేవుండు బ్రాహ్మణులకు సదక్షిణంబులుగా ననేక గోహిరణ్యాది దానంబు లొసంగి తొల్లి రామకృష్ణుల జన్మసమయంబులందు నిజమనోదత్తలైన గోవుల నుచ్చరించి యిచ్చి కామితార్థంబుల నర్థులకుం బెట్టె; నిట్లు బ్రహ్మచారులై. 1407

* ఉపనయన మైన అనంతరం వసుదేవుడు ధరణీసురులకు దక్షిణలతో గూడ ధేనువులు, బంగారము మొదలైన అనేకదానాలు చేశాడు. మునుపు రామకృష్ణుల జననకాలంలో తాను మనస్సుతో సంకల్పం చేసి దానం చేసిన గోవులను ఇప్పుడు ప్రత్యక్షంగా దానమిచ్చాడు. యాచకులకు వారు కోరిన సమస్తవస్తువుల సమర్పించాడు.

శా. ఉర్విన్ మానవు లెవ్వరైన గురువాక్యోద్యుక్తులై కాని త
త్పూర్వారంభము సేయఁ బోల దనుచున్ బోధించు చందంబునన్
సర్వజ్ఞత్వముతో జగద్గురువులై సంపూర్ణులై యుండియుం
గుర్వంగీకరణంబు సేయఁ జని; రా గోవిందుఁడున్ రాముఁడున్. 1408

* ఈ విధంగా బ్రహ్మచర్యవ్రతాన్ని అవలంబించిన బలరామకృష్ణులు పుడమిలో మనుజు లెవ్వరు గాని గురుకులవాసం చేసి గురువుల ఉపదేశాలు శ్రద్ధతో ఆలకించితే తప్ప విద్యావంతులు కాలేరు సుమా! అని లోకానికి బోధించాలని భావించారు. సమస్తము నెఱిగిన వా రయినప్పటికినీ, జగద్గురువు లయినప్పటికినీ పరిపూర్ణు లయినప్పటికినీ బలరామకృష్ణులు ఆచార్యుణ్ణి అన్వేషించుతూ బయలుదేరారు.

వ. చని మహావైభవరాశియైన కాశిం జేరి తత్తీరంబున నవంతీపుర నివాసియు, సకలవిద్యా విలాసియు నైన సాందీపని యను బుధవర్యుం గని యథోచితంబుగ దర్శించి, శుద్ధభావవర్తనంబుల భక్తి సేయుచుండ, వారలవలన సంతుష్టుండై. 1409

* రామకృష్ణులు గొప్పవైభవములకు కాణాచియైన కాశీ పట్టణం చేరుకున్నారు. అక్కడ ఉంటున్న అవంతీపట్టణ వాస్తవ్యుడూ, సమస్తవిద్యలచే విలసిల్లువాడూ అయిన సాందీపని అనే పండితోత్తముని సముచిత రీతి సందర్శించారు. స్వచ్ఛమైన మనస్సుతో, సత్ప్రవర్తనతో, ప్రగాఢమైన భక్తితో ఆయనను సేవించారు. ఆచార్యుడు ఆ శిష్యుల వినయవిధేయతలకు ఎంతో సంతోషించాడు.

శా. వేదశ్రేణియు నంగకంబులు ధనుర్వేదంబుఁ దంత్రంబు మ
న్వాదివ్యాహృత ధర్మశాస్త్రములు నుద్యన్న్యాయముం దర్క వి
ద్యా దక్షత్వము రాజనీతియును శుద్ధప్రక్రియం జెప్పె నా
భూదేవాగ్రణి రామకృష్ణులకు సంభూత ప్రమోదంబునన్. 1410

* బ్రాహ్మణోత్తముడైన సాందీపని సంతోషితస్వాంతుడై రామకృష్ణులకు నాలుగు వేదములు, శిక్ష, వ్యాకరణము, ఛందము, నిరుక్తము, జ్యోతిషము, కల్పము అను ఆరు వేదాంగములు; ధనుర్వేదము, తంత్రము, మనువు మున్నగువారిచే చెప్పబడిన ధర్మశాస్త్రాలు, ఒప్పిదమైన న్యాయశాస్త్రము, తర్కశాస్త్రము, రాజనీతి మొదలైన వాటిని తేట తెల్లంగా బోధించినాడు.

క. అఱువది నాలుగు విద్యలు, నఱువది నాలుగు దినంబు లంతన వారల్
నెఱవాదులైన కతమున, నెఱి నొక్కొకనాఁటి వినికి నేర్చి రిలేశా? 1411

* పరీక్షిన్మహారాజా! రామకృష్ణులు మిక్కిలి నేర్పరు లైనందున అరవైనాలుగు కళలనూ అరవైనాలుగు రోజులలో చక్కగా ఒక్కొక్కనా డొక్కొక్క కళవంతున వినికిడిచేతనే నేర్చుకున్నారు.

క. గురువులకు నెల్ల గురులై, గురులఘుభావములులేక కొమరారు జగ
ద్గురులు త్రిలోకహితార్థము, గురుశిష్యన్యాయలీలఁ గొలిచిరి వేడ్కన్. 1412

* గురువులకే గురువు లయినవారూ, ఇతడెక్కువ అతడు తక్కువ అనే భేదభావములు లేక ప్రకాశించు లోకగురువులూ అయిన రామకృష్ణులు సంతోషంతో గురుశిష్యన్యాయంతో ఒజ్జయైన సాందీపనిని సేవించారు.

వ. ఇట్లు కృతకృత్యులైన శిష్యులం జూచి వారల మాహాత్మ్యంబునకు వెఱఁగుపడి సభార్యుండైన సాందీపని యిట్లనియె. 1413

* ఈ విధంగా కృతార్థులైన శిష్యులను చూచి వారి ప్రభావానికి ఆశ్చర్యపడి భార్యతో ఆలోచించి సాందీపని రామకృష్ణులతో ఇట్లన్నాడు.

శా. అంభోరాశిఁ బ్రభాసతీర్థమున ము న్నస్మత్తనూసంభవుం
డంభోగాహముసేయుచున్ మునిఁగి లేఁ డయ్యెం గృపాంభోనిధుల్
శుంభద్వీర్యులు మీరు మీ గురునికిం జోద్యంబుగా శిష్యతన్
గాంభీర్యంబునఁ బుత్రదక్షిణ యిడం గర్తవ్య మూహింపరే! 1414

* నాయనలారా! మా కుమారుడు మునుపు సముద్రంలో ప్రభాసమనే ఘట్టాన స్నానం చేస్తూ నీటిలో మునిగిపోయాడు. అంతే; మళ్ళీ అగుపించలేదు. దయకు సముద్రంలాంటివారూ, ప్రకాశించే ప్రతాపం గల వారూ అయిన మీరు మాకు శిష్యులైనారు కనుక మాకు గురుదక్షిణగా అందరికీ అచ్చెరువు గలుగునట్లుగా మా కుమారుణ్ణి తెచ్చి ఇవ్వండి. ఇది మీ కర్తవ్యంగా గుర్తించండి.

క. శిష్యులు బలాఢ్యులైన వి, శేష్యస్థితి నొంది గురువు జీవించును; ని
ర్దూష్యగుణ బలగరిష్ఠులు, శిష్యులరై గురుని కోర్కి సేయం దగదే? 1415

* శిష్యులు అత్యంత బలవంతులైతే గురువు విశేషగౌరవంతో కూడిన ఉత్తమస్థితి నొంది తలెత్తుకొని జీవిస్తాడు. అనింద్య గుణములతో, అఖండపరాక్రమంతో విరాజిల్లే మీరు శిష్యులై యుండి గురుని కోరిక నెరవేర్చడం న్యాయం కదా!

వ. అనిన విని రామకృష్ణులు గుర్వర్థంబుగా దుర్వార రథారూఢులై రయంబునం జని రౌద్రంబున సముద్రంబుఁ జేరి యిట్లనిరి. 1416

* ఆచార్యుడైన సాందీపని పలుకులు విని రామకృష్ణులు గురువుగారి కోరిక తీర్చడంకోసం ఎదురులేని రథాన్ని అధిరోహించారు. తత్క్షణం సముద్రుని సమీపానికి వెళ్ళి కోపంతో ఇలా అన్నారు.

క. 'సాగర! సుబుద్ధితోడను, మా గురుపుత్రకునిఁ దెమ్ము మా జూడిన నీ
వాగడ మగుదువు; దుస్సహ, వేగరణాభీల నిశిత విశిఖాగ్నులకున్'. 1417

* ఓ సముద్రుడా! మంచిబుద్ధితో మా గురువుగారి కుమారుని తెచ్చి మాకు అప్పగించు. బదులు మాట్లాడితే సహింపరాని వేగం కలవీ, రణరంగ భయంకరాలూ అయిన మా పదునైన బాణాలు విరజిమ్మే అగ్ని జ్వాలలకు నీవు గురి అవుతావు.

వ. అనిన వారలకు జలరాశి యిట్లనియె. 1418

ఉ. 'వంచన యింత లేదు యదువల్లభులార! ప్రభాసతీర్థమం
దంచితమూర్తి విప్రసుతుఁ డార్యుఁడు తోయము లాడుచుండ ను
త్పంచలితోర్మి యొక్కటి ప్రచండగతిం గొనిపోయెఁ బోవఁగాఁ
బంచజనుండు మ్రింగె నతిభాసురశీలుని విప్రబాలునిన్. 1419

వ. అని వాని వసియించు చో టెఱింగించిన. 1420

* రామకృష్ణుల పలుకులు విని సాగరు డిట్లన్నాడు. 'యాదవేశ్వరులారా, నామాటలలో మోసం లవలేశం కూడా లేదు. ప్రభాసతీర్థంలో అందమైన ఆకారం గలవాడు, మంచివాడు అయిన బ్రాహ్మణబాలుడు స్నానం చేస్తుండగా తరంగ మొకటి పై కెగసి భయంకర వేగంతో అతణ్ణి లోనికి గొంపోయింది. అలా తీసుకొని పోగా మిక్కిలి ఒప్పిదమైన స్వభావం కల ఆ భూసుర కుమారుణ్ణి పంచజను డనే దైత్యుడు మ్రింగివేశాడు' అంటూ సముద్రుడు ఆ రాక్షసు డుండే చోటు రామకృష్ణులకు తెలిపినాడు.

శా. శంఖారావముతోడ బంచజనుఁడున్ శంకించి చిత్తంబులో
సంఖిన్నుండుగ వార్ధిఁ జొచ్చి దహనజ్వాలాభ హేమోజ్జ్వల
త్పుంఖాస్త్రంబునఁ గూల్చి వాని జఠరంబున్ వ్రచ్చి గోవిందుఁ డ
ప్రేంఖచ్చిత్తుఁడు బాలుఁ గానక గురుప్రేమోదితోద్యోగుఁడై. 1421

* శ్రీ కృష్ణుడు శంఖం పూరించాడు. ఆ శంఖారావం విని పంచజనుడు భయసందేహాలతో కంపించి పోయాడు. శ్రీకృష్ణుడు సాగరజలంలో ప్రవేశించాడు. అగ్నిజ్వాలలతో సమానములై, బంగారుపింజలతో రంగారు బాణాలతో పంచజనుని పడగూల్చి వాని పొట్టను చీల్చినాడు. అచంచల మనస్కుడైన శ్రీకృష్ణునకు పంచజనుని కడుపులో విప్రకుమారుడు కన్పించలేదు. అతడు గురువుపట్ల గలప్రీతిచే కార్యతత్పరు డయినాడు.

క. దానవుని దేహజంబగు, మానితశంఖంబు గొనుచు మసలక బలుఁడుం
దో నేతేరఁగ రథియై, దానవరిపుఁ డరిగె దండధరపురికి నృపా! 1422

* పరీక్షిన్నరేంద్రా! రాక్షసవిరోధియైన శ్రీకృష్ణుడు నక్తంచరుడైన పంచజనుని శరీరంనుంచి జనించిన 'పాంచజన్య' మనే గొప్పశంఖాన్ని తీసుకున్నాడు. ఆలసించక బలభద్ర సహితుడై రథము నధిరోహించి యముని పట్టణానికి వెళ్ళినాడు.

వ. చని సంయమనీనామ నగరంబుఁ జేరి తద్ద్వారంబునఁ బ్రళయకాల మేఘగంభీర నినదభీషణం బగు శంఖంబు పూరించిన విని వెఱఁగుపడి. 1423

* అలా వెళ్ళి శ్రీకృష్ణుడు 'సంయమని' అనే పేరుగల ఆ యమపురాన్ని చేరి ఆ పట్టణం వాకిట ప్రళయకాల మేఘంవలె గంభీర ధ్వనితో భీతిగొలిపే తన శంఖాన్ని పూరించాడు. ఆ శంఖఘోషం విని యమ ధర్మరాజు వెరగుపడ్డాడు.

శా. అస్మద్బాహుబలంబుఁ గైకొనక శంఖారావమున్ మాన సా
పస్మారంబుగ నెవ్వఁ డొక్కొ నగర ప్రాంతంబునం జేసె? మ
ద్విస్మేరావహ రోషపావకునిచే విధ్వస్తుఁడై వాఁడు దా
భస్మంబై చెడు నంచు నంతకుఁడు కోపప్రజ్వలన్మూర్తియై. 1424

* నా భుజబలాన్ని లెక్కచెయ్యక నా మనసుకు క్రోధావేశం కలిగేటట్టు పురంపొంత ఎవడో శంఖం పూరిస్తున్నాడు. వాడు అద్భుతావహమైన నా క్రోధాగ్నికి బూడిద అయిపోతాడు' అంటూ దండధరుడు కోపంతో మండిపడుతూ వచ్చాడు.

వ. వచ్చి రామకృష్ణులం గని వారు లీలామనుష్య లయిన విష్ణుమూర్తులని యెఱింగి; భక్తితోడం బూజ చేసి సర్వభూతమయుండగు కృష్ణునకు నమస్కరించి 'యేమి సేయుదు నాన'తి మ్మనిన న మ్మహాత్ముం డిట్లనియె. 1425

* అలా వచ్చి అంతకుడు బలరామకృష్ణుల నవలోకించాడు. వారు లీలలు నెరపుటకై నరులుగా అవతరించిన నారాయణులని గ్రహించాడు. భక్తితో పూజించాడు. సకలభూతహృదయ నివాసియైన ఆ పరమాత్మకు నమస్సులు సమర్పించి నేనేమి చెయ్యాలో ఆజ్ఞాపించమని అడిగినాడు. యముని మాటలు విని అచ్యుతు డిట్లా అన్నాడు.

క. 'చెప్పెద మా గురునందనుఁ, దప్పు గలుగఁ జూచి నీవు దండనమునకున్
దెప్పించినాఁడ వాతని, నొప్పింపుము మాకు వలయు నుత్తమచరితా!' 1426

* పుణ్యశీలుడవైన యమధర్మరాజా! చెపుతాను విను. మా గురుపుత్రునిలో తప్పు కలుగబట్టి దండించడానికై తెప్పించుకున్నావు. అతణ్ణి ఇప్పుడు మాకు అప్పగించు. మా కతడు కావాలి.

క. అనిన విని 'వీఁడె వీనిం, గొని పొం'డని భక్తితోడ గురునందను ని
చ్చినఁ గృష్ణుడు వీడ్కొనియెను, ఘనదుర్జనదమను మహిషగమనున్ శమనున్. 1427

* శ్రీకృష్ణుని మాటలు విని యమధర్మరాజు 'ఇడుగో వీడే వీనిని తీసుకపొండి' అని భక్తితో గురుపుత్రుని ఇచ్చివేశాడు. కృష్ణుడు దుర్మార్గులను అణచివేసేవాడూ, దున్నపై స్వారిచేసేవాడూ అయిన యముణ్ణి వీడ్కొని గురుకుమారుణ్ణి తోడ్కొని బయలుదేరి వెళ్ళినాడు.

వ. ఇట్లు జము నడిగి తెచ్చి రామకృష్ణులు సాందీపనికిం బుత్త్రుని సమర్పించి 'యింక నేమి సేయవలయు? నానతిం' డనిన నతం డిట్లనియె. 1428

* ఈ విధంగా యమునివద్దనుండి పుత్రుణ్ణి తెచ్చి గురువర్యుడైన సాందీపని కిచ్చి రామకృష్ణులు 'ఇంకా ఏమి చెయ్యవలెనో సెలవివ్వండి' అని అడిగారు. అప్పుడు సాందీపని వారితో ఇలా అన్నాడు.

క. 'గురునకుఁ గోరిన దక్షిణఁ, గరుణన్ ము న్నెవ్వఁ డిచ్చె? ఘనులార! భవ
ద్గురునకుఁ గోరిన దక్షిణఁ, దిరముగ నిచ్చితిరి మీరు దీపితయశులై. 1429

* 'వీరకుమారులారా! గురువునకు కోరిన దక్షిణ తెచ్చి యిచ్చారు. మీ యశస్సు దిగంతాలలో ప్రకాశింప జేశారు. ఇంతవరకు ఎవడైనా తన గురువునకు అత డడిగిన ఇటువంటి దక్షిణ దయతో ఈ విధంగా ఇచ్చినవా డున్నాడా?'

క. కాలుని వీటికిఁ జని మృత, బాలకుఁ దే నొరుల వశమె? భవదీయ కృపన్
మేలు దొరకొనియె మాకు; వి, శాల మగుంగాత మీ యశము లోకములన్. 1430

* యమసదనానికి వెళ్ళి చచ్చిన పిల్లవానిని తెచ్చియిచ్చుట ఇతరులకు సాధ్యమా? ఎంతో శ్రద్ధాభక్తులతో మాకు మేలు కలిగించారు. మీ కీర్తి లోకాలలో విస్తరిల్లు గాక!

వ. మహాత్ములారా! 'యేను గృతార్థుండ నైతి' నని దీవించిన సాందీపని వీడ్కొని కృతకృత్యులై రామకృష్ణులు రథారోహణంబు చేసి మధురకుం జనుదెంచి పాంచజన్యంబు పూరించినఁ గని నష్టధనంబులు గనినవారి భంగిం బ్రజలు ప్రమోదించి; రంత నొక్క నాఁ డేకాంతంబున. 1431

* ఓ పుణ్యాత్ములారా! 'నేను ధన్యుడ నయినాను' అని సాందీపని వారిని దీవించినాడు. గురువుదగ్గర సెలవు పుచ్చుకొని కృతార్థులై రామకృష్ణులు తేరెక్కి మధురానగరానికి వెళ్ళి శంఖాన్ని ఒత్తినారు. అపుడు ప్రజలు తాము పోగొట్టుకొన్న ధనాన్ని తిరిగిపొందిన చందాన సంతోషించారు.

-: శ్రీ కృష్ణుఁడు గోపకాంతల చెంతకు నుద్ధవునిఁ బంపుట :-

శా. నాపైఁ జిత్తము లెప్పుడున్ నిలుపుచున్ నా రాకఁ గాంక్షించుచున్
నాపే రాత్మల నావహించుచు వగన్ నానాప్రకారంబులన్
గోపాలాంగన లెంత జాలిఁపడిరో? కోపించిరో? దూఱిరో?
వ్రేపల్లెన్ నిజనర్మ గేహములలో విభ్రాంతచైతన్యలై. 1432

* ఒకనాడు శ్రీకృష్ణుడు ఏకాంతంగా ఇలా తలపోశాడు- వ్రేపల్లెలోని గొల్లముద్దియలు సదా నామీదనే మనసు లగ్నంచేస్తారు. నా ఆగమనాన్ని ఎదురుచూస్తారు. నా పేరు ఆత్మలో ధ్యానిస్తారు. ప్రణయపారవశ్యంతో తమ రహస్య గృహాలలో అనేక విధాలుగా వగ చెందుతుంటారు. పాపం వారెంత దైన్యం పొలవుతున్నారో? నాపై ఎంత కినుక వహించారో! నన్నెంతగా దూషించుతున్నారో!

వ. అని చింతించి. 1433

క. సిద్ధవిచారు గభీరున్,వృద్ధవచోవర్ణనీయు వృష్ణిప్రవరున్
బుద్ధినిధి నమరగురుసము, నుద్ధవునిం జూచి కృష్ణుఁ డొయ్యన పలికెన్. 1434

* ఇలా ఆలోచించి నిశ్చితమైన భావాలు గలవాడు, గంభీరుడు, పెద్దలు మెచ్చదగినవాడు, వృష్ణివంశస్థులలో ఉత్తముడు, బుద్ధికి గనివంటివాడు, దేవతాగురువైన బృహస్పతితో సమానుడు అయిన ఉద్ధవుణ్ణి పిలిపించి అతనితో శ్రీకృష్ణుడు మెల్లగా ఇట్లన్నాడు.

కా. రమ్మా యుద్ధవ! గోపకామినులు నా రాకల్ నిరీక్షించుచున్
సమ్మోహంబున నన్నియున్ మఱచి యే చందంబునం గుందిరో
తమ్మున్ నమ్మినవారి డిగ్గ విడువన్ ధర్మంబు గాదం(డ్రు; వే
పొమ్మా! ప్రాణము లే క్రియన్ నిలిపిరో ప్రోద్యద్వియోగాగ్నులన్. 1435

* ఉద్ధవా! ఇలా రా! ప్రణయమూర్తులైన గోపికలు నా ఆగమనాన్ని ఎదురుచూస్తూ నామీది వ్యామోహంతో అన్నీ మరచి పోయి ఎంతగా దుఃఖపడుతున్నారో! నమ్ముకున్న తమ్ము విడవడం ధర్మం కాదని వారంటూ ఉండేవారు, వేగంగా వెళ్లు. పెచ్చరిలుతున్న వియోగమనే అగ్ని జ్వాలలతో వారెలా ప్రాణాలు భరించి ఉన్నారో!

క. లౌకిక మొల్లక న న్నా, లోకించు ప్రపన్నులకును లోఁబడి కరుణా
లోకనములఁ బోషింతును, నా కాశ్రితరక్షణములు నైసర్గికముల్. 1436

* లోకధర్మాలను దిగవిడచి నాయెడ చూపు నిలిపి నాయందు ప్రపత్తి చేసే వారికి నేను లోబడి దయామయ దృష్టులతో వారిని కాపాడుతాను. ఆశ్రయించిన వారిని ఆదుకోవడం నాకు స్వభావ సిద్ధమైన గుణం.

క. 'సందేహము మానుం డర, విందాననలార! మిమ్ము విడువను వత్తున్
బృందావనమున' కని హరి, సందేశము పంపె ననుము సంకేతములన్. 1437

* కమలముల వంటి కన్నులుగల కాంతలారా! సంశయం మానండి. మిమ్ము వదలిపెట్టను. బృందావనానికి వస్తాను- అని కృష్ణుడు వార్త పంపినాడని నీవు రహస్యంగా గోపికలతో చెప్పు.

వ. అని మందహాస సుందర వదనారవిందుండై కరంబు కరంబున నవలంబించి, సరసవచనంబు లాడుచు వీడుకొలిపిన నుద్ధవుండును రథారూఢుండై సూర్యాస్తమయ సమయంబునకు నందవ్రజంబుసేరి వనంబులనుండి వచ్చు గోవుల చరణరేణువులం బ్రచ్ఛన్నరథుండై మెచ్చి నందుమందిరంబు ప్రవేశించిన. 1438

* అని చిరునవ్వుతో అందమైన అరవిందంవంటి మోము గల గోవిందుడు ఉద్ధవుని చేతిని తన చేతితో పట్టుకొని రసవంతములైన మాటలు పలుకుతూ సాగనంపినాడు. ఉద్ధవుడు అరదము నెక్కి అర్కుడు అస్తమించే వేళకు వ్రేపల్లెకు చేరినాడు. అడవులలో మేత మేసి వచ్చే ఆలమందల పాదధూళులు అతని రథాన్ని కప్పివేస్తుండగా ఉద్ధవుడు గోకులం చేరి నందుని మందిరంలో ప్రవేశించాడు.

శా. ఆ పుణ్యాత్ముని(గౌ(గిలించుకొని నందాభీరు(డానందియై
'మా పాలింటికి(గృష్ణు(డీత(' డనుచున్ మన్నించి పూజించి వాం
ఛా పూర్ణంబుగ మంజులాన్న మిడి మార్గాయాసముం బాపి స
ల్లాపోత్సాహముతోడ నిట్లనియె సంలక్షించి మోదంబునన్. 1439

* నందుడు ఆనందంతో ఆ పుణ్యాత్ముణ్ణి ఆలింగనం చేసుకున్నాడు. ఇతడు మా పాలిట గోపాలకృష్ణుడంటూ సాదరంగా పూజించాడు. కోరిక తీరేటట్టు కమ్మని భోజనం పెట్టినాడు. ప్రయాణం వల్ల కలిగిన శ్రమ పోగొట్టినాడు. అతణ్ణి చూచి ముచ్చటింప గోరి ఎంతో సంతోషంతో ఇట్లన్నాడు.

క. నా మిత్రు(డు వసుదేవు(డు, సేమంబున నున్నవా(డె? చెలువుగ(బుత్రుల్
సేమంబున సేవింప మ, హామత్తుండైన కంసు(డడ(గిన పిదపన్. 1440

* నాయనా! ఉద్ధవా! నా చెలికాడు వసుదేవునకు క్షేమమే కదా! గర్వాంధుడైన కంసుడు కడతేరిన తర్వాత తన కుమారుల సేవలు అందుకుంటూ సుఖంగా ఉన్నాడు కదా?

శా. అన్నా! భద్రమె? తల్లిదండ్రుల మమున్ హర్షించి చింతించునే?
తన్నుం బాసిన గోపగోపికల మిత్రవ్రాతమున్ గోగణం
బు న్నిత్యంబు(దలంచునే? వన నదీ భూముల్ ప్రసంగించునే?
వెన్నుం డెన్న(డు వచ్చునయ్య! యిట మావ్రేపల్లెకు న్నుద్ధవా! 1441

* అన్నా ఉద్ధవా! అక్కడ అందరూ కుశలమేనా? కృష్ణుడు తలిదండ్రులమైన మమ్ము సంతోషంతో తలచుకొంటూ ఉంటాడా? తన కెడమైన గోపకులనూ, గోపికలనూ, చెలికాండ్రనూ, ఆలమందలనూ ఎల్లప్పుడు స్మరిస్తాడా? ఇక్కడి వనాలనూ, నదులనూ గూర్చి ముచ్చటిస్తుంటాడా? ఇటు మావ్రేపల్లెకు వెన్నుడు ఎప్పుడు వస్తాడయ్యా?

క. అంకిలి కలుగక మా కక, లంకేందుని పగిది(గాంతిలసితంబగు త
త్పంకజ నయనుని నెమ్మొగ, మింక విలోకింప(గలనె యీ జన్మమునన్? 1442

* కందులేని చందురుని చందంగా అందాలు చిందుతూ కాంతులు వెదజల్లే ఆ కమలాక్షుని ముద్దుల ముఖం స్వేచ్ఛగా ఆలోకించే అదృష్టం ఈ జన్మలో నాకు లభిస్తుందా?

క. అని హరి మున్నొనరించిన, పను లెల్లను జెప్పి చెప్పి బాష్పాకుల లో
చను(డై డగ్గుత్తికతో, వినయంబున నుండె గోపవీరుం డంతన్. 1443

* ఈ విధంగా గోపాలవరేణ్యుడైన నందుడు శ్రీకృష్ణుడు మునుపు చేసిన కృత్యము లన్నింటినీ పలుమారు చెప్పి చెప్పి బొంగురువోయిన కంఠంతో మాటాడలేక కన్నీటితో కలకబారిన కన్నులు గలవాడై మిన్నకున్నాడు.

క. పెనిమిటి బిడ్డని గుణములు, వినుతింప యశోద ప్రేమవిహ్వలమతియై
చను మొనలఁ బాలు గురియఁగ, గనుఁగొనలను జలము లొలుకఁగా బెగ్గిలియెన్. 1444

* ఈ విధంగా తనపతి గోపాలకృష్ణుని గుణాలు ఉగ్గడిస్తుండగా యశోద ప్రేమతో పరవశమైన మనసు గలదై చనుమొనల నుండి పాలు జాలువారగా కనుగొనలనుండి కన్నీటి ధారలు కారగా చలించి పోయింది.

వ. ఇట్లు గోవింద సందర్శనాభావ విహ్వలులైన యశోదానందులకు నుద్ధవుం డిట్లనియె. 1445

* ఈ విధంగా కృష్ణసందర్శనం లేమిచే కలత చెందిన యశోదానందులతో ఉద్ధవు డిట్లన్నాడు.

క. జననీజనకుల మిమ్ముం,గనుఁగొన శీఘ్రంబె వచ్చుఁ గని భద్రంబుల్
వనజాక్షుం డొనరించును, మనమున వగవకుఁడు ధైర్యమండనులారా! 1446

* మీరు ధైర్యంగా ఉండండి. తలిదండ్రులైన మిమ్ము దర్శించడానికి కమలాక్షుడు త్వరలోనే వస్తాడు. మిమ్ము చూచి మీకు శుభములు చేకూరుస్తాడు, చింతించకండి.

మ. బలుఁడుం గృష్ణుఁడు మర్త్యులే? వసుమతీ భారంబు వారింప వా
రల రూపంబులఁ బుట్టినాఁడు హరి నిర్వాణప్రభుం; డెవ్వఁ డు
జ్జ్వలుఁడై ప్రాణవియోగకాలమునఁ దత్సర్వేశుఁ జింతించు, వాఁ
డలఘుశ్రేయముఁ బొందు బ్రహ్మమయుఁడై యర్కాభుఁడై నిత్యుఁడై. 1447

* రామకృష్ణులు సామాన్యమానవులా? మోక్షమునకు అధినేత యైన శ్రీమహావిష్ణువు భూభారాన్ని తొలగించుటకై రామకృష్ణుల రూపాలలో భూమిమీద అవతరించాడు. ఏ మానవుడు జ్ఞానవంతుడై ప్రాణ ప్రయాణకాలంలో, సర్వమునకు ప్రభువైన ఆ భగవంతుణ్ణి సంస్మరిస్తాడో అట్టివాడు బ్రహ్మస్వరూపుడై, సూర్యునివలె తేజోవిరాజితుడై నిత్యత్వం పొంది ముక్తిరూపమైన శ్రేయాన్ని చూరగొంటాడు.

సీ. అట్టి నారాయణుం డఖిలాత్మభూతుండు కారణ మానవాకారుఁడైనఁ
జిత్తంబు లతనిపైఁ జేర్చి సేవించితి రతికృతార్థుల రైతి; రనవరతము
శోభిల్లు నింధనజ్యోతి చందంబున నఖిలభూతములందు నతఁ; డతనికి
జననీ జనక దార సఖి పుత్త్ర బాంధవ శత్రు ప్రియాప్రియజనులు లేరు;

ఆ. జన్మకర్మములును జన్మంబులును లేవు;, శిష్టరక్షణంబు సేయుకొఱకు
గుణవిరహితుఁ డయ్యు గుణి యయి సర్వ ర, క్షణ వినాశకేళి సలుపుచుండు. 1448

* అట్టి నారాయణుడు అన్ని ప్రాణులయందు ఆత్మగా ఉన్నాడు. కారణవశంగా మానుషవిగ్రహం గైకొన్న ఆయనపై మీరు మనసులు చేర్చి కొలిచారు. మీరు పరమధన్యులు. కట్టెలలో నిప్పుచొప్పున అత డెప్పుడూ సకలప్రాణులందూ ప్రకాశిస్తుంటాడు. ఆయనకు తల్లి, తండ్రి, పెండ్లము, స్నేహితుడు, చుట్టము, విరోధి, ఇష్టుడు, అనిష్టుడు అంటూ ఎవ్వరూ లేరు. జననమరణాలు లేవు. సజ్జనులను సంరక్షించుటకొరకై త్రిగుణ రహితు డైనను, గుణములు ధరించి సృష్టిస్థితిలయాలు అనే లీలలు సాగిస్తుంటాడు.

వ. అని మఱియుఁ బెక్కువిధంబుల హరిప్రభావము లుపన్యసించుచు నా రేయి గడపి మఱునాఁడు దధిమథనశబ్దంబు లాకర్ణించుచు లేచి కృతానుష్ఠానుండై యుద్ధవుం డొక్క రహస్య ప్రదేశంబున నున్న సమయంబున. 1449

* అని పలువిధాల ఉద్ధవుడు శ్రీకృష్ణుని మహిమలు గూర్చి ముచ్చటిస్తూ ఆ రాత్రి గడిపాడు. వేకువనే పెరుగు చిలికే చప్పుళ్ళు విని నిద్రలేచాడు. సంధ్యోపాసనాది నిత్యానుష్ఠానాలు నెరవేర్చుకుని ఒక ఏకాంతస్థలంలో ఉన్నాడు.

శా. 'రాజీవాక్షుఁడు సుందరాస్యుఁడు మహోరస్కుండు పీతాంబరుం
డాజానుస్థితబాహుఁ డంబురుహ మాలాలంకృతుం డుల్లస
ద్రాజ త్కుండలుఁ డొక్క వీరుఁ డిచటన్ రాజిల్లుచున్నాఁడు; మా
రాజీవాక్షుని భంగి' నంచుఁ గని రా రాజాన్వయున్ గోపికల్. 1450

* ఆ సమయంలో గొల్లచెలువలు అక్కడికి వచ్చారు. వారు పద్మములవంటి కన్నులు గలవాడును, అందమైన మోము గలవాడును, విశాలమైన వక్షము గలవాడును, పచ్చని పట్టుపుట్టము కట్టినవాడును, మోకాళ్ళ వరకు వ్రేలాడు చేతులు గలవాడును, కమలమాలా విభూషితుడును, మెరుగారు కుండలములు దాల్చిన వాడును అయిన ఒకానొక పురుషపుంగవుడు మా కృష్ణునివలె ఇక్కడ ప్రకాశిస్తున్నాడు అని చెప్పుకుంటూ చంద్రవంశ్యుడైన ఉద్ధవుణ్ణి చూచారు.

వ. కని లజ్జాసహిత హాసవిలోకనంబులు ముఖంబులకుం జెలు వొసంగ నిట్లనిరి. 1451

* అలా చూచి సిగ్గుతో కూడిన నవ్వులు, చూపులు తమ వదనాలకు సొంపు సంపాదించగా ఆ గోపకాంతలు ఉద్ధవుడితో ఇలా అన్నారు.

-: భ్రమరగీతలు :-

చ. ఎఱుఁగుదు మేము నిన్ను వనజేక్షణ మిత్రుఁడ వీవు; కూరిమిన్
మెఱయుచుఁ దల్లిదండ్రులకు మే లెఱిఁగింపఁ బ్రియుండు పంపఁగా
వఱలెడు భక్తి వచ్చితివి; వారల నైన మనంబులోపలన్
మఱవఁడు శౌరి మేలు; మఱి మాన్యులు రాజున కెవ్వ రిచ్చటన్. 1452

* అయ్యా! ఉద్ధవా! మేము ని న్నెరుంగుదుము. నీవు కమలములవంటి కన్నులు గల శ్రీకృష్ణుని నెచ్చెలివి. ఆయన తన క్షేమం తలిదండ్రులకు తెలుపగోరి నిన్నిక్కడికి పంపగా ప్రస్ఫుటభక్తితో వచ్చావు. ప్రియుడైన యదుపతి తన జననీజనకుల నైనా మరచిపోలేదు, ఎంతో నయం! మరి యీ వ్రేపల్లెలో ఆయనకు సంభావింప దగినవారు మ రెవ్వరున్నారో మాకు తెలియదు.

క. మునివరు లైనను బంధుల, ఘనసఖ్యము విడువలేరు గాక విడువరే
సనిమిత్తసఖ్య మాఁకటి, పని దీఱిన నళులు విరులఁ బాయునొ లేదో? 1453

* సర్వసంగ పరిత్యాగులైన మునిసత్తములు కూడ బంధువుల తోడి స్నేహానుబంధం వదలుకోలేరు. మఱి శ్రీకృష్ణుడు తన జననీ జనకులకు ప్రియ మాచరించడంలో వింత ఏముంది? ఇతరులతో చేసే చెలిమి ఒక ప్రయోజనాన్ని బట్టి ఏర్పడుతుంది. ఆ ప్రయోజనం తీరగనే ఆ స్నేహబంధం కూడా వదలి పోతుంది. ఆకలి తీరిన పిదప తుమ్మెదలు పూలను విడవడం లేదా?

చ. అని యిటు గోపికల్ పలుక నం దొక గోపిక కృష్ణపాద చిం
తనమునఁ జొక్కి చేరువను దైవవశంబునఁ గాంచె నుజ్జ్వల
త్సునిశిత సద్వివేకముఁ బ్రసూన మరంద మదాతిరేకమున్
ఘన మృదు నాదసంచలిత కాముక లోకముఁ జంచరీకమున్. 1454

* అని యీ ప్రకారం గొల్ల చేడెలు పలుకుతుండగా వారిలో ఒక గోపిక శ్రీకృష్ణచరణధ్యాన పరవశురాలైంది. ఆమె తన సమీపంలో విధివశాన చురుకైన తెలివితేటలు గలదీ, పూదేనెను గ్రోలి మత్తిల్లినట్టిదీ, తన మధురమంజుల ఝుంకారస్వనంతో కాముకులను కలవరపెట్టునదీ అయిన ఒక గండు తుమ్మెదను చూచింది.

వ. కని హరి తన్నుం బ్రార్థింపఁ బుత్తెంచిన దూత యని కల్పించుకొని, యుద్ధవునికి నన్యాపదేశంబై యెఱుకపడ న య్యళికిం దొయ్యలి యిట్లనియె. 1455

* అలా చూచిన ఆ గోపిక తన్ను వేడుకొనుటకై ప్రియుడు పంపిన దూతగా కల్పించుకొని ఉద్ధవునికి అన్యాపదేశంగా తాకునట్లు ఆ భ్రమరంతో ఇట్లనింది.

మ. భ్రమరా! దుర్జనమిత్ర! ముట్టకుము మా పాదాబ్జముల్ నాగర
ప్రమదాళీ కుచకుంకుమాంకిత లసత్ప్రాణేశ దామప్రసూ
న మరందారుణితాననుండ వగుటన్ నాథుండు మన్నించుఁ గా
క మము న్నేపుచుఁ బౌరకాంతల శుభాగారంబులన్ నిత్యమున్. 1456

* ధూర్తమిత్రుడ వైన ఓ మధుపా! నీవు మా పాదపద్మాలు స్పృశించవద్దు. మథురాపురకాంతల స్తనకుంకుమ అంటుకొన్న మా ప్రాణవల్లభుని పుష్పమాలికలోని మకరందం గ్రోలి ఆ కుంకుమచేత ఎఱ్ఱబడిన ముఖము గలవాడవు గదా నీవు! మమ్ము విరాళిబారి ద్రోచి, పౌరాంగనల శోభనగృహాలలో నిత్యము కులుకుతున్న నిన్ను అతడు మన్నించునేమో కాని మేము మాత్రం మన్నించము.

మ. ఒకపువ్వందలి తేనె ద్రావి మధుపా! యుత్సాహివై నీవు వే
ఱొకటిం బొందెడు భంగి మ మ్మధరపీయూషంబునం దేల్చి మా
యకలంకోజ్జ్వల యౌవనంబుఁ గొని యన్యాసక్తుఁ డయ్యెన్ విభుం;
డకటా! యాతని కెట్లు దక్కె సిరి? మిథ్యాకీర్తి నమ్మెం జుమీ! 1457

* ఓయీ! మధుపాయీ! ఒక పువ్వులోని మకరందాన్ని పానంచేసి దానిని దిగవిడిచి, ఉత్సాహంతో మరొక్కపువ్వును నీవు ఆశ్రయించినట్లే శ్రీకృష్ణుడు తన అధరసుధారసాన్ని ఒకసారి మమ్ము గ్రోలనిచ్చి మా అచ్చమైన పచ్చియౌవనం కొల్లగొని అన్యకాంతాసక్తు డైనాడు. అయ్యయ్యో! అతడు ఉత్తమశ్లోకుడన్న బూటకపు మాటలు నమ్మి శ్రీమహాలక్ష్మి అట్టి చంచలచిత్తునకు కైవస మయినది.

శా. భృంగా! కృష్ణుఁడు మంచివాఁ డనుచు సంప్రీతిం బ్రశంసించె; దీ
సంగీతంబున నేము సొక్కుదుమె? తచ్చారిత్రముల్ వింతలే?
యంగీకారము గావు మాకుఁ; బురకాంతాగ్రప్రదేశంబులన్
సంగీతం బొనరింపు వా రిడుదు రోజ న్నీకు నిష్టార్థముల్. 1458

* ఓ భృంగరాజా! శ్రీకృష్ణుడు మంచివాడని అతని నెంతో సంతోషంతో కీర్తిస్తున్నావు. నీ గానం విని మేము సొక్కిపోలిపోతా మనుకున్నావా? అతని కథలు మాకు క్రొత్తవా యేమి? నీ సంగీతం మేము అంగీకరించం. ఆ మథురానగరిలో మగువల యెదుట నీ విద్య ప్రదర్శించు. వారు మెచ్చుకొని నీకు అభిమతార్థము లిస్తారు.

మ. సమదాళీశ్వర! చూడు ముజ్జ్వలితహాస భ్రూవిజృంభంబులన్
రమణీయుండగు శౌరిచేఁ గరఁగరే రామల్ త్రిలోకంబులం?
బ్రమదారత్నము లక్ష్మి యాతని పదాబ్జాతంబు సేవించు; ని
క్కము మే మెవ్వర మా కృపాజలధికిం గారుణ్యముం జేయఁగన్. 1459

* ఓ తుమ్మెదల రాయడా! మనోహరుడగు శ్రీకృష్ణుని మందహాస ద్యుతులకూ, బొమముడి విలాసములకూ కరగిపోని కాంతలు స్వర్గ మర్త్య పాతాళ భువనములందు కలరా? లేరు. అన్నుల మిన్న యైన ఆ కమలాదేవియే అతని చరణకమలాలను సేవిస్తుండగా ఆ దయాసాగరుని అనుగ్రహించుటకు మే మేపాటి వారము?

శా . రోలంబేశ్వర! నీకు దౌత్యము మహారూఢంబు; నీ నేరుపుల్
చాలున్; మచ్చరణాబ్జముల్ విడువు మస్మన్నాథపుత్త్రాదులన్
లీలం బాసి పరంబు డించి తనకున్ లీనత్వముం బొందు మ
మ్మేలా వాసె విభుండు? ధార్మికులు మున్నీ చందముల్ మెత్తురే? 1460

* ఓ చంచరీకమా! రాయబారం నడపటంలో నీవు చాల గడుసరివి. నీ నేర్పు లిక చాలు. మా చరణపద్మములను విడిచిపెట్టు. మా భర్తలను, పుత్రాదులను చులకనగా వదలి సద్గతిమాట తలపెట్టక తనతో లీనమై ఉన్న మమ్ము అతడేల పరిత్యజించాడు? ధర్మాత్ములు ఇలాంటి నడవడులు మెచ్చుదురా?

శా. వాలిం జంపెను వేఁటకాని పగిదిన్ వంచించి; దైత్యానుజన్
లోలం బట్టి విరూపఁ జేసెను; బలిన్ లోభంబుతోఁ గట్టి యా

త్రైలోక్యంబు మొఱంగి పుచ్చుకొనియెన్; ధర్మజ్ఞుఁడే మాధవుం?
డేలా షట్పద! యెగ్గు మావలన నీ కెగ్గింపఁగా నేటికిన్? 1461

* తాను వేటకానివలె వంచించి వానరరాజైన వాలిని వధించాడు. తనపై మరులు గొన్న రావణుని చెల్లెలు శూర్పణఖను ముక్కు చెవులు కోసి విరూపను కావించాడు. పేరాసతో బలిచక్రవర్తిని బంధించి మోసపుచ్చి ముల్లోకాలు పుచ్చుకున్నాడు. లక్ష్మీవల్లభుడగు ఆ శ్రీకృష్ణుడు ధర్మ మెరిగినవాడా? మా వల్ల తప్పేమున్నది? నీ వతనిని కొనియాడు టెందుకు?

ఉ. పన్నుగ మింటిపై కెగసి పాఱు విహంగములైన వీనులం
ద న్నొకమాటు విన్న గృహదార సుతాదులఁ బాపి విత్త సం
పన్నత డించి సంసరణపద్ధతిఁ బాపెడువాఁడు నిత్య కాం
క్ష న్నెతి నున్న మాబ్రదుకు సైఁచునె యేల మధువ్రతోత్తమా! 1462

* స్వేచ్ఛగా గగనతలంలో ఎగిరిపోయే పక్షులు సైతం చెవులారా అతనిపే రొక్కమారు వింటే ఇల్లు, ఇల్లాలు, పిల్లలు మున్నగువారిని ఎడచేసి, విత్తాదికం విసర్జింపజేసి, సంసారమార్గం పోకార్చే ఆ కృష్ణుడు ఎడతెగని కోరికలతో న్యాయము తప్పకున్న మా బ్రతుకులు సహిస్తాడా?

మ. కమనీయం బగు వేఁటకానిపలు కాకర్ణించి నిక్కంబుగాఁ
దమ చిత్తంబులఁ జేర్చి చేరి హరిణుల్ తద్బాణ నిర్భిన్నలై
యమితోగ్రవ్యథనొందు భంగి హరిమాయాలాపముల్ నమ్మి దుః
ఖములం జెందితి మంగజాస్త్ర జనితోగ్రశ్రాంతి నిందిందిరా! 1463

* ఓ భ్రమరమా! ఆడుజింకలు ఆకర్షణీయమైన వేటగాని పలుకు లాలకించి పారవశ్యంతో చెంతకు చేరి వాని బాణాలకు గురియై అతిదారుణమైన బాధను పొందు విధంగా శ్రీకృష్ణుని మాయమాటలు నమ్మి మన్మథశరాల తాకిడికి స్రుక్కి మేము దుఃఖాలపాలైనాము.

ఉ. బంధుల బిడ్డలన్ మగల భ్రాతలఁ దల్లులఁ దండ్రులన్ మనో
జాంధతఁ జేసి డించి శరణందిన మమ్ము వియోగదుర్దశా
సింధువులోనఁ ద్రోచి యిటు చేరక పోవుట పాడి గాదు; పు
ష్పంధయ! మీ యధీశునకుఁ బాదములంఁ బడి యొత్తి చెప్పవే! 1464

* ఓ షట్పదా! చుట్టాలనూ, సుతులనూ, భర్తలనూ, అన్నదమ్ములనూ, తలిదండ్రులనూ కామాంధత్వముచే విడనాడి తన్నే శరణుజొచ్చినాము. ఇట్టి మమ్ము విరహసాగరమున త్రోసివైచి ఈ రీతి మావంక చేర రాకుండుట న్యాయము కాదని ఏలికయైన శ్రీకృష్ణునకు పాదప్రణామం చేసి గట్టిగా నొక్కిచెప్పు.

సీ. కాంచనరత్న సంఘటిత సౌధంబులే మా కుటీరంబులు మాధవునకు
వివిధ నరేంద్రసేవిత రాజధానియే మా పల్లె యదువంశ మండనునకు?

సురభి పాదప లతాశోభితారామమే మా యరణ్యము సింహమధ్యమునకుఁ
గమనీయ లక్షణ గజతురంగంబులే మా ధేనువులు కంసమర్దనునకు?

తే. రూప విభ్రమ నైపుణ రూఢలైన, మగువలమె మేము మన్మథమన్మథునకు?
నేల చింతించు మముఁ గృష్ణుఁ డేల తలఁచుఁ?, బృథివి నధిపులు నూతనప్రియులు గారె! 1465

* లక్ష్మీవల్లభుడైన శ్రీకృష్ణునకు మాపూరి గుడిసెలు బంగారముతో మణులతో నిర్మింపబడిన మేడలా? యదుకులమునకు అలంకారమైన వెన్నునకు మా పల్లెటూరు పలువురు రాజులచే సేవింపబడు ముఖ్యపట్టణమా యేమి? సింగమునడుమువంటి నడుము గల శ్రీహరికి మా అడవి సువాసనలీను చెట్లతో పూదీగలతో చెలువారు ఉద్యానవనమా? కంసవిధ్వంసి యగు కృష్ణునకు మాగోవులు సర్వశుభ లక్షణలక్షితములైన ఏనుగులా? గుఱ్ఱములా? మన్మథునికి మన్మథుడైన ఆ వన్నెకానికి గొల్లపడతుల మగు మేము రూపవిభ్రమ విలాసములతో గణుతింపదగిన కాంతామణులమా యేమి? కనుక ఆ శ్రీకృష్ణుడు మమ్ముగురించి ఎందు కాలోచిస్తాడు? ఎందుకు మమ్ము స్మరిస్తాడు? లోకంలో ప్రభువులు నవప్రియులు గదా!

వ. అని మఱియు నిట్లనేక విధంబులఁ గృష్ణసందర్శన లాలస లయి పలుకుచున్న గోపికల వచనంబులు
విని యుద్ధవుండు మధురాలాపంబుల నూరార్చుచు నిట్లనియె. 1466

* అని ఇంకా నానాప్రకారాలుగా కృష్ణసందర్శనమందు ఆశ గలవారై మాట్లాడుతున్న గోపవధూటుల మాటలు ఉద్ధవుడు విన్నాడు. విని తీయటి నుడులతో వారిని ఊరడిస్తూ ఇలా అన్నాడు.

మ. జప దాన వ్రత హోమ సంయమ తపస్స్వాధ్యాయ ముఖ్యంబులన్
నిపుణుల్ గోరియు నే విభున్ మనముల న్నిల్పంగలే రట్టి స
ద్విపులాకారునిపై మహామహిముపై విశ్వేశుపై మీ కజ
స్ర పటుధ్యానము లిట్లు నిల్చునె? భవచ్చారిత్రముల్ చిత్రముల్. 1467

* జపము, తపము, దానము, హోమము, ఆత్మనిగ్రహం, వేదాధ్యయనం మొదలగు వాటిచే నేర్పరులైనవారు కూడ ఏ పరమేశ్వరుణ్ణి తమ మనసుల్లో ప్రయత్నించియూ నిలుపుకొనలేరో, అట్టి మహీయసుడూ, మహామహిమోపేతుడూ, జగదధీశ్వరుడూ అయిన శ్రీకృష్ణునిపై మీకు నిరంతరం దృఢమైన ధ్యానం ఈ విధంగా నెలకొన్నది గదా! ఔరా! మీ చరిత్రలు వింతగొలుపుతున్నవి.

క. నను మీ కడకుం గృష్ణుఁడు, పని పంపెడు వేళఁ బిలిచి పలికిన పలుకుల్
వినుఁ; డన్నియు వివరించెద, వనజేక్షణలార! మీరు వగవకుఁ డింకన్. 1468

* తామరరేకులవంటి కన్నులు గల గోపికలారా! శ్రీకృష్ణుడు నన్ను మీకడకు కార్యార్థంగా పంపేటప్పుడు నాతో చెప్పిన మాటలన్నీ మీకు వివరిస్తాను. వగపు మాని సావధానంగా ఆలకించండి.

వ. అని హరివచనంబులుగా నిట్లనియె. 1469

* అని ఉద్ధవుడు హరి చెప్పిన మాటలెల్ల వారి కిట్లు వినిపించాడు.

సీ. ఎల్లకార్యములకు నేను బ్రధాన కారణము గావున మీరు రమణులార!
కలుగదు మద్వియోగము చరాచర రూపములలో మహాభూతములు వసించు
కరణి నుండుదు సర్వగతుఁడనై నే మనః ప్రాణబుద్ధి గుణేంద్రియాశ్రయుండ
నాత్మయం దాత్మచే నాత్మఁ బుట్టింతు రక్షింతును ద్రుంతు హృషీకభూత

తే. గుణగణాకార మాత్మలోఁ గొమరు మిగులు, నిబిడమాయానుభవమున నిత్యశుద్ధ
మాత్మ విజ్ఞానమయమునై యమరు గుణముఁ, బ్రకృతికార్య మనోవృత్తిఁ బట్టి పొందు. 1470

* ఓ రమణీమణులారా! నేను సమస్తకార్యములకు ముఖ్యకారణమై ఉన్నాను. నా యెడబాటు మీకు కలుగదు. స్థావరజంగమాత్మకములైన సకలప్రాణులలో పృథివ్యప్తేజో వాయ్వాకాశములనే పంచమహాభూతాలు ఉండే విధంగా నేను మనస్సునకు, పంచప్రాణాలకు, బుద్ధికి, ఇంద్రియవృత్తులైన శబ్దస్పర్శరూప రసగంధాలకు, జ్ఞానకర్మేంద్రియాలకు ఆధారభూతుడనై ఉన్నాను. నాయందే నా సంకల్పమహిమతో, నాలో సూక్ష్మరూపమున అణగియున్న చరాచరప్రపంచాన్ని స్థూలరూపంతో సృజిస్తాను, రక్షిస్తాను, నశింపజేస్తాను.

స్వరూపముచేత నిర్మలుడు, జ్ఞానస్వరూపుడు అయిన జీవునకు ప్రపంచస్వరూపం సత్త్వాదిగుణములు లేదా భూతేంద్రియ గుణాలతో కలుగుతున్నది.

మాయాకార్యములైన జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్త లనే మనోవృత్తులందు అతడు దేవమనుష్యాది రూపాలతో తోచుచున్నాడు.

క. కలఁగని లేచి మున్ను గలఁగన్న సమస్తవిధంబుఁ గల్లఁగాఁ
దలఁచిన భంగి మానస పదార్థముచే నిఖిలేంద్రియార్థముల్
బలమునఁ గట్టి తద్జ్ఞుఁడు ప్రపంచము లేదనుఁ దన్మనంబుఁ దా
రలయక కట్టుడున్ బుధుల కవ్వల నొండొక భేద మున్నదే? 1471

* నిదురించి మేలుకొన్నవాడు తాను స్వప్నంలో చూచిన దెల్ల అసత్యమని భావించినట్లు తత్త్వవేత్త మనసనే పదార్థంతో శబ్దస్పర్శాది సకలవిషయాలను దృఢంగా నిరోధించి తనకన్న భిన్నంగా ప్రపంచం లేదని చెపుతాడు. ఆ మనస్సును పండితులు వేసట చెందక అరికట్టగా అటుపై భేదభావం పొడసూపదు.

ఆ. సాంఖ్య యోగ నిగమ సత్య తపో దమ, ములు మనోనిరోధములు గడపలఁ
గాఁగ నుండు జలధి కడపలగాఁ గల, నదులభంగి నళిననయనలార! 1472

* కమలములవంటి కన్నులు గల గోపికలారా! నదు లన్నియు కదలిపోయి కడకు కడలిని చేరునట్లు ఆత్మానాత్మ విచారరూపమైన సాంఖ్యము, యమనియమాదికమైన అష్టాంగయోగము, వేదము, సత్యము, తపము, ఇంద్రియ నిగ్రహమైన దమము- ఇవన్నీ ఒక్క మనోనిగ్రహమందే పరిసమాప్తి చెందుతున్నాయి.

మ. చెలువల్ దవ్వుల నున్న వల్లభులపైఁ జిత్తంబులం గూర్తు రు
త్కలికం జేరువ వారికంటె నదియుం గాకెప్పుడున్ నన్ను మీ
రలు చింతించుచు నుండఁగోరి యిటు దూరస్థత్వముం బొందితిన్
దలఁకం బోలదు నన్నుఁ గూడెదరు నిత్యధ్యానపారీణలై. 1473

* స్త్రీలు సమీపంలో ఉన్నవారికన్నా దూరంలో ఉన్న ప్రియుల పట్ల తహతహపాటుతో చిత్తములందు అనురక్తి కలవారై ఉంటారు. అంతేకాక, మీ రెల్లప్పుడు నన్నే స్మరిస్తూ ఉండాలి అని మీకు దూరంలో ఉన్నాను. భయపడకండి, నిరంతర ధ్యానపారంగతలై మీరు నన్నే పొందగలరు.

వ. అని మీకుం జెప్పుమని కృష్ణుండు సెప్పె ననవుడు నుద్ధవునికిం గోపికలు సంతసించి యిట్లనిరి. 1474

* అని మీకు చెప్పుమని శ్రీకృష్ణుడు నాకు చెప్పిపంపినాడు అని ఉద్ధవు డన్నాడు. ఆ పలుకులు విని గోపికలు సంతోషించి ఆయనతో ఇలా అన్నారు.

ఉ. ఇమ్ముల నున్నవాఁడె హరి? యిక్కడి కెన్నఁడు వచ్చు? వచ్చి మా
యుమ్మలికంబు వాపునె? ప్రియుం డిట వచ్చెద నన్న సైఁతురే
య మ్మథురాపురీరమణు లడ్డము వత్తురుగాక చెల్లరే!
మమ్ము విధాత నిర్దయుఁడు మన్మథవేదనపాలు సేసెనే! 1475

* శ్రీ కృష్ణుడు సుఖంగా ఉన్నాడా? ఆయన ఇక్కడి కెప్పుడు వస్తాడు? వచ్చి మా పరితాపం తీరుస్తాడా? మాప్రాణేశ్వరు డిచటికి వస్తానంటే ఆ మథురాపట్టణంలోని అతివలు అడ్డగిస్తారే గాని సహిస్తారా?

అయ్యయ్యో! దయమాలిన బ్రహ్మ మమ్ము మన్మథబాధలకు గురిచేశాడు గదా!

క. మఱచునొకో మదిం దలఁచి మాధవుఁ డా యమునాతటంబునం
దఱచుగ దివ్యసౌరభ లతా గృహసీమల నేము డాఁగఁగా
మఱువులనుండి నీడలకు మ మ్మెలయించి కలంచి దేహముల్
మఱచినఁ దేర్చి నాల్కొలిపి మన్మథలీలలఁ దేల్చు చందముల్. 1476

* లక్ష్మీవల్లభుడగు శ్రీకృష్ణుడు యమునానది యొడ్డున దివ్యపరిమళాలు వెదజల్లు పూ పొదరిండ్లలో దాగిన మమ్ము పొంచి చూచేవాడు. అతడు పొదరిండ్ల నీడలకు మమ్ము జేర్చి నలచి కలచి మేము మైమరపు చెందగా బుజ్జగించి ప్రోత్సహించి మమ్ము మన్మథక్రీడలలో తేల్చిన ఘట్టాలు మరచునా యేమి?

శా. నీతో నర్మగృహంబులం బలుకునే నే మెల్ల వంశోల్లస
ద్గీత భ్రాంతలమై కళిందతనయా తీరంబునం జేరినం
జేతోజాత సుఖంబులం దనిపి మా చిత్తస్థితుల్ చూడ లీ
లా తంత్రజ్ఞత డాఁగి మెల్లన మదాలాపంబు లాలించుటల్. 1477

* మే మందరం వేణుగాన విభ్రాంతలమై యమునా తీరానికి రాగా మమ్ము మదనలీలల తనిపినాడు. ఆ పై మా మనోగతులు తెలుసుకోడానికి విలాసతంత్రజ్ఞుడు కనుక ఎచ్చటనేని దాగియుండి మెల్లగా మా మాట లాలించేవాడు. శ్రీకృష్ణుడు నీతో ఏకాంతంలో ఈ వృత్తాంత మంతా చెపుతాడా?

క. ముచ్చట వేళలఁ జెప్పునె, యచ్చుగ మును నేము నోము నప్పుడు జలముల్
సొచ్చిన మా చేలంబులు, ముచ్చిలి యిచ్చిన విధంబు మూలం బెల్లన్. 1478

* శ్రీకృష్ణుడు నీతో ముచ్చటాడు వేళలో కాత్యాయనీవ్రతం కావించుటకు మేము వివస్త్రలమై స్నానార్థం నీళ్ళలో ప్రవేశించి యున్నపుడు మా వలువలు దొంగిలించి మళ్ళీ మా ప్రార్థనలపై చీరలిచ్చిన ఉదంతము తెలుపునా?

శా. ఏకాంతంబున నీదుపై నొరగి తా నేమేని భాషించుచో
మా కాంతుండు వచించునే రవిసుతా మధ్యప్రదేశంబునన్
రాకాచంద్ర మయూఖముల్ మెఱయఁగా రాసంబు మాతోడ నం
గీకారం బొనరించి బంధనియతిం గ్రీడించు విన్నాణముల్. 1479

* నీవునూ, హరియూ ఒంటరిగా నున్నప్పుడు నీ మీదికి ఒరగి నీతో ఏవో రహస్య సంభాషణములు సలుపునపుడు పున్నమ వెన్నెలరేయి యమునానదీ మధ్యభాగంలో మాతో రాసక్రీడలు నెరపుతూ బంధరతు లొనర్చిన నేర్పులు అతడు ఉగ్గడిస్తాడా?

సీ. తనుఁబాసి యొక్కింత తడవైన నిటమీఁద నేలపై మేనులు నిలువ మనుము
నేలపై మేనులు నిలువక యట మున్న ధైర్యంబు లొక్కటఁ దలఁగు ననుము
ధైర్యంబు లొక్కటఁ దలఁగిన పిమ్మటఁ జిత్తంబు లిక్కడఁ జిక్క వనుము
చిత్తంబు లిక్కడఁ జిక్కక వచ్చినఁ బ్రాణంబు లుండక పోయి ననుము

తే. ప్రాణములు వోవ మఱి వచ్చి ప్రాణవిభుఁడు, ప్రాణిరక్షకుఁ డగు తన్నుఁ బ్రాణు లెల్లఁ
జేరి దూఱంగ మఱి యేమి సేయువాఁడు, వేగ విన్నప మొనరింపవే మహాత్మ! 1480

* ఓ మహానుభావా! ఉద్ధవా! మా మాటలుగా ప్రాణేశ్వరుని కిట్లు విన్నవించు.

తన్ను విడిచి యిటమీద ఇంచుకసేపైన మా దేహములు ఉర్విపై ఉండవని చెప్పుము. నేలపై మా శరీరములు నిలువక మునుపే ఒక్కసారిగా మా మనోధైర్యములు తొలగిపోవునని చెప్పుము. మా మనోధైర్యము లొక్కసారిగా తొలగిపోయిన పిదప మా మనసు లిక్కడ ఉండవని చెప్పుము. ఇక్కడ మనసులు నిలువకపోగా మా ప్రాణములు ఎగిరిపోవునని చెప్పుము. మా ప్రాణములు ఎగిరిపోయిన పిమ్మట ప్రాణేశ్వరుడగు తాను వచ్చిననూ, జీవరక్షకుడగు తన్ను జీవులందరూ గుమిగూడి నిందింపగా ఏమి చేయగలడు? నీ వీ సంగతి వెంటనే అతనికి విజ్ఞప్తిచేయుము.

క. తగులరె మగలను మగువలు?, దగులదె తను మున్ను కమల! తగవు విడిచియుం
దగిలిన మగువల విడుచుట, దగదని తనుఁ దగవు పలుకఁ దగుదువు హరికిన్. 1481

* పొలతులు పురుషులను ప్రేమించరా? లక్ష్మి మునుపు తన్ను ప్రేమించలేదా? న్యాయము వీడియు తన్ను ప్రేమించు బోటులను వీడుట తగదను న్యాయమును దామోదరునకు తెల్పుటకు నీవే తగినవాడవు.

సీ. విభుఁడు మా వ్రేపల్లె వీథుల నేతేరఁ జూతుమే యొకనాఁడు చూడ్కు లలరఁ
బ్రభుఁడు మాతో నర్మభాషలు భాషింప విందుమే యొకనాఁడు వీను లలరఁ
దనువులు పులకింప దయితుండు డాసినఁ గలుగునే యొకనాఁడు కౌఁగిలింపఁ?
బ్రాణేశ! మమ్మేల పాసితి వని దూఱ దొరకునే యొకనాఁడు తొట్రుపడఁగ?

తే. వచ్చునే హరి మే మున్నవనముఁ జూడఁ?, దలఁచునే భర్త మాతోడితగులు తెలిఁగుఁ?
దెచ్చునే విధి మన్నాథుఁ దిట్టువడక, యెఱుఁగఁ బలుకు మహాత్మ! నీ కెఱుఁగ వచ్చు. 1482

* మా ప్రియతముడు వ్రేపల్లెవీథులకు రాగా ఒకనాడైనను కనులపండువుగా మేము కనగల్గుదుమా? మా ప్రభువు మాతో ప్రియభాషణములు భాషించగా ఒకనాడైనను వీనులవిందుగా వినగల్గుదుమా? వల్లభుడు చెంతకు రాగా ఒకనాడైనను ఒడలు గగుర్పొడువ కౌగిలించుకొను భాగ్యము మాకు కల్గునా? ఓ ప్రాణనాయకా! మ మ్మెందులకు ఎడబాసితి వని తొట్రుపడ తన్ను దూషించుట కొకనాడైనను అవకాశ మేర్పడునా?

హరి యేనాటి కైనను మే మున్న ఈ వనము గనవచ్చునా? మా మనోవల్లభుడగు శ్రీకృష్ణుడు తనకు మాతో గల సంబంధమును స్మరించునా? మాచే తిట్టుపడకముందే బ్రహ్మ మా నాథుని మాకడకు గొనితెచ్చునా? ఓ మహాత్మా! ఇన్నియు నీకు తెలిసియుండును గాన మాకు వివరముగా తెలుపుము.

వ. అని 'దుఃఖార్ణవ మగ్నంబైన గోకులంబు నుద్ధరింపుము రమానాథ' యని గోపికలు వగచి తదనంతరంబ మఱియు నుద్ధవ నిగదితం బయిన కృష్ణసందేశంబులవలన విరహవేదనలు విడిచి యుద్ధవునిం బూజించి; రిట్లు కృష్ణలీలావర్ణనలు సేయుచు వ్రేపల్లె నుద్ధవుండు గొన్నినెల లుండి నందాదుల వీడ్కొని మరలి రథారూఢుండై చని చని. 1483

* రమాపతీ! దుఃఖ మనెడు సముద్రములో మునిగినట్టి గోకులాన్ని ఉద్ధరింపుమా అనుచు ఉద్ధవునిముందు గోపికలు శోకించారు. అటు పిమ్మట ఉద్ధవుడు తెల్పిన శ్రీకృష్ణసందేశం ఆలకించి వారు విరహవేదనలు విడిచి అతణ్ణి పూజించారు.

ఇలా శ్రీకృష్ణలీలలు వర్ణిస్తూ ఉద్ధవుడు కొన్ని మాసాలు వ్రేపల్లెలో గడపినాడు. పిదప నందాది యదుపుంగవులను వీడ్కొని రథముపై నెక్కి మథురకు బయలుదేరి వెళ్ళాడు.

క. సారమతిఁ బ్రణుతి సేయుచు, నారయ నుద్ధవుఁడు గాంచె నఘసంహారిన్
హారిన్ మథురానగర వి, హారిన్ రిపుజన మదాపహారిన్ శౌరిన్. 1484

* ఆ విధంగా స్థిరచిత్తంతో శ్రీహరిసంకీర్తనం కావిస్తూ వెళ్ళిన ఉద్ధవుడు పాపాలను పోకార్చేవాడూ, శత్రుజనుల మదము నణచేవాడు, మథురాపురిలో విహరించేవాడు అయిన శ్రీకృష్ణభగవానుణ్ణి చూచాడు.

వ. కని యథోచితంబుగా భాషించుచుఁ దనచేత నందాదులు పుత్తెంచిన కానుకలు బలకృష్ణులకు నుగ్రసేనునికి వేఱు వేఱ యిచ్చెనని చెప్పి శుకుండు పరీక్షిన్నరేంద్రున కిట్లనియె. 1485

* చూచి ఉద్ధవుడు అతనితో తగురీతి మాట్లాడుతూ తనచే నందుడు మున్నగువారు ఇచ్చి పంపిన బహుమానాలు కృష్ణబలరాములకు, ఉగ్రసేన మహారాజుకు వేర్వేరుగా సమర్పించాడు అని పల్కి శుకయోగీంద్రుడు మళ్లీ పరీక్షిన్నరేంద్రునితో ఈ విధంగా అన్నాడు.

-: శ్రీ కృష్ణుఁడు ఉద్ధవునితోఁ జేరి కుబ్జాగృహంబునకు నరుగుట :-

మ. తను మున్నంగజకేళిఁ గోరిన లతాతన్విన్ రతిక్రీడలం
దనుపం గోరి జనార్దనుం డరిగె రత్నస్వర్ణమాల్యాను లే
పన భూషాంబర ధూపదీప పరిదీప్తంబై మనోజ ప్రదీ
పనమై యున్న తదీయ గేహమునకుం బంచేషుపంచేషుఁడై. 1486

* మన్మథమన్మథుడైన శ్రీకృష్ణుడు పూర్వం తన్ను మన్మథక్రీడకై ఆహ్వానించిన ఆ కుబ్జాలతాంగిని శృంగారకేళిలో తృప్తి నొందింప దలచి ఆ వాల్గంటి ఇంటికి వెళ్ళినాడు. ఆ సుందరీ మందిరము మణులు, బంగారము, పూలదండలు, మంచిగంధపు మైపూతలు, నగలు, వస్త్రములు, ధూపములు, దీపములు- వీటితో విలసిల్లుతూ మన్మథోద్దీపనకరంగా ఉన్నది.

వ. ఇ ట్లరిగి తద్గేహమధ్యంబున. 1487

ఆ. కాముశరమువోలెఁ గమలారి కళవోలెఁ, మెలఁగి యాడనేర్చు మెఱపుఁ బోలె
నిఖిలభువన మోహినీ దేవతయుఁ బోలెఁ, జెలువు మెఱసియున్న చెలువఁ గనియె. 1488

* ఈ విధంగా వెళ్ళిన గోవిందుడు ఇంటి నడిమిభాగంలో అందచందాలతో అలరారుతున్న కుబ్జను చూచాడు. ఆమె మన్మథబాణంలాగా, చంద్రకళ మాదిరిగా, కదలాడు మెరుపుదీవవలె, సకల జగత్తులనూ సమ్మోహపరచే దేవతరీతిగా వెలిగిపోతూ ఉంది.

మ. హరి యేతెంచిన లేచి సంభ్రమముతో నాళీసమూహంబుచే
సిరి యొప్పన్ విహితోపచారములు తాఁ జేయించి సౌవర్ణ సుం
దర తల్పస్థితుఁ జేసి యుద్ధవుని నుద్యత్ప్రీతిఁ బూజించి భా
సుర పీఠంబున నుండు మంచు మది నౌత్సుక్యంబు శోభిల్లఁగన్. 1489

* శ్రీకృష్ణుడు రాగానే ఆమె సంభ్రమంతో దిగ్గున లేచింది. చెలికత్తెలచే తగురీతి వైభవోపేతంగా ఉపచారాలు చేయించింది. అందమైన మేల్మిపసిడిమంచం మీద ఆయనను కూర్చోపెట్టింది. ఉద్ధవుణ్ణి మిక్కిలిప్రీతితో పూజించి ప్రకాశించే పీఠంమీద కూర్చోమని చెప్పింది. ఆమె మది ఉబలాటంతో ఉవ్విళ్లూరింది.

క. ఆళీనివహ నివేదిత, మాలా మృగనాభిపంక మణిమయ భూషా
చేలాలంకృత యగుచును, హేలావతి గోరె వనరుహేక్షణుఁ గవయన్. 1490

* చెలికత్తెలు ఆమెను పూలదండలతో, కస్తూరిలేపనంతో, మణులు చెక్కిన నగలతో, విలువైన వలువలతో అలంకరించారు. విలాసవతియైన కుబ్జ తామరరేకులవంటి కన్నులు గల శ్రీకృష్ణునితో సంగమింప దలచింది.

క. లీలావతీకృతోల్లస, దేలా కర్పూరమిళిత హిత మధుర మహా
హాలారసపాన మద, శ్రీలాలిత యగుచు నబల చేరెం గృష్ణున్. 1491

* ఏలకులు, పచ్చకర్పూరము కలిపి విలాసవతులు తయారుచేసిన హితమైన, తియ్యనైన ఆసవము సేవించి మైమరచి చెలువు గులుకు కలువకంటి కుబ్జ కృష్ణుణ్ణి సమీపించింది.

మ. సరసాలోకనవృష్టి పైఁగురియుచున్ సమ్యగ్వచో వైఖరిం
గరఁగంజేసి సువర్ణకంకణసమగ్రం బైన సైరంధ్రి కేల్
కరపద్మంబునఁ బట్టి తల్పమున కాకర్షించి గంభీరతం
బరిరంభాదుల నాన పుచ్చి మరుసంభావించుచున్ వేడుకన్. 1492

* శ్రీకృష్ణుడు శృంగారరసం వెల్లివిరిసే చూపులసోన కుబ్జపై క్రుమ్మరిస్తూ సరసపుమాటలతో ఆమె హృదయాన్ని కరగించాడు. పద్మమువంటి తనచేతితో కనకకంకణభూషితమైన ఆమె చేతిని పట్టుకొని సెజ్జ మీదికి తార్చినాడు. గట్టిగా కౌగిలించుకున్నాడు. సిగ్గు వల్ల కలిగిన జంకుగొంకులు మాన్పినాడు. కామ కేళికి ఉత్సహించాడు.

ఉ. జాతియుఁ గాలముం గళయు సత్త్వము దేశము భావచేష్టలున్
ధాతువుఁ బ్రాయముం గుణముఁ దద్దశయున్ హృదయంబుఁ జూడ్కియుం
బ్రీతివిశేషముం దెలిసి పెక్కు విధంబులఁ దొయ్యలిన్ మనో
జాత సుఖంబులం దనిపె శౌరి వధూహృదయాపహారియై. 1493

* చెలువల చిత్తములను హరించే శ్రీకృష్ణుడు జాతి, కాలము, కళ, బలము, దేశము, భావము, చేష్ట, ధాతువు, ప్రాయము, గుణము, దశ, హృదయము, దృష్టి, సంతుష్టి- ఇన్నిటి నెరిగి అనేక విధముల ఆ సైరంధ్రిని మన్మథసౌఖ్యాలలో ఓలలాడించి తృప్తి పరచాడు.

క. కరపద్మంబుల మాధవుఁ, గరమొప్పం గౌఁగిలించి కామానలముం
గరభోరువు వర్జించెను, గర మరు దని తోడిశీతకరముఖు లలరన్. 1494

* లక్ష్మీవల్లభుడైన ముకుందుని సుతిమెత్తని తొడలు గల కుబ్జ తామరపూలవంటి తన చేతులతో గట్టిగా కౌగిలించుకుని మదనతాపాన్ని దిగవిడిచింది. చంద్రబింబమువంటి మోములు గల ఆమె చెలు లందరూ ఇది అపూర్వమైన అదృష్టమని భావించారు.

మ. సనకాదుల్ తలపోసి కానని విభున్ సర్వప్రభున్ దుర్లభున్
మును దా నిచ్చిన యంగరాగ సుకృతామోదంబునం గూడియున్
ఘననిర్వాణవిభూతి యిమ్మనక యా కంజాక్షి 'యేఁ బాయఁ జా
ల ననుం గొన్నిదినంబు లంగభవలీలం దేల్పవే? నావుడున్. 1495

* దేవర్షులైన సనకసనందనాదు లెంత ధ్యానించినను అతడు దర్శింపరాని ప్రభువు. అఖిలలోకములకు అధీశ్వరుడు, దుర్లభుడు. అట్టి పరమాత్ముని కమలములవంటి కన్నులు గల కుబ్జ పూర్వం తాను సమర్పించిన మైపూతలవల్ల సమకూడిన పుణ్యావాసనచేత కలియ గల్గింది. తనకు గొప్పదగు కైవల్యసంపదను ఇమ్మని అడుగక 'కృష్ణా నీ పొందు విడిచి ఉండలేను. నన్ను కొన్నాళ్ళు మన్మథలీలలలో తేల్చు' మని వాంఛించింది.

ఆ. వనిత గోరుకొనిన వర మిచ్చి శౌరి యా, యుద్ధవుండుఁ దాను నువిదయిల్లు
వెడలె నపుడు తియ్యవిలుకాఁడు సురభితోఁ, దీఁగెయిల్లు వెడలు తెఱఁగు మెఱయ. 1496

* మాధవుడు ఆమె కోరుకున్న వరం అనుగ్రహించాడు. మదనుడు వసంతునితో పొదరింటినుండి వెలువడే చందంగా శ్రీ కృష్ణుడు ఉద్ధవునితో కుబ్జాగృహంనుంచి బయలుదేరినాడు.

క. ఏ వేదంబులుఁ గానని, దేవోత్తముఁ గాంచి ముక్తితెరు వడుగక రా
జీవేక్షణ రతి యడిగెను, భావింపఁ దదీయకర్మఫల మెట్టిదియో! 1497

* పద్మములవంటి నయనములు గల కుబ్జ వేదములకు గూడ అందరాని దేవతాశిరోమణియైన శ్రీకృష్ణుని సందర్శించి కూడా మోక్షపదవి నడుగక తుచ్ఛమైన విషయసుఖం అపేక్షించింది. ఆలోచింపగా ఆమె కర్మ ఫల మెటువంటిదో కదా!

క. కారుణ్యంబునఁ గృష్ణుఁడు, తారుణ్యము మెఱసి మదనతంత్రంబుల లీ
లారణ్యవీథి దేల్చెను, సైరంధ్రిన్ విభవవిజిత శక్రపురంధ్రిన్. 1498

* సౌభాగ్యమునందు శచీదేవిని సైతము జయించిన కుబ్జను దయతో శ్రీకృష్ణుడు జవ్వన మతిశయిల్లగా మదనశాస్త్రవిధుల ననుసరించి శృంగారవిలాసములనే వనవీథులలో విహరింప జేసి తృప్తినొందించాడు.

వ. తదనంతరంబ కృష్ణుం డుద్ధవ రామ సహితుండై హస్తినాపురమునకు నక్రూరునిం బనుపం దలంచి తద్గృహంబునకుఁ జనిన నతండు వారలం గని లేచి రామకృష్ణులకు నమస్కరించి యుద్ధవుం గౌఁగిలించుకొని వారి నందఱను యథావిధిం బూజించి హరిపాదంబులు దన తొడలమీఁద నిడుకొని యిట్లనియె. 1499

* అటు పిమ్మట కృష్ణుడు హస్తినాపురికి అక్రూరుని పంప నెంచినవాడై బలరామునితో, ఉద్ధవునితో గూడి అతని యింటికి వెళ్ళినాడు. అక్రూరుడు వారిని చూడగనే లేచి బలరామకృష్ణులకు వందనం కావించినాడు. ఉద్ధవుణ్ణి కౌగిలించుకున్నాడు. ఆయన వారి నందరినీ తగురీతి పూజించాడు. అచ్యుతుని అడుగులు తన ఒడియం దుంచుకొని ఒత్తుతూ ఇట్లన్నాడు అక్రూరుడు.

క. అనుచరులుఁ దాను గంసుఁడు, సనియెన్ నీచేత జముని సదనంబునకున్
ఘనులార! మీ బలంబున నొనరఁగ యాదవులవంశ ముద్ధృత మయ్యెన్. 1500

* ఆర్యులారా! మీ శౌర్యంచేత కంసుడూ, వాని అనుయాయులూ యమమందిరానికి వెళ్ళిపోయారు. యాదవకులం ఉద్ధరింపబడింది.

వ. మహాత్ములారా! విశ్వాదిపురుషులరు, విశ్వకారణులరు, విశ్వమయులరగు మీకుం గార్యకారణంబులు లే; వవధరింపుము. పరమేశ్వరా! నీవు రజోగుణంబున నఖిలంబు సృజియించి, కారణరూపంబునఁ దదనుప్రవిష్టుండవై శ్రుతదృష్టకార్యరూప ప్రపంచాకారంబున దీపించుచుందువు. కార్యరూప చరాచర దేహంబులకుం గారణంబు లయిన భూప్రముఖంబు లనుగతంబులును, గార్యరూప దేహంబులు నయి ప్రకాశించు చందంబున నొక్కండవు, కారణరహితుండవు, నాత్మతంత్రుండవు నై యుండియు విశ్వాకారంబునం బెక్కగుదువు. సృష్టి స్థితి లయంబులం జేయుచుండియు విజ్ఞానమూర్తి వగుటం బరిభ్రాంతుండైన జీవుని భంగి గుణకర్మ బద్ధుండవు కావు. కావున సిద్ధంబు తన్నిమిత్తంబున బంధహేతువును సిద్ధింపదు. 1501

* మహాత్ములారా! మీరు విశ్వమునకు ఆదిపురుషులు, విశ్వమునకు కారణభూతులు, విశ్వమయులు కావున మీకు కార్యకారణములు లేవు. దేవా! చిత్తగించు. నీవు రజోగుణముచే సమస్తము సృష్టించి కారణరూపముతో దానియందు ప్రవేశిస్తావు. కార్యరూపమైన చరాచర శరీరాలకు కారణములైన పృథివ్యప్తేజోవాయ్వాకాశములు అనుగతములై కార్యరూప దేహములై తేజరిల్లు విధంగా కారణ రహితుడవు, ఆత్మతంత్రుడవు అగు నీవు ఒక్కడవై ఉండికూడ విశ్వరూపంతో పెక్కుగా కన్పడుతావు. సృష్టి స్థితి లయములు సలుపుచుండియూ విజ్ఞానమూర్తి వగుటచేత నీవు పరిభ్రాంతుడైన జీవునివలె గుణకర్మబద్ధుడవు కావు. అందుచే నీకు బంధహేతువుకూడ కల్గదు.

సీ. పరఁగ జీవునికైన బంధమోక్షము లంట వంటునే పరతత్త్వమైన నిన్ను
నంటునే యీశ! దేహాద్యుపాధులు ననిర్వచనీయములు గాన వరుస నీకు
జన్మంబు జన్మసంశ్రయభేదములు లేవు కావున బంధమోక్షములు లేవు
గణుతింప ని న్నులూఖల బద్ధుఁ డనుటయు నహిముక్తుఁ డనుటయు నస్మదీయ

ఆ. బాలబుద్ధిఁ గాదె? పాషండ ముఖర మా, ర్గములచేత నీ జగద్ధితార్థ
మైన వేదమార్గ మడఁగిపో వచ్చిన, నవతరించి నిలుపు దంబుజాక్ష! 1502

* పరమేశ్వరా! బంధమోక్షములు జీవునికూడ అంట వనగా జ్ఞానస్వరూపుడ వగు ని న్నంటునా? దేహాదులైన ఉపాధులు నిరూపించబడక పోవుటవల్ల నీకు జన్మముగాని, అందుకు కారణమైన అవిద్యకాని లేదు. ఆకారణంవల్లనే నీకు బంధమోక్షములు లేవు. ఆలోచించగా నిన్ను రోటికి కట్టువడినవాడనీ, యమునా

స్రవంతిలో కాళియ విముక్తుడనీ అనడం అవివేకం వల్లనేసుమా! నాస్తిక మార్గములచేత ప్రాచీనమగు వేదపథం అణగారిపోతున్న కాలాన జగము మేలుకొఱకు నీవు అవతరించి ధర్మమును కాపాడుతావు.

క. ఆ నీవు ధరణిభారము, మానిచి రక్కసుల నెల్ల మర్దించుటకై
యానకదుందుభియింటను, మానుగ జన్మించితివి సమంచితకీర్తిన్. 1503

* నీవు భూభారం తొలగించి రక్కసుల నుక్కడంచుటకై వసుదేవు గృహమున కీర్తిశాలివై జన్మించావు.

మ. త్రిజగత్పావనపాద తోయములచే దీపించి వేదామర
ద్విజముఖ్యాకృతివైన నీవు కరుణన్ విచ్చేయుటం జేసి మా
నిజగేహంబులు ధన్యతం దనరెఁబో! ని న్నార్యు లర్చింపఁగా
నజితత్వంబులు వారి కిత్తు వనుకంపాయత్త చిత్తుండవై. 1504

* ముల్లోకాలను పవిత్రీకరించు పాదజలముచే ప్రకాశిస్తూ దేవబ్రాహ్మణ వేదాది స్వరూపుడవైన నీవు కృపతో విచ్చేయడంవల్ల మా గృహాలు పావనమైనాయి. నిన్ను పెద్దలు పూజించగా కృపాధీన మనస్కుడవై వారికి జయశీల మనుగ్రహిస్తావు.

శా. ఏ పుణ్యాతిశయప్రభావముననో యీ జన్మమం దిక్కడన్
నీ పాదంబులఁ గంటి ని న్నెఱిఁగితిన్ నీవుం గృపాళుండవై
నాపై నర్మిలిఁ జేసి మాన్పఁ గదవే నానాధనాగార కాం
తా పుత్రాదులతోడి బంధనము భక్తవ్రాత చింతామణీ! 1505

* భక్తులపాలిటి చింతామణివైన శ్రీకృష్ణా! ఏ మహాపుణ్య మహిమవల్లనో ఈ జన్మలో ఇక్కడ నీ చరణపద్మాలు దర్శించగల్గినాను. నిన్ను తెలుసుకొన గల్గినాను. నీవును దయాస్వభావుడవై నాయెడనున్న ప్రేమువిచే నాకు గృహ విత్త దార సుతాదుల మీది మోహపాశమును తొలగించుము.

వ. అని పలికిన నగుచు నక్రూరునికి మాటలవలన సంసారసంబంధం బగు మోహంబును గీలుకొలుపుచు హరి యిట్లనియె. 1506

* అని అక్రూరుడు వచింపగా నవ్వుతూ తన వాక్కులచే సంసార సంబంధమగు వ్యామోహమును నెక్కొల్పుతూ శ్రీకృష్ణుడు ఆయనతో ఇట్లన్నాడు.

-: శ్రీకృష్ణుఁ డక్రూరుని హస్తినాపురంబునకుఁ బంపుట :-

క. బంధుండవు సద్యోహిత, సంధుండవు వావిఁ జూడ జనకుఁడవు కృపా
సింధుండ వెల్లగుణముల, నంధుండవు గావు ప్రోవ నర్హుఁడ వెందున్. 1507

* నీవు మాకు బాంధవుడవు. మేలు సమకూర్చువాడవు. వావిచేత పినతండ్రివి. దయకు సముద్రుడవు. గుణములచే గ్రుడ్డివాడవు కావు. మమ్ము కాపాడుటకు సమర్థుడవు.

చ. కొలుతురు మర్త్యు లిష్టములు గోరి శిలామయ దేవసంఘమున్
జలమయతీర్థ సంఘమును సంతతము న్నటు వారు గొల్వఁగా
వల దనరాదు గాక భగవత్పద భక్తులరైన మీ క్రియన్
సొలయక దేవతీర్థములు చూచిన యంతనె కోర్కు లిచ్చునే? 1508

* మానవులు కోరికలు పడయగోరి శిలానిర్మితములైన దేవతాప్రతిమలనూ, జలమయములైన గంగానది పుణ్యతీర్థములనూ నిరంతరం సేవిస్తారు. వా రలా సేవిస్తుండగా వలదని వాకొనడం పాడిగాదు. కాన నిజం పరికిస్తే భగవత్పాద భక్తులైన మీవలె దైవత విగ్రహారాధనము, పుణ్యతీర్థసేవనము దర్శన మాత్రముననే అభీప్సితార్థములు అనుగ్రహించలేవు.

వ. మహాత్మా! పరమభాగవతుండవైన నీవు మా కభీష్టంబుల నొనరింప నర్హుండవు; వినుము. పాండురాజు పరలోకగతుం డైనఁ గుంతీసహితు లయిన పాండవులు ధృతరాష్ట్ర శాసనంబున నేతెంచి కరిపురంబున నున్నవారఁట. నిజపుత్రమోహితుం డగు న య్యంధ నృపతి వారియందు సమత్వంబునం జరింపం డటు గావున. 1509

* మహాత్మా! భాగవతోత్తముడవైన నీవు మా కోరిక లీడేర్ప తగినవాడవు. ఆలకింపుము. పాండురాజు చనిపోగా తల్లియగు కుంతితో పాండవులు ధృతరాష్ట్రుని ఆజ్ఞచే విచ్చేసి హస్తినాపురిలో ఉన్నారు. గ్రుడ్డిరాజగు ఆంబికేయుడు దుర్యోధనాదులైన తన కొడుకులయందలి వ్యామోహముతో కురుపాండవులయందు సమ బుద్ధిగల్గి మెలగుట లేదు.

క. వారలు బంధులు గావున, వారలకును మే లొనర్చి వా రలరంగా
వారింప వలయు దుస్స్థితి, వారిజరిపువంశ! పొమ్ము వారిం జూడన్. 1510

* ఓ సోమకులావతంసమా! వారును వీరును చుట్టాలే గనుక ఇరుపక్షాల వారికిని మేలు చేకూర్చి వారూ వీరూ సంతోషించేటట్లు దుఃస్థితిని నివారించుటకై నీవు హస్తినలో వారిని చూడబొమ్ము.

వ. అని పలికి సంకర్షణోద్ధవ సహితుండై హరి నిజగృహంబునకుం జనుటయు నక్రూరుండు కౌరవరాజధాని యగు కరిపురి కరిగి యందు ధృతరాష్ట్ర భీష్మ విదుర బాహ్లిక భారద్వాజ గౌతమ దుర్యోధన కర్ణా శ్వత్థామాదులం గుంతీసహితులైన పాండవులం దక్కిన బంధువులనుం గని యథోచిత సత్కారంబుల నొంది తత్తద్వర్తనంబు లెఱిఁగికొనుచుఁ గొన్ని దినంబు లుండ నొక్కనాఁడు విదురుండు విన నేకతంబున నక్రూరునికిఁ గుంతి యిట్లనియె. 1511

* అని వచించి ఉద్ధవబలరామ సహితుడై శ్రీకృష్ణుడు తన భవనమునకు వెళ్ళినాడు. అక్రూరుడు కురు రాజధానియైన హస్తినాపురానికి పోయాడు. ధృతరాష్ట్రుడు, భీష్ముడు, విదురుడు, బాహ్లికుడు భారద్వాజుడు, గౌతముడు, దుర్యోధనుడు, కర్ణుడు, అశ్వత్థామ మున్నగువారినీ; కుంతితో గూడియున్న పాండవులనూ, తక్కుంగల చుట్టాలనూ అచ్చట చూచి తగిన సత్కారాలు పడసినాడు. అక్కడ వారి వారి

వర్తనము లెట్టివో తెలిసికొంటూ కొన్ని దినాలున్నాడు. అంత నొక్కనాడు విదురుడు మాత్రమే వినుచుండగా కుంతీదేవి అక్రూరునితో ఇట్లన్నది.

శా. అన్నా! తల్లులు దండ్రులున్ భగినులు న్వల్లుండ్రు మద్భ్రాతలున్
నిన్నుం బొమ్మనువేళ నే మనిరి? మా నెవ్వల్ విచారింతురే?
యున్నారా సుఖయుక్తులై? మృగి వృకవ్యూహంబులో నున్న రే
ఖ న్నే నిక్కడ నున్నదానఁ గుమనః కౌరవ్యమధ్యంబునన్. 1512

* అన్నా! తలిదండ్రులు, చెల్లెండ్రు, అల్లుండ్రు, మా తమ్ములు ని న్నిక్కడికి పంపేవేళ నీతో ఏమి చెప్పినారు? మాదుఃఖాలు వారు ఆలోచింతురా? వారందరూ సుఖంగా ఉన్నారా? నేనిక్కడ దుర్బుద్ధులగు కౌరవుల నడుమ తోడేళ్ల గుంపులో ఆడుజింక ఉన్న విధంగా ఉన్నాను.

మ. కఱపించెన్ ఫణికోటిచే లతికలం గట్టించి గంగానదిన్
నెఱిఁ ద్రోపించె విషాన్వితాన్న మొసఁగెన్ నిద్రారతిం జెంది యే
మఱి యుండం బొడిపించె నాయుధములన్ మత్పుత్త్రులం దేమియుం
గొఱగాఁ డీ ధృతరాష్ట్రసూనుఁడు మహాక్రూరుండు గార్యంబులన్. 1513

* ధృతరాష్ట్రుని కుమారుడైన దుర్యోధనుడు మిక్కిలి క్రూరుడు. నా బిడ్డలకు బొత్తిగా కొఱగానివాడు. వాడు నా పిల్లలను పాములచే కరపించాడు. తీగలచే కట్టించి గంగానదిలో త్రోయించాడు. విషాన్నము తినిపించాడు. ఏమరి నిద్రించే వేళ ఆయుధాలతో పొడిపించాడు.

మ. బలుఁడుం గృష్ణుఁడు నెన్నడైనఁ దమలో భాషించి మేనత్త బి
డ్డలకున్ మేలు దలంతురే? వగపులన్ డయ్యంగఁ బాలై రయో!
జలజాతాక్షుఁడు భక్తవత్సలుఁ డిలాచక్రంబు భాగించి యి
మ్ముల నిప్పించునె నాకుమారకులకున్ ముఖ్యప్రకారంబులన్. 1514

* బలరామకృష్ణులు ఎన్నడేని తమలో తాము భాషించుకొని మేనత్తబిడ్డల క్షేమము తలంతురా? పుండరీకాక్షుడగు శ్రీకృష్ణుడుండ మేము దుఃఖములచే కృశింపవలసివచ్చెనా? భక్తవత్సలుడగు శ్రీహరి భూమిని సమభాగాలుగా భాగించి న్యాయప్రకారం నా పుత్త్రుల కిప్పించునా?

వ. అని పలికి, కృష్ణునిఁ జిత్తంబున నిల్పి నమస్కరించి సంకీర్తనంబు చేసి, 'సర్వాత్మక! సర్వపాలక! పుండరీకాక్ష! శరణాగత నైన నన్ను రక్షింపు మని' వగచుచున్న కుంతికి నక్రూరుండు విదురసమేతుండై ప్రియ వచనంబుల దుఃఖోపశమనంబు సేసి వీడ్కొని బంధుమిత్ర మధ్యంబున సుఖోపవిష్టుండై యున్న ధృతరాష్ట్రున కిట్లనియె. 1515

* అని పలికి శ్రీకృష్ణుని తన మనసులో నిల్పి నమస్కరించి సంకీర్తన కావించి 'ఓ కమలపత్రాక్షా! నీవు సర్వాత్మకుడవు. సర్వపాలకుడవు; ప్రపన్నురాల నగు నన్ను కాపాడవే' యని దుఃఖిస్తున్న కుంతీదేవికి

విదురునితోపాటు అక్రూరుడు ఇంపైన మాటలతో దుఃఖశాంతి చేశాడు. ఆమెను వీడ్కొని బంధుమిత్రుల నడుమ సుఖముగ కూర్చుండియున్న ధృతరాష్ట్రుని జేరి అతనితో అక్రూరుడు ఇట్లు పలికినాడు.

-: అక్రూరుండు ధృతరాష్ట్రునితో హితోపదేశముగా సంభాషించుట :-

ఉ. నీ యనుజుండు పాండుధరణీవిభుఁ డీల్గిన నీవు భూమి ధ
ర్మాయతబుద్ధి నేలుచుఁ బ్రజావళిఁ గాచుచు గౌరవంబుతోఁ
బాయక లోకులందు సమభావన చేసితి వేనిఁ గీర్తియున్
శ్రేయము గల్గు; వే ఱొకటి చేసిన దుర్గతి గల్గు భూవరా! 1516

* ధృతరాష్ట్ర మహారాజా! నీ తమ్ముడగు పాండుభూపతి మరణానంతరం నీవు పుడమికి ఒడయడవై నావు. ప్రజలను ధర్మబుద్ధితో పరిపాలిస్తూ, కాపాడుతూ, గౌరవంతో, సమదృష్టితో వారిని చూచు కొందు వేని నీకు యశస్సు, క్షేమం లభిస్తాయి. ఇందుకు వ్యతిరేకంగా వర్తిస్తే దుర్గతి కలుగుతుంది.

సీ. అవనీశ! పాండవులందు నీ నందను లందు సమానుండ వగుట బుద్ధి
యెవ్వనితో యోగ మిం దెవ్వనికి నిత్య మంగనాగార పుత్త్రాదికముల
వలన నయ్యెడి దేమి? వసుమతి నొకజంతు వుదయింప నొకజంతు వుక్కడంగు
నొకఁడు పుణ్యముఁ జెందు నొకఁడు పాపము నొందు మీనజీవనభూత మిళిత జలము

ఆ. తత్తనూజు లెట్లు ద్రావుదు రట్లు మూ, ఢాత్ము విత్తమెల్ల నపహరింతు
రహితులైన కొడుకు లటమీఁద మనియైనఁ, జచ్చియైనఁ దండ్రిజాడఁ జనరు. 1517

* రాజా! పాండుకుమారులందును, నీ కుమారులయందును సమబుద్ధితో మెలంగుట నీకు మంచిది. ఏ యొక్కనికీ ఈ లోకమందు మరొక్కనితో ఉనికి శాశ్వతం కాదు. మరి పుత్రకళత్ర గృహాదులవల్ల ఒరగు నది ఏమున్నది? భూమిలో ఒకప్రాణి పుడుతూనే మరో ప్రాణి గిడుతుంది. ఒకడు పుణ్యం సంపాదించగా మరొకడు పాపం సంపాదిస్తాడు. తల్లిచేపకు జీవనమైన నీళ్లను దాని పిల్లలు త్రాగు విధంగా బుద్ధిహీనుడైన తండ్రి ధనమంతయూ అతని పుత్రులే శత్రువులై హరిస్తారు. అటుపై ఆ తండ్రి చచ్చినా బ్రతికినా అతని విషయం వారు పట్టించుకోరు.

క. కావున మూఢాత్ముఁడవై, నీ వార్జించిన ధనంబు నీ పుత్త్రులు దు
ర్భావులు పుచ్చుకొనంగా, భూవర! నిందితుఁడ వగుదు భూనాకములన్. 1518

* కావున ఓ రాజా! నీవు అధర్మపరుడవై గడించిన విత్తమెల్ల దుర్బుద్ధులైన నీ కొడుకులు గైకొనగా భువియందును, దివియందును నిందలు పొందుతావు.

శా. నిందం బొందకు మయ్య! యీ తనువు దా నిద్రాకళా దృష్టమౌ
సందోహంబు విధంబు నిల్వదు సుమీ! జాత్యంధతం బొందియున్

మందప్రజ్ఞత లేల చేసెదవు సమ్యగ్ జ్ఞానచక్షుండవై
సందేహింపక యిమ్ము పాండవులకున్ సర్వంసహాభాగమున్. 1519

* ఈ శరీరం స్వప్న దృష్ట వస్తుసముదాయంవలె నిల్చునది కాదు. అనిత్య మైనది. నీవు పుట్టంధుడ వైనను మందబుద్ధివి మాత్రము కావద్దు. జ్ఞాననేత్రుడవై సంశయము మాని పాండవులకు వారి భూభాగం ఇచ్చివేయి.

వ. అనిన ధృతరాష్ట్రుం డిట్లనియె. 1520

* అని అక్రూరుడు పలుకగా అతనికి ప్రతివచనంగా ధృతరాష్ట్రుడు ఇట్లన్నాడు.

సీ. నీమాట మంచిది నిశ్చయ; మగునైన నస్థిరంబయిన నాయంతరంగ
మందు నిల్వదు సుదామాచలస్ఫటిక శిలాతలోద్యత తటిల్లతిక భంగి;
నమృతంబు నొందియు నానందితుఁడు గాని నరుమాడ్కి నేను నానంద మొంద;
నీశ్వరాజ్ఞావిధ మెవ్వఁడు దప్పింపనోపు విజ్ఞానియై యుండియైన

ఆ. విశ్వమెల్లఁ జేసి విభజించి గుణముల, నెవ్వఁ డనుసరించె నెవ్వఁ డవని
భారమెల్లఁ బాయఁ బ్రభవించె దేవకి, కెవ్వఁ డాత్మతంత్రుఁ డీశ్వరుండు. 1521

వ. అట్టి కృష్ణునకు నమస్కరించెద; ఆ నందనందనుని దివ్యచిత్తమునం గల తెఱంగునం బ్రతుకం గలవార మని వీడ్కొలిపిన, నక్రూరుం డతని తలం పెఱింగి యిట్లనియె. నీ తలంపు గనుంగొంటి. నీ కిష్టం బగునట్లు వర్తింపుమని పలికి, మరల మథురకుం జనుదెంచి, తదీయవృత్తాంతంబు రామకృష్ణుల కెఱింగించె. 1522

* నీవు పల్కినమాట నిజ మైనది. మంగళకర మైనది. ఐనను అది సుదామపర్వతమందలి స్ఫటికశిలా ప్రదేశంలో ఉదయించి తళుక్కున మెఱసి అణగిపోయే మెరుపు మాదిరి నా మదిలో స్థిరంగా నిలువదు.

అమృతమును పొందియు ఆనందించని మరణశీలి యగు మనుజునివలె నేనును నీమాటలకు ఆనంద మొంద లేను. తానెంత వివేకవంతుడైనను పరమేశ్వర సంకల్పము నెవడు తప్పించగలడు? ఎవడు తనమాయచే ఈ విశ్వమును సృజించి అందులో ప్రవేశించి జీవులొనర్చిన కర్మలకు తగిన ఫలములను విభాగించి ఇచ్చుచున్నారో, ఎవడు భూభారం మాన్పుటకు దేవకీదేవికి సుతుడై జన్మించినాడో, తెలియ శక్యముగాని సంసార చక్రభ్రమణానికి ఎవడు కారణమో అట్టి పరమ పురుషుడగు శ్రీకృష్ణునకు వందనము లర్పిస్తున్నాను. ఆ మహామహుని దివ్యచిత్తమున నెట్లున్నదో అట్లే జరుగగలదు అని వీడ్కొలిపినాడు.

అక్రూరుడు 'నీ యభిప్రాయము గ్రహించాను. నీ కేది ఇష్టమో అట్లే కావింపు' మని పలికి హస్తినాపురినుండి మరలి మథురకు చేరి ధృతరాష్ట్రునిచంద మంతయూ కృష్ణబలరాముల కెరిగించాడు.

వ. అంతఁ గంసభార్య లగు నస్తియుం బ్రాప్తియు, విధవలయి, దుఃఖింపుచుం దమదండ్రి యయిన జరాసంధుని కడకుం జని. 1523

* అంతటా కంసుని భార్యలైన అస్తి, ప్రాస్తి అనేవారు విధవలై దుఃఖిస్తూ తమ తండ్రియైన జరాసంధుని దగ్గరకు వెళ్ళారు.

-: జరాసంధుఁడు మథురాపట్టణము మీఁద దండెత్తివచ్చి కృష్ణునితో యుద్ధము చేయుట :-

శా. వాండ్రున్ వీండ్రును రాజులే యనుచు గర్వప్రౌఢితో యాదవుల్
వేండ్రంబైన బలంబుతో మథురకున్ వే వచ్చి నిష్కారణం
బాండ్రున్ బిడ్డలు బంధులున్ వగవఁ గంసాది క్షమానాథులన్
దండ్రీ! చంపిరి కృష్ణుచేత నిటు వైధవ్యంబు వచ్చెన్ జుమీ! 1524

* వారు తమ జనకునితో 'తండ్రీ! లోకంలోని వారూ, వీరూ రాజులేనా అని యాదవులు మిక్కిలి గర్వించి దుస్సహమైన సైన్యంతో వచ్చి మథురాపట్టణాన్ని ముట్టడించారు. భార్యలు, పిల్లలు, చుట్టాలు ఆక్రందిస్తుండగా కంసుడు మున్నగు భూపతులను వధించారు. ఈ విధంగా మాకు కృష్ణునివల్ల వైధవ్యం సంప్రాప్తించింది.

వ. అనిన విని, ప్రళయకాలానలంబు తెఱంగున మండిపడి శోకరోషంబులు బంధురంబులుగా జరాసంధుం డిట్లనియె. 1525

* అని వా రివురును చెప్పగా జరాసంధుడు విని ప్రళయకాలాగ్ని విధంగా మండిపడ్డాడు. శోకరోషములు మనమున పెనగొనగా ఇట్లన్నాడు.

శా. ఏమీ! కంసునిఁ గృష్ణుఁడే రణములో హింసించె నోచెల్ల! నా
సామర్థ్యంబుఁ దలంపఁ డించుకయు మచ్చండప్రతాపానలో
ద్దామార్చుల్ వడి నేఁడు గాల్చు యదుసంతానాటవీ వాటికన్
భూమిం గ్రుంగిన నింగిఁ బ్రాఁకిన మహాంభోరాశిలోఁ జొచ్చినన్. 1526

* ఏమీ! కంసుణ్ణి సంగ్రామంలో శౌరి సంహరించాడా? ఔరా! అతడు నా సమర్థత ఒకించుకయు భావించడేమో! అతడు భూమిలో దాగినా, ఆకసమున నెగబ్రాకినా, పారావారములో ప్రవేశించినా చెలరేగుతున్న నా ప్రతాపాగ్ని జ్వాలలు యాదవసమూహ మనే అరణ్యమును నేడే దహించివేయగలవు.

క. యాదవ విరహిత యగుఁ బో, మేదిని నాచేత నేఁడు మీఁదు మిగిలి సం
పాదితబలులై హరి రు, ద్రాదులు నింద్రాదు లెవ్వ రడ్డం బైనన్. 1527

*తమ తమ బలములతో హరిహరేంద్రాదు లెవరు అడ్డుపడెదరో అదియు కనుగొందు గాక! ఈ మహీమండల మంతయు నేడు నాచేత యాదవరహిత మగుగాక!

వ. అని పలికి, సమరసన్నాహ సంకులచిత్తంబునఁ గోపంబు దీపింప సంగరభేరి వేయించి కదలి. 1528

* అని శపథంచేసి జరాసంధుడు కోపము జ్వలించగా యుద్ధ సమాయత్త చిత్తుడై సంగ్రామభేరి వేయించి కదలినాడు.

క. దక్షుండై యిరువది మూఁ, డక్షౌహిణులైన బలము లనుగతములుగా
నా క్షణమ జరాసంధుఁడు, ప్రక్షోభముతోడ మథురపైఁ జనియె నృపా! 1529

* పరీక్షిన్మహారాజా! జరాసంధుడు దక్షుడై ఇరువది మూడు అక్షౌహిణుల సైన్యం తన్ను వెంబడించగా ఆ క్షణమే సరభసంగా యాదవరాజధానియైన మథురపైకి దాడివెడలినాడు.

క. గంధేభ తురగ రథ భట, బంధుర చరణోత్థితోగ్ర పాంసుపటల యో
గాంధీభూతములై దివి, మంథరగతి నడచె నపుడు మార్తాండహరుల్. 1530

* ఆ సమయంలో రథ గజ తురగ పదాతుల పాదఘట్టనలచే ఎగసిన దుమ్ముచల్ల కండ్లు కనిపించక సూర్యుని రథాశ్వములు గగనతలంలో మెల్లగా నడిచాయి.

వ. ఇట్లు చని నిరంతర కిసలయ పత్ర కోరక కుసుమ ఫలభార వినమిత వృక్షవిలసిత మహోద్యానంబును, ఉద్యానవనభాగ వలమాన జలోన్నయన దారుయంత్రలతానిబద్ధ కలశ విముక్త సలిలధారాశీకర పరంపరా సంపాదిత వర్షాకాలంబును, కాలకింకర సదృశ వీరభట రథతురగ సామజానీక సంకులంబును,గులాచార ధర్మప్రవీర పౌరజన భాసురంబును, సురాభేద్యమాన మహోన్నతాట్టాలక యంత్ర భయంకర ప్రాకారచక్రంబును, జక్ర సారస హంసాది కలకలరవ కలిత సరోవరంబును, సరోవర సంఫుల్ల హల్లక కమల పరిమళమిళిత పవన విరాజితంబును, జితానేక మండలేశ్వరభూషణ మణిగణ రజోనివారిత మదగజేంద్ర దానజలప్రభూత పంకంబును, బంకరహిత యాదవేంద్రదత్త సువర్ణాచల కల్పతరు కామధేను సమ్మర్దిత విద్వజ్జన నికేతనంబును,గేతన సన్నిబద్ధ చామరమయూర చాప శింజినీనినద పరిపూరితాభ్రంబును, నభ్రంలిహ మహాప్రాసాద సౌధ గవాక్షరంధ్ర నిర్గత ఘనసార ధూపధూమపటల విలోకన సంజనిత జలధరభ్రాంతి విభ్రాంత శిఖండితాండవ రుచిరంబును, జిరతరానేక దేవాలయ జోఘుష్యమాణ తూర్యనినద పరిభావిత పారావారకల్లోల ఘోషంబును, ఘోషకామినీ ప్రాణవల్లభ బాహుదండ పరిరక్షితంబునునై, పరులకు నలక్షితంబైన మథురానగరంబు చేరి, వేలాలంఘనంబు చేసి, వెల్లివిరిసిన మహార్ణవంబు తెఱంగున పట్టణంబునకు ముట్టణంబు చేసి, చుట్టును విడిసిన జరాసంధుని బలౌఘంబు గని, వేళావిదుండగు హరి తన మనంబున. 1531

* ఈ విధంగా పోయి పోయి జరాసంధుని సేనలు మథురాపురం చేరినాయి. ఆ మథురాపట్టణం దట్టమైన చిగురుటాకులతో, ఆకులతో, మొగ్గలతో, పూలతో, పండ్లబరువుతో వినమ్రములైన చెట్లతో చెలువారు ఉద్యానవనాలు కలిగి ఉంది. ఆ ఉద్యానవన భాగాలలో నీటిని పైకి తెచ్చే దారుయంత్రాలు గిర్రున తిరుగుతూ, వాటికి బిగించబడిన గిండిగల నుంచి నీటిని పైకి ఎగజిమ్ముతుండగా ఆ నీటితుంపరలు పట్టణంలో కృత్రిమ వర్షాకాలాన్ని సృష్టిస్తున్నాయి.

యమకింకరులతో సమానులైన వీరభటులతో, రథగజతురంగాలతో నగరం సంకులంగా ఉంది. కులాచారములు గల ధర్మవీరులైన పౌరులతో పట్టణం పరిఢవిల్లుతున్నది. ఆ మథురాపురం దేవతల కైనను భేదించరాని మిక్కిలి ఎత్తైన కోటబురుజులందలి శిలాప్రక్షేపణ యంత్రాలతో గూడి వెఱపు పుట్టించు ప్రాకారాలు కలిగి ఉంది.

జక్కవపిట్టలు, బెగ్గురుపక్షులు, హంసలు మొదలగు విహంగముల కిలకిలారావములతో నిండిన సరస్సులతో ఆ నగరం అందగిస్తున్నది. సరస్సులలో వికసించిన కలువలు, కమలాలు- వీటి పరిమళాలతో మేళవించిన వాయువులతో ఆ ప్రోలు పొలుపారుతున్నది.

నిర్జితులైన రాజుల మణిభూషణాల రాయిడిచే రాలిన పొడివల్ల పట్టణంలో మదగజముల దానధారలతో ఏర్పడిన పంకములు అణగిపోయాయి. పాపరహితులైన యదుప్రముఖులచేత ఈయబడిన కనకాచల, కల్పవృక్ష, కామధేనువులతో క్రిక్కిరిసిన మథురలోని పండితుల యిండ్లు ప్రకాశిస్తున్నాయి.

మథురానగర గగనతలం టెక్కెములకు కట్టబడిన వింజామరలు, నెమళ్లు, విండ్లు వీనియొక్క మ్రోతలతో ఆవరింపబడింది.

ఆకసము నంటియున్న రాజభవనాలయొక్క సౌధాలయొక్క గవాక్షరంధ్రాల నుంచి వెలువడుతున్న కర్పూరధూప ధూమాలను చూచి అవి మబ్బుల గుంపు లని భ్రమించి నెమిళ్ళు పురివిచ్చి మనోహరంగా నృత్యం చేస్తున్నాయి.

ఆ పట్టణంలో చిరకాలంగా దేవాలయములందు మ్రోగింపబడుతున్న మంగళవాద్యధ్వనులు సముద్ర తరంగఘోషను తిరస్కరిస్తున్నాయి.

యాదవభామినుల ప్రాణపతులయొక్క బాహుదండములచే కాపాడబడుతూ అన్యులకు తేరిపారజూడ శక్యము గాని ఆ మథురానగరం చేరి చెలియలికట్ట నతిక్రమించి పొంగివచ్చే మహాసముద్రం వలె పట్టణమును ముట్టడించి చుట్టూ విడిసియున్న జరాసంధుని సైనిక శిబిరాలను జూచి సమయజ్ఞుడైన శ్రీహరి తన మనసులో ఇ ట్లాలోచించాడు.

మ. ఐదున్నాలుగు నాఱు రెండు నిరు మూఁడక్షౌహిణుల్ సుట్టి సం
ఛాదించెన్ బురమెల్ల మాగధు నెడన్ సామంబు దానంబు సం
భేదంబున్ బనిలేదు దండవిధి శోభిల్లం బ్రయోగించి యీ
భూదేవీ తనుభార మెల్ల నుడుపన్ బోలున్ జయోద్భాసినై. 1532

* ఇరవైమూ డక్షౌహిణుల సేన పట్టణాన్ని చుట్టి ముట్టడించి ఉంది. జరాసంధునిపట్ల సామదానభేదాలు అనే ఉపాయాలు నిరుపయోగాలు. కాబట్టి నాల్గవదైన దండోపాయం ప్రయోగించి జయంతో వెలుగొందుతూ భూభారం తొలగించాలి.

క. ఏ నవతరించు టెల్లను, మానుగఁ జతురంతధరణి మండలభరమున్
మానుపుకొఱకుం గాదే, పూనెద నిది మొదలు దగిలి భూభర మణఁపన్. 1533

* నేను అవతరించుట నాల్గుచెఱగుల నేలబరువు నివారించుట కొరకే గనుక నేటినుంచి భూభారం హరించుటకు ఉద్యమిస్తాను.

ఆ. మగధనాథుఁ బోర మడియింపఁ బోలదు, మడియకున్న వీఁడు మరలి మరలి
బలము గూర్చికొంచుఁ బఱతెంచుఁ బఱతేరఁ, ద్రుంపవచ్చు నేల దొసఁగు దొఱఁగ. 1534

* యుద్ధంలో మగధేశ్వరుడైన జరాసంధుణ్ణి చంపరాదు. వీడు చావకుంటే మళ్లీ మళ్లీ సైన్యాన్ని సమకూర్చుకొని వస్తుంటాడు. అప్పుడు అందరినీ చంపి ధరాభారం ఉడిపి అవతల వీణ్ణి చంపవచ్చు.

వ. అని యిట్లు చింతించుచున్న సమయంబున నభోభాగంబుననుండి మహాప్రభా సమేతంబులును, సపరిచ్ఛద సూతంబులును, ననేక బాణ బాణాసన చక్రాది వివిధాయుధోపేతంబులు నైన రథంబులు రెండు మనోరథంబులు పల్లవింప దైవయోగంబునం జేరవచ్చినం జూచి హరి సంకర్షణున కిట్లనియె. 1535

* అని గోవిందుడు తలపోశాడు. అత డట్లు తలపోస్తుండగా మిక్కిలి కాంతిగలవీ; సారథులతో, ధ్వజకవచాదులతో కూడినవీ; శరములు, విండ్లు, చక్రములు మొదలైన నానావిధాయుధాలతో ఒప్పునవీ అయిన రెండురథాలు మనోరథాలు (కోరికలు) చిగిరింపగా ఆకాశవీథి నుంచి దైవయోగంవల్ల వచ్చి చేరాయి. వాటిని చూచి బలదేవునితో పద్మనేత్రు డిట్లన్నాడు.

శా. కంటే రామ! రథంబు లాయుధములున్ గాఢప్రకాశంబులై
మింటన్ వచ్చెను; వీనిఁ గైకొని సురల్ మెచ్చన్ నృపశ్రేణులన్
బంటింపం బనిలేదు చంపుము; ధరాభారంబు వారింపు; మీ
వెంటన్ నీ యవతారమున్ సఫలమౌ; వేవేగ లె మ్మాజికిన్. 1536

* అన్నా! బలరామా! చూచావా? పరమప్రభావంతము లైన రథాలు ఆయుధాలతో ఆకసం నుంచి అరుదెంచాయి. వీటిని గైకొని దేవతలు హర్షించగా శత్రురాజులను జాగుచేయక సంహరించు. ఈ విధంగా నీ అవతార ప్రయోజనం నెరవేరుతుంది. కావున కదనమునకు శీఘ్రంగా సిద్ధం కమ్ము.

వ. అని పలికి. 1537

* అని వాసుదేవుడు పలికినాడు.

క. ఖరులై దృఢకవచ ధను, శ్శరులై యధిగత రథానుచరులై మదవత్
కరులై ఘనహరులై బల, హరు లయ్యెడ నాజి కేగి రరిభీకరులై. 1538

* బలరామాచ్యుతులు వాడిమి గలవారు. గట్టి కవచములు, ధనుర్బాణములు గలవారు. మదగజములు, గొప్ప అశ్వములు కలవారు. వారు రథములు, అనుచరులు గలవారై, శత్రువులకు భయము

గలిగించువారై యుద్ధరంగమున కరిగినారు. 'బలహరులు' అన్న చోట బలరామాచ్యుతులు అను నర్థముతోపాటు శాత్రవబలము హరించువారు అన్న అర్థము కూడ ప్రతీయమాన మగును.

వ. ఇట్లు సమరసన్నాహంబునం బురంబు వెడలి. 1539

ఉ. అన్యులు దల్లడిల్ల దనుజాంతకుఁ డొత్తె గభీరఘోష కా
రిన్య మహాప్రభావ వికటీకృత పద్మభవాండ జంతు చై
తన్యము ధన్యమున్ దివిజ తాపస మాన్యముఁ బ్రీత భక్త రా
జన్యము భీత దుశ్చరిత శాత్రవ సైన్యముఁ బాంచజన్యమున్. 1540

* ఈ రీతిగా సమరసన్నాహం వహించి కేశవ బలరాములు పట్టణంనుంచి వెలువడినారు. వైరులు చలించగా దైత్యవిధ్వంసియైన శ్రీకృష్ణుడు గంభీరము, కర్కశము అగు నినాదమహిమచే బ్రహ్మాండములోని జీవరాసుల చైతన్యాన్ని వికటీకరించు నదియు, దేవమునులచే మన్నింపబడు నదియు, భక్తులైన రాజులను సంతోషపెట్టు నదియు, చెడునడత గల శాత్రవసైన్యమునకు భయము గల్గించునదియు, ధన్యమై నదియు అగు పాంచజన్యమనే తన శంఖాన్ని పూరించాడు.

క. సింధుర భంజన పూరిత, బంధురతర శంఖనినద భారమున జరా
సంధునికిని గల సైన్యము, లంధములై సంచరించె నాహవభూమిన్. 1541

* గజములను భంజిస్తూ పురుషోత్తముడు పూరించిన నిబిడతరమైన పాంచజన్య నినాదభారంతో జరాసంధునికున్న సేనలన్నీ కదనభూమిలో కన్నులు కానరాక సంచలించి పోయాయి.

వ. అ య్యవసరంబున మాగధుండు మాధవున కిట్లనియె. 1542

* ఆ తరుణంలో మగధాధిపతి మథురాధిపతితో ఇట్లన్నాడు.

సీ. అదలించి రొప్పంగ నాలమందలు గావు గంధగజేంద్రసంఘములు గాని
పరికించి వినఁగ నంభారవంబులు గావు వాజీంద్ర హేషారవములు గాని
పదహతిఁ గూల్పంగఁ బ్రాఁతబండ్లును గావు నగ సమాన స్యందనములు గాని
ప్రియము లాడంగ నాభీరలోకము గాదు కాలాభ వైరివర్గంబు గాని

తే. యార్ప వనవహ్ని గాదు బాణాగ్ని గాని, మురియ బృందావనము గాదు మొనలు గాని
యమున గాదు నటింప ఘోరాజిగాని, పోరు నీకేల గోపాల! పొమ్ము పొమ్ము. 1543

* ఓరీ! కృష్ణా! ఇవి మత్తమాతంగ యూథములు గాని, అదలించి పారదోలుటకు ఆవులమందలు గావు. ఇవి జవనాశ్వముల సకిలింత చప్పుళ్లు గాని, వీనులొగ్గి వినుటకు ఆలపోతుల అంభారావాలు కావు. ఇవి అద్రిసమానములైన అరదములు గాని పాదహతులతో పడగూల్చుటకు పాతబండ్లు గావు. ఇది యమునితో సమానమైన శాత్రవసమూహము గాని, కోరి ముచ్చట లాడుటకు గొల్లల గుంపుగాదు. అర్పివేయుటకు ఇది బాణాగ్ని గాని దావానలం కాదు. మురిసి తిరుగుటకు ఇది బృందావనం కాదు;

సేనావ్యూహము. నర్తనమాడుట కిది దారుణయుద్ధభూమి గాని, యమునా నదీతీరభూమి గాదు. కావున గోపాలా! ఈ కదనము నీకేల? పోపొమ్ము.

మ. తరుణిం జంపుటయో బకుం గెడపుటో ధాత్రీజముల్ గూల్చుటో
ఖరముం ద్రుంచుటయో ఫణిం బఱపుటో గాలిన్ నిరోధించుటో
గిరి హస్తంబునఁ దాల్చుటో లయమహాగ్నిస్ఫార దుర్వార దు
ర్భర బాణాహతి నెట్లు నిల్చెదవు సప్రాణుండవై గోపకా! 1544

* ఓ గోపకిశోరా! ఇది యువతిని చంపుట కాదు; కొంగను ద్రుంచుట గాదు. చెట్లను గూల్చుట కాదు.. గాడిదను గెడపుట కాదు; పామును పారదోలుట గాదు. గాలిని నిర్బంధించుట గాదు. శైలమును చేత ధరించుట గాదు, ప్రళయకాలాగ్నివలె దీపించు దుర్వారములు, దుస్సహములు అయిన నా శరాహతులకు ఎట్లోర్చి నీవు ప్రాణాలతో నుండగలవు?- (వరుసగా పూతనాహరణము, బకాసురవధ, యమళార్జున భంజనము, గర్దభాకారుడైన ధేనుకాసురుని వధ, కాళియమర్దనము, తృణావర్త సంహారము, గోవర్ధనోద్ధరణము అను శ్రీకృష్ణచర్యలు అనుసంధేయాలు.)

వ. అదియునుం గాక. 1545

* అంతే కాదు.

సీ. గోపికావల్లకీ ఘోషణంబులు గావు శింజినీరవములు చెవుడుపఱచు
వల్లవీకరముక్త వారిధారలు గావు శరవృష్టిధారలు చక్కు సేయు
ఘోషాంగనాపాంగ కుటిలాహతులు గావు నిశితాసి నిహతులు నిగ్రహించు
నాభీరకామినీ హస్తాబ్జములు గావు ముష్టిఘాతంబులు మురువు డించు;

తే. నల్ల వ్రేపల్లె గాదు ఘోరావనీశ, మకరసంఘాత సంపూర్ణ మగధరాజ
వాహినీ సాగరం బిది వనజనేత్ర! , నెఱసి నిను దీవి కైవడి నేఁడు ముంచు. 1546

* ఇవి గొల్లపడతుల వీణానినాదాలు కావు, అల్లెత్రాటి మ్రోతలు నీచెవులు చిల్లులు పడుతాయి సుమా! ఇవి ఘోషతరుణులు చేతులతో చల్లే నీటిజల్లులు కావు, బాణాలనే వర్షధారలు. నీ శరీరాన్ని కండతుండెములు గావిస్తాయి. ఇవి గొల్లబోటుల క్రీగంటిచూపులు గావు, వాడికత్తివ్రేటులు, నిన్ను నిగ్రహిస్తాయి. ఇవి వ్రజవధూటుల తామరలవంటి చేతులు గావు, పిడికిటి పోటులు; నీ పోడిమిని పోకారుస్తాయి. ఇది వ్రేపల్లె కాదు, ఉగ్రులైన రాజులనే మొసళ్ళ మొత్తంతో నిండిన జరాసంధుని సేనాసముద్రం; ఈ మహా సముద్రం పెల్లుబికి దీవిని ముంచునట్లు నిన్ను ముంచివేస్తుంది.

వ. అనిన శ్రీహరి యిట్లనియె. 1547

ఉ. పంతము లేల? తొల్లి జనపాలురఁ బోరుల గెల్చినాఁడ వం
ద్రంతియ చాలదే? బిరుదు లాడుట బంటుతనంబు త్రోవయే?

యింతటఁ దీఱెనే? మగధ! యేటికిఁ బ్రేలెదు? నీవ యేల క
ల్పాంత మహోగ్రపావకునినైన హరింతు వరింతు సంపదన్. 1548

* ఈ విధంగా పలుకుతున్న జరాసంధునితో శ్రీకృష్ణు డిలా అన్నాడు.-

ఓ మాగధుడా! బీరము లెందుకు? మునుపు కొందరు రాజులను నీవు కదనంలో గెలిచినా వంటారు. అది చాలదు. డంబాలు పలకడం శౌర్యపద్ధతి గాదు. ఇంతటితో తీరిపోయిందా? ఎందుకు పదరుతావు? ప్రళయకాలంలోని భయంకరాగ్నినైనా హరిస్తాను. విజయలక్ష్మిని వరిస్తాను.

క. గోపాలుఁడ వని పలికితి, భూపాలక! దీన నేమి? పోరాడంగా
గోపాలమహీపాల, వ్యాపారాంతరము దెలియవచ్చుం బిదపన్. 1549

* ఓ రాజా! నన్ను పసులకాపరి అన్నావు. ఇందువల్ల నాకు కలిగిన లోటు లేదు. సమరంలో గోపాల భూపాలకుల తారతమ్యం ఏమిటో ఇప్పుడే నీకు తెలిసివస్తుంది.

వ. అనిన రోషబంధురుండై జరాసంధుం డిట్లనియె. 1550

* అని శ్రీకృష్ణుడు పలుకగా క్రోధావిష్టుడై జరాసంధు డిట్లన్నాడు.

ఉ. బాలుఁడ వీవు కృష్ణ! బలభద్రునిఁ బంపు రణంబు సేయ; గో
పాలక బాలుతోడ జనపాల శిఖామణియైన మాగధుం
డాలము సేసె నంచు జను లాడెడి మాటకు సిగ్గు పుట్టెడిం
జాలుఁ దొలంగు దివ్యశరజాలుర మమ్ము జయింప వచ్చునే? 1551

* కృష్ణా? నీవు పిల్లవాడవు. నాతో పోరడానికి మీ అన్న బలరాముణ్ణి పంపు. గొల్లపిల్లకాయతో రాజ చూడామణియైన మగధపతి యుద్ధం చేసినాడని లోకులు మాట్లాడుతుంటే మేము సిగ్గుతో తల వంచుకోవలసి వస్తుంది. చాలులే. అవతలకి పో. మేము అమోఘశరాలు కలవాళ్ళం, మమ్ము గెలవడం నీతరం కాదు.

వ. అనిన నగి నగధరుం డిట్లనియె. 1552

* ఆ మాటలకు నవ్వి గోవర్ధనగిరిధారి ఇలా అన్నాడు.

క. పొగడుకొనుదురే శూరులు?, మగఁటిమిఁ జూపుదురు గాక! మాగధ! నీకున్
మగతనము గలిగెనేనిం, దగు మెఱయ వికత్థనములు దగ వీ పోరన్. 1553

* జరాసంధా! వీరులైనవారు పౌరుషం చూపుతారే గాని నీ మాదిరిగా తమ్ము తాము ఊరక పొగడు కోరు. పౌరుష ముంటే భండనంలో నీ ప్రతాపం ప్రదర్శించు. ఆత్మస్తుతి చాలించు.

వ. అని రోషించి. 1554

చ. పవనుఁడు మేఘరేణువుల భానుకృశానులఁ గప్పు కైవడిన్
వివిధబలౌఘముం బనిచి వేగమ మాగధుఁ డావరించె భూ

మ్యవన చరిష్ణులం గువిమతావనినాథ నిరాకరిష్ణులన్
దివిషదలంకరిష్ణుల నతిస్థిరజిష్ణుల రామకృష్ణులన్. 1555

* ఆ మాటలకు జరాసంధుడికి ఆగ్రహం వచ్చింది. వాయువు మబ్బులతో, ధూళితో సూర్యాగ్నులను కప్పే విధంగా మాగధుడు భూసంరక్షణార్థం అవతరించి చరించే వారూ, విరోధిరాజులను నిరాకరించేవారూ, దేవతల కలంకారమైన వారూ, మిక్కిలి స్థిరమైన విజయం కలవారూ అయిన రామకృష్ణులను నానాసేనలను ముందుకు నడిపి చుట్టుముట్టినాడు.

మ. హయహేషల్ గజబృంహితంబులు రథాంగారావముల్ శింజినీ
చయ టంకారములున్ వివర్ధిత గదాచక్రాస్త్ర నాదంబులున్
జయశబ్దంబులు భేరిభాంకృతులు నిస్సాణాది ఘోషంబులున్
భయద ప్రక్రియ నొక్కవీఁక నెగసెన్ బ్రహ్మాండభేదంబుగన్. 1556

* ఆ సమయంలో గుఱ్ఱాల సకిలింపులు, గజముల ఘీంకారాలు, రథచక్ర ధ్వానాలు, వింటినారి మ్రోతలు, పెచ్చు పెరుగుతున్న గద, చక్రం, బాణం మున్నగు ఆయుధముల శబ్దాలు, జయజయారావాలు,భేరి మొదలైన చర్మవాద్యముల నినాదాలు భయజనకములై బ్రహ్మాండాన్ని భేదించేటట్లు ఒక్క పెట్టున చెలరేగినాయి.

వ. మఱియు నయ్యెడ మాగధ మాధవ వాహినులు రెండు నొండొంటిం దాఁకి రౌద్రంబున సంవర్త సమయ సముద్రంబుల భంగి నింగికిం బొంగి చెలంగి చలంబునం దలపడి పోరునెడ మసరు కవిసి మహారణ్యంబులు వెలువడి మార్కొను మదగజంబుల మాడ్కిని, మహోత్కంఠంబులగు కంఠీరవంబుల తెఱంగున, దుర్లభంబులగు శరభంబుల చాడ్పునం, బ్రచండంబులగు గండభేరుం డంబుల గమనికం, దమతమ మొనలకుం దలకడచి వీరరసంబులు వివిధరూపంబులైన విధంబునం బదుగురు, నూర్వురు, వేవురు గములై కులకుధర గుహాంతరంబులు నిండ సింహనాదంబు లొన ర్చుచు, నార్చుచు, నట్ట హాసంబులు సేయుచు, నరివీరుల రోయుచుఁ, బటహ కాహళ భేరీ శంఖ శబ్దంబులకు నుబ్బుచు, గర్వంబునం బ్రబ్బుచు, గదల వ్రేయుచుఁ, గాండంబుల నేయుచు, ముద్గరం బుల నొత్తుచు, ముస లంబుల మొత్తుచు, గుంతంబులం గ్రుచ్చి యెత్తుచుఁ, గరవాలంబులం ద్రెంచుచుఁ, జక్రంబులం ద్రుంచుచు, శస్త్రంబులం దఱుఁగుచుఁ, జిత్రంబుగఁ దిరుగుచుఁ, బరిఘం బులఁ ద్రిప్పికొట్టుచు, బ్రాసంబులం బెట్టుచు, శూలంబులఁ జిమ్ముచు, సురియలం గ్రుమ్ముచు, బహుభంగులఁ బరా క్రమించు వీరభటులును, నిబిడ నీరంధ్ర నేమినిర్ఘోషంబుల నాకాశంబు నిరవ కాశంబుగ ననర్గళచక్ర మార్గంబులం బడు పదాతులు చదియ నరదంబులు దోలి, వివిధాయుధ ప్రయోగంబుల వైరుల వ్రచ్చి, చిందఱవందఱ లాడు రథికులును, రథిక శరపరంపరలఁ గంపింపక మహామోఘ మేఘ ధారలకుం జలింపని ధరణీధరంబుల చాడ్పున రథంబులకుం గవిసి, కల్పాంతకాల దండిదండ ప్రచండంబులగు శుండాదండంబులు సాఁచి పూఁచి కడనొగ లొడిసి తిగిచి కుదిచివిఱిచి, కూబర ములు నుఱుములుగఁ జిఱజిఱఁ ద్రిప్పివైచియు, భటులం జటులగతి బంతుల క్రియ

నెగుర వైచి దంతంబుల గ్రుచ్చియు, ఘోటకంబుల వ్రచ్చియు విచ్చలవిడిం దిరుగు కరులును, వజ్రి వజ్ర ధారలకుం దప్పి కకుప్పులకు నెగయు తెక్కలు గల గిరుల సిరులం బక్కెరల తోడ హేషారవ భీషణంబులై మనోజవంబులగు తురంగంబులం బఱపి తురంగ పద పాంసుపటల ప్రభూత బహు ళాంధకారంబులు గరకలిత కఠోర ఖడ్గ మరీచిజాలంబుల నివారించుచు నానాప్రకారంబులం బ్రతి వ్యూహంబులం జించి చెండాడు రాహుత్తులుం గలిగి సంగ్రామంబు భీమం బయ్యె నందు. 1557

* అపుడు కృష్ణజరాసంధుల సేనలు పరస్పరం ఎదుర్కొని రౌద్రంతో ప్రళయకాలమందలి సముద్రాల మాదిరి ఆకస మంటేటట్లు ఉప్పొంగి పౌరుషంతో పోరాడసాగినాయి. మదమెక్కి మహారణ్యాల నుంచి వెలువడి ఢీకొనే మదపుటేనుగులవలె, మిక్కిలి వేగిరపాటు గల సింహాలవిధంగా, అపూర్వములైన శరభముల లాగా, భీతి పుట్టించే గండభేరుండముల పోలికగా యోధులు తమ తమ సేనల్ని దాటి వీరరసం పలురూపులు గైకొన్నట్లు పదిమంది, నూరు మంది, వెయ్యిమంది వంతున గుంపులై కులపర్వత గుహాంతరాళాలు నిండేటట్లు పెడబొబ్బలు పెట్టినారు. వెడనవ్వులు నవ్వినారు. శత్రువీరులను నెమకినారు. పటహము, కాహళ, భేరి, శంఖం అనే వాద్యాల శబ్దాలకు వారు ఉద్రేకం పొందినారు. గర్వంతో చెలరేగినారు. అరివీరులను గదలతో మోదినారు. శరములు ప్రయోగించినారు. సమ్మెటలతో మర్దించినారు. రోకళ్ళతో మొత్తినారు, బల్లెములతో గ్రుచ్చి పై కెత్తినారు. కత్తులతో ఖండించినారు. చక్రాలతో ఛేదించినారు. శస్త్రాలతో తరిగినారు. వింతగా తిరుగుతూ ఇనుపకట్ల గుదియలతో త్రిప్పికొట్టినారు. ఈటెలు, శూలాలు చిమ్మినారు. చురకత్తులతో క్రుమ్మినారు. ఈ రీతిగా వీరభటులు పలురకాల పరాక్రమించారు. ఎడతెరపిలేని రథచక్రఘోషలతో ఆకసం నిండిపోయింది. చక్రాల క్రిందపడి పదాతిదళాలు నలిగేటట్లు అరదములు తోలించి అనేక విధములైన ఆయుధాలు ప్రయోగించి రథికులు శత్రువులను చీల్చి చెండాడినారు. రథికుల శరపరంపరలకు చలించక మహావర్ష ధారలకు చలించని పర్వతాలమాదిరి ఏనుగులు తేరుల మీదికి కవిసి ప్రళయకాలంలోని యమదండంవలె భయంకరమైన దండములవంటి తొండాలు సాచి పూనికతో కడనొగలను ఒడిసిపట్టి లాగి కుదించి జిరజిర త్రిప్పి విరిచి పొడిపొడి గావించాయి. భటులను బంతుల మాదిరి ఎగురవేసి దంతాలతో క్రుమ్మినాయి. గుఱ్ఱాలను చీల్చి వేసి విచ్చలవిడిగా విహరించాయి. దేవేంద్రుని వజ్రాయుధపు వ్రేటులు తప్పించుకొని దిగంతాలకు ఎగిరిపోయే రెక్కలున్న కొండలకైవడి భాసిస్తూ జీనులతో గూడినవై, దారుణంగా సకిలిస్తూ మనస్సువలె వడిగలిగిన వారువాలు విజృంభించాయి. వాటిని ఉసికొలిపి తోలేటప్పుడు వాటి కాలిడెక్కల దుమ్ముచే కారుచీకట్లు వ్యాపించాయి. ఆ కారుచీకట్లను తమచేతిలోని కరకు కత్తులకాంతి పుంజంతో నివారిస్తూ గుఱ్ఱపురౌతులు శత్రువుల ప్రతివ్యూహాలను పటాపంచలు గావించారు. ఈ విధంగా భీషణసమరం జరిగింది.

క. చెడురథములుఁ దెగు హరులును, బడు కరులును మడియు భటులుఁ బఱచు రుధిరమున్ మడియు తల లొఱగు తనువులుఁ, బొడి యగు తొడవులును మధురిపుని దెసఁ గలిగెన్. 1558

* శ్రీకృష్ణుని పక్షంలోని అరదములు భగ్న మయినాయి. అశ్వాలు తెగిపడ్డాయి. ఏనుగులు కూలిపోయినాయి. భటులు మరణించారు. నెత్తురు ప్రవహించింది. తలలు తునిగినాయి. దేహములు వ్రాలి పోయాయి. భూషణాలు పొడిపొడియై రాలిపోయాయి.

క. భీతంబై హత సుభట, వ్రాతంబై భగ్న తురగ వారణ రథ సం
ఘాతంబై విజయశ్రీ, వీతంబై యదుబలంబు విఱిగె నరేంద్రా! 1559

* పరీక్షిన్మహారాజా! యాదవసైన్యం భీతిల్లింది. మేటివీరులు మరణించారు. హయములు, ఏనుగులు, రథసమూహాలు భగ్న మయినాయి. విజయలక్ష్మీ విరహితమై యాదవబలం వెనుకకు తగ్గింది.

శా. 'యోధాగ్రేసరుఁ డీ హలాయుధుఁడు లోకోత్కృష్ట బాహాబల
శ్రీధౌరేయుఁడు కృష్ణుఁ డిట్టి ఘనులం జిత్రంబు;నేఁ డిట్లు సం
రోధించెన్; బలముం దెరల్చె; మగధేంద్రుం' డంచు నీక్షించుచున్
సౌధాగ్రంబులఁ బౌరకాంతలు మహాసంతప్తలై రెంతయున్. 1560

* 'బలరాముడు వీరులలో అగ్రగణ్యుడు. శ్రీకృష్ణుడు లోకోన్నత భుజబల సంపన్నుడు. ఇట్టి మహా మహులను జరాసంధుడు అడ్డగించి వారి సేనలను తరిమికొట్టడం ఎంతో వింతగా ఉంది' అని పురస్త్రీలు మేడలమీద జేరి మిక్కిలి పరితాపం పొందినారు.

వ. ఇట్లు తన మొనలు విఱిగి పాఱినం గనుంగొని, సమరసంరంభంబున హరి విశ్వంభరాభరణ వేదండ తుండాభంబులగు బాహుదండంబులు వెంచి, విజృంభించి, బ్రహ్మాండకుహర కుంభ పరిస్ఫోటనం బగు పాంచజన్య నినదంబు నిబిడ నిర్ఘాత శబ్దంబుగా, నుదంచిత పింఛదామంబు సంక్రందన చాపంబుగాఁ, బ్రశస్తహస్త లాఘవంబున శరాకర్షణ సంధాన మోక్షణంబు లేర్పడక, నిర్వక్ర చక్రా కారంబుతోడ మార్తాండమండల ప్రభా ప్రచండంబగు శార్ఙ్గకోదండంబు క్రొమ్మెఱుంగులుగా, దిగ్గజేంద్ర కర్ణభీషణంబులగు గుణఘోషణంబులు ఘుమఘుమారావ దుస్సహంబు లయిన గర్జనంబులుగా, రథ తురంగను రింఖా సముద్ధూత పరాగపటల పరంపరా సంపాదిత పుంజీభూతంబగు పెంజీఁకటి యిరులుగా, నసమసమర సన్నాహ చాతురీ విశేషంబులకుం జొక్కి, నిక్కి కరంబు లెత్తి నర్తనంబులం బ్రవర్తించు నారద హస్తవిన్యాసంబులు లీలాతాండవ మండిత మహోత్కంఠంబు లగు నీల కంఠంబులుగా, సుందర స్యందననేమి నిర్ఘోషభీతులయి కుంభి కుంభములపై వ్రాలు వీరులు మత్తమయూర కేకారవ చకితులై యువతీకుచ కుంభంబులమీఁద వ్రాలెడు కాముకులుగా, నానానరేంద్ర రక్తపిపాసా పరవశంబులై వాచఱచుచున్న భూతవ్రాతంబులు వర్షవర్షేతి నిస్వనంబు లొసంగు చాతకంబులుగా, నభంగ సంగర ప్రేరకుండగు హలాయుధుండు వృష్టికారణంబగు మందసమీరణం బుగా, ననల్పకల్పాంతకాల నీలవలాహకంబు భాతిం బరగు మేనిచాయతోడం దోయజనాభుం డరాతి చతురంగ దేహక్షేత్రంబులం బుంఖానుపుంఖంబులుగ నసంఖ్యాత బహువిధ దివ్యబాణవర్షంబు గురియునెడ శస్త్రాస్త్రపరంపరా సంఘట్టన జనితంబులగు మిడుఁగుఱులు వర్షాకాల విహిత విద్యోత మాన ఖద్యోతంబులుగ, విశిఖ వికీర్ణ వీరకోటీర ఘటిత పద్మరాగ శకలంబు లింద్రగోపంబులును, మహిత మార్గణ విదళిత మత్తమాతంగ కుంభ మౌక్తికంబులు వడగండ్లుగఁ, జటులార్ధచంద్ర శరచ్ఛిన్న చరణంబు లయి 'కృష్ణ! కృష్ణ! నిలు నిలు' మని పలుకుచుం గూలెడు మేనులు కృషీవల కర పరశుధారా విదళిత మూల విశాలసాలంబులుగ, భాసుర భల్ల భగ్నంబు

లయిన వదన గహ్వరంబుల వలన డుల్లెడు దంతపుంజంబులు మాలతీకుసుమ మంజరులుగ, నవ్యనారాచభిన్న దేహంబు లయి దిగ్గనఁ గ్రొగ్గండ్లవలన వెడలు రక్తస్యంద సందోహంబులతో సంచరింపక ప్రాణంబులు విడుచు శుండాలంబులు సెలయేఱులతోడి కొండలుగఁ, గఠోరకాండ ఖండితంబు లయిన భుజాదండంబులతోడఁ గలసి పడిన వజ్రమయ కంఠికాభరణంబులు భోగిభోగ సమేత కేతకీకుసుమంబులుగఁ, బ్రళయార్ణవ కల్లోల శబ్ద సన్నిభంబు లయిన భేరీరవంబులు భీకర భేకీ నికరారవంబులుగ, దారుణేషు విలూన వాహ వారణ మనుజ మస్తిష్కంబు రొంపిగ, సొంపు మెఱయ నాభీల కీలాల ప్రవాహంబులు ప్రవహించె; నందు భుజములు భుజంగంబులుగఁ గపాలం బులు కమఠంబులుగ, శిరోజంబులు శైవాలంబులుగఁ, గరంబులు మీనంబులుగ, హయంబులు నక్రంబులుగ, గజంబులు దీవులుగ, ధవళచ్ఛత్రంబులు నురువులుగఁ, జామరంబులు గలహం సంబులుగ, భూషణరత్నరేణురాసులు పులినంబులుగ నొప్పె; నప్పుడు. 1561

*తన సేనలు ఓడి పారిపోవడం చూచి సమరాటోపంతో శ్రీహరి భూభారం వహించే దిగ్గజతుండాలతో సమానము లయిన తన భుజదండాలు సారించి విజృంభించాడు. బ్రహ్మాండభాండం బ్రద్ద లయ్యేటట్లు పాంచజన్యశంఖం పూరించాడు. ఆ శంఖధ్వని పెళపెళ మను పిడుగుల మ్రోతవలె ఉండినది. తాను ధరించిన నెమలిపింఛం ఇంద్రధనుస్సువలె చూపట్టింది.

మెచ్చ దగిన హస్తలాఘవంచేత బాణములు అల్లెత్రాటియందు కూర్చడం, లాగడం, విడవడం తెలియ రాకుండా మండలాకారంతో సూర్యమండలప్రభవలె తేరిచూడరానిదై అతని శార్ఙ్గమనే చాపం క్రొత్తమెరుపువలె తేజరిల్లింది. దిగ్దంతుల చెవులకు వెరపు గలిగించే అతని ధనుష్టంకారాలు ఘుమఘుమ ధ్వనులతో సహింపరానివై ఉరుముల చప్పుళ్ళుగా ఒప్పినాయి. రథానికి గట్టిన గుఱ్ఱాల గిట్టల తాకిడికి లేచిన ధరాధూళిమూలాన ఏర్పడ్డ చీకటియే అంధకారమై తోచింది. అతని సాటిలేని యుద్ధసన్నాహ నైపుణ్యానికి పరవశించి నిక్కి చేతులెత్తి నాట్యం చేస్తున్న నారదమహర్షి హస్తవిన్యాసాలే, మిక్కిలి సంబరంతో తాండవనృత్యం సలిపే నెమళ్ళుగా నెగడినాయి. అందమైన ఆయన రథచక్రాల రవళికి జంకి ఏనుగుల కుంభస్థలాలపై ఒరగుతున్న వీరులు మదించిన నెమళ్ళకూతలకు ఉలికిపడి తరుణుల కుండలవంటి కుచాలమీద వ్రాలే కాముకులుగా దీపించారు.

నానారాజుల నెత్తురు త్రావు కోరికతో పరవశములై పెనుబొబ్బలు పెట్టు పిశాచబృందాలు వర్షమో వర్షమో అని పలవరించే చాతకాలుగా ద్యోతక మయినాయి. అమోఘ యుద్ధప్రేరకు డయిన బలరాముడు వర్షానికి కారణమైన మందమారుత మయినాడు. ఘోరవిలయ సమయంలోని కారుమబ్బుకైవడి ప్రకాశించే శరీరచ్ఛాయ గల కమలనాభుడు శత్రువులకు సంబంధించిన రథగజాశ్వపదాతుల దేహాలనే భూములందు పుంఖానుపుంఖంగా లెక్కింపరాని పలురకాలైన దివ్యశరాలు అనే వర్షం కురిపించాడు.

అలా అతడు శరవర్షం కురిపించేటప్పుడు శస్త్రాస్త్రముల రాపిడికి పుట్టిన నిప్పురవ్వలు వానకారులోని మిణుగురు పురుగులుగా నెగడినాయి. బాణాలచే చెదరిన వీరుల కిరీటములందు తాపబడిన పద్మరాగమణి ఖండాలు ఆరుద్ర పురుగుల మాదిరి ఉండినాయి. గొప్పతూపులచే చీల్చబడిన మదగజ కుంభాలలోని ముత్యాలు వడగండ్లుగా ఉండినాయి. తీవ్రము లయిన అర్ధచంద్ర బాణాలచే కాళ్ళు ఖండింప బడగా కృష్ణా కృష్ణా నిలు నిలుమని పలుకుతూ నేలపై గూలుతున్న శరీరాలు సేద్యగాండ్ర చేతులలోని గండ్రగొడ్డళ్ళచే నరకబడి కూలుతున్న పెనువృక్షాలుగా ఉండినాయి. వాడిబల్లెములచే భగ్నము లయిన గుహలవంటి నోళ్ళనుంచి రాలుతున్న దంతముల సమూహం మొల్లపూగుత్తులుగా ఉండినాయి. నిశితబాణాలు నాటిన శరీరాలు గలవై క్రొత్త గాయాలనుండి పిలపిల నెత్తురు ప్రవహింపగా, తిరుగలేక ప్రాణాలు విడిచే ఏనుగులు, సెలయేళ్ళతో కూడిన కొండలుగా ఉండినాయి. కర్కశములైన శరాలచే ఖండింపబడిన బాహుదండాలతో కలసి నేలపై బడిన వజ్రమయ కంఠాభరణాలు పాము పడగలతో కూడిన మొగలిపూలు అయినాయి.

ప్రళయకాలమందలి సముద్రతరంగఘోషకు సాటివచ్చే భేరీస్వనాలు దారుణమైన కప్పల బెకబెక ధ్వను లయినాయి. భీషణము లయిన బాణములచే కోయబడిన గుఱ్ఱముల, ఏనుగుల, మనుష్యుల మెదడు రొంపియై సొబగుమీరింది. భయంకరమైన నెత్తురువెల్లువలు ప్రవహించాయి. ఆ ప్రవాహంలో బాహువులు పాములుగా, తలపుఱ్ఱెలు తాబేళ్ళుగా, తలవెంట్రుకలు నాచుగా, చేతులు చేపలుగా, గుఱ్ఱాలు మొసళ్ళుగా, ఏనుగులు దీవులుగా, తెల్లగొడుగులు నురుగులుగా, వింజామరలు రాయంచలుగా, ఆభరణ రత్నాల ధూళులు ఇసుక తిన్నెలుగా ఎసగినాయి.

లయవిభాతి.

> **హసిత హరినీలనిభ వసనము విశాలకటి నసమనయనాద్రి పరిలసిత మేఘో**
> **ల్లసనము వహింపఁ గరకిసలయము హేమమణి విసర వలయ ద్యుతులు దెసల తుదలందున్**
> **బసలు గురియంగ సరభసమున బలుండు దరహసితము ముఖాబ్జమున నెసఁగ ఘనకాలా**
> **యస మయ మహోగ్రతర ముసలము వడిన్ విసరి కసిమసఁగి శత్రువుల నసువులకుఁ బాపెన్. 1562**

* బలరాముని విశాలమైన కటిప్రదేశంలో ఇంద్రనీలమణితో సమానమైన నీలాంబరం కైలాసగిరి యందు లెస్సగా ప్రకాశించు మేఘంవలె చెలువు గులికింది. అతని చిగురుటాకులవంటి చేతులకు గల కనక ఖచిత రత్నకంకణముల కాంతులు దిగంతములందు ఇంపెసలారాయి. బలభద్రుడు పద్మమువంటి మోమున చిరునవ్వు చెలువొందగా దృఢమైన ఇనుముతో నిర్మింపబడి మిక్కిలి భయ మొదవించే తన రోకలిని మహావేగంతో గిరిగిర త్రిప్పుతూ విజృంభించి విరోధుల ప్రాణాలు హరించాడు.

లయవిభాతి.

> **ప్రలయసమయాంతకుని చెలువునఁ గటాక్షముల నలఘు చటులాగ్ని కణములు సెదరఁ గోలా**
> **హలముగ సువర్ణ మణివలయ నిచయోజ్జ్వలిత హలము వడిఁ జాచి శిరములు నురములు న్ని**

ర్దళితములుగన్ శకలములుగ నొనరింపఁ గని బెలుకుఁతీ జరాసుతుని బలము రణవీథిన్
జలితదనుజావలికి బలికి భయభీత సుర ఫలికిఁ ద్రిజగచ్ఛలికి హలికిఁ దల డించెన్. 1563

* రక్కసుల గుంపును కలవరపెట్టువాడు, ప్రబలమైన బలము గలవాడు, భయత్రస్తులకు కల్పవృక్షము వంటివాడు, ముల్లోకాలను గడగడలాడించేవాడు, హలాయుధమును ధరించేవాడు అయిన బలరాముడు ప్రళయకాల యమునిచందంగా ప్రకాశించాడు. అతని కడగన్నులందు మిక్కిలి భయంకరములైన నిప్పు రవ్వలు గుప్పుగుప్పున వెలువడినాయి. కనకరత్న ఖచితములైన కడియాల చుట్టలచే శోభిల్లు తన ఇనుప నాగలిని వేగంగా విసరుతూ అతడు విరోధుల తలలు రొమ్ములు చీల్చి ముక్కలు ముక్కలు చేశాడు. అది చూచి జరాసంధుడి సైన్యం భయంతో విలవిలలాడుతూ రణరంగంలో తల్లడిల్లింది.

శా. రోషోద్రేక కళాభయంకర మహారూపంబుతో నొక్కచే
నీషాదండము సాఁచి లాంగలము భూమీశోత్తమగ్రీవలన్
భూషల్ రాలఁ దగిల్చి రాఁదిగిచి సంపూర్ణోద్ధతిన్ రోఁకటన్
వేషంబుల్ సెడ మొత్తె రాముఁడు రణోర్విన్ నెత్తురుల్ జొత్తిలన్. 1564

* బలరాముడు కోపవిజృంభణంతో మహాభయంకరమైన రూపంతో విలసిల్లినాడు. ఒకచేతితో ఏడి కోల సాచి నగలు రాలిపడేటట్లు నాగలిని ఆ రాజశ్రేష్ఠుల మెడకు తగిలించి దగ్గరకు లాగినాడు. అమితదర్పంతో వారివేషాలు చెరచి రణరంగంలో నెత్తురులు పారేటట్లు మరొకచేతిలోని రోకలితో నెత్తిపై మొత్తినాడు.

క. హలిహలహృత కరికుంభ, స్థలముక్తాఫలము లోలిఁ దనరెఁ గృషిక లాం
గల మార్గ కీర్ణ బీజా, వలి కైవడి నద్భుతాహవక్షేత్రమునన్. 1565

* అచ్చెరువు కలిగించు ఆ యుద్ధభూమియందు బలభద్రుని నాగటిచే బద్దలు కొట్టబడిన ఏనుగు కుంభస్థలము లందలి ముత్యాలు నేల రాలి కర్షకుల నాగటిచాళ్ళలో చల్లబడిన విత్తనాల విధంగా విలసిల్లినాయి.

క. తఱిమి హలి హలము విసరుచు, నెఱిఁ గదిసిన బెగడి విమత నికరము లెడలై
వెఱఁగుపడు నొదుఁగు నడఁగును, మఱుపడుఁ జెడు మడియుఁ బొరలు మరలుం దెరలున్. 1566

* బలభద్రుడు తరుముతూ, తన నాగలిని త్రిప్పుతూ సమీపించగా శత్రుసమూహాలు భయపడి దూరంగా పారిపోతాయి. ఆశ్చర్యం పొందుతాయి. ప్రక్కకు తొలగుతాయి. లోపడుతాయి. చాటుకు పోతాయి. చెడిపోతాయి. చనిపోతాయి. నేలబడి పొరలుతాయి. వెనుకకు మరలిపోతాయి. కలత చెందుతాయి.

క. హరి తిగ్మగోశతంబుల, హరిదంతర మెల్లఁ గప్పు నాకృతిఁ గడిమిన్
హరితిగ్మగోశతంబుల, హరిదంతర మెల్లఁ గప్పె నతిభీకరుఁడై. 1567

* సూర్యుడు వందలకొలది వాడికిరణాలచే దిగంతాలను కప్పేవిధంగా పరాక్రమశాలి అయిన శ్రీకృష్ణుడు మిక్కిలి భయంకరుడై వందలకొలది వాడి అమ్ములతో దిగంతాలను కప్పివేశాడు.

సీ. పదుగు రేగురు దీర్ఘబాణముల్ గాఁడిన గుదులు గ్రుచ్చినభంగిఁ గూలువారు
దలలు ద్రెవ్విన మున్ను దారు వీక్షించిన వారల నొప్పించి వ్రాలువారు
పదములు దెగిపడ్డ బాహులఁ బోరి నిర్మూలితబాహులై మ్రొగ్గువారు
క్షతముల రుధిరంబు జల్లింప నిర్ఝరయుత శైలములభంగి నుండువారు

ఆ. భ్రాతృ పుత్ర మిత్ర బంధువుల్ వీఁగిన, నడ్డ మరుగుదెంచి యణఁగువారు
వాహనములు దెగిన వడి నన్యవాహనా, ధిష్ఠు లగుచు నెదిరి త్రెళ్ళువారు. 1568

* నిడుపైన నారాచములు నాటగా పదిమంది ఐదుమంది వంతున గుదులు గ్రుచ్చినట్లుగా కూలుతున్నారు కొందరు. తలలు తెగిపడగా పూర్వం తాము చూచిన వారిని బాధించి మరికొందరు వ్రాలు తున్నారు. కాళ్ళు తెగిపడినప్పటికీ చేతులతో పోరాడి అవికూడ తునిగిపోగా మ్రొగ్గుతున్నారు వేరొక కొందరు. గాయాలనుండి నెత్తురు చిందుతుండగా సెలయేళ్ళతో గూడిన శైలాలవలె ఇంకకొందరున్నారు. సోదరులు, పుత్రులు, స్నేహితులు, చుట్టాలు ఓడిపోగా అడ్డమువచ్చి కొందరు హత మవుతున్నారు. గుఱ్ఱములు తెగిపడగా వెంటనే ఇతర హయములు ఎక్కి వచ్చి ఎదిరించి మరికొందరు మరణిస్తున్నారు.

వ. మఱియును. 1569

శా. ఈ కాయంబులఁ బాసినంతటనె మా కెగ్గేమి? జేతృత్వమున్
నీకుం జెల్లదు కృష్ణ! నిర్జరులమై నిన్నోర్తు మామీఁదటన్
వైకుంఠంబున నంచుఁ బల్కుక్రియ దుర్వారాస్త్ర భిన్నాంగులై
యాకంపింపక కొంద ఱాడుదురు గర్వాలాపముల్ కృష్ణునిన్. 1570

* ఇంకనూ మరికొందరు కృష్ణా! ఈ శరీరాలు విడిచినమాత్రాన మాకు కలిగే కీడు ఏమీ లేదు. నీకు విజయం లభించడం కల్ల. ఎందుకనగా మేము చచ్చి ఆ మీద అమరులమై వైకుంఠంలో నిన్నోడిస్తాము అంటూ వారింపరాని శస్త్రాలచే ఛేదింపబడిన కాయములు కలవారై, ఏమియు చలింపక కొందరు శ్రీకృష్ణునితో గర్వోక్తులాడినారు.

వ. ఇ వ్విధంబున. 1571

క. జగదీశ! యేమి సెప్పుదు?, నగణిత లయవార్ధి భయదమై మూఁగిన య
మ్మగధేశుబలము నెల్లను, దెగఁ జూచిరి హరియు హలియుఁ దీవ్రక్రీడన్. 1572

*ఈ లాగున పరీక్షిన్మహారాజా! ఏమని చెప్పేది? ప్రళయకాల సాగరంవలె భయజనకమై చుట్టుముట్టిన ఆ మగధరాజు సైన్యమంతటినీ శ్రీకృష్ణుడూ బలరాముడూ అవక్రవిక్రమంతో చక్కాడినారు.

క భువన భవస్థితివిలయము, లవలీలం జేయు హరికి నరినాశన మెం
త విషయమైన మనుజుఁడై, భవ మొందుటఁ జేసి పొగడఁబడియెం గృతులన్. 1573

* లోకములను అవలీలగా పుట్టించనూ, పెంచనూ, గిట్టించనూ, శక్తిమంతుడైన నారాయణునకు శత్రునాశన మొనర్చుట ఒక లెక్కలోనిది కాదు. మానవుడై పుట్టినందున కావ్యములందు అలా శ్లాఘింప బడినాడు. మరేమియు కాదు.

వ. ఆ సమయంబున. 1574

శా. అంహఃకర్ములు తల్లడిల్ల భయదాహంకారుఁడై సీరి దో
రంహం బొప్ప హలాహతిన్ రథ ధనూరథ్యంబులం గూల్చి త
త్సంహారస్పృహఁ జొచ్చి పట్టెను జరాసంధున్ మదాంధున్ మహా
సింహంబుం బ్రతిసింహముఖ్యము బలశ్రీఁ బట్టు నేర్పేర్పడన్. 1575

* ఆ సమయంలో పాపకర్ములు తల్లడిల్లునట్లు బలరాముడు విరోధులకు వెరపు కలిగించే గర్వంతో బహువేగంగా నాగటిపోటులతో అరదాలనూ, ధనుస్సులనూ, గుఱ్ఱాలనూ కూల్చివేశాడు. శత్రుసంహారమందలి కాంక్షతో మహాసింహ మొకటి ప్రత్యర్థి అయిన మరో సింహాన్ని పట్టుకునే నేర్పు తేటపడగా కావరంతో కన్నుగానని జరాసంధుణ్ణి ముందు కురికి అతడు పట్టుకొన్నాడు.

వ. ఇట్లు పట్టుకొని. 1576

ఉ. కుంఠితులై పరుల్ బెగడ ఘోరబలుండు బలుండు వాని సో
ల్లుంఠము లాడుచున్ దిగిచి లోకభయంకరమైన ముష్టిచేఁ
గంఠగతాసుఁ జేసి తమకంబున మొత్తఁగ భూభర క్షయో
త్కంఠుఁడు చక్రి మీఁదెఱిఁగి కార్యము గల్దని మాన్పి యిట్లనున్. 1577

* అలా పట్టుకొని శత్రువులు చెదరి బెదరిపోగా భయంకర బలశాలి అయిన బలభద్రుడు వానిని ఎత్తి పొడుపు మాటలతో పడమొత్తి లాగి, లోకాలకు వెరపు కలిగించే తన పిడికిటి పోటుతో కంఠగతప్రాణుణ్ణి గావించాడు. భూభార మడగింప నెంచిన చక్రాయుధుడు భావికార్యం తలపోసి జరాసంధవధ మాన్పి మాగధునితో ఇట్లన్నాడు.

శా. దుఃఖింపం బనిలేదు; పొమ్ము; బలసందోహంబులం దెమ్ము; చే
తఃఖేదం బెడలంగ రమ్ము; రిపులం దండింపు; కాదేని భూ
స్వఃఖేలజ్జన మెల్ల మెచ్చ నృప! నీ శౌర్యోన్నతుల్ సూపి మే
దఃఖండంబులు భూతముల్ దినఁ దనుత్యాగంబు సేయం దగున్. 1578

* ఓ నరపతీ! నీవు దుఃఖింప నవసరంలేదు. పొమ్ము. నీ సేనలను కూర్చుకొని మనోవ్యథ తొలగునట్లు మరల రమ్ము, వైరులను శిక్షింపుము. అలా చేయలేకపోతే భువియందు, దివియందు విహరించే జనులు మెచ్చునట్లు నీ పరాక్రమాతిశయం చాటి నీ మెదడు ముక్కలు పిశాచాలు తినేలా, నీ దేహాన్ని వదలిపెట్టు. అలా చేయడం మంచిది.

వ. అని నగుచు విడిపించిన, చిడిముడికి నగ్గలం బయిన సిగ్గున మ్రగ్గి నెమ్మొగంబు సూపక, కోప కపట భావంబులు మనంబునం బెనంగొనఁ దపంబు చేసియైన వీరలం జయించెద నని, పలా యితులైన రాజులం గూడుకొనుచు జరాసంధుఁడు విఱిగి చనియె; సురలు గుసుమ వర్షంబులు గురియ హలియు హరియును మథురానగర జనవంది మాగధ జేగీయమానులై వీణా వేణు మృదంగ శంఖ దుందుభి నినదంబు లాకర్ణించుచు, మృగమద జలసిక్త విమలవీథికా శతంబును, వివిధ విచిత్ర కేతనాద్య లంకృతంబును, సువర్ణమణిమయ జయస్తంభ నిబద్ధతోరణ సంయుతంబును,వేద నాద నినాదితంబును, సంతుష్టజన సంకుల గోపురంబును నైన పురంబును బ్రవేశించిరందు. 1579

* అని పలికి నవ్వుతూ వాణ్ణి విడిచిపుచ్చాడు. వాడేమో తొట్రుపాటును మించిన సిగ్గుతో కుమిలిపోయి మొగ మెత్తుకోలేక కోపం, కుటిలత్వం మనసులో మెలివడగా తపస్సు చేసి అయినా వీళ్ళను జయించాలి అనుకున్నాడు. పారిపోయిన పార్థివసమాజంతో కూడి మరలిపోయాడు. అపుడు దేవతలు బలరామకృష్ణుల మీద పూలవాన కురియించారు. బలరాముడు, శ్రీకృష్ణుడు తమ్ము మథురానగరవాసులూ, వందిమాగధులూ కీర్తింపగా వీణలు, వేణువులు, మృదంగాలు, శంఖాలు, దుందుభులు మొదలైన మంగళతూర్యారావాలు ఆలకిస్తూ పురప్రవేశం చేశారు. అపుడు మథురానగరవాసులు వీథులను శుభ్రంగా చిమ్మి కస్తూరి కలిపిన నీళ్లతో తడిపినారు. అనేక విచిత్రములైన జెండాలు మున్నగు వాటితో పుర మలంకరించారు. కనకరత్న మయములైన విజయస్తంభాలకు తోరణాలు కట్టినారు. ఊరంతా వేదధ్వనులతో ప్రతిధ్వనించింది. సంతుష్ట హృదయులైన ప్రజలతో ఆ పట్టణపు వాకిళ్ళు కళకళలాడినాయి.

ఉ. వెల్లువలైన వైరినృపవీరుల నెల్ల జయించి వీటికిన్
బల్లిదులైన కృష్ణబలభద్రులు వచ్చుచు నున్న వారు రం;
డుల్లములారఁ జూత మని యున్నత సౌధము లెక్కి వారిపైఁ
బల్లవ పుష్ప లాజములు పౌరపురంధ్రులు సల్లి రెల్లెడన్. 1580

* 'వెల్లువలా వెల్లుబికి వచ్చిన వీరులయిన శత్రురాజు లందరినీ జయించి బలవంతులైన బలరామ కృష్ణులు విజయం చేస్తున్నారు. రండి రండి మనసార దర్శిద్దాము' అని ఎత్తైన మేడలెక్కి పురస్త్రీలు వారి మీద చిగుళ్ళూ, పూలు, సేసలూ చల్లినారు.

-: కాల యవనుండు శ్రీకృష్ణుని మీఁద దండెత్తి మథురాపురమును ముట్టడి వేయుట :-

వ. ఇట్లు పురంబు ప్రవేశించి యుద్ధప్రకారం బెల్ల నుగ్రసేనున కెఱింగించి కృష్ణుం డిచ్ఛావిహారంబుల నుండె; మఱియు నెక్కువ మత్సరంబున నమ్మాగధుండు మహీమండలంబునం గల దుష్టమహీపతుల నెల్లం గూడికొని సప్తదశవారంబులు సప్తదశాక్షౌహిణీబల సమేతుండై మథురానగరంబుపై విడిసి, మాధవభుజా ప్రకార రక్షితు లగు యాదవులతోడ నాలంబు సేసి, నిర్మూలిత బలుండై పోయి క్రమ్మఱ నష్టాదశ యుద్ధంబునకు వచ్చునెడం గలహవిద్యా విశారదుం డగు నారదుండు కాలయవను కడకుం జని యిట్లనియె. 1581

* ఈలా రామకృష్ణులు పట్టణంలో ప్రవేశించారు. యుద్ధ మెలా జరిగిందో ఉగ్రసేన మహారాజుకు తెలిపి శ్రీకృష్ణుడు యథేచ్ఛావిహారాలతో ఉండినాడు, కాని, జరాసంధుడు పెనుమచ్చరంతో భూవలయంలోని దుష్టరాజు లందరినీ చేర్చుకొని పది హేడు సారులు పదిహేడు అక్షౌహిణుల సేనతో మథురపై దండెత్తినాడు. మాధవుని భుజములనే ప్రాకారాలతో పరిరక్షితులైన యాదవులతో అతడు కయ్యం గావించాడు. తడవ తడవకూ తన బలము లన్నీ నశించి పోయినప్పటికీ జరాసంధుడు మళ్ళీ పదునెనిమిదవ పర్యాయం కదనానికి సిద్ధపడి కదలి వస్తుండగా కలహవిద్యలో ఆరితేరిన నారదుడు కాలయవనుడి దగ్గరకు వెళ్ళి యిట్లన్నాడు.

మ. యవనా! నీవు సమస్త భూపతుల బాహాఖర్వ గర్వోన్నతిం
బవనుం డభ్రములన్ హరించు పగిదిన్ భంజించియు న్నేల యా
దవులన్ గెల్వవు? వారలన్ మఱచియో? దర్పంబు లేకుండియో?
యవివేకస్థితి నొందియో? వెఱచియో? హైన్యంబునుం జెందియో? 1582

* ఓ కాలయవనా! వాయువు వారిదములను ఎగురగొట్టే విధంగా నీవు సకలరాజులను భుజగర్వాతి శయంతో విరిచివేసికూడా ఎందుకు యాదవులను జయించకుండా ఉన్నావు? వాళ్లను మరచిపోయావా? దర్పం లేకనా? అవివేకమా? భయమా? లేక అల్పత్వమా?

క. యాదవులలోన నొక్కఁడు, మేదినిపై సత్త్వరేఖ మెఱసి జరాసం
ధాదులఁ దూలన్ దోలెన్, దాదృశుఁ డిల లేఁడు వినవె తత్కర్మంబుల్. 1583

* యాదవులలో ఒకడు బలాధిక్యంతో పుడమిపై తేజరిల్లుతూ జరాసంధుడు మున్నగు వారిని తొలగ గొట్టినాడు. అట్టివా డీ భూమిలో మరొక్కడు లేడు. అతని కృత్యములు నీవు వినలేదా?

వ. అనిన విని, కాలయవనుం డిట్లనియె. 1584

* ఆ మాటలు విని కాలయవనుడు ఇట్లన్నాడు.

శా. ఏమీ! నారద! నీవుచెప్పిన నరుం డే రూపువాఁ? డెంతవాఁ?
డే మేరన్ విహరించు? నెవ్వఁడు సఖుం? డెందుండు? నేపాటి దో
స్సామర్థ్యంబునఁ గయ్యముల్ సలుపు? నన్మద్బాహుశౌర్యంబు సం
గ్రామక్షోణి భరించి నిల్వఁగలఁడే? గర్వాఢ్యుఁడే? చెప్పుమా! 1585

* ఏమేమీ! నారదా! నీవు చెప్పిన ఆ మానవుడు ఎట్టివాడు? ఎంతటివాడు? ఏ తీరున వ్యవహరిస్తాడు? ఎక్క డుంటాడు? వానికి మిత్రు డెవడు? ఏపాటి భుజబలంతో యుద్ధం చేయగలడు? మా బాహుపరాక్రమమునకు తాళి రణరంగంలో ఎదురొడ్డి నిలువగలడా? దర్పోద్ధతుడేనా? చెప్పు.

వ. అనిన విని, దేవముని యిట్లనియె. 1586

* అతని మాటలకు దేవర్షి అయిన నారదు డిట్లన్నాడు.

సీ. నీలజీమూత సన్నిభ శరీరమువాఁడు తామరసాభనేత్రములవాఁడు
పూర్ణేందుబింబంబుఁ బోలెడి మోమువాఁ డున్నత దీర్ఘబాహువులవాఁడు
శ్రీవత్సలాంఛనాంచిత మహోరమువాఁడు కౌస్తుభమణి పదకంబువాఁడు
శ్రీకర పీతకౌశేయ చేలమువాఁడు మకరకుండలదీప్తి మలయువాఁడు

తే. రాజ! యింతంతవాఁ డనరాని వాఁడు, మెఱసి దిక్కుల నెల్లను మెఱయువాఁడు
తెలిసి యే వేళ లందైన నఁ దిరుగువాఁడు, పట్టనేర్చినఁ గాని లోఁబడనివాఁడు. 1587

* యవనేశ్వరా! విను. అతడు నల్లని మేఘంవంటి దేహం కలవాడు. తామరపూలవంటి కండ్లు కలవాడు. పూర్ణచంద్రబింబంవంటి ముఖం కలవాడు. పొడవైన ఎగుభుజాలు కలవాడు. శ్రీవత్సమనే పుట్టుమచ్చతో పాలుపారు విశాలవక్షం కలవాడు. అతడు కౌస్తుభమణి ధరిస్తాడు. సంపత్కరమైన పసుపుపచ్చని పట్టు పుట్టాలు కడతాడు. చెవులందు మకరకుండలాలు కలవాడు. ఇంతవాడు, అంతవాడు అని చెప్ప శక్యం కానివాడు.అన్ని దిక్కులలో నిండి ప్రకాశించేవాడు. ఎల్లవేళలందును సంచరించేవాడు. పట్టనేరిస్తేనే గాని లోపడనివాడు.

వ. అని మఱియు నతని లక్షణంబులు చెప్పిన విని, సరకుసేయక యవనుం డిట్లనియె. 1588

* అని మరీ మరీ వర్ణించి నారదుడు శ్రీకృష్ణుని లక్షణాలు చెప్పగా విని లెక్కచేయక కాలయవను డిట్లన్నాడు.

ఉ. యాదవుఁ డెంతవాఁడు ప్రళయాంతకుఁడైన నెదిర్చె నేనియున్
గాదనఁ బోర మత్కలహ కర్కశ బాహుధనుర్విముక్త నా
నా దృఢ హేమపుంఖ కఠిన జ్వలదస్త్ర పరంపరా సము
త్పాదిత వహ్నికీలముల భస్మముఁ జేసెదఁ దాపసోత్తమా! 1589

* ఓ మునిపుంగవా! యాదవు డనగా నెంతవాడు? ప్రళయకాల యము డైనప్పటికి నన్నెదిరిస్తే కాదని చెప్పను. కదనంలో కఠినమైన నా బాహువులనుంచి వెలువడే గట్టి బంగారు పింజలు గల పలువిధాలైన నిశితాస్త్ర పరంపరలు జనింపజేసే అగ్నిజ్వాలలలో అతణ్ణి బూది గావిస్తాను.

వ. అని పలికి కాలయవనుండు మూఁడుకోట్ల మ్లేచ్ఛవీరులం గూడుకొని, శీఘ్రగమనంబున దాడివెడలి, మథురాపురంబుమీఁద విడిసినం జూచి, బలభద్రసహితుం డయి కృష్ణుం డిట్లని వితర్కించె. 1590

* ఈ విధంగా నారదునితో వీరోక్తులాడి కాలయవనుడు మూడుకోట్ల మ్లేచ్ఛవీరులను కూర్చుకుని వేవేగ దాడి వెడలి మధురానగరాన్ని ముట్టడించాడు. అది చూచి బలరామునితో శ్రీకృష్ణుడిలా ఆలోచించాడు.

-: విశ్వకర్మ కృష్ణ నియోగంబున సముద్రములో ద్వారకా నగరమును నిర్మించుట :-

సీ. యవనుండు పురమెల్ల నావరించెను నేఁటి యెల్లింటిలోపల నీ నడుమను
మాగధుండును వచ్చి మనమీఁద విడియును యవన మాగధులు మహాప్రబలులు

పురి రెండువంకలఁ బోరుదు రట్టిచో నోపినభంగి నొక్కొక్కచోట
మనము యుద్ధము సేయ మఱియొక్కఁ డెడసొచ్చి బంధుల నందఱఁ బట్టి చంపు

తే. నొండెఁ గొనిపోయి చెఱఁబెట్టు నుగ్రకర్ముఁ, డైన మాగధుఁ; డదిగాన నరివరులకు
విడియఁ బోరాడఁగా రాని విషమభూమి, నొక్కదుర్గంబు సేసి యం దునుపవలయు. 1591

* యవనుడు పట్టణాన్ని ముట్టడించాడు. నేడో, రేపో, ఎల్లుండో మాగధుడు కూడా మనమీద దాడి సల్పుతాడు. కాలయవనుడు, జరాసంధుడు మిక్కిలి బలవంతులు. వారు పురం రెండు వైపుల జేరి పోరాడుతారు. అపుడు శక్తికొలది మన మొకచోట యుద్ధం చేస్తున్నప్పుడు, మరొకడు సందుచూచుకొని వచ్చి మనచుట్టా లందరినీ పట్టి చంపవచ్చు. లేదా పట్టుకొనిపోయి చెరబెట్టవచ్చు. జరాసంధుడు క్రూరకర్ముడు. కాబట్టి వైరులు దండు విడియుటకు, పోరుసల్పుటకు వీలుగాని విషమప్రదేశంలో ఒక దుర్గం నిర్మించి అందులో మనవారి నందరినీ ఉంచాలి.

వ. అని వితర్కించి సముద్రు నడిగి సముద్రమధ్యంబునఁ బండ్రెండు యోజనంబుల నిడుపు, నంతియ వెడల్పుం గల దుర్గమప్రదేశంబు సంపాదించి, తన్మధ్యంబునం గృష్ణుండు సర్వాశ్చర్యకరంబుగ నొక్క నగరంబు నిర్మింపు మని విశ్వకర్మం బంచిన. 1592

* అని ఆలోచించి శ్రీకృష్ణుడు సముద్రుణ్ణి అడిగి సాగరమధ్యంలో పండ్రెండు ఆమడల పొడవు, అంతే వెడల్పుగల ఒక దుర్గమప్రదేశాన్ని సంపాదించాడు. దానిమధ్య సర్వజనులకు అచ్చెరువు కూర్చునట్టి ఒకపట్టణం నిర్మించుమని దేవశిల్పి అయిన విశ్వకర్మను ఆజ్ఞాపించాడు.

ఆ. వరుణపురముకంటె వాసవు పురికంటె, ధనదువీటికంటె దండధరుని
నగరికంటె బ్రహ్మనగరంబుకంటెఁ బ్ర, స్ఫుటముగాఁగ నొక్క పురముఁ జేసె. 1593

* వరుణుడు, దేవేంద్రుడు, కుబేరుడు, యముడు, బ్రహ్మ- వీరి పట్టణాలకంటె దృఢముగా విశ్వకర్మ సముద్రమధ్యంలో ఒక పురం నిర్మించాడు.

వ. అందు. 1594

క. ఆకసము తోడిచూ లనఁ, బ్రాకారము పొడవు గలదు పాతాళమహా
లోకముకంటెను లోఁతెం, తో కల దా పరిఖ యెఱుఁగ దొరక దొకరికిన్. 1595

* ఆ పట్టణంలో ప్రాకారం ఆకసానికి అప్పజెల్లెలుగా ఉంది. కందకం పాతాళంకంటె లోతయినది. దానిలోతు ఎంతో ఎవరికీ అంతు చిక్కదు.

క. కోటయు మిన్నును దమలోఁ, బాటికి జగడింప నడ్డపడి నిల్చిన వా
చాటుల రుచిఁ దారకములు, కూటువలై కోటతుదలఁ గొమరారుఁ బురిన్. 1596

* ఔన్నత్యవిషయమున కోటయు, ఆకాశము కలహించుకోగా అడ్డుపడి నిలిచిన వదరుబోతులవలె కోట అగ్రభాగాన చుక్కల గుంపులు ప్రకాశిస్తుంటాయి.

శా. సాధుద్వార కవాట కుడ్య వలభి స్తంభార్గళా గేహళీ
వీథీవేది గవాక్ష చత్వర సభావేశ్మ ప్రఘాణ ప్రపా
సౌధాట్టాలక సాల హర్మ్య విశిఖా సోపాన సంస్థానముల్
శ్రీధుర్యస్థితి నొప్పుఁ గాంచనమణి స్నిగ్ధంబులై య ప్పురిన్. 1597

* ఆ పురమందు చక్కని ద్వారములతో, తలుపులతో, గోడలతో, ముంజూరులతో, స్తంభములతో, గడియలతో, గడపలతో, వీథియరుగులతో, కిటికీలతో, ముంగిళ్ళతో, చావళ్ళతో, వాకిటి గదులతో, పానీయ శాలలతో కూడిన సౌధములు, కోటబురుజులు, ప్రాకారములు, మేడలు, రాజమార్గములు, సోపానములు హేమరత్నమయములై శోభాసమృద్ధితో సొంపారుతుంటాయి.

క. కూడి గ్రహంబులు దిరుగఁగ, మేడలతుది నిలువులందు మెలఁగెడి బాలల్
క్రీడింపరు పురుషులతో, వ్రీడం దద్వేళలందు విను మా వీటన్. 1598

* ఆ పట్టణపు మేడల చివరి అంతస్తులలో సూర్యాదిగ్రహములు సంచరిస్తూండటంవల్ల ఆ సమయాలలో అక్కడ నివసించే కన్యలు సిగ్గుచేత పురుషులతో క్రీడించడం మానివేస్తారు.

ఉ. ఆయతవజ్ర నీలమణి హాటకనిర్మిత హర్మ్యసౌధ వా
తాయనరంధ్ర నిర్యదసితాభ మహాగరు ధూపధూమముల్
తోయదపంక్తులో యనుచుఁ దుంగమహీరుహ రమ్యశాఖలం
జేయుచు నుండుఁ దాండవవిశేషము లప్పురిఁ గేకిసంఘముల్. 1599

* ఆ నగరంలో విరివియగు వజ్రాలు, ఇంద్రనీలమణులు, బంగారం అనేవాటితో కట్టిన మేడల, మిద్దెల కిటికీలనుంచి నల్లని అగరు ధూపధూమాలు వెలువడుతూంటవి. అవి మేఘమాలికలనే భ్రమ కలిగిస్తాయి. అందుచే అక్కడ ఎత్తయిన చెట్లకొమ్మలపై చేరి నెమిళ్ళగుంపులు నాట్యం చేస్తుంటాయి.

ఆ. సరస నడచుచుండి సౌధాగ్రహేమ కుం, భములలోన నినుఁడు ప్రతిఫలింప
నేర్పరింపలేక యినులు పెక్కం డ్రంచుఁ, బ్రజలు సూచి చోద్యపడుదు రందు. 1600

* సమీపాన సంచరిస్తుండి భవనోపరిభాగములందున్న బంగారు కలశాలలో సూర్యుడు ప్రతిబింబించగా చూచి నిర్ధారణ చెయ్యలేక సూర్యులు పలువు రున్నారని అక్కడి ప్రజలు భ్రమ చెందు తుంటారు.

ఉ. శ్రీరమణీయ గంధములఁ జెన్ను వహించుఁ బురీవనంబులం
గోరక జాలక స్తబక కుట్మల పుష్పమరందపూర వి
స్ఫార లతాప్రకాండ విటపచ్ఛద పల్లవ వల్లరీ శిఫా
సార పరాగమూల ఫలసంభృత వృక్షలతా విశేషముల్. 1601

* అక్కడి ఉద్యానవనాలలో నానావిధ వృక్షాలు, లతలు మదికి ఇంపుగొల్పుతూ, మొగ్గలతో, పసరు మొగ్గలతో, అరవిరి మొగ్గలతో, విచ్చిన పూలతో, తేనెలతో, బోదెలతో, కొమ్మలతో, ఆకులతో, చిగురాకులతో, పూచిన లేగొమ్మలతో, ఊడలతో, దట్టమైన పుప్పొడితో, వేళ్లతో, పండ్లతో కూడినవై కమ్మని సువాసనలు విరజిమ్ముతుంటాయి.

క. శ్రీకరములు జనహృదయ వ, శీకరములు మందపవన శీర్ణమహాంభ
శ్శీకరములు హంస విహం, గాకరములు నగరి కువలయాబ్జాకరముల్. 1602

* ఆ పురిలో కలువలతో, కమలములతో కూడిన సరస్సులు శ్రీకరములై, జనుల మనస్సులను వశీకరించు తున్నవై, పిల్లగాలులచే చెదరగొట్టబడిన విస్తారమైన నీటితుంపరలు గలవై, హంసలు మొదలైన పక్షులకు నివాసంగా ఉంటాయి.

క. నవకుసుమామోద భరా, జవనము రతిఖిన్న దేహజ స్వేదాంభో
లవనము సమధిగతవనము, పవనము విహరించుఁ బౌరభవనములందున్. 1603

* క్రొత్తపూల తావులను విరజిమ్ముతూ, సురతశ్రాంతుల శరీరాలమీది చెమట బిందువులను తొలగిస్తూ ఉద్యానవనాల నుంచి వస్తున్న మలయమారుతం ఆ పట్టణమందిరాలలో విహరిస్తుంది.

క. బ్రహ్మత్వము లఘువగు నని, బ్రహ్మయు బిరుదులకు వచ్చి పట్టఁడుగా కా
బ్రహ్మదికళలఁ దత్పురి, బ్రహ్మజనుల్ బ్రహ్మఁ జిక్కుపఱుపరె చర్చన్. 1604

* బ్రహ్మత్వము తేలిక అవుతుందని బ్రహ్మదేవుడు పంతాలకు రాడు గాని వస్తే ఆ వీటిలోని విప్రులు బ్రహ్మవిద్యాచర్చల్లో అతణ్ణి చిక్కుపరచగలరు.

క. నగరీభూసుర కృత లస, దగణిత మఖధూమ పిహితమై కాక మహా
గగనము నీలం బగునే?, మిగులఁగ బెడఁగగునె గ్రహసమృద్ధం బయ్యున్. 1605

* ఆ పురిలోని బ్రాహ్మణులు సలిపే యజ్ఞములందు పొడమిన హోమధూమం ఆవరించడం మూలాన ఆకాశం నల్లబడింది. అంతే కాని సూర్యచంద్రాది గ్రహాలతో కూడిన దైనను అంబరం అలా కావడానికి మరో కారణం లేదు.

క. తిరుగరు పలు కర్థులకును, సురుఁగరు ధన మిత్తు రితరసుదతీమణులన్
మరగరు రణమునఁ బిఱిఁదికి, నరుగరు రాజన్యతనయు లా నగరమునన్. 1606

* ఆ నగరంలోని రాజకుమారులు ఆడినమాట తప్పరు. అర్థిజనులకు ధన మిచ్చుటలో వెనుదీయరు. పరకాంతల పొందు కోరరు. సమరంలో వెనుకకు జారరు.

క. రత్నాకరమై జలనిధి, రత్నము లీ నేర దేటి రత్నాకరమో?
రత్నములఁ గొనుదు రిత్తురు, రత్నాకరజయులు వైశ్యరత్నములు పురిన్. 1607

* సముద్రము రత్నాలకు నిలయమని పేరుపడసిందే గాని ఎవరి కే రత్నా లివ్వదు. మరి అదేమి రత్నాకరమో! కాని ఇక్కడి వైశ్యరత్నాలు మాత్రం రత్నాలు కొంటారు, అమ్ముతారు. వారు నిజంగా రత్నాకరమునే జయించారు.

క. తుంగంబులు కరహత గిరి,శృంగంబులు దానజల వశీకృత భంగీ
భృంగంబులు పటుశైల స, మాంగంబులు నగరి మత్తమాతంగంబుల్. 1608

* ఆ నగరమందలి మదపుటేనుగులు ఎత్తయినవి. తొండాలచే కొండశిఖరాలనైనా పగులగొట్టగలవు. మదజలాలచే ఆడుతుమ్మెదలను మగతుమ్మెదలను వశపరచుకుంటాయి. అవి కొండలవంటి దేహాలు కలవి.

క. ప్రియములు జితపవన మనో, రయములు కృతజయము లధికరమణీయ గుణా
న్వయములు సవినయములు ని, ర్భయములు హతరిపు చయములు పట్టణహయముల్. 1609

* ఆ పురిలోని అశ్వాలు అందమైనవి. వాయువేగ మనోవేగాలను జయించినవి. విజయము చేకూర్చేవి. మిక్కిలి చక్కని గుణాలూ, జాతీ కలవి. అవి భయరహితములు; అణకువ గలవి; శాత్రవ సమూహాలను హతమార్చేవి.

క. పులుల పగిదిఁ గంఠీరవ, ముల క్రియ శరభముల మాడ్కి ముదిత మదేభం
బుల తెఱఁగున నానావిధ, కలహమహోద్భటులు భటులు గల రా వీటన్. 1610

* ఆ వీటిలోని వీరభటులు, పులులు, సింహాలు, శరభాలు, మత్తగజాల వంటివారు నానావిధ యుద్ధాలలో ఆరితేరినవారు.

క. ఆ వీట నుండువారికి, భావింపఁగ లేవు క్షుత్పిపాసాదులు త
ద్గోవింద కృపావశమున, దేవప్రతిమాను లగుచు దీపింతు రిలన్. 1611

* ఆ పట్టణంలోని ప్రజలకు ఆకలిదప్పులు లేవు. గోవిందుని కరుణావశమున వారు దేవతలతో సమానులై తేజరిల్లుతుంటారు.

సీ. ఆసక్తి కృష్ణముఖావలోకనమంద హరిపాదసేవనమంద చింత
వెఱపు నారాయణ విముఖకార్యములంద పారవశ్యము విష్ణుభక్తియంద
బాష్పనిర్గతి చక్రిపద్య సంస్తుతులంద పక్షపాతము శార్ఙ్గిభక్తులంద
లేమి గోవిందాన్య లీలాచరణమంద శ్రమము గోవిందపూజనములంద

తే. బంధ మచ్యుతేతర దుష్టపథములంద, జ్వరము మాధవ విరహిత క్షణములంద
మచ్చరము లీశకైంకర్య మతములంద, నరవరోత్తమ! వినుము తన్నాగరులకు. 1612

* పరీక్షిన్మహారాజా! విను, ద్వారకాపురిలో ప్రజలకు నందనందనుని వదనారవింద సందర్శనమందే అపేక్ష. గోవిందుని చరణాలు కొలుచుటలోనే వారు తలంపుగల్గి ఉంటారు. భగవద్విరుద్ధములైన పనులంటేనే

వారు భయపడతారు. విష్ణుభక్తియందే వారికి మైమరపు. చక్రధరునిపై పద్యాలల్లి ప్రస్తుతించుటయందే వారు ఆనందబాష్పాలు విడుస్తారు. శౌరిభక్తు లంటేనే వారి కభిమానం. అచ్యుతునికంటె అన్యములైన లీలలను ఆచరించుటయందే వారికి లేమిడి. పురుషోత్తముని పూజించుటయందే వారు శ్రమపడతారు. పరమాత్మను పొందించని కుమార్గములే వారికి చెర. క్షణకాలం పద్మనేత్రుని విడిచితే వారు పరితపించిపోతారు. పరమేశ్వరుని కైంకర్యము లందే వారికి పట్టుదల.

వ. మఱియు న ప్పురవరంబున హరికిం బారిజాతమహీజంబును సుధర్మ యనియెడి దేవసభయును దేవేంద్రుం డిచ్చె. కర్ణైకదేశంబుల నలుపు గలిగి మనోజవంబులును, శుక్లవర్ణంబులు నైన తురంగంబుల వరుణుం డొసంగె. మత్స్య కూర్మ పద్మ మహాపద్మ శంఖ ముకుంద కచ్ఛప నీలంబులను నెనిమిది నిధులఁ గుబేరుండు సమర్పించె. నిజాధికార సిద్ధికొఱకుఁ దక్కిన లోకపాలకులును దొల్లి తమకు భగవత్కరుణా కటాక్షవీక్షణంబుల సంభవించిన సర్వసంపదల మరల నతిభక్తితో సమర్పించి రివ్విధంబున. 1613

* మరియు శ్రేష్ఠమగు ఆ పట్టణంలో నివసించే శ్రీహరికి పారిజాతవృక్షమునూ, 'సుధర్మ' అనే దేవసభనూ దేవేంద్రు డిచ్చాడు. ఒక చెవిమాత్రమే నలుపురంగు గలిగి తక్కిన ఒడలెల్ల తెల్లనై, మనోవేగం కలిగిన గుఱ్ఱాలను వరుణు డిచ్చాడు. మత్స్యం, కూర్మం, పద్మం, మహాపద్మం, శంఖం, ముకుందం, కచ్ఛపం, నీలం అనే పేర్లుగల ఎనిమిది నిధులను కుబేరు డొసగినాడు. తక్కిన లోకపాలకు లందరూ తమ తమ అధికారాల సిద్ధికోసం మునుపు తమకు భగవంతుని అనుగ్రహంవల్ల లభించిన సకలవిభూతులను మరల అచ్యుతునికే అతిభక్తితో సమర్పించారు.

క. దర్పించి చేసి పురము స, మర్పించెను విశ్వకర్మ మంగళగుణ సం
తర్పిత గహ్వరికిన్ గురు, దర్పితదుఃఖప్రవాహతరికిన్ హరికిన్. 1614

* ఈ విధంగా విశ్వకర్మ పరమనైపుణ్యంతో పట్టణం నిర్మించి తన కల్యాణగుణాలతో ధరణిని సంతృప్తి పరచినవాడునూ, మహావిజృంభణం కలిగిన దుఃఖమనే ప్రవాహానికి నావవంటి వాడునూ అయిన శ్రీహరికి సమర్పించాడు.

వ. ఇట్లు విశ్వకర్మ నిర్మితంబైన ద్వారకానగరంబునకు నిజయోగప్రభావంబున మథురాపురజనుల నందఱఁ జేర్చి, బలభద్రున కెఱింగించి తదనుమతంబున నందనవనము నిర్గమించు పూర్వదిగ్గజంబు పెంపున, మేరుగిరి గహ్వరంబు వెలువడు కంఠీరవంబు తెఱంగున, హరిహయ దిగంతరాళంబున నుదయించు నంధకార పరిపంథికైవడి మథురానగరంబు వెలువడి నిరాయుధుండై యెదురు వచ్చుచున్న హరిం గని. 1615

* ఈ విధంగా విశ్వకర్మచే నిర్మింపబడిన ద్వారకాపట్టణానికి శ్రీకృష్ణుడు తన యోగమహిమచేత మథురానగరప్రజ లందరినీ చేర్చి బలభద్రునకు తెలిపినాడు. ఆయన అనుమతితో నందనవనం నుంచి

వెలువడే ఐరావతగజం మాదిరీ, మేరుపర్వత గుహనుంచి బయలు మెరసిన వీరకేసరిమాదిరీ, ప్రాగ్దిశయందు ఉదయించే ప్రభాకరుని మాదిరీ మాధవుడు మథురాపురం నుంచి వెలువడినాడు. అతడు ఆయుధాలు లేకుండా వస్తుండడం కాలయవనుడు చూచాడు.

-: శ్రీకృష్ణుఁడు నిరాయుధుండై కాలయవనుఁడు వెంటనంటఁ బరువెత్తుట :-

మ. కరిసంఘంబులు లేవు; రావు తురగౌఘంబుల్; రథవ్రాతముల్
పరిసర్పింపవు; రారు శూరులు; ధనుర్బాణాసి ముఖ్యాయుధో
త్కరముం బట్టఁడు; శక్రచాపయుత మేఘస్ఫూర్తితో మాలికా
ధరుఁ డొక్కం డదె నిర్గమించె నగరద్వారంబునం గంటిరే? 1616

* అలా చూచి కాలయవనుడు తనవారితో ఇలా అన్నాడు. 'ఏనుగుల గుంపులు లేవు. గుఱ్ఱాల పౌజులు రావు. తేరుల బారులు నడువవు. శూరులు వెంటరారు. చాపము, బాణములు, ఖడ్గము మొదలగు ఆయుధాలు ధరింపడు. మెడలో హారం ధరించి ఇంద్రధనుస్సుతో గూడిన మేఘంవలె శోభిస్తూ పట్టణద్వారం నుంచి ఒంటరిగా వస్తున్న అతణ్ణి చూచారా?

శా. ఎన్నే నయ్యె దినంబు లీ నగరిపై నేతెంచి పోరాటకున్
మున్నెవ్వండును రాఁడు వీఁడొకఁడు నిర్ముక్తాయుధుం డేగు దెం
చె న్న న్నోర్వఁగనో ప్రియోక్తులకునో శ్రీఁ గోరియో చూడుఁ డం
చు న్నాత్మీయజనంబుతోడ యవనేశుం డిట్లు తర్కింపఁగన్. 1617

* ఈ మథురానగరిపైకి దండెత్తి ఎన్నోదినము లయినాయి. మును పెవ్వరూ ఇలా రాలేదు. ఆయుధాలు విడిచి వీ డెవడో వస్తున్నాడు. నన్ను జయించడానికో, ప్రియంగా మాట్లాడటానికో, ఏదైనా సంపదను అడగటానికో తెలియకుండా ఉంది. చూడండి,' అంటూ ఆ యవనాధిపతి తన వారితో చర్చించాడు.

క. విభులగు బ్రహ్మప్రముఖుల, కభిముఖుఁడై నడవకుండునట్టి గుణాఢ్యుం
డిభరాజగమన మొప్పఁగ, నభిముఖుఁడై నడచెఁ గాలయవనున కధిపా! 1618

* ఓ పరీక్షిన్మహారాజా! బ్రహ్మ మొదలైన వేల్పులకుకూడా ఎదురు మొగమై ఏగనట్టి కల్యాణగుణ సంపన్నుడైన శ్రీకృష్ణుడు కరిరాజునడకవంటి నడకతో కాలయవనుడికి అభిముఖంగా నడిచాడు.

వ. ఆ సమయంబున న య్యాదవేంద్రు నేర్పడం జూచి. 1619

* అట్టి సమయాన యదునాయకుడైన శ్రీకృష్ణుని కాలయవనుడు తేరిపారజూచి తనలో ఇలా అనుకున్నాడు.

మ. 'వనజాతాక్షుఁడు సింహమధ్యుఁడు రమావక్షుండు శ్రీవత్సలాం
ఛనుఁ డంభోధరదేహుఁ డిందుముఖుఁ డంచద్దీర్ఘబాహుండు స

ద్వనమాలాంగద హారకంకణ సముద్యత్కుండలుం డీతఁ డా
ముని సూచించిన వీరుఁడౌ' ననుచు న మ్మూఢుండు గాఢోద్ధతిన్. 1620

* తామరలవంటి కన్నులు గలవాడును, సింహంనడుము వంటి నడుము గలవాడును, వక్షస్థలాన లక్ష్మి గలవాడును, శ్రీవత్స మనే పుట్టుమచ్చ కలవాడును, సోమునివంటి మోము గలవాడును, ఒప్పుతున్న పొడుగాటి చేతులు గలవాడును; చక్కని వనమాల, బాహుపురులు, ముత్యాలదండలు, కంకణాలు, కమ్మలు కలవాడును అయిన వీడు ఆ నారదముని సూచించిన శూరుడు కావచ్చు. ఇలా భావించి మూర్ఖుడైన కాలయవనుడు మిక్కిలి కావరంతో మిడిసిపడ్డాడు.

సీ. చటులవాలాభీల సైంహికేయునిభంగి లాలితేతర జటాలతిక దూలఁ
బ్రళయావసర బృహద్భాను హేతిద్యుతిఁ బరుషారుణ శ్మశ్రుపటలి వ్రేలఁ
గాదంబినీఛన్న కాంచనగిరిభాతిఁ గవచ సంవృత దీర్ఘకాయ మమర
వల్మీక సుప్త దుర్వారాహి కైవడిఁ గోశంబులో వాలు కొమరు మిగుల

ఆ. నార్చి పేర్చి మించి యశ్వంబు గదలించి, గమలసంభవాది ఘనులకైన నఁ
బట్టరాని ప్రోడఁ బట్టెద నని జగ, దవనుఁ బట్టఁ గదిసె యవనుఁ డధిప! 1621

* పరీక్షిన్మహారాజా! బ్రహ్మ మొదలైన వేల్పు పెద్దలకుకూడ పట్ట నలవిగాని నెఱజాణ శ్రీకృష్ణుడు. లోక రక్షకుడైన అతణ్ణి పట్టుకొనడాని కని, కాలయవనుడు తన అశ్వాన్ని కదిలించి గర్జిస్తూ సమీపించాడు. అప్పుడు భయం కొల్పుతున్న రాహువుతోకవలె కాలయవనుని తీగవంటి కఠినమైనజడ కదలుతూ ఉంది. ప్రళయకాలంలోని అగ్నిశిఖలవంటి కాంతితో అతని కఱకైన పల్లమీసాలు వ్రేలాడుతున్నాయి. మబ్బులగుంపుచే కప్పబడిన మేరుపర్వతం లాగా అతని సమున్నతదేహం కవచంతో కప్పబడి ఉంది. పుట్టలో నిదురిస్తున్న పాములాగా అతని ఒరలో ఖడ్గం దీపించింది.

క. ఇటు దన్నుఁ బట్టవచ్చినఁ, బటుతర జవరేఖ మెఱసి పట్టువడక ది
క్తటము లదర హరి వాఱెం, జటులగతిన్ వాఁడు దోడఁ జనుదేరంగన్. 1622

* ఈ విధంగా తన్ను పట్టడానికై యవనుడు రాగా కృష్ణుడు పట్టుపడకుండా మిక్కిలి వేగంగా దిక్కు లదరేటట్లు పరుగెత్తినాడు. కాలయవనుడు అతనివెంట పడ్డాడు.

వ. అప్పుడు కాలయవనుం డిట్లనియె. 1623

* ఈ విధంగా వెంటబడి తరుముతూ కాలయవనుడు కమలనయనునితో ఇట్లన్నాడు.

మ. యదువంశోత్తమ! పోకు పోకు రణ మీ నర్హంబు; గంసాదులన్
గదనక్షోణి జయించి తీ వని సమిత్కామంబునన్ వచ్చితిన్;
విదితఖ్యాతులు వీటఁబోవ నరికిన్ వెన్నిచ్చి యి బ్భంగి నే
గుదురే రాజులు? రాజమాత్రుఁడవె? వైగుణ్యంబు వచ్చుం జుమీ! 1624

* ఓ యదువంశశ్రేష్ఠుడా! నిలు నిలు. పారిపోకు! నాతో పోరాడు. నీవు సంగరరంగంలో కంసుడు మొదలైన వాళ్ళను జయించిన వీరుడవని విని కలహకాంక్షతో నేను వచ్చాను. నీవంటి రాజులు గడించిన పేరు ప్రఖ్యాతులు చెడేటట్లు విరోధికి వెన్ను చూపి ఈలా పారిపోతారా? నీవు సాధారణరాజువు కాదు గదా! నీకు అపఖ్యాతి వస్తుంది సుమా!

మ. బలిమిన్ మాధవ! నేఁడు నిన్ను భువనప్రఖ్యాతిగాఁ బట్టుదున్
జలముల్ సొచ్చిన, భూమిక్రిందఁ జనినన్, శైలంబుపై నెక్కినన్
బలిదండన్ విలసించినన్ వికృతరూపంబుం బ్రవేశించినన్
జలధిన్ దాఁటిన నగ్రజన్మహలికాశ్వాటాకృతుల్ దాల్చినన్. 1625

* మాధవా, నీవు నీటిలో ప్రవేశించిననూ (మత్స్యావతారం), భూమిక్రింద దూరిననూ (కూర్మావతారం), కొండపై నెక్కిననూ (వరాహావతారం), బలి సమీపాన చేరిననూ (వామనావతారము), వికారరూపం గైకొన్ననూ (నృసింహావతారం), సాగరాన్ని దాటిననూ (రామావతారం), బ్రాహ్మణుని యొక్కయు, హాలికుని యొక్కయు, అశ్వాటునియొక్కయు రూపం దాల్చిననూ (పరశురామ, బలరామ, కల్క్యవతారములు), లోకంలో నాకు ప్రఖ్యాతి లభించేటట్లు బలిమితో నేడు నిన్ను పట్టుకుంటాను.

వ. అదియునుం గాక. 1626

మ. శరముల్ దూఱవు; మద్ధనుర్గుణలతాశబ్దంబు లేతేరఁ వా
హరిరింఖోద్ధతధూళి గప్ప; దకటా! హాస్యుండవై పాఱె; దు
ర్వరపై నే క్రియఁ బోరితో కదిసి మున్ వాతాశితోఁ గేశితోఁ
గరితో మల్లురతో జరాతనయుతోఁ గంసావనీనాథుతోన్. 1627

* అంతేకాక ఇంతకూ నా బాణాలు నీ శరీరంలో నాటనే లేదు. నా వింటి అల్లెత్రాటిమ్రోతలు వినిపించనే లేదు. నా గుఱ్ఱాల కాలిడెక్కల ధూళి నిన్ను కప్పివేయనే లేదు. అయ్యయ్యో! అప్పుడే పారిపోతున్నావే! మునుపు కాళియుడితో, కేశితో, కువలయాపీడంతో, జెట్టిమల్లులతో, జరాసంధునితో కంసరాజుతో ఏ విధంగా పోరాడితివో కదా!

వ. అని పలుకుచుఁ గాలయవనుండు వెంట నరుగుదేర సరకుసేయక మందహాసంబు ముఖారవిందంబునకు సౌందర్యంబు నొసంగ 'వేగిరపడకు; రమ్ము ర' మ్మనుచు హరియును. 1628

* ఈ విధంగా అంటూ కాలయవనుడు వెన్నుని వెంబడించాడు. శ్రీకృష్ణుడు వానిమాటలు లెక్కపెట్టక చిరునవ్వు తనమోము నలంకరింపగా 'తొందరపడకు రమ్ము, రమ్ము' అని పలికినాడు.

సీ. 'అదె యిదె లోఁబడె' నని పట్టవచ్చినఁ గుప్పించి లంఘించుఁ గొంతతడవు
పట్టరా; దీతని పరు వగ్గలం' బని భావింపఁగా సమీపమున నిలుచు

నడరి పార్శ్వంబుల కడ్డంబు వచ్చినఁ గేడించి యిట్టట్టు గికురువెట్టు
వల్మీకతరు సరోవరము లడ్డంబైన సవ్యాపసవ్య సంచరతఁ జూపుఁ

తే. బల్లముల డాఁగు దిబ్బల బయలుపడును, నీడలకుఁ బోవు నిఱుముల నిగిడి తాఱు
నన్నుఁబట్టిన నీవు మానవుఁడ' వనుచు, యవనుఁ డెగువంగ బహుజగదవనుఁ డపుడు! 1629

* ఇదిగో తనకు దొరకినాడు. అదిగో తనకు చిక్కినాడు అని కాలయవనుడు పట్టుకొనుటకు రాగా కృష్ణుడు కుప్పించి దుముకుతాడు. ఇతని వేగం అధికం. వీణ్ణి పట్టుకోలేను అని కాలయవనుడు భావించినపుడు దామోదరుడు దగ్గరగా వచ్చి నిలబడతాడు. అతడు బంధించడానికి ప్రక్కలకు అడ్డం వచ్చినపుడు శ్రీహరి మోసంతో తప్పించుకొని వెళతాడు. పుట్టలు, చెట్టులు, సరస్సులు అడ్డం వచ్చినపుడు గోవిందుడు కుడి, ఎడమవైపులకు పరుగుదీస్తాడు. పల్లపునేలలలో దాగుకొంటాడు. మిట్టలెక్కి బయటపడుతాడు. నీడలలోనికి వెళతాడు. మారుమూలలలో తారాడుతాడు. నన్ను పడితేనే నీవు మగవాడవు అంటూ లోకరక్షకుడైన శ్రీకృష్ణుడు కాలయవనుణ్ణి ముప్పతిప్పలు పెట్టాడు.

వ. మఱియును. 1630

సీ. సకలభూతవ్రాత సంవాసుఁ డయ్యును వనములు నగములు వరుస దాఁటు
లోకోన్నతుండును లోకచక్షుఁడు నయ్యు మాటిమాటికి నిక్కి మగిడి చూచుఁ
బక్ష విపక్ష సంబంధ శూన్యుం డయ్యుఁ, దను విపక్షుఁడు వెంటఁ దగుల నిగుడు
విజయాపజయభావ విరహితుం డయ్యుఁ దా నపజయంబును జెందినట్లు తోఁచు

ఆ. నభయ భయ విహీనుఁ డయ్యు భీతునిమాడ్కిఁ, గానఁబడును సర్వకాలరూపుఁ
డయ్యుఁ గాలచకితుఁడైన కైవడి వన, మాలి పఱచు వెఱపుమాలి యధిప! 1631

* పరీక్షిన్నరేంద్రా! వనమాలాధరుడైన వనజాక్షుడు భయమువీడి పరుగిడుతాడు. నిఖిలభూతములలో నివసించు వాడయినప్పటికీ అడవులు కొండలు వరుసగా దాటుతాడు. లోకాలలో అధికుడు, లోకాలకు కన్నువంటివాడు అయినప్పటికీ సారెసారెకూ నిక్కి నిక్కి చూస్తాడు. తనవారు, పెరవారు అనే భేదం లేనివా డయిననూ తన్ను శత్రువు వెంబడించగా ముందుకు పరుగెత్తుతాడు. గెలుపోటములు రెండూ లేనివాడైనప్పటికీ అపజయం పొందినట్లే గోచరిస్తాడు. భయనిర్భయాలు లేనివా డయిననూ భయపడ్డ వానివలె కనిపిస్తాడు. కాలస్వరూపు డయిననూ కాలానికి (కాలయవనుడికి) వెఱచిన వానిలాగా కనబడతాడు.

వ. ఇ వ్విధంబున. 1632

క. దారిత శాత్రవ భవను న, పార మహావేగ విజిత పవనున్ యవనున్
దూరము గొని చని కృష్ణుఁడు, ఘోరంబగు నొక్క శైలగుహ వడిఁ జొచ్చెన్. 1633

* ఈ విధంగా శ్రీకృష్ణుడు శత్రుమందిరాలను భేదించినవాడూ, అంతులేని గొప్పవేగంచే గాలినోడించిన వాడూ అయిన యవనుణ్ణి దూరంగా తీసుకొని పోయి భయంకరమైన ఒక కొండగుహలో చటుక్కున ప్రవేశించాడు.

క. అదె లోఁబడె నిదె లోఁబడె, నదె యిదె పట్టెద నటంచు నాశావశుఁడై
యదుసింహుని పదపద్ధతి, వదలక గిరిగహ్వరంబు వాఁడుం జొచ్చెన్. 1634

* 'అదిగో దొరికినాడు, ఇదిగో దొరికినాడు, అదిగో పట్టుకుంటాను, ఇదిగో పట్టుకుంటాను' అని ఆశకు లోపడి ఆ యదుశ్రేష్ఠుని అడుగుల జాడ ననుసరించి కాలయవనుడు తాను కూడా ఆ పర్వతగుహలో ప్రవేశించాడు.

వ. ఇట్లు సొచ్చి మూఢహృదయంబునుం బోలెఁ దమఃపూర్ణంబయిన గుహాంతరాళంబున దీర్ఘతల్ప నిద్రితుండై గుఱకపెట్టుచున్న ఒక మహాపురుషునిం గని శ్రీహరిగాఁ దలంచి. 1635

* ఈలా చొరబడి మూఢుని హృదయం మాదిరి అజ్ఞానంతో (చీకటితో) నిండిన గుహలోపల పెద్ద పాన్పుమీద నిద్రలో మునిగి గురకపెడుతున్న ఒక మహాపురుషుణ్ణి చూచి అతడే శ్రీకృష్ణుడని తలంచాడు.

ఉ. ఆలము సేయలేక పురుషాధమ! దుర్లభ కంటకద్రుమా
భీల మహాశిలా సహిత భీకరకుంజర ఖడ్గసింహ శా
ర్దూల తరక్షు సంకలిత దుర్గపథంబునఁ బాఱుతెంచి యీ
శైలగుహన్ సనిద్రుక్రియఁ జొఁగి నటించినఁ బోవనిత్తునే? 1636

* ఓరీ పురుషాధమా! నాతో యుద్ధం చెయ్యలేక ముండ్లచెట్లు, పెనురాళ్ళు, ఏనుగులు, ఖడ్గమృగాలు, సింహములు, శార్దూలములు, సివంగులు మొదలైన జంతువులచేత భీతికొల్పుతూ నడవడానికి వీలుగాని దారిలోపడి పరుగెత్తివచ్చి ఈ కొండగుహలో దూరి నిద్రించే వాని మాదిరి నటిస్తున్నావు. నిన్ను పోనిస్తా ననుకుంటున్నావా?

క. ఎక్కడ నెవ్వారలకును, జిక్కవనుచు నారదుండు సెప్పెను నాకుం
జిక్కితి వెక్కడఁ బోయెదు?, నిక్కముగా నిద్రపుత్తు ని న్నీకొండన్. 1637

* నీవు ఎక్కడా ఎవ్వరికినీ చిక్కవని నారదుడు చెప్పినాడు. ఇక్కడ నాకు నీవు చిక్కినావు? ఇంకెక్కడికి వెళతావు? నిద్రనటిస్తున్న నిన్ను నిజంగా ఈ కొండగుహలోనే దీర్ఘనిద్రపుచ్చుతాను.

ఆ. అనుచు యవనుఁ డట్టహాసంబు గావించి, చటుల కఠిన కులిశ సదృశమైన
పాదమెత్తి తన్నెఁ బాఱి తద్దేహంబు, నగగుహం బ్రతిస్వనంబు నిగుడ. 1638

* అంటూ కాలయవనుడు వికారపు నవ్వు నవ్వి కర్కశమైన వజ్రాయుధంవంటి తనకాలితో ఎగిసి ఆ నిద్రపోతున్న పురుషుణ్ణి తన్నినాడు. ఆ కాలిదెబ్బకు పర్వతగుహ మారుమ్రోగింది.

ఉ. తన్నిన లేచి నీల్గి కనుఁదమ్ములు మెల్లన విచ్చి లోపలన్
సన్నపుఁ గిన్క వర్ధిల దిశల్ గని దృష్టి సమిద్ధ విగ్రహో

త్పన్నమహాగ్ని కీలముల భస్మముసేసె నతండు సాయక
చ్ఛిన్న విరోధికంఠవను శ్రీభవనున్ యవనున్ లఘుక్రియన్. 1639

* అలా వాడు తన్నడంతోనే నిద్రలేచి ఒడలు విరుచుకుంటూ ఆ పురుషుడు పద్మాలవంటి కండ్లు విచ్చి, పొటమరించిన కోపం వృద్ధిపొందగా నాలుగుమూలలు చూచాడు. తన చూపులలో మహోగ్రమైన ఆగ్రహంవల్ల జనించిన పెద్ద అగ్నిజ్వాలలతో ఆ పురుషుడు శత్రువుల కుత్తుక లనే అడవులను తన కత్తితో ఛేదించినవాడూ, సంపదలకు నిలయమైనవాడూ అయిన కాలయవనుణ్ణి అలవోకగా బూది గావించాడు.

వ. ఇట్లేక క్షణమాత్రంబున యవనుండు 'నీఱయ్యె' ననిన విని రా జిట్లనియె. 1640

* అలా ఒక్క క్షణకాలంలో యవనుడు భస్మమైపోయాడు అని శుకమౌని చెప్పగా విని పరీక్షిత్తు ఇట్లన్నాడు.

-: ముచుకుందుని పూర్వకథాభివర్ణనము :-

ఆ. 'ఎవ్వఁడాతఁ? డితని కెవ్వండు దండ్రి ఘో, రాద్రిగుహకు నేటి కతఁడు వచ్చి
నిద్రవోయె? యవను నిటు గాల్ప నెట్లోపెఁ?, దెలియఁ బలుకు నాకు ధీవరేణ్య!' 1641

* బుద్ధిమంతులలో శ్రేష్ఠుడా, ఆ పురుషు డెవరు? అతని తండ్రి యెవరు? భయంకరమైన కొండగుహ లోనికి వచ్చి అతడెందుకు నిద్రపోయాడు? అతడు కాలయవనుణ్ణి ఎలా కాల్చివేయ గలిగినాడు? ఈ విషయమంతా నాకు విపులంగా వివరించు.

వ. అనినం బరీక్షిన్నరేంద్రునకు నతికుతూహలంబుతో శుకయోగివర్యుం డిట్లనియె; నిక్ష్వాకుకుల సంభవుండు మాంధాత కొడుకు ముచుకుందుండను రాజు రాక్షసభీతులైన వేల్పులం బెద్దకాలంబు సంరక్షించిన మెచ్చి, వా రమరలోక రక్షకుండైన యా రాజకుమారునికడం జేరి వరంబు వేఁడు మనిన వారలం గనుంగొని, మోక్షపదం బడిగిన వారలతని కిట్లనిరి. 1642

* అని ఇలా ప్రశ్నించిన పరీక్షిన్మహారాజుకు మిక్కిలి కుతూహలంతో యోగిపుంగవుడైన శుకుడిట్లా అన్నాడు. ఆ పురుషుడు ఇక్ష్వాకు వంశంలో జనించిన మాంధాతయొక్క కుమారుడు అయిన 'ముచుకుందు' డనే మహారాజు. అతడు అసురులకు భయపడిన దేవతలను బహుకాలం సంరక్షించాడు. దేవలోకాన్ని కాపాడిన ఆ రాకుమారుణ్ణి మెచ్చుకొని వేల్పులు అతని దగ్గరచేరి వరం కోరుకొమ్మన్నారు. అపుడు ముచుకుందుడు దేవతలను చూచి నాకు మోక్షమనుగ్రహించండని వేడగా వారతనితో ఇట్లన్నారు.

మ. జగతి న్నిర్గతకంటకం బయిన రాజ్యంబున్ విసర్జించి శూ
ర గణాగ్రేసర! పెద్దకాలము మమున్ రక్షించితీ; లోన నీ
మగువల్ మిత్రులు బంధులున్ సుతులు సంబంధుల్ భువిన్ లేరు, కా
ల గతిం జెందిరి; కాల మెవ్వరికి దుర్లంఘ్యంబు దా నారయన్. 1643

* ఓ వీరాగ్రేసరా, మానవలోకంలో శత్రువులే లేని నీ రాజ్యాన్ని వదలి వచ్చి చిరకాలం మమ్మల్ని సంరక్షిస్తూ ఇక్కడే ఉండి పోయావు. ఈ లోపల నీ పత్నులు, స్నేహితులు, చుట్టాలు, కుమారులు నీకు

సంబంధించిన ఇతరు లందరూ భూమిని విడిచారు. వారంతా మరణించారు. ఎంతటి వారయినా కాలప్రభావాన్ని గడవలేరు.

క. కాలము ప్రబలులకును బలి, కాలాత్ముం డీశ్వరుం డగణ్యుఁడు జనులం
గాలవశులుగాఁ జేయును, గాలము గడవంగలేరు ఘను లెవ్వారున్. 1644

* కాలం మహాబలవంతులకంటె బల మయినది. భగవంతుడే కాలస్వరూపుడు. అత డిట్టివాడని నిరూపింప శక్యం కాదు. అతడు జనులను కాలానికి లోబరుస్తాడు. ఎంత దొడ్డవారయినా కాలాన్ని దాటలేరు.

క. వర మిచ్చెద మర్థింపుము, ధరణీశ్వర! మోక్షపదవి దక్కను మే మె
వ్వరమును విభులము గా మీ, శ్వరుఁడగు హరిదక్క మోక్షసంగతిఁ జేయన్. 1645

* ఓ రాజా, కైవల్యం తప్ప మరి ఏ వరమయినా కోరుకో ఇస్తాము. మోక్ష మివ్వడానికి భగవంతుడు నారాయణుడు తప్ప అందుకు మే మధికారులం కాము.

వ. అని పలికిన దేవతలకు నమస్కరించి, ముచుకుందుండు నిద్రం గోరి దేవదత్త నిద్రావశుండై పర్వతగుహాంతరాళంబున శయనించి యుండె; యవనుండు నీఱైన పిమ్మట, హరి ముచుకుందుని ముందట నిల్చిన. 1646

* దేవత లిట్లా చెప్పగా వారికి అభివాదనం చేసి ముచుకుందుడు నిద్రను కోరుకున్నాడు. దేవత లిచ్చిన నిద్రకు లోపడి అతడు కొండగుహలోపల ఇంతకాలమూ పవళించి ఉండినాడు. కాలయవనుడు భస్మమైన పిదప ముకుందుడు ముచుకుందుని ఎదుట సాక్షాత్కరించాడు.

సీ. వనరుహలోచను వైజయంతీదాము శోభితు రాకేందు సుందరాస్యు
మకరకుండల కాంతి మహిత గండస్థలుఁ గౌస్తుభాలంకృతు ఘనశరీరు
శ్రీవత్సలాంఛనాంచితవక్షు మృగరాజ మధ్యుఁ జతుర్బాహు మందహాసు
గాంచన సన్నిభ కౌశేయవాసు గాంభీర్యసౌందర్యశోభితుఁ బ్రసన్ను

ఆ. న మ్మహాత్ముఁ జూచి యాశ్చర్యమును బొంది, తన్మనోజ్ఞదీప్తి దనకుఁ జూడ
నలవిగాక చకితుఁడై యెట్టకేలకుఁ, బలికెఁ బ్రీతి నవనిపాలకుండు. 1647

* కమలములవంటి కన్నులు గలవాడు, వైజయంతి అనే వనమాలతో విలసిల్లువాడు, పున్నమ చంద్ర బింబంవలె అందమైన మోము కలవాడు, మకరకుండలాల కాంతితో నిండిన కపోలతలములు కలవాడు, కౌస్తుభమణితో అలంకరింపబడినవాడు, ఉన్నత దేహం కలవాడు, శ్రీవత్సమనే పుట్టుమచ్చతో ఒప్పుతున్న ఉరం కలవాడు, సింగం నడుమువంటి నడుము కలవాడు, నాల్గుచేతులు గలవాడు, చిరునవ్వు చిందువాడు, పసిడివన్నె పట్టువలువ కలవాడు, గాంభీర్యసౌందర్యాలతో భాసిల్లేవాడు, అనుగ్రహం కలవాడు అయిన ఆ మహానుభావుణ్ణి రాజైన ముచుకుందుడు చూచాడు. ఆశ్చర్యం పొందినాడు. నారాయణుని మనోహరమైన కాంతి చూడటానికి అశక్య మైనందున అతడు సంభ్రమం చెంది ప్రీతితో చివరి కిట్లన్నాడు.

మ. శశివో? యింద్రుఁడవో? విభావసుఁడవో?చండప్రభారాశివో?
శశిచూడామణివో? పితామహుఁడవో? చక్రాంకహస్తుండవో?
దిశలున్ భూమియు మిన్ను నిండె నిదె నీతేజంబుఁ జూడంగ దు
ర్వశమై; యెవ్వఁడ? వేల వచ్చి తిచటన్ వర్తించె దేకాకివై? 1648

* అయ్యా! నీవు చంద్రుడవో, మహేంద్రుడవో, అగ్నివో, సూర్యుడవో, చంద్రశేఖరుడవో, బ్రహ్మ దేవుడవో, చక్రపాణివో తెలియడం లేదు. పరికింపగా నీ ప్రకాశం చూడటానికి అశక్యమై దిక్కు లందునూ భూమ్యాకాశము లందునూ నిండి వుంది. నీ వెవడవు? ఇక్కడి కెందుకు వచ్చావు? ఎందు కిచట ఒంటరిగా ఉన్నావు?

క. ఈ యడవి విషమకంటక, భూయిష్ఠము ఘోరసత్త్వ పుంజాలభ్యం
బో యయ్య? యెట్లు వచ్చితి? నీ యడుగులు కమలపత్త్ర నిభములు సూడన్. 1649

* ఈ అరణ్యం మిట్టపల్లాలతో, ముండ్లతో నిండి ఉంది. భయంకర జంతుజాలంవల్ల దుర్గమంగా ఉంది. నీ పాదతలములు పద్మపత్రాలమాదిరి ఉన్నాయి. ఎలా ఇక్కడికి నడచి వచ్చావు?

వ. మహాత్మా! యేను నీకు శుశ్రూషణంబు సేయం గోరెద; నీ జన్మగోత్రంబు లే నెఱుంగ నర్హుండనేని నెఱింగింపుము; నే నిక్ష్వాకు వంశసంభవుండ; మాంధాతృ నందనుండ; ముచుకుందుం డనువాఁడ; దేవ హితార్థంబు చిరకాల జాగర శ్రాంతుండ నయి నిద్ర నొంది యింద్రియ సంచారంబులు మఱచి. 1650

* మహాత్మా, నీకు సేవ చెయ్యాలని కోరుకుంటున్నాను. నీ కులం, గోత్రం నే నెరుగను. ఇష్టమయితేనే చెప్పు. నేను ఇక్ష్వాకు వంశంలో జన్మించాను. మాంధాత పుత్రుణ్ణి, నాపేరు ముచుకుందు డంటారు. దేవతల మేలుకొరకు బహుకాలం మేలుకొని ఉండినందున బడలిపోయి నిద్రలో మునిగి ఇంద్రియ వ్యాపారాలు మరచి ఉన్నాను.

శా. ఏ నిద్రించుచు నుండ నొక్క మనుజుం డేతెంచి దుష్కర్ముఁడై
తా నీతై చెడె నాత్మకిల్బిషమునన్ దర్పోగ్రుఁడై; యంతటన్
శ్రీనాథాకృతివైన నిన్నుఁ గని వీక్షింప న్నశక్తుండనై
దీనత్వంబును జెందితిన్; నను: గృపాదృష్టిన్ విలోకింపవే. 1651

* నేను నిద్రిస్తుండగా ఎవడో ఒకడు వచ్చాడు. వాడు దుర్మార్గుడు . దారుణమైన గర్వం కలవాడు. వాడు తన పాపంవల్ల భస్మమై నశించాడు. పిదప నారాయణ స్వరూపుడ వైన నిన్ను దర్శించి తేరిపారచూడ డానికి అశక్తుడనై దైన్యం పొందినాను. నన్ను దయతో గూడిన చూపులతో కటాక్షించు.

వ. అనిన విని మేఘగంభీర భాషణంబుల హరి యిట్లనియె. 1652

* ముచుకుందుని పలుకులు విని మేఘగంభీరమైన కంఠంతో గోవిందు డిలా అన్నాడు.

సీ. భూరజంబులనైన భూనాథ! యెన్నంగఁ జనుఁగాని; నా గుణజన్మ కర్మ
నామంబు లెల్ల నెన్నంగ నెవ్వరుఁ జాల రది యేల? నాకును నలవిగాదు
నేలకు వ్రేఁగైన నిఖిల రాక్షసులను నిర్జించి ధర్మంబు నిలువఁబెట్ట
బ్రహ్మచే మున్ను నేఁ బ్రార్థింపఁబడి వసుదేవు నింటను వాసుదేవుఁ డనఁగఁ

ఆ. గరుణ నవతరించి కంసాఖ్యతో నున్న, కాలనేమిఁ జంపి ఖలుల మఱియుఁ
ద్రుంచుచున్నవాఁడఁ దొడరి నీ చూడ్కి నీ,ఱైనవాఁడు కాలయవనుఁ డనఘ! 1653

* ఓ రాజేంద్రా, భూరేణువుల నైనా లెక్కించడం శక్యమౌతుంది గాని నాకు గల గుణములు, జన్మ ములు, కర్మములు, నామములు- ఇన్ని అని ఎవరూ గణింపలేరు. ఇంత యేల? నాకునూ సాధ్యం కాదు. పుడమికి భారభూతులైన రక్కసు లందరినీ జయించి ధర్మాన్ని స్థాపించడానికై బ్రహ్మ పూర్వం నన్ను ప్రార్థించాడు. నేను సరేనని యదుకులాన వసుదేవుని గృహంలో లోకానుగ్రహ కాంక్షతో అవతరించాను. వసుదేవ నందనుణ్ణి కనుక నన్ను వాసుదేవు డంటారు. కంసనామంతో ఉన్న కాలనేమిని సంహరించాను. ఇంకా దుర్జనులను దునుమాడుతున్నాను. ఓ దోషరహితుడా, నీ చూపు తగిలి దగ్ధ డైనవాడు కాలయవనుడు.

వ. వినుము; తొల్లియు నీవు నన్ను సేవించిన కతంబున ని న్ననుగ్రహింప నీ శైలగుహకు నేతెంచితి; నభీష్టంబు లయిన వరంబు లడుగు మిచ్చెద. మద్భక్తులగు జనులు క్రమ్మఱ శోకంబున కర్హులు గా రనిన హరికి ముచుకుందుండు నమస్కరించి, నారాయణదేవుం డగుట యెఱింగి, యిరువది యెనిమిదవ మహాయుగంబు నందు నారాయణుం డవతరించునని మున్ను గర్గుండు చెప్పుటఁ దలంచి. 1654

* అవనీపతీ! ఆలకించు, పూర్వం నీవు నన్ను ఆరాధించావు. ఆ కారణాన నిన్ను అనుగ్రహించడానికై ఈ పర్వతగుహకు వచ్చాను. నీ కిష్టమైన వరాలు అడుగు ఇస్తాను. నా భక్తు లైనవారు ఇక శోకం పొందుటకు తగరు.

హరి ఈలా చెప్పగా ముచుకుందుడు నందపుత్రునికి నమస్కరించి అతడు సాక్షాన్నారా యణుడని తెలిసి ఇరువదెనిమిదవ మహాయుగంలో భూమిపై పుండరీకాక్షు డవతరిస్తాడని తొల్లి గర్గాచార్యులు చెప్పినమాట జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొని ఇలా అన్నాడు.

-: ముచుకుందుఁడు శ్రీకృష్ణుని స్తోత్రము చేయుట :-

క. నీ మాయఁ జిక్కి పురుష, స్త్రీమూర్తికజనము నిన్ను సేవింపదు; వి
త్తామయ గృహగతమై సుఖ, తామసమై కామవంచితం బయి యీశా! 1655

* సర్వేశ్వరా, నీ మాయచేత మోహితులై స్త్రీలును, పురుషులును నిన్ను భజింపరు. సుఖలేశం తోపించు విత్తమునందును, గృహాదులందునూ, తగులం పొంది వారు వంచితు లవుతున్నారు.

ఉ. పూని యనేక జన్మములఁ బొంది తుదిం దన పుణ్యకర్మ సం
తానముపేర్మిఁ గర్మ వసుధాస్థలిఁ బుట్టి ప్రపూర్ణదేహుఁడై
మానవుఁడై గృహేచ్ఛఁబడు మందుఁ డజంబు తృణాభిలాషియై
కానకపోయి నూతఁబడు కైవడి నీ పదభక్తిహీనుఁడై. 1656

* జీవి పలుజన్మము లెత్తియెత్తి తుదకు పుణ్యకార్యముల ఫలంగా కర్మక్షేత్రమైన ధరాతలంలో పూర్ణ దేహంతో మానవుడుగా పుడతాడు. పుట్టికూడా మూఢతవల్ల నీ పదభక్తి లేనివాడై మేక గడ్డిమీది ఆశతో కనులు గానక వెళ్ళి వెళ్ళి నూతిలో పడిన విధంగా గృహాదులందలి వాంఛకు వశుడై చెడుతున్నాడు.

క. తరుణీపుత్రధనాదుల, మరగి మహారాజ్యవిభవ మదమత్తుఁడనై
నరతను లుబ్ధుఁడ నగు నా, కరయఁగ బహుకాల మీశ! యాఱడిఁబోయెన్. 1657

* పరమేశ్వరా, ఆలు, బిడ్డలు, డబ్బు మున్నగు వాటియందు తగులము పొంది మహారాజ్య సంపత్తిచేత మదించిన మనసు గలవాడనై శరీరమునందు పేరాస వహించి యున్న నాకు వ్యర్థముగా చాలాకాలం గడచిపోయింది.

క. ఘట కుడ్య సన్నిభం బగు, చటుల కళేబరముఁ జొచ్చి జనపతి నంచుం
బటు చతురంగంబులతో, నిటు నటుఁ దిరుగుదును నిన్ను నెఱుఁగక యీశా! 1658

* ప్రభూ! కుండ, గోడవలె జడమైన, చంచలమైన ఈ దేహంలో ప్రవేశించి నేను రాజునంటూ రథ, గజ, తురగ, పదాతులతో వీఁగుతూ, భూమియందు అటునిటు క్రుమ్మరుచుంటినే గాని నిన్ను తెలుసుకోలేక పోతిని.

ఆ. వివిధకామభోగ విషయలాలసు మత్తు, నప్రమత్తవృత్తి నంతకుండ
వైన నీవు వేళ యరసి త్రుంతువు సర్ప, మొదిఁగి మూషికంబు నొడియు నట్లు. 1659

* పలువిధములైన మనోరథములు, శబ్దాది విషయములందు ఆస వహించి ఏమరియుండగా నీవు మాత్రం ఏమరుపాటు చెందక అంతకస్వరూపుడవై పాము కనిపెట్టి యుండి తటాలున ఎలుకను ఒడిసి పట్టుకున్నట్లు సమయం రాగానే పట్టి విషయ లాలసులను హరిస్తావు.

క. నరవర సంజ్ఞితమై రథ, కరిసేవితమైన యొడలు కాలగతిన్ భీ
కర మృగ భక్షితమై దు, స్తర విట్క్రిమి భస్మసంజ్ఞితం బగు నీశా! 1660

* గోవిందా! 'ప్రభువు' అని పేరు వహించి రథాలమీద, ఏనుగుల మీద ఎక్కి తిరిగిన శరీరం కాల వశమై భయంకరములైన జంతువులచే భక్షింపబడటం వల్ల పురీష మని, మురిగిపోతే పురుగు లనీ, కాలిపోతే బూది అనీ వ్యవహరింపబడుతోంది.

ఆ. సకలదిశలు గెలిచి సములు వర్ణింపంగఁ, జారుపీఠ మెక్కి సార్వభౌముఁ
డైన సతుల గృహములందుఁ గ్రీడాభోగ, వృత్తినుండు; నిన్ను వెదకలేఁడు. 1661

* అన్ని దిక్కులనూ జయించి సాటివారు కొనియాడగా ఉన్నతపీఠం అధిష్ఠించిన చక్రవర్తి అయినప్పటికీ సుందరీమణుల మందిరాలలో కామసుఖాలు అనుభవిస్తాడేగాని నిన్ను అన్వేషించడు.

ఆ. మానసంబుఁ గట్టి మహితభోగంబులు, మాని యింద్రియముల మదము లడఁచి
తపము సేసి యింద్రతయుఁ గోరుఁ గాని నీ, యమృతపదము గోరఁ డజ్ఞుఁ డీశ! 1662

* ఈశ్వరా! జ్ఞానహీనుడు మనస్సును బంధించి, గొప్ప భోగములను విడనాడి, ఇంద్రియాటోపమును అణచివేసి, తపస్సు చేసి ఇంద్రపదవి నభిలషిస్తాడే కాని నీ అమృతస్థానమును కోరడు.

సీ. సంసారియై యున్న జనునకు నీశ్వర! నీకృప యెప్పుడు నెఱయఁ గల్గు
నప్పుడు బంధంబు లన్నియుఁ దెగిపోవు; బంధమోక్షంబైనఁ బ్రాప్త మగును
సత్సంగమంబు; సత్సంగమంబున నీదు భక్తి సిద్ధించు;నీ భక్తివలన
సన్ముక్తి యగు; నాకు సత్సంగమునకంటె మును రాజ్యబంధ నిర్మూలనంబు

తే. గలిగినది దేవ! నీ యనుగ్రహము గాదె?, కృష్ణ! నీ సేవ గాని తక్కినవి వలదు
ముక్తిసంధాయి వగు నిన్నుఁ ముట్టఁ గొలిచి, యాత్మబంధంబు గోరునే యార్యుఁ డెందు? 1663

* అచ్యుతా, నీ అనుగ్రహం ఎపుడు కలుగుతుందో అపుడే సంసారమందు పరిభ్రమిస్తున్న పురుషుడికి ఆ సంసారబంధాలు వదలిపోతాయి. సంసారనివృత్తి కలిగినప్పుడు సత్పురుషులతో సహవాసం లభిస్తుంది. సత్సంగంచేత నీయందు భక్తి సిద్ధిస్తుంది. నీయందు నెలకొన్న భక్తివల్ల ముక్తి చేకూరుతుంది. నాకు భాగవతోత్తముల సాంగత్యమునకు పూర్వమే రాజ్యపాశ నిర్మూలనం జరిగింది. ఇదంతా నీ కృప కృష్ణా! నాకు నీ పాదసేవనం తప్ప తక్కిన వేమియూ వద్దు. విజ్ఞు డైనవాడు ముక్తిదాయకుడ వైన నిన్ను సేవించి తనకు ప్రతిబంధకాలైన శబ్దాది విషయభోగాలను వాంఛింపడు గదా!

వ. కావున రజస్సత్త్వ తమోగుణంబుల యనుబంధంబు లగు నైశ్వర్య శత్రు మరణ ధర్మాది విశేషంబులు విడిచి, యీశ్వరుండును విజ్ఞానఘనుండును, నిరంజనుండును, నిర్గుణుండును, నద్వయుండును నైన పరమ పురుషుని నిన్నాశ్రయించెదఁ; జిరకాలంబు గర్మఫలంబులచేత నార్తుండనై క్రమ్మఱం దద్వాసనల సంతప్తుండనై తృష్ణం బాయక శత్రువులైన యింద్రియంబు లాఱింటిని గెలువలేని నాకు శాంతి యెక్కడిది? విపన్నుండ నైన నన్ను నిర్భయుం జేసి 'రక్షింపు' మనిన ముచుకుందునికి హరి యిట్లనియె. 1664

* కాబట్టి సత్త్వము, రజస్సు, తమస్సు- అను త్రిగుణాలను అనువర్తించునట్టి ఐశ్వర్యము, శత్రుమరణము, ధర్మము ఇత్యాది విశేషము లన్నింటినీ వదలి నేను ఈశ్వరుడూ, విజ్ఞానఘనుడూ, మాయా కార్యము లైన రాగాదులు లేనివాడూ, త్రిగుణాలతో సంబంధము లేనివాడూ, తనకు సమానుడూ, తనకంటె అధికుడు

కలుగనివాడూ, పురుషులలో ఉత్తముడూ అయిన నిన్ను శరణు పొందుతాను. బహుకాలం ప్రారబ్ధకర్మఫల మనుభవిస్తూ దుఃఖితుడనై ఇంకా పూర్వజన్మ వాసనలచే సంతాపాన్ని పొందుతూ ఆశ వదలక శత్రువులైన కన్ను, ముక్కు, చెవి, చర్మము, నాలుక , మనస్సు అనే ఆరు జ్ఞానేంద్రియాలను జయించలేని నాకు శాంతి ఎలా లభిస్తుంది? ఆపన్నుడ నైన నన్ను మన్నించి భయరహితుణ్ణి గావించి కాపాడుమంటూ వేడుకొన్న ముచుకుందుడితో ముకుందుడు ఇట్లా అన్నాడు.

ఉ. మంచిది నీదు బుద్ధి నృపమండన! నీవు పరార్థ మెట్లు వ
ర్తించిన నైనఁ గోరికల దిక్కునఁ జిక్కవు మేలు; నిర్మలో
దంచితవృత్తి నన్ గొలుచు ధన్యు లబద్ధులు నెట్లు నీకు ని
శ్చంచలభక్తి గల్గెడిని సర్వము నేలుము మాననేటికిన్. 1665

* రాజులకు అలంకార మయినవాడా, నీ బుద్ధి మంచిది. నీవు ఇతరులకోసమై ఎలా ప్రవర్తించి నప్పటికి కోరికలకు ప్రలోభం చెందలేదు. నిర్మలమనస్సుతో నన్ను సేవించువారు ధన్యాత్ములు. వారు సంసారబద్ధులు కానేరరు. నీకు నాయందు దృఢమైన భక్తి ననుగ్రహిస్తున్నాను. నాయందు మనసుంచి సమస్తం పరిపాలించు. మానవలసిన పనిలేదు.

వ. 'నరేంద్రా! నీవు తొల్లి క్షత్త్రధర్మంబున నిలిచి, మృగయా వినోదంబుల జంతువుల వధియించినాఁడవు; తపంబునఁ దత్కర్మవిముక్తుండవై తర్వాతిజన్మంబున సర్వభూత సఖిత్వంబు గలిగి, బ్రాహ్మణ శ్రేష్ఠుండవై నన్నుం జేరెద' వని వీడ్కొలిపిన హరికిం బ్రదక్షిణంబు వచ్చి నమస్కరించి గుహ వెడలి సూక్ష్మప్రమాణ దేహంబులతో నున్న మనుష్య పశు వృక్ష లతాదులం గని కలియుగంబు ప్రాప్తంబగు నని తలంచి, యుత్తరాభిముఖుండై తపోనిష్ఠుం డగుచు, సంశయంబులు విడిచి సంగంబులు పరిహరించి విష్ణునియందుఁజిత్తంబుఁ జేర్చి గంధమాదనంబు ప్రవేశించి, మఱియు నరనారాయణ నివాసంబైన బదరికాశ్రమంబు చేరి, శాంతుండై హరి నారాధించుచుండె. నిట్లు ముచుకుందుని వీడ్కొని. 1666

* ఓ రాజోత్తమా! పూర్వం నీవు క్షాత్రధర్మం అవలంబించి వేట మొదలైన వేడుకలతో జంతువులను చంపినావు. కనుక తపస్సు చేసి ఆ పాపం బాపుకో. మరుసటి జన్మలో బ్రాహ్మణుడవై, ప్రాణులందు మైత్రి కలిగి నన్ను పొందగలవు- అని నారాయణుడు అతనికి వీడ్కోలిచ్చాడు. ముచుకుందుడు మురవైరికి ప్రదక్షిణం చేసి ప్రణమిల్లి గుహనుంచి వెలుపలికి వచ్చాడు. అతడు మనుష్యులు, పశువులు,చెట్లు, తీవలు అల్పపరిమాణాలై ఉండడం చూచాడు. కలియుగం రాబోతున్నదని తలంచి ఉత్తరదిక్కునకు బయలుదేరాడు ఆయన తపోదీక్ష వహించి అనుమానాలు వదలిపెట్టి, అన్నిటియందు ఆసక్తి మాని హరిమీద మనస్సు లగ్నం చేసి గంధమాదన పర్వతాన్ని ప్రవేశించాడు. అక్కడినుంచి నరనారాయణులకు నెలవైన బదరికాశ్రమాన్ని చేరి శాంతుడై అచ్యుతుని ఆరాధింపసాగాడు.

శా. అచ్ఛిద్రప్రకట ప్రతాపరవిచే నాశాంతరాళంబులం
బ్రచ్ఛాదించుచుఁ గ్రమ్మఱన్ మధురకుం బద్మాక్షుఁ డేతెంచి వీ
డాచ్ఛాదించి మహానిరోధముగఁ జక్రాకారమై యున్న యా
మ్లేచ్ఛవ్రాతము నెల్లఁ ద్రుంచె రణభూమిం బెంపు సొంపారఁగన్. 1667

* ఈలా ముచుకుందుని వీడ్కొలిపి పద్మములవంటి లోచనములు గల శ్రీకృష్ణుడు లోపంలేని ప్రతాపమనే భానుతేజంతో దిగంతరాళాలను కప్పివేస్తూ మరల మధురానగరానికి విచ్చేశాడు. అతడు పట్టణ మంతటినీ చక్రాకారంతో ఆవరించి, ముట్టడించియున్న యవను లందరిని సమరభూమిలో పెంపుసొంపారగా నిర్మూలించాడు.

-: జరాసంధుఁడు ప్రవర్షణగిరిని దహించుట :-

వ. ఇట్లు మ్లేచ్ఛ బలం బొరిగొని మఱియు న మ్మధురానగరంబునం గల ధనంబు ద్వారకానగరంబునకుం బంచిన, మనుష్యులు గొనిపోవు నెడ. 1668

* ఈలా మ్లేచ్ఛులను సంహరించి, మథురానగరంలో ఉండే సిరిసంపదలను ద్వారకాపురికి తరలించడానికి మనుషులను ఏర్పాటు చేశాడు. వారు విత్తాన్ని గైకొని వెళ్ళే సమయంలో.

సీ. ఘోటకసంఘాత ఖుర సమున్నిర్గత ధూళి జీమూతసందోహముగను
మహనీయ మదకల మాతంగ కటదాన ధారలు కీలాలధారలుగను
నిరుపమ స్యందన నేమి నిర్ఘోషంబు దారుణ గర్జిత ధ్వానముగను
నిశిత శస్త్రాస్త్ర మానిత దీర్ఘరోచులు లలితసౌదామనీ లతికలుగను

తే. శత్రురాజ ప్రతాపాగ్ని శాంతముగను, వృష్టికాలము వచ్చు న వ్విధము దోఁచ
నేఁగుదెంచె జరాసంధుఁ డిరువదియును,మూఁడు నక్షౌహిణులు దన్ను మొనసి కొలువ. 1669

* జరాసంధుడు ఇరవైమూడు అక్షౌహిణుల సేనతో మథురాపట్టణం మీదికి దండెత్తి వచ్చాడు. అతని గుఱ్ఱాల గుంపుయొక్క డెక్కలనుండి పైకి రేగిన దుమ్ము మబ్బుల గుంపువలె ఉన్నది. దొడ్డవైన మదపుటేనుగుల చెక్కిళ్ళనుంచి స్రవించే మదజలధారలు వర్షజలధారలను పురుడించాయి. కదిలే రథచక్రాల రొద ఘోరమైన ఉరుముల మ్రోత అనిపించింది. వాడియైన శస్త్రాస్త్రాల పెనుకాంతులు మెరిసే మెరుపు తీవలను పోలినాయి. శత్రురాజుల శౌర్యమనే అగ్నిని చల్లార్చే వర్షాకాలం మాదిరి అతడి సైన్యం గోచరించింది.

చ. ఇటు చనుదెంచియున్న మగధేశ్వర వాహినిఁ జూచి యుద్ధ సం
ఘటనము మాని మానవులకైవడి భీరుల భంగి నోడి ముం
దటి ధనమెల్ల డించి మృదుతామరసాభ పదద్వయుల్ క్రియా
పటువులు రామకేశవులు పాఱిరి ఘోరవనాంతరంబులన్. 1670

* ఈ విధంగా మథురానగరం మీదికి దండెత్తి వచ్చిన మగధరాజు జరాసంధుడి సైన్యాన్ని చూచి యుద్ధప్రయత్నం మానుకుని కేవలం సామాన్య మనుజుల వైఖరి, రణభీరువుల కైవడి జంకిపోయి తమ విత్త

మంతటివి అక్కడ దిగవిడచి మెత్తటి తామరదళాల వంటి అడుగులు కలవారూ, కార్యశూరులూ అయిన రామకృష్ణులు భయంకరారణ్యంలో పడి పరుగెత్తసాగారు.

వ. ఇట్లు పఱచుచున్న కృష్ణబలభద్రులం జూచి వారల ప్రభావంబు లెఱుంగక పరిహసించి. 1671

* అలా పారిపోతున్న బలరామకృష్ణులను చూచి వారి మహిమలు గుర్తింపలేక జరాసంధుడు ఎగతాళి చేశాడు.

ఉ. 'ఓ యదువీరులార! రభసోద్ధతిఁ బాఱకుఁ; డిట్లు పాఱినం
బోయెడువాఁడఁ గాను; మిము భూమి నడంగిన మిన్ను బ్రాఁకినం
దోయధిఁ జొచ్చినం దగిలి త్రుంచెద'నంచు సమస్తసేనతోఁ
బాయక వచ్చె వెంటఁబడి బాహుబలాఢ్యుఁడు మాగధేశుఁడున్. 1672

* భుజబల సంపన్నుడైన ఆ మగధరాజు ఇలా అన్నాడు 'ఓ యాదవవీరులారా! మహావేగంతో పారిపోకండి. ఇలా పరుగెత్తి వెళుతున్నా మిమ్మ విడిచిపెట్టేవాణ్ణి కాను. భూమిలో దాగినా, అకసాని కెగిరినా, సాగరంలో ప్రవేశించినా వెంటనంటి మిమ్మల్ని హతమారుస్తాను'- అంటూ అతడు వదలక సకల సేనలతో వారి వెంట పడ్డాడు.

వ. మఱియుం బలాయమానులై బహుయోజనంబుల దూరంబు సని విశ్రాంతులై దనకు డాఁగ నెల వగునని యింద్రుండు మిక్కిలి వర్షింపఁ బ్రవర్షణాఖ్యంబై పదునొకండు యోజనంబుల పొడవును నంతియ వెడలుపును గల గిరి యెక్కి రంత. 1673

* రామకృష్ణులు పరుగెత్తి పరుగెత్తి పెక్కామడల దూరం వెళ్ళి సేదదీర్చుకోడానికి, దాగుకోడానికి తగిన చోటని తలచి దేవేంద్రుడు అధికంగా వానలు కురియించడం చేత ప్రవర్షణమనే పేరు వహించి, పదకొండు ఆమడల పొడవు అంతే వెడల్పు గల ఒక పర్వతాన్ని ఆరోహించారు.

కా. ఆ శైలేంద్రముఁ జుట్టిరా విడిసి రోషావిష్టుఁడై మాగధో
ర్వీశుం డా వసుదేవ నందనులఁ దా వీక్షింపఁగా లేక త
న్నాశేచ్ఛన్ బిలసాను శృంగములఁ బూర్ణక్రోధుఁడై కాష్ఠముల్
రాసుల్ గా నిడి చిచ్చువెట్టఁ బనిచెన్ రౌద్రంబుతో భృత్యులన్. 1674

* మగధదేశాధీశుడైన జరాసంధుడు కోపవివశుడై ఆ పర్వతరాజం చుట్టూ దండు విడిశాడు. అక్కడ రామకృష్ణులను కనుగొనలేక పోయాడు. వారి వినాశం కోరి అ కొండగుహల్లో, చరియల్లో, శిఖరాల్లో కట్టెల గుంపులు పేర్చి దహించివేయం డని రౌద్రంతో సేవకులను అజ్ఞాపించాడు.

వ. ఇట్లు జరాసంధపరిజన ప్రదీపితంబైన మహానలంబు దరికొనియె నందు. 1675

* ఈలా జరాసంధుని భృత్యులచేత ముట్టించబడిన మహాగ్ని దరికొని ఆ పర్వతాన్ని కాల్చివేసింది.

క. పొగ లెగసెఁ బొగల తుదలను, మిగులుచు మిడుఁగుఱులు నిగిడె మిడుఁగుఱుగమి ము
న్నుగ బ్రహ్మాండము నిండెను, భగ భగమని మంట లొదవె భయదము లగుచున్. 1676

* పొగలు పై కెగిసినాయి. పొగలమీద మిక్కుటంగా నిప్పురవ్వలు వ్యాపించాయి. ఆ మిణగురు గుంపులచే బ్రహ్మాండం నిండింది. అటుపై భయం గొల్పుతూ భగభగమని మంటలు లేచాయి.

వ. మఱియు న మ్మహానలంబు బిల సాను శృంగ వృక్ష లతా కుంజపుంజంబుల దరికొని, శిఖలు కిసలయంబులుగ, విస్ఫులింగంబులు విరులుగ, సముద్ధూత ధూమపటలంబులు బంధురస్కంధ శాఖావిసరంబులుగ, నసోకహంబు కైవడి నభ్రంకషంబై ప్రబ్బి కఠోరసమీరణ సమున్నత మహోల్కాజాల తిరోహిత వియచ్చర విమానంబును, వివిధ విధూమ విస్ఫులింగ విలోకనప్రభూత నూతనతారకాభ్రాంతి విభ్రాంత గగనచరంబును, సంతప్యమాన సరోవర సలిలంబును, విశాలజ్వాలాజాల జాజ్వల్యమాన తక్కోలచందనాగరు కర్పూరధూమ వాసనావాసిత గగనకుహరంబును, గరాళకీలాజాల దందహ్యమాన కీచకనికుంజ పుంజసంజనిత చిటపటారావ పరిపూరిత దిగంతరాళంబును, భయంకర బహుళతర శాఖాభిద్యమాన పాషాణఘోషణ పరిమూర్ఛిత ప్రాణిలోకంబును, సంతప్యమాన శాఖిశాఖాంతర నిబిడ నీడనిహిత శాబకవియోగ దుఃఖడోలాయమాన విహంగకులంబును, మహోహేతి సందీప్యమాన కటిసూత్ర సంఘటిత మయూరపింఛ కుచకలశ యుగళ భారాలస శబరకామినీ సమాశ్రిత నిర్ఝరంబును, దగ్ధానేకమృగ మిథునంబు నై యేర్చునెడ. 1677

* ఆ మహాగ్ని గుహలందునూ, చరియలందునూ, శిఖరము లందునూ గల చెట్లను, తీవలను, పొదలను అంటుకొని మండింది. జ్వాలలే చిగుళ్ళుగా, మిణుగురులే పూలుగా, పైకిలేచిన పొగల ప్రోగులే దట్టమైన బోదెలుగా, కొమ్మలుగా కనిపించగా ఆ అగ్ని ఒక మహావృక్షంవలె ఆకసమంటుతూ వ్యాపించింది. దారుణమైన వాయువుచేత లేచిన గొప్ప నిప్పుకణికలు ఖేచరవిమానాలను మరుగుపరిచాయి. పొగ లేక కణకణలాడే పలురకాల మిణుగురులను చూచి అవి క్రొత్తనక్షత్రా లని అంబరచారు లైన వేల్పులు విభ్రాంతి చెందినారు. సరస్సులలోని నీరు సలసల క్రాగిపోయింది. పెనుమంటలు అంటుకొని కాలుతున్న అగరు, తక్కోల, చందన, కర్పూర వృక్షాల పొగల సుగంధంతో ఆకాశమండల మంతా పరిమళించింది. భయంకరమైన మంటలతో మిక్కిలి మండుతున్న వెదురుపొదల గుంపునుండి పుట్టిన చిటపట ధ్వనులు దిక్కుల నడిమి భాగాన్ని నింపివేశాయి. ఘోరములు, మిక్కుటములు అయిన మంటలచే పగిలిపోతున్న రాళ్ళమోతవల్ల భూతజాలం మూర్ఛిల్లింది. దగ్ధమవుతున్న చెట్ల కొమ్మల నడుమ దట్టమైన గూండ్లలో నివసిస్తున్న తమ పిల్లల ఎడబాటువల్ల ఏర్పడిన దుఃఖంతో పక్షిసమూహం కలత చెందింది. తమ మొలనూళ్ళయందు కట్టు కున్న నెమలి యీకలకు మంట లంటుకోగా, కుండలవంటి కుచాల బరువుచే మందగమనలై చెంచితలు సెలయేళ్ళ నాశ్రయించారు. ఆ అగ్ని అనేక మృగమిథునాలను దహించివేసింది.

క. ఇల నేకాదశయోజన, ముల పొడవగు శైలశిఖరమున నుండి వడిన్
బలకృష్ణులు రిపుబలముల, వెలి కులికిరి కానఁబడక విలసితలీలన్. 1678

* ఆ సమయంలో పదకొండామడల పొడవైన ఆ కొండ కొమ్మునుంచి బలరామకృష్ణులు జరాసంధుని బలముల కంటబడకుండా కుప్పించి వెలుపలికి దుమికారు.

వ. ఇట్లు శత్రువుల వంచించి యాదవేంద్రులు సముద్రపరిఖంబైన ద్వారకా నగరంబునకుం జనిరి. జరాసంధుడు వారలు దగ్ధు లైరని తలంచుచు బలంబులుం దానును మగధదేశంబునకు మరలి చనియె; నంత. 1679

* ఈ విధంగా విరోధులను మోసగించి యదుకుల విభులైన రామకృష్ణులు సాగరమే అగడ్తగా కలిగిన ద్వారకాపురికి చేరుకున్నారు. జరాసంధుడు వారు కాలిపోయారని భావించి తనసేనలతో మగధదేశానికి మరలిపోయాడు.

-: రుక్మిణీ కల్యాణ కథాప్రారంభము :-

క. ఆ వనజగర్భు పంపున, రైవతుఁడను రాజు దెచ్చి రాముని కిచ్చెన్
రేవతి యనియెడు కన్యను, భూవర! మును వింటి కాదె బుద్ధిం దెలియన్. 1680

* పరీక్షిన్మహారాజా! బ్రహ్మదేవుని ఆజ్ఞ ననుసరించి రైవతుడనే రాజు 'రేవతి' అనే పేరుగల కన్యను దెచ్చి బలరాముని కిచ్చి వివాహం చేశాడు. ఇంతకు మునుపే ఈ విషయం వివరంగా విన్నావు గదా!

వ. తదనంతరంబ. 1681

మ. ఖగనాథుం డమరేంద్రు గెల్చి సుధ మున్ గైకొన్న చందంబునన్
జగతీనాథులఁ జైద్యపక్షచరులన్ సాళ్వాదులం గెల్చి భ
ద్రగుఁడై చక్రి వరించె భీష్మకసుతన్ రాజీవగంధిన్ రమా
భగవత్యంశభవన్ మహాగుణమణిన్ బాలామణిన్ రుక్మిణిన్. 1682

* ఆ విధంగా బలరాముడికి పెండ్లి కాగానే పూర్వము పక్షిరాజైన గరుత్మంతుడు దేవేంద్రునిజయించి అమృతాన్ని అత్మీయం చేసుకున్న రీతిగా చేదిదేశాధీశ్వరుడైన శిశుపాలుణ్ణీ, అతనిపక్షం వహించిన సాళ్వుడు మొదలైన నరపతులనూ ఓడించి మంగళకరుడూ చక్రాయుధుడూ ఐన శ్రీకృష్ణుడు భీష్మకమహారాజు కొమార్తె యగు రుక్మిణిని పెండ్లాడినాడు. ఆ రుక్మిణీదేవి పద్మంవంటి దేహపరిమళం గలది. లక్ష్మీదేవి అంశతో జన్మించింది. గొప్ప గుణవంతురాలు. కన్నెలలో మిన్న.

వ. అనిన రాజిట్లనియె. మున్ను రాక్షసవివాహంబున స్వయంవరంబునకు వచ్చి హరి రుక్మిణిం గొనిపోయె నని పలికితివి. కృష్ణుం డొక్కరుం డెవ్విధంబున సాళ్వాదుల జయించి తన పురంబునకుం జనియె; నదియునుం గాక. 1683

* ఈ విధంగా శుకయోగీంద్రుడు చెప్పగా విని పరీక్షిత్తు ఇట్లన్నాడు. మునీంద్రా! మునుపు గోవిందుడు స్వయంవరానికి వచ్చి రుక్మిణీదేవిని రాక్షస వివాహపద్ధతితో తీసుకవెళ్ళినాడని చెప్పినావు. ఏ విధంగా అత డొక్కడే సాళ్వుడు మొదలైన రాజులను జయించి ద్వారకాపట్టణానికి ఆమెను తోడ్కొని వెళ్లినాడు?

శా. కల్యాణాత్మకమైన విష్ణుకథ లాకర్ణించుచున్ ముక్త వై
కల్యుం డెవ్వఁడు తృప్తుఁ డౌ; నవి వినంగాఁ గ్రొత్త లౌచుండు సా
కల్యం బేర్పడ భూసురోత్తమ! యెఱుంగం బల్కవే! రుక్మిణీ
కల్యాణంబు వినంగ నాకు మదిలోఁ గౌతూహలం బయ్యెడిన్. 1684

* బ్రాహ్మణోత్తమా! శుభదాయకాలైన శ్రీహరికథలు వింటే చాలు- మనోవికారాలన్నీ మాయమవు తాయి. ఆ గాథలు ఆలకిస్తూ 'ఇక చాలు' అని ఎవడు తృప్తిపడతాడు? విష్ణుకథలు ఎన్నిసారులు విన్నా సరి కొత్తగానే ఉంటాయి. కాబట్టి నాకు 'రుక్మిణీకల్యాణ' కథ వివరంగా వినిపించు, వినవలెనని మదిలో ఉబలాటంగా ఉన్నది.

క. భూషణములు సెవులకు బుధ, తోషణము లనేక జన్మదురితౌఘ విని
శ్శోషణములు మంగళతర, ఘోషణములు గరుడగమను గుణభాషణముల్. 1685

* గరుడవాహనుని గుణగణాలు వర్ణించే సంభాషణాలు చెవులకు భూషణాల వంటివి. అవి పండితులకు సంతోషం సమకూరుస్తాయి. పలుజన్మల నుంచి సంపాదించుకొన్న పాపాలను పోకారుస్తాయి. అవి వాస్తవంగా శుభప్రదాలైన శబ్దాలు.

వ. అని రా జడిగిన శుకుం డిట్లనియె. 1686

* అని పరీక్షిన్మహారాజు అడుగగా శుకమహర్షి ఇట్లన్నాడు.

చ. వినుము విదర్భదేశమున వీరుఁడు కుండినభర్త భీష్మకుం
డను నొక దొడ్డరాజు గల; డాతని కేవురు పుత్త్రు లగ్రజుం
డనయుఁడు రుక్మి నాఁ బరఁగు; నందఱకున్ గడగొట్టు చెల్లెలై
మనుజవరేణ్య! పుట్టె నొక మానిని రుక్మిణి నాఁ బ్రసిద్ధయై. 1687

* అధిపా! ఆకర్ణించు. విదర్భదేశంలో కుండిన నగరముంది. దానికి భీష్మకుడు ప్రభువు. అతడు వీరుడు; గొప్పరాజు, ఆయనకు ఐదుగురు కుమారులు; పెద్దవాడు రుక్మి. అతడు నీతిమాలినవాడు. ఈ ఐదుగురు కొమాళ్లకు కడగొట్టు చెల్లెలై భీష్మకమహారాజుకు ఒకకూతురు కల్గింది. ఆమె 'రుక్మిణి' అనే పేరుతో ప్రసిద్ధి వహించింది.

క. బాలేందురేఖ దోఁచిన, లాలిత యగు నపరదిక్కులాగున ధరణీ
పాలుని గేహము మెఱసెను, బాలిక జన్మించి యెదుగ భాసుర మగుచున్. 1688

* నెలపొడుపుచే పడమటి దెస భాసిల్లినట్లు రుక్మిణి పుట్టి పెరుగుతుండగా భీష్మకమహారాజు మందిరం దేదీప్యమానంగా తేజరిల్లింది.

వ. మఱియు దినదినప్రవర్ధమానయై. 1689

సీ. పేర్వేర బొమ్మలపెండ్లిండ్లు సేయుచు నబలలతోడ వియ్యంబు లందు
గుజ్జెనగూళ్ళను గొమరొప్ప వండించి చెలులకుఁ బెట్టించుఁ జెలువు మెఱసి
రమణీయ మందిరారామదేశంబులఁ బువ్వుఁ దీఁగెలకును బ్రోదివెట్టు
సదమల మణిమయ సౌధభాగంబుల లీలతో భర్మడోలికల నూఁగు

తే. బాలికలతోడఁ జెలరేగి బంతులాడు, శారికా కీరపం క్తికిఁ జదువు సెప్పు
బర్హిసంఘంబులకు మురిపములు గఱపు, మదమరాళంబులకుఁ జూపు మందగతులు. 1690

* రుక్మిణి దినదిన ప్రవర్ధమానురా లవుతూ ఉంది. బాలామణి యైన రుక్మిణి బొమ్మలకు పేరులు పెట్టి పెండ్లిండ్లు చేస్తూ తోడిబాలికలతో వియ్యాలు నెఱపుతుంది. పప్పు, బియ్యాలు గిన్నెలలో పోసి కమ్మగ గుజ్జెనగూళ్ళు వండించి తన స్నేహితురాండ్రకు వైనంగా వడ్డన గావిస్తుంది. సుందరమైన మందిరోద్యానము లందు పుష్పలతలకు ఎరువువేసి, నీళ్లుపోసి, పంది ళ్లమర్చి పరిపోషణ చేస్తుంది. స్వచ్ఛమైన మణిమయ భవనాలలో బంగారు టుయ్యాలల్లో ఊగుతుంది. ఈడుపిల్లలతో చెండాట లాడుతుంది. గోరువంకలకూ, చిలుకలకూ పలుకులూ, నెమళ్ళగుంపునకు నాట్యాలూ, మదించిన రాయంచలకు నడకలూ నేర్పుతుంది.

వ. అంత. 1691

సీ. దేవకీసుతు కోర్కి తీఁగెలు వీడంగ వెలఁదికి మైదీఁగె వీడఁ దొడఁగెఁ;
గమలనాభుని చిత్తకమలంబు వికసింపఁ గాంతి నింతికి ముఖకమల మొప్పె;
మధువిరోధికి లోన మదనాగ్ని పొడసూపఁ బొలఁతికి చనుదోయి పొడవు సూఁపె;
శౌరికి ధైర్యంబు సన్నమై డయ్యంగ జలజాక్షి మధ్యంబు సన్నమయ్యె;

ఆ. హరికిఁ బ్రేమబంధ మధికంబుగాఁ గేశ, బంధ మధిక మగుచు బాల కమరెఁ
బద్మనయను వలనఁ బ్రమదంబు నిండార, నెలఁత యౌవనంబు నిండి యుండె. 1692

* దేవకీపుత్రునకు రుక్మిణిని పెండ్లాడవలెనన్న కోరిక కొనలు సాగునట్లుగా కోమలికి తీగవలె సన్ననైన శరీరం పెరుగుతున్నది. గోవిందునకు హృదయపద్మం విప్పారునట్లుగా కాంతకు వదనసరోజం కాంతితో కళకళలాడింది. మాధవునకు మనసులో వలపు రగుల్కొన్నట్లుగా మగువకు చనుదోయి బిగు వెక్కింది. శౌరికి ధైర్యం సన్నగిల్లు విధంగా సారసనేత్రకు నడుము సన్ననయింది. పద్మనాభునకు ప్రణయ మధిక మగునట్లుగా వెలదికి తలకట్టు వృద్ధిపొందింది. నందనందనునకు హృదయానందం నిండగా ఎలనాగకు ఎలజవ్వనం ఎసలారింది.

వ. ఇట్లు రుక్మి, రుక్మరథ, రుక్మబాహు, రుక్మకేశ, రుక్మనేత్రులను నేవురకుం జెలియలైన రుక్మిణీదేవి తన యెలప్రాయంబున. 1693

క. తన తండ్రి గేహమునకుం, జనుదెంచుచు నున్న యతిథిజనులవలనఁ గృ
ష్ణుని రూపబల గుణాదులు, విని కృష్ణుఁడు దనకుఁ దగినఁ విభుఁడని తలఁచెన్. 1694

* ఇలా రుక్మి, రుక్మరథుడు, రుక్మబాహువు, రుక్మకేశుడు, రుక్మనేత్రుడు అనే ఐదుగురకు తోబుట్టువైన రుక్మిణీదేవి తొలిజవ్వనంలో తన తండ్రిగారి ఇంటికి వస్తున్న అతిథులవల్ల శ్రీకృష్ణుని రూపం, బలం, సద్గుణాలు మున్నగువాటిని విన్నది. తన కతడే తగిన మగడని నిర్ణయించుకున్నది.

క. ఆ లలన రూపు బుద్ధియు, శీలము లక్షణము గుణముఁ జింతించి దగన్
బాలారత్నముఁ దన కి, ల్లాలుగఁ జేకొందు ననుచు హరియుం దలఁచెన్. 1695

* శ్రీకృష్ణుడు కూడ కన్యామణియగు రుక్మిణిరూపం, వివేకం, సత్ప్రవర్తన, శుభలక్షణాలు, సద్గుణాలు అన్నీ గ్రహించాడు. ఆ ఒప్పులకుప్పను తప్పక పరిణయ మాడాలని నిశ్చయించుకున్నాడు.

వ. అంత. 1696

ఉ. బంధువు లెల్లఁ గృష్ణునకు బాలిక నిచ్చెద మంచు శేముషీ
సింధువులై విచారములు సేయఁగ వారల నడ్డపెట్టి దు
స్సంధుఁడు రుక్మి కృష్ణునెడఁ జాల విరోధముఁ జేసి మత్త పు
ష్పంధయవేణి నిత్తు శిశుపాలున కంచుఁ దలంచె నంధుఁడై. 1697

* ఇలా వారు ఒకరి నొకరు పెండ్లాడవలెనని తీర్మానించుకున్న సమయంలో మతిమంతులైన చుట్టాలందరూ కృష్ణునకు రుక్మిణీదేవి నిచ్చి పెండ్లిచేయాలని కృతనిశ్చయు లయ్యారు. దుష్టులతో మైత్రి పాటించి జ్ఞానహీను డగు రుక్మి మాత్రము వెన్నునిపట్ల ప్రబలవిరోధం వహించాడు. ఆ మదాంధుడు బంధుజనుల ప్రయత్నం వారించి గండుతుమ్మెదల పిండువలె నల్లని శిరోజాలు గల తన చెల్లెలిని చేది దేశాధిపతి శిశుపాలునకు కట్టబెట్టవలెనని సంకల్పించాడు.

ఉ. అన్నతలంపు దా నెఱిఁగి య న్నవనీరజగంధి లోన నా
పన్నత నొంది, యాప్తుఁడగు బ్రాహ్మణు నొక్కనిఁ జీరి గర్వ సం
ఛన్నుఁడు రుక్మి నేఁడు ననుఁ జైద్యున కిచ్చెద నంచు నున్న వాఁ
డెన్ని విధంబులం జని బుధేశ్వర! చక్రికి విన్నవింపవే! 1698

* క్రొందామరల సుగంధాలు వెదజల్లే రుక్మిణి అగ్రజుని చెడుతలంపు గుర్తించింది. రానున్న ప్రమాదం తలచుకొని మనసులో ఎంతో బాధపడింది. తన మేలుగోరే అగ్నిద్యోతనుడనే ఒక విప్రుణ్ణి రావించి ఇలా విన్నవించింది. 'ఓ విద్వన్మణీ! గర్వంతో కన్నులు గానక మా పెద్దన్న రుక్మి నన్నిప్పుడు శిశుపాలున కిచ్చుటకు సిద్ధమైనాడు. ఏ విధంగా నైనా నీవు ద్వారకాపురికి వెళ్ళి చక్రాయుధునకు నా పరిస్థితి విన్నవించు.

క. అయ్యా! కొడుకు విచారము, లయ్యయు వారింపఁ జాలఁ డటు గాకుండన్
నెయ్య మెఱిఁగించి చీరుము, చయ్యన నిజసేవకానుసారిన్ శౌరిన్. 1699

* ఓ బ్రాహ్మణోత్తమా! తండ్రికూడా తనయుని ఆలోచన తగదని వారింపలేకున్నాడు. మా అన్న ఆటలు సాగకుండా నీవు వెంటనే వెళ్ళి నిజసేవకుల చిత్తవృత్తి ననుసరించే శౌరికి నా ప్రణయ మెరిగించి ఇక్కడికి పిలుకొని రావాలి'.

వ. అని కొన్ని రహస్యవచనంబులు సెప్పిన విని బ్రాహ్మణుండు ద్వారకా నగరంబునకుం జని, ప్రతీహారుల వలనఁ దనరాక యెఱింగించి య న్నగధరుం డున్న నగరుఁ బ్రవేశించి,యందుఁ గనకాసనాసీనుండై యున్న పురుషోత్తముం గాంచి 'పెండ్లికొడుకవు గ' మ్మని దీవించిన ముసిముసి నగవులు నగుచు బ్రహ్మణ్యదేవుండైన హరి తన గద్దియ దిగ్గన డిగ్గి, బ్రాహ్మణుం గూర్చుండ నియోగించి, తనకు దేవతలు సేయు చందంబునం బూజలు సేసి, సరసపదార్థ సంపన్నంబైన యన్నంబు పెట్టించి, రెట్టించిన ప్రియంబున నయంబున భాసురుండైన భూసురుం జేరి లోకరక్షణ ప్రశస్తంబయిన హస్తంబున నతని యడుగులు పుడుకుచు మెల్లన నతని కిట్లనియె. 1700

* అని మరికొన్ని రహస్యపు మాటలు రుక్మిణీదేవి ఆ విప్రునకు చెప్పిపంపింది. ఆ పలుకులన్నీ విని అగ్నిద్యోతనుడు వెంటనే ద్వారకా నగరానికి వెళ్ళినాడు. తన రాక వార్తాహరులద్వారా లోపలికి చెప్పిపంపి గోవర్ధన గిరిధారి నివసించే భవనం ప్రవేశించాడు. అక్కడ బంగారు గద్దెపై కూర్చున్న ఆ పరమ పురుషుణ్ణి తిలకించాడు. 'పెండ్లికుమారుడవు' కమ్మని ఆశీర్వదించాడు. బ్రాహ్మణులను దైవంగా భావించే ఆ మురారి ముసి ముసి నవ్వులు నవ్వుతూ తటాలున పీఠం దిగి అతణ్ణి కూర్చోబెట్టి వేల్పులు తన్ను పూజించు నట్లు పూజించాడు. పిదప షడ్రుచులతో నిండిన కమ్మని భోజనం పెట్టించి ప్రేమతో బ్రహ్మతేజస్సంపన్ను డైన ఆ బ్రాహ్మణుని చెంతకు జేరినాడు. జగద్రక్షణములో ఆరితేరిన తన చేతితో అతని అడుగులు పుడుకుతూ నెమ్మదిగా ఇట్లన్నాడు.

సీ. జగతీసురేశ్వర! సంతోషచిత్తుండ వై యున్న నీధర్మ మతిసులభము
వృద్ధసమ్మత మిది విత్త మెయ్యది యైనఁ బ్రాపింప హర్షించు బ్రాహ్మణుండు
తనధర్మమున నుండుఁ దరలఁ డా ధర్మంబు గోరిక లతనికిఁ గురియుచుండు
సంతోషి గాఁ డేని శక్రుఁడైన నశించు నిర్ధనుం డైనను నింద్రుఁ బోలు

ఆ. సంతసించెనేని, సర్వభూతసుహృత్త, ములకుఁ బ్రాప్తలాభ ముదిత మాన
సులకు శాంతులకును సుజనులకును గర్వ,హీనులకును వినతు లే నొనర్తు. 1701

* విప్రపుంగవా! నీవు నిత్యసంతోషివి. నీ వర్తనం అనుసరణీయం. ఆర్యులకు అంగీకారం. బ్రాహ్మణుడు ఏ కొంచెపాటి విత్తం లభించినప్పటికీ సంతోషిస్తాడు. తన ధర్మం నెరవేరుస్తాడు. నిజధర్మాన్ని అతిక్రమించడు. ఇట్టి విప్రుడికి సర్వవాంఛలూ సఫల మవుతాయి. తృప్తిలేకపోతే ఇంద్రునంతటివాడైనా నాశన మవుతాడు. సంతృప్తి గలవాడు ధనహీనుడైనా ఇంద్రునితో సమాను డవుతాడు. సకల జీవరాశికి హితము కోరేవారూ, సమకూడిన దానితో సంతోషించే మనస్సు కలవారూ, శాంతస్వభావులూ, గర్వరహితులూ అయిన సత్పురుషులకు నేను నమస్కారాలు చేస్తాను.

ఉ. ఎవ్వని దేశమం దునికి; యెవ్వనిచేఁ గుశలంబు గల్గు మీ;
కెవ్వని రాజ్యమందుఁ బ్రజలెల్ల సుఖింతురు వాఁడు మత్ప్రియుం
'డివ్వనరాశి దుర్గమున కె ట్లరుదెంచితి వయ్య! నీవు? లే
నవ్వులు గావు; నీ తలఁపునం గల మే లొనరింతు ధీమణీ! 1702

* పండితోత్తమా! మీది ఏ దేశం? ఏ రాజు మీ క్షేమం విచారిస్తున్నాడు? ఏ రాజ్యంలో ప్రజలందరు సుఖపడుతున్నారో ఆ రాజే నా కిష్టుడు. నీవు సాగరమధ్యమందున్న మా కోటలోనికి ఎలా వచ్చావయ్యా? పరియాచకపు మాటలు గావు. నీ మనోవాంఛ ఏమో చెప్పు? తప్పక తీరుస్తాను.

వ. అని యిట్లు లీలాగృహీత శరీరుండైన యప్పరమేశ్వరుం డడిగిన ధరణీసురవరుం డతనికి సవినయంబుగ నిట్లనియె. దేవా! విదర్భదేశాధీశ్వరుండైన భీష్మకుండను రాజు గలం; డా రాజుకూఁతురు రుక్మిణి యను కన్యకామణి గల; ద య్యిందువదన నీకుఁ గైంకర్యంబు సేయంగోరి వివాహమంగళ ప్రశస్తంబయిన యొక్క సందేశంబు విన్నవింపు మని పుత్తెంచె నవధరింపుము. 1703

* ఈ విధంగా లీలామానుష విగ్రహుడైన శ్రీకృష్ణుడు పలుకగా బ్రాహ్మణోత్తముడైన అగ్నిద్యోతనుడు అడకువతో ఇట్లన్నాడు. దేవా! విదర్భదేశాన్ని భీష్మకుడనే రాజు పాలిస్తున్నాడు. ఆయన కొక కూతురున్నది. ఆ కన్యామణి నామధేయం రుక్మిణి. ఆ చంద్రముఖి మీకు సపర్యలు సలుప నెంచి మంగళకరమైన వివాహ శుభవార్త దేవరవారికి మనవి చేయుమని నన్ను మీ పాలికి పంపింది. స్వామీ! సందేశం చిత్తగించండి.

సీ. ఏ నీ గుణములు కర్ణేంద్రియంబులు సోఁక దేహతాపంబులు దీఱిపోవు
నే నీ శుభాకార మీక్షింపఁ గన్నుల కఖిలార్థలాభంబు గలుగుచుండు
నే నీ చరణసేవ లేప్రొద్దుఁ జేసిన భువనోన్నతత్వంబు బొందఁ గలుగు
నే నీ లసన్నామ మే ప్రొద్దు భక్తితోఁ దడవిన బంధసంతతులు వాయు

తే. నట్టి నీ యందు నాచిత్త మనవరతము, నచ్చి యున్నది నీ యాన నాన లేదు,
కరుణఁ జూడుము కంసారి! ఖలవిదారి!, శ్రీయుతాకార! మానినీ చిత్త చోర! 1704

* కంసాంతకా! ప్రశస్తములైన నీ గుణాలు చెవులబడితే చాలు శరీర తాపాలన్నీ శమిస్తాయి. ఓ కళ్యాణ స్వరూపా! మంగళకరమైన నీ స్వరూపం తిలకిస్తే చాలు నేత్రాలకు నిఖిల ప్రయోజనాలు సిద్ధిస్తాయి. దుష్టులను దునుమాడువాడా! నిరంతరం నీ పాదసేవచేస్తే చాలు లోకంలో మహోన్నతి నొందవచ్చు. మానవతుల మనసులు హరించువాడా! సంతతమూ నీ దివ్యనామం సంస్మరిస్తే చాలు బంధాలన్నీ పటాపంచలవుతాయి. నీ మహిమ ఎక్కడ? నే నెక్కడ? అని సిగ్గుచెందక నా హృదయం నీయందు లగ్నమయింది. ఇది నిజం. నన్ను కరుణతో కటాక్షించు.

శా. ధన్యున్ లోకమనోభిరాముఁ గులవిద్యారూపతారుణ్య సౌ
జన్యశ్రీబలదాన శౌర్యకరుణా సంశోభితున్ నిన్ను నే
కన్యల్ గోరరు? కోరదే మును రమాకాంతా లలామంబు రా
జన్యానేకపసింహ! నావలననే జన్మించెనే మోహముల్? 1705

* శత్రురాజులనే గజాలను సంహరించే సింహంవంటి శ్రీ కృష్ణా! నీవు ధన్యుడవు. లోకుల మనస్సులను రంజింపజేసేవాడవు. వంశము, విద్య, చక్కదనము, జవ్వనము, మంచితనము, సంపద, బలము, దానము, పరాక్రమము, కారుణ్యము అనే గుణాలతో అలరారుతున్నావు. ఇటువంటి నిన్ను ఏ కన్యలు వరించకుండా ఉండగలరు? ఉవిదలలో ఉత్తమురాలైన శ్రీమహాలక్ష్మి అలనాడు నిన్ను చెట్టబట్టలేదా? నే నొక్కతెనే నిన్ను మోహించానా ఏమి? వలపు అనేది నావల్లనే జన్మించిందా?

ఉ. శ్రీయుతమూర్తి! యో పురుషసింహమ! సింహముపాలి సొమ్ము గో
మాయువు గోరు చందమున మత్తుఁడు చైద్యుఁడు నీ పదాంబుజ
ధ్యాయినియైన నన్ను వడిఁ దాఁ గొనిపోయెద నంచు నున్న వాఁ
డా యధమాధముం డెఱుఁగఁ డద్భుతమైన భవత్ప్రతాపమున్. 1706

* ఓ మంగళమూర్తీ! పురుషులలో సింహమువంటి వాడవు నీవు. సింహమునకు చెందవలసిన పదార్థము నక్క వాంఛించునట్లు నీ చరణ సరోజాలను స్మరించే నన్ను మదోన్మత్తుడైన శిశుపాలుడు శీఘ్రంగా హరించుకు పోవడానికి యత్నిస్తున్నాడు, అల్పులలో అల్పుడైన ఆ చేది దేశపురాజు ఆశ్చర్యజనకమైన నీ పరాక్రమం ఎరుగడు సుమా!

మ. వ్రతముల్ దేవ గురు ద్విజన్మ బుధ సేవల్ దానధర్మాదులున్
గతజన్మంబుల నీశ్వరున్ హరి జగత్కల్యాణుఁ గాంక్షించి చే
సితి నేనిన్ వసుదేవ నందనుఁడు నా చిత్తేశుఁ డౌఁగాక ని
ర్జితులై పోదురుగాక సంగరములోఁ జేదీశ ముఖ్యాధముల్. 1707

* పూర్వజన్మములందు నేను జగన్నాయకుడూ, లోకాలకు శుభాలు కలిగించేవాడూ అయిన గోవిందుణ్ణి పతిగా గోరి నోములు నోచి ఉంటే దేవతలకూ, గురువులకూ, బ్రాహ్మణులకూ, విద్వాంసులకూ సేవ లొనర్చి ఉంటే, దాన ధర్మాది పుణ్యకార్యాలు సల్పి ఉంటే వసుదేవుని కుమారుడైన శ్రీకృష్ణుడు నాకు ప్రాణేశ్వరు డౌతాడు. శిశుపాలుడు మొదలుగా గల నీచులు భండనంలో పరాజితు లవుతారు.

ఉ. అంకిలి సెప్పలేదు; చతురంగబలంబులతోడ నెల్లి యో
పంకజనాభ! నీవు శిశుపాల జరాసుతులన్ జయించి నా
వంకకు వచ్చి రాక్షస వివాహమునన్ భవదీయ శౌర్యమే
యుంకువ సేసి కృష్ణ! పురుషోత్తమ! చేకొని పొమ్ము వచ్చెదన్. 1708

* ఓ పద్మనాభా! నీకు ఇక్కడ అడ్డ మేమీ లేదు. రేపే రథ గజ తురగ పదాతులనే చతురంగబలాలతో వచ్చి శిశుపాల జరాసంధులను ఉగ్రరణంలో ఓడించు. ఓ పరమపురుషా! నీ పరాక్రమమే ఓలిగా ఇచ్చి బలాత్కారమున రాక్షస వివాహపద్ధతితో నన్నెత్తుకొని వెళ్ళు. నేను నీవెంట వచ్చుటకు సిద్ధంగా ఉన్నాను.

సీ. లోపలి సౌధంబులోన వర్తింపంగఁ దేవచ్చునే నిన్నుఁ దెత్తునేనిఁ
గావలివారలఁ గల బంధువులఁ జంపి కాని తేరా దని కమలనయన!
భావించితేని నుపాయంబు సెప్పెద నాలింపు కులదేవయాత్రఁ జేసి
నగరంబు వెలువడి నగజాతకును మ్రొక్కఁ బెండ్లికి మునుపడఁ బెండ్లికూఁతు

తే. నెలమి మావారు పంపుదు రేను నట్లు, పురము వెలువడి యేతెంచి భూతనాథు
సతికి మ్రొక్కంగ నీవు నా సమయమందు, వచ్చి కొనిపొమ్ము నన్ను నవార్యచరిత! 1709

* 'రుక్మిణీ! నీవు కన్యాంతఃపురంలో ఉంటావు గదా? నిన్ను వెంటబెట్టుకుని వెళ్లడానికి ఎలా శక్యమవుతుది? అలా తీసుకొని వెళ్లవలెనంటే అంతఃపుర రక్షకులనూ, నీ బంధుజనాలనూ చంపవలసి వస్తుంది గదా'! అని, నీరజాక్షా! నీవు భావిస్తే ఈ రభసతో నిమిత్తం లేని ఒక చక్కని ఉపాయం మనవి చేస్తాను. చిత్తగించు. పెండ్లికి ముందుగా పెండ్లి కొమార్తెను మా ఇలువేల్పు మంగళగౌరిని కొలవడానికి మావారు పంపుతారు. నేను ఊరి వెలుపల నున్న దుర్గగుడికి మ్రొక్కుచెల్లించడానికై నగరినుండి బయలు దేరి వస్తాను. నీవు అడ్డగింపరాని నడవడి గలవాడవు. ఆ తరుణంలో నన్ను నిరాటంకంగా నీ వెంట తోడ్కొని పో!

మ. ఘను లాత్మీయ తమోనివృత్తికొఱకై గౌరీశుమర్యాద నె
వ్వని పాదాంబుజతోయమందు మునుఁగన్ వాంఛింతు రే నట్టి నీ
యనుకంపన్ విలసింపనేని వ్రతచర్యన్ నూఱుజన్మంబులన్
నినుఁ జింతించుచుఁ బ్రాణముల్ విడిచెదన్ నిక్కంబు ప్రాణేశ్వరా! 1710

* నాథా! మహాత్ములు అజ్ఞానరాహిత్యం కొరకు పరమేశ్వరుని లాగా ఏ పరమపురుషుని పాదపద్మాలలో ప్రభవించిన గంగాజలాలలో ఓలలాడ నెంచుతారో అట్టి తీర్థపాదుడవైన నీ అనుగ్రహానికి నేను అర్హురాలను కాకపోతే బ్రహ్మచర్య వ్రతనిష్ఠ వహించి నూరుజన్మాలకైనా నీవే నా పతివి కావాలని నిన్నే ధ్యానిస్తూ నా ప్రాణాలు నీకే అర్పిస్తాను. ఇది నా మనోనిశ్చయం.

సీ. ప్రాణేశ! నీ మంజుభాషలు వినలేని కర్ణరంధ్రంబుల కలిమి యేల?
పురుషరత్నమ! నీవు భోగింపఁగా లేని తనులతవలని సౌందర్య మేల?
భువనమోహన! నిన్నుఁ బొడగానఁగా లేని చక్షురింద్రియముల సత్త్వమేల?
దయిత! నీ యధరామృతం బానఁగా లేని జిహ్వకు ఫలరససిద్ధి యేల?

ఆ. నీరజాతనయన! నీ వనమాలికా, గంధ మబ్బలేని ఘ్రాణ మేల?
ధన్యచరిత! నీకు దాస్యంబు సేయని, జన్మ మేల? యెన్ని జన్మములకు? 1711

* ప్రాణవల్లభా! నీ మధురవాక్కులు విననోచని చెవులవల్ల ప్రయోజనం శూన్యం. పురుషోత్తమా! నీ వనుభవింపని సుందర సుకుమార శరీరలావణ్యం ఎందుకూ కొరగాదు. జగన్మోహనమూర్తీ! నిన్ను సందర్శింప నోచని కనుల కలిమి దండుగ. జీవితేశ్వరా! నీ అధరసుధారసం ఆస్వాదింపని నాలుకకు ఫలరసముల ప్రాప్తి ఎందుకు? కమలాక్షా? నీవు ధరించు వనమాలికా సౌరభం ఆఘ్రాణించని ఈనాసిక ఏల? ధన్యచరిత్రా! నీ పాదపరిచర్యకు ఉపకరింపని ఈ జన్మ ఎన్ని జన్మలెత్తినా ఏమి లాభం?

వ. అని యిట్లు రుక్మిణీదేవి పుత్తెంచిన సందేశంబును, రూపసౌందర్యాది విశేషంబులును బ్రాహ్మణుండు హరికి విన్నవించి 'కర్తవ్యం బెద్ది సేయ నవధరింపు' మని సవర్ణనంబుగా మఱియు నిట్లనియె. 1712

* ఈ విధంగా అగ్నిద్యోతనుడు రుక్మిణీదేవి పంపిన సందేశం, ఆమె ఆకార సౌందర్యం మొదలైన విశేషాలను వెన్నునకు విజ్ఞప్తిచేసి 'కర్తవ్య మేమో ఏలినవారే ఆలోచించాలి' అంటూ మరల వైదర్భీవర్ణనకు ఉపక్రమించి ఇట్లన్నారు.

సీ. పల్లవవైభవాస్పదములు పదములు గనకరంభా తిరస్కారు లూరు;
లరుణప్రభా మనోహరములు గరములు గంబు సౌందర్య మంగళము గళము
మహిత భావాభావ మధ్యంబు మధ్యంబు చక్షురుత్సవదాయి చన్నుదోయి
పరిహసితార్ధేందు పటలంబు నిటలంబు జితమత్త మధుకరశ్రేణి వేణి
ఆ. భావజాశుగముల ప్రాపులు చూపు లు, కుసుమశరుని వింటికొమలు బొమలు
చిత్తతోషణములు చెలువ భాషణములు, జలజనయన ముఖము చంద్రసఖము. 1713

* రుక్మిణీదేవి చరణములు చిగురుటాకుల జిగిని మించుతాయి. తొడలు పసిడి అరటిబోదెలను పరిభవిస్తాయి. అరచేతులు బాలారుణప్రభవలె మనోహరాలు. కంఠం శంఖం మాదిరి కడు రమణీయం. నడుము ఉన్నదా లేదా అనిపిస్తుంది. చనుగవ కనులపండువు గావిస్తుంది. నెన్నుదురు నెలవంకను గేలి చేస్తుంది. జడ గండుతుమ్మెదల బారును జయిస్తుంది. చూపులు మన్మథుని తూపులు. కనుబొమలు మదనుని వింటికొనలు. మాటలు మనస్సంతోష సంధాయకాలు. ఆమె వదనం చంద్రబింబం.

ఉ. ఆ యెలనాఁగ నీకుఁ దగు; నంగనకుం దగు దీవు; మా యుపా
ధ్యాయుల యాన పెండ్లి యగుఁ; దప్పదు; జాడ్యము లేల? నీవు నీ
తోయమువారిఁ గూడుకొని తోయరుహాననఁ దెత్తుగాని వి
చ్చేయుము; శత్రులన్ నుఱుముసేయుము; సేయుము శోభనం బిలన్. 1714

* కృష్ణా! మా ఒజ్జలమీద ఒట్టు వేసి చెపుతున్నాను. నీకు రుక్మిణీ, రుక్మిణికి నీవూ ఈడు జోడుగా ఉంటారు. మీకు వివాహం తప్పక జరుగుతుంది. ఆలస్య మింకెందుకు? నీవు నీ వారితో గూడి ఆ వనజముఖిని కొనితేవటానికి వెంటనే బయలుదేరు. వైరివర్గాన్ని నుగ్గు నుగ్గు గావించు. లోకానికి మేలు చేకూర్చు.

-: శ్రీకృష్ణుఁడు కుండిన నగరంబునకు రథారూఢుండై చనుట:-

వ. అని యిట్లు పలికి, బ్రాహ్మణునివలన విదర్భరాజతనయ పుత్తెంచిన సందేశంబును, రూప సౌందర్యాది విశేషంబులును విని, యవధరించి, నిజకరంబున నతని కరంబుఁబట్టి నగుచు న య్యాదవేంద్రుం డిట్లనియె. 1715

* ఈ రీతిగా పలుకుతున్న ఆ భూసురునివల్ల విదర్భరాజకుమారి పంపిన వార్తనూ, ఆమె రూపం, చక్కదనం మున్నగు విశేషాలనూ ఆ యదుకుల చక్రవర్తి సావధానంగా ఆలకించాడు. తన చేతితో అగ్ని ద్యోతనుని చేయిపట్టుకొని నవ్వుతూ ఇలా అన్నాడు.

ఉ. కన్నియమీఁద నాతలఁపు గాఢము; కూరుకు రాదు రేయి నా
కెన్నఁడు; నా వివాహము సహింపక రుక్మి తలంచు కీడు నే
మున్నె యెఱుంగుదున్; బరులమూఁక లడంచి కుమారిఁ దెత్తు వి
ద్వన్నుత! మాను ద్రచ్చి నవవహ్నిశిఖన్ వడిఁ దెచ్చు కైవడిన్. 1716

* పండితప్రశంసలు పడసినవాడా! రుక్మిణిమీద నాకు అగ్గలమైన కోరిక. కనుకనే రేయి నే నెన్నడూ నిద్రించి ఎరుగ. రుక్మి మా పెండ్లి కోర్వలేక చెడుతలంపుతో నున్నాడని నా కింతకు మునుపే తెలుసు. కొయ్యను మథించి కొత్తదగు అగ్నిజ్వాలను వెలికి తెచ్చిన విధంగా శత్రువర్గాన్ని ఛేదించి కన్యారత్నాన్ని గైకొంటాను.

క. వచ్చెద విదర్భభూమికిఁ;, జొచ్చెద భీష్మకుని పురము; సురుచిరలీలన్
దెచ్చెద బాలన్; వ్రేల్మిడి, వ్రచ్చెద నడ్డంబు రిపులు వచ్చినఁ బోరన్. 1717

* నేను విదర్భదేశం వస్తాను. అలవోకగా కుండిన నగరం ప్రవేశిస్తాను. చిటికెలో రుక్మిణిని తెస్తాను. విరోధులు నిరోధిస్తే ఆహవరంగంలో హతమారుస్తాను.

వ. అని పలికి, రుక్మిణీదేవి పెండ్లినక్షత్రంబు దెలిసి, తన పంపున రథసారథియైన దారుకుండు శైబ్యసుగ్రీవ మేఘపుష్ప వలాహకంబులను తురగంబులం గట్టి, రథ మాయత్తంబు చేసి తెచ్చిన, నమోఘమనో రథుండైన హరి తానును, బ్రాహ్మణుండును రథారోహణంబు సేసి యేకరాత్రంబున నానర్తక దేశం బులు గడచి, విదర్భదేశంబునకుం జనియె; నందుఁ గుండిన పురీశ్వరుండైన భీష్మకుండు కొడుకు నకు వశుండై, కూఁతు శిశుపాలున కిత్తునని తలంచి, శోభనోద్యోగంబు సేయించె; నప్పుడు. 1718

* గోవిందుడు ఈ విధంగా వచించి వివాహ ముహూర్త మెపుడో అగ్నిద్యోతనుణ్ణి అడిగి తెలుసుకున్నాడు. తన ఆజ్ఞానుసారం సారథియైన దారుకుడు శైబ్యం, సుగ్రీవం, మేఘపుష్పం, వలాహకం అనే నాలు గశ్వాలను పూన్చి ఆయత్తపరచుకొని తెచ్చిన రథాన్ని సిద్ధసంకల్పుడైన శ్రీకృష్ణుడు అగ్నిద్యోతనునితో పాటు అధిరోహించాడు. ఒకేరాత్రి పయనించి ఆనర్తకదేశాలు దాటి వెన్నుడు విదర్భకు విచ్చేశాడు. అక్కడ కుండిన నగరాధిపతి భీష్మకుడు కుమారునకు లోపడి కొమార్తెను శిశుపాలున కిచ్చుటకు ఒప్పుకొని శుభకార్యప్రయత్నాలు చేయింపసాగాడు.

సీ. రచ్చలు గ్రంతలు రాజమార్గంబులు విపణిదేశంబులు విశదములుగఁ
జేసిరి; చందనసిక్త తోయంబులు గలయంగఁ జల్లిరి; కలువడములు
రమణీయ వివిధతోరణములు గట్టిరి సకలగృహంబులఁ జక్క సేసి;
కర్పూర కుంకుమాగరు ధూపములు వెట్టి రతివలుఁ బురుషులు నన్నియెడల

ఆ. వివిధవస్త్రములను వివిధమాల్యాభర, ణానులేపనముల నమరియుండి
రఖిలవాద్యములు మహాప్రీతి మ్రోయించి, రుత్సవమున నగర మొప్పి యుండె. 1719

* నగరమంతా అలంకరించారు. మండపాలు, సందులు, రాజవీథులు, అంగడిప్రదేశాలు చిమ్మి శుభ్రం చేశారు. మంచిగంధం కలిపిన నీరు అంతటనూ చల్లినారు. కలువపూదండలతో మనోహరములైన నానావిధతోరణాలు కట్టినారు. అన్ని యిండ్లను చక్కబరచి కర్పూరముతో, కుంకుమతో, ముగ్గులు పెట్టి అగరుధూపాలు వేశారు. అన్నిచోట్ల ఆడవారు మగవారు రంగురంగుల వస్త్రాలతో, రకరకాల పూదండలతో, క్రొంగ్రొత్త వలువలతో, నగలతో, మైపూతలతో ఒప్పినారు. అనేక మంగళతూర్యాలను పరమసంతోషంతో మ్రోగించారు. పట్టణమంతా మహావైభవంతో పరిఢవిల్లింది.

వ. అంత నా భీష్మకుండు విహిత ప్రకారంబునం బితృదేవతల నర్చించి బ్రాహ్మణులకు భోజనంబులు వెట్టించి, మంగళాశీర్వచనంబులు సదివించి, రుక్మిణీదేవి నభిషిక్తం జేసి, వస్త్రయుగళభూషితం గావించి, రత్నభూషణంబు లిడం జేసె; ఋగ్యజుస్సామాథర్వణ మంత్రంబుల మంగళాచరణంబు లొనరించి, భూసురులు రక్షాకరణంబు లాచరించిరి; పురోహితుండు గ్రహశాంతికొఱకు నిగమ నిగదిత న్యాయంబున హోమంబుఁ గావించె; మఱియు నా రాజు దంపతుల మేలుకొఱకుఁ దిల ధేను కలధౌత కనక చేలాది దానంబులు ధరణీదేవతల కొసంగె నయ్యవసరంబున. 1720

* ఆ తర్వాత భీష్మకుడు శాస్త్రములో చెప్పిన రీతిగా పితృదేవతలను పూజించాడు. భూసురులకు భోజనం పెట్టించి వారిచే మంగళాశీర్వాదాలు పఠింపజేశాడు. రుక్మిణికి తలంటు స్నానం చేయించి ఆమెను వస్త్రద్వయంతో, రత్నాభరణాలతో అలంకరింపజేశాడు. బ్రాహ్మణులు ఋక్కు, యజుస్సు, సామము, అథర్వము అనే నాల్గు వేదాలలోని మంత్రాలతో స్వస్తిపుణ్యాహవాచనములు చేసి నిర్విఘ్నంగా పరిణయ మహోత్సవం పరిసమాప్తి చెందడానికి రక్షాకరణములు గావించారు. పురోహితుడు గ్రహశాంతికై వేదోక్తవిధానంతో హోమం గావించాడు. భీష్మకుడు నూత్నదంపతుల క్షేమానికై బ్రాహ్మణులకు నువ్వులు, గోవులు, వెండి, బంగారం, వస్త్రాలు మొదలైన దానాలు చేశాడు.

మ. భటసంఘంబులతో రథావళులతో భద్రేభయూథంబుతోఁ
బటువేగాన్విత ఘోటకవ్రజముతో బంధుప్రియశ్రేణితోఁ
గటుసంరంభముతో విదర్భతనయుం గైకొందు నంచున్ విశం
కట వృత్తిం జనుదెంచెఁ జైద్యుఁడు గడున్ గర్వించి య వ్వీటికిన్. 1721

* ఆ సమయంలో విదర్భరాజపుత్రిని చేపడతానంటూ మదోన్మత్తుడైన శిశుపాలుడు భటుల పటాలంతో, తేరులబారుతో, భద్రజాతికి చెందిన కుంజర బృందంతో, కడువడిగా పరుగిడే గుఱ్ఱాల పౌజుతో బంధుమిత్ర సమేతంగా మహాటోపంతో కుండిన నగరానికి వచ్చాడు.

ఉ. బంధులఁ గూడి కృష్ణబలభద్రులు వచ్చినఁ బాఱఁ దోలి ని
ర్మంథరవృత్తిఁ జైద్యునికి మానినిఁ గూర్చెద మంచు నుల్లస
త్సింధుర వీరరథ్య రథసేనలతోఁ జనుదెంచి రా జరా
సంధుఁడు దంతవక్త్రుఁడును సాల్వవిదూరకపౌండ్రకాదులున్. 1722

* బాంధవసహితులైన బలరామకృష్ణులను తరిమికొట్టి నిరాటంకంగా నెలతను శిశుపాలునకిచ్చి పెండ్లి జరిపిస్తామంటూ జరాసంధుడూ, దంతవక్త్రుడు, సాల్వుడు, విదూరకుడు, పౌండ్రక వాసుదేవుడు మొదలైనవారు మదపుటేనుగులు, వీరభటులు, అశ్వములు, అరదములు అనే చతురంగ బలాలతో కదలివచ్చారు.

వ. మఱియు నానాదేశంబుల రాజు లనేకు లేతెంచి; రందు శిశుపాలు నెదుర్కొని పూజించి భీష్మకుం డొక్క నివేశంబున నతని విడియించె; నంత నా వృత్తాంతంబు విని. 1723

* ఇంకా దేశదేశాల రాజులు పెక్కుమంది వచ్చారు. భీష్మకుడు శిశుపాలున కెదురేగి పూజించి అతనికి ఒకచోట విడిది ఏర్పాటు చేశాడు. ఆ సమాచారం విన్నాడు బలరాముడు.

చ. హరి యొకఁ డేగినాఁడు మగధాదులు చైద్యహితానుసారులై
నరపతు లెందఱేనిఁ జనినారు కుమారికఁ దెచ్చుచోట సం
గర మగుఁ; దోడు గావలయుఁ గంసవిరోధికి నంచు వేగఁ దా
నరిగె హలాయుధుండు గమలాక్షుని జాడ ననేక సేనతోన్. 1724

* వెన్ను డొక్కడే వెళ్ళినాడు. శిశుపాలునికి సహాయంగా జరాసంధుడు మొదలగు రాజు లెందరో కుండినపురానికి పోయినారు. కన్యకను తెచ్చేటప్పుడు కదనం జరుగుతుంది. తమ్ముడు శ్రీకృష్ణునికి సహాయపడవలె నంటూ హలధరుడైన బలభద్రుడు అనుజు డేగిన మార్గాన అసంఖ్యాకమైన సైన్యంతో అరుదెంచినాడు.

క. ఆ లోపల నేకతమున, నాలోల విశాల నయన యగు రుక్మిణి త
న్నా లోకలోచనుఁడు హరి, యాలోకము చేసి కదియఁడని శంకితయై. 1725

* ఆ సమయంలో వాలుకన్నుల బాల రుక్మిణి ఏకాంత మందిరంలో కూర్చుని లోకములకు కన్నువంటి వాడైన యదువల్లభుడు తన సందేశం తిలకించి తన్ను చేరరాడేమో అనే సందేహంతో లోలోపల ఆందోళన చెందసాగింది.

శా. లగ్నం బెల్లి; వివాహముం గదిసె; నేలా రాఁడు గోవిందు? డు
ద్విగ్నం బయ్యెడి మానసంబు; వినెనో వృత్తాంతమున్; బ్రాహ్మణుం

డగ్నిద్యోతనుఁ డేటికిం దడసె? నా యత్నంబు సిద్ధించునో
భగ్నంబై చనునో విరించికృత మెబ్భంగిన్ బ్రవర్తించునో? 1726

* సుముహూర్తం రేపే. పెండ్లి దగ్గరపడుతున్నది. ఇందీవరశ్యాము డెందుకు రా డబ్బా? నా మనస్సు ఆందోళన చెందుతున్నది. ఆయనకు వార్త అందిందో లేదో? అస లీ భూసురుడు ఎందు కింత ఆలసించాడు? ఇంతకూ నా ప్రయత్నం ఫలిస్తుందో ఫలించదో? దైవనిర్ణయం ఎలా ఉందో ఏమో?

మ. ఘనుఁ డా భూసురుఁ డేఁగెనో? నడుమ మార్గశ్రాంతుఁడై చిక్కెనో
విని కృష్ణుం డిది తప్పుగాఁ దలఁచెనో? విచ్చేసెనో? యీశ్వరుం
డనుకూలింపఁ దలంచునో తలఁపఁడో? యార్యామహాదేవియున్
నను రక్షింప నెఱుంగునో యెఱుఁగదో? నా భాగ్య మెట్లున్నదో? 1727

* మహనీయుడైన ఆ బ్రాహ్మణోత్తముడు ద్వారకకు వెళ్ళినాడో? లేదో? మార్గాయాసంతో మధ్యలోనే నిలిచి పోయినాడేమో? నందనందనుడు నా సందేశాన్ని విని తప్పుగా భావించినాడేమో? లేక ఇక్కడికే వచ్చియున్నాడో? పరమేశ్వరు డీ పనికి అనుకూలిస్తాడో? అనుకూలించడో? గౌరీమహాదేవి నన్ను కాపాడుతుందో? కాపాడదో? ఇంతకు నా అదృష్టం ఎట్లుందో ఏమో?

వ. అని వితర్కించుచు. 1728

ఉ. పోఁ డను బ్రాహ్మణుండు యదుపుంగవు వీటికి; వాసుదేవుఁడున్
రాఁడను; నింకఁబోయి హరి రమ్మని చీరెడి యిష్టబంధుఁడున్
లేఁడను; రుక్మికిం దగవు లేదిటఁ జైద్యున కిత్తు నంచు మ
న్నాఁడను; గౌరి కీశ్వరికి నావలనం గృప లేదు నేఁడనున్. 1729

* ఇలా అనేకవిధాల భావిస్తుంది. అగ్నిద్యోతనుడు అసలు ద్వారకాపురికి అరిగి ఉండడు; అందుచేతనే వసుదేవనందనుడు రాలేదని సందేహిస్తుంది. మరల ద్వారకకు వెళ్ళి మాధవుని ఆహ్వానించే ఆత్మబంధువు తనకు ఎవ్వడూ లేడు కదా అనుకుంటుంది. అన్న నీతిమాలి తన్ను శిశుపాలునికి ఇయ్యటానికి సిద్ధపడినాడే అని విచారిస్తుంది. పరమేశ్వరికి తనపై నేడు కృప తప్పింది అని చింతిస్తుంది.

ఉ. చెప్పదు తల్లికిం దలఁపుఁ జిక్కు; దిశల్ దరహాసచంద్రికం
గప్పదు; వక్త్రతామరసగంధ సమాగత భృంగసంఘమున్
రొప్పదు; నిద్రఁ గైకొన దురోజపరస్పర సక్తహారముల్
విప్పదు; కృష్ణమార్గగత వీక్షణపంక్తులు ద్రిప్ప దెప్పుడున్. 1730

* కన్యకామణి రుక్మిణి తన మనస్సులోని ఆవేదన తల్లికి చెప్పుకోదు. దిక్కులలో చిరునవ్వు వెన్నెలలు చిందింపదు. ముఖపద్మ సౌరభానికి ముసురుకుంటున్న తుమ్మెదల గుంపును తోలదు. నిదుర పోదు. వక్షః స్థలాన ఒండొంటితో మెలివడిన ముత్యాలదండల చిక్కు సడలింపదు. తామరసనేత్రుడు వచ్చేదారిపై నిలిపిన చూపులను క్షణకాలమైనా ప్రక్కకు మరలింపదు.

చ. తుడువదు కన్నులన్ వెడలు తోయకణంబులు; కొప్పుఁ జక్కఁగా
ముడువదు; నెచ్చెలిం గదిసి ముచ్చటకుం జన; దన్న మేమియుం
గుడువదు; నీరముం గొనదు; కూరిమి కీరముఁ జేరి పద్యమున్
నొడువదు; వల్లకీగుణ వినోదము సేయదు; డాయ దన్యులన్. 1731

* ఆ రాజపుత్రి రుక్మిణి కనులనుండి కారే కన్నీటిబొట్లు తుడువదు. చక్కగా కొప్పు సవరించుకోదు. స్నేహితురాలితో ముచ్చటింపదు. అన్నము బొత్తిగా ఆరగింపదు. మంచినీళ్లయినా ముట్టదు. చెలిమితో చెంతకు జేరిన చిలుకకు పద్యము చెప్పదు. వీణాతంత్రులను మీటుతూ వినోదింపదు. చెలికత్తెలతో చేరదు.

సీ. మృగనాభి యలఁదదు మృగరాజ మధ్యమ జలముల నాడదు జలజగంధి
ముకురంబుఁ జూడదు ముకురసన్నిభముఖి పువ్వులు దుఱుమదు పువ్వుఁబోణి
వనకేళిఁ గోరదు వనజాతలోచన హంసంబుఁ బెంపదు హంసగమన
లతలఁ బోషింపదు లతికా లలిత దేహ తొడవులు దొడవదు తొడవు తొడవు

ఆ. తిలక మిడదు నుదుటఁ దిలకినీ తిలకంబు, కమలగృహముఁ జొరదు కమలహస్త
గారవించి తన్నుఁ గరుణఁ గైకొన వన, మాలి రాఁడు తగవుమాలి యనుచు. 1732

* మురళీధరుడు తన మొరాలించి దయతో తన్ను గైకొనుటకు రాడయ్యెనే? తగవుతప్పెనే అని, సన్నని నడుము గల ఆ యన్నుల మిన్న కస్తూరి ఒడలికి పూసికొనదు. అద్దమువంటి మోము గల ఆ ముద్దులగుమ్మ అద్దము చూడదు. ఆ పువ్వుబోణి జడలో పువ్వులు పెట్టుకోదు. జలజముల వంటి నయనములు గల ఆ చెలియ జలక్రీడ లాడదు. అంచనడకల వంటి నడకలు గల ఆ కలువ కంటి అంచను పోషించదు. లతవలె మృదువైన శరీరము గల ఆ నెలత లతికలను సాకదు. అలంకారములకే అలంకారమైన ఆ అతివ ఆభరణములు ధరింపదు. చెలువలకు సిగబంతిగా నున్న ఆ ఇంతి నుదుట తిలకము దిద్దదు. కమలములవంటి కరములు గల ఆ కలికి కమలాకరం ప్రవేశింపదు.

వ. మఱియును. 1733

మ. మలఁగున్ మెల్లని గాలికిం; బటురటన్మత్త ద్విరేఫాళికిం
దలఁగుం; గోయిల మ్రోఁతకై యలఁగు; నుద్యత్కీర సంభాషలం
గలఁగున్; వెన్నెల వేడిమి న్నలఁగు; మాకందాంకుర చ్ఛాయకుం
దొలఁగుం గొమ్మ మనోభవానల శిఖాదోదూయ మానాంగియై. 1734

* రుక్మిణీదేవి మదనాగ్ని జ్వాలలలో మ్రగ్గుతున్న శరీరము గలదై, మందమారుతాన్ని అంగీకరింపదు. మత్తిలి జుంజుమ్మని మొరయుచున్న తుమ్మెదల బారునకు తొలగిపోతుంది. కోయిల కూతకు కోపం

వహిస్తుంది. చిలుక బోదల కలికి పలుకులకు ఉలికిపడుతుంది. వెన్నెల వేడిమికి కలత చెందుతుంది. గున్నమామిడి నీడలకు దూర మేగుతుంది.

వ. ఇట్లు హరిరాక కెదురు సూచుచు సకల ప్రయోజనంబులందును విరక్తయై మనోజానలంబునం బొగిలెడి మగువకు శుభంబుఁ జెప్పు విచందంబున వామలోచనభుజంబు లదరె నంతఁ గృష్ణ నియోగంబున వేగంబున బ్రాహ్మణుండు సనుదెంచిన, నతని ముఖలక్షణం బుపలక్షించి యా కలకంఠి మహోత్కంఠతోడ నకుంఠితయై మొగంబునం జిఱునగవు నిగుడ నెదురు సని నిలువంబడిన బ్రాహ్మణుం డిట్లనియె. 1735

* ఇలా పద్మాక్షుని రాకను ప్రతీక్షిస్తూ అవసర కృత్యాలపై గూడ అపేక్ష లేక మన్మథాగ్నిలో మగ్గుతున్న ఆ మగువకు శుభం సూచిస్తున్న విధంగా ఎడమకన్ను, ఎడమభుజం అదిరినాయి. అచ్యుతుని ఆజ్ఞానుసారం శీఘ్రంగా వచ్చిన అగ్నిద్యోతనుని ముఖలక్షణాలు గమనించి కమ్మని కంఠస్వరం గల రుక్మిణి మిక్కిలి తహతహతో ముఖమున మందస్మితం చిందులాడగా సత్వరంగా ఎదురేగింది. అప్పు డా సరోజాక్షిని వీక్షించి ఆ విప్రుడు ఇట్లన్నాడు.

ఉ. మెచ్చె భవద్గుణోన్నతి; కమేయ ధనావళు లిచ్చె నాకుఁ; దా
వచ్చె సుదర్శనాయుధుఁడు వాఁడె; సురాసురు లెల్ల నడ్డమై
వచ్చిన నైన రాక్షసవివాహమునం గొనిపోవు నిన్ను; నీ
సచ్చరితంబు భాగ్యమును సర్వము నేఁడు ఫలించెఁ గన్యకా! 1736

* బాలామణీ! సుదర్శనాయుధుడు నీ ఉత్తమగుణాలు మెచ్చుకున్నాడు. నాకు మితిలేని ధనరాశు లిచ్చినాడు. ఇదిగో ఇప్పుడే వచ్చేసినాడు. దేవదానవులు ఏకమై ఎదురొడ్డి నిలిచినప్పటికీ రాక్షస వివాహ విధానంతో నిన్ను గొనిపోతాడు. నీ మంచినడవడి, నీ యదృష్టం నేటికి ఫలించాయి తల్లీ!

వ. అనిన వైదర్భి యిట్లనియె. 1737

మ. జలజాతేక్షణుఁ దోడితెచ్చితివి నా సందేశమున్ జెప్పి; నన్
నిలువం బెట్టితి; నీ కృపన్ బ్రదికితిన్; నీయంత పుణ్యాత్మకుల్
గలరే? దీనికి నీకుఁ బ్రత్యుపకృతిం గావింప నే నేర; నం
జలిఁ గావించెద; భూసురాన్వయమణీ! సద్బంధుచింతామణీ! 1738

*అగ్నిద్యోతనుడి పలుకులు ఆలకించి విదర్భరాజపుత్రి ఇలా అన్నది.

* బ్రాహ్మణవంశమునకు శిరోమణివంటి వాడా! బంధువుల పాలిటికి చింతామణివంటివాడా! నా సందేశము నెరిగించి తోయజదళాక్షుని తోడ్కొని వచ్చినావు. నన్ను ప్రాణాలతో నిలిపినావు. నీ కరుణచే జీవించాను. నీ వంటి పుణ్యాత్ములు ఈ పుడమిలో లేరు. నీ వొనర్చిన ఈ యుపకారానికి ప్రత్యుపకార మేమిచేయాలో ఎరుగని దానిని, భూసురోత్తమా! నీకు దోసిలొగ్గి నమస్కరిస్తాను.

వ. అని నమస్కరించె; నంత రామకృష్ణులు తమ కూఁతు వివాహంబునకు వచ్చుట విని, తూర్యఘోషంబు లతో నెదుర్కొని, విధ్యుక్తప్రకారంబునం బూజించి మధుపర్కంబు లిచ్చి, వివిధాంబరాభరణంబులు మొదలైన కానుక లొసంగి, భీష్మకుండు బంధుజనసేనా సమేతులైన వారలకుం దూర్ణంబున సకల సంపత్పరిపూర్ణంబులైన నివేశంబులు కల్పించి విడియించె; నిట్లు కూడిన రాజుల కెల్లను వయోవీర్య బలవిత్తంబు లెట్లట్ల కోరిన పదార్థంబు లెల్ల నిప్పించి పూజించె; నంత విదర్భపురంబు ప్రజలు హరి రాక విని వచ్చి చూచి నేత్రాంజలులం దదీయ వదనకమల మధుపానంబు సేయుచు. 1739

* అని అంజలి ఘటించింది. అంతట భీష్మకమహారాజు బలరామకృష్ణులు తమ తనయ స్వయంవరానికి తరలి వచ్చారని తెలిసి మంగళవాద్యధ్వనులతో ఎదురేగి శాస్త్రోక్తవిధానంతో వారిని పూజించాడు. మధు పర్కాలు ఇచ్చాడు. నానావిధాలైన అంబరాలు నగలు మొదలైన కానుక లర్పించాడు. చుట్టాలతో సేన లతో ఏతెంచిన ఆ రామకృష్ణులకు సత్వరం సమస్త సౌకర్యాలున్న విడుదులు ఏర్పాటుచేశాడు. ఈ విధంగా కుండినపురికి చేరిన రాజు లందరికీ వారి వారి వయసుకూ, శక్తికీ, సంపత్తికీ తగినట్లుగా వారు కోరినవస్తువు లన్నింటినీ తెప్పించి ఇప్పించి ఆదరించాడు భీష్మకుడు. అంతట విదర్భపట్టణప్రజలు శ్రీకృష్ణభగవానుడు అరుదెంచిన వార్త ఆకర్ణించిన వారై అరుగుదెంచి, అవలోకించి తమ కన్ను లనే దోసిళ్ళతో గోవిందుని వదనారవింద సౌందర్యాన్ని ఆస్వాదించుతూ ఇలా పలికారు.

మ. తగు నీచక్రి విదర్భరాజసుతకుం; దథ్యంబు వైదర్భియుం
దగు నీచక్రికి; నింతమంచి దగునే? దాంపత్య మీ యిద్దఱిం
దగులం గట్టిన బ్రహ్మ నేర్పరి గదా! దర్పాహతారాతియై
మగఁడౌ గావుతఁ జక్రి యీ రమణికిన్ మా పుణ్యమూలంబునన్. 1740

* ఈ చక్రాయుధుడు విదర్భ రాజకుమారికి ఎంతో తగియున్నాడు. నిజంగా వైదర్భి ఈ చక్రికి మిక్కిలి తగిఉంది. ఆహా! ఎంత చక్కని దాంపత్యం! వీరిద్దరినీ అలుమగలుగా జతగూర్చిన ఆ విధాత ఎంత నెరజాణ. మా పుణ్యఫలంగా ఈ చక్రాయుధుడు తన పరాక్రమంతో శత్రువులను పారదోలి మా రాకుమారిని పెండ్లాడు గాక!

వ. అని పలికి రా సమయంబున. 1741

సీ. సన్నద్ధులై బహుశస్త్ర సమేతులై బలసి చుట్టును వీరభటులు గొలువ
ముందట నుపహారములు గానుకలుఁ గొంచు వర్గంబులై వారవనిత లేఁగఁ
బుష్ప గంధాంబర భూషణ కలితలై పాడుచు భూసురభార్య లరుగఁ
బణవ మర్దల శంఖ పటహ కాహళ వేణు భేరీధ్వనుల మిన్ను పిక్కటిలఁగఁ

ఆ. దగిలి సఖులు గొలువఁ దల్లులు బాంధవ, సతులుఁ దోడ రాఁగ సవినయముగ
నగరు వెడలి నడచె నగజాతకును మ్రొక్క, బాల చికుర పిహిత ఫాల యగుచు. 1742

* ఇలా అనుకుంటున్న సమయంలో ఫాలతలాన ముంగురులు ముసురుకొనగా, రుక్మిణీకన్య గౌరీదేవి నర్చించుటకై అంతఃపురంనుండి సపరివారంగా అమ్మవారిగుడికి బయలుదేరింది. వీరభటులు కవచాలు తొడుగుకొని పలువిధాలైన ఆయుధాలు ధరించినవారై ఆమెను పరివేష్టించి నడిచారు. వారకాంతలు తినుబండములు కానుకలు చేకొని బారులుదీరి రాజకుమారి ముందు సాగిపోయారు. బ్రాహ్మణ సువాసినులు పూలు పెట్టుకొని, చందనము పూసుకొని, క్రొత్తచీరలు గట్టి, సొమ్ములు దాల్చి, పాటలు పాడుతూ ఆమె ననుసరించారు. ఉడుక, మద్దెల, శంఖము, తప్పెట, బాకా, పిల్లనగ్రోవి, భేరి మొదలైనవాద్యాల మ్రోతలు గగన మంటినాయి. చెలికత్తెలు, దాదులు, బాంధవస్త్రీలు ఆమెను వెంబడించారు.

వ. మఱియు సూత మాగధ వంది గాయక పాఠకజను లంతంత నభినందించుచుం జనుదేర మంద గమనంబున, ముకుంద చరణారవిందంబులు డెందంబునం దలంచుచు నిందుధరసుందరీ మంది రంబు సేరి సలిలధారా ధౌత కరచరణారవిందయై వార్చి శుచియై, గౌరీసమీపంబునకుం జనియె; నంత ముత్తైదువలగు భూసురోత్తముల భార్యలు భవసహితయైన భవానికి మజ్జనంబు గావించి గంధాక్షతంబు లిడి, వస్త్రమాల్య భూషణాదుల నలంకరించి, ధూపదీపంబు లొసంగి, నానావిధోప హారంబులు సమర్పించి, కానుక లిచ్చి, దీపమాలికల నివాళించి రుక్మిణీదేవిని మ్రొక్కించి రప్పుడు. 1743

* సూతులు, వందిమాగధులు, గాయకులు, స్తుతిపాఠకులు కైవారాలు గావిస్తూ వెంటరాగా, రుక్మిణి గోవిందుని పాదారవిందాలు హృదయంలో స్మరిస్తూ హంసగమనంతో అంబికాలయానికి వచ్చింది. కాలుసేతులు కడుగుకొని ఆచమించి పరిశుద్ధురాలై పరమేశ్వరి సన్నిధికి చేరింది. అప్పుడు ముత్తైదువ లయిన బ్రాహ్మణసతులు పరమేశ్వర సహితంగా భవానికి అభిషేకం గావించారు. గంధాక్షతలు సమర్పించారు. వస్త్రాలతో, పూదండలతో, అభరణాలతో అమ్మవారిని అలంకరించారు. ధూపదీపా లిచ్చారు. పలురకాల పిండివంటలు నైవేద్యం పెట్టారు. కానుకలు అర్పించినారు. దీపాలతో హారతు లెత్తినారు. అనంతరం రుక్మిణీదేవిని దుర్గాదేవికి మొక్కించినారు.

ఉ. నమ్మితి నా మనంబున సనాతనులైన యుమామహేశులన్
మిమ్ముఁ బురాణదంపతుల మేలు భజింతు గదమ్మ! మేటి పె
ద్దమ్మ దయాంబురాశివి గదమ్మ హరిం బతి సేయు మమ్మ నిన్
నమ్మినవారి కెన్నఁడును నాశము లేదు గదమ్మ యీశ్వరీ! 1744

* అప్పుడు రుక్మిణి భవానిని ఇలా ప్రార్థించింది. అమ్మా! గౌరీ! శాశ్వతులూ, ఆదిదంపతులూ అయిన పార్వతీ పరమేశ్వరులను మిమ్ము మదిలో నమ్ముకొని ఉన్నాను. భక్తితో కొలుస్తున్నాను. అమ్మలలో నీవు

మేటివి. దయకు సముద్రమువంటిదానవు. వెన్నుని నాకు విభుని గావించు తల్లీ! నిన్ను నమ్ముకొన్న వారికి ఎన్నటికినీ నష్ట మనేది లేదు గదా!

వ. అని గౌరీదేవికి మ్రొక్కి పతులతోడం గూడిన బ్రాహ్మణభార్యలకు లవణాపూపంబులును, దాంబూల కంఠసూత్రంబులును, నిక్షుదండంబులు నిచ్చి రుక్మిణీదేవి వారలం బూజించిన. 1745

* ఇలా వేడుకుంటూ వైదర్భి దుర్గకు నమస్కరించి భర్తృసమేతలైన బ్రాహ్మణపత్నులకు ఉప్పు, అప్పములు, తాంబూలాలు, మంగళసూత్రములు, చెఱకుగడలు ఇచ్చి పూజించింది.

ఆ. వార లుత్సహించి వలనొప్ప దీవించి, సేస లిడిరి యువతిశిరమునందు;
సేస లెల్లఁ దాల్చి శివవల్లభకు మ్రొక్కి, మౌననియతి మాని మగువ వెడలె. 1746

* ఆ ముత్తైదువలు ఉత్సాహంతో దీవన లిచ్చి రుక్మిణీరమణి తలపై అక్షత లుంచారు. ఆ మంగళా క్షతలు ధరించి ఆమె శివకామినికి వందన మొనర్చి మౌనవ్రతం మాని గుడినుండి వెడలింది.

వ. ఇట్లు మేఘమధ్యంబు వెలువడి విలసించు క్రొక్కారు మెఱుంగు తెఱంగున, మృగధర మండలంబు నిర్గమించి చరించు మృగంబు చందంబునఁ, గమలభవ నర్తకుం డెత్తిన జవనిక మఱుఁగు దెరలి పొడసూపిన మోహినీదేవత కైవడి, దేవ దానవ సంఘాత కరతల సవ్యాపసవ్య సమాకృష్యమాణ పన్నగేంద్ర పాశ పరివలయిత పర్యాయ పరిభ్రాంత మందరాచల మంథాన మథ్యమాన ఘూర్ణిత ఘుమఘుమాయిత మహార్ణవమధ్యంబున నుండి చనుదెంచు నిందిరాసుందరీ వైభవంబున, బహువిధ ప్రభా భాసమానయై, యిందుధర సుందరీమందిరంబు వెడలి మానస కాసార హేమకమల కానన విహరమాణ మత్త మరాళంబు భంగి, మందగమనంబునఁ గనక కలశ యుగళ సంకాశ కర్కశ పయోధరభార పరికం ప్యమాన మధ్యయై, రత్నముద్రికాలంకృతం బైన కెంగేల నొక్క సఖీలలామంబు కైదండ గొని, రత్న నివహ సముదంచిత కాంచన కర్ణపత్ర మయూఖంబులు గండభాగంబుల నర్తనంబులు సలుప, నరవింద పరిమళ కుతూహలావతీర్ణ మత్తమధుకరంబుల మాడ్కి నరాళంబులైన కుంతలజాలంబులు ముఖమండలంబునఁ గ్రందుకొన, సుందర మందహాస రోచులు దిశలందు బాలచంద్రికా సౌందర్యం బు నావహింప, నధరబింబఫలారుణ మరీచిమాలికలు రదనకుంద కుట్మలం బుల కనురాగంబు సంపాదింప, మనోజాత కేతన సన్నిభంబైన పయ్యెదకొంగు దూఁగ, సువర్ణమేఖలా ఘటిత మణికిరణ పటలంబు లకాల శక్రచాప జనకంబులై మెఱయఁ, జెఱకువిలుతుం డొఱవెఱికి వాఁడి యిడి జళిపించిన ధగద్ధగాయమానంబు లగు బాణంబుల పగిది, సురుచిర విలోకన నికరంబులు రాజవీరుల హృదయంబులు భేదింప, శింజాన మంజు మంజీర నినదంబులు చెవుల పండువులు సేయఁ, బాదసంచారంబున హరిరాక కెదురుచూచుచు, వీరమోహినియై చనుదెంచుసమయంబున.
1747

*అలా వెడలివచ్చిన రుక్మిణి మబ్బుల నడుమనుండి వెలువడి ప్రకాశించే తొలకరి మెఱుపులాగా ఉన్నది. చంద్రమండలంనుంచి వెలికివచ్చి సంచరించే లేడిలాగా ఉన్నది. బ్రహ్మదేవుడనే నటుడు ఎత్తిన

తెరమరుగు బాసి రంగమున ప్రత్యక్షమైన మోహినీదేవతలాగా ఉన్నది. వాసుకి అనే సర్పరాజును కవ్వపుత్రాడుగాను, మందరగిరిని కవ్వముగాను చేసి సురాసుర సమూహం కుడియెడమలుగా చిలికే వేళ ఘూర్ణమానమై ఘుమఘుమ ధ్వనులతో నిండిన మహాసాగరమధ్యం నుంచి నిర్గమించిన రమారమణిలాగా విరాజిల్లింది. ఇలా పలుకాంతులతో విలసిల్లుతూ రుక్మిణి కాళికాలయం నుంచి బయలుదేరింది. మానస సరోవరమందు పసిడితామరల గుంపులో విహరించే కొదమ రాయంచలాగా ఆమె మెల్లగా నడిచింది. బంగారుగిండ్లకు సాటివచ్చే పయోధరాల భారంతో తూలియాడుతున్న నడుము గల రాకుమారి రత్నాంగుళీయకముతో విరాజిల్లే అరుణారుణ హస్తంతో అనుగుచెలి హస్తం పట్టుకొంది. మణిఖచితాలైన సువర్ణతాటంకాల కాంతులు ఆమె చెక్కిళ్ళపై చిందులు వేస్తున్నాయి. పద్మగంధం మీది ఆసక్తితో క్రమ్మిన గండుతుమ్మెదల వంటి ఉంగరాల ముంగురులు ఆమె ముద్దుల మోముపై మూగుతున్నాయి. ఆమె అందమైన చిరునవ్వుల వెలుగులు దిక్కులలో లేతవెన్నెల సొబగు నెలకొన జేశాయి. ఆమె దొండపండువంటి అధరం అరుణకాంతులు మొల్లమొగ్గలవంటి దంతాలకు ఎఱ్ఱదనం కూరుస్తున్నాయి. మన్మథపతాక చందాన ఆమె పైటచెంగు తూగాడుతున్నది. ఆమె పసిడి ఒడ్డాణంలో చెక్కిన మణుల ధగధగ దీప్తులు కాలము గాని కాలాన ఇంద్ర చాపాన్ని సృష్టించుతున్నాయి. కందర్పుడు ఒరనుండి పైకితీసి పదనుబెట్టి జళిపించిన వేళ తళుకు తళుక్కు మని మెరిసే వాడి తూపుల మాదిరి ఆమె సుందరమైన చూపులు వీరాధివీరులైన రాజుల గుండెలను చెండి వేస్తున్నాయి. అందమైన కాలియందెల రవళి, చెవులకు విందు సేయగా ఆ సుందరి ముకుందుని రాక ప్రతీక్షిస్తూ వీరమోహినియై కాలినడకతో వస్తున్నది.

మ. అలినీలాలకఁ బూర్ణచంద్రముఖి నేణాక్షిం బ్రవాళాధరం
గలకంఠిన్ నవపల్ల వాంఘ్రియుగళన్ గంధేభకుంభస్తనిం
బులినశ్రోణి నిభేంద్రయాన నరుణాంభోజాతహస్తన్ మహో
త్పల గంధిన్ మృగరాజమధ్యఁ గని విభ్రాంతాత్ములై రందఱున్. 1748

* తుమ్మెదలవంటి నల్లని ముంగురులు, నిండుచందురునివంటి నెమ్మోము, లేడిచూపులవంటి చూపులు, పగడమువంటి పెదవి, అవ్యక్తమధురమైన కంఠం, క్రొంజివురుటాకులవంటి అడుగులజంట, మత్తగజకుంభాలవంటి కుచాలు, ఇసుకతిన్నెలవంటి పిరుదులు, గజరాజ గమనమువంటి గమనము, కెందామరలవంటి చేతులు, సింహమునడుమువంటి నడుము గలిగి పద్మసుగంధాలు వెదజల్లే రుక్మిణీదేవిని చూచి అందరూ ఆశ్చర్యచకితు లయ్యారు.

వ. మఱియు న య్యింతి దరహాస లజ్జావలోకనంబులం జిత్తంబు లేమఱి ధైర్యంబు దిగనాడి, గాంభీర్యంబులు విడిచి, గౌరవంబులు మఱచి, చేష్టలు మాని, యెఱుక లుడిగి, యాయుధంబులు దిగవైచి గజతురగ రథారోహణంబులు సేయనేరక, రాజులెల్ల నేలకు వ్రాలి; రా యేణీలోచన తన వామకరనఖంబుల నలకంబులు దలఁగం ద్రోయుచు నుత్తరీయంబు సక్కనొత్తుచుఁ గడగంటి చూపులం గ్రమంబున నా రాజలోకంబు నాలోకింపుచు. 1749

* అంతేకాదు, ఆ చెలువ చిరునవ్వులవల్లా, సిగ్గుతో కూడిన చూపులవల్లా అక్కడి రాజకుమారులకు మనసులు చలించాయి. వారు ధైర్యం వీడినారు; గాంభీర్యం వదలినారు; గౌరవం మరచినారు. చేష్టలుడిగినారు. తెలివి మాలినారు. ఆయుధాలు జారవిడిచినారు. ఏనుగులు, గుర్రాలు, అరదాలు ఎక్కలేక భూమిపై వ్రాలినారు. లేడిచూపులు గల రుక్మిణి తన ఎడమచేతి గోళ్లతో ముంగురులు ఎగదోసికొంటూ, పయట సరిదిద్దుకుంటూ, కడగంటి చూడ్కులను రాజసమూహంమీద ప్రసరింప జేసింది.

మ. కనియెన్ రుక్మిణి చంద్రమండలముఖుం గంఠీరవేంద్రావ ల
గ్ను నవాంభోజదళాక్షుఁ జారుతరవక్షున్ మేఘసంకాశ దే
హు నగారాతి గజేంద్ర హస్తనిభబాహుం జక్రిఁ బీతాంబరున్
ఘనభూషాన్వితుఁ గంబుకంఠు విజయోత్కంఠున్ జగన్మోహనున్. 1750

* అలా చూస్తూ చంద్రబింబమువంటి ముఖమూ, సింగము నడుమువంటి నడుమూ, క్రొందామరలవంటి కన్నులూ, పరమరమణీయమైన వక్షము, నీలమేఘమువంటి నెమ్మేనూ, ఐరావత గజతుండమువంటి కరములూ, పచ్చని పట్టుపుట్టములూ చక్రాయుధమూ కలవాడు, విజయమునందు ఆసక్తి యున్నవాడు, జగములను మోహింప చేసేవాడు అయిన శ్రీకృష్ణుని రుక్మిణిదేవి దర్శించింది.

-: శ్రీకృష్ణుఁడు శత్రురాజులు చూచుచుండ రుక్మిణీదేవిని గొనిపోవుట :-

వ. కని తదీయ రూపవయోలావణ్య వైభవ గాంభీర్య చాతుర్యతేజో విశేషంబులకు సంతసించి, మనోభవ శరాక్రాంతయై రథారోహణంబు గోరుచున్న వరారోహం జూచి, పరిపంథి రాజలోకంబు సూచుచుండ మందగమనంబున గంధసింధురంబు లీలం జనుదెంచి ఫేరవంబుల నడిమి భాగంబు గొనిచను కంఠీరవంబు కైవడి నిఖిల భూపాలగణంబుల గణింపక తృణీకరించి రాజకన్యకం దెచ్చి హరి తన రథంబుమీఁద నిడికొని భూ నభోఽంతరాళంబులు నిండ శంఖంబు పూరించుచు బలభద్రుండు తోడ నడవ. యాదవవాహినీ పరివృతుండై ద్వారకానగర మార్గంబు పట్టి చనియె; నంత జరాసంధవశులయిన రాజు లందరు హరిపరాక్రమంబు విని సహింప నోపక. 1751

* అలా చూచి శ్రీకృష్ణుని రూపం, లావణ్యం, గాంభీర్యం, నేర్పు, తేజస్సు, ఐశ్వర్యం- ఈ విశేషాలకు హర్షించింది. ఆమె మదనబాణాలకు గురియై త్వరగా రథ మెక్కడానికి కుతూహలపడింది. రుక్మిణీదేవిని పుండరీకాక్షుడు అవలోకించాడు. శత్రురాజసమూహం చూస్తుండగనే మత్తమాతంగం మాదిరి మెల్లని నడకతో సవిలాసంగా చనుదెంచాడు. నక్కల నడుమ నున్న ఆమిషం హర్యక్షం ఎత్తుకొని పోయినట్లు సకలరాజలోకాన్ని లెక్కచేయక తిరస్కరించి రాకుమారిని రథ మెక్కించుకున్నాడు. భూమ్యాకాశాలు ప్రతిధ్వనించేటట్లు పాంచజన్యం పూరించాడు. బలరాముడు వెంటరాగా శ్రీకృష్ణుడు యాదవసైన్యంతో ద్వారకానగర మార్గం పట్టాడు. అపుడు జరాసంధునకు లోబడిన భూపాలకు లందరూ వెన్నుని విక్రమాటోపం సహింపలేక పోయారు.

మ. ఘనసింహంబుల కీర్తి నీచమృగముల్ గైకొన్న చందంబునన్
మన కీర్తుల్ గొని బాలఁ దోడ్కొనుచు నున్మాదంబుతో గోపకుల్
సనుచున్నా రదె? శౌర్య మెన్నటికి? మీ శస్త్రాస్త్రముల్ గాల్పనే?
తనుమధ్యన్ విడిపింపమేని నగరే ధాత్రీజనుల్ గ్రంతలన్. 1752

* అదిగో! గొప్ప సింహముల కీర్తిని ముక్కడి మృగాలు హరించిన విధంగా గొల్లవాళ్లు మన యశస్సు దోచుకొని కన్య నెత్తుకొని కావరంతో కదలి వెళుతున్నారు. ఇప్పటికి కొరగాని మన ప్రతాపం మరి ఎప్పటికి? మన శస్త్రాస్త్రాలు మంటలో వేయడానికా? సన్నని నడుము గల ఆ కన్నియను వారి బారినుండి తప్పించలేకపోతే సందుగొందుల్లో సైతం మనలను ప్రజలు పరిహసించరా?

వ. అని యొండొరులం దెలుపుకొని, రోషంబులు హృదయంబుల నిలుపుకొని, సంరంభించి, తనుత్రాణంబుల వహించి, ధనురాది సాధనంబులు ధరియించి, పంతంబు లాడి, తమ తమ చతురంగబలంబులం గూడికొని, జరాసంధాదులు యదువీరుల వెంటనంటి, తాఁకి నిలు నిలుండని ధిక్కరించి పలికి యుక్కు మిగిలి, మహీధరంబుల మీఁద సలిలధారలు గురియు ధారాధరంబుల చందంబున బాణవర్షంబులు గురిసిన యాదవసేనలం గల దండనాయకులు కోదండంబు లెక్కిడి, గుణంబులు మ్రోయించి, నిలువంబడి రప్పుడు. 1753

* ఈ విధంగా ఒకరి కొకరు చెప్పుకొని రోషాలు మనసుల కెక్కించుకున్నారు. పూనిక వహించారు. కవచాలు ధరించారు. విండ్లు మొదలైన యుద్ధసాధనాలను చేకొన్నారు. ప్రజ్ఞలు పలికినారు. జరాసంధుడు మొదలైన రాజు లందరూ చతురంగబలాలతో యాదవవీరులను వెంబడించి, 'నిలవండి, నిలవండి' అని ధిక్కరించి హుంకరించి పలికినారు. శైలాలమీద జలధారలు వర్షించే మేఘాలమాదిరి వారు శరవర్షం కురియించారు. అప్పుడు యాదవసైన్యంలోని సేనాధిపతులు, చాపాలు ఎక్కుపెట్టి ధనుష్టంకారం గావిస్తూ నిలబడ్డారు.

క. అరిబల భట సాయకముల, హరిబలములు గప్పఁబడిన నడరెడు భీతిన్
హరిమధ్య సిగ్గుతోడను, హరివదనముఁ జూచెఁ జకితహరిణేక్షణయై. 1754

* ఆ సమయంలో శత్రువీరులు శ్రీకృష్ణునిసేనను బాణాలతో కప్పివేయడం చూచి భీతిల్లి సింగంనడుము వంటి నడుము కలది, బెదరిన జింకకన్నులవంటి కన్నులు గలది అయిన రుక్మిణి సిగ్గుతో శ్రీకృష్ణుని ముఖం అవలోకించింది.

వ. ఇట్లు చూచిన. 1755

క. చొచ్చెద రదె యదువీరులు, వ్రచ్చెద రరిసేన నెల్ల వైరులు పెలుచున్
నొచ్చెదరును విచ్చెదరును, జచ్చెదరును నేఁడు చూడు జలజాతాక్షీ! 1756

* ఇలా రుక్మిణి చూడగానే శ్రీకృష్ణుడు 'ఓ కమలనయనా! చూస్తూ ఉండు, మన యాదవవీరులు శత్రుసైన్యంలో ప్రవేశించి చీల్చిచెండాడుతారు. విరోధులు నొచ్చి విచ్చిపోతారు, చచ్చిపోతారు అన్నాడు.

వ. అని రుక్మిణీదేవిని హరి యూఱడించె; నంత బలభద్రప్రముఖులైన యదువీరులు ప్రళయవేళల మిన్నునం బన్ని బలుపిడుగు లడరించు పెనుమొగిళుల వడువున జరాసంధాది పరిపంథిరాజ చక్రంబుమీఁద నవక్రపరాక్రమంబున శిఖి శిఖా సంకాశ నిశిత శిలీముఖ నారాచ భల్ల ప్రముఖంబులైన బహువిధ బాణపరంపరలు గురియ, నదియును విదళిత మత్తమాతంగంబును, విచ్ఛిన్న తురంగంబును, విభిన్న రథవరూథంబును, వినిహత పదాతియూథంబును, విఖండిత వాహ వారణ రథారోహణ మస్తకంబును, విశకలిత వక్షో మధ్య కర్ణ కంఠ కపోల హస్తంబును, వికీర్ణ కేశజాలంబును, విపాటిత చరణ జానుజంఘంబును, విదళిత దంతసంఘంబును, విఘటిత నీరమం జీర కేయూరంబును, విభ్రష్ట కుండల కిరీట హారంబును, విస్మృత వీరాలాపంబును, విదార్యమాణ గదా కుంత తోమర పరశు పట్టిస ప్రాస కరవాల శూల చక్ర చాపంబును, వినిపాతిత కేతన చామ రచ్ఛత్రంబును, విలూన తనుత్రాణంబును, వికీర్యమాణ ఘోటకసంఘ రింఖా సముద్ధూత ధరణీ పరాగంబును, వినష్ట రథవేగంబును, వినివారిత సూత మాగధ వంది వాదంబును, వికుంఠిత హయ హేషా పటహ భాంకార, కరటిఘటా ఘీంకార, రథనేమి ఫటాత్కార, తురగనాభిఘంటా ఘణఘణాత్కార, వీర హుంకార, భూషణ ఝణఝణాత్కార, నిస్సాణ ధణధణాత్కార, మణినూపుర క్రేంకార, కింకిణీగణ కిణాత్కార, శింజినీ టంకార, భట పరస్పర ధిక్కారనాదంబును, వినిర్భిద్యమాన రాజసమూహంబును, విద్యమాన రక్తప్రవాహంబును, విశ్రూయమాణ భూతబేతాళ కలకలంబును, విజృంభమాణ ఫేరవ కాక కంకాది సంకులంబును, బ్రచలిత కబంధంబును, బ్రభూత పలల గంధంబును, ప్రదీపితమేదో మాంస రుధిర ఖాదంబును, బ్రవర్తిత డాకినీ ప్రమోదంబునునై యుండె; నప్పుడు. 1757

* ఈ విధంగా పలుకుతూ వాసుదేవుడు రుక్మిణీదేవిని ఊరడించాడు. అంతట బలరాముడు మొదలైన యదువంశవీరులు ప్రళయకాలంలో మింట వ్యాపించి పిడుగులు రాల్చే పెనుమబ్బుల చందాన విజృంభించారు. జరాసంధుడు మొదలైన శత్రురాజుల మీద మొక్కవోని కడిమితో అగ్నిజ్వాలలతో సమానమైన వాడి శిలీముఖాలు, నారాచములు, భల్లములు మొదలుగా పలువిధములైన శరపరంపరలను వర్షించారు. ఆ బాణవర్షానికి శాత్రవసైన్యంలోని మదపుటేనుగులు తునాతునుక లైనాయి. గుఱ్ఱములు చెదరిపోయాయి. రథాల పై కప్పులు విఱిగిపడ్డాయి. కాల్బలము కూలిపోయింది. గజాశ్వరథారోహకుల తలలు తెగి నేల రాలాయి. గుండెలు, నడుములు, మెడలు, చెక్కులు, చేతులు తునుకలు తునుక లయ్యాయి. పుఱ్ఱెలు బ్రద్ద లయ్యాయి. తల వెండ్రుకలు నేలమీద పరుచుకున్నాయి. పాదాలు, మోకాళ్ళు, పిక్కలు తెగిపోయాయి. పండ్లు రాలినాయి. వీరమద్దియలు, భుజకీర్తులు వీడిపోయాయి. చెవిపోగులు, కిరీటాలు, ముత్యాలదండలు జారిపడినాయి. సింహనాదాలు మూగవోయాయి. గదలు, బల్లెములు, గుదియలు, గండ్రగొడ్డళ్ళు, అడ్డకత్తులు, ఈటెలు, ఖడ్గాలు, శూలాలు, చక్రాలు, ధనువులు విరిగి ముక్కలైనాయి. జెండాలు, గొడుగులు, వింజామరలు కూలిపోయాయి. కవచాలు పగిలినాయి. గుఱ్ఱాల పౌజు గిట్టల తాకిడికి రేగిన దుమ్ము అంతటా నిండింది. రథాలవేగం ఆగింది. వందిమాగధ, వైతాళికుల స్తోత్రపాఠాలు కట్టువడినాయి. గుఱ్ఱాల సకిలింపులు , తప్పెటల

భాంకారాలు, గజబృందాల ఘీంకారాలు, రథచక్రముల పటపటాత్కారాలు, గుఱ్ఱాల నడుము గంటల ఘణఘణాత్కారాలు, వీరుల హుంకారాలు, ఆభరణాల ఝణ ఝణాత్కారాలు, నగారాల ధణధణాత్కారాలు, మణిమంజీరాల క్రేంకారాలు, మువ్వల కిణకిణాత్కారాలు, అల్లెత్రాళ్ల టంకారాలు, భటుల అన్యోన్యధిక్కారాలు అణగిపోయాయి. రాజుల సమూహం చెదరింది. నెత్తురు టేరులు ప్రవహించాయి. భూతబేతాళాల కలకల ధ్వని కర్ణగోచరమైంది. నక్కలు, కాకులు, గ్రద్దలు, రాబందులు- వీటి అరుపులు చెలరేగినాయి. మొండెములు కదలాడినాయి. మాంసపుగౌలు కొట్టింది. మెదడు, మాంసము భక్షిస్తూ, నెత్తురు త్రాగుతూ ఉన్న డాకిని మున్నగు పిశాచాలకు ఆ రణరంగం ఆనందం కలిగించింది.

చ. మగిడి చలించి పాఱుచును మాగధముఖ్యులు గూడి యొక్కచో
వగచుచు నాలిఁ గోల్పడినవాని క్రియన్ గడు వెచ్చనూర్పుచున్
మొగమున దప్పిదేరఁ దమ ముందటఁ బొక్కుచు నున్న చైద్యుతోఁ
బగతుర చేతిలోఁ బడక ప్రాణముతోడుత నున్నవాఁడవే. 1758

* ఆ సమయంలో భయంతో వెనుదిరిగి పరుగిడుతూ జరాసంధుడు మొదలైన ప్రముఖు లందరూ ఒకచోట చేరినారు. పెళ్ళాన్ని పోగొట్టుకున్న వాడివలె ఏడుస్తూ, వేడినిట్టూర్పులు విడుస్తూ, వడలిన ముఖంతో తమ యెదుట దుఃఖిస్తున్న శిశుపాలుణ్ణి చూచారు. 'శత్రువుల చేతుల్లో బడక ప్రాణాలతో బ్రతికే ఉన్నావు గదా!' అని ఓదార్చారు.

వ. అని మఱియును. 1759

ఆ. బ్రతుకవచ్చు నొడలఁ బ్రాణంబు లుండిన, బ్రతుకు గలిగెనేని భార్య గలదు;
బ్రతికి తీవు; భార్యపట్టు దైవ మెఱుంగు, వగవ వలదు చైద్య! వలదు వలదు. 1760

* ఇలా ఓదారుస్తూ వారంతా మళ్లీ అతనితో ఇలా అన్నారు. 'నాయనా! బొందిలో ప్రాణాలుంటే ఎలాగైనా బ్రతకవచ్చు. బ్రతికిఉంటే భార్య దొరక్కపోదు. పెండ్లముమాట దేవు డెరుగు! ముందు నీవు బ్రతుకుటయే మాకు పదివేలు; ఊరక వాపోవవద్దు.'

వ. వినుము. దేహధారి స్వతంత్రుఁడు గాఁడు. జంత్రగానిచేతి జంత్రపు బొమ్మకైవడి నీశ్వరతంత్ర పరాధీనుండై, సుఖదుఃఖంబులందు నర్తనంబులు సలుపు. తొల్లి నేను మథురాపురంబుమీఁదఁ బదియేడు మాఱులు పరాక్రమంబునన్ విడిసి, చక్రిచేత నిర్మూలిత బలచక్రుండనై, కామపాలుచేతం బట్టువడి, యీ కృష్ణుండు కరుణతో విడిపించిన వచ్చి, క్రమ్మఱ నిరువదిమూఁ డక్షౌహిణులం గూడికొని, పదునెనిమిదవ మాఱు దాడిచేసి, శత్రువులం దోలి, విజయంబు చేకొంటిని. జయాపజయంబులందు హర్షశోకంబుల నెన్నండును జెంద; నేఁటిదినంబున నీ కృష్ణుని కెదిరి పోర మన రాజలోకంబు లెల్ల నుగ్రాక్షుం గూడుకొని, యెదిరి పోరిన నోడు. ఇంతియ కాక దైవయుక్తంబైన కాలంబునం జేసి, లోకంబులు పరిభ్రమించుచు నుండు; నదియునుం గాక. 1761

* అప్పుడు జరాసంధుడు ఇలా అన్నాడు- శిశుపాలా! విను. మానవుడు అస్వతంత్రుడు, బొమ్మ లాడించేవాడి చేతిలో కీలుబొమ్మలాగా అతడు ఈశ్వరమాయాకు లోనై సుఖదుఃఖాలలో నాట్యమాడు తుంటాడు. మునుపు నేను మథురపై పరాక్రమంతో పదిహేడు పర్యాయలు దండెత్తినాను. కృష్ణుని చేతిలో నా సమస్తసైన్యం ఓడిపోయింది. నేను బలరాముడిచేత పట్టుబడ్డాను. ఆ కృష్ణుడు దయతలచి విడిచి పెట్టగా వచ్చాను. మరల ఇరవైమూడక్షౌహిణుల సైన్యం సమకూర్చుకొని పద్దెనిమిదవసారి దండెత్తిపోయి శత్రువులను తరిమివైచి విజయం సాధించాను. నే నెన్నడూ గెలుపోటములలో మోదఖేదములు పొందింది లేదు. దైవప్రేరితమైన కాలంవల్ల లోకాలు సాగుతుంటాయి.

మ. తమకుం గాలము మంచిదైన మనలం ద్రైలోక్య విఖ్యాత వి
క్రములం గెల్చిరి యాదవుల్ హరిభుజాగర్వంబునన్ నేఁడు; కా
లము మేలై చనుదెంచెనేని మనమున్ లక్షించి విద్వేషులన్
సమరక్షోణి జయింత మింతపనికై శంకింప నీ కేటికిన్. **1762**

* ఇంతేకాదు. యాదవులకు కాలం కలిసివచ్చింది. ముల్లోకాలలో ప్రసిద్ధిగన్న విక్రమాఢ్యులమైన మనలను గోవిందుని బాహుదర్పంతో వారు ఈనాడు గెలువగలిగినారు. కాలం మనకు అనుకూలించినపుడు పంతగించి పగవారిని భండనభూమిలో చెండాడగలం. ఈ మాత్రానికి ఇంత చింతింప నవసరం లేదు.

వ. అని యిట్లు జరాసంధుండును, నతని యొద్దిరాజులును, శిశుపాలుని పరితాపంబు నివారించి, తమ తమ భూములకుం జనిరి. శిశుపాలుండు ననుచర సేనాసమేతుం డయి తన నగరంబునకుం జనియె; నంత రుక్మి యనువాఁడు కృష్ణుండు రాక్షసవివాహంబునం దన చెలియలిం గొనిపోవుటకు సహింపక, యేకాక్షౌహిణీబలంబు తోడ సమరసన్నాహంబునం గృష్ణుని వెనుదగిలి పోవుచుఁ, దన సారథితో నిట్లనియె. **1763**

* ఈ విధంగా జరాసంధుడూ, అతని చెంతనున్న సామంత రాజులూ శిశుపాలుని మనోవేదన తొలగించి తమతమ దేశాలకు వెళ్ళిపోయారు. శిశుపాలుడు తన పరివారంతో, సైన్యంతో తన నగరానికి అరిగినాడు. అంతట రుక్మిణి అన్న అయిన రుక్మి కృష్ణుడు రాక్షస వివాహవిధానంతో తన సోదరిని ఎత్తుకపోవడం ఓర్చు కోలేక ఒక అక్షౌహిణి సేనతో యుద్ధసంరంభం వహించి వెన్నుని వెన్నాడి వెళ్లుతూ సారథితో ఇట్లన్నాడు.

ఉ. బల్లిదు నన్ను భీష్మజనపాల కుమారునిఁ జిన్నఁజేసి నా
చెల్లెలి రుక్మిణిం గొనుచుఁ జిక్కని నిక్కపు బంటువోలె నీ
గొల్లఁడు వోయెడిన్; రథముఁ గూడఁగఁ దోలుము; తేజితోల్లస
ద్భల్ల పరంపరన్ మదముఁ బాపెదఁ జూపెద నా ప్రతాపమున్. **1764**

* నేను భీష్మకప్రభుని పుత్రుడను. మహాబలవంతుణ్ణి. బల్లిదుడనైన నన్ను పిల్లవానివలె చులకన చేసి నా చెల్లెలిని రుక్మిణిని గైకొని ఈ గొల్లవాడు అసహాయ శూరునివలె అరుగుచున్నాడు. మన అరదమును అంటతోలుము. పదును గలిగి ప్రకాశించు బాణాలను ప్రయోగించి వాని పొగరణుస్తా! నా పరాక్రమం చూపిస్తా!

వ. అని యిట్లు రుక్మి హరి కొలంది యెఱుంగక సారథి నదలించి రథముఁ గూడ దోలించి 'గోపాలకా! వెన్నద్రుుచ్చ! నిమిషమాత్రంబు నిలు నిలు, మని తిరస్కరించి, బలువింట నారి సారించి మూఁడు వాఁడితూపుల హరి నొప్పించి యిట్లనియె. 1765

* ఈ విధంగా రుక్మి శౌరి శక్తిసామర్థ్యాలు ఎంతటివో తెలియక సారథిని గద్దించి రథమును కూడ దోలించి 'ఓ యాదవా! వెన్నదొంగా! క్షణ మాగుము' అని నిర్లక్ష్యంగా పలికి ధనుష్టంకార మొనర్చాడు. మూడు వాడి బాణాలతో వాడు పంకజాక్షుని సంకటపరచి ఇట్లన్నాడు.

సీ. మా సరివాఁడవా మా పాపఁ గొనిపోవ? నేపాటి గలవాఁడ? వేది వంశ?
మెందు జన్మించితి? వెక్కడఁ బెరిఁగితి? వెయ్యది నడవడి? యెవ్వఁ డెఱుఁగు?
మానహీనుఁడ వీవు? మర్యాద లెఱుఁగవు; మాయఁ గైకొని కాని మలయ రావు;
నిజరూపమున శత్రునివహంబుపైఁ బోవు; వసుధేశుఁడవు గావు వావి లేదు;

ఆ. కొమ్మ నిమ్ము; నీవు గుణరహితుండవు, విడువు; విడువ వేని విలయకాల
శిఖిశిఖా సమాన శిత శిలీముఖముల, గర్వ మెల్లఁ గొందుఁ గలహమందు. 1766

* కృష్ణా! మా చెల్లిలిని తీసుకవెళ్ళడానికి నీవు మాతో సమానుడవా? (దైవమునకు సమానుడుగాని, అధికుడు గాని లేడనుట). నీవెంత మాత్రపువాడివి? (అప్రమేయు డనుట). నీ వంశ మేది? (భగవంతునకు కులం లేదు). ఎక్కడ పుట్టితివో? ఎక్కడ పెరిగితివో? నీ ప్రవర్తన మెట్టిదో ఎవరికినీ తెలియదు. (పుట్టుట పెరుగుట జీవులకే గాని దేవునికి లేదు. బ్రహ్మరుద్రాదులకునూ అతని నడవడి తెలియదనుట). నీకు అభిమానం లేదు, మట్టు మర్యాదలు తెలియవు (కొలతలకు అందనివాడూ, హద్దులు లేక అంతట నుండువాడు అనుట). వంచనము వహింపక ఎదుటపడవు? (మాయను స్వీకరించి అవతారము లెత్తువా డనుట). స్వస్వరూపంతో వైరివర్గం మీదికి వెళ్లవు (భగవంతునకు రూపం లేదు. అన్ని రూపులు తన రూపమైనవా డనుట). నీవు క్షత్రియుడవు కావు (దైవమునకు జాతి లేదు). నీకు వావివరుసలు లేవు. (మానవులకు దప్ప సర్వజీవాంతర్యామికి లేవనుట). నీకు మంచి గుణాలు లేవు. (అతడు త్రిగుణరహితు డనుట). మా చెల్లెలిని వదలిపెట్టు; వదలకపోతే ప్రళయకాలంలోని అగ్నిజ్వాలలతో సమానమైన వాడి బాణాలతో కదనరంగంలో నీ గర్వం సర్వం హరిస్తాను.

వ. అని పలికిన నగధరుండు నగి, యొక్క బాణంబున వాని కోదండంబు ఖండించి, యాఱు శరంబుల శరీరంబు దూఱనేసి, యెనిమిది విశిఖంబుల రథ్యంబులం గూల్చి, రెండమ్ముల సారథిం జంపి, మూఁడు వాఁడితూపులం గేతనంబు ద్రుంచి, మఱియు నొక్క విల్లందినం ద్రుంచి, వెండియు నొక్క ధనువు వట్టిన విదళించి, క్రమంబున పరిఘ పట్టిస శూల చర్మాసి శక్తి తోమరంబులు ధరియించినం దునుకలు సేసి, క్రమ్మఱ నాయుధంబు లెన్ని యెత్తిన నన్నియు శకలంబులు గావించె. నంతటం దనివి సనక వాఁడు రథంబు డిగ్గి, ఖడ్గ హస్తుండై, దవానలంబుపైఁ బడు మిడుతచందంబునం గదిసిన, ఖడ్గ కవచంబులు చూర్ణంబులు సేసి, మెఱుంగులు చెదర నడిదంబు వెఱికి ఝళిపించి

వాని శిరంబుఁ దెగవ్రేయుదు నని గమకించి, నడచుచున్న నడ్డంబు వచ్చి రుక్మిణీదేవి హరి చరణారవిందంబులు పట్టుకొని యిట్లనియె. 1767

* రుక్మి ఈ విధంగా పలుకుతుండగానే నల్లనయ్య నవ్వుతూ ఒకబాణంతో అతడిచాపం త్రుంచాడు. ఆరు తూపులతో వాని దేహం తూట్లు చేశాడు. ఎనిమిది అమ్ములతో వాని రథాశ్వాలను కూల్చినాడు. రెండు సాయకాలతో వాని సారథిని చంపినాడు. మూడు వాడి నారసాలతో వాని టెక్కెం ఖండించినాడు. రుక్మి వేరొక ధనువు అందుకోగా దాన్ని విరుగగొట్టినాడు. వాడు మరొకచాపం ధరింపగా ముక్కలు చేశాడు. క్రమంగా అతడు పట్టిన పరిఘ, పట్టిసం, శూలం, అసి, శక్తి, డాలు, తోమరం అనే ఆయుధాలను తునుకలు గావించాడు. ఎన్ని ఆయుధాలు ఎత్తినాడో అన్నిటినీ ముక్కలు చేసినాడు. అంతటితో రుక్మికి తనివితీర లేదు. అతడు రథంనుండి దిగి కార్చిచ్చుమీది కురికే మిడుత మాదిరి కత్తి బూని కమలాక్షుణ్ణి సమీపించాడు. శ్రీకృష్ణు డతని కత్తినీ, కవచాన్ని పొడిపొడి గావించాడు. కాంతులు కడలందు క్రమ్ముకోగా హరి ఒరనుంచి ఖడ్గం దూసి జళిపిస్తూ రుక్మిశిరం తెగనరకడానికి ముందుకు వస్తుండగా రుక్మిణీదేవి అడ్డం వచ్చి ప్రాణేశ్వరుని పాదపద్మములు పట్టుకొని ఇలా అన్నది-

మత్త. నిన్ను నీశ్వరు దేవదేవుని నిర్ణయింపఁగ లేక యో
సన్నుతామరకీర్తి శోభిత! సర్వలోక శరణ్య! మా
యన్న యీతఁడు నేఁడు చేసె మహాపరాధము నీ యెడన్
నన్ను మన్నన చేసి కావు మనాథనాథ! దయానిధీ! 1768

* సత్పురుషులు శ్లాఘించు శాశ్వతకీర్తిచే శోభిల్లువాడా! సకల భువనాలను బ్రోచేవాడా! ఈశ్వరా! నీవు దేవదేవుడ వని నిశ్చయించ లేక మా అన్న అయిన ఈ రుక్మి ఇపుడు మీ పట్ల చాల అపచారం గావించాడు. దిక్కులేని వారికి దిక్కయినవాడా! దయకు నిలయుడా! నన్ను ఆదరించి మా అన్నను కాపాడు.

మత్త. కల్ల లేదని విన్న వించుట గాదు వల్లభ! యీతనిన్
బ్రల్లదుం దెగఁజూచితేనియు భాగ్యవంతుల మైతి మే
మల్లుఁ డయ్యె ముకుందుఁ డీశ్వరుఁ డంచు మోదితు లైన మా
తల్లిదండ్రులు పుత్త్రశోకముఁ దాల్చి చిక్కుదు రీశ్వరా! 1769

* నాథా! మా అన్న దోసకారి కాడని మనవి చేయడం లేదు. ఇతడు నిజంగా దుష్టుడే, కాని ప్రభూ! జగన్నాయకు డగు అచ్యుతుడు మాకు అల్లు డైనాడనీ, మేము అదృష్టవంతులమనీ సంతోషించు మా జననీ జనకులు పుత్రదుఃఖంతో పొగిలిపోతారు.

మ. అని డగ్గుత్తికతో మహాభయముతో నాకంపితాంగంబుతో
వినత శ్రాంత ముఖంబుతో శ్రుతిచలద్వేణీ కలాపంబుతోఁ
గనుదోయిన్ జడిగొన్న బాష్పములతోఁ గన్యాలలామంబు మ్రొ
క్కిన రుక్మిం దెగవ్రేయఁ బోక మగిడెన్ గృష్ణుండు రోచిష్ణుఁడై. 1770

* ఈ విధంగా ప్రార్థిస్తూ కన్నెలలో మిన్నయైన రుక్మిణి గద్గదకంఠంతో, మిక్కిలి భయంవల్ల వణుకు తున్న శరీరంతో, వాడిన, వంచిన ముఖంతో, చెవులమీదికి పడుచున్న జడ వెంట్రుకలతో, కను గొలకులలో తొలకాడు కన్నీళ్ళతో నారాయణునకు నమస్కరించింది. దివ్యతేజోవిరాజమానుడైన దేవకీ నందనుడు రుక్మిని ఖడ్గంతో ఖండింపక వెనుకకు మరలినాడు.

వ. ఇట్లు చంపక బావా! రమ్మని చిఱునగవు నగుచు, వానింబట్టి బంధించి గడ్డంబును మీసంబును దలయును నొక కత్తి వాతి యమ్ముఁన రేవులు వాఱఁ గొఱిగి విరూపిం జేసె; నంతట యదువీరులు పరసైన్యంబులం బాఱఁదోలి, తత్సమీపంబునకు వచ్చి; రప్పుడు హతప్రాయుండై కట్టువడి యున్న రుక్మిం జూచి కరుణచేసి, బలభద్రుండు బంధంబులు విడిచి హరిని డగ్గఱి యిట్లనియె. 1771

* యదువల్లభుడు రుక్మిని చంపక 'బావా! ర'మ్మని చిరునవ్వు నవ్వుతూ దగ్గరకు తీసుకొన్నాడు. వానినిపట్టి బంధించి గడ్డం, మీసం, తల కత్తితో పాయలు పాయలుగా గొరిగి కురూపిని గావించాడు. అదే సమయంలో యాదవవీరులు శత్రుసైన్యాన్ని తరిమివేసి సారసనేత్రుని సముఖానకు వచ్చారు. అప్పుడు బలభద్రుడు జీవన్మృతుడై బంధింపబడి యున్న రుక్మిని కనుగొని కరుణతో వాని కట్లు విప్పి కమలాక్షునితో ఇట్లన్నాడు.

క. తల మనక భీష్మనందను, తలయును మూతియును గొఱుగఁ దగవే! బంధుం
దలయును మూతియు గొఱుగుట, తల దఱుగుటకంటె దుచ్ఛతరము మహాత్మా! 1772

* మహాత్మా! ఇతణ్ణి దూరంగా వెళ్లిపొమ్మని చెప్పక తల, మూతి గొరుగుట, నీకు న్యాయమా? చుట్టమైన వాడి తల, మూతి గొరుగుట తల దరుగుటకన్న మిక్కిలి నీచం గాదా!

క. కొందఱు రిపు లని కీడును; గొందఱు హితు లంచు మేలు గూర్పవు; నిజ మీ
వందఱియందును సముఁడవు, పొందఁగ నేలయ్య! విషమబుద్ధి ననంతా! 1773

* ఆదిమధ్యాంత రహితా! శత్రువులని కొందరికి కీడుచేయవు. మిత్రులని మరికొందరికి మేలు గూర్పవు. వాస్తవంగా అందరియెడ సమభావంతోనే మెలగుతావు. మరి ఈ భేదబుద్ధి నీ కెందుకు కలిగిందో!

-: సహోదరుని భంగమునకు ఖిన్నయగు రుక్మిణీదేవిని బలభద్రుం డూరార్చుట :-

వ. అని వితర్కించి రుక్మిణీదేవి నుపలక్షించి యిట్లనియె. 1774

* బలరాముడిలా అచ్యుతుని అదలించి రుక్మిణీదేవి నవలోకించి ఇట్లన్నాడు.

శా. తోడంబుట్టిన వాని భంగమునకున్ దుఃఖించి మా కృష్ణు నె
గ్గాడం జూడకు మమ్మ! పూర్వభవ కర్మాధీనమై ప్రాణులన్
గీడున్ మేలును జెందు; లేఁడొకఁడు శిక్షింపంగ రక్షింప నీ
తోడంబుట్టువు కర్మ శేష పరిభూతుం డయ్యె నేఁ డియ్యెడన్. 1775

* అమ్మా! అగ్రజుడు అవమానింపబడ్డాడని ఖేదంతో మా కృష్ణుని నిందించవద్దు. గత జన్మల్లో చేసిన కర్మములను బట్టి జీవులు మంచిచెడ్డ లనుభవిస్తుంటారు. శిక్షించుటకు రక్షించుటకు కర్త ఒకడంటూ లేడు. నీ తోబుట్టినవాడు కర్మశేషంతో ఈనా డిక్కడ ఈ విధమైన పరాభవం పొందినాడు.

క. చంపెడి దోషము గలిగినఁ, జంపఁ జనదు బంధుజనులఁ జను విడువంగాఁ
జంపిన దోషము సిద్ధము, చంపను మఱి యేల మున్న చచ్చినవానిన్. 1776

* చంపదగిన నేరం చేసినప్పటికీ బంధువులను చంపరాదు. క్షమించి విడిచిపెట్టుటయే న్యాయం. చంపితే పాపం తప్పదు. అవమానంతో అసలే చస్తున్నవాణ్ణి మళ్ళీ చంపడ మెందుకు?

ఆ. బ్రహ్మచేత భూమిపతుల కీ ధర్మంబు, కల్పితంబు రాజ్యకాంక్షఁ జేసి
తోడిచూలు నైనఁ దోడఁబుట్టిన వాఁడు, చంపుచుండుఁ గ్రూరచరితుఁ డగుచు. 1777

* తామరసగర్భునిచే దండనీతి ధరణీపతులకు విహిత కృత్యంగా విధించబడింది. రాజ్యకాంక్షతో తోబుట్టువును తోడబుట్టిన వాడే క్రూరహృదయుడై చంపుతుంటాడు.

క. భూమికి ధన ధాన్యములకు, భామలకును మానములకుఁ బ్రాభవమునకుం
గామించి మీఁదు గానరు, శ్రీమదమున మానధనులు చెనకుదు రొరులన్. 1778

* మానవంతులు ధనమదాంధులై ధరణికోసం, ధనధాన్యాల కోసం, అంగనల కోసం ఆత్మాభ్యున్నతి కోసం, ఐశ్వర్యంకోసం అన్యులను హింసిస్తారు.

వ. వినుము. దైవమాయం జేసి దేహాభిమానులైన మానవులకున్ బగవాఁడు, బంధుండు, నుదాసీనుండు నను మోహంబు సిద్ధంబై యుండు; జలాదులయందుఁ జంద్ర సూర్యాదులును, ఘటాదులయందు గగనంబును బెక్కై కానంబడు భంగి, దేహధారుల కందఱికి నాత్మ యొక్కం డయ్యును బెక్కండ్రై తోఁచు; నాద్యంతంబులు గల యీ దేహంబు ద్రవ్య ప్రాణ గుణాత్మకంబై, యాత్మయందు నవిద్య చేతఁ గల్పితంబై, దేహిని సంసారంబు నం ద్రిప్పు. సూర్యుండు తటస్థుండై యుండఁ బ్రకాశమానంబు లయిన దృష్టిరూపంబులుంబోలె నాత్మ తటస్థుండైయుండ దేహేంద్రియంబులు ప్రకాశమానంబు లగు; నాత్మకు వేఱొక్కటితోడ సంయోగ వియోగంబులు లేవు; వృద్ధిక్షయంబులు చంద్రకళలకుం గాని చంద్రునికి లేని కైవడి, జన్మనాశంబులు దేహంబునకుఁ గాని, యాత్మకుఁ గలుగనేరవు. నిద్ర వోయినవాఁ డాత్మను విషయఫలానుభవంబులు సేయించు తెఱంగున, నెఱుక లేనివాఁడు నిజము గాని యర్థమునందు ననుభవము నొందుచుండుఁ గావున. 1779

* రుక్మిణీ! విను. దైవమాయవల్ల దేహాభిమానం గల మానవులకు ఇతడు శత్రువు, ఇతడు బంధువు, ఇతడు తటస్థుడు అనే భేదబుద్ధి జనిస్తుంది. నీటియందు సూర్యచంద్రాదులు, ఘటాదులందు గగనము అనేకములై కన్పించునట్లు ప్రాణులందరికి ఆత్మ ఒక్కటే అయినప్పటికీ పెక్కులుగా గోచరిస్తుంది. పుట్టుక, చావు గల ఈ శరీరం పృథివి, జలం, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశం అనే ఐదుభూతాలతోడనూ; ప్రాణం,అపానం,

వ్యానం, ఉదానం, సమానం అనే ఐదుప్రాణాల తోడనూ; సత్త్వం, రజస్సు తమస్సు అనే మూడు గుణాల తోడనూ కూడినదై అజ్ఞానంచే ఆత్మయందు కల్పించబడింది. ఈ దేహం జీవుణ్ణి సంసారచక్రంలో పరిభ్రమింపజేస్తున్నది. సూర్యుడు దేనితోనూ సంబంధం లేక ఉదాసీనుడై ఉండగా గోచరమయ్యే దృష్టి, రూపం అనే వానివలె ఆత్మ ఉదాసీనుడై యుండగా శరీరమూ మరియు చర్మమూ, చక్షువూ, శ్రోత్రమూ, జిహ్వా, ఘ్రాణమూ అనే ఐదు జ్ఞానేంద్రియములు; వాక్కు, పాణి, పాదం, పాయువు, ఉపస్థ అనే ఐదు కర్మేంద్రియాలూ ప్రకాశమాన మవుతాయి. ఆత్మకు మరొక్క దానితో కూడిక గాని, ఎడబాటుగాని లేదు. హాని వృద్ధులు చంద్రకళలకే గాని చంద్రుడికి లేనట్లు చావుపుట్టుకలు శరీరానికే గాని ఆత్మకు కలుగవు. నిద్రించిన వాడు విషయాల వలని సుఖదుఃఖాలు ఆత్మను అనుభవింపజేసేటట్లు జ్ఞానహీనుడు అసత్యమైన అర్థమునందు అనుభవం కల్గించుకుంటాడు.

క. అజ్ఞానజ మగు శోకము, విజ్ఞాన విలోకనమున విడువుము నీకుం
బ్రజ్ఞావతికిం దగునే, యజ్ఞానుల భంగి వగవ నంభోజముఖీ! 1780

* పద్మముఖీ! రుక్మిణీ! అజ్ఞానంవల్ల కలిగే దుఃఖాన్ని విజ్ఞానమనే చూపుతో విడిచిపెట్టు, నీవు మతిమంతురాలవు. అజ్ఞానుల మాదిరి శోకించటం నీకు తగదు.

వ. ఇట్లు బలభద్రునిచేతఁ దెలుపంబడి, రుక్మిణీదేవి దుఃఖంబు మాని యుండె; నట రుక్మి యనువాఁడు ప్రాణావశిష్టుండై, విడువఁబడి తన విరూపభావంబునకు నెరియుచు, హరిం గెల్చికాని కుండిన పురంబుఁ జూడ నని ప్రతిజ్ఞ సేసి, తత్సమీపంబున నుండె నివ్విధంబున. 1781

* ఈ రీతిగా బలభద్రుడు ప్రబోధించాడు. రుక్మిణీదేవి విచారం విడిచిపెట్టింది. ఇది ఇట్లుండగా ప్రాణాలతో వదలి పెట్టబడ్డ రుక్మి తన వికార రూపానికి పరితపిస్తూ శౌరిని జయించిగాని కుండిన నగర ప్రవేశం చెయ్యనని ప్రతిజ్ఞ పట్టి పట్టణ సమీపంలోనే ఉండిపోయాడు.

క. రాజీవలోచనుఁడు హరి, రాజసమూహముల గెల్చి రాజస మొప్పన్
రాజిత యగు తన పురికిని, రాజాననఁ దెచ్చె బంధురాజి నుతింపన్. 1782

* ఈ విధంగా నళినములవంటి నయనములు గల నారాయణుడు రాజసంతో రాజలోకాన్ని జయించి, విభ్రాజమానమైన తన పట్టణానికి చుట్టాలందరూ స్తుతింపగా, ఇందుముఖిని తోడ్కొని వచ్చాడు.

-: శ్రీకృష్ణుఁడు రుక్మిణీదేవినిఁ బెండ్లి యాడుట :-

వ. అంత న య్యాదవేంద్రుని నగరంబు సమారబ్ధ వివాహకృత్యంబును, బ్రవర్తమాన గీతవాద్య నృత్యంబును, బ్రతిగృహాలంకృత విలసితాశేష నర నారీవర్గంబును, బరిణయ మహోత్సవ సమాహూయమాన మహీపాల గజఘటా గండమండల దానసలిల ధారాసిక్త మార్గంబును, బ్రతిద్వార మంగళాచార సంఘటిత క్రముక కదళికా కర్పూర కుంకుమాగరు ధూపదీప పరిపూర్ణ కుంభంబును, విభూషిత సకల గృహవేదికా కవాట దేహళీ స్తంభంబును, విచిత్ర కుసుమాంబర రత్నతోరణ విరాజితంబును, సముద్ధూత కేతన విభ్రాజితంబును నై యుండె; న య్యవసరంబున. 1783

* అప్పుడు యదువల్లభుని పురంలో పెళ్ళిపనులు ప్రారంభింపబడినాయి. గాత్రసంగీతములు, వాద్య గానములు, నాట్యములు జరిగినాయి. ఇంటింటా ఆడువారు, మగవారు అందరూ అలంకారాలు చేసుకున్నారు. వివాహ మహోత్సవానికి ఆహ్వానా లందుకొని అవనీధవు లందరూ వచ్చారు. వారి గజసమూహాల గండస్థలాల నుంచి స్రవించిన మదజలాలతో రాజమార్గాలు తడిసిపోయాయి. మంగళా చారానికై ద్వారపార్శ్వాలలో పోక మొక్కలు, అరటిబోదెలు కట్టినారు. కర్పూర కుంకుమములతో రంగవల్లికలు తీర్చినారు. అగరుధూపాలు వేశారు. పూర్ణకుంభాలు ఉంచారు. ఇంటి అరుగులను, తలుపులను, గడపలను, కంబాలను కైసేసినారు. వింత వింత పూలతో, మేలుకట్లతో, రత్నతోరణాలతో, గాలికి రెపరెపలాడు జెండాలతో ద్వారకానగరం విల సిల్లింది.

శా. ధ్రువకీర్తిన్ హరి పెండ్లి యాడె నిజ చేతోహారిణిన్ మాన వై
భవ గాంభీర్య విహారిణిన్ నిఖిల సంపత్కారిణిన్ సాధు బాం
ధవ సత్కారిణిఁ బుణ్యచారిణిఁ మహాదారిద్ర్య సంహారిణిన్
సువిభూషాంబర ధారిణిన్ గుణవతీ చూడామణిన్ రుక్మిణిన్. 1784

* ఆ శుభసమయాన తన మనస్సును హరించునదీ, ఆత్మోన్నతీ, గాంభీర్యమూ అనే గుణాలతో ఒప్పేది, సకలసంపదలు కలిగించేదీ, సుజనులనూ చుట్టాలనూ ఆదరించేదీ, పుణ్యసంచారిణీ; దారిద్ర్య పరిహారిణీ, కల్యాణవేష భూషణధారిణీ, రమణీశిరోమణీ అయిన రుక్మిణిని శ్రీకృష్ణమూర్తి పెండ్లాడినాడు. ఆయన యశస్సు నలుదెసలా వ్యాపించింది.

క. సతులుం దారును బౌరులు, హితమతిఁ గానుకలు దెచ్చి యిచ్చిరి కరుణో
న్నత వర్ధిష్ణులకును మా, నిత రోచిష్ణులకు రుక్మిణీకృష్ణులకున్. 1785

* అఖండతేజో విరాజితులూ, అపారకృపా వర్ధిష్ణులూ అయిన రుక్మిణీ కృష్ణులకు ద్వారకా పురవాసులు, తమ భార్యలతో కలసి మంచి మనసులతో కానుకలు తెచ్చి సమర్పించారు.

క. హరి పెండ్లికిఁ గైకేయక, కురు సృంజయ యదు విదర్భ కుంతినరేంద్రుల్
వరమానందముఁ బొందిరి, ధరణీశులలోన గాఢతాత్పర్యములన్. 1786

* ముకుందుని వివాహానికి కేకయ, కురు, సృంజయ, యదు, విదర్భ, కుంతి దేశాల రాజులు ఇతర రాజులకంటే అపరిమితమైన ఆనందం అనుభవించారు.

క. హరి యీ తెఱఁగున రుక్మిణి, నరుదుగఁ గొనితెచ్చి పెండ్లి యాడుట విని దు
ష్కరకృత్య మనుచు వెఱఁగం, దిరి రాజులు రాజసుతులు దిక్కుల నెల్లన్. 1787

* శ్రీకృష్ణుడు ఈ విధంగా రుక్మిణీదేవిని తెచ్చి పెండ్లాడటం అనన్యసామాన్య మైన కార్యమని ఆయా దేశములందలి రాజులూ, వారి రాణులూ ఆశ్చర్యం చెందినారు.

ఆ. అనఘ! యాదిలక్ష్మి యైన రుక్మిణతోడఁ, గ్రీడ సలుపుచున్న కృష్ణుఁ జూచి
పట్టణంబులోని ప్రజ లుల్లసిల్లిరి, ప్రీతు లగుచు ముక్తభీతు లగుచు. 1788

వ. అని చెప్పి. 1789

* పాపరహితుడవైన ఓ పరీక్షిన్మహారాజా! ఆదిలక్ష్మి అవతారమైన రుక్మిణితో సుఖిస్తున్న శ్రీకృష్ణుని చూచి పట్టణంలోని ప్రజలందరూ భయం విడనాడి ఎంతో సంతోషంతో విలసిల్లినారు- అని శుకయోగీంద్రుడు పరీక్షిన్నరేంద్రునకు రుక్మిణీకల్యాణగాథ వినిపించాడు.

క. కువలయరక్షాతత్పర, కువలయదళ నీలవర్ణ కోమలదేహా!
కువలయనాథ శిరోమణి!, కువలయజన వినుత విమలగుణ సంఘాతా! 1790

* భూమండలాన్ని రక్షించటంలో ఆసక్తి గలవాడా! కలువరేకులవలె నల్లనికాంతితో విరాజిల్లే మృదువైన దేహం కలవాడా! ధరామండలేశ్వరులకు శిరోభూషణ మైనవాడా! పుడమిజనుల పొగడ్త గన్న సుగుణసమూహం కలవాడా!

మాలిని. సరసిజనిభహస్తా! సర్వలోకప్రశస్తా!, నిరుపమ శుభమూర్తీ! నిర్మలారూఢకీర్తీ!
పరహృదయవిదారీ! భక్తలోకోపకారీ!, గురు బుధజన పోషీ! ఘోర దైతేయ శోషీ! 1791

* అంబుజాలతో సమానమైన హస్తాలు గలవాడా! ఎల్లలోకాలలో శ్రేష్ఠుడా! సాటిలేని మంగళస్వరూపుడా! స్వచ్ఛమై వన్నె కెక్కిన కీర్తి గలవాడా! శాత్రవుల గుండెలను ఖండించువాడా! భక్త సమూహానికి మేలు చేయు వాడా! పెద్దలను, పండితులను పోషించేవాడా! భయంకరులైన రక్కసుల ఉక్కణచినవాడా!

గ. ఇది శ్రీపరమేశ్వర కరుణాకలిత కవితావిచిత్ర కేసనమంత్రిపుత్ర సహజపాండిత్య పోతనామాత్య ప్రణీతంబయిన శ్రీమహాభాగవతంబను మహాపురాణమునందు దేవకీదేవి వివాహంబును, గగనవాణీశ్రవణంబును, కంసోద్రేకంబును, వసుదేవ ప్రార్థనంబును, యోగమాయాప్రభావంబును, బలభద్రుని జన్మంబును, బ్రహ్మాది సురస్తోత్రంబును, నందపుత్రోత్సవంబును, పూతనాసంహారం బును, శకట భంజనంబును, తృణావర్తు మరణంబును, గర్గాగమనంబును, నారాయణాది నామ నిర్దేశంబును, బాలక్రీడయును, మృద్భక్షణంబును, వాసుదేవ వదన. గహ్వర విలోక్యమా నాఖిల లోకాలోకనంబును, నవనీత చౌర్యంబును, యశోదా రోషంబును, ఉలూఖల బంధనంబును, అర్జు నతరు యుగళ నిపాతనంబును, నలకూబర మణిగ్రీవుల శాపమోక్షణంబును, బృందావన గమనం బును, వత్సపాలనంబును, వత్సాసురవధయును, బకదనుజవిదారణంబును, అఘాసుర మరణం బును, వత్సాపహరణంబును, నూతన వత్స బాలక కల్పనంబును, బ్రహ్మ వినుతియును, గోపాల నంబును, గార్దభాసుర దమనంబును, కాళియఫణి మర్దనంబును, గరుడ కాళియనాగ విరోధ

కథనంబును, ప్రలంబాసుర హింసనంబును, దవానల పానంబును, వర్షర్తు వర్ణనంబును, శరత్కాల లక్షణంబును, వేణువిలాసంబును, హేమంతసమయ సమాగమంబును, గోపకన్యాచరిత హవిష్య వ్రతంబును, కాత్యాయనీ సేవనంబును, వల్లనీ వస్త్రాపహరణంబును, విప్రవనితా దత్తాన్నభోజనం బును, ఇంద్రయాగ నివారణంబును, నందముకుంద సంవాదంబును, పర్వతభంజనం బును, పాషాణసలిల వర్షంబును, గోవర్ధనోద్ధరణంబును, వరుణకింకరుండు నందునిం గొనిపోయిన హరి దెచ్చుటయు, వేణు పూరణంబును, గోపికాజన ఘోషనిర్గమంబును, యమునాతీర వనవిహారణం బును, కృష్ణాంతర్ధా నంబును, ఘోష కామినీ గణ పరిదేవనంబును, గోపికాన్వేషణంబును, గోపికా గీతలును, హరిప్రసన్న తయును, రాసక్రీడనంబును, జలకేళియును, సర్పరూపకుం డయిన సుదర్శన విద్యాధరుండు హరిచరణ తాడనంబున నిజరూపంబు వడయుటయును, శంఖచూడుండను గుహ్య కుని వధించుటయును, వృషభాసుర విదళనంబును, నారదోపదేశంబున హరికథ నెఱిఁగి కంసుండు దేవకీ వసుదేవుల బద్ధులం జేయుటయును, ఘోటకాసురుం డయిన కేశి యను దనుజుని వధించుట యును, నారద స్తుతియును, వ్యోమదానవ మరణంబును, అక్రూరాగమనంబును, అక్రూర రామ కృష్ణుల సల్లాపంబును, ఘోషనిర్గమంబును, యమునా జలాంతరాళంబున నక్రూరుండు హరి విశ్వరూపమును గాంచుటయును, అక్రూరస్తవంబును, మథురానగర ప్రవేశంబును, రజక వధయును, వాయక మాలికులచే సమ్మాన మొందుటయును, కుబ్జా ప్రసాదకరణంబును, ధనుర్భంగంబును, కంసుదుస్స్వప్నంబును, కువలయాపీడ పీడనంబును, రంగస్థలప్రవేశంబును, చాణూరముష్టికుల వధయును, కంస వధయును, వసుదేవ దేవకీ బంధమోక్షణంబును, ఉగ్రసేను రాజ్యస్థాపనంబును, రామకృష్ణులు సాందీపనివలన విద్య లభ్యసించుటయును, సంయమనీ నగర గమనంబును, గురుపుత్త్రదానంబును, ఉద్ధవుని ఘోషయాత్రయును, భ్రమరగీతలును, కుబ్జావాస గమనంబును, కరినగరంబునకు నక్రూరుండు పని కుంతీదేవి నూరార్చుటయు, కంస భార్యలగు నస్తి ప్రాస్తులు జరాసంధునకుఁ గంసుమరణం బెఱింగించుటయును, జరాసంధుని దండయాత్రయును, మథురా నగర నిరోధనంబును, యుద్ధంబున జరాసంధుండు సప్తదశవారంబులు పలాయితుం డగుటయు నారదప్రేరితుండై కాలయవనుండు మథురపై దాడి వెడలుటయును, ద్వారకానగర నిర్మాణంబును, మథురాపుర నివాసులం దనయోగబలంబున హరి ద్వారకానగరంబునకుఁ దెచ్చుటయు, కాల యవనుండు హరివెంటం జని గిరిగుహయందు నిద్రితుండైన ముచుకుందుని కోపదృష్టివలన నీఱగుటయును, ముచుకుందుండు హరిని సంస్తుతి చేసి తపంబునకుం జనుటయును, జరాసంధుఁ డు గ్రమ్మఱ రామకృష్ణులపై నేతెంచుటయును, ప్రవర్షణ పర్వతారోహణంబును, గిరిదహనంబును, గిరి డిగ్గ నుఱికి రామకృష్ణులు ద్వారకకుం జనుటయు, రుక్మిణీ జన్మంబును, రుక్మిణీ సందేశంబును, వాసుదేవాగమనంబును, రుక్మిణీగ్రహణంబును, రాజలోక పలాయనంబును, రుక్మి యనువాని భంగంబును, రుక్మిణీ కల్యాణంబును ననుకథలు గల దశమస్కంధంబునందుఁ బూర్వభాగంబు సంపూర్ణము. 1792

* శ్రీ మహాభాగవతం అనే ఈ మహాపురాణం పరమేశ్వరదయాలబ్ధ కవితావైచిత్రి కలవాడూ, కేసన మంత్రి పుత్రుడూ, సహజ పాండిత్యుడూ అయిన బమ్మెరపోతనామాత్యులవారు రచించారు.

దేవకీదేవి పెళ్లి, ఆకాశవాణిని కంసుడు ఆలకించుట, అతడు ఉద్రేకపడుట, వసుదేవుని ప్రార్థన, యోగమాయయొక్క మహిమ, బలరాముని పుట్టుక, బ్రహ్మ మొదలగు దేవతలయొక్క స్తుతి, శ్రీకృష్ణ భగవానుడు అవతరించుట, నందవ్రజములో ప్రవేశించుట, యోగనిద్రకథ, నందుడు కావించిన పుత్రోత్సవం, కృష్ణుడు పూతనను చంపుట, శకటాసురుని కూల్చుట, తృణావర్తుని మృతి, యాదవ పురోహితుడైన గర్గాచార్యులవారు మందకు చనుదెంచుట, నారాయణాదినామ నిర్వచనము, శ్రీకృష్ణుని బాలక్రీడ, అతడు మన్ను తినుట, యశోదాదేవి గోవిందుని ముఖ గహ్వరములో సకల చరాచర ప్రపంచమును చూచుట, శ్రీకృష్ణుడు వెన్నలు దొంగిలించుట, యశోదాదేవి శ్రీకృష్ణుని కోపించుట, ఆమె రోటికి బాలకృష్ణుని బంధించుట, కృష్ణుడు అమడమద్దులను పడగూల్చుట, అర్జునవృక్షములై యున్న నలకూబరుడు, మణిగ్రీవుడు అనే గంధర్వుల శాపవిముక్తి, నందాదులు బృందావనమున కరుగుట, శ్రీకృష్ణుడు లేగలను మేపుట, అతడు వత్సాసురుని సంహరించుట, బకరూపము దాల్చిన దైత్యుని చీల్చిచంపుట, బకుని తమ్ముడూ, సర్పరూపధారీ అయిన అఘాసురుని శ్రీకృష్ణుడు రూపుమాపుట, బ్రహ్మదేవుడు ఆవుదూడలను అంతర్ధానము చేయుట, శ్రీకృష్ణుడు క్రొత్తగా గోవత్సములను, గోపబాలకులను సృజించుట, బ్రహ్మశ్రీకృష్ణుని స్తుతించుట, కృష్ణుడు గోవులను పాలించుట, గర్దభాకారము ధరించిన ధేనుకాసురుని నిర్మూలించుట, కాళియ మర్దనము గావించుట, గరుత్మంతునకు కాళియునకు వైర మేర్పడిన వైనము, బలరాముడు ప్రలంబాసురుని ద్రుంచుట, శ్రీకృష్ణుడు దావాగ్నిని మ్రింగుట, వర్షఋతువర్ణనం, శరదృతులక్షణం, వేణుగానవినోదం, హేమంత ఋతువు రాక, గోపకన్యలు గావించిన హవిష్యవ్రతం, గోపికలు కాత్యాయనిని భజించుట, గొల్లెతల కోకలు కృష్ణుడు అపహరించుట, బ్రాహ్మణపత్నులు తెచ్చి యిచ్చిన అన్నములు స్వామి ఆరగించుట, వాసుదేవుడు ఇంద్ర యాగము మాన్పించుట, నందముకుందుల సంభాషణ, కృష్ణుడు గోవర్ధనగిరిని పెల్లగించుట, ఇంద్రుడు రాలవాన గురియించుట, కృష్ణమూర్తి గోవర్ధనపర్వతము నెత్తుట, వరుణుని భటుడు వరుణ పట్టణమునకు నందుని గొనిపోగా శ్రీకృష్ణుడు మరల తెచ్చుట, గోవిందుడు పిల్లనగ్రోవి నూదుట, గోపికలు మందనుండి వెడలి కృష్ణుని సన్నిధికి వచ్చుట, యమునానదీ తీరమందలి వనములో శ్రీకృష్ణుడు విహరించుట, కృష్ణుడు అదృశ్య మగుట, గొల్లచేడియలు కృష్ణుని గానక విలపించుట, గోపికలు కృష్ణుని వెదకుట, గోపికాగీతలు, శ్రీకృష్ణుడు ప్రసన్ను డగుట, రాసక్రీడాభివర్ణనము, జలక్రీడాభి వర్ణనము, సర్పరూపి యగు సుదర్శనుడను విద్యాధరుడు శ్రీకృష్ణుని కాలితాపుతో స్వస్వరూపమును పొందుట, కృష్ణుడు కుబేరభటుడైన శంఖచూడుడను గుహ్యకుని చంపుట, వృషభాసుర సంహారము, నారదుని మాటల వల్ల కృష్ణుని జన్మవృత్తాంత మెరిగి కంసుడు దేవకీవసుదేవులను బంధించుట, అశ్వరూపధరుడైన కేశి యను దనుజుని శ్రీహరి వధించుట, నారదుడు గోవిందుని సంస్తుతించుట, వ్యోమాసురుని శౌరి సంహరించుట, అక్రూరుడు నందగోకులమునకు వచ్చుట, అక్రూర బలరామకృష్ణులు ముచ్చటించు కొనుట, అక్రూరుడు నందవ్రజమునుంచి కృష్ణబల

భద్రులతో మథురకు బయలుదేరుట, అక్రూరుడు యమునా నదీజలాలలో శ్రీహరి విశ్వరూపమును దర్శించుట, అతడు శ్రీకృష్ణపరమాత్మను సంస్తుతించుట, కృష్ణుడు మథురలో ప్రవేశించుట, అక్కడ చాకివానిని సంహరించుట, సాలెవా డొసగిన వస్త్రములు, సుదాముడను మాలాకారుడు సమర్పించిన పూలదండలు రామకృష్ణులు స్వీకరించుట, శ్రీకృష్ణుడు కుబ్జయెడ ప్రసన్ను డగుట, అతడు ధనుశ్శాల కరిగి వింటిని విరచుట, కంసుడు చెడుకల గాంచుట, కువలయాపీడ మనే ఏనుగును కృష్ణుడు చంపుట, కృష్ణుడు మల్లరంగములో ప్రవేశించుట, శ్రీకృష్ణబలరాములు చాణూరుడు, ముష్టికుడు అను మల్లులను మ్రందించుట, కంసుని సంహరించుట, శ్రీకృష్ణుడు దేవకీవసుదేవుల చెర మాన్పుట, ఉగ్రసేనునకు రాజ్యపట్టము కట్టబెట్టుట, రామకృష్ణులు సాందీపని వల్ల చతుష్షష్టి విద్యలు నేర్చుట, శ్రీకృష్ణుడు గుర్వర్థమై యమపట్టణ మైన సంయమనీ నగరమునకు పోవుట, యము నడిగి తెచ్చి రామకృష్ణులు సాందీపనికి అతని కుమారు నొసగుట, ఉద్ధవుడు గోకులమునకు వచ్చుట, భృంగాపదేశము, శ్రీకృష్ణుడు కుబ్జయింటి కరుగుట, హస్తినాపురమునకు అక్రూరుడు వెళ్లి కుంతీదేవి నోదార్చుట, కంసుని పత్నులగు అస్తి, ప్రాస్తి అనువారు తమ జనకు డగు జరాసంధునకు భర్తృమరణము దెల్పుట, జరాసంధుడు కృష్ణుని పైకి దాడి వెడలుట, జరాసుతుడు మథురాపురమును ముట్టడించుట, జరాసంధుడు సంగ్రామములో పదునేడుసారులు పరాజితుడై పారిపోవుట, నారదుని ప్రేరణచే కాలయవనుడు మథురానగరిపై దండయాత్ర సల్పుట, హరి ఆదేశముచే విశ్వకర్మ సముద్రములో ద్వారకా నగరమును నిర్మించుట, కృష్ణుడు తన యోగమహిమచే మథురా పట్టణ ప్రజలను ద్వారకాపురికి జేర్చుట, కాలయవనుడు మాధవుని వెంట నరిగి ఒక శైలగుహలో నిద్రిస్తున్న ముచుకుందు డను రాజుయొక్క కోప దృష్టి వలన భస్మ మగుట, ముచుకుందుడు నారాయణుని స్తోత్ర మొనర్చి తపము సల్పుటకు వెళ్లుట, జరా సంధుడు మరల రామకృష్ణులపైకి దాడి వెడలుట, బలరామాచ్యుతులు ప్రవర్షణగిరి నెక్కుట, జరాసంధుడు ప్రవర్షణశైలమును దహించుట, రామకృష్ణులు పర్వతము నుండి దుమికి ద్వారకాపురికి వచ్చుట, రుక్మిణీదేవి పుట్టుక, ఆమె కృష్ణునకు పంపిన సందేశము, మాధవుడు కుండిన నగరమునకు ఏతెంచుట, రుక్మిణి నెత్తుకపోవుట, రాజసమూహము యుద్ధమందు ఓడి పారిపోవుట, రుక్మిణి అన్న యగు రుక్మి భంగపాటు, రుక్మిణీదేవి వివాహము అను కథలు గలిగిన ఈ దశమస్కంధ పూర్వభాగము ముగిసినది.

శ్రీ కృష్ణార్పణ మస్తు.

T.T.D. Religious Publications Series N0.639 - D
Price : Rs. 220/-

విష్ణుకథలు కల్యాణాత్మకమైనవి. అంటే శుభాలను ప్రసాదించేవి. అవి ఎన్ని మార్లు విన్నా, ఎప్పటికప్పుడు కొత్తవిగానే ఉంటాయి. భాగవతం అలాంటి పవిత్ర కథలకు నిలయం. ఈ పురాణరత్నం సహజకవి పోతన అమృతహస్తం నుండి మధుర భక్తిమయ కావ్యంగా తెలుగులో అవతరించిన నాటినుండీ ఎందరో భక్తులకు, కవులకు, వాగ్గేయకారులకు ఉపాదేయమై, అనేకవిధాల మార్గదర్శకమై అలరారుతోంది.

"పోతన్న తెనుగుల పుణ్యపేటి" అన్న విశ్వనాథ వారి మాటలు అక్షరసత్యాలు. పోతన తెలుగులో భాగవతాన్ని శ్రీకైవల్యపదాన్ని చేరడానికి రచించినా, ఆ గ్రంథాన్ని చదివినవాళ్లందరికీ కూడా మోక్షాన్ని సిద్ధింపజేశారు. భాగవతంలోని ప్రతిపద్యం ఎంతో హృద్యం. తెలుగునాట పోతన గారి పద్యం నోటికి రాని పండితుడు గాని, పామరుడు గాని లేడంటే అతిశయోక్తి కాదు.

అలాంటి ఉత్తమగ్రంథమైన భాగవత సందేశాన్ని, పోతనకవితా వైశిష్ట్యాన్ని, ఎన్నో వ్యాపకాలతో సతమతమయ్యే నేటి 'సగటుమనిషి'కి ప్రత్యేకించి యువతరానికి వీలైనంత సమగ్రంగా, సరళంగా అందించాలనే ఉదారాశయంతో తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం ఆంధ్రమహాభాగవతాన్ని కరుణశ్రీ జంధ్యాల పాపయ్యశాస్త్రి గారి ప్రధాన సంపాదకత్వంలో తాత్పర్యసహితంగా ప్రచురించింది. ఈ సంపుటాలకు అనేకమంది పండితులు చక్కటి తాత్పర్యాన్ని సమకూర్చారు. ఇప్పటికి ఐదుసార్లు ముద్రితమైన ఈ సంపుటాలు పరిష్కరింపబడి పునర్ముద్రితమై వెలువడ్డాయి. పాఠకులు యథాపూర్వం ఆదరించగలరు!

"భాగవతపురాణఫలరసాస్వాదన
పదవిఁ గనుఁడు! రసికభావ విదులు!"

Published by I.Y.R.Krishna Rao, I.A.S., Executive Officer, T.T.Devasthanams, Tirupati
and Printed at Prajasakti Daily Printing Press, Hyderabad - 500 020.

మావద్ద లభించు గ్రంథములు

1. వ్రతకథలు - పూజలు

1. శ్రీ వినాయక వ్రతం	వెల రూ.	7-50
2. శ్రీ విఘ్నేశ్వరపూజా-పుణ్యాహవాచనం		25-00
3. శ్రీ విఘ్నేశ్వరపూజ (కాణిపాకక్షేత్రమాహాత్మ్యంతో)		10-00
4. సంకష్టహరచతుర్థి శ్రీమహాగణపతి వ్రతం		25-00
5. వరలక్ష్మీ వ్రతం		7-50
6. కేదారేశ్వర వ్రతం		7-50
7. త్రినాధ వ్రతం(కలర్)		7-50
8. త్రినాధవ్రతం(సాదా)		5-00
9. క్షీరాబ్ధి వ్రతం		10-00
10. మంగళ గౌరీవ్రతం		10-00
11. వైభవలక్ష్మీ వ్రతం ఫోటో యంత్రంతో		18-00
12. శ్రీలక్ష్మీ కుబేర వ్రతం (ఫోటో యంత్రంతో)		18-00
13. కనకమహాలక్ష్మీ వ్రతం (కామేశ్వరీపాటతో)		20-00
14. సంతోషీమాతా వ్రతం		20-00
15. ఏడు శనివారాల వ్రతం		20-00
16. సత్యనారాయణవ్రతం		20-00
17. శ్రీ సువర్చలాహనుమద్దీక్ష		20-00
18. శివదీక్ష		10-00
19. కాత్యాయనీ వ్రతం		20-00
20. సౌభాగ్య గౌరీవ్రతం		20-00
21. తిరుప్పావై (ధనుర్మాసవ్రతం)		36-00
22. స్త్రీల వ్రతకథలు		30-00
23. స్త్రీలవ్రతకథలుస్థూలాక్షరి(నేదునూరిగంగాధరరావుగారి)		54-00

24. స్త్రీలపాటలు (కామేశ్వరీపాటతో)	**36-00**
25. సర్వదేవతా పూజావిధానం	**20-00**
26. ఆరువ్రతాలు	**30-00**
27. ధన్వంతరీ వ్రతకల్పం	**10-00**
28. రాహుకాలంలోదుర్గాదేవీపూజా	**10-00**
29. తులసి నిత్యపూజ, తులసీఉపయోగాలు	**10-00**
30. శ్రీ చక్రపూజ	**10-00**
31. శ్రీ చక్ర రహస్య విజ్ఞానమ్	**36-00**
32. శ్రీచక్ర పూజావిధానం(పెద్దది)	**36-00**
33. లక్ష్మీ - గౌరీ నిత్యపూజ	**10-00**
34. శ్రీలలితానిత్యపూజ(లలితాసహస్రనామస్తోత్రంతో)	**10-00**
35. శ్రీ గాయత్రీ నిత్యపూజ	**10-00**
36. అన్నపూర్ణ నిత్యపూజ	**10-00**
37. శ్రీ సరస్వతీ నిత్యపూజ	**10-00**
38. మహిషాసుర మర్ధనీపూజ	**10-00**
39. రాజరాజేశ్వరీ నిత్యపూజ	**10-00**
40. శ్రీ దుర్గానిత్యపూజ	**10-00**
41. కాలభైరవ నిత్యపూజ	**10-00**
42. శివపూజ	**10-00**
43. వీరభద్ర పూజ	**10-00**
44. ఆంజనేయ నిత్యపూజ	**10-00**
45. నాగేంద్ర స్వామి పూజ	**10-00**
46. సుబ్రహ్మణ్య నిత్యపూజ	**10-00**
47. రామదేవుని కథ	**10-00**
48. శివదేవుని కథ	**10-00**

49. లక్ష్మీనరసింహపూజ	**10-00**
50. వేంకటేశ్వరపూజ	**10-00**
51. బ్రహ్మంగారి నిత్యపూజ	**10-00**
52. సూర్య నిత్యపూజ	**10-00**
53. నవగ్రహ నిత్యపూజ	**10-00**
54. రుక్మిణీ కల్యాణం	**20-00**
55. ఉమామహేశ్వర వ్రతం	**20-00**
56. శ్రీ కామేశ్వరీ వ్రతం	**20-00**
57. 16 సోమవారముల వ్రతము	**20-00**
58. పార్వతీకల్యాణం	**20-00**
59. సహస్రకమలవర్తి వ్రతము	**20-00**
60. పంచముఖ ఆంజనేయనిత్యపూజ	**20-00**
61. అష్టనాగపూజ	**36-00**
62. పూజలు ఎందుకుచేయాలి ?	**36-00**
63. ఏ దేవునికి ఏపుష్పాలతో పూజించాలి?	**36-00**
64. ఏ దేవునికి ఏప్రసాదం నైవేద్యం పెట్టాలి?	**36-00**
65. ఏదేవునికి ఏవిధముగాదీపారాధనచెయ్యాలి?	**36-00**
66. ఏదేవునికి ఎన్ని ప్రదక్షిణలుచేయాలి ?	**36-00**
67. హనుమద్ వ్రతం	**36-00**
68. పంచాయతన పూజ	**45-00**
69. 28 వ్రతములు	**108-00**
70. కలశపూజలు **(9**ఒకేసారి**)**	**150-00**
71. కలశపూజలు **(**విడివిడిగా**)** (ప్రింటులో)	**150-00**
72. హ్రీంకార మహాయజ్ఞం (ప్రింటులో)	**150-00**
73. అర్చన	**40-00**

74. శ్రీరామ కర్ణామృతము 99-00
75. శ్రీ దేవీ భాగవతం 99-00
76. శ్రీ దేవీ భాగవతం (కేస్‌బైండ్) 360-00

౨. స్తోత్రాలు-సుప్రభాతములు సహస్రనామములు

1. శ్రీ లలితా విష్ణు సహస్రనామస్తోత్రాలు 40-00
పురాణపండ రాధాకృష్ణమూర్తిగారి సంకలనం
2. లలితావిష్ణు సహస్రనామస్తోత్రములు (హిందీ) ,, 40-00
3. లలితావిష్ణు సహస్రనామస్తోత్రములు (ఇంగ్లీషు) ,, 40-00
4. స్థూలాక్షరిలలితావిష్ణుసహస్రనామస్తోత్రములు
(పత్రికసైజ్ బైండ్) 99-00
5. సర్వదేవతా స్తోత్రమంజరి 108-00
6. సకలదేవతా అష్టోత్తరశతనామావళిః (63) 20-00
7. విష్ణుసహస్రనామస్తోత్రమ్ (క్రౌన్) 20-00
8. లలితా సహస్రనామ స్తోత్రమ్(క్రౌన్) 36-00
9. లలితా సహస్రనామములు 20-00
10. లక్ష్మీ సహస్రనామములు 20-00
11. దుర్గా సహస్రనామములు 20-00
12. ఆంజనేయ సహస్రనామములు 20-00
13. శివ సహస్రనామములు 20-00
14. విష్ణు సహస్రనామములు 20-00
15. గణపతి సహస్రనామములు 20-00
16. సుబ్రహ్మణ్య సహస్రనామములు 20-00
17. గాయత్రి సహస్రనామములు 20-00
18. లలితావిష్ణు సహస్రనామస్తోత్రాలు 20-00
19. శ్రీరామా సహస్రనామములు 20-00

20. లక్ష్మీనృసింహసహస్రనామములు	**20–00**
21. సరస్వతి సహస్రనామములు	**20–00**
22. లక్ష్మీగణపతి సహస్రనామములు	**...**
23. సూర్యసహస్రనామములు &ఆదిత్యహృదయం	**20–00**
24. శ్రీవేంకటేశ్వరసహస్రనామములు	**20–00**
25. మణిద్వీపవర్ణన (పెద్దది)	**20–00**
26. సంధ్యావందనం	**20–00**
27. మంత్రపుష్పమ్	**20–00**
28. త్రిభాషా హనుమాన్‌చాలీసా	**10–00**
29. హనుమాన్ చాలీసా	**9–00**
30. మణిద్వీపవర్ణన (పాకెట్)	**10–00**
31. ఆరు చాలీసాలు	**10–00**
32. శివారాధన (శివస్తోత్రాలు)	**10–00**
33. వేంకటేశ్వర సుప్రభాతం (పాకెట్)	**10–00**
34. ఆరుదండకాలు	**6–00**
35. వేంకటేశ్వర గోవిందనామములు	**6–00**
36. అష్టలక్ష్మీ స్తోత్రమ్ కనకధారాస్తోత్రమ్	**10–00**
37. దేవీఖడ్గమాలాస్తోత్రమ్ (మహిషాసురమర్దనీస్తోత్రంతో)	**10–00**
38. బాలాత్రిపుర సుందరీ నిత్యపూజ	**10–00**
39. సుందరకాండ (పాకెట్)	**10–00**
40. భగవద్గీత మూలం	**20–00**
41. రామరక్షాస్తోత్రమ్	**15–00**
42. స్తోత్ర రత్నావళి	**36–00**
43. పురాణపండలలితా–	

విష్ణు సహస్రనామస్తోత్రమ్(మినీ)	**10-00**
44. పురాణపండ **లలితాసహస్రనామస్తోత్రమ్**(మినీ)	**10-00**
45. పురాణపండ **విష్ణు సహస్రనామస్తోత్రమ్**	**10-00**
46. పురాణపండ **ఆదిత్య హృదయం**	**10-00**
47. మంత్రపుష్పం (మినీ)	**10-00**
48. శివానందలహరి-సౌందర్యలహరి	**36-00**
49. కుజదోషం	**10-00**
50. కాలసర్ప దోషం	**10-00**
51. మీ అప్పులు తీరాలా?	**10-00**
52. దృష్టిదోషాలు నివారణ	**10-00**
53. సర్వదేవతా ధ్యానశ్లోకములు	**10-00**
54. పంచసూక్తములు	**10-00**
55. సంధ్యావందనం	**10-00**
56. రుద్రనమకమ్-చమకమ్	**10-00**
57. గాయత్రీమంత్రాలు	**10-00**
58. జపమంత్రాలు	**10-00**
59. హయగ్రీవ స్తోత్రమాల	**10-00**
60. దక్షిణామూర్తి స్తోత్రమాల	**10-00**
61. ద్వాదశ జ్యోతిర్లింగాలు-పంచారామాలతో	**10-00**
62. శ్రీసూక్తం పురుష సూక్తం	**10-00**
63. నవదుర్గలు	**10-00**
64. నవగ్రహస్తోత్రమాల	**36-00**
65. మహాన్యాసమ్	**36-00**
66. సుందరకాండ గానామృతం	**36-00**
67. సంధ్యా వందనం (పెద్దది)	**36-00**

68. గోమాతపూజావిధానము	**10-00**
69. ఆనందసిద్ధి - శ్రీదేవీ స్తోత్రమాల	**108-00**
70. ఆనందసిద్ధి - 2 ఏ సమస్యకు ఏ స్తోత్రమ్ పారాయణచేయాలి	**108-00**
71. శ్రీ లలితా విష్ణుసహస్రనామ స్తోత్రములు (కేస్‌బైండ్)	**72-00**
72. నిత్యదేవతార్చన	**45-00**
73. శ్రీలలితా సహస్రనామములు-విపులవివరణసహితం	**144-00**
74. శ్రీ దుర్గాసప్తశతి-(చండీ) హోమవిధానము	**250-00**

3. శ్రీ సాయి దత్త గ్రంథములు

1. శ్రీ సాయిబాబా సచ్చరిత్ర	**99-00**
2. సంపూర్ణ శ్రీ గురు చరిత్ర	**99-00**
3. శ్రీ సాయిఆరాధన-షిర్డివైభవం	**99-00**
4. శ్రీ సాయిబాబా జీవిత చరిత్ర (క్రౌన్)	**54-00**
5. శ్రీ గురుచరిత్ర (క్రౌన్)	**54-00**
6. దాసగణకృత శ్రీసాయి చరిత్ర	**36-00**
7. నవనాథ చరిత్ర	**99-00**
8. శ్రీసాయిచరిత్ర(బైండు) ప్రయాణపుపారాయణగ్రంథం	**54-00**
9. శ్రీగురుచరిత్ర (బైండు) ప్రయాణపుపారాయణగ్రంథం	**54-00**
10. సత్యదత్తవ్రతం దత్తాత్రేయపూజాకల్పం,సహస్రంతో	**20-00**
11. అనఘాదేవీ వ్రతం	**20-00**
12. భక్తుల ప్రశ్నలకు బాబా జవాబులు	**30-00**
13. మనసులోనిప్రశ్నకుశ్రీసాయిబాబాజవాబులు	**30-00**
14. అక్షరక్రమములో శ్రీసాయిసూక్తులు	**30-00**

15.	**శ్రీ సాయిపూజాకల్పం** (సహస్రంతో)	**20–00**
16.	**శ్రీ సాయిభజనమాల**	**20–00**
17.	**శ్రీ సాయి భజన్స్**	**20–00**
18.	**శ్రీ సాయిభక్తి గీతాలు**	**20–00**
19.	**శిరిడిహారతులు** (భావంతో)	**20–00**
20.	**"శ్రీసాయి"కోటి**	**25–00**
21.	**"శ్రీసాయిరామ్"కోటి**	**36–00**
22.	**శ్రీ సాయినాథ స్తోత్రమంజరి**	**10–00**
23.	**శ్రీ సాయివేయినామాలు**	**3–50**
24.	**శ్రీ సాయి సహస్ర నామావళి**	**10–00**
25.	**శ్రీ సాయి చాలీసా–సుప్రభాతం**	**10–00**
26.	**శ్రీ సాయినాథ చాలీసా**	**10–00**
27.	**శ్రీ సాయి హారతులు** (పాకెట్)	**10–00**
28.	**శ్రీ సాయి నిత్యపూజ** (పాకెట్)	**10–00**
29.	**శ్రీ సాయి సూక్తులు**	**10–00**
30.	**శ్రీ సాయి స్తవనమంజరి–దత్తచాలీసా**	**10–00**
31.	**శ్రీసాయి నక్షత్రమాలిక**	**10–00**
32.	**హిందీ శ్రీ సాయి హారతులు**	**12–00**
33.	**శని సింగణాపూర్ క్షేత్రమాహాత్మ్యం**	**45–00**
34.	**ఇంగ్లీషు శ్రీ సాయిహారతులు**	**12–00**
35.	**షిరిడి దర్శనం–శ్రీసాయి వైభవం**	**99–00**
36.	**సాయిసత్యవ్రతం**	**20–00**
37.	**సాయి అనుగ్రహమ్**	**108–00**
38.	**నవగురువారాల వ్రతకల్పము**	**15–00**
39.	**శ్రీదత్తలీలామృతము**	**99–00**

40. హృదయంలో సాయి	12-00
41. శ్రీషిరిడీసాయి లీలామృతం(శ్రీసచ్ఛరిత్ర)	99-00
42. గజాననమహరాజ్ చరిత్ర	99-00

4. జ్యోతిషాలు

1. 'శుభసమయ' గంటల పంచాంగం	40-00
2. సనాతన వైదిక బ్రాహ్మణ పంచాంగం (వంగిపురపువారి పత్రికసైజ్‌పంచాంగం)	75-00
3. 'కాలచక్రం' గంటలపంచాంగం (గార్గేయ)	60-00
4. చిత్రాలగురుమూర్తిగుప్తాపంచాంగము	60-00
5. గ్రహభూమి పంచాంగము (గార్గేయ)	116-00
6. ఆనందసిద్ధి పంచాంగం (వై.వి.శాస్త్రి)	60-00
7. శ్రీచక్ర పంచాంగము (రాష్ట్రతొలిమహిళపంచాంగకర్త)	40-00
8. ములుగువారిరాశిఫలితాలు(12రాశులువారికి)	40-00
9. ములుగువారిరాశిఫలితాలు విడివిడిగాఒక్కొక్కటి	10-00
10. కాలచక్రం జ్యోతిష క్యాలండర్	25-00
11. గ్రహబలం క్యాలండర్(శ్రీనివాసగార్గేయ-భక్తిటివి)	25-00
12. శుభలగ్నం (తంగిరాల) క్యాలండర్	25-00
13. శుభమస్తు (పిడపర్తి) క్యాలండర్	25-00
14. సాదా క్యాలండర్	5-00
15. పాకెట్ క్యాలండర్	15-00
16. తాజకనీలకంఠీయమ్	100-00
17. కేరళ జ్యోతిష రహస్యాలు	150-00
18. జ్యోతిష బ్రహ్మ రహస్యాలు	150-00
19. మానసాగరి జాతకపద్ధతి	150-00

20. వరాహమిహిర జాతకపద్ధతి 150–00
21. వధూవర వివాహమైత్రిద్వాదశకూటములు 99–00
22. సింపుల్ రెమిడీస్ 250–00
23. శంభు హోరప్రకాశిక 250–00
24. పూర్వ పరాశరి 100–00
25. పరాశర జ్యోతిషవిజ్ఞాన సర్వస్వం 200–00
26. ప్రశ్న సింధు 99–00
27. నక్షత్ర విశేష ఫలితాలు 45–00
28. సర్వార్థ ఫలచంద్రిక 99–00
29. సూర్యసిద్ధాంతపంచాంగగణితంచేయడంఎలా? 150–00
30. దృక్సిద్ధాంతపంచాంగగణితం చేయడంఎలా? 150–00
31. ఆయుర్దాయ నిర్ణయం 45–00
32. జాతక గణిత ప్రవేశిక 50–00
33. జ్యోతిషమర్మబోధిని 50–00
34. జ్యోతిష ప్రశ్నోత్తరమాల 50–00
35. ముహూర్తం నిర్ణయించడంఎలా? 50–00
36. జాతక మకరందం 36–00
37. జ్యోతిష సరస్వతి 36–00
38. మీజననకాల విశేషాలు 36–00
39. ముహూర్త విజ్ఞాన భాస్కరం 36–00
40. జ్యోతిష స్వయంబోధిని 36–00
41. శుభముహూర్త శిరోమణి 36–00
42. నక్షత్ర ఫలమంజరి 36–00
43. పంచాంగం చూసే విధానం 36–00
44. సర్వార్థ జ్యోతిషం 36–00

45. ప్రాథమిక జ్యోతిషం	**36-00**
46. నవరత్నములు శుభయోగములు	**36-00**
47. శుభశకునాలు	**25-00**
48. హస్తరేఖాఫలితాలు	**36-00**
49. సంఖ్యల్లో భవిష్యత్	**36-00**
50. ముహూర్త దీపిక	**99-00**
51. పుట్టుమచ్చలు ఫలితాలు	**25-00**
52. కలలు ఫలితాలు	**25-00**
53. జాతక చక్రం వేయడం ఎలా?	**36-00**
54. మానసాగరి (ప్రాచీనజ్యోతిషగ్రంథం)	
-పుచ్చాశ్రీనివాసరావు	**250-00**
55. జ్యోతిషశాస్త్ర చిట్కాలు	**108-00**
56. గుప్తా శతాబ్ది పంచాంగం(1940-2050)	**1000-00**
57. ప్రశ్నచండేశ్వరమ్	**50-00**
58. ద్వాదశభావ ఫలచంద్రిక	**250-00**
59. జాతకచక్రం మీరే వేసుకోవచ్చు	**36-00**
60. జ్యోతిష శతయోగరత్నావళి	
(నూరుయోగాలఫలితాలు)	**108-00**
61. అంగసాముద్రికం	**36-00**
62. హస్త సాముద్రికం	**50-00**
63. లాల్ కితాబ్	**99-00**
64. శకునశాస్త్రం	**80-00**
65. ఆధునికప్రశ్నశాస్త్రం	**120-00**
66. పరాశరజ్యోతిష ప్రశ్నజ్యోతిషం	**150-00**
67. అష్టకవర్గు	**50-00**

68.	**బృహత్‌జాతకం**(ప్రాచీనప్రతికిపునర్ముద్రణ)	**200-00**
69.	**లగ్నరత్నాకరం**	**45-00**
70.	**షట్పంచాశిక**	**120-00**
71.	**40 రోజుల్లో జ్యోతిషంనేర్చుకొనండి**	**270-00**
72.	**40 రోజుల్లో సాముద్రికంనేర్చుకొనండి**	**150-00**
73.	**40 రోజుల్లో సంఖ్యాశాస్త్రం**	**150-00**
74.	**40 రోజుల్లో నక్షత్ర (నాడీ) ఫలితములు**	**270-00**
75.	**40 రోజుల్లో వైద్యజ్యోతిషం నేర్చుకోండి**	**250-00**
76.	**మీ పుట్టినతేదీ అద్భుతరహస్యాలు**(Numarolgy)	**270-00**
77.	**కె.పి.జ్యోతిషం (పరిచయం)**	**50-00**
78.	**ముహూర్తచింతామణి**	**99-00**
79.	**సూర్యచంద్ర గ్రహణములు**	**50-00**
80.	**ప్రసిద్ధవ్యక్తుల జాతకాలు** (వేరేకొండప్ప)	**150-00**
81.	**అదృష్టరెమెడీస్**	**120-00**
82.	**గ్రహసంచార ఫలనిర్ణయదీపిక**	**50-00**
83.	**జ్యోతిష రెమిడీస్**	**300-00**
84.	**జాతకమార్తాండం పాతప్రతికి యథాతథం(కొండపల్లి)**	**250-00**
85.	**జ్యోతిషవిద్యాప్రకాశిక పాతప్రతికి యథాతథం(కొండపల్లి)**	**250-00**
86.	**నాడీజ్యోతిషం**	**50-00**
87.	గార్గేయం **మీ గ్రహబలం రెమిడీస్**	**250-00**
88.	**నక్షత్రపారిజాతం** (గోరసవీరభద్రాచార్య)	**50-00**
89.	**లగ్నపారిజాతం** (గోరసవీరభద్రాచార్య)	**50-00**
90.	**గౌతమసంహిత**	**50-00**

91. హోరరత్నమాల **50–00**

92. జాతకఫల మణిమంజరి **200–00**

93. పుష్కర పంచాంగం **540–00**

94. దశాభుక్తిఫల నిర్ణయం **250–00**

95. వింత జోష్యములు **50–00**

96. షోడశవర్గులు **200–00**

97–105. రవి/చంద్ర/కుజ/బుధ/గురు/శుక్ర/శని/రాహుకేతు –నవగ్రహములకు ఒక్కొక్క పుస్తకం **99–00**

106. ముహూర్తమార్తాండం **50–00**

107. లఘుజాతకం **50–00**

108. జాతకాలంకారము **50–00**

109–120. మేషాది మీనం–12 లగ్నాలు ఒక్కొక్క లగ్నం గ్రంథం **99–00**

121. నారద సంహిత **200–00**

122. పంచాంగపీఠికలేఖికాగణితం **250–00**

123. తారాబలం – చంద్రబలం (వేరే కొండప్ప) **99–00**

124. సులభలగ్న సాధన (చిత్రాలగురుమూర్తిగుప్తా) **200–00**

125. రమలశాస్త్రం **108–00**

126. ముహూర్త రత్నావళి **250–00**

<u>బి.వి.రామన్ గారి గ్రంథములు</u>

125. జ్యోతిష విద్యారంభం **50–00**

126. గ్రహభావ బలములు **50–00**

127. కాలచక్రదశ **50–00**

128. అనుభవ ప్రశ్నాజ్యోతిషం **50–00**

129. జ్యోతిషశాస్త్రంలో వాతావరణ భూకంపాలు **50–00**

130.	పురోగామి జాతకం	50–00
131.	భావార్ధరత్నాకరం	75–00
132.	భారతీయజ్యోతిష సర్వస్వం	75–00
133.	అష్టకవర్గ పద్ధతిః	75–00
134.	జ్యోతిషశాస్త్రంలో సందేహాలు,సమాధానాలు	75–00
135.	ప్రశ్నతంత్ర	75–00
136.	ముహూర్తం	75–00
137.	విశిష్ట జాతకములు	125–00
138.	భారతీయఫలితజ్యోతిషం	125–00
139.	300 ముఖ్యమైన యోగములు	125–00
140.	జాతకంపరిశీలించడంఎలా ?	300–00

రాష్ట్రపతి అవార్డుగ్రహీత, మహామహోపాధ్యాయ, వాచస్పతి

శ్రీ మధురకృష్ణమూర్తిగారి గ్రంథములు

141.	బృహత్‌పరాశరహోరాశాస్త్రము–1	200–00
142.	బృహత్‌పరాశరహోరాశాస్త్రము–2	200–00
143.	బృహత్‌పరాశరహోరాశాస్త్రము–3	200–00
144.	బృహత్‌పరాశరహోరాశాస్త్రము–4	200–00
145.	భావార్థరత్నాకరము	100–00
146.	ముహూర్త చింతామణి	100–00
147.	ముహూర్త చింతామణి–పార్టు2	200–00
148.	స్వప్న శాస్త్రము	50–00
149.	శతయోగమంజరి	33–00
150.	వ్రతనిర్ణయకల్పవల్లి	165–00
151.	దైవజ్ఞవల్లభం	50–00
152.	వసంతరాజశకునమ్(బృహత్‌శకునశాస్త్రం)	....

153.	**వాస్తుశాస్త్రవివేకము-1**	**50-00**
154.	**వాస్తుశాస్త్రవివేకము-2**	**200-00**
155.	**వాస్తుశాస్త్రవివేకము-3**	**50-00**
156.	**వాస్తుశాస్త్రవివేకము-4**	**200-00**
157.	**అనుభవసులభవాస్తు - 1**	**50-00**
158.	**అనుభవసులభవాస్తు - 2**	**66-00**

5. వాస్తులు

1.	40 రోజుల్లో **"వాస్తువిద్య"** నేర్చుకొనండి	**180-00**
2.	**వాస్తుశాస్త్ర రహస్యములు** (బైండు)	**108-00**
3.	**వాస్తునుబట్టి మీ ఇల్లు**	**50-00**
4.	**మీరూ మీ వాస్తు**	**50-00**
5.	**గృహవాస్తు చిట్కాలు**	**50-00**
6.	**వాస్తు పూజ**	**50-00**
7.	**వాస్తు సూత్రములు**	**50-00**
8.	**వాస్తుశాస్త్ర రహస్యాలు**	**50-00**
9.	**గృహవాస్తు వర్గులు**	**99-00**
10.	విశ్వకర్మవాస్తు శాస్త్రరీత్యా **మీ ఇంటి ప్లానులు**	**50-00**
11.	విశ్వకర్మ వాస్తుశాస్త్రరీత్యా **మీఇండ్లఆయములు**	**99-00**
12.	**విశ్వకర్మ వాస్తు శాస్త్రం(చిత్రాలగురుమూర్తిగుప్తా)**	**180-00**
13.	**ఆధునిక గృహవాస్తు**	**99-00**
14.	**శుభవాస్తు**	**270-00**
15.	**వాస్తుయంత్ర రత్నావళి**	**108-00**
16.	**వాస్తుశాస్త్రం**	**50-00**
17.	**హౌస్ ప్లాన్లు**	**50-00**
18.	**గృహవాస్తుసారం**	**50-00**

19. గృహవాస్తు చంద్రిక		50-00
20. గృహవాస్తు దర్పణం		50-00
21. జ్యోతిష-గృహవాస్తుచంద్రిక		50-00
22. వాస్తురత్నాకరం	(కొండపల్లి)	50-00
23. వాస్తుశిరోమణి	,,	50-00
24. శ్రీకృష్ణవాస్తు	,,	50-00
25. పంచవాస్తు పారిజాతం	,,	108-00
26. వాస్తుడిండిమమ్	,,	50-00
27. వాస్తుదుందిభి	,,	108-00
28. విశ్వకర్మవాస్తుప్రకాశిక		99-00
29. కృష్ణవాస్తుశాస్త్రము		50-00
30. జలవాస్తు,శల్యవాస్తు(దంతూరిపండరీనాథ్)		75-00
31. మయవాస్తు (గోరసవీరభద్రాచార్య)		120-00
32. వాస్తుజ్యోతి		54-00

6. మంత్రశాస్త్రాలు

1. మంత్రసాధన	50-00
2. తంత్రజాలం	50-00
3. మంత్రశక్తి	50-00
4. దత్తాత్రేయ తంత్రవిద్య	50-00
5. దత్తాత్రేయ మూలికాతంత్రమ్	50-00
6. తాంత్రిక పంచాంగం	50-00
7. యక్షిణీ తంత్రం	50-00
8. మంత్రానుష్ఠాన చంద్రిక	50-00
9. సర్వదేవతా మంత్రకవచములు	50-00
10. మంత్రాక్షరాలరహస్యం(బీజాక్షరనిఘంటువు)	50-00

11.	సర్వదేవతా మంత్రరత్నావళి	**50-00**
12.	సదాచార దీపిక	**50-00**
13.	యోగినీ-వామకేశ్వరతంత్రం	**50-00**
14.	ప్రపంచసారతంత్రం	**50-00**
15.	బదనిక తంత్రమ్	**50-00**
16.	ఉచ్ఛిష్ట గణపతి తంత్రమ్	**50-00**
17.	గుప్త సాధన తంత్రం	**50-00**
18.	గంధర్వ తంత్రమ్	**50-00**
19.	సౌందర్యలహరి (మంత్రయంత్రరత్నావళి)	**50-00**
20.	యంత్ర మంత్ర తంత్ర	**50-00**
21.	పాశుపత తంత్రం	**99-00**
22.	పంచదశ మహాఖడ్గ తంత్రం	**99-00**
23.	రుద్రాష్టాధ్యాయః	**99-00**
24.	మంత్రసిద్ధి	**108-00**
25.	పరశురామతంత్రమ్	**108-00**
26.	శ్రీలలితావిలోమ పంచదశీ	**108-00**
27.	శ్రీ గురు తంత్రం	**108-00**
28.	గాయత్రీ తంత్రమ్	**108-00**
29.	శూలినీదుర్గాతంత్రం (చిన్నది)	**100-00**
30.	మహాశక్తి మంత్ర తంత్ర రహస్యాలు	**200-00**
31.	శ్రీ దుర్గ తంత్రమ్	**200-00**
32.	మహామృత్యుంజయఅమృతపాశుపతమ్	**200-00**
33.	సర్ప (నాగ)తంత్రం	**250-00**
34.	హవన తంత్రం	**250-00**
35.	షోడశనిత్యతంత్రం	**250-00**

36. శాక్తేయతంత్రం	**250-00**
37. రుద్రయామళతంత్రం	**250-00**
38. లక్ష్మీప్రత్యంగిరా తంత్రమ్	**250-00**
39. హిరణ్యశూలినీ తంత్రమ్	**250-00**
40. మాయాప్రత్యంగిరా తంత్రమ్	**250-00**
41. శ్రీ విశ్వరూప ప్రత్యంగిరా తంత్రమ్	**250-00**
42. స్వర్ణాకర్షణభైరవతంత్రం	**250-00**
43. కాశీవిశాలాక్షి తంత్రం	**250-00**
44. శాంతితంత్రమ్	**250-00**
45. యంత్రసిద్ధి	**330-00**
46. శ్రీ లక్ష్మీ తంత్రమ్	**360-00**
47. మంత్రమహోదధి (స్త్రీదేవతాఃకల్పమ్)	**360-00**
48. మంత్రమహోదధి (పురుషదేవతాఃకల్పమ్)	**360-00**
49. మంత్రశాస్త్రం (గ్రంథము)	**360-00**
50. ప్రత్యంగిరాకృత్యాతంత్రం	**360-00**
51. కామధేనువు తంత్రం	**360-00**
52. శూలినీదుర్గాతంత్రం	**360-00**

7. గ్రంథాలు - ఆరాధనలు

1. భగవద్గీత శ్లోక తాత్పర్య సహితం	**40-00**
2. గణేశ ఆరాధన **1**	**99-00**
3. గణేశోపాసన **2**	**99-00**
4. నవగ్రహవైభవం	**99-00**
5. నవగ్రహ రెమెడీస్	**99-00**
6. నవగ్రహ వేదం	**99-00**
7. శనిగ్రహారాధన	**99-00**

8.	ఆదిత్యారాధన	99-00
9.	సుబ్రహ్మణ్యారాధన	99-00
10.	శ్రీ శివ ఆరాధన	99-00
11.	లక్ష్మి ఆరాధన	99-00
12.	హనుమదారాధన	99-00
13.	లలితారాధన	99-00
14.	శ్రీ చక్రారాధన	99-00
15.	గాయత్రీ ఆరాధన	99-00
16.	వీరభద్రారాధన	99-00
17.	కుజగ్రహారాధన	99-00
18.	భైరవారాధన	99-00
19.	దైవారాధన	99-00
20.	గీతారాధన	99-00
21.	శ్రీవేంకటేశ్వరాధన	99-00
22.	హయగ్రీవారాధన	99-00
23.	లక్ష్మీనరసింహారాధన	99-00
24.	శ్రీ బాలాత్రిపురసుందరీ స్తోత్ర కదంబం	99-00
25.	దేవీ లీలామృతం	99-00
26.	పురాణపండ సుందరకాండ వచనం	99-00
27.	పురాణపండ రామాయణం	99-00
28.	పురాణపండ భారతం	99-00
29.	పురాణపండ భాగవతం	99-00
30.	(సూరి) వాల్మీకి రామాయణం	99-00
31.	కాలసర్ప యోగం	99-00
32.	నిత్య జీవితములో రుద్రాక్షలు	99-00

33. నిత్య జీవితములో **నవరత్నాలు** **99-00**
34. వేదసూక్తములు **99-00**
35. వేమన పద్యసారామృతం **99-00**
36. పండగలు పర్వదినాలు **99-00**
37. సూక్తిరత్నాలు **99-00**
38. హనుమచ్ఛరిత్ర **99-00**
39. నవగ్రహ దర్శనమ్ **99-00**
40. నిత్యజీవితంలో నవగ్రహాలు **99-00**
41. సాలగ్రామములు **99-00**
42. గురుశుక్ర ప్రభావము చంద్రకళానాడీ **99-00**
43. శనిగ్రహరెమిడీస్ **99-00**
44. జాతకసుధాసారము-జాతకమోక్షప్రదాయిని **99-00**
45. వివాహ జ్యోతిషమంజరి-
మ్యారేజ్‌మ్యాచింగ్‌గైడ్ (సాయిగణపతిరెడ్డి) **99-00**
46. మీపుట్టినతేదీనిబట్టి మీజీవితరహస్యాలు
(న్యూమరాలజీ లైఫ్‌గైడ్) ,, **99-00**
47. మీఅదృష్టానికి (పేరు) నేమ్‌కరక్షన్ **99-00**
48. మూకపంచశతీ **99-00**
49. పంచమవేదం **మహాభారతం** **99-00**
50. దేవుళ్ళు డాట్ కామ్ **99-00**
51. గణపతిభాష్యం **99-00**
52. యజుర్వేద ఉపనయనవివాహప్రయోగమంజరి **99-00**
53. నవయోగులు **99-00**
54. ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోనిదర్శించవలసిన **ప్రముఖదర్గాలు** **99-00**
55. సకలదేవతాఅష్టోత్తరాలు(పెద్దది)-

(180అష్టోత్తరశతనామావళులతో)	**99-00**
56. సకలదేవతా సహస్రనామములు	**99-00**
57. ఆధ్యాత్మిక సూక్తి నిధి	**99-00**
58. బ్రాహ్మణులు గోత్రాలు,ప్రవరలు	**99-00**
59. సర్వదేవతాస్వరూపుడు శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు	**99-00**
60. శ్రీ లక్ష్మీసన్నిధి	**99-00**
61. శ్రీలక్ష్మీ గణపతి హోమకల్పం	**99-00**
62. మార్షల్ఆర్ట్స్ (కరాటే,కుంగ్‌ఫూనేర్చుకోండి)	**99-00**
63. మ్యాజిక్‌గైడ్	**99-00**
64. చదరంగం	**99-00**
65. పంచముఖ హనుమత్ వైభవం	**54-00**
66. గరుడపురాణం	**40-00**
67. మాఘపురాణం	**30-00**
68. శివపురాణం	**30-00**
69. వైశాఖపురాణం	**30-00**
70. స్థూలాక్షరి **మాఘపురాణం**	**54-00**
71. స్థూలాక్షరి **శివపురాణం**	**54-00**
72. స్థూలాక్షరి **వైశాఖపురాణం**	**54-00**
73. కార్తీక పురాణం	**30-00**
74. కార్తీక పురాణం (చిన్నది)	**25-00**
75. సర్వకార్యసిద్ధికి **రామాయణపారాయణ**	**50-00**
76. పెద్దబాలశిక్ష	**40-00**
77. గాయత్రీ మహిమ	**36-00**
78. మత్స్య యంత్ర మహిమ	**50-00**
79. వృక్షదేవతలు	**50-00**

80. యాజుష స్మార్త సంస్కార చంద్రిక	**150-00**
81. సనాతనవైదిక బ్రాహ్మణస్మార్తాగమకల్పమ్	**150-00**
82. చతుర్వేదములు	**144-00**
83. నవగ్రహారాధన	**144-00**
84. తాళపత్ర సమాహార **గోపురం**	**144-00**
85. మనుధర్మ శాస్త్రం (వచనంలో...)	**144-00**
86. వేదమంత్ర సంహిత	**144-00**
87. సహస్రలింగార్చన	**144-00**
88. శ్రీ శివగీత	**144-00**
89. ద్వాదశఉపనిషత్తులు	**144-00**
90. పురాణపండవారి సౌందర్యలహరి (శ్లోకతాత్పర్యసహిత విపులవ్యాఖ్యతో)	**250-00**
100. బృహత్ శివ స్తోత్ర రత్నాకరము	**216-00**
101. బృహత్ దేవీ స్తోత్రరత్నాకరము	**216-00**
102. బృహత్ విష్ణు స్తోత్రరత్నాకరము	**216-00**
103. కేదారనాథ్ బదరీనాథ్ యాత్రాగైడు	**40-00**
104. దక్షిణావృత శంఖములు	**50-00**
105. 108 దివ్యదేశాల విష్ణుక్షేత్రదర్శని	**36-00**
106. ధర్మసింధువు(కేస్‌బైండింగ్)	**270-00**
107. భారతీయ శైవక్షేత్రయాత్రాదర్శిని	**108-00**
108. చిలుకూరి బాలాజీచరిత్ర	**36-00**
109. భగవత్‌స్తుతి	**...**
110. సూర్యోపాసన	**36-00**
111. సనాతన సంప్రదాయాలు-ఆచారవ్యవహారాలు	**...**
112. కాశీఖండం	**250-00**

113. దేవీభాగవతం(కేస్‌బైండ్) ....

8. వైద్య గ్రంథాలు

1.	ఆహారం ఆరోగ్యం	36-00
2.	మూలికావైద్య చిట్కాలు	36-00
3.	ఆయుర్వేద వైద్య చిట్కాలు	25-00
4.	ఆయుర్వేద వైద్యం	36-00
5.	గృహవైద్య రహస్యాలు	36-00
6.	ఆయుర్వేద వైద్యచింతామణి - సెట్	400-00
7.	గృహవైద్యసారం	36-00
8.	హోమియోవైద్యం (ద్వాదశలవణచికిత్స)	54-00
9.	ప్రకృతివైద్యం	36-00
10.	ఆహారం-వైద్యం	99-00
11.	సంపూర్ణ ఆయుర్వేద-చిట్కా వైద్యం	99-00
12.	ఆయుర్వేదమ్	36-00
13.	ఆయుర్వేద మూలికావైద్యదీపిక	99-00
14.	దుంపకూరలు, ఆకుకూరలు, కాయగూరలు వాడకం - ఉపయోగాలు	99-00
15.	వనమూలికావైద్యం	300-00
16.	ఏకమూలికావైద్యం	99-00
17.	అష్టాంగ హృదయం(4భాగాలు)	1200-00
18.	రహస్యసిద్ధయోగవైద్యసారమ్	99-00
19.	ప్రాథమిక హోమియోవైద్యం	99-00
20.	ఒబెసిటి	99-00
21.	హెల్త్‌గైడ్	99-00
22.	ఆయుర్వేదం-జీవనవేదం	99-00

23. ఫుడ్‌థెరపి	**99-00**
24. న్యాచురల్‌థెరపి	**99-00**
25. సంపూర్ణఆరోగ్యానికి **20**ని॥	**99-00**
26. కీళ్ళనొప్పులు మీ సమస్యలైతే...	**99-00**
27. యోగామంత్ర	**99-00**
28. యోగా సండే టు మండే	**99-00**
29. హెర్బల్ మెడిసిన్-హెల్త్‌టుడే	**99-00**
30. హెల్త్‌ఫైల్	**108-00**
31. వస్తుగుణపాఠం	**250-00**
32. రసాయన వాజీకరణ తంత్రం	**150-00**
33. సిద్ధమూలికా రహస్యం	**99-00**
34. నాటువైద్యం	**360-00**

9. అయ్యప్ప - భవానీ రకాలు

1. శ్రీ అయ్యప్ప లీలామృతం	**36-00**
2. శ్రీ అయ్యప్ప ఆరాధన	**54-00**
3. శ్రీ అయ్యప్ప భజనపాటలు	**54-00**
4. శ్రీ అయ్యప్ప పూజాకల్పం	**20-00**
5. శ్రీ అయ్యప్ప భక్తి గీతాలు	**20-00**
6. శ్రీ అయ్యప్ప దీక్ష F	**10-00**
7. శ్రీ అయ్యప్ప భజనమాల F	**10-00**
8. శ్రీ అయ్యప్ప నిత్యపూజ P	**10-00**
9. శ్రీ అయ్యప్ప నిత్యనియమావళి P	**8-00**
10. శ్రీ భవానీ లీలామృతం(దుర్గాభవానీదీక్ష)	**36-00**
11. దేవీలీలామృతం	**99-00**
12. శ్రీ దేవీ పూజాకల్పం	**20-00**

13. దేవీ భక్తిగీతాలు 20-00
14. జై భవానీదీక్ష F 10-00
15. భవానీదీక్ష P 8-00
16. దేవీ భక్తిమాల 10-00
17. శ్రీ అయ్యప్ప భజనావళి 108-00
18. అయ్యప్పపూజావిధి (జేసుదాసుసాంగ్స్‌తో) 20-00

10. భజనలు - కీర్తనలు

1. అన్నమయ్య కీర్తనలు 25-00
2. శ్రీరామదాసు కీర్తనలు 25-00
3. సర్వదేవతా మంగళహారతులు 20-00
4. వసుంధర మంగళ హారతులు 25-00
5. సౌభాగ్య దేవతా మంగళహారతులు 36-00
6. సర్వదేవతా భజనలు 36-00
7. చిట్టి పొట్టి పాటలు 10-00
8. జాతీయ గీతాలు 10-00
9. దేశభక్తి గీతాలు 36-00
10. పండుగలు-పుణ్యక్షేత్రాలు భక్తిగీతాలు 36-00
11. గొబ్బిళ్ళపాటలు,లాలిపాటలు,కోలాటపాటలు 36-00
12. అన్నమయ్య సంకీర్తనలు 99-00
13. పెళ్ళిపాటలు-స్త్రీలపాటలు 36-00
14. భక్తానంద భజనకీర్తనలు(ఓల్డ్‌సినీస్టైల్) 36-00
15. సర్వదేవతాభక్తిమణిమాల 36-00
16. బతుకమ్మ ఉయ్యాల పాటలు 36-00
17. అన్నమయ్య సంకీర్తనానిధి(1000కీర్తనలు) 270-00

11. హిట్స్ సాంగ్స్

1.	ఘంటసాల భక్తిగీతాలు–భగవద్గీత	36–00
2.	ఎస్.పి.బాలు భక్తిగీతాలు	36–00
3.	ఘంటసాల సుమధురగీతాలు	99–00
4.	పి. సుశీల సుమధురగీతాలు	99–00
5.	ఎస్.పి. బాలు సుమధురగీతాలు	99–00
6.	ఎస్.జానకి సుమధురగీతాలు	99–00
7.	వేటూరి సుందరరామమూర్తిహిట్స్	99–00
8.	సర్వదేవతా సినీభక్తిగీతాలు	99–00

12. స్త్రీలకు ఉపయుక్త పుస్తకములు

1.	శ్రీకాంతామణి వంటలు (వెజ్)	54–00
2.	శ్రీకాంతామణి వంటలు (నాన్‌వెజ్)	54–00
3.	శాకాహార వంటలు	25–00
4.	మాంసాహారవంటలు	25–00
5.	చిట్టిచిట్కాలు	25–00
6.	అందానికి చిట్కాలు	25–00
7.	పిల్లల పేర్లు (పెద్దది)	25–00
8.	పిల్లల పేర్లు (చిన్నది)	10–00
9.	లేటెస్ట్ ఎంబ్రాయిడరీ శారీబోర్డర్స్	36–00
10.	లేటెస్ట్ ఎంబ్రాయిడరీ డిజైన్స్	36–00
11.	చిన్నారులకు చిరుతిళ్ళు	25–00
12.	పసందైన ఫాస్ట్‌ఫుడ్ వంటలు	25–00
13.	పలావ్‌లు, ఫ్రైడ్ రైస్‌లు, వెరైటీరైస్‌లు	25–00
14.	వేపుళ్ళు–ఇగుర్లు	25–00
15.	ఇంగ్లీషులోఆడపిల్లలపేర్లు	54–00

16. ఇంగ్లీషులో మగపిల్లలపేర్లు	**54-00**
17. బ్రేక్‌ఫాస్ట్ వంటలు	**25-00**
18. పండుగలలో చేసుకొనే పిండివంటలు	**25-00**
19. మైక్రోవోవెన్ వంటలు	**99-00**
20. సర్వదేవతాభక్తిమాల	**36-00**
21. పిల్లలపేర్లు (బాబు)	**36-00**
22. పిల్లలపేర్లు (పాప)	**36-00**
23. మోడ్రన్ మెహంది (గోరింటాకు డిజైన్స్)	**36-00**
24. మోడ్రన్ పిల్లలపేర్లు	**99-00**
25. నోరూరించే నాన్‌వెజ్‌వంటలు	**99-00**
26. మోడ్రన్ టైలరింగ్ (లేడీస్ & జంట్స్)	**99-00**

వివిధ రకాలు

ఎందరోమహానుభావులు	**200-00**
యోగాసనాలు	**36-00**
ప్రాణాయామము-యోగా (పతంజలిశ్రీనివాస్)	**63-00**
సూర్యనమస్కారములు	**36-00**
పొడుపు కథలు (చిన్నవి)	**7-50**
కాలజ్ఞాన తత్త్వాలు	**36-00**
హిందీ-తెలుగు-స్వబోధిని	**20-00**
ఇంగ్లీషు-తెలుగు-స్వబోధిని	**20-00**
జనరల్ నాలెడ్జ్	**20-00**
నూరు ఎక్కాలు	**10-00**
1-100 టేబుల్ బుక్	**10-00**
1-100 టేబుల్‌బుక్ (క్రౌన్‌సైజు)	**10-00**
శ్రీరామకోటి	**25-00**

శ్రీశివకోటి	**25-00**
మేజిక్	**25-00**
అంకెలతో గారడీ	**25-00**
ప్రేమకథలు	**25-00**
యువతరంగాలు (యువతరంకోసం)	**25-00**
ప్రేమా నీకు జోహార్లు (లవ్‌డిక్షనరీ)	**25-00**
హృదయస్పందన (కవితలు)	**25-00**
వాత్స్యాయన కామసూత్రాలు	**36-00**
ఎ.పి.టూరిస్ట్ గైడు	**36-00**
ఇంద్రజాల రహస్యాలు	**25-00**
మహేంద్రజాల రహస్యాలు	**25-00**
శరీరభాష (బాడీ లాంగ్వేజ్)	**99-00**
క్రియాయోగం	**36-00**
ఆనందంగా జీవిద్దాం	**99-00**
హరిశ్చంద్ర నాటకం	**50-00**
వాత్సాయనకామసూత్రాలు	**99-00**
పంచసాయకం	**99-00**
రతిరహస్యాలు	**99-00**
అనంగరంగం (కంభంపాటి స్వయంప్రకాష్)	**99-00**
శృంగారకేళి (కంభంపాటి స్వయంప్రకాష్)	**99-00**
అసతోమయ సద్గమయ	**45-00**
గాయత్రీవిజ్ఞాన్	**99-00**
చింతామణి (నాటకం)	**50-00**
బాలనాగమ్మ	**50-00**
పాండవ ఉద్యోగము	**50-00**
కాళహస్తి **స్త్రీల వ్రతకథలు**	**36-00**

కాళహస్తి రామాంజనేయ యుద్ధం(బదిరెడ్డి)	50-00
కాళహస్తి గోవింద నామాల భగవద్గీత	36-00
కాళహస్తి గృహవాస్తు చింతామణి	99-00
కాళహస్తి గృహవాస్తు మర్మాలు (బైండు)	50-00
శివపురాణం	....
దేవీభాగవతం	....
కులార్ణవ తంత్రమ్	150-00
ఆచార్య సిద్ధ నాగార్జునతంత్రం(ఒరిజనల్)	300-00
యోగాసనాలు (VG/TNL)	36-00
రామరాయవాస్తుశాస్త్రం(ముద్రగడరామారావు)	99-00
ఎం.ఎస్.ఆర్.హనుమాన్‌చాలీసా	10-00
ఎం.ఎస్.ఆర్.సుందరకాండ	70-00
అష్టముఖ గండభేరుండతంత్రం	75-00
బ్రహ్మంగారిజీవితచరిత్ర (జవంగుల)	99-00
శ్రీ ఆదిశంకరాచార్య దివ్యచరితామృతం	45-00
గీతాంజలి (రవీంద్రనాథ్‌ఠాగూర్)	50-00
కాశీరామేశ్వర మజిలీ కథలు	50-00
శ్రీలలితాసహస్రనామము(భాస్కరభాష్యం)	500-00
ప్రకృతిసిద్ధాంతములు-వేదవిజ్ఞానము- ఫలితజాతక సూత్రములు	540-00
వివాహదీపిక (వేదోక్త విధిః)	....

ముదుండి విశ్వనాథరాజుగారి గ్రంథములు

విశ్వకర్మ ప్రకాశము		80-00
ప్రాచీనవాస్తుశాస్త్రాలు-ఆధునికవాస్తుపరిశీలన	,,	250-00
నారద సంహిత	,,	150-00

వాస్తురాజవల్లభము–మూలానువాదము	,,	**60–00**
మయమతము – వచనము	,,	**80–00**
బృహత్సంహిత – వచనము	,,	**160–00**
గుప్తవాస్తు వాస్తువిజ్ఞానజ్యోతి		....
రాహుకేతువులు సమస్త ప్రభావములు		**150–00**
అంగారకుడు (కుజుడు)		**90–00**
శుక్రుడు		**75–00**
పురోహిత దర్శని (గోరసవీరభద్రాచార్య)		....
విశ్వకర్మవాస్తువిద్యారహస్యములు	,,	....
వాస్తు విజ్ఞాన చంద్రిక	,,	....
మహాదశా పారిజాతం	,,	....
జాతక నారాయణీయం(వాడ్రేవువారివి)		**150–00**
వాస్తు నారాయణీయం	,,	**120–00**
యోగావళీఖండం	,,	**120–00**
సర్వార్థచంద్రిక (4భాగాలు)		
మీరే న్యూమరాలజిస్ట్ (దావూద్)		**370–00**
నిర్ణయసింధు (2భాగాలు)		**500–00**
జయహే...జయహే...(పురాణపండశ్రీనివాస్)		**27–00**
సాయి...	,,	**27–00**
శ్రీ దుర్గానందలహరి	,,	**200–00**
శ్రీమాలిక	,,	**25–00**
ఆరతిసాయిబాబా	,,	**7–00**
మాతృశ్రీస్తోత్రరత్నాకరము		**100–00**
ఆరోగ్యసంహిత		**250–50**
ప్రతిష్ఠకల్పః(సాగి నరసింహమూర్తి)		**500–00**
తాజుద్దీన్‌బాబా సచ్ఛరిత్ర		**100–00**

సుమారు 100 సం॥రాలునాటి ప్రాచీన ప్రతులు తిరిగి ఈ క్రింది గ్రంథములు ప్రచురించబడినవి.

జాతకామృతతసారం

జాతక బోధిని

సంగీత విద్యాదర్పణం

సంగీత సర్వార్థసారసంగ్రహం

ముహూర్త మార్తాండం

జాతకరహస్యం

రాజమార్తాండం

ఆయుర్దాయదీపిక

వైద్యామృతం

అనుపానమంజరీ

నవగ్రహశాంతి విధానం

చికిత్సరత్నము

స్వరచింతామణి

ద్వాదశలోహ భస్మవిధానం

దైవజ్ఞయజో విభూషణం

అనుపాన రత్నకరము

కాలామృతము

దైవజ్ఞకర్ణామృతము

రసేంద్ర చింతామణి

రసరత్న సముత్యయము

వస్తుగుణరత్నాకరము

హోరానుదర్పణము

విశ్వకర్మ వాస్తుప్రకాశిక

స్త్రీజన కల్పవల్లి

సంగీత సర్వార్థ సంగ్రహం

వైద్యకల్పతరువు

రసప్రదీపిక

గణకానందము

శ్రీ లలితాసహస్రనామావళిః-వివరణాత్మక భావంతో

నవచండీ వేదోక్త శ్రీ దేవీ పూజాకల్పం

శ్రీ గాయత్రీ అనుష్ఠాన తత్త్వప్రకాశిక

సంగీతమార్తాండము

సారావళి

భేషజకల్పము

గురుశిష్య వైద్యచింతామణి

జాతకమణి

సర్వశకున ప్రకాశిక

యాజుష ప్రయోగ చంద్రిక

శిక్షావల్లీ-ఆనందవల్లీ-భృగువల్లీ

వసంతరాజ శకునము

తొట్టి వైద్యం

జ్యోతిష సిద్ధాంత సంగ్రహము (పంచాంగ గణితం)

సహస్ర యోగప్రకాశిక

అరుదైన పాత పంచాంగములు, వ్రతకథలు,
పురాణములు,ఆరాధన గ్రంథములు,
సుప్రభాతములు,మహాత్మ్యములు, సహస్రనామములు,
పూజావిధానములు, స్తోత్రాలు, ప్రామాణిక గ్రంథములు,
కథలు, జ్యోతిష, వాస్తు, వైద్య, మంత్రశాస్త్రాది ఆధ్యాత్మిక
గ్రంథములకు

మోహన్ పబ్లికేషన్స్,

ఆధ్యాత్మిక గ్రంథనిలయం

కోటగుమ్మం, అజంతా హోటల్ ఎదుట,

రాజమండ్రి. ఫోన్ : (0883) 246 25 65

Cell : 903 246 25 65

From : **☎ : 0883-246 25 65**

MOHAN PUBLICATIONS

Fort Gate, Opp : Ajanta Hotel

RAJAHMUNDRY-533 101 (A.P.)